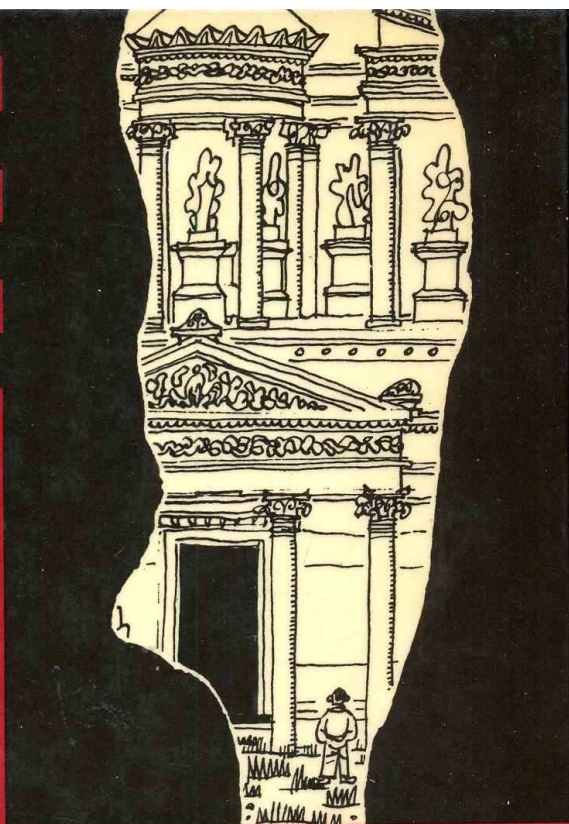

KNIHY ODVAHY

A DOBRODRUŽSTVÍ

SVAZEK 111

Richard Halliburton

**TOULKY
SVĚTEM**

Richard Halliburton

TOULKY SVĚTEM

ALBATROS PRAHA

© The BobbsMerrill Company, Intc., Indianapolis 1925–1935
© Albatros, 1963, 1969
Illustrations © Jan Žbánek 1963, 1969
Anthology © Josef Šubrt 1963, 1969

Královská cesta za dobrodružstvím

Konečně byl v Princetonu máj. Nebylo o tom pochyby. Větrík šelestící dokořán otevřenými okny naší ložnice přinášel svěží vůně jabloňových sadů a nehmatatelnou lahodu pučících stromů i květin. Během dne jsem si této vůně nepovšiml, ale teď, když nastala noc, plnila vzduch a vnikala do naší studovny. Příkrčen na sedátku u okna, vyhlížel jsem na pláň zalitou měsíčním svitem, když zaznělo na hodinách v Nassau Hallu jedenáct temných úderů. Jedenáct hodin! A já jsem ještě ani nezačal číst svou povinnou ekonomickou stať na zítřek. Podíval jsem se na těžkou učebnici, kterou jsem držel v ruce, a proklínal člověka, jenž ji napsal. Ekonomie! – Jak je možno očekávat, že se člověk bude lopotit s něčím tak nudným, když mu v hlavě víří vůně, měsíční svit a všecko podvratné kouzlo májového večera?

Ohlédl jsem se po svých čtyřech spolubydlících, kteří se hrbili nad svými stolky a oddaně se dřeli k smrti. John se mračil do svého účetnictví; měl vbrzku nastoupit ve skladu svého otce. Penfield zíval nad statí o spolkovém peněžnictví; měl v úmyslu prodávat cenné papíry. Larry se hroužil do protoplazmy; chtěl se stát lékařem. Irvine (občas sníval) se bez úspěchu pokoušel věnovat svou pozornost konstituční vládě. Jaká je to však marnost – hltat neužitečné údaje a čísla, když zásadní a krásné věci života – měsíční svit, jabloňové sady, Sirény širého kraje – volají a prosí o uznání.

Zmocnila se mne vzpoura proti prozaickému kadlubu, do kterého nás všech pět bylo naléváno. Odhodil jsem knihu a vyběhl ven z domu na ševelící stinnou pláň. Jezero v údolí se bude jistě jiskřit, i zamířil jsem k němu. Bylo mi, jako bych na chvíli unikl z vězení. Chladný a čistý vítr se proháněl alejí, čechral mi vlasy a vířil krev. Nikdy jsem nezažil noc tak překypující krásou a poezií. Když jsem si vzpomněl na své druhy v naší trestanecké kobce, byl bych zlostí křičel. Až na Irvina byli tak dokonale ovládnutí, tak neomylní, tak

velerozumní, tak naprosto neteční k božskému šílenství jarní měsíční noci.

Celé dnešní odpoledne jsem strávil v lesích u Kamenitého potoka, začten do knihy *Obraz Doriana Graye*. A když jsem teď putoval z kopce k jezeru, jal jsem se nahlas přednášet stromům a hvězdám úryvky z románu, které mi uvízly v paměti plamenným písmem: „Uvědomte si své mládí, dokud je máte...“ polekal jsem se zvuku vlastního hlasu, ale lesy odpovídaly uznanou ozvěnou, a to mě vzmužilo. „Neplýtvajte zlatem svých dní, neposlouchejte nudné ani neobětujte život hloupému a obyčejnému. To jsou neduživé cíle, falešné ideály vašeho věku ...Neduživé cíle, neduživé cíle,“ cvrkali po mně cvrčci. „Žijte! Žijte nádherný život, který je ve vás. Nebojte se ničeho. Vaše mládí potrvá tak kratičko. Tep radosti, jenž v nás tepe ve dvaceti letech“ – mně bylo už rok přes dvacet – „zleniví. Mládí! Mládí! Na světě není nic než mládí!“

Pronikl mnou pocit vítězoslávy. Mládí – nic jiného na světě nemá cenu... A já mám *mládí*, pomíjivé, prchavé, mám je *ted'*, mám ho dost a dost. Ale co s ním udělám? Rozhodně nevyplývám jeho zlato na všední dobývání bohatství a ctihodnosti, abych potom potají oplakával cenu, kterou jsem musil zaplatit za tyto pomíjivé ideály. Ať si mají ctihodnost ti, kdo po ní touží – já toužím po svobodě, abych se mohl kochat jakýmkoli rozmarem, který mě napadne, svobodě, abych mohl hledat v nejzazších koutech světa krásu, radost a dobrodružství.

Dobrodružství – to je ono. Lačnil jsem po romantice moře, cizích přístavů a cizích úsměvů. Toužil jsem vydat se na přídi lodi, jakékoli lodi, a odplout, snad do Číny, snad do Španělska, snad na ostrovy jižních moří, nedělat tam celý den nic než ležet na břehu, oplachovaném příbojem, a házet kokosy na opice.

Lačnil jsem po romantice velehor. Od dětství jsem snil o výstupu na Fudžisan a Matterhorn a měl jsem v úmyslu vydat se na Olymp na návštěvu k tamním bohům. Přál jsem si plavat v Helespontu, kde plaval lord Byron, plavit se po Nilu v křehkém člunu, vyznávat lásku bledé kašmírské krásce u Šalimaru, tančit při kastanětách granadských cikánů, sdílet samotu měsícem ozářeného Tádžmahálu, lovit tygry v bengálské džungli – všechno najednou. Chtěl jsem si

uvědomit svou mladost, pokud ji mám, a podlehnout pokušení, dřív než mi přibývající léta a odpovědnost uloupí odvahu.

Červen a závěrečné zkoušky... Teď jsem se už nemusel ohlížet ani vpravo ani vlevo a směl jsem jít, kam mě ďábel povede. Pryč s baretem a talárem. Oblékl jsem si overal a lehkým krokem jsem se vydal do New Yorku v doprovodu spolubydlícího Irvina (kterého jsem nemusel příliš přemlouvat, aby zradil obchod pro dobrodružství). Rozhodl jsem se, že se vydám na moře jako prostý námořník u stožáru a že až do poslední kapky vychutnám všechna dobrodružství, o kterých jsem snil, když jsem putoval sám a sám kolem jezera Carnegie v máji za svitu luny.

Vniknout do aristokracie práce nebylo tak snadné, jak jsme se domnívali. Byli jsme trochu přivedeni z míry, když jsme shledali, že

zájem palubních náhončích opadá, máváme-li jim pod nosy princetonskými diplomy bakalářů umění. V zoufalství jsme se s Irvinem pokusili zaútočit jinak. Ostříhali jsme se navzájem „podle rendlíku“, oděli se v zelené flanelové košile a začali hovořit co nejjadrněji. Zaútočili jsme na kapitána malé nákladní lodi *Ipswich*. Namluvili jsme mu, že jsme po jedenadvaceti letech opět poprvé na pevnině. Lodník byl poněkud nedůvěřivý, naše účesy však situaci zachránily.

A tak, když konečně jednoho červencového rána vyplul náš malý *Ipswich* z newyorského přístavu k Hamburku, zamával jsem na paní Svobodu. Ale ona si mne nevšimla. Zřejmě nelaškuje s obyčejnými námořníky.

TOULKY AMERIKOU

Říše Alexandra Selkirka

Přibližně v době Pizzarova skonu založili španělští průkopníci na chilském pobřeží, asi tři tisíce dvě stě kilometrů na jih od limského přístavu Callaa, město a nazvali je Valparaíso – Rajské údolí. Roku 1570 se mezi těmi dvěma přístavy plavil španělský námořník jménem Juan Fernández. Aby se vyhnul příbřežnímu protisměrnému proudu, odvážil se odchýlit od pevniny na širý Tichý oceán o víc než šest set kilometrů a přitom narazil v zeměpisné šířce Valparaísa na ostrov, který předtím lidské oko nespatriilo.

Ten pruh země, dvacet kilometrů dlouhý a pět široký, s množstvím ponurých útesů vulkanického původu, čnících do výšky přes tisíc metrů, poskytoval podívanou zcela mimořádnou.

Našemu mořeplavci se u něho podařilo přistát jen s velkými potížemi, protože pobřeží obepínala sto padesát až tři sta metrů vysoká a skoro jednolitá hradba skal, do níž Pacifik vztekle bušil v jednom kuse. Juanu Fernándezovi se konečně poštěstilo najít malou zátoku s písčitou pláží. Vylodil se na ní, nazval ostrov svým jménem a prohlásil ho za vlastnictví španělské koruny.

Při podrobnější prohlídce nově objeveného území našel četné prameny pitné vody, santálové háje, tisíce tuleňů a takové spousty obřích krabů, že pokrývali pobřeží souvislým kobercem.

Zpráva o ostrově a jeho bohatství se brzy rozhlásila široko daleko. V následujících dvou stoletích sloužil jako občasný místo setkání a zásobovací stanice pro všelijaké ty pochybné poloválečné lodi, jimiž se jižní Pacifik v oněch pirátských dobách jen hemžil.

Roku 1704 se tu zastavil jistý britský koráb, aby nabral vodu a dříví. Mezi kapitánem a kormidelníkem došlo k hádce. Kormidelník rezolutně prohlásil, že na takové lodi dál nepopluje, to že raději zůstane na tomhle nehostinném, neobydleném ostrůvku. Velitel ho vzal za slovo, reptala vysadil a odfrčel do Anglie.

Ten důstojník se jmenoval Alexander Selkirk.

Žil úplně sám v mělké jeskyni u moře čtyři roky a čtyři měsíce, chytal do ok divoké kozy, vyráběl si z jejich kůží součásti garderoby, ubíjel langusty, když se vystrachaly na souš, a pochutnával si na nich. Každý den vystupoval úžlabinou na horský hřeben nad svým příbytkem, odkud měl rozhled po celém obvodu své říše, a vyhlížel nějaké plavidlo.

Tisíc pět set osmdesát dní držel hlídku, než se konečně na obzoru objevila plachta. Upoutal na sebe pozornost mohutnou vatrou, a tak se dočkal záchrany – od jiné britské lodi.

Selkirk se vrátil do Anglie roku 1711 a jeho vyprávění o životě v úplném osamění na Juan Fernándezu vyvolalo všeobecný zájem.

Doneslo se i k sluchu Daniela Defoea a toho inspirovaly Selkirkovy zážitky k sepsání smyšlených příhod Robinsona Crusoea. Kniha vyšla roku 1719. Defoe v ní přikrášlil skutečné události do té míry, že jsou takřka k nepoznání. Mimo jiné si dal velmi záležet na tom, aby čtenáře přesvědčil, že Crusoe vůbec nežil na ostrově v Tichém oceánu, nýbrž docela jistě na západoindickém Tobagu.

Přestože se idol mých klukovských let Robinson Crusoe zdržoval přibližně sedm tisíc kilometrů od ostrova Juan Fernández, toužil jsem se tam podívat, a moje touha se splnila.

Pobytem v Selkirkově říši a toulkami po ní jsem strávil celý měsíc. Lezl jsem po skaliskách, lovil kozy a chytal langusty. Od jeskyně svého předchůdce, v níž jsem si zřídil hlavní stan, jsem se skoro každé odpoledne vydával úžlabinou na vrcholek hřebenu a díval se odtud, jak slunce v celé své slávě klesá do moře.

Na skalní stěně jsem poblíž té pozorovatelný našel proslulou bronzovou desku, kterou tam sto padesát let po Selkirkově záchráněni zasadila skupina jeho krajanů a obdivovatelů, nemenší milovníci moře, než býval on sám.

Nápis na desce zní přesně takto:

NA PAMÁTKU
ALEXANDRA SELKIRKA,
NÁMORNÍKA,

RODÁKA Z OBCE LARGA V HRABSTVÍ
FIFE VE SKOTSKU,
KTERÝ ŽIL NA TOMTO OSTROVĚ
V NAPROSTÉM OSAMĚNÍ PO ČTYŘI ROKY
A ČTYŘI MĚSÍCE.

BYL ZDE VYSAZEN Z GALÉRY CINQUE
PORTS, 96 TUN, 16 DĚL, L. P.
1704, NAČEŽ ODTUD ODVEZEN STÍHACÍ
LODÍ DUKE DNE 12. ÚN. 1709.

SKONAL JAKO PORUČÍK NA KŘÍŽNÍKU J. V.
WEYMOUTH L. P. 1723 VE VĚKU 47 LET.

TUTO DESKU ZŘÍDIL
NEDALEKO SELKIRKOVA POZOROVACÍHO
STANOVIŠTĚ KOMODOR POWELL A
DŮSTOJNÍCI NA LODI J.V.TOPAZE L. P. 1868.

*Chudák Richard Crusoe
(Pan Daniel Defoe necht' laskavě promine...)*

Narodil jsem se na samém počátku tohoto století z dobré rodiny v menším městě státu Tennessee, kamž se moji předkové ze šestého kolena vystěhovali z Anglie. Rodičové mi dlouho nemohli přijít na jméno, až mě konečně nazvali Richard po významném místním hodnostářovi, jehož život se vyznačoval převelikou moudrostí a rozšafností. Doufali, že s jeho jménem získám i jeho ctnosti. Historie, kterou se nyní chystám vyprávět, dokazuje však jasně, že osud jejich nadějí nepřál.

V dětství jsem se těšil všestrannému pohodlí a požíval rozličných výhod, přesto jak jsem dospíval, nemohl si otec, chystavší pro mne život usedlého gentlemana, neuvědomovat, že jsem povahy neklidné a vzdorovité a že se pravděpodobně jeho radami řídit nebudu. Největší mou zálibou se staly knihy dobrodružné a zeměpisné. Četl jsem *Robinsona Crusoea* tak dlouho, až jsem jej znal téměř nazpaměť, a tento román mi již ve velmi útlém věku zmátl hlavu myšlenkami na toulky víc než co jiného.

Když mi táhlo na osmnáctý rok, dohnala mě touha následovati Robinsonova příkladu k útěku z domova. Nikoli, neměl jsem k tomu ani sebemenší důvod, vždyť snad žádný chlapec na světě nemohl žít v prostředí spořádanějším a s rodiči štedřejšími či ohleduplnějšími. Neodvážil jsem se s nimi poraditi, neboť jsem věděl, že bych nebyl s to čeliti jejich rozumným a střízlivým námitkám proti mému odchodu ve studentském věku, a rozhodl jsem se tudíž zmizeti potají.

A tento plán jsem také uskutečnil: vytratil jsem se z domova – z domova, v němž by se každý prozíravý jun cítil neskonale šťastným. Avšak bůh je mi svědkem, že bych nedokázal býti ani prozíravý ani šťastný nikde, asi ani v Buckinghamském paláci ne, kromě na moři. Nečekaje na otcovské požehnání, bez ohledů na okolnosti i následky, vytratil jsem se ve slabé chvíli do New Orleansu, abych si vyhledal práci na lodi.

Domnívám se, že žádnému mladému milovníkovi dobrodružství nezačaly trampoty dřív ani, že netrvaly déle než mně. V New Orleansu tenkrát ochromila veškerou dopravu stávka námořníků. Přidal jsem se k stávkokazům, a než se týden sešel s týdnem, ležel jsem v nemocnici s rozbitou lebkou a vysokou horečkou.

Jakmile se těžce zkoušený tatíček dověděl o mém neblahém stavu, poslal mi pro případ, že bych chtěl změnití své záměry, jízdenku na zpáteční cestu, avšak k návratu mě nikterak nenutil. Abych zapudil i poslední zbytky nerozhodnosti, jízdenku jsem roztrhal, a když horečka ustoupila, oddal jsem se pití ve společnosti mořských vlků, o čemž jsem se domníval, že to musejí prováděti všichni, kdož hledají dobrodružství. Tímto způsobem jsem překonal výčitky svědomí tak dokonale, jak se to musí podařiti každému mladému muži, který pojme úmysl nedati se jimi znepokojovati.

K svému nepopsatelnému potěšení jsem se konečně dostal do seznamu mužstva jednoho docela malého a velice bídného kutru. Jeho posádku tvořili tak prohnaní darebáci, že horší si lze jen těžko představit, ačkoli se mému nezkušenému pohledu nezralého romantika jevíli zpočátku jako rytíři bez bázně a hany. Sotva jsme opustili Mississippi, zdvihl se prudký vítr a ukrutné vlny, a ježto jsem se plavil po moři prvně v životě, přišlo mi nevýslovně zle a strašlivě jsem se bál.

Kromě toho se z rytířů brzičko vyklubali hanebníci, kteří můj beztak těžký úděl ztrpčovali dvojnásobně. Začal jsem vážně přemítati o tom, co jsem to učinil, a když jsem dospěl k hlubokému přesvědčení, že otcovy připomínky měly své opodstatnění, rozhodl jsem se zanechatí své šílené kariéry v nejbližším přístavu a jako pravý marnotratný syn zamířiti nazpět k domácímu krbu.

A přesně tak jsem učinil. Otec s matkou se mezitím uchýlili do Virgínie – a můj koráb spustil kotvy šťastnou shodou okolností v Hampton Roads. S úmyslem už nikdy se nevrátit požádal jsem

kapitána o krátkou dovolenou a on mi ji v naději, že budu definitivně dezertovati, milerád poskytl.

Zlomen na těle, nikoli však na duchu, vyhledal jsem rodiče předpokládaje, že mě přivítají s otevřenou náručí. To sice učinili, a srdečně, avšak vzápětí mě ohromili sdělením, že musím opět na moře, anžto co jsem začal, musím také přivést ke konci; prý kdybych ustoupil před překážkami hned napoprvé, ztratil bych všechnu sebeúctu a už nikdy bych neměl odvahu čeliti osudu. Otec by se býval dal obměkčiti a nechal mě v lůně rodiny, ale tentokrát nabyl nad jeho city vrchu rozvážný a nesobecký úsudek matčin. A já, přesvědčen, že mě nemohlo potkati větší neštěstí, jsem byl nucen znovu se odebrati na ono prokleté plavidlo.

Kapitán uvítal ukončení dovolené svého neschopného lodníka se zaťatými zuby a já znovu vyplul, nyní s rozhodnutím, že budu místo nařikání nad situací bojovati o svá práva, že předčím v pití i klení všechny členy posádky, a tím u nich získám náležitý respekt. Abych tuto truchlivou partii vyprávění rychle skončil, dodám jen, že jsem se prostě stal námořníkem ve všem všudy a utopil své pokání ve zhýralosti.

Třebaže jsem ještě včas obnovil studia na universitě a korunoval je promoci, na moře jsem v pravém smyslu slova nezanevřel ani na chvíli, a jakmile jsem k tomu měl možnost, podlehl jsem jeho lákání znovu.

Lodi a sny a štěstěna mě přivedly do Španěl i do země Egyptské, do Indie i Japonska, zpátky do Itálie a Řecka, a posléze do Nového světa iberských objevitelů. Přes rok jsem křížem krážem sledoval Latinskou Amerikou Kolumba a Corteze, Balbou a Pizarra, až jsem konečně přivandroval do trestanecké kolonie na Ďábelských ostrovech ve Francouzské Guayaně a prožil tam celý měsíc ve společnosti nešťastných provinilců, držených zde ve vězení.

Když mě odtamtud pustili na svobodu, šířala mě touha po domově, avšak v prvním větším přístavu Britské Guayany, kam jsem přicestoval, mi bylo souzeno zvědět, že odtud podle plavebního řádu nepojede k břehům Severní Ameriky žádný parník plných čtrnáctero dnů. Nerozumná netrpělivost mě ponoukala uprositi jednoho rybáře, aby mě dopravil podle pobřeží na sever k Trinidadu, vzdálenému

přes šest set kilometrů, svou plachetnicí; kojil jsem se totiž nadějí, že odtamtud budu bohdá mít lepší spojení.

Občas mi vrtá hlavou, zdali je člověk skutečně schopen vzít si ze zkušenosti aspoň nějaké poučení. Přinejmenším na sobě jsem nikdy nic takového nezpozoroval. Tak třeba po šestisetčtyřicetikilometrové plavbě na rybářské šalupě k Selkirkovu ostrovu v Tichém oceánu jsem se zařekl, že se v takové kocábce na širé moře jaktěživ nepustím. Jenže paměť krátká, netrpělivost velká – a tak jsem ve slabé chvíli zavrhl výstrahy rozumnější partie své šedé kůry mozkové a udělal jsem to znovu.

Moje plavidlo o circa šesti brutto registrovaných tunách mělo na palubě dvoučlennou posádku a kapitánova velkého, hloupého psa. Zásobili jsme se takovým množstvím potravin, že bychom s nimi bohatě vystačili plně dva týdny, ačkoli jsme předpokládali, že se s příznivým větrem dostaneme do Puerta de Espani na Trinidadu za čtyři pět dní. O manýrách svých nastávajících společníků jsem toho příliš mnoho nevěděl, proto jsem se pro jistotu vyzbrojil bambitkou a vzal jsem si s sebou závěsné lůžko z agákových vláken, abych mohl spát na palubě.

Ještě téhož dne, kdy jsme dali vale Britské Guayaně, stočili jsme se natrvalo k severoseverozápadu, neboť jsme měli v úmyslu držeti se stále na dohled pobřeží. Kromě úmorného vedra se celou cestu až k Orinoku nedalo počasí nic vytknouti. V ústí této řeky nás znenadání zastihla prudká bouře od jihu a úplně nás z našeho kursu vyšinula. Nápory vichru znemožňovaly ovládání lodi; nezbývalo než dáti se jimi unášet, zatímco pevnina mizela našim zrakům a my tonuli v obavách o svou bezpečnost. Trpěl jsem mořskou nemocí sice hanebně, ale ani zpoloviny ne tolik jako pes Adam, který sice strávil většinu života na moři, nicméně ležel teď úplně bez vlády a jeho vizáž připomínala zelenou sedmu.

Vichřice neochabovala a kapitán se v této nebezpečné situaci vzdal veškeré naděje, že se dostane k Trinidadu. Rozhodl se stočiti kormidlo k Tobagu, kterýžto ostrov ležel za předpokladu, že se směr větru nezmění – přímo v naší nynější dráze. A skutečně při rozbřesku čtvrtého dne plavby z Britské Guayany zvolal kapitán: „Země!“, a

když jsme si vzali k ruce mapu, usoudili jsme, že to může být jedině Tobago.

Bouře se mezitím trochu utišila, a proto se nám podařilo zakotviti nedaleko pobřeží, spustiti na hladinu miniaturní člun a doveslovati k ostrovu, o němž jsem věděl, že je to týž, na kterém nechal pan Daniel Defoe ztroskotati Robinsona Crusoea.

První letmé zhodnocení situace mě poněkud uklidnilo, a tak jsem se začal kolem sebe rozhlížeti, abych zjistil, jak ten ostrov, na němž jsem se octl, vlastně vypadá a co musím udělat nejdříve, když po nějakém obyvatelstvu není nikde vidu ni slechu. Zároveň jsem se jal se stíněným srdcem uvažovati, jaký že osud by mě asi čekal, kdyby na tom kousku země žila dravá zvěř, leč potom jsem si vzpomněl, že mám na plachetnici bambitku s náboji, a přestal jsem si dělat starosti.

Za útulek se mi nabízela prostranná jeskyně ve strmém vápencovém útesu, tyčícím se přímo nad pláží. Donesl jsem si z lodě zbraň a síťové lůžko, které jsem si pak ve sluji zavěsil, a jelikož mě zmáhala únava, hned jsem v něm tvrdě usnul a spal tak klidně, jak by to podle mého skromného názoru dokázal za daných okolností jen málokdo. Probudil jsem se naprosto odpočinutý.

Pláž před jeskyní, kterou budu vzhledem k tomu, že pravděpodobně nikdy nikomu nepatřila, nazývati od nynějška svou, tvořil čist'ouňký bělostný písek a stínily ji neobyčejně vysoké a štíhlé palmy. Mezitímco osazenstvo lodi spravovalo plachty a lanoví, šel jsem si zaplavati v příboji. Koupel byla tak příjemná a osvěžující a celé okolí se mi tolik zamlouvalo, že jsem se rozhodl nechati plachetnici odplout a zůstatí sám. Robinsonem na Robinsonově ostrovu.

Robinsonův ostrov

Seznámil jsem se svým záměrem posádku plachetnice a projevil jsem zájem o koupi zásob, výzbroje a všeho ostatního, co je na palubě i v podpalubí a ještě mi nepatří. Za vysokou cenu mi docela rádi prodali rezervní plachtu a lana, krabici s náradím, několik beden a soudků, železná kamínka, lucernu a nože, kuchyňské nádobí, kompletní rybářskou výbavu – a Adama, kterému jasně nebylo ani

dost málo proti mysli rozžehnat se s plavidlem, na němž tolik trpěl mořskou nemocí; stejně malou lítost, že přijdou o psa, projevovali i jeho majitelé, neboť Adam byl skutečně nejhoupější tvor, jakého si lze představit.

Naložil jsem uvedené věci do loďky, přidal k nim zásoby jídla a své zavazadlo a nakonec jsme si plácli ještě stran té loďky samé.

Plachetnice se vydala na další cestu vlastně úplně bez výstroje, ale do Puerta de Espani neměla víc než šestatřicet hodin plavby, a tam si lodníci hodlali za část peněz, které ode mne získali, opatřit všechno potřebné.

Sotva jsem vytáhl loďku na břeh a vyložil z ní svůj nově nabytý majetek, dostal jsem pekelnou chuť na jídlo. V barelu s aprovizací jsem objevil balíček sucharů a soudek rumu, kdysi vlastnictví kapitánovo. Toho nápoje jsem si dopřál důkladný doušek, po němž jsem získal skvělou náladu a kuráž pustit se do podnikání, které by za jiných okolností mé možnosti zdaleka převyšovalo.

Na vrcholu útesu jsem našel bambusovou houštinu. S vynaložením nesmírného úsilí jsem sekyrkou porazil pár kmínků a vyrobil si z nich v nitru jeskyně několik poliček na potraviny, aby se mi nerozmáčely, když tu v tomto ročním období prší takřka každý den.

Ukázalo se, že jsem zásoben líp, než jsem se zpočátku domníval. Zjistil jsem, že mám všechno jídlo pro tři lidi na dva týdny jen bez dávek, které jsme spotřebovali v uplynulých pěti dnech.

Jak jsem se záhy přesvědčil, byla mým nejdrahocennějším ziskem škatule s náradím, neboť v sobě skrývala pilu, kladivo, železnou paličku, sekyrku a velký sáček hřebíků. Měl jsem tedy možnost zhotovit si všechno potřebné.

Z toho musel po poličkách přijít na řadu jako nejdůležitější předmět nějaký kalendář. Bez něho bych ztratil povědomí o čase a nerozeznal bych den Páně od dnů pracovních. Abych se proti takovému poklesku zajistil, napodobil jsem Robinsona: vyryl jsem do prkna datum svého příchodu – 30. května – a předsevzal si, že každý další den přidám jeden vrub.

Když jsem si takto dal do pořádku obydlí i kalendárium, vypravil jsem se na obhlídku, abych se s ostrovem blíže obeznámil. Adama

jsem nechal doma hlídat, ačkoli to byl hlídač velmi chabý, protože v jednom kuse spal, a kdyby zloději chtěli, mohli ho klidně odnést se všemi mými cennostmi.

Po necelém kilometru ležerní procházky jsem narazil na travnatou pěšinu, která vedla od hájů kokosových palm, rostoucích podél pobřeží v hustých řadách, do vnitrozemí. Všiml jsem si rovněž, že tu žijí kozy, neboť mě kroky vedly kolem jejich stáda hlídaného malým černouškem. Tak jsem poznal, že má říše není neobydlena. Anglicky jsem se toho kluka zeptal, zdali je poblíž nějaká vesnice, a on stejnou řečí odpověděl, že ano, že se jmenuje Scarborough, a půjdu-li po téhle pěšině pořád rovnou za nosem, dorazím k ní přibližně za tři hodiny.

Cestou jsem mnoho trpěl, protože jsem byl prostovlasý a slunce nemilosrdně pražilo. Ale konečně jsem se do té osady dostal a dověděl se, že v ní bydlí skoro výhradně lidé temné pleti. V několika obchodech jsem se sháněl po doplňcích k svému robinzonskému

vybavení, neboť jsem ve skutečnosti neměl ani desetinu toho, čím osud obdařil můj vzor a příklad.

Potřeboval jsem především pušku na ptáky – vždyť ta se stala Robinsonovi oporou ze všech nejdůležitější. Jestliže jsem ho chtěl věrně následovat, musel jsem dále mít bibli. Obojí jsem sehnal bez nesnáží, stejně jako lopatu, velkou sekyru, jehlu a nitě, otvírák na láhve, náhradní petrolej do lampy, několik starých čísel časopisu *Punch* a síť proti nezřízeně dotěrným komárům. Narazil jsem rovněž na neobyčejně velký a spanile vytištěný kalendář s reklamou Sdružení skotských mechaniků, a třebaže jsem právě toho dne věnoval tolik hodin výrobě kalendáře zářezového, koupil jsem si v přesvědčení, že bude asi přesnější a určitě dekorativnější, i tenhle papírový.

Pak vyvstal další problém: jak to bude s kočkou a papouškem. Koček bylo ve vesnici habaděj. Domorodci mě jimi přímo zahrnuli, ale já si vybral jen jedno šedivé kotě. Pokud jde o papoušky, vyskytoval se na ostrově pouze jediný, miláček jistě staré černošky. Podařilo se mi vylákat ho na ní výměnou za dolarovou bankovku. Nazýval se Zuzka a tímto jménem skřehotavě obdařoval každého člověka. Později jsem se mořil hodiny a hodiny, abych ho naučil říkat mi *chudák Richard Crusoe*, a ne *Zuzka*, což se mi nakonec podařilo.

Všechny ty nově nashromážděné poklady bude třeba dopravit do jeskyně, uvědomil jsem si při pohledu na tu spoustu věcí. Z úvah mě vytrhl podivný zrezivělý a neobyčejně rámusivý vehíkl, který se ke mně přikodrcal s mladým černým gentlemanem u volantů. Otázal jsem se ho, co je to za muzeální exponát, a on mi prozradil, že fordka, která se prohání po ostrově déle, než sahá paměť i nejstaršího zdejšího usedlíka, a že je to jediný povoz toho druhu na celém Tobagu. Napadlo mě, že by tento samohyb mohl dopravit mne a můj nákup domů, což skutečně s nesmírným pohazováním, vrzáním a drnčením učinil. Rozhodl jsem se, že si tu káru najmu a budu si ji sám šoférovat, poněvadž jsem záhy postřehl výhody, jež bych získal při výpravách za potravou, kteroužto činnost jsem měl v úmyslu provozovat víceméně každý den. V noci může parkovat na trávníku,

kde sice vždycky pořádně zmokne, ale to té starožitnosti naprosto neuškodí, když na ni beztak přšelo už celé věky.

V tomto stadiu jsem se zabral do vážných úvah o poměrech, v jakých jsem se octl, a abych je nemusel každý den přemítat v hlavě, hodil jsem zhodnocení své situace na papír. Chtěl jsem svůj případ porovnat s případy ještě horšími, a tak jsem si bez zaujetí sepsal vymoženosti, kterých jsem požíval, a konfrontoval je s útrapami, jež jsem zakoušel.

NEVÝHODY

Jsem trosečníkem na osamělém ostrově, vzdáleném od mého domova v Tennessee přes 3200 km.

Jsem odloučen od všeho ostatního lidstva.

Jsou tu komáři.

Příbuzní a přátelé se ke mně nemohou dostat.

VÝHODY

Prozřetelnost mi však nemohla poskytnout ostrov bohatší ani krásnější.

Ale nevadí mi to. Prvně v životě mohu číst a spát, kolik se mi zlíbí. Podstatnou část každého dne se obejdu bez šatů, což jsem odjakživa považoval za stav ideální a nedosažitelný.

Avšak žádné rozhlasové přijímače.

Jenže jim to vůbec nevadí.

Došel jsem k závěru, že vzato kolem a kolem, dalo by se existovat i za horších podmínek a že nad stinnými stránkami mého způsobu života ty dobré určitě převažují.

S myslí uspokojenou a smířenou s osudem jsem se poté jal věnovat vylepšování životního prostředí. Rozpomněl jsem se, že Robinson Crusoe míval stádo koz, které mu skýtal mléko a maso. I koupil jsem od mladého černého pastevce, s nímž jsem se poznal hned první den, kozu s dvěma kůzlaty a obohatil jimi své

hospodářství. Jedno z kůzlat bylo šedivě žíhané, druhé sněhobílé. První jsem pojmenoval Quelques Fleurs, bílé Listerina. Matku jsem pokřtil na Hyacintu.

Pokoušel jsem se ji každé ráno podojit do železného kotlíku, který jsem si přinesl z plachetnice. Protože jsem však vůbec nevěděl, jak začít, ani jak si přitom počínat dál, a protože jsem měl pokaždé za soupeře Quelques Fleurs s Listerinou, které se dožadovaly svého přídělí – a pokud možno i větší dávky současně se mnou, setkávala se má snaha zásobit se mlékem s výsledky jen zcela nepatrnými. Nakonec jsem ten problém vyřešil tak, že jsem si nařezal náruč bambusových stvolů a zahradil jimi ústí velké trhliny ve skálách nedaleko jeskyně. Nazval jsem ten prostor chlévem. Zaháněl jsem tam své stádo na noc a zvykl si uvěžňovat zde obě kůzлата na dobu, v níž jsem podroboval Hyacintu mučení.

Zbaven konkurence žravých mláďat naučil jsem se časem dojit docela normálně. K tomu, co mi ušetřila Hyacinta, jsem přidal čokoládu, vařil jsem to v železnáku, a tak si připravoval výživnou krmi.

Všude kolem rostly kokosové palmy a poskytovaly mi nejen potravu, nýbrž i nápoj. Šťáva v zeleném kokosovém ořechu je vždycky studená a osvěžující i za největšího vedra. Ježto nikde v okolí nebyl žádný sladkovodní pramen, nehasila moje zvířata ani já po celou dobu mého pobytu v jeskyni žízeň ničím jiným než kokosovým mlékem a tahle náhražka nám šla znamenitě k duhu.

Jakmile jsem aspoň prozatímne vyřešil otázku zásobování, obrátil jsem pozornost k jiným nezbytnostem, napřed k těm nejdůležitějším, bez nichž – jak jsem se přesvědčil – bych se nemohl těšit z věcí, které jsem už měl. Šlo zejména o stůl a židli, abych mohl řádně jíst a psát a věnovat se řadě dalších příjemností.

Pustil jsem se tedy do dřla. Stejně tak jako jsem nikdy nedojil kozu, nedržel jsem jakživ v ruce nějaký nástroj, a přece se mi po čase usilovnou prací a vytrvalostí podařilo vyrobit stůl a sedačku z prken vybraných na zbořeníšti domu, který stával asi půldruhého kilometru od jeskyně; před několika lety ho zničil uragán a od té doby zůstal neobydlený. Ten můj nábytek za mnoho nestál, tím méně vynikal krásou, charakterizoval bych ho nejspíš jako humpolácký

nebo primitivní, ale svému účelu vyhovoval a já s ním byl docela spokojen, přičemž jsem děkoval nebesům, že nemusím jako Robinson pokácet celý strom a dřít se s jeho otesáváním, abych z jeho kmene získal na své truhlářské výrobky jednu jedinou fošničku.

Robinson Crusoe měl proti mně zase tu výhodu, že dovedl lépe než já vychovávat zvířata. Mně při truhlaření neustále překáželi jak Adam, tak číča Kitty i Zuzka, která si mi sedala na pilu i na hlavu, všichni lezli po stole a po nářadí, rozhazovali hřebíky, pletli se mi pod nohama a vůbec mi bránili v práci co možná nejvíc.

Zvlášť tyranicky si v pohrdání mými osobními právy počínala Zuzka. Když jsem se pokoušel dojit nebo něco uříznout, s oblibou se mi uhnízdila za krkem, a jakmile jsem se nechoval podle jejího gusta, hned mi od plic vynadala a klofla mě do ucha.

Se spícím Adamem u nohou jsem v útulném bezpečí své jeskyně, pod níž tiše šuměl oceán, bral na sebe úkol vzdělat Zuzku a snažil se vstřípit jí do hlavy trochu spisovné angličtiny. Obdobně jako v případě mazlíčka Robinsonova nedostavily se výsledky ihned, nýbrž až později. Když už jsem si zoufal a došel k názoru, že Zuzka nemá žádný talent, aby se naučila říkat něco jiného než jen své jméno, znenadání ze sebe začala chrlit: „Chudák Richard Crusoe, chudák Richard; chudák Zuzka; hodný papoušek, hodný; krucinál, jedeš mi z toho krku; Adame, nechrápej už zase!“ a všechno ostatní, co jsem před ní říkával nahlas. Od té doby jsem si proto před tou žvanilkou dával víc pozor na jazyk.

Ach samoto!

Jestliže jsem si chtěl hrát na Robinsona způsobem aspoň trochu realistickým, musel jsem si obstarat úbor robinzonovštější než pouhý pruh textilu kolem beder, který jsem až dosud nosil skoro výhradně. V jeskyni, v okolních palmových hájích a samozřejmě při koupání byly šaty vzhledem k panujícímu vedru zbytečné a nepohodlné. Protože se však na slunci odjakživa snadno spálím a pak dostávám vysilující teploty, nikdy jsem se nepustil na delší výlet bez dokonalé ochrany před tímto nebezpečím.

K tomu sloužila jen garderoba, kterou jsem si dovezl na břeh z plachetnice, totiž dva bílé plátěné obleky, tři čtyři košile a šátek na krk. Jeden z těch obleků jsem roztrhal na cimprcampr při pracích truhlářských a dojičských, druhý jsem si chtěl uchovat ve slušném stavu pro den svého zachránění.

Za těchto okolností mi přišel na mysl způsob, jakým Robin užíval kozích kůží, a tak jsem si od svého známého pastýře koupil další kozy, tentokrát hned půl tuctu. Zavázal jsem se tomu chlapci, že když zvířata podřeže a přinese mi jen kůže, dostane ode mne maso zadarmo. Přijal mou nabídku s radostí, a tak mě ušetřil krvavé řezničiny, k níž cítím odjakživa odpor.

Pořádně jsem vysušil všech šest kůží na slunci a pustil se do krejčování, ale v tu ránu jsem zjistil, že byl-li jsem mizerný stolař, jsem ještě horší krejčí. Nicméně jsem se zařatými zuby pokračoval v šití papachy s chlupy navrch, aby po ní mohla stékat dešťová voda. Nevlastnil jsem žádný klobouk ani nic podobného už dlouhou řadu měsíců, jenže poslední dobou mě z prudkého tobagského slunce bolívala hlava a já věděl, že to přejde, když na ní budu něco nosit.

Čepice se mi povedla tak znamenitě, že jsem po jejím dohotovení ihned přistoupil k výrobě kabátu dlouhého skoro až ke kolenům. Zato rukávy jsem udělal příliš krátké. Lopotil jsem se s nimi strašně dlouho, než se mi je podařilo stříhnout a všít. Knoflíky ani háčky jsem neměl, a tak jsem z plátna vykouznil širokou šerpu, která držela kabát uzavřený docela uspokojivě, a kromě toho se za ni nechala zastrčit pistole.

Pak jsem si předsevzal, že si ke kabátu ušiju ze stejného materiálu kalhoty. Ukázalo se však, že tohle daleko přesahuje hranice mé zručnosti. Ale než jsem od svého záměru ustoupil pro jeho neuskutečnitelnost, stálo mě to dvě nejlepší kůže, které jsem rozřezal. Musel jsem vzít zavděk plátenkami, třebaže byly rozedrané jak turecká fangle.

Zvládnout boty, nebo spíš trepky, se ukázalo snadnější, než jsem předpokládal. Sestehoval jsem jednoduše kůži do tvaru pytlíku, vyztužil jeden konec našitím podpatku a zbytek spodní části, tedy podrážku, jsem bezvadně oholil břitvou.

Hodiny a hodiny jsem vynaložil na zhotovení deštníku, rovněž z kůží. Potřeboval jsem ho velmi naléhavě proti dešti i slunci, neboť jsem musel vycházet každý den. Natrápil jsem se s ním až hanba, a než vzniklo něco jakžtakž vyhovujícího, co by se mi aspoň trochu líbilo, zkazil jsem jich několik. Nejobtížnější bylo udělat ho zavírací. Paraple Robinsona Crusoea se skládat dalo, ale nic naplat, jako on jsem já nebyl šikovný ani v tomhle, a tak jsem se musel spokojit s deštníkem stále otevřeným. Ochlupenou stranu kůží jsem umístil zase navrch, takže při dešti fungoval jako nepromokavá střecha a před sluncem chránil tak znamenitě, že jsem se mohl pohybovat venku i za největšího parna. Že však byl pořád roztažený, zabíral v jeskyni spoustu místa, dokud mě neosvítil nápad zatlouci do stropu skobu a zavěšovat ho na ni.

Zhruba po týdnu trosečnického života na Tobagu jsem si začal uvědomovat, že moje zásoby potravin nejsou nevyčerpatelné a že je musím doplňovat za pomoci svého střeleckého umění. Ve vnitrozemí ostrova se vypínaly kopce porostlé džunglí. Za účelem lovu jsem k nim jednoho dne zamířil ve svém kostitřasu (obdařil jsem ho jménem *Viktorie*) a jel jsem tak daleko, jak to šlo.

Špacír džunglí s flintou a revolverem se mi nesmírně líbil hlavně proto, že jsem v jejích zelených hlubinách nacházel trvalý chládek a ohromné množství květin. Rostou tam mohutné stromy; zejména jeden druh palem, nazývaný tuším kapustou brazilskou, dosahuje výšky přímo fantastické a ční nad všechny ostatní.

Objevil jsem tu také spoustu ptactva a jiných menších živočichů. Četní ze zdejších opeřenců jsou mrchožraví a nedají se požívat, ale občas jsem si přinesl domů doupňáka nebo jiného příslušníka čeledi holubovitých. Žádná nouze zde není ani o zajíce a k tomu, abych si jich opatřil, co hrdlo ráčilo, jsem se nikdy nemusel trmácet příliš daleko.

Adam se osvědčil jako hlídač mnohem hůř než Zuzka, a proto mu vždycky připadl úkol doprovázet mě na lov, ačkoli přitom projevoval tak málo horlivosti, že mi jeho služby nebyly nic platné, nepočítám-li skutečnost, že mi dělal společníka.

Přibližně dvakrát týdně jsem věnoval dopoledne chytání ryb z loďky.

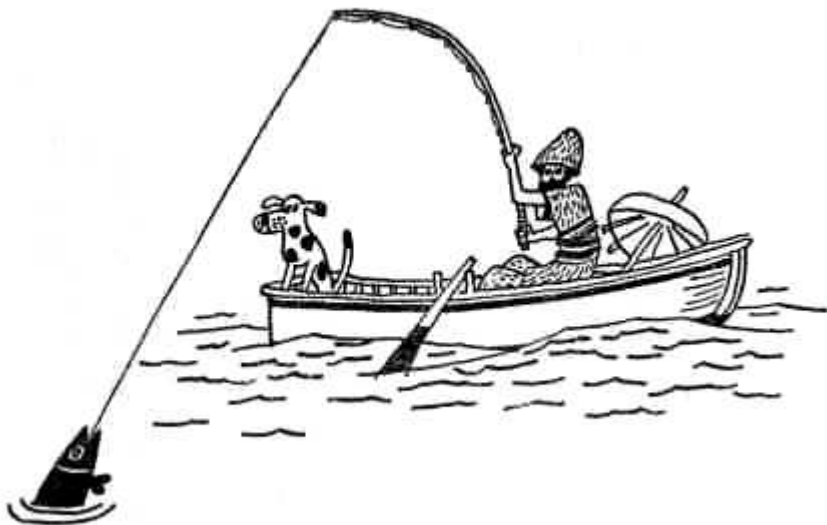
Majitelé plachetnice mi nechali takovou spoustu rybářského náčiní, že mi z ní až šla hlava kolem, prostě úplně všechno, co měli. Stačilo nalíčit udice přímo pod jeskyní, a již jsem obvykle získal bohatou kořist, z níž jsem však mohl využít jen malou část, protože jsem v trvalém strašném parnu neměl možnost uchovat maso, aby se nezkazilo, déle než pár hodin. Dny rybolovu vždycky přinášely královskou hostinu Adamovi, Kitty i Zuzce, neboť ze všech lahůdek, které jsem byl s to jim nabídnout, měli zdaleka nejraději čerstvě pečené sledě.

S věrnou rodinkou po boku se mi takovýmto klidným a prostým způsobem žilo přímo znamenitě. Vůbec jsem se nezatěžoval přemýšlením a jen se oddával do vůle boží. Když na mne padl stesk, že kromě Zuzčinych skřeků neslyším nikdy ani slovo, utěšil jsem se pokaždé představou, že nic takového jako lidský rozhovor už neexistuje. Daleko od všech pokušení a špatností světa vedl jsem neustále život svrchovaně ctnostný.

Jak si jistě dovedete představit, vypadal jsem den ze dne kuriózněji. Potkat někdo ve Spojených státech člověka s takovým zevnějškem, jakým jsem se tenkrát vyznačoval, určitě by se vyděsil nebo propukl v hurónský chechtot. Ani já se neubráníl úsměvu, když jsem se ve chvíli odpočinku na sebe podíval a představil si, že bych se takhle vymóděný a vyzbrojený procházel třeba po Bostonu či Charlestonu. Dovolte, abych se vám stručně popsal:

Na hlavě mi trůnila vysoká beztvará hučka, která měla za úkol chránit mě před sluncem a zadržovat dešťovou vodu, aby mi nestékala za krk. (V podnebí, v jakém jsem žil, našince neobyčejně obtěžuje zvláště to druhé.)

O velmi těžkém a tuhém plášti i o rozedraných plátěných kalhotách jsem se už zmínil. Ponožky a boty jsem neměl vůbec, jen pár pytlovitých věcí, které jsem rovněž před chvílí vylíčil a které byly z celého mého barbarského oblečení snad nejbarbarštější.

Přes rameno jsem měl přehozenou ručnici a nad temenem mi trčel slunečník z kozích kůží, předmět sice těžkopádný, zato z těch, které jsem měl při sobě i na sobě, hned po pušce nejnezbytnější.

Zabarvení mé tváře se obvykle dalo charakterizovat jako brunátné (slunce! vítr!), jak se dá očekávat u osoby, která se přestěhuje do končiny vzdálené pouhých devět stupňů od rovníku a nedává si na sebe dost pozor.

Čím jsem se nejvíc pyšnil a co mi působilo největší uspokojení, to byly vousy. Nechal jsem si je růst v naději, že se budou podobat Robinsonovým. Ale přiznávám bez mučení, že ani po dvou nedělích nepředstavovaly žádný zázrak, že zůstávaly měkké nezuživé. Po četných pokusech s různými prostředky povzbuzujícími růst obličejového ochlupení jsem náhodou v tašce objevil červenožlutý krém na boty. Napatlal jsem si ho v silné vrstvě na bradu a tváře, a chabý plnovousík najednou zmohutněl, že z něho šla hrůza. Jinak ovšem obsahovala tmavorudá pasta, která to způsobila, inkoust a terpentýn a obojí pátilo jako všichni čerti, avšak marnivost, již moje vzezření á la Mohamed dělalo nesmírně dobře, mi nedovolila, abych si ten prevít z obličejce smyl.

Takhle vyparáděný jsem se občas vypravil do Scarbora a vyvolával tam u místních lidí obrovský úžas: nechávali práce nebo zábavy, a přesvědčení, že mezi ně zavítal duch Robinsona Crusoea, civěli na mne s otevřenými ústy.

Domnívaje se, že bych měl pro potřeby budoucích generací zaznamenat události svého každodenního života, začal jsem si hned po příjezdu na ostrov vést deník. Opíši vám teď některé partie:

30. května

Já, ubohý, nešťastný Richard Crusoe, hnán mořskou bouří, našel jsem útočiště na tomto ostrově, zvaném Tobago. Všichni moji druhové se vzdálili, takže jsem tu zůstal sám samo jediný.

31. května

Dvě hodiny jsem si rovnal věci do bambusových regálů a osm hodin se koupal v příboji na své soukromé pláži.

1. června

Objevil jsem, že je třináct kilometrů od mého obydlí vesnice jménem Scarborough. Dostal jsem se do téže teprve dnes a zakoupil tam řadu věcí nezbytných pro pohodlný způsob života. Nejdůležitější z nich byly, jak následuje: kočka, papoušek, bible a automobil.

Vrátil jsem se domů po soumraku a rozžehl jsem lampu, abych si mohl říkat v nově získaném Písmu svatém. Začel jsem se do žalmů a shledal je velice legračními. Ve zvláštní oblibě mám třadvacátý, jediný, který znám.

2. června

Dnes je neděle, sedmý den v týdnu, který Robinson Crusoe světil coby den odpočinku. Já se však usnesl jeho zbožné zásady prohloubit a odpočívat každý den.

3. června

(Psáno 8. června)

Dopoledne jsem se v člunu zabýval tři hodiny rybářským cajkem. Moje zabeđenost způsobila, že jsem byl při tom prostovlasý a rovněž bez košile, z čehož jsem utrpěl od slunce úhonu v podobě bolestných puchýřů na kůži. Odpoledne jsem dostal vysokou horečku, která mě držela celý příští den v posteli. Málem jsem zahynul žízni, neb jsem byl na těle i na duchu tak zkroušený, že jsem se nedokázal přimět, abych si vylezl na kokosovník pro nápoj. Druhou noc mě vydatně osvěžil silný liják, takže jsem se nazítří probudil sice zesláblý, ale živý.

5. června

Dnešek jsem věnoval procházce po horách. S ručnicí. Vystoupil jsem na vrchol hřebene, odkud se mi naskytl dokonalý výhled na oceán směrem k jihu a západu, a ježto zrovna panovalo jasné počasí, uviděl jsem docela obstojné zemi vypínající se do velké výšky. Rozprostírala se od západu k jihozápadu ve značné dálce, která činila, jak jsem usoudil, přinejmenším patnáct námořních mil. Robinson Crusoe nevěděl, jeli to ostrov či pevnina, avšak mně není

tajno, že jde o ostrov Trinidad, neboť jsem tam zřetelně rozeznal tři štíty, podle nichž tento kout světa pojmenoval Kryštof Kolumbus.

6. až 9. června

Tyto dny jsem strávil výrobou šatstva z kozích kůží (na ochranu před sluncem) a nábytkem do jeskyně. Po stránce krejčovské dopadlo moje oblečení na jedničku, ale poněvadž jsem materiál na ně zpracoval prostým sušením, páchne příliš kozinou a pobývat v jeho objetí není zrovna příjemné. Řekl jsem si však, že když ten smrad mohl vydržet Robinson Crusoe, vydržím ho i já. Nicméně tím, že zavedl takovouhle módu, se mi můj předchůdce nijak nezavděčil, ježto oděv z kozích usní je pro rovníkové klima ze všech nejnepraktičtější.

10. června

Jsem trosečníkem již dvanáctý den a kromě jednoho večera, v němž si z bible přečetl několik žalmů, nezabýval jsem se zbožnými představami ani jednou. Pro toto lajdáctví mě lze jistě právem označit za velmi nepřesnou kopii Robinsona Crusoea, kterýžto byl muž bohabojný, hluboce věřící. Já jsem v teologii nevzdělaný až běda. Co jsem v tomto oboru získal prostřednictvím dobrých naučení od otce a z katechismu v presbyteriánské nedělní škole, to mi do letošního adventu z paměti docela vymazalo osm let prostopášného života mořeplavce.

Avšak v mé nynější úplné osamělosti mě pobožné myšlenky začínají znovu napadat. Mám nepochybně mnoho důvodů, uvědomuji si, být Prozřetelnosti vděčný, že mě umístila na tento půvabný a žírný ostrov, a nikoli do nějaké pusté divočiny.

Vyvodil jsem z toho důsledky a rozhodl se stát křesťanem. Jakmile udělám za tímto zápisem tečku, ihned se soustředěně věnuji čtení bible aspoň hodinu.

11. června

Moje religiózní činnost se včera večer setkala s úspěchem jen částečným. Otevřel jsem knihu knih namátkou a první slova, která mi padla do očí, zněla: Muž, jemuž s týlu vylínaly vlasy, jest lysý.

Celý vystrašený jsem si rychle sáhl na temeno, ale shledal jsem, že zatím nemám k obavám žádný důvod.

A znovu jsem četl: Pojal pak Aron Alžbětu, dceru Aminadabovu, sestru Názonovu, sobě za manželku; kterážto porodila jemu Nádaba a Abiu, Eleazara a Itamara. Zakoktáváje se klopytal jsem dál: Ach, Obadiah zemřel, i Ezechiel zemřel.

Znechuceně jsem knihu odložil a poklekl, abych hledal útěchu v modlitbě. Jenže moje poctivá snaha dát se na dobrou cestu vzala opět zasně: Přišel mě mučit satan záplavou komárů, kteří se na mne vrhli tak krvelačně, že jsem se z kajícího znovu stal hříšníkem, který bere boží jméno nadarmo, nuceně se uchýlil do visutého lůžka a proti vyslancům pekla se zaštitil moskytiérou. Moje předsevzetí stran příkladného chování mě však ještě neopustilo, a proto jsem se pokusil v síti klečel, abych v této poloze prosil za odpuštění svých poklesků, leč satan mou postel nenápadně rozhoupal, takže jsem ztratil rovnováhu, spadl a hanebně si poškodil lebku, kterýmžto pádem se inspirace k jakýmkoli dalším věroučným úkonům na několik příštích dnů vytratila.

Uvedené výňatky snad postačí, aby si laskavý čtenář udělal o mém deníku jasnou představu.

Krátce po střetnutí s biblí mě jakoby v odměnu za to, že jsem vzdal hold Prozřetelnosti, potkalo nadmíru podivuhodné dobrodružství, které mělo do mého života vnést docela nový aspekt. Při návratu z lovecké výpravy do hor jsem k svému největšímu údivu objevil v písku na své pláži otisky bosých lidských chodidel. Vzpomněl jsem si, že na podobnou stopu přišel i Robinson Crusoe, ovšem jen jednou, a že pocházela, jak se později ukázalo – od příslušníka kmene karibských Indiánů, kteří si sem vyrazili z Trinidadu na hostinu, při níž se servírovali váleční zajatci. Také jsem se upamatoval, že jednoho ze zajatců Robinson před hladovými nepřáteli zachránil a ten že se mu potom stal oddaným sluhou, budoucími pokoleními oslavovaným téměř stejně jako sám pan Crusoe.

Během celého čtrnáctidenního pobytu na ostrově jsem nikdy nespátral poblíž své pláže ani živáčka, protože ležela opravdu daleko,

stranou od všech lidských sídlišť. Není tudíž divu, že jsem se vylekal, když jsem padl na šlápoty vedoucí od moře k mému příbytku a zase zpátky a posléze k palmovému lesu. Spěchal jsem k jeskyni. Měl jsem strach, že ji vyplundrovali ne-li lidojedi nebo piráti, tedy aspoň zloději, objevivší můj tajný úkryt. Avšak všechny bedny, knihy a ostatní věci zůstaly netknuty.

Adam, který mě doprovázel a také si všiml stop, se snad poprvé v životě vzrušil. Zaštěkal a rozběhl se po břehu k palmám. Šel jsem za ním a spatřil jsem karibského Indiána – přesněji řečeno *mohl* to být karibský Indián, měl čokoládově hnědou pleť – stojícího pod stromy v promočeném spodním prádle přibližně o šest čísel větším, než jaké potřeboval.

Takhle tedy jsem našel Outerka.

Sluha zvaný Outerek

Dal jsem se jeho komickému vzezření do smíchu. Že já sám vypadám jistě neskonale směšněji, jsem si neuvědomoval. Teprve pak jsem si všiml, že ten „Karib“ není žádný divoch, nýbrž černý majitel *Viktorie*.

„Co bys rád?“ zeptal jsem se.

„Bys rád vás mluvil,“ odpověděl a mně spadl kámen ze srdce, že ho nepronásledují lidožrouti a že tedy nebudu nucen vytahovat jej z takové šlamastyky, z jaké vytáhl svého sluhu Robinson Crusoe. Proč je celý mokrý, vysvětlil mi ten výrostek tím, že se před chvílí koupal, plavky s sebou neměl, a tak vlezl do moře v těch svých nemožných podvlékačkách.

„O čem chceš se mnou mluvit?“ vyptával jsem se dál.

„Vy máte dluh štyryadvacet šilink na fordka,“ prozradil mi.

„To asi bude pravda,“ přiznal jsem.

„Vy ale úplně vypadáš blázen,“ prohodil, čímž měl na mysli, že se mu v ústroji z koziny jevím jako excentrik. I v tom měl pravdu – vždyť se při pohledu na mne mohl zjevit každý druhý. Naproti tomu já byl toho názoru, že jsem oblečen vkusněji, než kdybych měl na sobě nadměrné mokré jégrovky. Ale bez ohledu na estetiku jedno

bylo jisté: díval jsem se do očí ztělesněné odpovědi Prozřetelnosti, k níž jsem tak dlouho vysílal modlitby, aby mi seslala Pátka.

„Chlapče, umíš vařit?“ zeptal jsem se ho.

„Príma umíš,“ odvětil.

„Staneš se tedy do té doby, než nás někdo zachrání, mým otrokem,“ já na to. „Ale dřív si svlékneš ty svoje spodky a opásáš se suknicí z rákosí, jakou má nosit každý divoch dbalý své pověsti. A až ji budeš mít na sobě, přijdeš, lehneš si přede mnou na zem a položíš si mou nohu na zátylek. Jinak by z tebe opravdický sluha Pátek být nemohl.“

Tohle toho chudáka v jeho přesvědčení o mé nepřičetnosti utvrdilo. Přesto ve všem, co jsem mu přikázal, uposlechl – snad proto, že měl smysl pro humor, nebo že se bláznovi neodvažoval odporovat. Ani stoprocentní Karib by nedokázal vsunout hlavu pod Robinsonovo chodidlo ladněji, než to provedl můj nový služebník, třebaže jsme museli ten úkon několikrát zkoušet, aby dopadl přirozeně.

Pak jsem si uvědomil, že mu přece nemohu říkat Pátek, když jsem ho v pátek nenašel.

„Co je vlastně dneska za den?“ vyzvídal jsem na něm.

„Nemyslíš outerek?“ odpověděl.

Ano, bylo tomu tak, a proto jsem ho na památku toho dne od té chvíle nazýval Outerkem.

Outerek se mi fyzicky docela líbil. Byl štíhlý, ale svalnatý a měl sympatickou, upřímnou tvář. Odhadl jsem, že mu je asi dvacet. Velmi krátké vlasy se mu kadeřily jako ovčí rouno. Kůži neměl docela černou, spíš kakaovou. Bez průtahů jsem ho naučil říkat mi „pane“ a dal mu na srozuměnou, že bude tento výraz užívat pokaždé, když mě osloví.

Vrátili jsme se spolu do jeskyně, kde jsem ho uctil lokem rumu, zbylým ze zásob na plachtnici. Potom vyvstal problém, kam uložit Outerka na noc. Druhé síťové lůžko jsem neměl, avšak z plachty a několika rezervních kozích kůží se nám podařilo upravit na pískové podlaze jakous takous postel. Mladíkovi se do ní nechtělo ani za boha, protože z kůží ještě nevyprchal jejich charakteristický odér, ale

posléze se mi ho podařilo umluvit s poukazem na to, že si na tento způsob noclehování zvykne, zrovna jako jsem si já zvykl na šaty.

Nazítří potom, co se má domácnost rozšířila o sloužícího, překvapil mě otázkou, jak dlouho si budu přát, aby chodil v sukni z trávy nebo – přesněji – z provázků. Odpověděl jsem, že jen dokud se mi nepodaří vyrobit mu z koziny úbor podobný mému. Při představě, že bude nucen nosit stejné šaty jako já, hrůzou zaúpěl. Já však byl přesvědčen, že kdyby pobíhal po ostrově v těch svých spodních kaťatech, nemohl by doopravdy představovat Pátka. V důsledku toho jsem mu hned ušil kozinkovou kazajku – už jsem dovedl krejčovat docela obstojně – a k ní ze stejného materiálu i čepici, ale on trval na tom, že ho rukávy řežou v podpaží, a nakonec rezolutně odmítl mé kreace nosit, prý mu tak akorát stačí ty odporné kůže, co ho mučí celé noci. Dodatečně jsem si uvědomil, že tahám kabát jen kvůli ochraně před sluncem a že jemu nebezpečí úpalu nehrozí, a v tomto punktu jsem od svých civilizačních snah ustoupil. Na tom, aby chodil v sukni, jsem však trval.

Brzy se ukázalo, že mi Outerek bude při troše vedení značně užitečný. Jeho tvrzení, že umí dobře vařit, nebylo nijak přehnané, a protože ho podle všeho kuchtění bavilo stejně, jako mně se protivilo, nechal jsem ho připravovat všechna jídla, čímž jsem získal víc času k meditacím nad Pátou knihou Mojžíšovou a Pláčem Jeremiášovým. Kromě toho dokázal vyloudit z Hyacinty víc mléka než já, a tak se stal vrchním dojičem. Rozumí se samo sebou, že ze všeho nejraději šoféroval *Viktorii*, kteroužto funkci – já s Adamem jsme se vozili na zadním sedadle – vykonával opravdu bravurně.

Moje přítomnost na ostrově vyvolávala u jeho prostomyslných černých obyvatel dost rozruchu už od samého začátku, ale když jsem se začal objevovat v doprovodu příslušníka jejich klanu, až na sukni z provázků docela nahého, očekávaly se přímo výtržnosti a domorodý konstábl sám sobě vyhlásil zvýšenou pohotovost. V den, kdy se ve vesnici promítal film – docházelo k tomu jednou týdně –, nechali jsme Adama a Zuzku doma hlídat a přihrnuli jsme se s celou parádou ve *Viktorii* do biásku. Usadili jsme se tam do první řady. Aby se vůbec mohlo hrát, musel zjednat klid osobně sám vedoucí.

Na zpáteční cestě mě toho večera poněkud trápilo tušení, že jsem se návštěvou kina neodpustitelně odchytil od role Robinsona, a abych svému svědomí ulehčil, vzal jsem pro tentokrát na sebe Outerkovu povinnost a slavnostně jsem podejil Hyacintu.

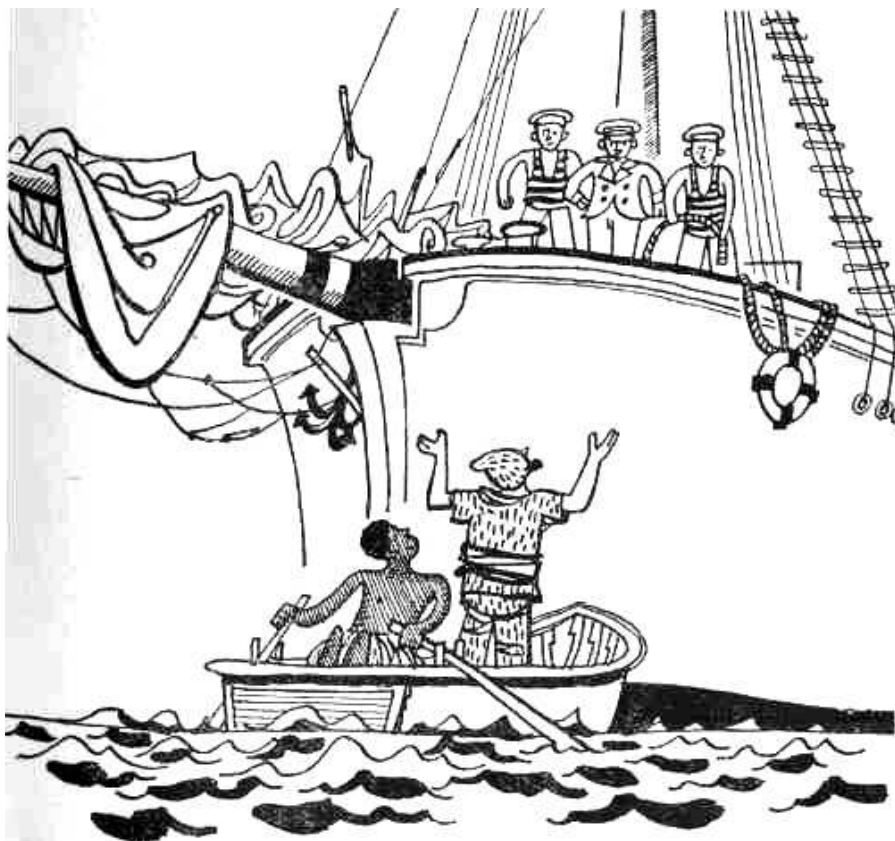
Vraťme se však k podrobnostem o mém novém společníkovi. Zamlouval se mi den ze dne víc. Dal jsem si za úkol naučit ho všemu, co potřebuje člověk, aby byl obratný a všeobecně prospěšný. Spěchám vás ujistit, že jsem současně neopominul vštěpovat mu do duše základy věrouky. Věděl jsem totiž, že se vyprávění o *Životě a zvláštních podivných dobrodružstvích Robinsona Crusoea, námořníka z Yorku*, zabývají také tím, jak pán odvrátil sluhu od kanibalismu a přivedl ho od modloslužebného uctívání velkého Benamukiho k vyznávání pravého Boha. Ale sotva jsem se tohoto námětu dotkl, zjistil jsem, že je Outerkova víra v nebe a d'ábla, v anděly a pekelný oheň, ve spasení a život věčný mnohem vroucnější než moje, že je daleko živější – o tolik, že by na křesťanství dokázal obrátit dřív on mne než já jeho. Ochrany před spáry velkého Benamukiho docela jasně nepotřeboval, a proto jsem od myšlenky stát se misionářem ustoupil a pustil celou věc k vodě.

Pohled z nejvyššího bodu ostrova k jihozápadu na trojici trinidadských kopců mě od první chvíle naplňoval nadějí, že se k nim jednou doplavím na člunu vlastní výroby. A když jsem teď měl pomocníka, rozhodl jsem se tento plán uskutečnit.

Vábil mě tak mocně, že jsem se bez odkladu pustil do hledání vhodného, dostatečně mohutného kmene, abychom jej porazili a zhotovili z něho velkou pirogu, která by tu cestu vydržela. Na ostrově nebylo o stromy nouze, šla z nich postavit celá flotila, ale mně záleželo hlavně na tom, aby můj vyvolenec nestál příliš daleko od moře.

Outerek konečně objevil šikovný strom několik kilometrů od naší jeskyně na úbočí kopce spadajícího rovnou do moře. Jeho botanický název je mi dodnes tajemstvím, vím jen, že neměl tak tvrdé dřevo jako četné jiné druhy zde rostoucí. Podťali jsme ho a na místě začali opracovávat širočinou a sekerkami. Nejdřív jsme užíždali větve a pak nás čekal úkol nejtěžší: hloubení kmene. Dřeli jsme se usilovně od

slunka do slunka. Při vybírání vnitřku jsme si pomáhali zapálenými špalky. Vnější povrch jsme přitesali a přisekali do tvaru opravdového člunu a ohladili jsme ho pískem, že bylo radost pohledět. Do té pirogy by se pohodlně vešlo dvacet lidí, a tak nebylo důvodu k obavám, že by mě neunesla.

Po týdnu neúnavné práce, po nepočítaných únavných úderech sekýrou jsme prohlásili člun za hotový. Úžasně se mi líbil už proto, že byl skutečně mnohem větší než všechny pirogy, které jsem kdy spatřil. V duchu jsem se už viděl, jak se majestátně plavím přes úžinu k Trinidadu, do Puerta de Espani – a možná i dál, do Charlestonu, a třeba až do New Yorku. Všechno už bylo připraveno k triumfálnímu

spuštění na vodu. Opřeli jsme se do svého výtvoru vši silou. Výsledek byl stejný, jako kdybychom se pokusili popostrčit katedrálu svatého Pavla nebo londýnský Tower. Brzy jsme si uvědomili otřesnou pravdu: postavili jsme loď váhou stokrát převyšující naše možnosti jí pohnout. Za tuto pitomost jsem si strašně vynadal, zvláště když jsem si uvědomil, že je to vlastně pitomost dvojnásobná, neboť jsem si nevzal poučení z nešťastného případu Robinsona Crusoea, který udělal přesně totéž co já. Dupal jsem o všech možných způsobech, jak nesnáz překonat. Vykopat koryto od moře k člunu nešlo, protože strom stál původně víc než dvanáct metrů vysoko nad vodou. Napadlo mě, že bychom snad mohli vyhrabat zpod kýlu takové množství hlíny, aby se piroga skutálela dolů vlastní váhou. Nazítří jsme tuto myšlenku uskutečňovali v potu tváře celé dopoledne, až se člun začal viklat, vzápětí mohutně záupěl a svalil se – jenže ne k vodě, nýbrž vzhůru dnem. A tak tam to prokleté monstrum, pokud mi je známo, leží dodnes. K večeru jsme se vlekli domů celí utahaní a otrávení, že tolik dřiny přišlo nazmar, když tu jsem najednou zaslechl Outerka vykřiknout radostí a překvapením. Vzhlédl jsem a spatřil, že nějakých dvěstě metrů od břehu kotví nějaký dvoustěžník. Díval jsem se na něj vyjeveně a nemohl uvěřit vlastním očím, ale byla to opravdu loď a žádná fata morgána.

V největším rozčilení jsme pádili k své loďce a s nadějí, že nejde o pirátský koráb, rychle jsme k němu veslovali. Posádka i kapitán nás určitě považovali za pomatence uprchlé z příslušného ústavu, a zpočátku nás nechtěli na loď pustit, ale když jsem jim vysvětlil, že jsem jen cestovatel uvázlý na ostrově nepřízní osudu a že nejsem tak divoký, jak vypadám, jejich obavy se rozptýlily a velitel mě pozval na palubu. Plachetnice kontroluje stav úskalí a mělčin, dověděl jsem se, a ještě toho dne večer odpluje do Puerta de Espani, kam by mě mohli svézt.

Vrátil jsem se do jeskyně tím náhlým obratem osudu takřka zkoprnělý a lámal jsem si hlavu, co bych měl udělat se svou „rodinou“. Zuzku jsem se rozhodl vzít s sebou jako suvenýr na těžký život trosečníka, Adama a Kitty věnuji pro potěšení Outerkovi, který tu musí zůstat tak jako tak už kvůli *Viktorii*, a Hyacinta, Quelques

Fleurs i Listerina se vrátí do rodného stáda. Všechno ostatní jsem odkázal svému sluhovi. Zvlášť mi záleželo na deštníku, ale protože nebyl skládací, musel jsem ho tam – se slzami v očích – nechat. Naložili jsme ohromnou horu věcí do fordky a Outerek s ní za doprovodu ohlušujícího štěkotu a bečení zmizel ve tmě.

Stál jsem s papouškem na rameni v prázdné jeskyni opuštěný a zarmoucený nad ztrátou samoty. Venku svítil měsíc na mořskou pláň a štíhlé palmy se pohupovaly, jako by mi mávaly na rozloučenou.

Takto jsem po devěadvacetidenním pobytu opustil utěšený ostrov Robinsona Crusoea.

Jeho Veličenstvo Umýváč nádobí

Celé dvě hodiny jsem pozoroval z letadla čtyři sta padesát kilometrů tropické scenérie, které se rozvíjely pode mnou. Vzlétli jsme ze Santiaga de Cuba, zakroužili jsme nad přístavem obklopeným horami, vystoupili vysoko nad Morrův hrad a letěli podél kubánského pobřeží. Přeletěli jsme Quantanamo Bay, největší americký přístav v Západní Indii, uviděli jsme několik zakotvených válečných lodí, zamířili k východnímu výběžku Kuby a spatřili jsme před sebou sto padesát kilometrů otevřeného moře. Větrnou úžinu mezi Kubou a Haiti. Zanedlouho se objevily na Haiti, tyčící se vysoko k nebi. A pak jsme spatřili pobřeží dlouhého úzkého poloostrova, který vybíhá na západ směrem ke Kubě a je v délce sto mil sledován řadou romantických ostrůvků roztroušených v zeleném moři: jsou tu malé zálivy, omývané všemi odstíny modře, a nekonečné řady palem, které se uklánějí na pozdrav velkým bílým vlnám ženoucím se z Karibského moře.

V Portau-Prince, hlavním městě černošské republiky Haiti, jsem přestoupil na menší letadlo. Letěl jsem na jih nad vnitrozemím ostrova a doufal jsem, že jediný motor našeho letadla neselže nad divokou změť kaňonů zarostlých džunglí a nad vrcholky hor v mracích; nikde nebylo vhodnější místo k nouzovému přistání než vrcholky stromů. Severní pobřeží se nyní objevilo v bezprostřední blízkosti. Pilot mi ukázal podivný vrcholek, který stál holý a osamělý

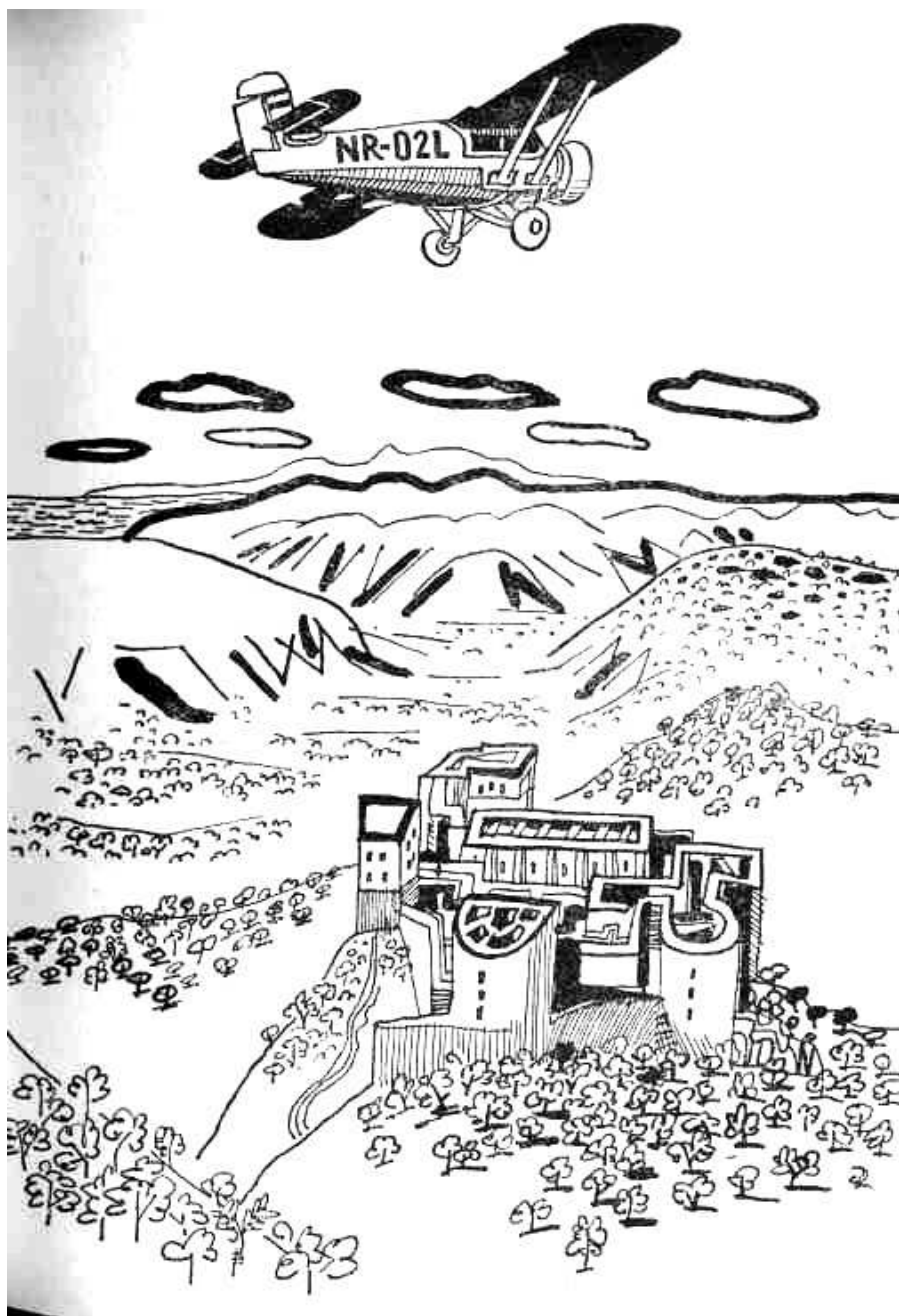
ve vzdálenosti třiceti kilometrů ve směru našeho letu. Byl označen na mapě jménem Le Bonnet á l'Evéque, Biskupská čepička.

Tento vrcholek byl mým cílem, neboť na jeho temeni, tisíc metrů nad údolím, se tyčily zříceniny jednoho z nejzajímavějších hradů na světě – pevnosti černého krále Henryho Christopha, vládce na Haiti.

Christophe zemřel před více než sto lety. Ale jeho zázračný hrad stojí dosud na stráži nad jeho bývalým královstvím a připomíná světu, že muž, který jej vystavěl, byl obr, génius, tyran a nejbáječnější černoch v celé historii.

Jméno Haiti znamená pro většinu lidí západní polovinu ostrova v Západní Indii, obydleného primitivními Afričany, vyznavači Vúdú. Ke konci 18. století bylo Haiti jednou z nejbohatších zemí na světě. Tehdy to byla francouzská kolonie. V roce 1785 spravovali Francouzi několik tisíc kávových a třtinových plantáží, kde pracovalo půl miliónu otroků. Hlavní město Cap Haitien na severním pobřeží vidělo zřídkakdy méně než sto lodí ve svém přístavu. Ve srovnání s ním byl New York jen skrovným malým přístavem podřadného významu; obchodníci, kteří přišli na Haiti, byli udiveni skvělostí a okázalostí společenského života. Plantážníci si přivezli z Paříže nejnádhernější a nejpřepychovější zařízení pro svá sídla ve stínu palem. Obchod a průmysl se tak rozvinuly a prospívaly, že zisky z této jediné kolonie představovaly největší pramen zisků francouzské vlády.

To bylo jeviště, na kterém se objevil černý otrok Henry Christophe (se sto procenty černé krve); dosáhl tu diktátorské moci a síly, jakou neměl žádný běloch ani černoch před ním ani po něm na celé západní polokouli. Christophe se prý narodil v roce 1767 z otrockých rodičů na západoindickém ostrůvku St. Kitts. Byl přivezen na Haiti jako hoch. Stal se číšníkem a umývačem nádobí ve výčepu. Tak podřadné postavení ho však dlouho nebavilo. Byl příliš silný, příliš velký, příliš inteligentní a příliš nezkrotný. Když bylo Henrymu dvacet sedm let, zachvátilo ostrov povstání otroků plné msty a odhodlanosti, a to ho přimělo k tomu, aby ihned zanechal mytí nádobí a přidal se k spiknutí proti francouzským pánům. Brzy bylo odhaleno jeho vůdcovské nadání, takže Christophe se stal „generálem“, dříve než skončil dlouhý a krvavý zápas. Jeho velení

přineslo vítězství, kterým otroci úplně vyrvali ostrov z francouzské nadvlády. Ale Francie se nedala tak lehce přemoci. Napoleon byl na vrcholu své síly a prohlásil, že nemá zájem, aby přenechal svou nejbohatší kolonii chátře divochů. V roce 1802 vyslal 80 lodí s vojskem o 22 000 veteránů pod vedením generála Leclerka, jednoho z nejúspěšnějších důstojníků, aby dobyli Haiti zpět. Generála doprovázela jeho krásná mladá žena – Paulina Bonaparte, Napoleonova oblíbená sestra. Nikdo nečekal, že dojde k opravdovému boji.

Ale po třech letech nejstrašnějších bojů zemřelo padesát tisíc francouzských vojáků na následky bitevních útrap a nakažlivých nemocí. Leclerc sám byl zachvácen žlutou zimnicí a zemřel – Paulina utekla zpátky do Francie. Britské loďstvo, rovněž válčící proti Napoleonovi – blokovalo přístav. Tomuto loďstvu se vzdali zoufalí Francouzi a byli odvezeni zpět do evropských vězení.

Napoleon byl krutě poražen a vyhnán. Jen málo bělochů na Haiti zůstalo naživu!

Christophova ctižádost vzrůstala. Jiný otrok, Jean Jacques Dessalines, se stal císařem, díky jedinečné zručnosti ve vraždění a zabíjení. Christophe byl nejvyšším velitelem jeho armády. Ale snil o tom, že se sám stane diktátorem. A jeho sny se splnily, když v roce 1806 byl Dessalines zavražděn; tehdy se uchopil moci sám.

Ukázalo se, že civilní správa nového panovníka není o nic méně pozoruhodná než jeho vojenské úspěchy. Neuměl ani číst ani psát, nevěděl nic o politice ani o vědě; ale věděl, že jeho černí stoupenci musí být ovládáni železnou rukou, mají-li si udržet těžce vykoupenou svobodu.

Proto se sám korunoval na krále Henryho I. Nyní si mohl získat kázeň – a také to učinil. Hnal své poddané – bývalé otroky – bičem a bajonety do práce, k výstavbě, výkonnosti a poslušnosti. Sto dvacet let nato by Mussolini a Hitler vypadali jen jako slabí sourozenci ve srovnání s tímto velikým černým tyranem. Každý, kdo byl chycen při potulce v zemi krále Henryho, byl zastřelen. Nikdo nemohl uniknout jeho neúměrné ctižádosti o povznesení zničené země, které chtěl dát sebevědomí, bezpečnost a hrdost.

Jeho hrdost byla pro všechny velikým příkladem. Byl teď královskou osobností a chtěl vhodné sídlo, aby potvrdil svou vznešenost. Proto začal stavět ve vnitrozemí dvacet mil od Cap Haïtien sídlo, jehož marnotratná krása nemůže být přirovnána k ničemu mimo Evropu. Když bylo dokončeno, byla to budova s padesáti pokoji a nádherným průčelím, ke které se stoupalo po dvojitém schodišti, kde stály hlídky na stráž. Pokoje i zahrady zářily královskou nádherou. Christophe dal sídlu jméno Sanssouci.

Nyní měl vlastní Versailles a snažil se vytvořit dvůr podobný dvoru Ludvíka XVI. Vytvořil „šlechtu“ s princí, barony a dvorními dámami královny Marie Louisy. Všechna černošská láska k nádherné podívané a ostrým barvám vzplála na jeho dvoře jako ohňostroj. Napoleon a Josefína nikdy neviděli tak purpurové uniformy, tolik zlatých prýmků a tak fantastická péra, jaká nosili černí šlechtici a jejich černá svita v trůnní síni černého krále. Několik bělochů mělo přístup ke dvoru. Skotský lékař bděl nad Christophovým zdravím a dvě americké staré panny přijely z Filadelfie jako učitelky princezen Améthysty a Athénairy; učily je mravům vybrané společnosti, zahrnující v to poezii, hru na harfu a natahování kudrnatých vlasů.

Tento dvůr byl nejen úžasným divadlem, ale i viditelným symbolem bohaté a spořádané monarchie. V dobách největší slávy pod nadvládou Francie Haiti nikdy nepoznalo takový rozkvět, jaký mu dal tento báječný propuštěnec.

Prosperita a úrodnost státu neznamenalala Christophovi vše. Chtěl také bezpečnost a rasové uvědomění. Jeho národ neměl žádnou tradici a žádné hrdiny. Bylo to jen zkrocené stádo. Chtěl jim dát národní symbol, který by všichni uctívali. Národní památník, který by přešel do krve každého občana, protože jej museli všichni postavit vlastní silou a krví. Byla to nedobytná pevnost na vrcholku Le Bonnet á l'Evéque, tisíc metrů nad Sanssouci. Měla být postavena tak, aby ovládala rovinu, město i záliv. Měla být nezranitelná při útoku – silnější než Napoleon, zaklínání Vúdú nebo sám d'ábel – něco, co nemá srovnání v žádné zemi na světě. Něco, co by přivedlo svět a všechny nenáviděné bělochy k užaslé úctě.

O tom snil Christophe a proměnil svůj sen v cihly a v kámen. Francouzští architekti navrhli původní plány a začali klást základy.

Ale byli vyhnáni, sotva se dali do práce. Christophe podstatně zvětšil plány a změnil detaily podle vlastního vkusu. Ohromující velikost této ponuré a zpuštěné pevnosti nese známky jeho ducha. Severní bašta, podobná obrovské přídi, i příkré zdi vysoké čtyřicet metrů a korunované děly ční zpuštěně jako jeho černá pěst nad přístavem, kde se vylodila a odkud odplula Napoleonova armáda a s ní i celá bílá nadvláda.

Christophe měl geniální schopnost organizovat a zmobilizovat všechny síly svého lidu jako ve válce. Třicet tisíc lidí bylo nahnáno,

aby pracovalo na stavbě, podobně jako faraónovi otroci. Ve dne v noci se plahočili a byli mezi nimi nejenom muži, ale i ženy. Ženy nosily čtyřkilové až pětakilové cihly nebo stejný náklad dělových koulí při každém výstupu z údolí, které leželo tisíc metrů dole. Sudy vápna a střelného prachu, surové železo, desítky děl, těžké pískovcové kvádry, veliké jako na Chufevově pyramidě – to všechno muselo být vytaženo na vrchol hory. Vystupující a sestupující otroci tvořili dvě nepřetržitě řady, z nichž každá byla dlouhá devět kilometrů. Byla to celá armáda zotročených černých mravenců. Po celé dny pobízeli poháněči opozdilce důtkami. Christophe byl posedlý svým dílem. Zběsile pobíhal nahoru a dolů po strmém úbočí, vykřikoval rozkazy a hrozil zedníkům. Říká se, že prý zastřelil mnoho otroků, kteří táhli děla, aby povzbudil ostatní k rychlejšímu pohybu.

Přešlo dvanáct měsíců. Dva tisíce dělníků zahynulo (desetkrát více jich mělo ještě zemřít), ale byly hotovy jen základy. Christophe si žádal více otroků, větší výkon, více obětí, více cihel, pevnost musí být dokončena, dříve než se vrátí Francouzi.

A tak se rok střídal s rokem a práce na temeni hory nikdy nekončila. Zdi vyrůstaly přímo ze strmých úbočí hory do neuvěřitelné výše. Byly silné a kruté jako Christophovo srdce. Nahoře je korunovaly ochozy pro obrovská bronzová děla. Christophe jich už měl tři sta (zanechal je tu Leclerc), ale chtěl jich mít třikrát tolik. Každá loď, která plula do Evropy, se vracela zpátky naložena děly a dělovými náboji, černoši je pak táhli za nepřetržitého bičování nahoru do oblak.

Osm let minulo. Napoleon byl pět let vězněn na Svaté Heleně. Christophovi bylo padesát čtyři let, ale byl stále při síle a jeho posedlost hradem jen vzrůstala. Neustále ho pronásledovala touha vládnout nejsilnější pevnosti světa. Když se dověděl, že právě stavěný Gibraltar je mohutnější, dal popravít architekta, který se opovážil navrhnout pevnost menších rozměrů. V roce 1820 byl v dohledu konec nekonečné námahy a Christophe zdvojnásobil své kruté úsilí, aby dokončil hrad. Byla to ďábelská tyranie. V záchvatu netrpělivosti prý mrskal své ministry jezdeckým bičíkem a rozkazoval generálům, aby pracovali na stavbě jako prostí otroci.

Počet dělníků, kteří zahynuli následkem brutálního zacházení nebo vyčerpání, dosáhl strašlivých čísel. Nejnepatrnější náznak neposlušnosti vyvolal králův vražedný hněv. Podezříval posádku pevnosti z nedostatku kázně. Dal je nastoupit, jak praví pověst, na nejvyšší ochoz a rozkázal, aby se posádka dala na pochod přímo přes okraj čtyřicetimetrové zdi. A jeho železná disciplína byla prý tak dokonalá, že vojáci poslechli a roztržili se na kusy o skalní úbočí.

Jen jedna věc dokázala vysvobodit stavitele na chvíli od Christophovy krvavé tyranie. Jak vypráví John Wandercook ve skvělém Christophově životopise „Black Majesty“¹, byl král

1 Černé Veličenstvo. (Pozn. překl.)

nesmírně pobožný a ustával ve svém střílení a bičování pravidelně, když byl čas jít na mši. Jednoho letního jitra klečel před oltářem a prosil za odpuštění, že dal popravít proradného kněze. Náhle spatřil, nebo si představoval, že vidí, jak před ním stojí duch onoho kněze. Poděšen padl k zemi s tlumeným výkřikem. Byl ochrnut na půl těla.

Osudná zpráva o pádu krále Henryho se rozšířila pomocí tamtamů jako vítr po celém Haiti. Christophe představoval stát, právo, tep – a sílu vůle národa. Když se zhroutil, zřítla se celá tato struktura, vystavěná na tyranii. Věděl to a vědělo to i Haiti.

A proto si umínil, že musí zůstat v čele, ať je ochrnut, či nikoli.

Nechal nastoupit vojsko před palácem a připravil se, že se zbytkem posledních sil nasedne na koně a vykoná přehlídku, aby ukázal své armádě a sám sobě, že je stále ještě Christophem. Ale jeho úsilí bylo marné. Nohy ho nechtěly poslouchat. Když se chtěl vyhoupnout do sedla, zhroutil se a padl bezmocně do prachu.

Ti, kdož viděli jeho pád, neměli s ním žádné slitování. Měli jen radost, že tento despota, který je tak neúprosně týral, je na smrt raněn a bezmocný. Smečka jeho poddaných, lačných pomsty, ho obklopila. V několika dnech se uvolnila krutá disciplína armády. Zachvátila ji divoká vzpoura. Když tuto zvěst uslyšely tisíce otroků, plahočících se s děly po úbočích pevností, odhodily s jásotem nenáviděná břemena a sbíhaly dolů po svahu, shazující břevna a cihly, a tím dovršily zkázu.

Ječící a spílající dav se vrhl na brány zámku. Christophe, který často přihlížel, jak týž dav rozsápal na kusy oběti, které mu byly vydány na jeho rozkaz, věděl, co ho čeká. Lépe odejít bez bolesti, klidně a rychle, dříve než cháttra prolomí dveře. Byl sám ve své ložnici. Vyňal z pouzdra svou oblíbenou pistoli se stříbrnou hlavní, kterou mu daroval anglický admirál, a připravil si zásobník nábojů. Vpálil si kulku přímo do srdce. Královna s Améthystou, Athénairou a s věrným mulatem naložili ve spěchu královi mrtvolu na nosítka, aby ji zachránili před vzbouřenci. Uprchli zadním vchodem paláce a začali se šplhat se svým těžkým břemenem nahoru na pevnost, kde bude možno krále pohřbít, jak doufala Marie Louisa. Ubohý průvod klopýtal vzhůru. Za zády mu zněly divoké výkřiky. Sanssouci bylo v plamenech. Míjeli děla a dělové koule, cihly a kameny, které

osvobození otroci odhodili uprostřed cesty. Ale nikdo neměl čas si toho povšimnout. Dav je začal horečně pronásledovat a žádal si hlavu černého krále. Došli úplně vyčerpaní a zoufalí k hlavní baště pevnosti. Vrávorali bránou přes vnitřní příkop a dál po prvním dělovém ochozu na velké nádvoří. Štěrková půda na nádvoří byla tvrdá jako kámen. Nebylo ani pomyšlení, že by mohli pro krále vykopat hrob. Vzbouřenci už probíhali dolními bránami. Vtom zpozorovala Marie Louisa obrovskou jámu s vápnem, kterou tu zanechali rozprchlí zedníci. Ponořila Christophovo černé tělo do této bílé, vše stravující koupele a přidržovala je tak dlouho pod hladinou, dokud nezmizelo.

Kulka, která zabila Christopa, zabila i jeho království. Zhroutilo se bez něho jako splasklý míč a bylo zabráno sousedním nepřítelem. Marie Louisa a její dcery v nastalé anarchii utekly do Evropy.

Korunní princ však byl zavražděn. Vévodové a vévodkyně si svlékli boty a dali se znovu do práce na třtinových plantážích a Haiti se navrátilo ke svému primitivnímu africkému životu. Brzo zapomnělo, že bylo nejhrdější zemí obou Amerik.

Pevnost zůstala netknuta, ale opuštěna ode dne, kdy král zemřel. Je jako prokletá a všichni černoši na Haiti se jí bázlívě vyhýbají. Jenom džungle se odvážíla vyšplhat nahoru a usídlit se v jedné z nejpodivuhodnějších památek světa. Neuvěřitelná historie – že? Ano, dokud nespátříte na vlastní oči obrovskou pevnost, která je důkazem její pravdivosti. Snad jsem i já napůl nevěřil, dokud jsem se nepodíval dolů z letadla na Le Bonnet á l'Evéque a nespátřil obrovské, lišejníkem pokryté zdi tyčící se na samém vrcholku, a čtyřicetimetrou před, obrácenou k moři, a tisíc metrů níže, na úpatí hory, zámek Sanssouci odkud vládl černý král své říši. Nemohl jsem déle pochybovat o této historii. Pevnost mě lákala. Když jsem si to uvědomil, nemohl jsem se dočkat, až si ji prohlédnu. A tak příštího dne po svém přistání jsem vyrazil z malého hotelu v Cap Haïtien, abych vystoupil na Biskupskou čepičku. Věděl jsem, že mě čeká velký zážitek.

Hrad černého krále

Mé auto kodrcalo po rozbité haitské silnici. Zdálo se mi, že silnice vede hlouběji a hlouběji do nitra primitivní Afriky. Míjel jsem skupiny domků uplácených z bláta, bosé černé ženy, kolébající se po cestě s břemeny na hlavě, a nesčetné houfy polodivokých prasat. Země jako by propadla zkáze a jalovosti. Moje naděje klesala s každým kilometrem, o který jsem se vzdaloval od Cap Haítien. Nedoufal jsem, že naleznu něco krásného v tak pusté a zanedbané končině. Náhle se však na konci cesty objevily zříceniny francouzského zámku, stojící půvabně a klidně v okolní špíně.

Kdybych v té chvíli uviděl Marii Antoinetu, jak jde kolem s černými africkými ženami, nemohl bych být víc překvapen. Opuštěný a sešlý palác, vystavěný v nejčistším slohu francouzské renesance, byl daleko vznešenější, než jsem očekával podle přehnanějších zpráv. Toto tedy bylo Sanssouci, palác, který si Christophe dal pro sebe vystavět v roce 1812.

Toto majestátní dílo hostilo celé desetiletí ve svých zdech skvělý dvůr černého monarchy se svitou tmavých vévodů a vévodkyň. Potom však přišel tragický týden, kdy se stalo jevištěm vraždění a pustošení, a na palác i na královskou rodinu dolehla těžká pomsta davu, který přišel svrhnout monarchii. Plameny strávily stavbu, střecha shořela a trosky jsou vydány napospas tropickým vedrům a dešťům už déle než celé jedno století; ale přece jsou dosud nádherné.

Harmonické linie paláce, křivka hlavního schodiště a celkový dojem, zjemnělý zeleným popínavým rostlinstvem, které se plazí po zvětralých zdech, ve mně vyvolaly souhlas s básníkovými slovy: „Krásnější než krása – jsou její trosky.“

Když jsem stanul před zámkem, který by byl vynikající památkou v každé zemi, připomenul jsem si, že byl vystavěn v džungli a že mu královsky vládl negramotný černoch, bývalý umývač nádobí, který sloužil v nálevně.

Přecházel jsem z místnosti do místnosti a představoval jsem si scény, které se tu odehrávaly. Christophe se svou královnou, bývalou otrokyní, tu vedl nákladný dvůr a přijímal tu černého vévodu de Limonade a vévodkyni de Marmelade bez jediného úsměvu nad

jejich jmény. Zde učily dvě staropanenské učitelky z Filadelfie Christophovy dcery Améthystu a Athénairu hře na harfu. Zde na nádvoří nad velkou fontánou přehlížel Christophe svá vojska. Zde v této ložnici ležel ochrnut, tváří v tvář smrti. A zde si vpálil do srdce kulku, která zakončila vládu teroru.

Věděl jsem však, že tento palác byl pouhou předeheurou k slavné pevnosti, která čekala tisíc metrů nahoře. Procházel jsem se bývalými zahradami, až jsem našel cestu, která k ní vede.

Tisíce otroků se lopotilo s cihlami a děly celých osm let po této cestě. Nespočetněkrát se tudy řítíl Christophe a poháněl své otroky střelením a bičováním; tudy ho pronásledovala pomsta, když se jeho žena a děti, šílené strachem a beznadějí, pokoušely odnést jeho mrtvolu do bezpečí. Cesta se kroutila a stoupala jako tunel v husté džungli. Kráčel jsem bez ustání celé dvě hodiny a konečně jsem došel na mýtinu pod vrcholkem hory. Vysoko nad hlavou jsem spatřil obrovskou příď, tyčící se na vrcholku temene.

Den před tím jsem se na ni díval z letadla. Byl to podivný pohled; ale teď, když jsem si ji prohlížel zdola, přímo jsem podlehl její hrozivé velikosti. Nedivím se, že domorodci na Haiti nechali ležet v troskách tuto zlou připomínku tyranie. Žádný div, že Christophe promarnil všechno bohatství a energii svého národa při stavbě tohoto útočiště.

Došel jsem až ke vchodu. Příkře nade mnou se zdvíhala čtyřicet metrů vysoká zeď. Těžká vrata, která visela dosud ve věřejích, mě vpustila dovnitř. Schody byly temné a vlhké. Netopýr přelétl kolem v temnotě.

Od místnosti k místnosti vedly spojovací chodby podobné tunelům, neboť Christophe dobře propočítal pevnost zdí svého hradu. Tři metry silné zdivo by udrželo celou pyramidu. On však poručil sílu šesti a devíti metrů, neboť se zapřísáhl, že stavba musí přečkat věky. Nepochybuji, že je přečká.

Děla! Nikde na světě není taková sbírka děl. Je tu na šest set různých předovek na dřevěných lafetách. Některá děla leží poházena jako stébla trávy ve větru. Jsou to obrovské pětipalcové moždíře a zelená, bohatě zdobená bronzová děla, ukořistěná po porážce Napoleonovy výpravy, které se za celá tři léta nepodařilo dobýt zpět francouzskou kolonii na Christophově armádě vzbouřených otroků.

Tato děla, označená datem a místem výroby, mají německé, anglické, rakouské a francouzské značky.

Mnoho jich bylo ukořistěno Napoleonem u Lodi a Marenga, než je ztratily jeho oddíly ve válce s černochoy u Cap Haitien. Největší množství těchto děl se dostalo nešťastnou náhodou do sklepů velké pevnosti. Tato část pevnosti měla čtyři opevněné ochozy s dřevěnými podlahami; dříví však zpuchřelo a celé dělostřelectvo se zřítilo střemhlav dolů. Byl jsem udiven množstvím děl, ale ještě více mě udivila záplava dělových koulí. Tuny nábojů tu leží všude nakupeny v kovových hromadách a je jich tu dost pro nepřetržitou dělovou palbu, která by trvala celé týdny. Přímo za bránami jsem objevil prostor o deseti čtverečních metrech, hustě nacpaný do výše asi půldruhého metru koulemi do čtyřpalcových děl. Leží tu více než osmdesát tisíc nábojů na jediném místě. Je jich tu však ještě nejméně o milión víc, a to není nijak přehnaný odhad. Všechny je sem, do výše jednoho tisíce metrů, nanosily ženy v košících na hlavách. Všude v pevnosti, kam padne váš pohled – na předprsích, na ochozech, v dlouhých uličkách, na porostlých úbočích – všude je tisíce důkazů, že Christophe byl posedlý myšlenkou mít *víc děl a víc nábojů*. Shromazďoval je po celých čtrnáct let s vášnivostí, která vyústila až v mánii, jako by pouhé množství mohlo zajistit bezpečnost a udržet jeho moc. Osud přemohl Christopha, dříve než dokončil svůj hrad. Od té chvíle nebylo žádné dělo postaveno na lafetu a ironií osudu nebyl vypálen ani jediný výstřel z tohoto obrovského arzenálu. Sklady střelného prachu byly dost veliké, aby vystačily i na nejdelší obléhání. Prach se však vyvalil ze sudů, uskladněných v temných kamenných sklepeních. Nikdy ho nebylo použito; vlhkost, působící celé jedno století, mu vzala život.

Naštěstí nikoho z četných Christophových nepřátel nenapadlo vhodit sirku do tohoto strašlivého skladiště, dokud byl prach ještě čerstvý. Výbuch by byl úplně smetl pevnost z hory.

Na nádvoří vede klenuté schodiště. Na jednom jeho konci se tyčí soukromé obydlí královo, zvláštní budova vystavěná s podobným vkusem a půvabem jako SansSouci. Toto obydlí však padlo za oběť běsnění davu, který se řítíl za rodinou prchající s Christophovou mrtvolou. Brzy z něho zbyly jen holé a rozbité stěny. Na druhém

konci nádvoří je několik ochozů a kasárny pro pět tisíc mužů. Pod budovou kasáren byla řada kobek, které Christophe brzy naplnil řadou obětí, pro něž zastřelení bylo příliš milosrdnou smrtí.

Uprostřed nádvoří jsem objevil bochníkovitý kopeček ztvrdlého vápna, dlouhý šest metrů a vyšší než člověk. Po straně je znatelný sádrový nápis ve francouzském jazyce: *zde leží král Henry Christophe 1767–1820, jehož heslem bylo: Povstávám ze svého popela.* Ale není tu žádný popel. Hrobka sestává pouze z vápenité mohyly, která byla v den Christophovy sebevraždy jámou tekutého vápna. Sem ho vhodila jeho rodina, jíž byli v patách vzbouření pronásledovatelé, kteří ji tísnili tak, že nemohla ani vykopat hrob. Brzy nezbylo z Christophova těla nic než několik mosazných knoflíků z jeho uniformy a kulka z jeho srdce.

Byl jsem tak zaujat prohlížením děl a nábojů, že mi trvalo celé odpoledne, než jsem se dostal na ochozy. Několikrát jsem se zastavil, abych se podíval na mělce vybourané zdi a podlahu, které rozkopali dobrodruzi, pátrající po zlatě v ceně několika miliónů dolarů. Christophe prý je tajně zazdil kdesi v pevnosti. Dodnes nikdo nic nenalezl. Ale nikdo také nevěděl, kde by měl začít kopat v té hoře zdiva, a proto bylo hledání jen velmi nedokonalé.

Vyšplhal jsem se na nejvyšší ochoz, odkud jsem mohl přehlédnout svět ležící tisíc metrů dole. Odvážné zdi pevnosti, vystřelující přímo k nebi, spadají příkře více než čtyřicet metrů na každou stranu a srůstají se skalnatým vrcholkem tak pevně jako strom se svými kořeny. Ted jsem mohl poprvé zhodnotit obrovské rozměry pevnosti a pochopit její celou krásu. Je kruté a mocně krásná.

Temně šedé stěny dnes hoří jasně oranžovým lišejníkem, který se rozrostl po kamenech a před jehož planoucí barvou slábne i nádhera zapadajícího slunce. Před příchodem amerického námořnictva byla celá pevnost jedinou visutou zahradou se stromy a keři splývajícími s džunglí, která se sem vyšplhala a zmocnila se pevnosti ihned, jakmile byla opuštěna. Námořníci vyčistili nádvoří a hradby od staletého porostu, a tak navrátili pevnost do původního stavu.

Christophe ji musel mít rád už jen pro její vévodící polohu. Mohl odtud přehlédnout velkou část svého království. Dalekohledem dohlédl až do přístavu Cap Haïtien, naplněného lesem stožárů (dvacet kilometrů odtud). Já jsem tam však našel jen rybářskou šalupu uvízlou v blátě. Tam, kde byly kdysi Christophovy bohaté plantáže a rozsáhlá třtinová pole, rodící dosti cukru pro celý tehdejší svět, jsem spatřil pouhou divočinu, křoví a stromy. Ale *slyšel* jsem totéž, co asi Christophe slýchal z nížiny: rytmický zpěv černých haitských vesničanů a neustálé pronikavé tlučení bubnů. Vnější tvář Haiti se sice od dob Christophových změnila, ale jeho vlastní podstata zůstala stále táž. Ve všem, vyjma zeměpis, je to dosud Afrika. Od rána bylo slunce zastřeno mraky a nyní, těsně před setměním, když jsem stanul na nejvyšším bodě úžasné přídě pevností a díval se dolů na zemi krále Henryho, zdvihla se těžká hustá mlha a naplnila černé moře údolí pode mnou. Hromy a blesky začaly práskat na dosah ruky od mého ochozu a nebe hrozivě ztemnělo. Černí Olympané se shromáždili, aby za hromových zvuků rozhodovali o osudu ostrova Haiti, a mocná pevnost se stala trunním sálem jejich rokováání, které otrásalo celou zemí. Vlna mraků za vlnou se valila od severního pobřeží a stoupala rychle po úbočí hory, dosáhla základů stěn pevnosti a zaplavila dole ležící království. Šířila se jako oceán černé mlhy všude okolo a pozvolna splývala s nocí. Jenom pevnost

vynořila na krátký, nadzemský okamžik nad tento stoupající příliv svou před, rozštěpující valící se vlny, takže se zdálo, jako by ohromná kamenná, krásná, tichá a osamělá loď plula majestátně vstříc nadpřirozené temnotě – za bouření hromů po obloze – hrdá na to, že nese jméno velkého černého krále, který ji spustil na vodu jako nejodvážnější výzvu v letopisech své rasy.

Kolumbovy ostatky

Několik let před cestou, kterou chci popisovat, jsem odletěl hydroplánem z floridského města Miami na Bahamské ostrovy s nadějí, že se mi podaří vyřešit spornou otázku, na kterém ostrově vlastně přistál Kolumbus.

Historikové tvrdí, že to byl jeden z těchto ostrovů. Kolumbus jej nazval San Salvador. Ale který z ostrovů na moderních mapách je původní San Salvador? Je tu tolik dohadů, kolik je historiků, nebo vlastně kolik je tu ostrovů.

Kolumbův lodní deník se ztratil brzy po jeho smrti, ale naštěstí teprve tehdy, když pořídil Kolumbův současník Fra Las Casas přesný opis částí, z nichž jedna je datována 12. října 1492. Duchovní nebyl žádným vědcem, a proto opomenul zaznamenat Kolumbovy matematické výpočty, které by byly přesně určily polohu ostrova. Zaznamenal však každé slůvko Kolumbovy zprávy o objevech a jeho barvitý popis spatřené země.

Proto víme, že v noci na 12. října vanul silný vítr západním směrem; a že námořník Rodrigo první spatřil výběžek země v měsíčním světle.

Starý španělský popis San Salvadoru zní takto:

Tento ostrov je značně veliký a plochý. Uprostřed leží velké jezero. Ostrov má fazolovitý tvar a rostlinstvo je tam tak bohaté, že je radost se podívat. 14. října, dva dni po zakotvení, Kolumbus ještě zaznamenal: Při rozbřesku jsem dal připravit čluny z našich karavel a plavil jsem se severovýchodním směrem podél ostrova, abych si prohlédl vesnici. Obyvatelé, kteří přišli k pobřeží, nás prosili, abychom tu přistáli. Obával jsem se však skalních útesů, které se táhly kolem celého ostrova. Uvnitř tohoto pásma je však tak velký

přístav, že by v něm bylo dosti místa pro všechna křesťanská plavidla.

Není to právě nejpřesnější zpráva, ale jsou v ní všechny známé údaje. A podle nich jsme se řídili s pilotem při cestě na Bahamy.

V tomto souostroví je třicet velkých ostrovů a více než šest set ostrůvků. Naštěstí jsem nemusel prozkoumat všechny, neboť Kolumbus, který přicházel ze západu, musel narazit nejprve na řetěz ostrovů – v počtu deseti – jež jsou obráceny do oceánu. Každý z těchto ostrovů má mezi zeměpisci své silné obhájce. Přišel jsem sem zcela nezaujatě, a proto jsem si vzal za úkol navštívit všech deset ostrovů.

Z floridského pobřeží jsme letěli asi sedm set padesát kilometrů podél vnějšího řetězu ostrovů, kroužíce postupně nad každým z nich, a hledali jsme, zda některý nemá onen zvláštní tvar, který popsal Kolumbus. Abaco je *veliký ostrov*, ale není na něm žádné jezero. Letěli jsme dále na Eleutheru. Ze vzduchu se podobala hadu, ale ani při největší obrazotvornosti nebyla podobná *fazoli*. Conception byl jen zpola obklopen útesem, ne tedy kolem dokola; Yuma Fernandina neměla vůbec žádný útes. Šamana vypadala sice jako *fazole*, ale to bylo to jediné.

Kočičí ostrov (Cat I) mě zaměstnával celý den. Ucházel se o slávu už od dob, kdy Washington Irving se přiklonil k závěrům amerického námořního důstojníka a označil ve velkém Kolumbově životopise Kočičí ostrov za *onu slavnou pevninu*. Proto na mnohých mapách devatenáctého století má jméno San Salvador. Ale ať jsem hledal jakkoli, nemohl jsem nalézt ani nejslabší důvod pro tuto poctu. Není tu žádné jezero a středem ostrova probíhá horský hřbet vysoký sto dvacet metrů; nemůže být označen za *velmi plochý*. Nezbyvalo mi než usoudit, že Swing přejal nesprávný údaj.

Příštího rána jsem letěl dál na Rum Cay, Grooked Island, Mayau a Grand Turk. Ani jeden z nich neměl přístav, v kterém by mohla zakotvit jediná plachetnice, což je značně méně než *všchna křesťanská plavidla*. Čtyři dni jsem prováděl výzkumy z moře a ze vzduchu, ale žádný z ostrovů ani zdaleka neodpovídal popisu udanému v lodním deníku. Zbýval však ještě jeden ostrov k prozkoumání: Watlingův ostrov. Ležel nejdále v moři a byl

nejpravděpodobnějším uchazečem. Watlingův ostrov byl roku 1892, kdy ho vedoucí Kolumbovy výpravy označil za San Salvador, středem všeobecné pozornosti.

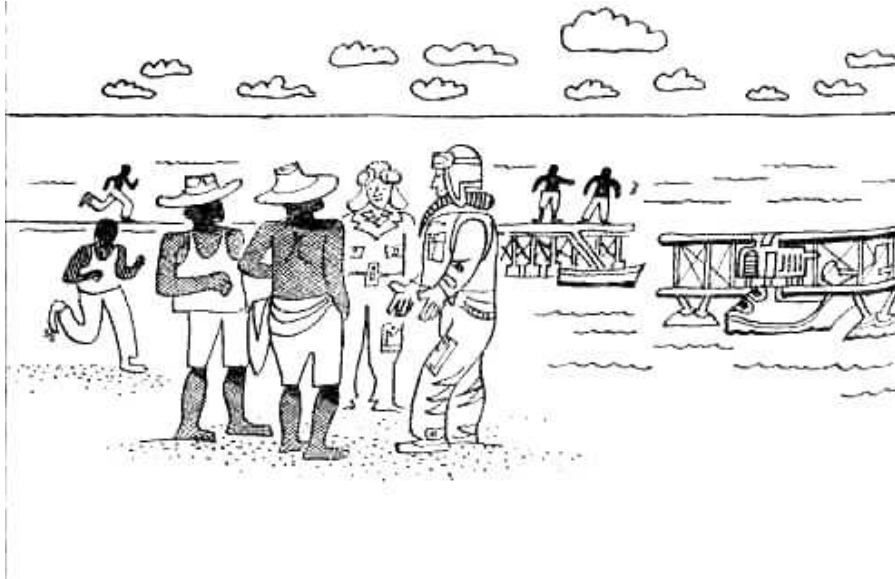
V tomto roce vztyčil žurnalista Walter Wellman na jeho východním pobřeží malý pomník, aby označil místo, kde domněle přistál Kolumbus. Skvělá a informovaná kniha dr. Rudolfa Cronaua, zdůvodněná přesněji a přesvědčivěji než všechny jiné knihy, jež jsem doposud četl, uvádí rovněž nejpravděpodobnější závěry o tom, že Watlingův ostrov je hledaným ostrovem. Dr. Cronau prozkoumal dlouho před mou návštěvou všechny ostrovy a vylučovacím procesem označil Watlingův ostrov za nepopiratelné místo Kolumbova přistání.

Když jsem však letěl nad pomníkem a dolů podél východního pobřeží, spatřil jsem stejně jako dr. Cronau, že podél pobřeží se netáhne jeden korálový útes, jak popisuje Kolumbus, nýbrž tři. Karavely by se asi neodvážily do vzdálenosti půldruhého kilometru od pobřeží ani ve dne ani v noci, a rozhodně ne za silného větru, který tehdy vanul, jak stojí v lodním deníku.

Náš let však odhalil *velké jezero uprostřed ostrova*. Je skutečně veliké a leží přesně v jeho středu. Povzbuzeni vystoupili jsme se svým hydroplánem do výše tří tisíc metrů. Uviděli jsme Watlingův ostrov v celé jeho rozloze; měl skutečně tvar fazole. Prohlížel jsem si řetěz korálových útesů, které ho obkličovaly. Táhly se kolem ostrova téměř bez přerušení. Kde je tedy přístav? Pobřeží nemělo jediný zákрут. Konečně jsem uviděl i přístav. Byl vytvořen útesem, který vybíhal na severu daleko od pobřeží a ohýbal se opět zpátky, vytvářeje dokonale tichou nádrž, širokou více než dva kilometry, uvnitř korálové přehrady, která tu měla úlohu Porodního vlnolamu. Nádrž byla skutečně dosti velká, aby pojala všechna plavidla křesťanského světa z patnáctého století. To je beze všech pochyb San Salvador!

Od té chvíle jsem věděl, že památník je postaven na nesprávném místě. Rozhodl jsem se pátrat dále. Kniha dr. Cronaua mi stále ještě sloužila za průvodce. Konečně se mi podařilo nalézt místo, kde Kolumbus vstoupil na pobřeží Nového světa.

Východní pobřeží ostrova, obrácené ke Španělsku, nepřicházelo zřejmě vůbec v úvahu. Nepřetržitý sled korálových útesů je činí nepřístupným z moře. Kolumbus by se jistě neodvážil takového nebezpečí ani v člunu, natož v plachetnici. Nicméně západní pobřeží, obrácené k Floridě – právě tam, kde leží vesnička Cockburn, má krásnou pláž, kam mohou vyjíždět lodi velkým průlomem v korálové stěně. Kolumbus píše ve svém lodním deníku, že spatřil výběžek země v měsíčním světle, kotvil až do úsvitu a pak byl hnán východním větrem kolem severního cípu útesu. Nato se plavil k jihu, našel průrvu v bariéře, zajel do ní a zakotvil před otevřenou pláží. Bylo to tedy zde, na závětrné straně ostrova, kde skutečně přistál.

Hydroplán sestoupil na deset metrů nad moře a podařilo se mu velmi lehce vystopovat, který korálový útes spatřil Rodrigo poprvé na severním cípu. Sledovali jsme Kolumbovu plavbu kolem západního pobřeží až do vjezdu mezi útesem, přistáli jsme na vnitřní laguně a zastavili jsme právě na témž místě, kde spustila *Santa Maria* kotvy. Který školáček by neznal obraz, jak Kolumbus vystupuje z lodi na pobřeží s pozdvíženým mečem pod rozvinutými prapory a jak na něho Indiáni zírají v obdivu? Byl bych si přál zažít stejně dramatický příchod. Ale místo španělského admirála a jeho kapitánů, oděných v purpurovém sametu, se vylodili dva letci v bavlněných

overalech a v jejich rukou nevlálo nic královštějšího než pár hadrů, kterými si utírali olej rozmazaný po obličejí. „Indiáni“ (obyvatelé jsou tu vesměs černoši a nebylo jich víc než sedmdesát pět) byli sice dostatečně udiveni, neboť to byla první létající loď, která kdy navštívila jejich ostrov a kterou většina z nich kdy spatřila.

Příštího dne jsme veslovali v malém člunu podél západního korálového útesu, stále ještě sledující Kolumbovu plavbu, a objevili jsme uzoučký vjezd do přístavu, který na něho učinil takový dojem. *Ve skutečnosti je v něm několik skalisek, píše (skaliska jsou stále ještě podezřelá), ale voda je tu klidná a nehybná jako ve studni;* a bylo tomu vskutku tak. Pokračuje dále: *Přál jsem si také nalézt vhodné místo pro pevnost. A objevil jsem kus země se šesti chatrčemi, který se podobá ostrovu, ačkoli jím vlastně není. Tento kus země by bylo možno odříznout během dvou dnů, takže by se proměnil ve skutečný ostrov.* A právě takový kus země vybíhá strmě do korálového přístavu. Byl skutečně prokopán (nepochybně to učinil starý pirát Watling) a proměněn v ostrov, a tím i v pevnost, neboť jsem našel stařícké dělo, které střežilo prokopaný průplav.

Byl jsem si jist, že dr. Cronau měl pravdu. Jen v jediné věci ostrov neodpovídal Kolumbovu popisu: je stejně neplodný a holý jako jeho sousedi, neboť lesy, které tu kdysi skutečně byly, už dávno vykáceli angličtí bukanýři.

Vrátil jsem se do Cockburnu a rozhodl jsem se přejít ostrov ke špatně umístěnému pomníku z roku 1892, vykopat ho a vztyčit na západní pláži, kde podle všech údajů Kolumbova lodního deníku je jeho skutečné místo. Ale ostrovní kuň Bessie toho týdne kulhal, takže můj vznešený plán s přenesením kamene ztroskotal. Necelé tři týdny později se to však podařilo daleko obratněji, než bych to dovedl já, hraběti von Lucknerovi na palubě vlastního škuneru a ve společnosti Lowella Thomase, kteří přišli na Watlingův ostrov a potvrdili mé přesvědčení, že je to San Salvador.

Jsem si jist, že pomník je umístěn naprosto pravdivě a že označuje s největší možnou přesností pravé místo, na kterém vkročil veliký admirál poprvé na půdu Ameriky.

Naše malá výprava dodala čerstvý podnět mým zájmům o Kolumba. Brzy jsem objevil, že přesné určení místa přistání nebylo

jediným sporným bodem. Historikové se přeli také o jeho hrob. Pro tuto otázku padlo několik ministerských předsedů, moc biskupů zakolísala a národy se daly téměř do války. Ještě dnes se hádají dvě pevniny, která z nich chová ostatky muže, jenž je pravděpodobně nejvýznamnější světovou postavou.

Kolumbus zemřel roku 1506 ve španělském městě Valladolidu. Když cítil, že se blíží smrt, žádal, aby bylo jeho tělo pohřbeno na Hispaniole (dnešní Haiti), bohatém a krásném ostrově, který objevil při své první cestě. Na tomto ostrově vyrostl přístav Santo Domingo, k němuž se obracely oči všech Španělů, neboť jako první stálá Kolumbova kolonie se stal cílem vystěhovalecké horečky všech, kdož hledali štěstí.

Kolumbovy ostatky byly převezeny roku 1540 do této křižovatky Nového světa. Olověná schránka byla znovu pohřbena s velikou slávou v nově postavené katedrále vlevo od oltáře. V téže době bylo přivezeno na Santo Domingo tělo Diega, syna Kolumbova, a bylo uloženo po boku otce. Oba hroby byly označeny mramorovými deskami, které zde zůstaly celých sto patnáct let.

V roce 1655 napadli Angličané Santo Domingo. Církevní představitelé zničili mramorové desky a odstranili všechno, co by mohlo odhalit uložení těl, aby uchránili hrob před znesvěcením. Nové desky však už nikdy nebyly zasazeny. Sto čtyřicet let neoznačoval žádný nápis místo, kde leží Kolumbovy kosti.

A snad by tomu tak bylo až dodnes, kdyby Španělsko nebylo v roce 1795 donuceno postoupit Hispaniolu Francii. Španělé nechtěli vydat tělo svého národního hrdiny a rozhodli se přenést Kolumbovu schránku na Kubu. Začali kopat v podlaze katedrály pod oltářem v místech, kde podle tradice byl hrob. Přišli na olověnou schránku a s poctou ji přenesli do katedrály v Havaně a zazdili ji ve výklenku presbytáře. Na výklenku umístili Kolumbův reliéf s nápisem: *v této schránce odpočívají navěky ostatky velikého Kolumba v úctě našeho národa.*

Sláva katedrály na Santo Domingu později pohasla a její stavba byla zanedbána tak, že byla v roce 1877 úplně přestavěna, při výkopech pod kamennou podlahou za oltářem našli dělníci starou olověnou schránku přesně podobnou té, která byla uložena od roku

1795 v Havaně. Na víku byly napsány zkratky *D. de la A. per. Ate.*, které dr. Cronau, pokračující ve svých výzkumech o Kolumbovi, vysvětlil jako: *Descibridor de la America. Primer Almirante* – což znamená: Objevitel Ameriky, první admirál. Na třech stranách schránky bylo vyryto v každé stěně po písmenech CCA – což prý znamená Cristobal Colon, Almirante. Biskup diecéze, který poznal, že se pravděpodobně jedná o neobyčejně významný nález, sezval všechny státní a církevní hodnostáře ze Santo Dominga a zároveň i cizí konzuly, aby se stali svědky otevření schránky. Když bylo zdviženo víko, objevil se na jeho spodní straně třetí nápis: *Illtrey Esdo Varon Dn. Crizoval Colon*, což je možno vysvětlit jako „Illustre y Escelarecido Varon Don Cristobal Colon“ – Slavný a pověstný baron Kryštof Kolumbus.

Není možno pochybovat o tom, či kosti leží na dně této olověné schránky.

Katedrála v Havaně uctívala nepravého Kolumba. V době, kdy hroby byly neoznačeny, se zapomnělo, že syn leží pohřben vedle otce, a Diegova schránka byla slavně přenesena na Kubu místo Kryštofovy.

Objevení pravého hrobu Kolumbova vzbudilo svého času senzaci po celém světě. Španělsko rozhořčeně popřelo jeho pravost a tvrdilo, že objev je smyšlenka. Odvolalo svého vyslance ze Santo Dominga v nemilosti, když podal zprávu o tom, že nález je pravdivý, a tvrdošíjně odmítalo všechna tvrzení vyjma svá vlastní v dlouhém sporu, který vyvolalo.

V roce 1898 dosáhla Kuba nezávislosti. Španělsko prohlásilo, že Kryštof Kolumbus může odpočívat jedině na španělském území, a přeneslo nepopsanou schránku zpět do Sevilly, odkud byla odvezena před tři sta padesáti lety. Zde byla schránka uložena do nádherné hrobky, do onyxového sarkofágu, označeného jménem Cristobal Colon, a umístěna ve velké katedrále v Seville na odív celému světu.

Celý svět však může být jist, že tu neodpočívá Kryštof Kolumbus. Obyvatelé Santo Dominga jsou hrdi na svou víru. I oni vystavěli ve své katedrále náhrobek, který stráží ostatky jejich Kolumba. Uvnitř náhrobku je těžká bronzová skříňka, jejíž strany se sklápějí a ukazují drahocennou olověnou schránku. Jednou v roce,

12. října, jsou postranice vyzdvíženy a olovená schránka je vystavena na odív vlastencům, kteří se sem přicházejí poklonit v zástupech.

Toto všechno jsem se dověděl před několika lety z Cronauových knih. Touha vidět onu schránku byla jedním ze dvou důvodů, pro které jsem přišel na Hispaniolu. Po své návštěvě na Christophově pevnosti jsem se rozloučil s Cap Haitien, odjel na jih zpátky do Portau-Prince a znovu nasedl na letadlo. Náš hydroplán sledoval členité jižní pobřeží a přeletěl hranici mezi Haiti a Santo Dopingem, bílou republikou, kde je jazyk i kultura zcela španělská. Při pohledu dolů na Hispaniolu, na jasně modrou vodu podél pobřeží a mlžná pohoří pronikající vnitrozemí křížem krážem, jsem pochopil, proč měl Kolumbus nejraději na světě právě tento veliký ostrov a proč si přál být pohřben v městě, které založil po svém přistání.

Nebylo sice 12. října, když jsem dojel do města Santo Domingo – bylo to v polovině září. Nicméně mi projevil laskavý kněz zvláštní přízeň a otevřel bronzovou skříňku, kterou mi dovolil prozkoumat spolu s olovenou schránkou.

Díval jsem se s úctou na Kolumbovy ostatky. Každá podrobnost této památky se mi nezapomenutelně vtiskla v paměť.

Olovená schránka je dlouhá padesát, široká dvacet pět centimetrů a nese na stranách vypouklé iniciály CCA – Cristobal Colon, Almirante. Víko bylo odklopeno, takže bylo možno číst nápis na jeho vnitřní straně. Z Kolumbových ostatků zbylo už jen velmi málo neporušených kostí. Ostatek se rozpadl v prach, který zpola naplňuje relikviář. Lebka zcela zmizela nebo tu snad nikdy nebyla. Vedle olovené skříňky je zrezivělá kulka z muškety s průměrem jedné třetiny palce. Tato kulka uvízla v Kolumbově těle. Nikdo neví, kdy a jak se to stalo, ale došlo k tomu pravděpodobně dlouho před tím, než se stal admirálem. Nikdy nebyla vytažena a byla pohřbena s jeho tělem. Olovená skříňka je těžce poškozená, její stěny se zborily a nepřiléhají ke dnu. Čas a nedostatečná péče se spolčily a značně narušily schránku i její obsah.

Tyto zmatené poměry už nebudou dlouho trvat. Panamerická Unie usiluje posledních dvacet let o zřízení Kolumbova památníku monumentálního náhrobku, který bude chránit schránku na celé věky.

V mezinárodní soutěži byl přijat vznešeně krásný návrh. Má tvar stupňovitě se zvyšujícího náhrobku, dvě stě padesát metrů dlouhého a sedmdesát metrů vysokého. Nahoře v průsečíku, kde se protínají jeho dvě ramena, bude umístěn maják. Všechny národy obou Amerik se shodly, že přispějí na tento heroický projekt v hluboké vděčnosti a obdivu. Tento památník velikého objevitele má být postaven na Santo Domingu, kolébce civilizace Západu: z jeho vrcholku bude zářit k nebi světlo a povede lodi na moři a lodi ve vzduchu na jejich cestách po polokouli, kterou Kolumbus daroval světu.

Dobytí Mexika

Dvacet sedm let poté, co Kolumbus objevil Ameriku, objevil Hernando Cortez – v čele čtyř stovek španělských dobrodruhů na loupežné výpravě – cestu kolem Kuby do Mexického zálivu a přistál v západní části krajiny stejně neznámé jako odvrácená strana Měsíce. Evropanům se postavila zdrcující přesila svérázných domorodců, ale Cortez, vábený pověstmi o aztéckých pokladech, učinil jedno z nejnebezpečnějších gest, jaké znají dějiny: hodil rukavici pekelným mocnostem, které chtěly ohrozit ukojení jeho dravého chťiče po zlatě, a spálil za sebou své lodi. Teprve pak se s neslýchanou zavidostí slepě vrhl do podrobování Mexika.

Popis tohoto tažení se čte jako nesmírně napínavý román. Za pomoci několika koní a houfnic vyvrátil Cortez s hrstkou kumpánů říši Aztéků – říši po některých stránkách civilizovanější než Starý svět.

Jeho hrdinský čin je jedinečný a vepsal se do vojenských análů Španělska zlatým písmem.

Po více než čtyřech stoletích se na pobřeží u Veracruzu, tam, kde se vylodil Cortez, chystala nová invaze a nový pochod na Tenochtitlan (dnešní Ciudad de México), starobyrou aztéckou metropoli. Conquistadorem tentokrát nebyl bezohledný španělský rytíř, nýbrž pouze neškodný Yankee – moje maličkost –, kterého okouzila četba Prescottových *Dějin dobytí Mexika* natolik, že přicestoval do Veracruzu ze San Salvadoru, aby se vypravil po stopách odvážného vojevůdce. Zamýšlel jsem zrekonstruovat si v

duchu jeho skutky přímo na místech, kde je vykonal. Čekalo mě skoro pětsetkilometrové putování divokým a neschůdným terénem, čekala mě úmorná vedra, husté lijáky, pouště, hory..., a proto jsem si vzal příklad z Corteze: aby mě neopustila zmužilost, abych neztratil počáteční nadšení, aby mě od mého rozhodnutí neodvrátily útrapy ani dosud neznámá nebezpečství, spálil jsem za sebou své lodi i já.

Nebyly sice skutečné, ale já si představoval, že jsou. Posbíral jsem na písku kousky vyplaveného dříví a přiložil k nim sirku. To byly mé „lodi“, symbol závazků k starému všednímu životu, plnému jednotvárné jistoty. Díval jsem se mezi spirálami dýmu přes moře k severnímu horizontu, kde ležely Spojené státy, které jsem zavrhl ve prospěch nových světů. Za mnou se tyčily mexické hory se zasněženou Orizabou. Jako daleký bílý oblak visela na obloze pohroužena do vzpomínek na události, jichž se stala v této říši krve svědkem, a stejně jako kdysi Corteze vábila i mne kouzly země nepoznané.

Podobal jsem se Cortezovi ještě v něčem: také já hledal bohatství, jenže takové, které jsem – spolu s většinou mladých lidí – ztratil s dosažením plnoletosti. Chci-li je znovu získat, mám-li být ještě někdy schopen nadchnout se romantikou a vzrušit se při sledování fantomu Cortezovy korouhve, musím se opět naučit snít a duševním zrakem se upřeně dívat na ten slavný věk, v němž světu vládlo všemocné Španělsko.

Zpřetrhal jsem všechna pouta, jež by mohla brzdit rozlet mého ducha a zavalit conquistadorskou stezku nudou nebo banalitou. Zbavil jsem se veškeré přítěže, neboť se špatně sní člověku, který se musí starat o haldu zavazadel. Skládací vanu jsem vyměnil za pistoli s patronami. Oblékl jsem si flanelovou košili a silné pumpky. Pokusím se žít prostě, znovu se stát tulákem, sledovat Corteze, v ruce místo meče hůl, na hlavě místo přilby sombrero; hrdým ořem mi bude oslík – a můj otec, nejlepší ze všech druhů, uchvatitelskou armádou.

A tak jsem s lehkým nákladem i s lehkým srdcem nastoupil cestu podmanitele a odtáhl od potopených korábů vstříc divům Mexika.

Mon Pére se k účasti na výpravě dal přemluvit jen s obtížemi dosti značnými. Neustále opakoval, že má rád své pohodlí, že

Mexikáni jsou jeden jako druhý bandité, že mu *tortillas* a *frijoles* nikdy nedělaly dobře, že ho budu honit po spoustě pitomých kopců, že bude na oslu vypadat jako tatrman – a vůbec, že Cortez byl stejně pirát a pěkný gauner, z toho ať si příklad neberu.

Já však nepřestával naléhat, dokud se mi nepodařilo chudáka tatku dovést do Veracruz. Tam jsem si ho vystrojil jako opravdického *greasera*. Opatřil jsem mu největší sombrero v celém Mexiku s výjevy z býčích zápasů, ručně vyvedenými na krepě, a krátkou koženou bundu s obrovskými stříbrnými knoflíky.

Snažil jsem se ho ještě okrášlit ostruhami, mandolínou a mexickou šerpou, ale proti tomu se rezolutně vzepřel, a navíc se nasadil do úplně obyčejných manšestráků s docela neromantickými kšandami.

K první vážnější roztržce mezi námi došlo při křtu naší oslice. Zastával jsem názor, že jediné vhodné jméno pro ni je Panenka, a všechny jiné návrhy jsem tvrdě odmítal. *Pére* však nesouhlasil, a tak jsem celou cestu zvířeti, které nás provázelo, říkal Panenka, kdežto otec všelijak, vesměs ne zrovna lichotivě.

Zahajovací etapa naší výpravy byla perná. Trmáceli jsme se bezmála čtyřicet kilometrů po vyprahlém, neobydleném pobřeží, až tam, kde Španělé odbočili do vnitrozemí. Přitom jsme proklínali týž písek a spalovalo nás stejné slunce. Žádná novodobá silnice pro nás neexistovala – bez ohledu na překážky jsme se drželi jediné maršrúty vyznačené na staré autentické mapě.

Připadalo nám, že nás Cortez vede cestou co možná nejneshůdnější. Pochodovali jsme za ním přímo vzhůru po úbočí vysokého horského řetězu, táhnoucího se rovnoběžně s mořem. Sotva jsme se dodrápali k průsmyku, čekala nás nekonečná protivenství – průtrže mračen, krkolomné stezky, rozvodněné bystřiny, hodiny a hodiny bez přístřeší, bez jídla, bez možnosti odpočinku. Obrázky býčích zápasů na tatínkově klobouku vzaly do jednoho zasvě, stejně jako slunečná pohoda na jeho tváři. Výborné turistické výkony, které podával, neztratí nic ze své hodnoty, když prozradím, že jsem ho tu a tam zaslechl brumlat ne zrovna pěkná slova o Cortezovi (který dostal v téhle divočině do těla – dáli se věřit kronikářům – ještě víc než my). Chudák Cortez! Chudák tatínek! Přitom byl ústup v obou případech vyloučen: potopené vraky tlely na veracruzské pláži.

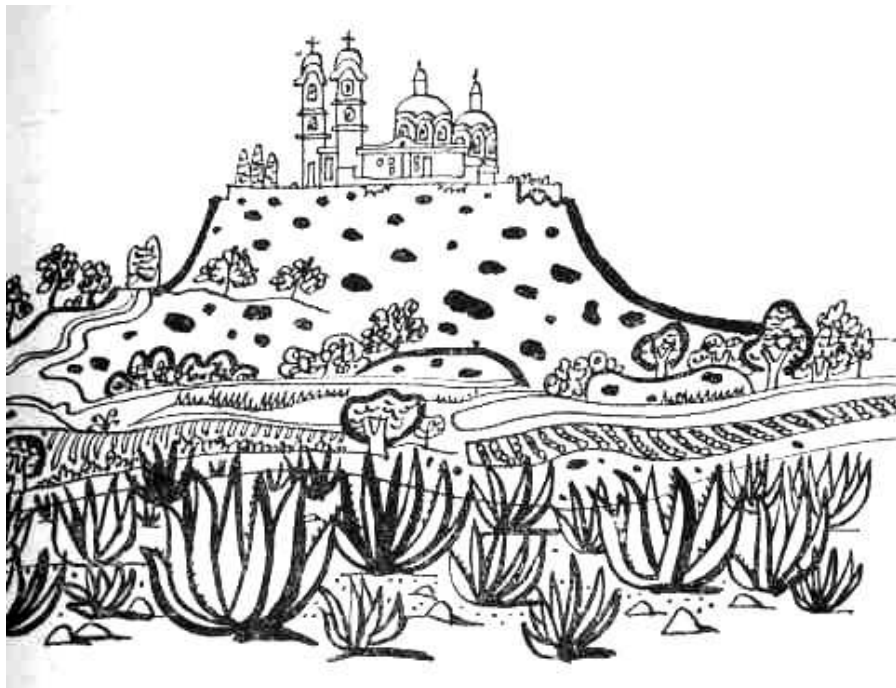
Cortez zdolal s neuvěřitelnými potížemi tři sta dvacet kilometrů do Tlaxcaly a tady na vlastní oči prvně spatřil nejodpornější projev místního náboženství – obětování lidí.

Aztéctí bohové ve starém Mexiku byli krvežíznivá par excellence: neobměkčil je jiný dar než lidské srdce. Ke kameni na nejvyšší plošině pyramidovitého chrámu, strmícího v každém aztéckém městě a zvaného *teocalli*, přivazovali před idoly bohů zacákaných krví tisíce a tisíce živých lidí, kterým kněží roztínali hrud', vytrhávali z ní ještě bušící srdce a s modlitbou na rtech je vrhali k nohám nenasytného božstva. Jakmile se Cortez stal svědkem této otřesné řezničiny, rozhodl se, že ji vymytí, a využil této záminky k ospravedlnění své loupežné expedice.

Když sám před sebou zamlžil svou starou touhu po zlatě přijatelnějším postojem šířitele humanity a křesťanství, pohnul se dál směrem k aztécké metropoli.

Cesta ho vedla čtyřicet kilometrů k jihu do města Choluly, potom znovu na západ širokým průsmykem mezi obrovitými sopkami

Ixtaccihuatl a Popocatepetl, které dodnes střeží Ciudad de México. Cortez tudy táhl úmyslně, neboť Cholula byla svatým městem, Mekkou, Jeruzalémem celého impéria. Sem se Poutníci přicházeli modlit a účastnit se náboženských obřadů ve statisících.

V tomto městě se tyčilo gigantické *teocalli*, zasvěcené vládci aztéckých bohů, největší architektonická památka v celé Americe. Na víc než čtyřiceti arech horního plato komolé pyramidy stával hlavní chrám Aztéků a v něm trůn božstva. Před ním se konalo nikdy neustávající krveprolití: obětovalo se tu každý rok šest tisíc lidských srdcí – šestnáct denně!

Když se Cortez se svým malým vojskem k tomu význačnému místu přiblížil, uzel vysoko nad ostatními stavbami čít Velkou pyramidu. Její rozměry ho ohromily: každá strana čtvercové základny měřila čtyři sta metrů, tedy skoro dvakrát tolik než u pyramidy Chufevovy, a výška činila hodně přes půl stovky metrů.

Opustili jsme s otcem a Panenkou moderní Tlaxcalu v neděli a postupovali v Cortezových stopách k jihu. V dálce se objevila Cholula a původní staré, horu připomínající *teocalli*. Vlastní aztécký chrám z jeho temene už dávno zmizel. Místo něho se tam svými věžemi zdvíhá k oblakům oslnivě bílá římskokatolická katedrála.

Tlouklo šest, když jsme vystoupili na poslední stupeň širokého kamenného schodiště, vinoucího se v ladných křivkách k tabulovému vrcholu toho obrovského, trávou zarostlého památníku minulosti, a obrátili zraky k západu. Dal bych na to krk, že se nikde jinde na světě, ani v samých Delfách, nevyskytuje podívaná, která by člověku vnukala tak hlubokou úctu a bázeň před bohy. I nejtupějšího padoura musí dojmout majestát Popocatépetlu a Ixtaccihuatlu na jedné straně a Orizaby na druhé, nadpozemských, ryzích básní o půvabu a sněhu, o mračnech a fialovém tajemství – Popo: strašná kouřící sopka Ixtaccihuatl: Spící žena v bílém hávu; Orizaba: nejvyšší a nejkrásnější výtvar od MountMacKinley k Andám. Jejich štíty jsou mohutnější než alpské. Popo přesahuje Mont Blanc o víc než o osm set metrů, hlava jeho sestry s jemně tkaným závojem dřímá šest set metrů nad Matterhornem a masív Orizaby, vysoké pět tisíc čtyři sta metrů, by svou zázračnou, nezměrnou nádherou zdobil i Himálaj. A v modravém stínu těchto důvěrníků Hospodina, na tomto převysokém a vznešeném oltáři, uctívali a uctívají obyvatelé Mexika, křesťané i pohaní, Aztékové i Španělé, už tisíc let sílu, která takový svět stvořila.

Toho odpoledne byl chrám na špici pyramidy otevřený a k zalknutí přeplněný těmi, kteří se sem přišli pomodlit. Konala se tam právě nějaká speciální *fiesta* a rolničky, svíčky a všelijaké tretky z perníku, kterých bylo v jinak chudičce vybavené kapli.

Jako když naseje, působily svou křiklavou, vtíravou okázalostí velice nepřijemně.

Sotva však slunce kleslo k obrubě Popocatépetlu a nechalo za sebou celá nebesa i s mraky rozžhavena fialovorudou září, nepotřeboval jsem mnoho fantazie, abych zapomněl na kýče v kostele za námi a vybavil si v paměti jen staroslavny svatostánek z dávných dob. Stačilo přimhouřit oči, a už se mně po boku odehrával obětní rituál – nikoli obyčejné vraždění skupinky otroků, konané pro

povzbuzení chuti na snídani, nýbrž hodokvas na počest Tvůrce a Pána všehomíra, při němž se božstvu nabízeli pečlivě vybraní mladí občané.

Duševním zrakem jsem viděl blížící se procesí. Kdo měl to štěstí, že na něho padla volba, aby se stal obětí, byl celý rok před svým osudovým dnem národním hrdinou, oblékali ho do nádherných rouch, kořili se mu jako knížeti a všecken lid ho uctíval jako náměstka božího.

Ted' doba jeho slávy končila. Nadcházela neblahá hodina západu slunce.

Po dlouhém kamenném schodišti vystupuje zvolna, smutně uprostřed prozpěvujících kněží vyvolenec bohů, za ním deset tisíc věřících.

Dospěli tam, kde nyní stojím. Obětní kámen vedle modly je připraven. Je třeba spěchat. Slunce se co nevidět dotkne sněžných plání Popocatépetlu.

Přihlížím, jak se kněží chápou oběti, strhávají z ní šperky i královská roucha a natahují její tělo, hrudí vzhůru, na jaspisový balvan.

Pět obřadníků v nachových ornátech jí svírá údy a hlavu, šestý, v ruce nůž, je ve střehu nad čekajícími prsy. Deset tisíc lidí tají dech.

K počtě aztéckých bohů vychrlí Popocatépetl do nebeských výšin oblak dýmu. Slunce se noří do prohlubně kráteru – zbývá ho ještě půlka – horní lem – a poslední paprsek dává konečný povel.

Nůž klesá. Zazní výkřik. Vykonavatel protne zmítající se hrudník, vloží ruku do rány a vyrve ještě pulsující srdce. Pozdvihne tu krvavou obětinu k rudé obloze a pak ji uprostřed davů, strnulých v pokorné modlitbě tváří k zemi, mrští k nohám neúprosné božské bytosti...

Bimbam! Bim! Bam! Odporné železné zvony na kostelní věži zahnalý pekelným kraválem hrůzný sen a strhly mě nazpátek do věku gypsových světců.

Popo a papá

Mezi svazky v mé knihovně stojí jeden, kterého si cením ze všech nejvíc: ušmudlaná, vášnivě milovaná učebnice zeměpisu, která mi sloužila ve škole jako desetiletému študiósovi.

Je to dílo opravdu skvělé. Ty mapy v něm! A ty ilustrace! Stalo se mi v chlapeckém věku kouzelným kobercem, na němž jsem z nudy školních škamen unikal do dálav pohádkových krajů. Jeho autor pochopil vzrušující volání moře. Před titulní list zařadil obraz Kolumbových karavel s rozvinutými plachtami. Rozuměl romantice velehor a ani dost málo nešetřil celostránkovými obrázky Matterhornu a Etny, Vesuvu a Fudžisanu a desítkami dalších.

V deseti letech jsem na stránkách oné knihy v kapitole o Mexiku poprvé uviděl portrét zasněženého Popocatépetlu, s královskou důstojností čnějícího do oblak, a četl melodicky zvučící jméno toho široko daleko proslulého vulkánu. A tehdy jsem se také prvně usnesl, že na něj jednoho krásného dne vylezu.

Míjela léta, ale nikoli moje náklonnost k Popocatépetlu. Nádherný západ slunce za jeho kuželem, který jsme s otcem pozorovali z cholulské pyramidy, můj obdiv k této hoře posílil a roznítit ještě víc. Popocatépetl – už samo to jméno okouzluje, jméno, které nutně upoutá pozornost každého školáka kdekoli na zeměkouli, jemuž se dostane do ruky učebnice geografie, jméno, které nezapomene do nejdelší smrti.

Za tímto výrazným názvem stojí rovněž výrazná historie. Pravda, Popo nadržuje rekord v zabíjení jako Matterhorn. Na jeho svazích zahynulo jen málo horolezců, a možná ani jeden. Svými výbuchy, třebaže k nim dochází často, nezničil žádná města na úpatí jako Vesuv. Jeho výška a nepřístupnost brání davům, aby na něj mohly vystupovat jako na Fudžisan. Není nejvyšší jako.

Mount Everest. A přece se v průběhu věků stal svědkem hojnějšího krveprolévání, značnějšího počtu tragických, ale i romantických událostí než kterákoli jiná hora na naší planetě – snad jen s výjimkou Vesuvu.

V jeho stínu se odehrály celé rušné dějiny Mexika. Aztékové ho považovali za největší div a slávu svého světa. Přihlížel tomu, jak

Španělé získali a zase pozbyli nejrozsáhlejší říši, kterou dějiny do té doby poznaly. Z nedalekého hlavního města na něj zírali rychle se střídající králové a presidenti. A Popo, jediný svědek celé té vzrušující historické podívané, bude i nadále jediným trvalým strážcem osudů Mexika, jediným pravým bohem, jediným diktátorem, který dovede držet slovo, jediným nesmrtelným ideálem věčné krásy, kterou čas nezničí.

Před odjezdem ze Států nechtěl původně otec o společné cestě do Mexika a o výstup na „pitomé kopce“ ani slyšet (pitomými kopci neomylně mínil Popocatépetl, o němž věděl, že mám na něj zálsusk). Začal svůj názor měnit, už když jsme se blížili po vodě k Veracruzu a prvně zahlédli Orizabu. Její bledá, nezemská spanilost ho hluboce dojala. V tom okamžiku ho vzrušil sněhem oděný štít, který vyzývá na souboj, a světlo mu, jak opojně čistý musí být mrazivý vzduch v pěti kilometrech nad hladinou moře. Teprve pak si představil rozkoš z vítězství nad tak mohutnou přírodní silou, pocit duševního odpoutání od všeho světského, když člověk dospěje na nejvyšší bod, jistotu, že máme křídla a jsme svobodní.

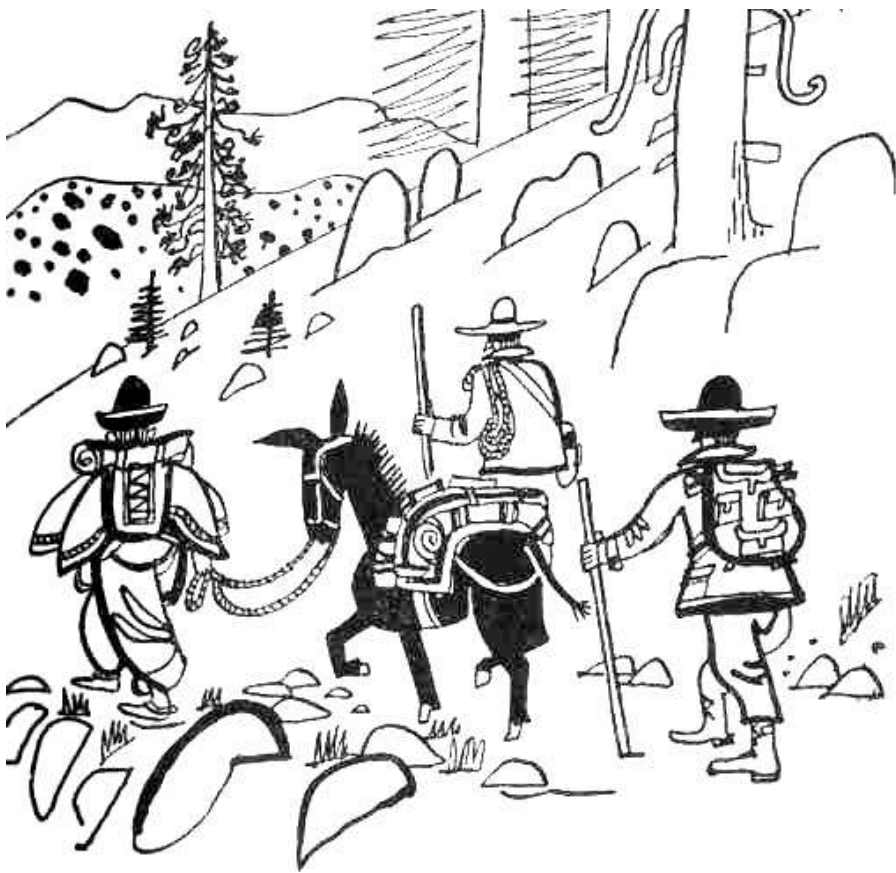
Později, když jsme přišli do Choluly a stanuli na Velké pyramidě ve chvíli, kdy slunce klesalo po planoucí obloze za sněhy Popocatépetlu, nehnul se z naší pozorovatelný, dokud nepohasl poslední paprsek. Já sám už ztrácel trpělivost, ale na to nebral otec žádný zřetel. Obraz lákajícího stříbrného kužele zlomil poslední zbytky jeho odporu natolik, že kdybych se nerozhodl pro malou odbočku z cesty Cortezovou stopou a nenaplánoval výlet na Popo, byl by ho papá podnikl sám.

V Cholule jsme našli mladého Indiána jménem Jesús (neboli Chejzús, jak si sám říkal), který dělal horolezeckého průvodce a byl nahore už několikrát.

Hned jsme ho angažovali a vydali se – ještě s Cortezem – pres vysoké sedlo spojující Popocatépetl s Ixtaccihuatlem za svou touhou.

Celý den jsme se na východních svazích pachtili po dodnes nejužších a nejpříkřejších stezkách pro mezky – Jesús, *pere*, *fil*s a Panenka. Pod klenbou obrovských letitých smrků, které asi poskytovaly chládek i Cortezovým lidem, když tudy táhli, jsme stoupali do výšky dvou tisíc sedmi set metrů, tří tisíc, tří tisíc tří

set... Popocatépetl stále po levici, Bílou paní stále po pravici. Byly tak blízko a tolik studily, že jsme se cítili zmáčknuti mezi dvěma ledovými stěnami, které by nás rády rozdrtily mocným objetím jako Symplégady, kdybychom kolem nich neproklouzli co možná nejrychleji.

Z nejvyšší kóty té stezky uviděl Cortez a jeho vojáci V dálce aztéckou metropoli, město zlata, a všichni se dychtivě rozběhli dolů po západním svahu sedla. Naproti tomu náš tým zahrnul stranou, aby někde výš rozbil tábor.

Celé odpoledne nás nemilosrdně bičoval liják. Když jsme se na noc zastavili pod korunami velikanů ve smrkovém hvozdu, byli jsme oba, otec i já, po pětihodinovém putování v šatech promočených studeným deštěm zkřehlí jako skřivani v únoru a třáslí jsme se, div jsme se nerozsypali. Ale žádnou poráženeckou náladu jsem na tatínkovi nepozoroval. Co jsem se do něho musel nahučet, než jsem ho přemluvil, aby se vydal se mnou do Mexika, a s jakým vnitřním odporem překonal ty čtyři stovky kilometrů z Veracruzu – avšak teď přijal toto dobrodružství za své. Od okamžiku, kdy podlehl vábení sněhu, veškerou nerozhodnost ze sebe setřásl. Jeho odhodlání podmanit si Popo přerostlo ve vášeň, již podobnou jsem u něho nepoznal už dávno. Takové banální maličkosti jako zima a sychravost ho nyní přece neodradí.

Brzy po setmění dešť ustal a obloha se nádherně vyčistila. Rozdělalí jsme oheň a uložili se u něho ke spánku. Dvě hodiny před úsvitem nás *pére* vyburcoval.

Sáhl jsem po svých věcech a vzápětí zjistil, že zatímco jsem spal, postihlo mě velké neštěstí. Během noci se oheň připlížil k botám, které jsem si dal usušit nedaleko řeřavého popela, a spálil obě podrážky. Otec mi je pomohl spravit hadry a provázky, jak nejlépe dovedl, a potom prohlásil, že jsem příliš lajdácký vůdce výpravy, na jejímž úspěchu tolik záleží spasení jeho nesmrtelné duše, a že od této chvíle povede frontální útok on.

Mám v aparátě film na snímky kráteru? Má Jesús čturu a baterku? Tak tedy pochodem v chod – směr vrcholek – zpátky ni krok!

Nezvyklý jitřní vítr nám rozpaloval krev a podněcoval k rychlejší chůzi. Ledové svahy zalévala oslnivá zář myriády třpytných hvězd tropického nebe. Ubývající měsíc sklouzl za siluetu hory. Sen o Popocatépetlu se stával skutečností.

Naši stezku, vedoucí přímo vzhůru po mohutném komolém kuželu, pokrývala vysoká vrstva lávového popela, který Popo chrlí na svá úbočí už nesčetné věky. Bořili jsme se do té sypké hmoty po kotníky, takže jsme mohli postupovat jen žalostně pomalu, hlavně já ve svých láptích s hadrovými podešvemi. Srdce nám bušilo, div se neroztrhlo, a museli jsme odpočívat pořád častěji.

Pére nevyžadoval, aby se na něj braly ohledy. Nadšení mu dávalo perutě. Převedl nás přes hranici tří tisíc devíti set metrů. Tady se za prvních zřetelných známek úsvitu začal snít i vítr stávat problémem doopravdy. Zahryzli jsme se do svahu pořád srážnějšiho a srážnějšiho v okamžiku, kdy obloha za Orizabou, vzdálenou sto šedesát kilometrů, začínala rudnout, a zrovna když se bledá a sněhem zahalená Spící žena na druhé straně zalesněného sedla probouzela.

Plazili jsme se vzhůru krok za krokem, až jsme překonali výšku Jungfrau (4158 m) – horizont vzplanul požárem; dostali jsme se nad Mount Rainier (4332 m) – světla hlavního města pobledla; dosáhli jsme úrovně Pikes Peaku (4391 m) – z mlh válejících se při zemi se vyhoupl obrovský červený kotouč; zdolali jsme obávaný Matterhorn (4482 m) – horní partie ledového krunýře Popocatépetlu se zaleskla v prvních paprscích východu slunce; vystoupili jsme nad čtyři tisíce devět set metrů – nad Mont Blanc – překročili jsme výšku pěti tisíc metrů – a mně se dokonale odporoučely boty.

Nebyly už vůbec k potřebě. A náhradní jsem neměl. Co teď? Stál jsem naboso ve sněhu, pět tisíc a něco metrů nad mořem.

Otce napadlo jediné řešení:

„Obuješ si moje,“ snažil se překřičet víchr.

„A jak půjdeš dál ty?“

„Já se vrátím.“

Vrátí se těsně před cílem: Vrátí se, zrovna když by se mohl stát pravděpodobně jediným přemožitelem této senzační hory starším padesáti let! Vrátí se a rozloučí se s mládím, které v sobě z ničeho nic objevil! Věděl jsem, co pro něj Popo znamená. Na žádný štít netoužil vylézt víc než právě na tento – a teď uvízl na jeho úbočí ve vztekající se vichřici, rozšňěrovává si bagančata, aby je mohl poskytnout synátorovi, který v kritickém okamžiku tak nezodpovědně selhal a nechal svoje vlastní shořet.

Vší silou jsem se tomu jeho gestu vzepřel. Ale on si vzal do hlavy, že pokračovat v cestě musím já, a ne a ne dát si to rozmluvit.

Zašňěrovával jsem si otcovy boty s pocitem, že jsem nemožný sobec. Tatínek popadl klacek, který mu sloužil jako cepín, rezolutně mi dal sbohem a udělal čelem vzad. Díval jsem se za ním, jak se klopotně propadá do prázdna zahaleného mraky, jak mu kolem

neobutých nohou pleskají hadrové onuce, jak čelí shrbeným tělem větru, jak jeho rendezvous s Popocatépetlem končí dokonalým fiaskem a zklamáním. A přitom se do těchto končin nedostane už nikdy...

Ztrápený výčitkami svědomí nad tou neblahou situací jsem se znovu obrátil čelem ke svahu a s Jesúsem po boku jsem se lopotil dál a výš.

Brodili jsme se teď sněhem až po kolena, takže jsme dokázali udělat najednou vždycky jen tři kroky a pak jsme museli – udýchání, jako bychom právě dokončili závod na jednu anglickou míli – tři minuty odpočívat. Ve výšce pěti tisíc a jednoho sta metrů – zbývalo nám jich už ani ne tři sta šedesát – znenadání se na nás s mohutným řevem shora přičítal zvlášť zuřivý poryv větru, jakoby vystřelený lukem některého z Popocatépetlových strážných bohů. Praštil námi oběma o zem a mně bravurně sfoukl z hlavy sombrero, které jsem měl na ochranu proti slunečnímu úpalu a oslepujícímu sněhu řádně zajištěno řemínkem s přezkou pod bradou. Z trpkých zkušeností na Fudžisanu a Matterhornu jsem věděl, že zůstanu-li prostovlasý, usmaží se mi obličej a oči jako kobliha, neboť slunce mezitím vystoupilo už hodně vysoko a pralo z oblohy do sněhových hradeb oslňujícím jasem. Nechci-li mu být vystaven ještě aspoň čtyři hodiny a trpět krutými následky, musím se uprchlíka zmocnit stůj co stůj.

Vrhli jsme se s Jesúsem za ním, ale zdálo se, že tu hučku posedl ďábel. Vždycky počkala, dokud jsme se k ní neprodrali závějí asi tak na půl metru, a pak s rafinovanou škodolibostí poodletěla po ledovém srázu dolů o dalších deset metrů. Rovnou o celý kilometr nebo dva nesklouzla jen díky své malé váze.

Klopýtavě jsme se za ní desetkrát rozběhli. Desetkrát uletěla. V několika minutách jsme ztratili výšku, kterou jsme zdolávali celou předchozí hodinu.

Pak se dal ten prokletý širák na pokání a zůstal ležet. První se k jeho poslední zastávce dostal Jesús, padl na něj jak široký tak dlouhý a půl hodiny se ani nehnul. Já taky ne – až na to, že jsem si toho zlomyslníka narazil na hlavu.

Návrat tam, kde mi nápor větru provedl tu rošťárnu, nám trval celou hodinu. Chvilka lezení – chvilka odpočinku – lezení –

odpočinek. Fotoaparát ztěžkl na dvě tuny a každá moje noha nejméně na čtyři.

Mordovali jsme se dál se zařatými zuby. Je vůbec někde toho srázu konec? Jako bychom šplhali na měsíc po žebříku s příčli i štěříny z ledu. Země se rozplynula někde v dálce. Zůstal jen vítr, jas, prostor, běloba mihotající se mi před očima a mdlobná ospalost, v níž jsem pociťoval, jak mi nohy mechanicky zapadávají do firnu a zase se z něho derou ven, a slyšel zuřivý tlukot kdesi uvnitř těla.

Najednou bílé mihotání veškeré žádné a přede mnou zeje černá, zlověstná nicota. Bylo mi, jako bych trčel na pokraji vesmíru a díval se do bezedného, bezbřehého pekla, které čadí a víří a páchne sírou, v níž se škvaří hříšné duše. Stál jsem bez hnutí před jakýmsi ohromujícím zjevením.

Někdo něco promlouval.

„*El cráter, señor. Muy grande.*“²

Kráter! Cívil jsem do kráteru, byl jsem nahoře. Úplně nahoře!

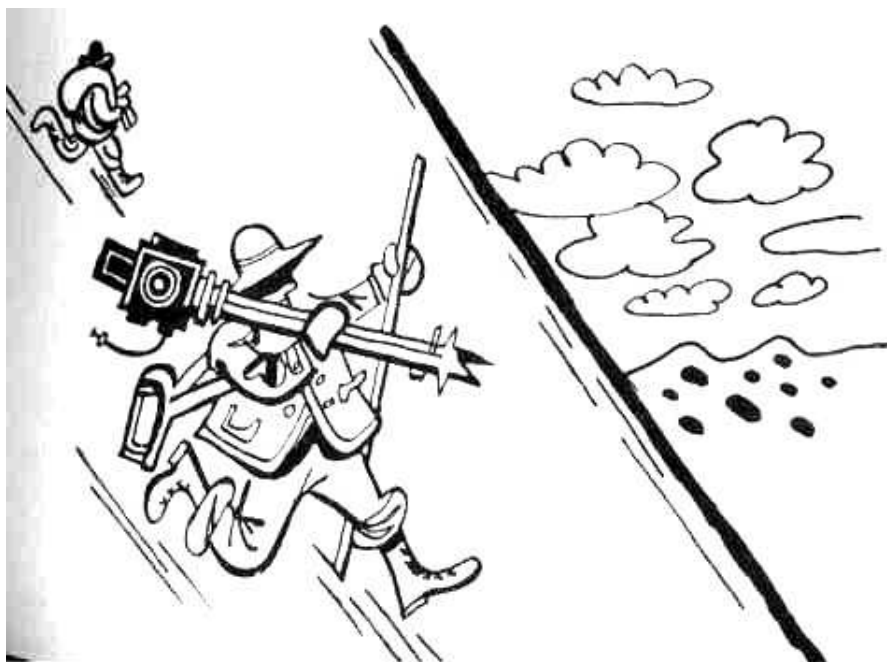
Stačilo pořádně se rozhlédnout kolem sebe, a už jsem zapomněl na útrapy při utkání s horou. Balancoval jsem na jednom z nejvyšších bodů zeměkoule, skoro pŕlpáta kilometru nad mořem, nebe blízko nade mnou, peklo blízko pode mnou. Vítr zuřil kolem ústí jícnu jako divý, ale místo aby zraňoval, teď mě spíš povzbuzoval. Lomcovala mnou zima, ale nyní se to už dalo vydržet, protože uvnitř hřála radost z vyhrané bitvy. Hlava mě brněla, nohy se mi třáslly slabostí, avšak já nic z toho nevnímá, poněvadž nyní zel vedle mne do hloubky sto padesáti metrů příšerný chřtán plný kouře a síry, zloby a výhrůžek. Vdechoval jsem omamné víno zmrzlého ohně, které ponoukalo, abych křičel, zpíval, smál se, abych přes propast přeletěl ke Spící ženě, abych se vrhl střeňhlav do vulkánu, abych padl na kolena. Musím najít Ješúse a přimět ho, aby si klekl se mnou. Ano, našel jsem ho – v závětrří jedné strže, kde se rozvaloval na bříše a kuchtil bohatýrské dávky *frijoles* a *tortillas*.

Za takový projev neúcty jsem ho potrestal tím, že jsem ho okamžitě hná do práce: musel mi držet stativ, aby jej neporazil vítr. Tak jsem získal k fotografování pevnou základnu a zamířil objektiv na sněhovou čelenku sopky, abych obrázkem dokázal otci, netrpělivě

2 Kráter, pane. Velikáňský.

čekajícímu o půldruhého kilometru níž, že jsem opravdu spatřil jeho zemi zaslíbenou.

Naneštěstí jsem tak trochu přehnal spěch, s kterým jsem chtěl při fotografování uniknout z dosahu ničivého uragánu. Udělal jsem tři snímky kráteru, jenže jsem ani jednou nepřetočil film. Vzal jsem si na mušku bezmála deset kilometrů vzdálený Ixtaccihuatl, ale nezaostřil jsem. Moře mračen, které se mezitím pod námi nakupilo, jsem nezachytil proto, že se mi zasekla spoušť. Když jsem pak hodlal začít všechno znova, s dalším filmem, z ozubených prstů mi vypadl poslední rezervní svitek a skutálel se do strže. Zoufale jsem zaskučel, popadl ten zatracený aparát, utekl s Jesúsem z vrcholku a pádil dolů po ledovcových srážech až na tábořiště jako štvaný všemi popocatépetlskými démony.

Kapitulace Popocatépetlu

Naší vůdčí ideou zůstávalo neztratit z dohledu Corteze.

Jakmile jsem se znovu sešel s otcem a trochu se zotavil ze své horolezecké eskapády, vrátili jsme se k původní stezce a při sestupu po západním úbočí jsme maširovali zase ve stopách conquistadorových.

Když Cortez a jeho voje konečně zahlédli v dálce cíl svého předlouhého pochodu, rázně přidali do kroku. Záhy zjistili, že nejdůležitější aztécké středisko stojí na opevněném ostrově uprostřed jezera (teď je už dávno vysušené) a lze se k němu dostat buď lodčkou, nebo po třech mohutných kamenných hrázích, které ho spojují s břehy.

Po jedné z nich se malá armáda, přitahovaná obrovským tenochtitlanským *teocalli*, pustila s duší tísněnou obavami.

Vtrhli jsme tam za nimi. Snažili jsme se nevidět stromy ani stožáry elektrického vedení, ani benzínové pumpy, které nyní vroubí dosud existující hráz. Pokoušeli jsme se vnímat jen modravou vodu po obou stranách – a Montezumu, aztéckého vladaře, vycházejícího nám v ústrety s okázalým doprovodem.

Nešťastný Montezuma! Poslové mu podávají zprávy o postupu Španělů každý den, každou hodinu. Rozhodne se pozvat je do svého sídla, než tam nezadržitelně vniknou tak jako tak.

Cortez je přijat jako host, leč brzy se ukáže, že host velice nevyválaný. Bezohledností, s jakou loupí aztécké zlato, vyprovokuje hostitele ke vzpouře. A pak dokonce zajme samého Montezumu.

To je na trpělivost města už přespříliš. Mexičtí bojovníci se v sebeobraně sešikují a v tisících napadnou hosty, nyní zuřivě nenáviděné.

Cortez si uvědomuje, že přestřelil. Jeho největší starostí je teď nikoli výboj, nýbrž útek.

Vhodná příležitost k němu se naskytne, když za soumraku rozpráší roje aztéckých útočníků neobyčejně prudký liják s bouřkou. Cortez se okamžitě chystá zmizet se všemi naloupenými cennostmi na pevninu.

Blíží se půlnoc. Průtrž mračen neustává. Vrata paláce se v inkoustové tmě tichounce otvírají. Cortez se všemi žoldněři, dvěma tisíci indiánských spojenců a s tlupou, která nese poklad, vychází po špičkách z brány.

Po prvním kroku zazní varovný výkřik domorodé hlídky. Vzápětí přiskočí jistý kněz k válečnému bubnu a vyšle do deště poplašný signál.

V okamžiku se shromáždí tisíce vyjících Aztéků, které je ve tmě vidět jen velmi nezřetelně, a zaútočí z boku na protivníky, v rostoucím zmatku prchající černočernou úzkou uličkou.

Spěcháme s otcem za nimi, za Cortezovými Španěly, kroužícími kolem dnešního Ciudad de México.

V přítomnosti se dá útěk sledovat už jen z jediného autentického místa – zpod el Arbol de la Noche Triste³, obrovského cypřiše, jediného dosud žijícího svědka toho proslulého vyklizení pozic. Stojí tam, kde na pevnině začínala západní komunikace, a je chráněn jako jedna z nejuctívanějších národních památek.

U toho stromu jsme si dokázali dobře představit bezhlavý zmatek, jaký tehdy zavládl. Hráz protíná přes devět metrů široký kanál. Na jeho přemostění nemají Španělé prostředky, a že jsou ze tří stran obklopeni hlubokou vodou, zjistí, až když se musí před tou překážkou náhle zastavit.

Jakmile si Aztékové uvědomí, že nepřátelé vběhli sami do pasti, vyřítí se s vítězoslavným pokřikem k jezeru. V temné noci a nepohodě se ustupujících zmocní panika a vojenský útvar se mění v šílenou masu. Zadní šiky se tlačí na přední a ženou je z konce hráze do průplavu nebo přes postranní okraje na dosah kánoí povykujících Aztéků, kteří vytahují nešťastné Španěly na palubu, aby je odvěkli na hrůzostrašné obětiště...

Po hysterickém úsilí o sebezáchovu házejí „dobyvatelé“ (jak ironicky teď zní ten název!) do průplavu tolik vlastních lidí a indiánských spojenců, zajatců, nosičů se zlatem, koní, vozů a děl, aby jimi zcela zaplnili trhlinu, a trosky armády přecházejí po té příšerně řvoucí a svíjející se směsici.

3 španělsky: Strom smutné noci. (Pozn. překl.)

K našemu cypřiši se živá dostala polovina Cortezových sil, která druhou polovinu ušlapala k smrti. K čertu šly celé dva tisíce rudošských spojenců, všechna bagáž i děla, všechny koně i miliónové jmění.

Normální velitel by v této chvíli uznal za vhodné hodit flintu do žita a vrátit se domů. Ne tak Hernando Cortez. Neměl munici ani zbraně, zůstaly mu jen žalostné zbytky překotně ustupujícího vojska, které mu nemohlo přijít na jméno. To byla jasná porážka – a přece se rozhodl na Tenochtitlan zaútočit a získat ho nazpátek.

Znovu dokázal, že odvážnému štěstí přeje. Než se vojáci stačili vzpamatovat z ohromení nad vojevůdcovým záměrem, dorazila z Kuby posila, několik set čerstvých mužů s děly.

Cortez bez průtahů oblehne město, lodicemi, které dal postavit v nejbližším lese, si zajistí kontrolu nad jezerem a zároveň obsadí přístup na všechny tři hráze.

Po cestách navršených z kamení se pak začnou valit kanóny. Posunují je k městu krok za krokem, den za dnem.

Aztékové vidí, že se stěny jejich vězení svírají, a proto bojují jako d'áblové, jenže vymanit se z železného kruhu nemohou. Prostor, v němž jsou obklíčeni, se pomalu zmenšuje. Když jim jako jediný ostrov v moři zůstává už jen veliká *plaza* a na únik není ani pomyslení, dává Cortez povel.

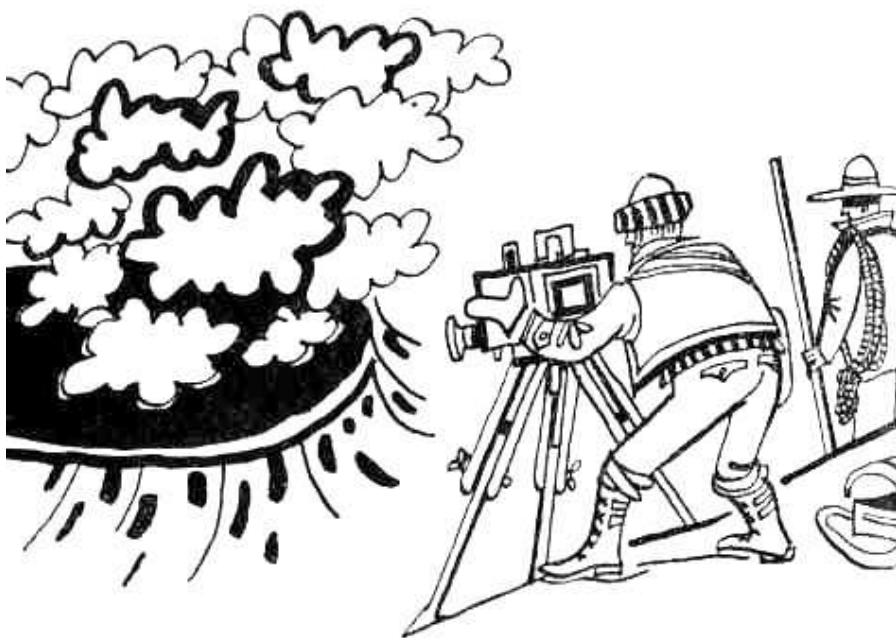
Ocelový sval se vymrštlí. Španělé vtrhnou na přecpané náměstí. Začíná masakr čtyřiceti tisíc vyhladovělých Indiánů a zároveň s tímto krvavým dnem končí i dny slavného Tenochtitlanu.

Odtrhl jsem oči od stránek Prescottovy heroické knihy, kterou jsem hlтал celé odpoledne na ochozu nejvyšší věže Velké katedrály. Utichla palba španělské artilérie, Tenochtitlan se rozplynul. Jsem opět ve dvacátém století, po šestnáctém není ani památky. Nezůstalo z něho nic, jen velebný cypřiš de la Noche Triste – a věčný Popocatepetl, v tu chvíli jasný a studený, vetknutý na východě do mraků nad střechami Ciudad de México.

Hleděl jsem na tu krásnou, hrozivou horu Popo a připomínal si, jak mě znemožnila, když jsem stanul na kraji jejího jícnu, jak mě zvrtačila, jak zmařila mou ctižádost fotoamatéra a jak mě

polomrtvého hnala ze svého vrcholu jako uličníka. A co má být? Snažil jsem se utěšit. Nemusel snad i Cortez utéci polomrtvý z hlavního města Aztéků a nepřišel při tom o všechny své poklady?

Jenže tahle myšlenka mě nijak neuklidnila. Přehlušilo ji to, co jsem se právě dočetl o Cortezovi, o jeho senzačním návratu, kdežto já tu dřepím jako buchta. Porážka, kterou mi připravily strážné vichry Popocatépetlu, mě nijak zvlášť nerozčiluje, a chystám se zmizet domů do Tennessee bez jediného snímku, bez aramu žlutého kovu. Jen co je pravda, Cortezovo a moje dobývání Mexika je jako nebe a dudy.

Ano, tak to je. Sakramentský život – rozdám si to tedy s Popocatépetlem ještě jednou!

Byl jsem z toho náhlého rozhodnutí tak trochu paf. Ale nedalo se nic dělat, opravdu ne. Jak bych mohl v budoucnosti čelit Cortezovu opovržení, kdybych si dal líbit, aby mi taková nějaká nafoukaná hora odpírala fotky a aby se vytahovala, jak mě vypekla?

Proměnil jsem úmysl v skutek. Do další bitvy s vítězným nepřítelem jsem táhl s posilou v podobě nikoli čerstvých vojáků a nových děl, nýbrž nejlepšího mexického fotografa, jehož umění a energie mě všestranně opravňovaly k přesvědčení, že se *tenhle* útok na *můj* speciální Tenochtitlan setká s úspěchem.

Tentokrát jsem musel bojovat bez svého hlavního spojence. Neodkladné záležitosti přinutily otce, aby se vrátil do Spojených států.

A došlo k boji daleko zuřivějšímu než při první zteči. Měl jsem na krku skoro půldruhého metráku profesionální výzbroje a asistenta se čtyřmi nosiči, a proto jsme stoupali tak pomalu, že jsem byl na sklonku odpoledne nucen přikázat, aby výprava pokračovala v cestě celou noc. Toto opatření mi mělo zajistit, že do rána dovlečeme nahoru všechno potřebné.

Můj asistent, v horolezectví úplný nováček, ve výšce necelých pěti tisíc metrů záupěl a zhroutil se do sněhu. Byl totálně vyřízený. V půlnoční tmě jsme se o jeho osmnáctikilový náklad podělili a hnuli se dál.

Sotva jsme ho nechali za sebou, vyskytla se nová zábrana – mlha tak hustá a mrazivá, že obalovala vrstvou jíní všechno, s čím přišla do styku. Během deseti minut se z každého z nás stal strašidelně bílý sněhulák, šplhající na strašidelnou horu jako štvaný Fúriemi. Skoro dvoumetrové hole senám proměnily v rampouchy. Jen o něco kratší střechyly visely všem na nose i na bradě. Vítr proháněl tu arktickou mlhu kolem nás rychlostí osmdesáti kilometrů za hodinu – a my měli před sebou ještě tři sta metrů.

Pod tlakem takových překážek, mezi nimiž nepředstavovala tu nejmenší neproniknutelná noc, ztrácelo nás šest odvahy. Přitom mne vehnalo vzteklé roztrpčení na nepřízeň osudu do stavu zabeďněné paličatosti, v němž jsem dokázal přemáhat nesnáz za nesnází. Připomněl jsem si Cortezovo rozhodnutí vytrvat při druhém útoku na

Tenochtitlan stůj co stůj a přísahal jsem si při bezbožné duši toho nezdolného dobrodruha, že se na vrchol dostanu.

Nosiči, oblečení jen do bavlněných hadříků, tolik energie neprojevovali. Spíš naopak. Viděl jsem, jak pod vrstvou ledu trpí, a proto jsem je poslal nazpátek. Jenže znovu rozdělit náklad už nešlo. Musel jsem se vzdát všeho, co měli na hřbetě – filmové kamery, *graflexu** i svého vlastního fotoaparátu. Jedině fotograf mě neopustil. Věrně, oddaně se dřel dál s panoramatickým přístrojem a já za ním se skoro čtrnáctikilovým stavivem.

Když jsme se spolu nakonec přece jen vydrápali na vrcholek, ukázalo se, že se splnily naše nejhorší obavy: pro mraky nebylo vidět ani na krok. Nicméně jsem se nehodlal vzdát naděje. Budeme-li se dost dlouho modlit a postit, možná že východ slunce nečistě síly mlhy rozežene.

Čekali jsme hodinu dvě. Teprve pak pronikly mlékem kolem nás první záblesky nového dne. Vzápětí se nad horizont vyhoupl rudý kotouč a téměř současně se k naší nevýslovné radosti začala mlha zdvíhat. Třebaže byla hustá, náporu mexického slunce neodolala.

Popovi strážní duchové konečně ustoupili. Všechny živly (kromě nenapravitelného větru) teď vytvořily přímo dokonalé podmínky k fotografování: tmavá obloha, čerstvě napadaná hluboká sněhová pokrývka, navátá kolem obruby čistě zameteného kráteru a na každý výčnělek jeho vnějších stěn, všude záplava křišťálového jasu.

Tentokrát jsme při přípravách neudělali žádnou botu. Panoramatickou kameru jsme řádně zaostřili, film jsme pokaždé přetočili. Těžkým stavivem vítr ani nehnul. Fotograf nabil obrovský přístroj svítkem dlouhým bezmála metr a čtvrt metru širokým, zacílil na gigantický kráter a spustil.

A obrázek, který z toho vyšel? Sláva bohu na výsostech! Pochválen buď Cortez! Obrázek byl prvotřídní.

Z metrového portrétu Popocatépetlu jsem si pořídil několik kopií. Jednu jsem si později nalepil do své staré učebnice zeměpisu právě proti vyobrazení Popocatépetlu, hory, na kterou jsem v dětství tolikrát „vystoupil“. Ten snímek mi bude připomínat ještě po letech, až zestárnu a zcyničtím, že jsem si kdysi dávno v blažených dnech mládí vyprávěl pohádku, která se kupodivu stala skutečností.

(**graflex* – značka americké fotokomory na ploché filmy formátu 9x 12 cm (Pozn. překl.))

Studna smrti

Stíny, které vrhal měsíc do hluboké černé jámy, postupovaly na kočičích tlapkách drobnými krůčky. Bůh deště tu zanechal duše svých nevěst, které teď spolu s přízraky jeho bojovníků čeřily kdesi závatně dole vodní hladinu, když pro tuto pohádkovou noc pouštěly žalář z vlnek a lastur. Hebký vánek přinášel k hrozivé prohlubni mámivou vůni lesních květů, cvrkot neviditelných cikád a hemživé roje svatojánských mušek, vířících v holdu zapomenutým nebožtíkům. Hodina kouzel... Posvátné ovzduší... Studna smrti...

Abych ji mohl spatřit, musel jsem urazit od Tenochtitlanu do srdce Yucatanu přes patnáct set kilometrů po souši i po moři.

Daleká cesta, pravda, ale stála za to, ačkoli člověku, který nezná minulost Studny a není vybaven náležitou dávkou fantazie, neposkytne jinou odměnu než pohled na trochu vody v d'ouře uprostřed lesa. Prostudujete-li však její historii a zahledíte se do její ponuré tlamy za měsíční noci, uvidíte dramata svou intenzitou přímo děsivá, stanete na dosah věčné romantiky.

Je tomu již dávno, hodně přes půl tisíciletí, co obývali poloostrov Yucatan Mayové, lid mnohem civilizovanější než všichni ostatní domorodci. Proč se usadili právě tady, je skutečná etnografická záhada, poněvadž tento kraj byl a dodnes je plochá, vyprahlá, neúrodná pustina. Déšť tu sice není žádnou vzácností, voda však ano. Na více než sto třiceti tisících čtverečních kilometrů poloostrova neexistuje jediná řeka, ba ani nejmenší bystřinka, protože celý jeho povrch je z pórovitého vápence, do něhož sebevětší liják, sotva se dotkne země, rychle vsakuje.

Jak zde tedy mohli žít lidé? Dík milostivé přírodě, která tu a tam nechala kalcitový příkrov propadnout a vytvořila hluboké tůně, nazývané tady *cenotes*. Jsou různě veliké, s průměrem šestimetrovým až šedesátimetrovým, přičemž mezi horním okrajem a vodní hladinou bývá dvacet i víc metrů.

První mayští přistěhovalci tu narazili na místo požehnané: sotva půldruhého kilometru od sebe hned dvě *cenotes*! Založili tady osadu a vzhledem k množství vody, kterou neustále oplývala, dali jí jméno *Chi* (ústa) – *Chen* (studně) – *Itza* (název kmene) neboli *Místo Itzů u úst studní*.

Každá z těchto dvou *cenotes* brzy získala vlastní tvářnost. Do menší s méně příkrými stěnami, se dalo vytesat schodiště, a tak stala vodojemem pro veškeré domácí a zemědělské účely. Ta druhá, větší, zůstávala nepřístupná. Byla široká bezmála šedesát metrů a měla stěny dokonale svislé, místy dokonce převislé, na nichž se dařilo vegetaci jen nejpřilnavější a nejakrobatičtější. V hloubce jedenadvaceti metrů pod povrchem stojí bez hnutí kalná, mrtvolně zelená voda, plná záhad. I člověk s nejtupější obrazotvorností si lehce dokáže představit, že tam přebývají strašné příšery a nadpřirozené bytosti, tak je už na první pohled ponurá a tajemná.

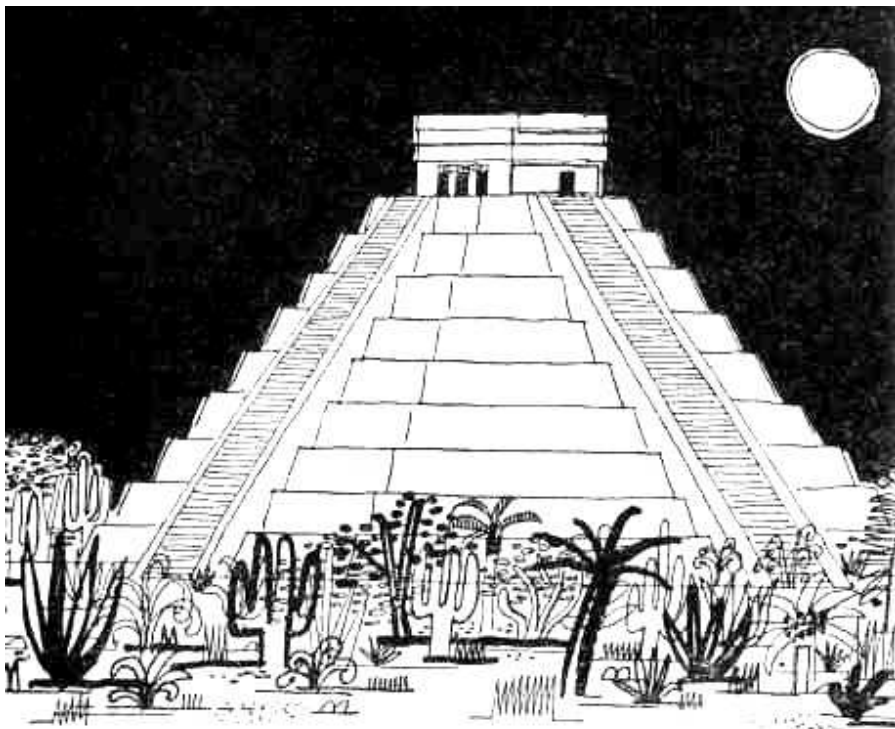
Mayové umístili do těchto šerých hlubin sídlo svého boha deště YumChaka. Aby země nepřišla o jeho vitálně důležitou přízeň, bylo nezbytné vydat zaň čas od času čistou pannu. K její výbavě patřil mladý bojovník.

Staří Itzové brali svou víru vážně. Krutý obětní obřad přilákal vždycky tisíce poutníků z celého světa Mayů. V okamžiku, kdy nebohá dívka nebo její nešťastný kavalír opouštěli roubení, vrhali poutníci dolů všechny možné poklady jako dary bohu deště. Ten ceremoniál měl charakter natolik všenárodní a tak mocně působil na mysl prostých lidí, že se Chi Chen Itza stala kultovním centrem říše, chloubou celé mayské oblasti a Studna smrti nejvíc ceněným obětištěm.

Výjimečné postavení velké *cenote* a obřady s ní souvisící nejsou pouhou legendou. V usazeninách na dně, které se tají pod hladinou v hloubce dalších jedenadvaceti metrů, objevili archeologové na sto koster útlých dívek i statných mladých mužů a spolu s nimi celé muzeum nejrůznějších předmětů, které do Studny naházeli zbožní Mayové.

Tohle tedy je ta „d'oura uprostřed lesa“, na kterou jsem se přijel podívat z takové dálky.

Zoufale nudná a nezajímavá cesta k jejím pozůstatkům začala v Méridě, metropoli dnešního Yucatanu. Po třech prašných hodinách napříč krajem rovným jako stůl se ve mně probudily pochybnosti, zdali mohlo v takovém fádním prostředí vzniknout něco pozoruhodného, a velice jsem se divil, že jsem vůbec kdy rozeznal zrnko pravdy ve ztřeštěných báchorkách, které jsem o Mayích a jejich Svaté studni slyšel nebo četl.

Pětadvacet kilometrů od Chichenu, kde se přestupuje z vlaku na autobus, se západem slunce vystoupil z náručí křovinaté džungle tropický měsíc a nasvítl jednotvárnou krajinu oparem romantiky. Bílá silnice, lemovaná agresivním lesem, který byl strašidelným přísvitem hypnotizován do smrtelné strnulosti, plula v moři světla letního úplňku. Lidský příbytek se vyskytl jen zcela ojediněle, o živé duši ani nemluvě. Pak jsme znenadání prudce zahnuli – a já se sotva

udržel na sedadle při pohledu na mohutnou, zářivou pyramidu, vypínající se přímo přede mnou. Ten velebný monument se základnou o 3600 čtverečních metrech stoupal do výšky třiceti metrů hladkými kamennými terasami, přetátými velkolepým schodištěm, které šplhalo k svatyni na vrcholku. Stál zadumaný a běloskvoucí v změkčujících paprscích lunny a zvěstoval mi, že jsem dorazil do Chi Chen Itza.

A než jsem se vzpamatoval z údivu nad tím, jak se z temné pustiny mohlo vynořit *něco takového*, vysypal mě můj vehikl docela samotného na starobyrou *plazu*, obklopenou kolem dokola chrámy a jinými architektonickými výtvary, jejichž úžasná krása mi nebrala dech o nic méně než sama pyramida. Všechny byly alabastrově bílé, všechny nesmírně veliké, všechny bohatě zdobené, a vzhledem k tomu, že byly pět století vydány napospas rozpínavosti džungle, všechny až neuvěřitelně zachovalé.

K autobusu, který okamžitě upaloval z této končiny zabydlené jen duchy zpátky k „civilizaci“, jsem se hned obrátil zády. Kromě kamení jsem nikde neviděl žádný přístřešek, ale v té chvíli jsem o budoucnosti neuvažoval, na to jsem příliš propadl okouzlení ze zázračné změny prostředí: dnešní Yucatán s ubohými, z hlíny splácanými domky vystřídalo město minulosti, báseň z kvádrů.

Odhodil jsem tlumok a drápal se po devadesáti strmých stupních, abych si prohlédl svahy pod sebou i tajuplnou džungli za nimi. Na jedné straně majestátní budova, rovněž na temeni terasové vyvýšeniny, chrám Tisíce sloupů se smeknutou střechou ukazuje měsíci své pomalované pilíře. A na všech ostatních stranách se jako bělostné přeludy vypínají z černého lesa ke hvězdám desítky jiných starobyklých památníků z lícovaných balvanů.

A konečně od úpatí schodiště, vznešeně sestupujícího po severním boku pyramidy, vroubeného balustrádou sloupů v podobě hadů, táhne se čtyři sta metrů dlouhou alejí k Svaté studni hřeben kamenné hráze, Svatá cesta.

Zíral jsem na ten obrovský hřbitov bez hlesu. Džungli, bující na zcela ploché zemi Mayan vpravo i vlevo, vpředu i vzadu a na kilometry daleko posetou chrámy, osvětloval měsíc. Dokonalý kruh obzoru se středem na mé pyramidě nenarušoval ani jediný pahoreček.

Nikde jediné stavení, jediné blikající okno, jediné štěknutí psa. Širý kraj dusilo tropické vedro. I vítr dbal na to, aby ani šepotem neporušil fantastičnost chvíle a nepřipomněl mi, že strašidelné chrámy jsou nikoli z mlhy, nýbrž z kamene, džungle ne ze snů, ale ze stromů a keřů, a že jsem skutečný a že bdím a nejsem jedním ze stínů, které v této nadpozemské noci vplynuly ze záhrobí.

Jak plnokrevně, intenzívně žili – dokud žili! Jaké nádherné, velkolepé památky po sobě zanechali! Doklady o jejich zručnosti, které se zachovaly dodneška, z nich jistojistě dělají nejpysnější ze všech duchů starověkých národů, kolik jich kdy sídlilo na západní polokouli. Byli Řeky rané Ameriky. Vyznačovali se intelektuálním a tvůrčím žárem, který plál žhavě, prudce a dlouho. Dlátom a paličkou, hřeblem a maltou stavěli z kamene, tesali do kamene i psali v kameni s dovedností tak vzácnou a tak vytrvale, že se trosky jejich kultury, pohlcené před pěti stoletími džunglí, ještě dnes vynořují ze zapomenutí a hlásí se o přední místo mezi divy světa.

Odkud sem ten pozoruhodný lid původně přišel? To není známo. Co se stalo, že opustil svá honosná sídla a kvapem se potichu vytratil? Ani to se neví. Tajemství jeho zmizení není o nic méně záhadné než doklady o jeho existenci.

Schylovalo se k půlnoci. Už jsem snil na pyramidě dost dlouho, teď přišel čas poohlédnout se také po něčem jiném. Měl jsem na dosah ruky mohutný vchod do modlitebny a za ním zející temný prostor. Překročil jsem práh, střežený kamennými démony, a octl se v příšeří místnosti se stěnami z kvádrů, bez jediného okna. Kolem hlavy se mi rozpištělo hejno netopýrů, nedůtklivě protestujících, že jsem v tak neobvyklou hodinu vnikl do útulku vyhrazeného už pět set let jenom jim.

V tmavém rámci ostění jsem i odtud, když jsem se ohlédl, viděl v měsíčním světle Svatou cestu. Právě ze síně, kde jsem teď stál, vydával se na pochod k neblahé *cenote* obětní průvod starých Itzů ve chvíli, kdy se nad světem rozbřeskoval den. Sem přiváděli vyvolenou dívku, nejkrásnější ze všech v zemi Mayan, oděnou v skvostné roucho, ověncenou květinami, a nabídli ji bohu deště, aby nesežehl pole suchem. Zde čekával nejsrdnatější junák celého národa na okamžik, kdy doprovodí mladičkou oběť na její tragické pouť a

stane se dvořanem v sídle krále dešťů. A tady také kněží v oslnivých ornátech, s tyrkysovými maskami a péřovými čelenkami pálili kadidlo, pěli nábožné hymny, duli do lasturových trub a oznamovali tisícihlavému davu, tísnícímu se kolem Svaté studně, že udeřila slavná hodina – YumChac je hotov přijmout novou nevěstu.

Velebněz Opeřeného hada vede z této místnosti pestrobarevné zástupy dolů po majestátním schodišti na kamennou hráz. Cestu vyznačují zlatem svých plášťů šlechtici v čele s vladařem. Chrabří válečníci, hloučky prozpěvujícího kněžstva, *akolyté* s kaditelnicemi, chrámové panny s náručemi vonných květů – všichni zvolna postupují ke Studni. K nedohledně dlouhému procesí se připojuje orchestr vyhrávající k větší slávě bohů – mušlové rohy a flétny, tlumeně dunící bubny. A vzadu, docela vzadu smrti propadlý mládenec následuje pomalu, odměřeně krácející *nacony* na jejichž ramenou se pohupují zlatá, šperky ověšená nosítka. V nich, záclonou skryta před zraky hustých špalířů, zahalena v svatební šat, blíží se svému strašnému osudu ubohá dívka.

Postupuji v přítmí za průvodem, dolů po schodech, přes rozlehlé náměstí, Svatou cestou. Opeření hadi, otlučení a věkem zašlí, vystrkují kamenné tlamy z hradby křovisek a popínavých rostlin a civí nehybnýma očima na půlnočního návštěvníka. Mířím po historické pěšině přímo k temným vodstvům v prohlubni. Mé kroky vedou svazky měsíčních paprsků, prodírajících se tu a tam klenbou stromoví – pod nohama se mi střídá stín a stříbro, stříbro a stín...

Po pěti stech krocích přírodní chodba náhle končí. Džungle na obou stranách se rozestupuje. V postupu mi brání oltář z balvanů, oltář Posledního obřadu. Za ním, trochu níž, se šklebí temný, němý, hrůzu budící chřtán...

Vystoupil jsem na drolící se roubení a nakoukl dovnitř. Hladké, pro sražení vazů ideální stěny spadávají dolů, dolů... plných jedenadvacet metrů a na konci bez hnutí trčí šedesátimetrová kovově lesklá kalužina.

U oltáře průvod zastavuje ve chvíli, kdy slunce zteklo bašty stromů. Za pohnutého ticha vztahuje velebněz od oltáře ruce nad svatou vodu a vzývá neviditelné božstvo, chystající se v paláci z kamení a vln přijmout oběti. Sto tisíc věřících, strnulých

dramatičností okamžiku, se tísní bez hlesu v hustých řadách kolem. Nosítka se posunou do popředí, dívku vyzdvihnou z lehátka a nesou ji k oltáři. U obrubně *cenote* již čeká mladý bohatýr v třpytné zbroji. Opět se rozezní zpěv – paličky zavíří – *naconové* rozhoupávají hrůzou bezvládné děvče – rytmus se zrychluje a křivka prodlužuje – chorál i rachot bubnů nabývají na síle i tempu – srdcervoucí výkřik – nevěsta letí do tmavého jícnu a za ní se s vytaseným mečem vrhá jako ohnivý blesk mayský bojovník.

Dívčina i mladík se řítí dolů, jejich těla rotují, bílá svatební róba a nachové peří na helmici se chvilku třepotají těsně vedle sebe, až konečně po jedenadvaceti metrech narazí obě těla na olovenou hladinu a ozve se temný úder, od jedné stěny hladové Studny ke druhé přeskakuje neslábnoucí ozvěna. Vlny olizující skálu utichají... minuty napjatého čekání... oběti se nevynořují... vstoupily do sídla svého pána a byly přijaty... novomanželka je nepochybně v náručí boha deště.

Jenže tohle se dalo v časných ranních hodinách před pěti sty lety. Nyní je půlnoc a vůkol ticho a liduprázdno. Po kněžích, pompě, rachotu bubnů jako by se slehla zem. Oltář se rozpadl v hromadu suti a zarostl trávou. Davy, které se tenkrát předháněly, kdo obětuje víc zlata a nefritu, se rozplynuly a jejich místo kolem *cenote* zaujaly palisády křovisek. Tatam je i hudba, ačkoli domorodci tvrdí, že za podobných měsíčních nocí ji slychávají dodnes, melodii zvláštní a divokou, doléhající z velké dálky. Po veškeré starobylé nádheře je veta, přetrvala jen Studna – dosud hrozná, krvelačná, nevyzpytatelná. Šerá hlubina již vydala politováníhodné pozůstatky YumChakových snoubenek a hrdinných mladistvých příslušníků jejich eskorty, avšak duše těch nebožáků nedošly vykoupení, znaveny dvorem boha deště plouží se svou vodní hrobkou ještě nyní, prahnou po slunci a obloze.

Minula půlnoc a táhlo k ránu. Měsíc se vyšplhal do apogea a visel přímo nad středem zrcadla uloženého v lůně země.

Jako jediná živá lidská bytost na rozsáhlém poli smrti jsem proseděl na stupních oltáře v parné, husté tmě dobrou půlhodinu, okouzlen melancholickou krásou noci, a docela se poddal čaromoci Studně.

Zpod rubáše ticha vzhlíželo všude kolem mne rdousivou džunglí ke hvězdám mrtvolně blede kamení z drobných se chrámů.

Opodál se mezi paláci plížili jaguáři a hledali své portréty na nástěnných malbách.

Přes tvář měsíce se zatřepotal velký netopýr – nebo to snad byl opeřený had, sám Kukulcan, vracející se sem z vyhnanství strašit ve svém kdysi nedotknutelném útočišti?

Kdesi zašustila v listí ještěrka... V obavách, že by ze starodávných hrobů mohli vylézt hroznější, aby se pod rouškou tmy vypravili na lov zarostlými ulicemi, jsem se obezřetně rozhlížel kolem dokola.

Koruny stromů se něžně rozechvěly větříkem, a jak nesměle vzdychly, málem bych se vsadil, že matně slyším hudbu, tlumené ulitové horny, děsivé lasturové flétny a tichounké, vzdálené prozpěvování fantómů někdejších vyznavačů boha deště.

Abych unikl nebezpečnostem a záhadám, odplazil jsem se na druhou stranu oltáře, až úplně ke kraji. Dolehlo ke mně lehké šplouchnutí – že by se to ve spánku zavrtěla nějaká šupinatá obluda? Nebo vystupuje z YumChakova sídla jakýsi vodní duch? Upřel jsem do jámy soustředěný pohled. Ale ne, dole je zase naprostý klid. Popadl jsem z nejbližšího rumiště kámen, mrštil ho přes roubení a uslyšel jsem poplašený dutý zvuk. Ebenový kotouč se rozčeřil soustřednými kruhy, postříbřenými lesklým odrazem měsíčního jasu. Nemohl jsem od nich odtrhnout oči, tolik mě fascinovalo kouzlo té hrůzu nahánějící vody. Odpuzovala i vábila. Z jejího zapadlého oka číselala krutost a smrt. Zračil se v ní však i strašidelný půvab. Našeptávala člověku, aby se do ní vnořil, i když to pro něj může znamenat zkázu, aby vešel do jejího chladivého ráje, ačkoli z něho asi nebude návratu, aby jen bezstarostně spočinul v objetí, třebaže možná posledním ze všech.

Musel jsem potlačit morbidní pokušení skočit do té příšerné díry. Vstal jsem. Lákavé hlasy se však vemlouvaly stále neodbytněji:

„Pojď – v našich síních zelených jak moře přebývá bůh deště – střeží ho mayští bohatýři – u brány ti složí hold mayské krasavice, budou ti pět – pomínou bolesti – skončí se marné bloudění – skončí i...“

Ted' už jsem opravdu slyšel tichý, něžný nápěv a nakláněl se pořád víc nad jeho zdroj. Cítil jsem, že co nevidět podlehnu, a tu se kdesi hluboko v mém podvědomí zmobilizoval do boje proti svůdné moci Sirén, proti čarování Studny smrti živočišný, sebezáchovný pud.

„Ne – ne – ted'ka ne,“ varoval instinkt: „Zpola potopené kmeny – neviditelné útesy – černé slizké prsty, které by tě odvěkly...“

„...do nádherné jeskyně ke dvoru boha deště, 'I volalo vodstvo, „do korálového světa...“

„...a v té tmě se ti jakživo nepodaří vyšplhat po hladké skalní stěně Zpátky na zem...“

„...Až poznáš kraj, kde přebývá bůh deště, nikdy, vůbec nikdy po cestě nazpátek ne zatoužíš,“ agitoval vzdálený sbor.

V souboji těch dvou hlasů začal ponenáhlu nabývat převahy rozum, až to došlo tak daleko, že jsem byl pro tu chvíli ochoten poslechnout ne impuls, nýbrž instinkt. S bušícím srdcem jsem se celý prokřehlý a zesláblý stáhl a plížil se nazpět pod ochranu; stromů. Můj ústup vylekal papouška. Znenadání mně přímo nad hlavou rozrazil ticho pronikavým zavřeštěním. Zježily se mi vlasy..., les se rozezněl fantastickými skřeky a pochechtáváním..., z temnoty se po mně natahovaly dlouhé pařáty..., stíny se rozhýbaly, roztančily, rozšuměly..., viděl jsem v nich pitvorné rozšklebené obry kradoucí se pořád blíž a blíž, démonická zjevení, pozorující mě z protějšího břehu té strašné jámy... Musím z toho rejdiště oblud prchnout, než se lesní duchové připlazí na dosah a zardousí mě...

Avšak sotva jsem se zdvihl a chystal se uniknout po Svaté cestě, znovu se ozval hebký hlas *tunkulských* bubnů, zpovzdáli opět zazněly jasné tóny lasturových píšťal a spoutaly mi nohy, zadržely mě u Studny, zaplavené světlem měsíce. Nedokázal jsem se odtrhnout, ale podlehnout svodům té tmavé, mrtvé vody jsem se dosud zdráhal... Kdyby aspoň už svítalo, aby bylo vidět skaliska a plovoucí kmeny... Možná až se rozední...

Svítání na sebe nedalo dlouho čekat. Na východě začínal lehce šedivět tenký proužek oblohy. Nějaký pták tichounce začířikal, potom druhý, ještě jeden a další. Brzy hlaholila celá džungle. V tropech se den probouzí stejně rychle, jako pohasíná. Šfíí se

korunami stromů, pronásledován nemilosrdným sluncem běží kvapem po nebi. Nad *cenote* se mihl ohnivě rudý a modrý papoušek ara a já věděl, že vláda noci skončila.

Udeřila hodina, kdy za starých časů vykročil slavnostní průvod z chrámu. Právě v tuto chvíli přicházela nevěsta boha deště v doprovodu vyvoleného bojovníka ke Studni. Tu dívčinu, děsem bledou, a přece plnou dětsky prosté víry, že ji YumChak zachrání a navždy zahrne počtami, jsem si dovedl dobře představit. Uměl jsem si představit i mayského vojáka, jak pochoduje bez bázně, přestože se ani dost málo neoddává ženským iluzím o budoucím osudu, jak si v duchu neříká jinou modlitbu než tu, již prosí, aby se po nevěstině boku dokázal dívat do tváře smrti statečně a aby to už měl co nejdřív za sebou. Věděl, že se voda ukáže jako živel zatraceně nepřijemný, že ho brnění stáhne dolů, avšak nesměl dát najevo nevíru v YumChakova dobrotivost. Hlavu vzhůru, ať chochol vlaje co možná nejvíc! Ta malá se nesmí dovědět, že ji čeká ne věčná blaženost, ale zpřerážené údy a pomalá smrt utopením. Davy nesmějí zapochybovat o tom, že je hrdý na svůj úkol doprovázet dívku ke dvoru boha deště. Musí pozbyt života s nadšením, na pokyn vznešeného velekněze se musí pohroužit do věčnosti a nehnout přitom ani brvou.

Vzal jsem jeho odevzdanost za svou. Vrátil jsem se k oltáři a nahlédl do hlubiny, kam teď bylo díky jítřnímu světlu vidět. Shledal jsem, že ze stěn nevyčnívají *žádná* skaliska, že nejsou v dohledu *žádné* plovoucí klády. Tak tedy rozum, který předtím zvítězil nad pokušením, přišel o své nejpádnější argumenty... a teď – teď se slunce chystá ztéci hradbou stromů. Přišel okamžik, kdy velekněz stanul nad vodou a modlí se, kdy *naconové* a dívka s nešťastným průvodcem v třpytícím se brnění čekají na znamení paprsku, čekají vedle velekněze – vedle mne – tady na oltáři...

Postupujeme ke kraji..., dychtíce dostat se k oku zeleného hada co možná nejblíž. Musím jít – bůh deště čeká tam hluboko dole... V duchu vidím *nacony* zdvíhat nevěstu..., odhodlaného, vyrovnaného bojovníka... a vím – až skočí do černé prázdnoty on, skočím i já. Hudba sílí..., slunce dává signál..., dívka letí do propasti..., průvodce ji následuje...

Zhluboka jsem se nadechl, ještě chvíličku váhám a pak letím po hlavě za nimi.

Skok hluboký

Těch několik vteřin volného pádu mi připadalo jako věčnost. Uvědomoval jsem si jen vichr ženoucí se proti mně – a pak strašný otřes a ránu, jako by pode mnou bouchlo dělo nejtěžšího kalibru. Pohltila mě ledová tma a ledoví běsi mě vlekli dolů, pořád dolů do bezedné hloubky.

Začal jsem se dusit. Pud sebezáchovy, předtím přemožený pokušením, začal okamžitě působit docela bez ohledu na vznešenost mé lázně, na mrtvé mayské bojovníky i na vábné panny nevěstinky. Usiloval jsem vymanit se ze stisku mokrých chapadel urputnou činností všech údů. Setřásl jsem ze sebe vodní příšery, podnikl jsem proti hlubině prudký výpad směrem nahoru a v poslední chvíli, než mi hlava praskla z nedostatku kyslíku, dokázal jsem ji protlačit zase na vzduch.

Bez prodlení jsem vyrazil k nejbližší skalní stěně, vzdálené přes patnáct metrů. Neposkytla mi však ani sebemenší útočiště. Ale někde přece musí být římsa, výčnělek, liána. Zběsile jsem plaval pod převislou skálou, až jsem konečně těsně nad vodou objevil trs tmavých prutů. Rostly si tam na několika pídích půdy a já se k nim vyškrábal.

Dřepěl jsem chvíli pod tím keříčkem celý omámený, zesláblý a roztřesený, ale jinak docela při smyslech. To už nebyl bláznivý sen, z něhož se jednou musím probudit. Bohužel jsem nespal. Měl jsem hlavu jako střeš a šaty rozmočené slizkou vodou skrznastrz. Ano, šaty! Byl jsem skoro kompletně oblečený: tenký svetr, košile, plátěné kalhoty, ponožky, boty. Jen sako a sombrero jsem nechal s batohem u Kukulcanova chrámu.

Boty byly sice druh mokasínů, ale s tlustou podrážkou a sahaly mi do poloviny lýtek. Náprsní taška v zadní kapse kalhot poskytovala obraz bídy a utrpení – mexické bankovky, vizitky, poštovní známky, všelijaké papíry – všechno ten neplánovaný křest zničil. V jiné kapse plavala krabička cigaret. Tyhle předměty se už nikdy nevzpamatují.

Sáhl jsem po svých niklových hodinkách. Našel jsem je, kde měly být. A když jsem tu ubohou utopenou věčičku mokkými prsty vytáhl, shledal jsem, že se nezachovala podle reklamního sloganu, který i tak laciné cibule obmyšluje vodotěsností: hodinky nešly, zastavily se v šest třicet, přesně v okamžiku, kdy jejich majitel provedl exhibiční skok hluboký.

Dalším důležitým krokem, který jsem musel podniknout, bylo vyprostit se odtud, než se zimou roztřesu na atomy. Jakékoli volání o pomoc by nemělo žádný smysl. Pokud jde o neblaze proslulou *cenote*, jsou přece všichni zdejší lidé pověřiví až běda v normálních situacích, a dovedl jsem si dobře představit, jak by od ní upaloval co nejrychleji každý, kdo by se octl poblíž a zaslechl v tuhle nemožnou hodinu hlas zaznívající z jejího nitra.

Za jiných okolností bych se pravděpodobně z té své římsičky rozhlížel docela s potěšením. Důvěrné seznámení se Studnou mé původní obdivné nadšení nijak nezmenšovalo. Vypadala z pohledu zrovna tak tajemně jako z nadhledu. Prudké vlnění se už usadilo a hladina se znovu vrátila do svého obvyklého mrtvolného klidu. Obrovským kamenným cylindrem vzhlížela k obloze netečně a bez hnutí nejinak než vždycky. Nedaleko mne kvákaly žáby jako o závod a nesčetné cikády vrzaly v té pochmurné hlubině s nemenší vášnivostí než jejich kamarádky v lese nahoře.

Jenže tyhle poznatky nijak nepomáhaly dostat se zpátky. Prohlížel jsem si stěny, dokud jsem víceméně na dosah ruky neobjevil pruh porostu táhnoucí se až docela nahoru. Stáhl jsem si promočené boty a začal se jen v ponožkách soukat pomocí té zeleniny ke slunci. Uklidňoval jsem se přitom nezvratným faktem, že spadnu-li znova, ostatně z mnohem menší výšky než předtím, mokřejší už nebudu, ani neutrpím otřes větší, než byl ten původní, z kterého jsem se nakonec přece taky vzpamatoval. Uklouzl jsem a smekl se nesčíslněkrát, ale pokaždé se mi podařilo opět zachytit.

Během půl hodiny jsem zvládl pouhých patnáct metrů. Oblek jsem měl nadranc, ruce i nohy rozklepané námahou. Přesto mi těch zbývajících šest metrů těžkou hlavu nedělalo, zvlášť když jsem přišel na stromek vyrůstající ze stěny, který sliboval stát se vydatným pomocníkem k dosažení cíle, a skutečně se v tomto směru osvědčil.

Když jsem se doplahočil k roubení, odbelhal jsem se k osudnému oltáři, sesul se na něj a ozdobil jeho ctihodné kamení louží velmi ctihodné vody. *Tunkulské* bubny, mušlové trouby ani zpěv někdejších věřících jsem teď neslyšel, třebaže jsem se o to snažil ze všech sil. Vnímám pouze bolestné bušení v uších a nepocít'oval nic jiného než hlad, řezné rány a zhmožděninny.

Kouzlo zmizelo. Mé toužení po smaragdově zelených síních YumChakových bylo fuč.

YumChakovo království za cigaretu!

Neuplynuly však ještě ani celé dva dny a já byl na oltáři znova. Stál jsem na jeho okraji a chystal se skočit do prokleté *cenote* podruhé.

Poslechněte si, jak k tomu došlo.

V druhé polovině toho dne, jehož začátek byl poznamenán výše popsanou exkurzí do Svaté studně, jsem se vrátil (ve vypůjčených botách) do Méridy a tam se mi dostalo pozvání na večeři od pana Arthura Rice, doyena zdejší cizinecké kolonie a nadšeného vědeckého obdivovatele kultury starých Mayů. Znal jsem jeho živý zájem o Chichen Itza a Svatou studni, a tak jsem mu své dnešní střetnutí s ní hned popsal. (Pikantní podrobnosti včetně dunění *tunkulských* bubnů jsem uznal za archeologický nonsens a prozíravě je vynechal.)

„Ale člověče,“ zvolal, „vždyť je hluboká jedenadvacet metrů!“

„Já měl dojem, že dvě stě jedenadvacet,“ přiznal jsem se, „padám, padám, a voda pořád nikde. Přitom jedenadvacet metrů je pro profíky maličkost. Viděl jsem na pouti skokana hupsnout do vany z třicítky. A Steve Brody* udělal šipku z Brooklynského mostu – to máte zhruba dvakrát jedenadvacet. Všecko záleží na dopadu. Já se moc převážil, a proto jsem se samozřejmě musel pořádně pochroumat. Ostatně mám v úmyslu se tam vrátit a dát si repete.“

„Cože?“ vykřikl hostitel.

„Ano, ale nechci to udělat jen tak z bujnosti. Já jsem totiž tam dole nechal na takové skalní římsičce poměrně vzácné mokašínové kanady. Dnes odpoledne jsem prošmejdil všechny méridské obchody, ale nepodařilo se mi sehnat nic aspoň trochu podobného. Na cestě dál do divočiny se bez nich v žádném případě neobejdu. A figura ukazuje, že jediný způsob, jak se k nim dostat, je skočit – slézt po té hladké stěně by jistě bylo mnohem komplikovanější. Už i jen pouhý výstup po ní mi dal pořádně zabrat.“

„Můžu se k vám připojit? Jako divák ovšem.“

„Proč ne? Zítra jdem na to.“

Když jsme se v určenou hodinu sešli na nádraží, shledal jsem, že se pan Rice vyzbrojil amatérskou filmovou kamerou s příslušenstvím.

„Řekl jsem si, že neuškodí vzít to s sebou a zmáčknout vás, až budete padat,“ prohlásil. „Změna programu se nepřipouští.“

Filmový aparát upoutal u zřícenin pozornost skupiny zvědavých domorodých dělníků. Jakmile se dověděli o účelu naší návštěvy, rozhodli se, že půjdou s námi a stanou se svědky toho, o čem byli přesvědčeni, že bude novou žertvou bohu deště.

Nastala situace těm předcházejícím podobná až kupodivu: Před „obětí“ se od chrámu dolů po Svaté cestě hrne zástup Itzů.

(* Steve Brody – americký dobrodruh, který se nejvíce proslavil tím, že roku 1899 proplul v sudu Niagarskými vodopády. Z Brooklynského mostu na jihovýchodním cípu Manhattanu skočil do East Riveru roku 1866. (Pozn. překl.))

Ale situace nesituace, boty získat musím.

Po příchodu k oltáři Posledních obřadů se můj společník přesunul podle roubení na protější stranu a chystal si nádobíčko. Svlekl jsem si kabát a košili, ale protože jsem tentokrát hodlal skočit po nohou a chtěl jsem náraz aspoň trochu zmírnit, nechal jsem si na sobě tlusté ponožky i texasky. V naději, že ho druhý otřes možná uvede zase do chodu, vzal jsem si s sebou také svůj orloj. Cestovní pas, peněženku, papírové peníze a cigarety jsem dal do úschovy panu Riceovi, respektive jsem mu je odkázal pro případ, že by se YumChac přece jen rozhodl přibrat mě do své družiny.

Přípravy skončily. Dohodli jsme se na signálu pro kameramana: budu počítat „tři – dva – jedna“, pak řeknu „ted“ a skočím.

Pokročil jsem na kraj oltáře a zhluboka se nadechl.

„Tři – dva – je –“

„Moment, moment!“ zazněl výkřik z protější strany prohlubně. „Zasekl se mi film.“

Odklad. Potom druhé sbírání odvahy.

„Tři – dva –“

„Počkejte, *señor*, počkejte!“ Na mé straně Studny ke mně pádil nějaký domorodý dozorce nebo co a španělsky mě ujišťoval, že mi musí ve skoku zabránit, dokud si k němu od úřadů v hlavním městě neopatřím písemné povolení.

Já však nepočkal. Skočil jsem. Což byl jediný možný způsob, jak se vyhnout dalšímu otravování.

Můj komplic mi už cestou navrhl, že bych mohl pro větší působivost jeho filmového dokumentu vyjádřit při pádu nějaké pocity, například „jsem u vytržení“ nebo „už se nemohu dočkat“. Jenže provést to v té hrozně rychlosti bylo, jak se ukázalo, jaksi dost těžké, a tak jsem se rozhodl vybrat ze svého repertoáru náhradní čísla.

Napřed udělám anděla, řekl jsem si – a roztáhl jsem paže jako křídla. Avšak přesně v tom okamžiku jsem vletěl do vody a moje andělská rovnováha šla při té umělecké gymnastice k čertu do té míry, že jsem narazil na hladinu obličejem a nohama takřka současně. Při tomhle druhém ponoření do živlu boha deště se mi tolik zajískřilo v očích a tělo se mi tak násilně zkroutilo, že se o výsledku nedalo pochybovat: zlámal jsem si vaz, a proto se s YumChakem a jeho dvořanstvem nakonec přece jen sejdu. Tak velké štěstí mi však souzeno nebylo. Nešikovný skok mě jen zbavil sluchu a řeči. Na tři dny. Ale boty mi zase říkaly pane.

Lod“Richard Halliburton“

Když jsem k němu vstoupil do pracovny, zdvihl se guvernér Panamského průplavového pásma Walker z křesla.

„Dobrý den, pane guvernére. Děkuji, že jste se laskavě uvolil mě přijmout.“

„Buďte vítán, pane Halliburtone. Čemu vděčím za vaši návštěvu?“

„Asi jako každý přicházím za vámi i já s prosbou. Jenže ta má je aspoň originální. Rád bych přeplaval Panamský průplav. Z Atlantiku do Pacifiku.“

Generál Walker zalapal po dechu.

„Z Atlantiku do Pacifiku?! Ale vždyť to je přes osmdesát kilometrů! Na člověka vaší tělesné konstrukce snad trochu příliš velké sousto, nezdá se vám?“

„Zajisté, pane guvernére. A to ještě nevíte, že nejsem žádný sportovní fenomén – upřímně řečeno umím plavat jen o něco líp než zednická tříška. Proto taky nemám v úmyslu absolvovat celou trať na

jeden zátah, naopak, po docela malých úsecích, každý den jen tolik, kolik zvládnou, a v přestávkách odpočívají a přenocovávají na břehu.“

„Uvědomujete si, milý pane, že vaše dráha povede také jezerem širokým až čtyřicet kilometrů a že tedy z prostředka budete mít na ten svůj břeh plných dvacet kilometrů?“

„Kdybych si najal motorový člun, který by mi dělal tam a zpátky taxíka...“

„Je tam spousta aligátorů. Člun by se jen těžko dovedl držet tak blízko, aby vás mohl před nimi chránit.“

„V tom případě si tedy opatřím ještě loďku s vesly. A třeba by mi do ní armáda půjčila nějakého zdatného střelce.“

„Třeba. Jenže ten vás neubrání před největším nebezpečím, před strašně znečištěnou vodou. Nezapomínejte, že průplavem projíždějí tisíce lodí a dělají z něho semeniště tyfové infekce.“

„Proti tyfu jsem se dal očkovat.“

„Hm, vidím, že jste paličák, kterého hned tak něco neodradí. Mně se ale ten váš plán zdá neobyčejně riskantní, takřka neproveditelný. Jestli vás nesežerou aligátoři ani nezdolají nemoci, určitě vás rozsápnou žraloci nebo barracudy. Nicméně,“ dodal s posunkem, který dělal za debatou tečku, „žádný předpis koupání v Panamě nezakazuje a já nemám právo nikomu v něm bránit ani ho povolit.“

„Pak je tedy všechno v pořádku, pane guvernére. Vynasnažím se učinit přiměřená bezpečnostní opatření a беру všechnu odpovědnost na sebe. Jen ještě potřebuji váš souhlas v jedné věci, a ta se týká plavebních komor. Žádám, aby mi je otevřeli a zase zavřeli jako lodím.“

Guvernér na mne vykulil oči. Rozmluva o mém záměru ho až do této chvíle příliš nevzrušovala, považoval ji za celkem zbytečně mrhání časem. Ale můj poslední bláznivý požadavek mu připadal tak neslýchané drzý, že se napřímil a prvně mi doopravdy věnoval pozornost.

Nemohl být víc ohromen, ani kdybych na něm chtěl celý průplav na památku; pěkně zabalit do dřevité vlny, uložit do bedny a poslat mi ho vyplacené expres domů, pěkně prosím. Viděl v duchu šest obřích nádrží, každá tři sta metrů dlouhá, čtyřicet hluboká a třiatřicet široká, a každá z nich se naplňuje čtvrt miliónem kubíků

vody kvůli nepatrnému smítku, pohupujícím se na hladině. Slyšel hučet a řinčet gigantická soustrojí, titánská vrata se majestátně otvírají, tisíce a tisíce koňských sil rozechvívají okolí zemětřesením... Představoval si jeden z nejmohutnějších divů moderního světa, jak ustává ve hře s leviatany všech moří, aby byl po vůli mladému hubeňourovi, postávajícímu teď u guvernérova psacího stolu – a to jen proto, že si ten mladý hubeňour umanol, že mu Panamský průplav poslouží k soukromému pléziú.

Není divu, že generál Walker zůstal celý perplex.

„Ale pane Halliburton, k ničemu takovému nedošlo, co je průplav průplavem! Blokoval byste provoz – a dovedete si představit, jaké by tím vznikly ztráty? A jak míváte uhradit poplatky za proplavení?“

„Stejně jako každá jiná loď, pane guvernére. Podle tonáže.“

„Podle tonáže? Vaší?“ zvolal generál Walker se zrakem zabodnutým do mých třiašedesáti a půl kilogramu. A rozchechtal se, jako bych mu právě pověděl nejlepší vtip století. „All right. Vzdávám se. Pusťte se tedy do toho, ale pod jednou podmínkou, drahý příteli: veškeré škody, které způsobíte na plavebních zařízeních, vám budou předepsány k náhradě.“

S touto výhradou jsem hbitě vyslovil souhlas. Guvernér zazvonil na sekretářku a nadiktoval jí následující dopis:

Pan Richard Halliburton

t. č. hotel Tivoli

Ancon

Panama, Průplavové pásmo

Vážený pane,

s odvoláním na náš dnešní rozhovor si Vám dovoluji sdělit, že u správy průplavu nestává námitek proti Vámi zamýšlené plavbě z Colónu do Panamy.

V této souvislosti se Vám doporučuje aplikace protityfové vakcíny. Zároveň se upozorňujete, že v úseku Gaillard byl nedávno zjištěn hojný výskyt aligátorů.

Jste oprávněn přibrati si jako doprovod veslařský člun se střelcem a uděluje se Vám povolení k plavbě komorami.

Byl jste informován, že veškeré výlohy spojené s tímto experimentem půjdou na Váš vrub a že správa Panamského průplavu nebude činěna zodpovědnou za jakoukoli úhonu, kterou byste utrpěl.

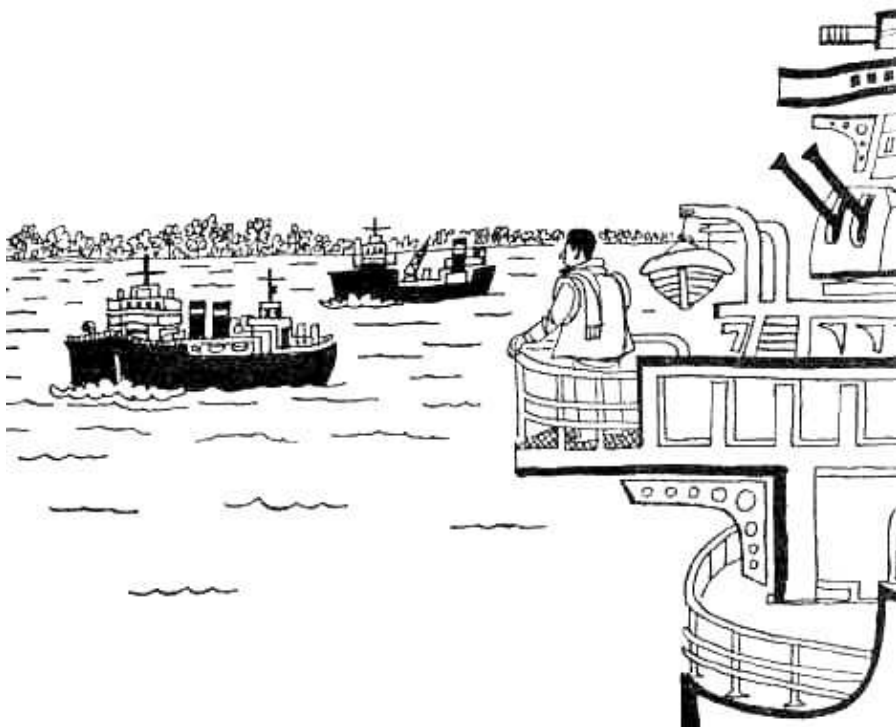
*V plné úctě
M. L. Walker
guvernér*

Nesl jsem se z guvernéřské kanceláře s hlavou v oblacích, přesvědčen, že mi byla prokázána neslýchaná laskavost.

Myšlenka zdolat Panamský průplav vlastními silami mě pronásledovala řadu měsíců. Zahryzla se mi do mozku od první chvíle, kdy mě napadla, a dráždila mou fantazii. Avšak vždycky, když jsem o tomto podniku přemítal, sužovaly mě pochybnosti, zdali není beznadějně nad mé fyzické možnosti. Snít se dá donekonečna, stejně jako dělat nesmlouvavá rozhodnutí, jenže výkonnost plic a nohou má své meze, které nelze překročit. Kdysi jsem se svatosvatě zapřísáhl, že si nedám ničím zabránit, abych nepřelavil úžinu mezi Skyllou a Charybdou, ale ani ne v polovině cesty mi údy vypověděly službu, vzbouřily se a já byl nucen kapitulovat. Nyní, když jde o Panamu, mohl by snad do jisté míry duch triumfovat nad hmotou, ne však, jestliže tou hmotou je víc než osmdesát kilometrů vodní hladiny a duch nedisponuje ničím než rukama a nohama, které v posledních třech letech neuplavaly v jednom kuse kilometr ani jediný. Kromě toho jsem měl za sebou měsíc únavných toulek po Střední Americe, takže moje celková kondice nebyla zrovna nejideálnější.

Odvahu mi nedodávaly ani hrůzostrašné historky o barracudách neboli soltínech, které mi cestou do Panamy vypravoval rovněž kdekdo. Tyhle bestiální ryby, jimž se ne bez důvodu říká rovněž mořský tygr, prý přistav v městě Panamě doslova terorizují. Ze stejného pramene se mi donesly zvěsti o aligátorech v Gatunském jezeře: jsou velcí jako draci a zrovna tak nebezpeční. Krátce a dobře každý pokus proplavat průplav se rovná desetinásobné sebevraždě.

Velkou část těchto řečí jsem odkázal do říše bájí, které se obyčejně vykládají o všem dosud neprozkoumaném. Na to, abych jim plně věřil, jsem slovo sebevražda slyšel příliš často.

Ale i když jsem byl ochoten mávnout nad možnými nástrahami průplavu rukou, informace o jeho osmdesátikilometrové délce nepřeháněly. Chtít se s úspěchem pokusit o zdolání této vzdálenosti mi připadalo jako sen, který se nemůže *nikdy* uskutečnit.

Takováhle poráženecká nálada se mne zmocnila ve chvíli, kdy křižník Spojených států *Cleveland* vstoupil do Colónského zálivu Atlantského oceánu a zamířil průplavem k námořní základně Ciudad de Panama na březích Pacifiku. Přitom však mi rezignace nezabránila, abych nepočítal kilometry pečlivěji než kdokoli z toho miliónu nebo ještě víc lidí, kteří tudy cestovali přede mnou, abych si

nevšímal vody, jejích proudů, její barvy a teploty bedlivěji, abych nesledoval vratké kmeny stromů na břehu pozorněji, abych si neprohližel, nevštěpoval do paměti přímo pohádkově tyrkysovou a smaragdovou nádheru a nevpíjel se do ní s větší náruživostí. Možná snad kdybych odpočíval na orientačních bójích, dal se inspirovat úžasnou krásou, nad níž se tají dech a která asi zamaskuje tu dálku; kdybych si předsevzal, že nepoplavu denně víc, než na kolik budu mít náladu, a slíbil si, že se sám sobě nezprotívím ani v tom případě, že odstoupím dřív, než pořádně začnu – pak třeba by se přece jen dalo o tom podniku uvažovat reálně.

Mé naděje a touhy zintenzivněly na nejvyšší míru, když *Cleveland* vklouzl do gatunského zdymadla a začal tiše, rychle stoupat po gargantuovském schodišti.

Ta část průplavu, která následovala, byla pro mne jedno velké překvapení. Neměl jsem předtím ani tušení, že je to tady tak překrásné. Očekával jsem, že spatřím lidské dílo, proti němuž zjizvená a zmrzačená příroda v němém vzdoru protestuje.

Ukázalo se však, že skutečnost je docela jiná. Léta, která uplynula od roku 1914, kdy tudy projela první loď, zakryla všechny rány bujnou vegetací. Celé zdejší území vypadá jako sad, který tu roste odjakživa.

Osmdesát kilometrů jsem od té grandiózní podívané neodtrhl zrak ani na okamžik. Uplynul celý den – devět hodin – než jsme zakotvili před balboaskými doky na tichomořském konci americké zóny (těsně u města Panamy) a spatřili Jižní moře, Balboův oceán, Pacifik, rozprostírající se, až kam oko dohlédne. Na žádném plavidle mi nikdy neuteklo devět hodin tak rychle jako tentokrát. Něco docela jiného by ovšem bylo plavat v brázdě za křižníkem jen s pomocí rukou a nohou (a nikoli obrovských, neúnavných turbín, které mě hnaly nyní vpřed), a první – pokud vím – zkoumat, jak se to má s aligátory, zkusit to se žraloky, razit cestu a dokázat, že její uskutečnění je v lidských silách. Devět hodin pro válečnou loď – devět dní pro plavce – devět týdnů pro plavce mého kalibru...

„Dej si s tím svátek, zapomeň na to,“ nabádal mě podrážděně zdravý rozum, když jsem opouštěl *Cleveland*. „Ta trať je nemožně dlouhá. Sám dobře víš, že uplavat osmdesát kilometrů nedokážeš, a i

kdybys k tomu nakrásně měl schopnosti, správa průplavu tě do něho nepustí. Zajdi si raději do *Kellyho Ritzu* a protancuj celou noc. Na *tohle* ještě stačíš.“

Jenomže v *Kellyho Ritzu* jsem se dověděl o panu Wendellu Greenovi.

Byl to – a ještě je – severoamerický obyvatel Panamy, roku 1915 poštovní zaměstnanec. Věnoval se náruživě vodním sportům už od dětství, a ještě před úplným dokončením průplavu ho napadlo, že by se jím dalo proplavat. Musel však šest dní v týdnu pracovat, takže měl na uskutečňování svého záměru jenom neděle. No dobře, poplave tedy vždycky v den Páně. Mořským tygrům v colónském přístavu se vyhne tím, že odstartuje až z místa, kde se vlastní průplav začíná zakusovat do převlaky. Neměl ani špetku mé drzosti, a proto nežádal, aby mu otevřeli plavební komory, spokojil se tím, že každou z nich v době provozního klidu přeplaval a vrata jednoduše přešel.

Do Balboy se dopravoval šestou nedělí. Celkem zdolal přibližně dvaasedmdesát kilometrů, neboli v průměru dvanáct kilometrů týdně. Aligátorů spatřil jen málo, neboť roku 1915 byl průplav natolik nový, že je sem z horního toku řeky Chagresu ještě nepřilákalo to množství odpadků z nespočetných lodí, které ty bestie tak vydatně krmí v dnešní době.

Třebaže se podmínky jeho činu jen málo podobaly těm, za jakých jsem k němu hodlal přistoupit já, načerpal jsem z Greenova příkladu novou sebedůvěru, větší o to, že se dostavila zcela neočekávaně.

Nedal jsem si pokoj a hledal jsem toho pro mne veledůležitého muže tak dlouho, až jsem ho našel. Potvrdil i v detailech, že jsem o jeho výkonu správně informován, a kromě toho mi na základě svých trpce získaných zkušeností poskytl cenné údaje o stoupání a klesání hladiny a o jejím proudění. V závěru mi poradil začít – získám-li od guvernéra povolení ten kousek provést – na atlantské straně.

Nic víc jsem už nepotřeboval, jen souhlas oficiálních míst – a způsobilost. To první by se snad dalo při trošce štěstí získat. Ještě kdyby tak v moci nějakého ouřadu bylo i to druhé!

Ale nač by bylo dobré obtěžovat guvernéra žádostí o dovolení letět na Mars? I kdyby mi je poskytl, přece bych se tam nemohl vypravit. Poprvé v životě jsem měl dopal na své předky, že mi dali

do vínku tak nedostatečnou tělesnou schránku. Proč nevážím metrák a nemám hrudník jako kád' – jako Wendell Green? Proč se nedokážu vznášet na vodě jako plovák a proč nejsem obalen tukem jako vorvaň, abych netrpěl zimou? Proč jsem nebral plavání seriózněji? Proč si nemohu dopřát potěšení z nejlákavějšího zážitku ve vodě, jaký může naše slzavé údolí člověku poskytnout? Protože jsem moc slabý a moc hubený a moc se bojím.

Nejlíp se na všechno vykašlat. Půjdu to zkusit s Anconským vrchem, co vykukuje hned za městem. Výška sto padesát metrů. Na tohle si snad moje nohy a plíce ještě troufnou.

Vylezl jsem nahoru a objevil, že je odtud nádherná vyhlídka. Viděl jsem daleko kolem dokola: modrý Pacifik – džungle – španělské město – procesí plavidel – lodi a zase lodi, tečky na obzoru, které spěchají podle ostrovů ve vnějším zálivu, hrnou se do rejdy ze stovky zemí a z tisíce přístavů, čekají na výstup po kouzelném schodišti a na sestup do druhého oceánu. Sinou se do vnitrozemí vzhůru průplavem až k miraflořské zdrži – obrněná, cisterny, nákladáky, obrovské, dlouhé osobní parníky, jachty, trajekty, remorkéry, vlečné čluny..., všechny vlajky, všechny barvy, nekonečné defilé, plnou parou čeří sluncem zalitý Qord, nejromantičtější spoj námořní dopravy.

Takovému královskému průvodu se musí obdivovat každý, i ten, kdo zrovna není náruživý milovník lodí. Aby se nadchl nezapomenutelnou majestátností pohledu z Anconského vrchu, k tomu člověk nemusí znát krví a zlatem prosáklou minulost kraje pod sebou, nemusí mít ani ponětí o fantastické historii tohoto světoznámého pruhu země, o bukanýrech, o plenění, Kolumbovi a Balboovi, kteří v Panamě vršili tragédii na tragédii.

Ten obraz na mne hluboce zapůsobil. Nezdvihnu rukavici, kterou mi hodil, bude mě pronásledovat do konce mých dnů. Ať zažiji v budoucnosti cokoli, nebude to tak skvělé jako dobrodružství, jež se mi tu nabízí. Kdybych i pokořil Mount Everest nebo přistál na Měsíci, cítil bych se pořád jako nula, nebyl bych sám se sebou spokojený, protože bych ani na nejvyšším himálájském štítu ani na povrchu jiné planety nikdy neunikl bolestným výčitkám, že jsem nezdolal Panamský průplav. Velehory i luna by se mi časem

vykouřily z paměti, avšak plavba z oceánu do oceánu nikdy. Vzpomínka na uskutečněný zážitek pomíjí, kdežto představa zážitků, které nám jsou odpírány, žije navěky.

Ať si barracudy trhnou protézou! Pustím se do toho, i kdybych potřeboval na každý kilometr celý týden!

Kouzelné schodiště

Zpráva o jedinečném guvernérově rozhodnutí vyšla ještě týž den v místních večernících. U zdejších Američanů, kteří zřejmě mají smysl pro humor, se okamžitě setkala s živou odezvou: zahrnuli mě nevídanou pozorností. Vrchní velitel ozbrojených sil USA v Panamě mi nabídl svého nejlepšího odstřelovače; *Associated Press* a *United Press* poslaly depeše do Států; vlakem z Panamy do Colónu jel se mnou tucet reportérů, aby se stali očitými svědky výkonu člověka, který v posledních třech letech neuplavал najednou ani sto metrů a ze stylů ovládal jen boční, zastaralý už před půlstoletím – a který dokonce ani nemá koupací úbor. Jsem tedy k zápasu s průplavem vyzbrojen opravdu všestranně a znamenitě!

V duchu jsem si představoval titulky zítřejších novin:

VYZÝVATEL PANAMY ZDOLAL JEN 30 METRŮ

VYČERPANÝ CTIŽÁDOSTIVEC KLESÁ KE DNU

OBĚŤ SLEPÉ VÁŠNĚ

a výsměch, jehož terčem se stane osoba, o níž *AP* i *UP* vytroubily do světa, jak se nehorázně chvástala, že *na ni je průplav krátký*. (Naléhal jsem na zpravodaje, aby počkali na konečný výsledek, a pak o něm pro mě za mě psali třeba do aleluja. Ale kdepak! Ti mizerové považovali za hlavní *start* – a ještě víc by se jim líbilo, kdybych šel ke dnu hned po prvních tempech.) Viděl jsem východisko jen v použití korkového pásu – nebo v pomoci nějakého soucitného vodního boha. K tomu prvnímu jsem se nemohl snížit. To druhé bylo

nepravděpodobné, neboť všechna vodní božstva už asi zhltili aligátoři.

Ve snaze oddálit blamáž co možná nejvíc navrhl jsem svým společníkům, že napřed uspořádáme mejdan pod heslem *morituri te salutamus*. A tak místo abych podle harmonogramu čeřil colónský přístav polykáním andělíčků, vypravili jsme se odpoledne všichni do *Amerického kabaretu* a nehnuli se odtamtud až při kuropení.

Přestože jsem ho organizoval já, vydařil se ten flám prvotřídně, i když jsem k jeho úspěchu přispěl jen zaplacením útraty. Zábavě dodal šťávu žold, který zrovna ten den brali vojáci a námořníci, jimiž byl lokál nacpaný až po střechu. Otřásal se jejich rozjařením z peněz, z tance a hulákavého zpěvu do základů. Při takové příležitosti ovšem nemohly chybět dámy. Dostavila se jich nejmíň stovka. Kapela vyhrávala v jednom kuse jako divá a na tanečním parketu se svíjel obrovský dav.

O půlnoci začal program. Jedna umělkyně za druhou hopkala sem a zase tam, chvilku se natřásaly před tím či oním stolem – a lámaly srdce většině příslušníků vojsk pozemních i námořních. Jak uměly účinkující tančit nebo jak jim to šlo se zpíváním, vůbec nerozhodovalo o intenzitě potlesku, který jejich číslo vyvolávalo. Bouřlivě se aplaudovalo všem bez rozdílu.

Musel bych lhát, kdybych tvrdil, že se naše parta chovala při té pochybné veselici nějak zvlášť zdrženlivě. Byli jsme v sále takřka jediní civilové a cítili jsme, že je věcí naší cti nepočínat si v kole ani o chlup míň výstředně než mariňáci.

Takhle někdy mezi půlnocí a ránem jsem chvíli zůstal u stolu sám – na všechny se partnerek nedostávalo. A přitom hudba k tanci přímo provokovala. Nesmím z ní promarnit ani notičku, neboť zítra – zítra mě čeká zubatá s kosou.

Opodál jsem v koutě zčistajasna uviděl dívku stejně osamělou. Mezi hustě nastavenými stoly jsem se k ní propletl. Byla neuvěřitelně mladičká, zřejmě románského původu a nepopíratelně hezká, jenže se nenápadným oblečením a nevýbojnými způsoby tolik lišila od svých vyzývavě oháknutých sester, že ji takřka nebylo vidět.

„Jakpak se jmenuješ, seňorito?“ zeptal jsem se a posadil se proti ní. Tady se přece nemohlo vyskytovat děvče, které by nedovedlo anglicky.

„Isabela,“ odpověděla tak měkkým španělským hlasem, že jsem z toho byl celý pryč.

„Isabela! Jak jsi poznala, že já jsem Kolumbus?“

Myslel jsem si, že se mi povedl bůhvíjaký vtíp – v té chvíli se žertovalo a laškovalo všude kolem ostošest, jenže ona se na mne dívala úplně nechápavě. A není divu, protože královně kastilské, budiž jí země lehká, se sice říká Isabela i v Panamě, kdežto objeviteli Nového světa Cristobal Colon.

„Isabelo, pojď si zakřepčit s Cristobalem Colonem.“

Ta žába tancovala, že to svět neviděl. Námořnictvo jí dalo dobrou školu. Nevážila ani padesát kilo a po parketu se prostě jen vznášela.

„Proč ty tak smutnej?“ chtěla vědět, když přestali hrát.

„Myslíš, že jsem?“ Chtěl jsem jí povědět, že místa, kam lidé chodí se zarytě pevným úmyslem se bavit, jsou ze všech nejtruchlivější, ale věděl jsem, že by nepochopila ani nesouhlasila. „To asi proto, že se zítra pravděpodobně utopím, a tak nemám zvlášť velké důvody si vejskat.“

„Utopím...?“

„No jo, víš takhle – voda – *agua* – žbluňk – glogloglo,“ předváděl jsem pantomimicky tonoucího.

„A proč? Kdo tě škrtí?“ upřela na mne pohled tak trochu znepokojený.

„Nikdo – *já sám*. Musím plavat – takhle – přeplavat celý Panamský průplav.“

„Přes průplav? Ale co *barracudas*?!“

„Pchá – žádné strachy. Barracud se nebojím, těch ne. Ale *ze sebe* mám strach, obávám se, že nestačím ani na kilometr, natož na osmdesát.“

„Ale proč?“

Pro slepičí kvoč. Moudřejší odpověď, holka zlatá, neznám. Protože je to nesnadný – originální – vzrušující – otřesný – strašně krásný – lákavý zážitek? Sportovní výkon? Cosi neodolatelného? Nesplněný sen o nádherném dobrodružství, který by mě do smrti

tlačil jako noční můra? Nedovedl jsem se srozumitelně vymáčkout ani ve své mateřštině, natož španělsky. Proto jsem si zařukal ukazovákem na čelo, řekl jsem „magor“ a Isabela kapírovala.

Když odbila šestá, začali moji hosté novináři naléhat, abych sebou mrskl a poskytl jim příležitost psát taky o něčem jiném než o nočním životě v Panamě. Docela bez servítků mi naznačili, že by menší rozplavbička jaksi vůbec neškodila.

„Musím se rozloučit s Isabelou,“ bránil jsem se. „Isabelo, přijdeš sem na rande s Cristobalem Colonem zítra večer – vlastně dnes večer – v půl deváté? Napoprvé se moc daleko nedostanu, a když mi slíbíš, že se zase uvidíme, tak se možná neutopím.“

Porozuměla ne-li všemu, tedy aspoň slovům „sem na rande“ a „v půl deváté“.

Posilněn jejím příkývnutím proletěl jsem brzy po rozbřesku dne přístavní ulicí, smečku podroušených žurnalistů v patách, šaty jsem pohodil v *Cizineckém klubu*, který stojí přímo na břehu, udělal jsem z verandy šipku a zdolal v jednom kuse šest a půl kilometru dlouhou Colónskou zátoku. Od té doby, co ji roku 1502 Kolumbus objevil, tedy za čtyři sta padesát let pohnuté historie, se v ní takový rekordman pravděpodobně nevyskytl.

Vznikl velký zmatek. Loďka, která mě měla doprovázet, nebyla na tak ukvapený, neočekávaný start připravena. Její posádka, vyburcovaná ze spánku reportéry, pobíhala sem a tam, narychlo sháněla vesla, flintu, čutory s pitím, moji garderobu..., pak skočila na palubu a kalupem doháněla vzdalujícího se borce.

Takhle začít bylo to nejrozumnější, co jsem mohl udělat. Všechny zdlouhavé přípravy, obavy před soltíny a žraloky, strach z utopení a hanby, jestli neuspějí, rozplynuly se jako sníh na slunci. Na další rozjímání, na úvahy o nebezpečí jsem neměl čas. Všechno spláchla blahodárná slaná, chladivá voda. Zůstala jen radost z toho, že jsem na cestě k cíli. Prostě jsem dělal tempa, a pochybnostmi, zdali to dovedu, nebo ne, jsem si nelámал hlavu, ani co by za nehet vlezlo.

Žraloci ani mořští tygři se vůbec neukázali. Přesto ke mně člun neměl nikdy víc než dva metry. Oči na stopkách, ručnici odjištěnou, připraven ihned zasáhnout seděl v něm na číhané Thomas Wright, dvoumetrový a devadesátakilový počez, přímo ideálně oddaný

pobočník, nejdokonalejší střelec, jaký kdy zdobil armádu Spojených států. Mohl se honosit větším počtem medailí za výsledky ve střelbě naostro než kdokoli jiný v celé Panamě. Navěsit si je všechny na sebe, pokryly by ho od hlavy k patě. Nebylo tedy divu, že se dravé ryby držely v uctivé vzdálenosti.

S takovým ochráncem, s takovou morální i fyzickou oporou jsem se cítil jako malý kluk, kterému věnuje speciální pozornost dopravní strážník. Měl jsem k dispozici bystré oko a smrtonosnou zbraň v bezmezně spolehlivé ruce, a jen proto jsem se odhodlal čelit žralokům, soltínům, aligátorům, zdymadlům, jezeru – jedním slovem všemu. A protože jsem vyrostl ve velkém městě, absolvoval

universitu, hovořil spisovně, měl v kapse dopis od guvernéra, choval se ten mladý obr ke mně stejně uctivě jako ke generálu Walkerovi.

U vesel seděl Quentin, neustále se zubící černochoz z Jamajky. Pracoval deset let v četě, která má na starosti údržbu majáků, a tak znal průplav jako své boty. Na to, že ho ředitelství pověřilo mým

doprovodem, byl nesmírně pyšný.

K vjezdu do vlastního průplavu, tam, kde začal své nedělní etapy Wendell Green, jsme dospěli v deset. Původní nadšení ze šťastně započatého díla se vypařilo a dostavila se reakce, totální vyčerpání. Vždyť jsem ani nesnídal! Vštípil jsem si do paměti nejbližší bóji, vlezl do *Sedmikrásky*, dal se odvézt zpátky do Colónu, najal si v

hotelu pokoj a spal až do půl deváté, kdy jsem se měl v *Americkém kabaretu* sejít s Isabelou. Dostavila se.

„Ah, señor Cristobal, buenas noches! Pláváš?“

„Si. Plávám. Ale nejsem zrovna dobrá ryba, Isabelo,“ přiznal jsem a sesul se s hekáním na židli.

„Tancuješ se mnou?“

„Tancovat? Vždyť jsem rozlámaný, Isabelo, že se nemůžu ani hnout.“

Jenže pak jsem si řekl, že by mi tanec mohl uvolnit namožené svalstvo. Došmatřhal jsem tedy k parketu. Se svými rozvrzanými klouby jsem si připadal jako cínový vojáček, který v pohádkovém baletu o začarovaných hračkách s úderem kouzelné hodiny ožije první. A ve shodě s baletním libretem strnulost postupně polevovala vlivem čarovné záře linoucí se z mechanismu španělské kolombíny, až konečně v jednu s půlnoci – kdy kukačka v hodinách oznamuje hopkajícím loutkám, že se jejich čas naplnil – roztácel jsem to s Isabelou radost pohledět.

Nazítří ráno začalo jít do tuhého. Vystoupil jsem ze *Sedmikrásky* u včerejší bóje a pustil se průplavem ke gatunskému zdymadlu, jasně viditelnému o pět kilometrů dál ve vnitrozemí. Třebaže jsem se po odpočinku cítil docela svěží, nedokázal jsem se pořádně hnout dopředu ani s vynaložením všech sil. Ať jsem se dřel sebevíc, trčely stromy a bóje pořád na stejném místě. Jako bych za sebou vlekl železné kotvy.

Vysvětlení? Docela prosté. Kolem mne se každých několik minut přehnal parník mířící do Gatunu a pokaždé, když ho zdvíhali do první komory nebo ho do ní spouštěli, otevřela se vrata a z nich se stopadesátimetrovým kanálem do Atlantiku horempádem vyvalilo čtvrt miliónu kubíků slané kapaliny. Pachtil jsem se tedy bez přestání nejen proti proudu, ale navíc do kopce — sotva kolem mne proběhla jedna náplň, už za ní spěchala druhá.

Celý zoufalý jsem se snažil postupovat podle břehu, kde byl proud aspoň o něco mírnější. Tím jsem se ovšem vydával napospas aligátorům docela nesmyslně, ale něco jsem riskovat musel. Hned jsem si narazil hlavu o tuhý vějíř palmy, hned odřel kolena na záludné mělčině. Pevnou půdu jsem neviděl, jen hustý kožich

džungle. Z bahnitých proláklek vykukovali jeřábi a volavky a odlétali, než jsme se k nim přiblížili. Nahoře vřeštěli papoušci fantastických barev. Trmácel jsem se tou tropickou scénérií průměrnou rychlostí sotva osmi set metrů za hodinu. Vždycky jsem chvíli plaval, chvíli odpočíval, občas se posunul vpřed pomocí převislé větve. A v jednom kuse jsem se vztekal na cestující a námořníky mávající na mne z lodí, které mě zdvořile mýjely, protože jsem až příliš dobře věděl, že za každým takovým přátelským pozdravem bude brzy následovat další hora vody z vyprazdňované komory, další klacek hozený mi pod nohy.

Uplynulo celé dopoledne a půl odpoledne, než jsme se docourali k místu, kde starý francouzský průplav, široký sotva třicet metrů, protíná nynější. Pohled na tu strašidelnou připomínku katastrofálního debaklu budovatelů je otřesný. Krátký pruh stojaté vody – toť vše, co zbývá jako svědek heroického, ale marného úsilí přemoci nebe i peklo a spojit dva oceány navzdory zavilé zlobě žluté zimnice a malárie.

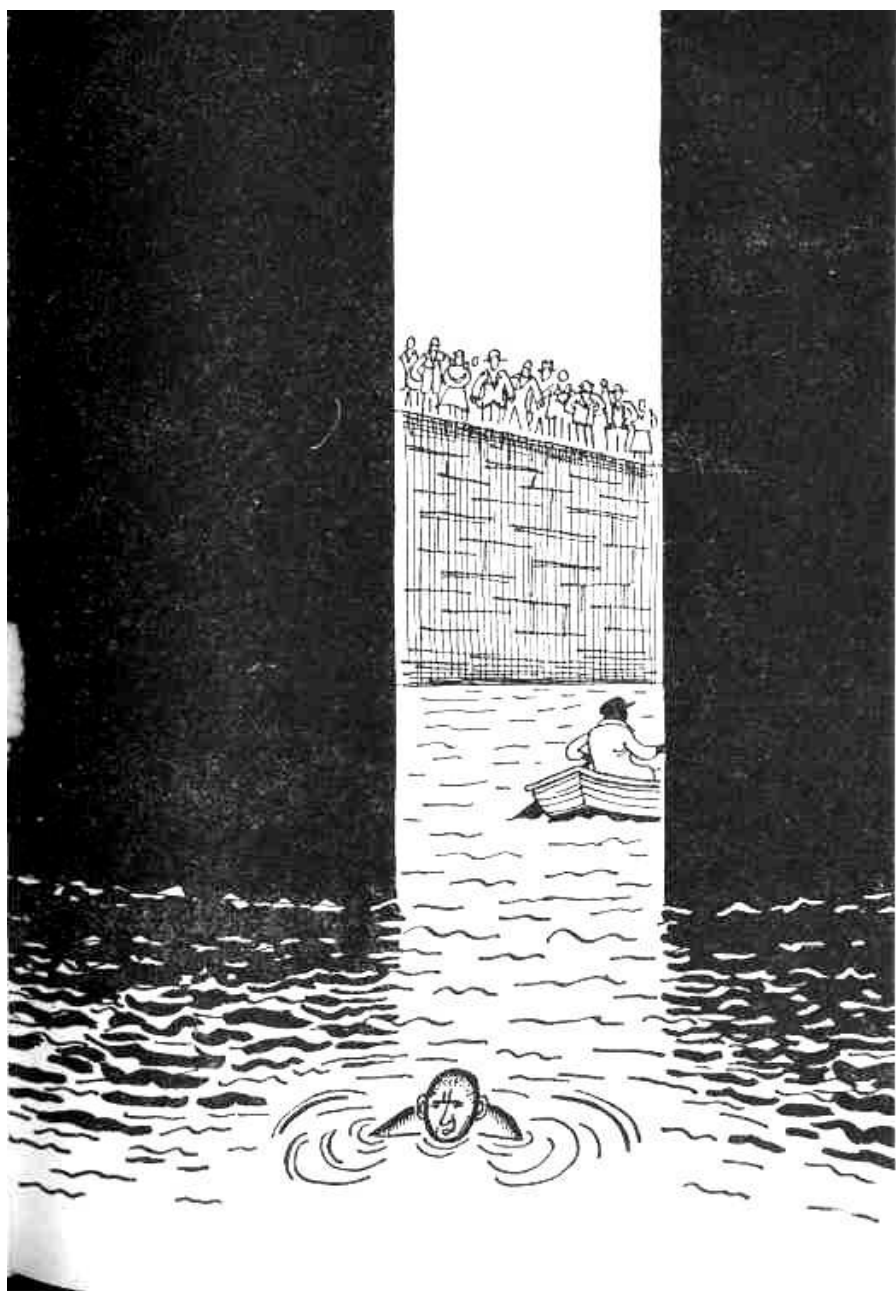
Vpodvečer jsem se konečně dolopotil ke spodním vratům gatunského zdymadla. Za sedm hodin jsem postoupil o necelých pět kilometrů.

A tak mě to vyčerpalo, že se ze mne stala sluncem spálená, otlučená, pořezaná, do hloubi duše znechucená troska, jež padla pozdě večer v Colónu na postel jako mrtvola, kterou by nedokázal oživit ani tanec. Ve dvou dnech jsem urazil pouhých jedenáct a půl kilometru. Zbývalo jich sedmdesát – a přitom jsem cítil, že stačí ještě jediný den jako dnešní a loď *Richard Halliburton* musí vyklidit pole stejně jako kdysi Francouzi.

Avšak spánek dovede dělat pravé divy. Hned nazítří jsme se vrátili na bitevní pole plni odhodlání ztéci gatunské zdymadlo a probít se jím do spanilého náručí Gatunského jezera.

Vyzbrojen všemocným listem guvernérovým zabušil jsem na herkulovskou vnější bránu a dožadoval se vstupu. Vrátný vykoukl z kontrolny, podíval se dolů, a nezamávat na něj glejtem vladařovým, byl by mě odehnal kamenem.

„Co je to za nesmysl?“ vybafl, když zjistil, že na svém právu trvám.

Po přečtení dopisu si chvíli lámal hlavu, kdo je větší blázen, já, nebo guvernér.

„Víte vy vůbec, oč žádáte?“ zeptal se mne cestou do strojovny, nad jejíž rozlehlostí se mi tajil dech. „Vidíte tu spoustu mašin?“ Viděl jsem a měl jsem dojem, že je sem svezli z celé zeměkoule. Jímala mě závrať už jen při pouhém pomyslení na jejich sílu a na nevtíravé, oslnivé kouzlo, kterým umějí za doprovodu hlubokého, hrčivého hlasu jako pírkou zdvíhat největší lodní kolosy z bahna atlantské části průplavu do pohádkových jezer a k pohádkovým ostrovům, rozprostírajícím se za zářivým zámek černokněžníkovým.

„Vidíte je dobře?“ zdůraznil černokněžník. „Podívejte se tadyhle tím oknem.“ Po kouzelném schodišti sestupovala majestátně nádherná *California* o třiceti tisících tunách, osobní parník větší než všechny, které kdy v Americe postavili. „Abychom vás proplavili na druhou stranu, musíme uvést v činnost tohle všechno,“ rozmáchl se rukou od velehojného strojního parku až dolů ke *Californii* a třem třístametrovým komorám. „Vyzdvihnout vás do jezera si vyžádá třikrát čtvrt miliónu kubických metrů vody a stejné množství koňských sil, kolik jich k sestupu potřebuje *California*. A ještě závažnější je, že to bude trvat dvakrát tak dlouho. Zabrzdíte provoz gatunského zdymadla na tři hodiny. Myslíte, že za to stojíte?“

Jak se tak může ptát! Má snad sotva viditelný pozemský červ právo dobývat se do nebeské fortny a hartusit, že mu ji neotvírají dokořán dosti rychle?

Jak jen se tak může ptát?

„Ano, pane.“

Nezbylo mu nic jiného než ustoupit. Guvernér nařídil.

„Budiž. Ale jen tak mimochodem, mladý muži, když se rozdávala drzost, šel jste si jistě nejmíň dvakrát.“

V rozporu s významem tohoto konstatování se mu v očích vesele zajiskřilo.

„A ještě něco,“ dodal, „než nám ucpete průplav. Nemyslete si, že pracujeme zadarmo. O tom, že bychom vám měli prominout taxu, se guvernér nezmiňuje.“

„Zcela správně, pane. Dohodli jsme s generálem Walkerem, že zaplatím stejně jako jiné lodi – podle tonáže. Vezměte laskavě na vědomí, že jsem loď *Richard Halliburton*, domovský přístav Memphis, stát Tennessee, USA. Délka: jedno sto sedmdesát osm centimetrů; maximální šířka: žádná celá tři sta čtyřicet osm tisícin metru; tonáž: brutto registrovaných kilogramů šedesát tři a půl, zhruba jedna šestnáctina tuny.“

„Jedna šestnáctina tuny říkáte?“ Sundal ze stěny tarifní tabulky. „V tom případě tedy račte být ta nejmrňavější loď v dějinách Panamy.“ A pak, po chvilce počítání: „Dostanu šestatřicet centů.“

Mezitím se na hrázích komory nakupilo několik set lidí, přilákaných novinovou notickou o chystané události zcela mimořádné povahy. Nahrnul se sem celý dav zvědavců, ponejvíc z Colónu, aby na vlastní oči spatřili prvního plavce v lodním zdvihadle.

Protlačil jsem se mezi diváky k seržantovi a Quentinovi, kteří na mne čekali v člunu před prahem brány do ráje.

Dalí jsme znamení. Mamutí ocelové čelisti, každá hodně přes dvacet metrů vysoká, stejně tak široká a na dva metry tlustá, každá vážící bezmála čtyři tisíce metrických centů, se zlehouchka rozchlíply a pak se začaly pomalu otvírat, aby mě vpustily.

Vyskočil jsem z člunu a se *Sedmikráskou* po boku jsem vplynul do vany s nebetyčnými stěnami. Ohlédl jsem se, podíval se nahoru a uviděl, jak se nestvůrné dveře bez hlesu zavírají a tím mě uvězňují na dně třístametrového jezera, propadlého hluboko dolů. Překonání těch tří set metrů trvalo věčnost. Litoval jsem, že mě nemůže vzít do vleku některý z elektrických „koňů“, které tu slouží lodím, neboť jsem neměl sloupky ani háky, na něž by se dala připevnit obvyklá ocelová lana.

Všude kolem mne se mrskala spousta ryb, vsátých do vodního díla z Gatunského jezera. Nenadálý přechod ze sladké vody do slané byl tak prudký, že je pobláznil až k nepřičetnosti. Svým hysterickým chováním přilákaly nesčetné roháče, kteří svištěli nad hladinou a cpali se hlavně nic nechápajícími okouny jako nezavření. Divoký odliv strhl do mé blízkosti i další obyvatele tropického jezera,

hemžící se a rejdicí na všech stranách – malé aligátory, užovky, tarpony a všelijaké jiné potvory.

Než jsme dorazili k dvoukřídlym vratům zadržujícím vodu v horní komoře, byl kouzelný lift pro nás znovu v pohotovosti. Čaroděj ve věži opět pokynul proutkem a otevřel tentokrát nikoli vrata, nýbrž záklopy tří kanálů, velikostí se rovnajících tunelům newyorské podzemní dráhy, mohutných stok, jimiž spodem proudí náplň horní nádrže do dolní. Hlavním faktorem je při tom gravitace. Jakmile se hladiny v obou komorách vyrovnají, brána se znovu otevře a loď se sune dál.

Bouřlivý vtok způsoboval tolik kolotání a svého proudění a podmořské gejzíry, které mě neustále zdvíhaly, tolik vířily, že jsem se musel držet *Sedmikrásky* jako klíště.

Obhlížet to akvárium, sice neprůhledné, ale zato obrovské, a uvědomovat si, co se s ním a kolem něho děje, byl zážitek nanejvýš vzrušující; celé to jezero, obehnané kyklopským zdívmem, a jemu podobná dvě další se musí naplnit a zase vyprázdnit jen proto, aby se po jeho povrchu mohlo dopravit drobounké smítko, které si usmyslilo vystoupit po kouzelném schodišti! Pocitu, že vás nahoru nese stejná nadlidská síla, jaké je třeba k vyzdvižení největšího křižníku, který spěchá do boje za blaho národa, nebo mohutného parníku se stovkami a stovkami cestujících, se nevyrovná nic na světě.

Hladina stoupala patnáct minut. Pak ocelové čelisti povolily stisk jako předtím a já se octl uprostřed jediného, šest set metrů dlouhého rybníka, který vznikl spojením dvou komor.

Vyrazil jsem po něm svým starobylym ouškem a jako předtím brána za mnou zapadla i tentokrát. Jenže to už jsem byl zase o devět metrů výš. Tato procedura se opakovala celkem třikrát, až jsem dospěl na úroveň Gatunského jezera a vnikl do jeho klidného, modrého vodstva.

První, čeho jsem si tady povšiml, byly vzteklé pohledy kapitánů ve štrúdlu lodí, kteří se mohli ukousat nudou při čekání, až se *Richard Halliburton* uráčí uhnout jim z cesty a umožnit ve zdymadlech normální provoz.

Naproti tomu jsem zpozoroval také jeden pohled laskavý, milý a hrdý – hrdý na mne. Patřil jedné z těch mnoha osob, které vroubily horní komory a přihlížely, jak se pachtím, dívce napůl schované za slunečníkem. Vyšla mi naproti až na špičku vlnolamu vybíhajícího do jezera, a když jsem kolem ní funěl k dokům jezerního města Gatunu, zavolala na mne:

„*Buenos días, señor Cristobal. Já tady.*“

Ten pozdrav přišel v pravou chvíli. Z pěti nebo šesti set přítomných diváků ke mně nechoval sympatie snad ani jeden, všichni nade mnou ohrnovali nos. Sešli se tu v domnění, že se stanou svědky senzační exhibice prvotřídního přeborníka, finišujícího dokonalým stylem, který by mu mohl závidět každý lachtan.

A teď vidí místo lachtana diletanta, který nemá o plaveckém stylu ani páru a dere se do olympské brány ubohým ouškem. Galérie byla zklamána, cítila se ošizená. Jsem podvodník a vejtaha. Rozhořčeně odcházeli domů jako jeden muž.

Všichni až na Isabelu.

Ta zřejmě pochopila, že jsem od přírody tvor suchozemský, který imituje lachtana poctivě a ze všech sil, a uvědomovala si, co mě to stojí námahy a utrpení.

„Isabelo,“ prohlásil jsem, když jsem k ní vylezl a ukryl se před slunečním žářem ve stínu jejího paraplíčka, „uřízl jsem si před Panamským průplavem pořádnou kšandu.“

„Kšandu –?“

„Samo sebou. Ostudu až na půdu. Fackuje mě hanba. Zvoral jsem to.“

„Ale ne. Nezvoral. Ne moc dobrý – ne moc špatný. Hlavně že se do Panamy nakonec přece jenom budeš dostávat.“

„A když to dokážu, uvidím tě tam? Počkáš na mě? Jak planeta stojí, dostavím se asi tak za rok.“

„Sí.“

„A půjdem si pak zatančit do *Kellyho Ritzu*?“

„Sí, sí!“

„Ty šibalko, tak abych se do toho hned zase pustil.“ Vstal jsem a chystal se znovu odstartovat.

„*Momentito, señor Cristobal. Mucho sol,*“ zašvitořila s pohledem na má ramena a tváře, zrudlé od slunce, které je hanebně opékalo už od včerejška. „*Aquí – vem parasol.*“

Přijal jsem ho s úsměvem, svěřil jej do opatrování seržantu Wrightovi a pustil se do dalšího úseku, vedoucího jezerem a měřícího osmatřicet kilometrů. Seržant zasunul svou urostlou, jedli připomínající tělesnou schránku pod Isabelin růžový slunečník, uvelebil se v loďce a jal se slídit po krokodýlech.

Už jen necelých 70 km

Při pohledu na mapu každý zjistí, že v jezeře průplav zahýbá v padesátistupňovém úhlu. Quentinovi došlo, že přepona trojúhelníku je kratší než obě odvěsny, po nichž putují lodě, a když se vydáme po ní, ušetříme půldruhého kilometru.

Stalo se, a my si dva dny razili svůj vlastní průplav mezi ostrovy pořád dál a dál od normální dopravní cesty a jejích zabezpečovacích zařízení, do vod stále divočejších a panenštějších. Nepřetržitý sled lodí, přidržujících se trasy vyznačené bójemi, jsme mezi ostrůvky zahlédli z dálky jen tu a tam. Naproti tomu v bezprostřední blízkosti vzpínal jako v obraně před rdousícím živlem k nebi své vychrtlé paže les mrtvých stromů. Ten němý protest připomínal skutečnost, že vnitrozemské moře, po němž se pohybujeme, pokrývá krajinu ještě nedávno porostlou džunglí; údolí, jimiž mezi skalisky bublaly potůčky; lučiny, na nichž se pásal dobytek; vesnice; usedlosti; pěšiny i stezku, po které se sem prodrali španělští dobyvatelé a po níž kdysi proudilo nezměřitelné bohatství Peru. Všechno bylo pohřbeno čtyřiadvacetimetrou vrstvou vody, z níž vyčnívají jen původně zelené pahorky, dnes zelené ostrovy, a na nich holé kostry někdejších pralesních velikánů.

Ty strašidelné chlupy mě přímo fascinovaly. Stromy na nich nebyly všechny holé. Mnohé zdobil mech a popínavé vodní rostlinstvo, kapradí, všelijaké kvetoucí šlahouny a chomáče orchidejí. Na hladinu jako když naseje plovoucích ostrůvků, z nichž jsem si musel dávat nejvíc pozor na mohutné chuchvalce tokozelky nadmuté, metly průplavu.

Tu směsici života a smrti oživovali nesčetní opeřenci. Na odumřelých haluzích posedávaly tisícovky kormoránů. Kolem dokola se hemžili pelikáni, bílé volavky, ledňáčci, rackové, ječeli papoušci. Stálé průvodce ve vodě mi dělali kapustňáci. A je třeba dodat, že jsme už vstoupili do revíru aligátorů. Jenže ty bestie se před námi uklidily dřív, než jsme se k nim přiblížili, pravděpodobně na nejvyšší míru poděšeny seržantovými metály.

Při té věčně proměnlivé podívané ubíhaly kilometry poměrně rychle. Nicméně země občas ustoupila širým zálivům hluboké otevřené vody, což pro mne znamenalo plavat a plavat docela mechanicky bez jakéhokoli rozptýlení, udělat desítky, stovky, tisíce temp, než se dostanu zase k něčemu poutavému. Mimoto mi do těla, nedostatečně obaleného tukem, pronikal chlad postupně stále nepříjemnější. V průběhu těch dlouhých, únavných hodin jsem na nic nemyslel, nic necítil, neuvědomoval si, co dělám, ani proč to dělám. Vpřed mě bezděčně hnalo dynamo vůle; stačilo, že jsem ho na začátku spustil, a teď mi svými obrátkami pohánělo ruce a nohy automaticky. Proto mi tedy dřina, kterou vyžadovalo plahočení po modravém třpytu Gatunského jezera, ani na chvíli neznemožnila vnímat malebnost všude kolem, sytý kolorit vodstev, změť rostlinstva na březích ostrovů, oblačné hrady na obloze, blankytné a smaragdové říše bájí, prostírající se v letním odpolední až k obzoru.

Druhý den našeho putování jezerem jsme před západem slunce dospěli ke špici poloostrova Bohio. U ní skončila naše samostatná etapa a my se znovu octli na lodní magistrále. Měl jsem toho dne za sebou už osm hodin dřiny, ale přesto jsem se mermomocí chtěl před další přestávkou dostat až na ostroh. Chybělo mi už jen asi tři sta metrů, když tu mě praštilo do boku cosi pořádně tvrdého a neprostupného. Zařval jsem jako tur. Seržant byl v tu ránu na nohou a ve zlomku vteřiny mě vytáhl do loďky. Ve vodě jsme nic neviděli. Quentin se vytasil s názorem, že jsem náhodou zavadil o aligátora, který byl buď příliš nešikovný, aby se vyhnul, nebo nadměrně zvědavý.

Že jsme se rozhodli sbalit pro ten den fidlátka, jistě nemusím nijak zvlášť zdůrazňovat. Požádali jsme motorový člun, který tudy právě projížděl, aby nás vzal do vleku, a těch skoro dvacet kilometrů

do města Gatunu jsme za svitu vycházejícího měsíce předrandili po jezeře jako páni. Quentin otevřel stavidla výmluvnosti. Častoval nás hrůznými historkami o řádění všelijakých lidožravých ještěrů – není tomu prý ještě ani týden, co za bílého dne stáhli z plovoucí klády jistého výrostka a roztrhali ho na kusy; nebo jak se na řece Chagres převrhla kánoe s třemi Indiány, jak všichni vyli bolestí, dokud nezmizeli v ohromné louži krve... Zkazky vskutku povzbuzující.

Nazítří ráno mě seržant, pořád ještě vyděšený zážitkem z včerejšího podvečera, vyzbrojil vojenským opaskem, na němž se pohupovala pochva se smrtonosným bodlem. Ta zbraň mi sice ve vodě na rychlosti nepřidala ani o chlup, zato mě naplnila vítaným pocitem bezpečí. Pro sebe si Wright opatřil patnáct centimetrů dlouhou dýku. Kdyby mě napadl kajman, nebyla by puška nic platná, vyložil mi, protože by ve spleti těl mohl lehce místo útočnicka zastřelit mne, kdežto nožem se dají tomu neřádu vypíchat oči, čímž se donutí k ústupu. To ovšem byla pouhá teorie, jak jistě chápete. V praxi se dosud uplatnila jen málokdy, a možná nikdy.

Odjeli jsme na poloostrov Bohio, abychom odtud absolvovali dlouhý úsek, do nedohledna plný lodí. Míjely nás v neumdlévajícím procesí celé dopoledne, každé zábradlí vždycky lemováno cestujícími i členy posádky, podrobně informovanými o vývoji mého pokusu z novin, které o něm denně psaly jako o senzaci, takže mě už předem všichni zvědavě vyhlíželi. Když se dostala do stejné roviny se mnou, pozdravila mě každá loď hromovým zabučením sirény a námořníci, zvláště američtí, řičeli a mávali na mne jako splašení, až jsem se málem začal domnívat, že jsem bůhvíjaký kádr, a ne prostě amatér, který si vyrazil na soukromý výlet, loudá se na něm tím svým absurdním ouškem a při tom se mnohem víc než starostmi o dosažení cíle zabývá pozorováním scenérie a jejích proměn, míjejícími dopravními prostředky a okolní krajinou.

Tentokrát nás zastihla noc tak daleko od Gatunu, že by nebylo praktické se tam vracet, a proto jsme použili pohostinství blízkého vysílače amerického ministerstva námořnictví. Tam se mne ve funkci milosrdného samaritána ujala manželka jednoho z důstojníků. Spáleniny od slunce, které mě trápily už od prvního dne, se totiž

postupně zhoršovaly tak dlouho, až jsem měl hřbet jeden obrovský puchýř. A do něho se mi dostala infekce.

V noci jsem se zmítal ve vysoké horečce a trpěl jsem tak prudkými bolestmi, že na spánek nebylo ani pomyšlení. Zdálo se, že můj podnik zhatí nepřítel zcela nepředvídaný – nikoli vyčerpání, nikoli aligátoři, ani neschopnost zdolat osmdesát kilometrů, nýbrž aktinické paprsky tropického slunce.

Tenhle druh záření zřejmě proniká vodou a dotíral na mne, i když jsem byl celý ponořený. Hlavu (oholenou) a obličej jsem si pečlivě natíral olejem hned od začátku, to ano, ale domníval jsem se, že ostatní ochrání voda. V budově vysílačky mi opuchlé tělo názorně předvedlo, jak katastrofálně jsem se mýlil.

Protože jsem tak jako tak nemohl spát, vyrazil jsem příštího dne ještě před úsvitem. Ačkoli mě našmírovali vazelínou od hlavy k patě, zakoušel jsem při každém tempu nevýslovná muka. Rychlost, už značně omezená opaskem s protialigátorovým zabijákem, klesla nyní na polovinu. A ve shodě s pověrou, že neštěstí nepřichází nikdy samo, strhla se z ničeho nic prudká průtrž mračen, provázená zuřivou vichřicí a tak hustou mlhou, že nebylo vidět ani na deset metrů. K tomu došlo právě ve chvíli, kdy se v úzkém průplavu setkaly a začaly míjet první proudy lodí, přijíždějících jednak od Atlantiku, jednak od Pacifiku.

Už první poryv bouře odehnal *Sedmikrásku*. Z hustého mléka se ani ne třicet metrů přede mnou vynořil parník a hrnul si to rovnou na mne. Prchal jsem s vypětím všech sil stranou, ale samozřejmě nesprávným směrem. Quentin na mne hulákal, abych tam hodil zpátečku. Nemohl jsem se ani hnout, jak jsem byl zkoprnělý, protože loď se mezitím přiblížila takřka na dosah. V poslední vteřině zahlédla *Sedmikrásku* a ve snaze zabránit srážce provedla úhybný manévr – samozřejmě směrem ke mně.

Zoufale jsem se snažil uniknout. Sice se mi to podařilo, ale ocelová obluda mě minula jen o pár decimetrů. Na závěr jsem poznal sílu víření lodního šroubu doslova z první ruky.

Střetnutí s parníkem a nepřízní počasí mě vyčerpalo přímo výstavně. Zamířil jsem proto ke břehu a vydrápal se na něj. Na další producírování ve vodě nebylo toho dne ani pomyšlení. Zatloukli jsme

značku a veslovali asi půldruhého kilometru do Gamboje v ústí Ghagresu, kde jsem si v domě jednoho úředníka ze správy průplavu celé odpoledne a celou noc ošetřoval spaleniny.

Ráno jsem se v černé košili, namaštěný až po konečky prstů a vyzbrojený potápěčskými brýlemi, vrátil tam, kde nás den před tím přepadla průtrž mračen, odtud jsem dosáhl Gamboje a hned za ní vstoupil do třináct kilometrů dlouhého úseku Culebra, táhnoucího se až k Tichému oceánu.

K polednímu jsme se přiblížili k americké káznici pro zdejší provinilce a řekli si, že by neuškodilo obrátit se na náčelníka s prosbou o oběd.

„Přicházíte právě včas,“ uvítal nás. „Naše osazenstvo právě pochoduje do kantýny. Račte se tam obtěžovat s nimi.“

Zařadili jsme se tedy se seržantem za maširující kolonu, uvnitř jsme požádali muže usazené na konci dlouhé lavice, aby se trochu srazili, a zaujali jsme místo u stolu spolu s devadesáti basisty. S naším příchodem přestala kolovat várnice s polévkou – a jak by taky ne, když se dostaví habán ve vojenské uniformě coby osobní stráž šíleně vyzírajícího, sluncem sežehlého a mastnotou impregnovaného individua s oholenou lebkou a brejlemi jako hrom.

Náčelník během stolování oznámil, že nejsem číslo Jedenadevadesát, nýbrž amatérský plavec, který si to právě rozdává s průplavem. K čemuž gentleman po mé levici tak trochu nezdvořile podotkl, že jde asi o omyl, že tady přece není cvokhaus.

Odpoledne se situace s aligátory vyhrotila. Proud Chagresu je přináší z vnitrozemí do průplavu v celých hejnech a několik kilometrů v obou směrech od ústí této řeky je jimi zamořeno docela utěšeně.

Seržantova smrtící zbraň našla první oběť hned kousek za káznici, kde v bahně u břehu klímal dva a půl metru dlouhý netvor! Postupovali jsme tak tiše, že nás zpozoroval – stejně jako moji lidé v loďce jeho – teprve na vzdálenost asi sto dvaceti kroků. Vojenská puška vyštěkla zcela znenadání, bez jakékoli výstrahy. Rozhlédl jsem se a spatřil aligátora už v posledním tažení. Jak se svíjel a mlátil sebou, zablesklo se mu tu a tam ve slunci bílé břicho. Ze zdroje skrytého pod vodou prýštil na hladinu proužek krve, strhávaný proudem.

Jak jsme se blížili k Zlatému kopci, boj sílil. Na půldruhém kilometru zasáhl seržant tři nepřátele. Každý se ve své poslední hodině zuřivě zmítal a třískal kolem sebe mohutným ocasem, ale třebaže měl mozek provrtaný kulí a smrt na jazyku, vždycky se mu tak či onak podařilo dostat do vody a připravit nás o trofej.

A potom se Zlatý kopec vztyčil přímo před námi a já rázem pustil aligátory z hlavy. Putování téměř dvě stě metrů vysokou skálou rozpolcenou působením lidské ruky mě naplňovalo úctou stejně posvátnou jako cesta plavebními komorami. Skláněl jsem se v pokoře už při prvním pohledu na rozsáhlou prázdnotu zející tam, kde kdysi stávala hora. Tady má člověk ještě víc než ve zdymadle pocit, že pohlíží na dílo bohů, a ne lidí.

Na úpatí kopce jsem vylezl z vody, obul se a vystoupil na vrchol. *Sedmikráska* vypadala odtamtud jako hlavička špendlíku zapíchnutého do mašle. Kolem ní se sunuly lodičky zvící hraček. Pod nohama mi ležel systém zdymadel na pacifické straně, pro mne teď zmenšený do miniaturního vydání, šestnáct kilometrů daleko se rozprostíralo město Panama a za ním – konečně! – slavné Jižní moře.

Když jsem se večer přibližoval k pedromiguelskému molu, museli jsme se dát vést přístavními světly, jak bylo tma. Měl jsem toho dne v těle patnáct kilometrů, takže jsem si dal padla přímo s nadšením.

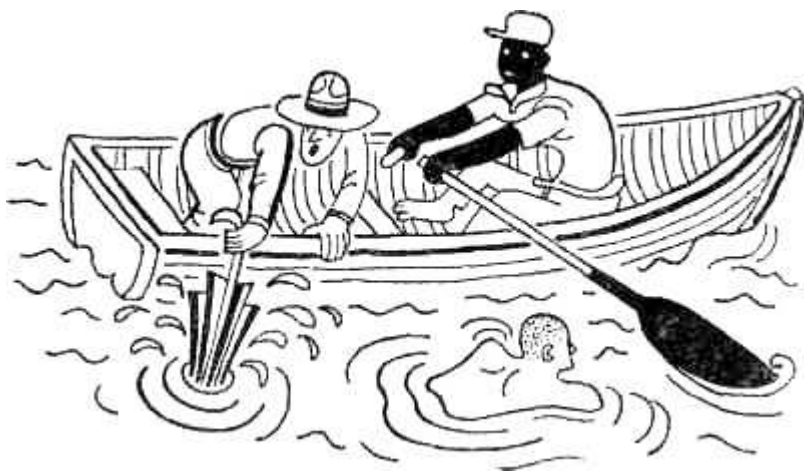
Rozbřesk příštího – osmého, posledního – dne mého sportovního výkonu zmobilizoval do pohotovosti víc než polovinu všeho bělošského obyvatelstva v městě Panamě.

Vodní dílo Pedro Miguel, pouze dvoukomorové, jsem zdolal v rekordním čase. V jezeře Miraflores, širokém jen šestnáct set metrů a spojujícím dva komplexy zdymadel na pacifické straně panamské kaskády, jsem měl vítr v zádech, a proto jsem pádil jako namydlený. Přispěl k tomu i fakt, že si mé plíce a svaly už zvykly na námahu, takže jsem dokázal s vynaložením poloviční energie vyvinout rychlost dvakrát vyšší než předtím.

V tu dobu mi kroužilo nad hlavou několik hydroplánů a v nich moji přátelé z leteckých sil amerického námořnictva snášeli se ke mně, aby mě pozdravili a pozeptali se, zdali bych nechtěl hodit vlečné lano. Byl neobyčejně krásný letní den a sluneční jas, tmavomodré jezero, míjející lodi, hydroplány, davy pestře oděných lidí – to všechno dohromady vytvářelo atmosféru málem karnevalovou.

Miraflorské zdymadlo působí dojmem ještě mohutnějším než gatunské. Má vrata pětadvacet a půl metru vysoká a proti gatunským dvakrát tak tlustá, aby vydržela strašlivý tlak tichomořského přílivu.

Když se hladina v poslední komoře vyrovnala s hladinou oceánu a přede mnou se začala rozevírat poslední a největší vrata, vrhl jsem se přes palubu *Sedmikrásky*. Mezi ocelovými čelistmi nezela škvíra ještě ani pětimetrová a já už jí prolétl jako drajvovaný pingpongový míček, hnaný vířícími proudy, které s vrcholícím odlivem spěchaly maximální rychlostí do moře.

Poslední desítka kilometrů byla ze všech nejsnadnější. Upalovali jsme do přístavu Balboa s kopce tak dlouho, až mi do cíle zbývalo pouhých čtyři sta metrů. Měl jsem přitom – možnost rozhlížet se po březích a pozorovat doky přečpané lidmi – a za nimi Anconský vrch, kde se zrodilo mé rozhodnutí pustit se do tohoto dobrodružství. A to tedy nyní už skončilo, nebo téměř skončilo. Svým neohrabaným stylem jsem definitivně, nebo skoro definitivně, zdolal všechny překážky – stačí čtyři sta metrů a zbavím se navždycky lezavého chladu, kůži škvařícího slunce i bolestí v ochabujících údech. Byl jsem velice šťastný. A také trochu pyšný...

Pýcha však předchází pád.

Tři metry přede mnou něco mohutně cáklo, seržant neméně mohutně zařičel a vtáhl mě do loďky tak vehementně, že jsem si při tom natloukl, jako kdyby mě *Sedmikráska* přejela. Soltíni! A hned dva najednou, „velký jako sloni“! Vyskočili z vody přímo před námi. Jejich kukuč neomylně prozrazoval: čichám, čichám člověčinu. Já je ani nezahlédl, protože zmizeli stejně rychle, jako se objevili. Ale vytrěštěný výraz Quentinův i seržantův vydával o nich svědectví docela jednoznačné.

Co teď? Absolvoval jsem jedenaosmdesát tisíc a dvě stě metrů – zbývá pouhých čtyři sta – z přístavních hrází na mě civí ohromná spousta lidstva – a já se těsně před cílovou páskou, ke které jsem se pachtil plných osm nebezpečných dnů, usadím v loďce a dám se klid'ánko piánko odvézt domů!

Ale zase na druhé straně ty strašné tlamy, ty zuby, které dokáží člověka nadosmrti zmrzačit...

Prekérní dilema!

Rozhodl jsem se pro kompromis. Vrátil jsem se do mokrého živlu, ale pohyboval jsem se v něm přímo za zabírajícím veslem takřka na dosah *Sedmikrásčina* boku. Seržant, z úzkosti o mé bezpečí zalitý studeným potem, stál v člunu, mlátil přede mnou i za mnou do vody – růžovým paraplátkem (nic jiného se mu přes veškerou snahu nepodařilo sehnat) a doprovázel každý úder halekáním tak bohatýrským, že muselo nahnat hrůzu i nejsrdnatějšímu mořskému tygroví a zaplašit ho daleko na širé moře.

Pod ochranou povykující a slunečnickem oceán mrsckající eskorty se tedy chudinkovi, prchajícímu ve stínu vesla před barracadami, přece jen podařilo doštrchat se ouškem do cíle.

S nabídkou, že mi pomohou na břeh, se ke mně vztáhlo sto paží. Na jedné z nich chřestily Isabeliny náramky.

A večer se šlo kolektivně do *Kellyho Ritzu* – všichni, včetně seržanta Thomase Wrighta a samozřejmě mé roztomilé Isabely. Poručili jsme si všechno šampaňské, co ho bylo na skladě v celé Panamě, a tančili jsme a zpívali a smáli se, až se hory zelenaly, a těšili se ze života – vždyť zítra se *nepůjdeme* máchat do průplavu a *neutopíme se*. Pěkně si znova vylezeme na Anconský vrch

rozhlédnout se po možnostech k novým dobrodružstvím, která lákají a budou lákat navěky. Vzrušení z Panamy už začíná rychle blednout a na jeho místo se vkrádají hory dřímající kdesi dál v Darienu a energicky se dožadují, abych na ně vystoupil. Poklad inkých vládců, ukrytý někde v Peru, čeká, až ho objevím. A na západě kynou Hesperidky. Právě to a ledacos podobného mi připadalo nesmírně důležité, ze všeho nejnádhernější, vždyť...

*...co člověk má – to brzy se zdá marné,
však o čem sní – to vždycky bude krásné.*

V Darienu na vrcholu hor

John Keats

(1) Kdy i jsem prvně nahlédl do Chapmanova překladu

Homéra...

Já mnohou cizí procestoval říš, kde bájná bohatství jsou domovem, též nejedním se toulal ostrovem, kde lid i pěvce Múzám sloužit zřítš. Vždy lačně pil jsem dávných bájí čiš o kraji, jemuž Homér zákonem, však ten se zdál být nudným patronem, než Chapman zjevil mi ho blíž:

V ten ráz jsem pocit astronoma znal, když nová hvězda vstoupí na obzor, či Corteze, když orlím zrakem v dál se směle na Pacifik díval, sbor všech mužů jeho kolem tiše stál tam v Darienu na vrcholu hor.

Škoda, že se Johnu Keatsovi vloudila chyba do jediné slavné básně se zmínkou o objevení Tichého oceánu, když tuto čest připsal Cortezovi, zatímco si ji zaslouží jen a jen Vasco Nufiez de Balboa a nikdo jiný.

Tato událost ovlivnila historii skoro stejně jako Kolumbova první cesta do Nového světa. Došlo k ní v září roku 1513, dvacet let poté, co velký admirál přistál na San Salvadoru. Toho měsíce zahájil Balboa v čele jednoho sta a devadesáti španělských dobrodruhů pochod přes Panamskou šíji, aby našel říši Inků, o níž mu místní „Indijci“ vyprávěli, že se přímo topí v pohádkovém množství zlata.

Chce-li se k ní dostat od břehů Atlantiku, dověděl se Balboa, musí napřed proniknout napříč územím dnešní provincie Darien až k další velké vodě a po ní pak mnoho slunci sledovat pobřeží na lodích.

Ta další velká voda, tvrdili, leží poledním směrem a není k ní dál než – vyjádřeno naším způsobem – osmdesát kilometrů.

Pouhých osmdesát kilometrů! Ty lze přece urazit za dva nebo nejvýš tři dny, řekl si Balboa. Což ovšem byla pustá teorie. Ve skutečnosti mu překročení Panamské šíje trvalo třiadvacet dní. Třiadvacet dní nepřetržitého zápolení.

Znáte-li kraj, kterým se Španělé museli probíjet, podíváte se, že se vůbec na druhou stranu dostali. Stejně jako tenkrát je i nyní tato část Panamy do nedohledna zarostlá hustou spleť džungle. Navíc cestovali Španělé zrovna v období dešťů, kdy bažiny bobtnají v jezera a řeky se vylévají z koryt.

Výprava se prodírala divočinou, v níž nebylo po nějaké pěšině ani tuchy, a musela si každý krok vybojovat na nepřátelských domorodcích. Nosiči padali po tuctech. Tíha ocelového brnění byla den ze dne nesnesitelnější. Hrstka sto devadesáti Španělů brzy prořídla o víc než o polovinu.

Avšak o ústupu nechtěl Balboa ani slyšet. Mířil přece k tajemnému oceánu, který dosud nespátřilo oko žádného bělocha, a když ho objeví, získá nesmrtelnou slávu – a nádavkem říši plnou pokladů, které pak dosáhne už snadno. Na tuhle kartu vsadil všechno, i vlastní život. Musí „Jižní moře“ uvidět, a basta!

Konečně dvacátý den zastal malou armádu v hustém lese na úbočí horského hřebene a průvodci ji vedli vzhůru. Po chvíli stoupání prozradili Španělům – těch zbývalo už jen šedesát sedm –, že z vrcholku uzří cíl, po němž jejich velitel tak dlouho prahne.

Balboa spěchal napřed, udýchaný doběhl nahoru – a hle: pod nohama se mu v letním slunci jiskří indigově modrá hladina, největší oceán na zeměkouli, El Mar del Sur.

Oněmělý údivem Balboa pokynul svým druhům, aby přistoupili a stanuli mu po boku. Učinili tak. Jejich nezlomný vůdce...

*...orlím zrakem v dál
se směle na Pacifik díval, sbor*

*všech jeho mužů kolem tiše stál
tam v Darienu na vrcholu hor.*

Stalo se pětadvacátého září léta Páně 1513. Šťastnou shodou okolností se i mně podařilo vystoupit pětadvacátého září na stejnou horu v Darienu, odkud jsem se chtěl podívat na totéž, co tu v nejvýznamnější chvíli svého života spatřil Balboa.

Provincie Darien, ačkoli ji od Panamského průplavu dělí jen asi půldruhé stovky kilometrů, je teď divočejší a pustší než před čtyřmi stoletími. Z Indiánů, kteří tu žili za časů Balboových, zůstala sotva desetina. Kdo chce na tu horu, musí být hotov snášet zrovna tolik útrap, kolik jich podstoupil Balboa. A to ještě bez stimulátoru, jakým byla pro něho Země zlata.

Ale já se přesto odradit nedal. Od chvíle, kdy jsem poprvé četl Keatsovu znělku, toužil jsem vystoupit na ten vrchol a znovu objevit „Jižní moře“. A když jsem zvěděl, že hora leží v panenském kraji, od Balboových dob ničím neporušeném, moje touha po ní ještě vzrostla.

Pomocníkem při zjišťování faktů se mi stal jeden přední panamský historik. Ten mě ujistil, že slavný objevitel spatřil Tichý oceán poprvé z temene Piri, přes patnáct set metrů vysoké hory, která se vypíná zrovna uprostřed šíje a převyšuje všechny ostatní široko daleko.

Cíl byl tedy vytyčen.

Jakmile jsem se zotavil z exhibice v průplavu, odjel jsem z města Panamy malým parníčkem do zátoky San Miguel. Tam jsem se dohodl s indiánským převozníkem, že mě v kánoji dopraví čtyřiašedesát kilometrů proti proudu řeky Tuiry do osady El Real, odkud je Piri, vzdálené něco přes dvacet kilometrů, jasně vidět.

V El Reálu nikdo o Balboovi jakživ neslyšel ani nikdy nevylezl na Piri. Ale aspoň jsem tu našel Sama, starého prošedivělého černocho, který prohlásil, že zná cestu, a tak jsem se pod jeho vedením vnořil do divočiny.

Prvního dne jsme po úzké stezce ušli osm kilometrů a před západem slunce jsme padli na chatrč jako stvořenou k přenocování. Ukázalo se, že vnější svět poznamenal indiánskou rodinu, která tu

žila – otec, matka a dva dospělí synové – stejně málo jako její předky v době, kdy tudy táhl Balboa. Žádný z nich neměl na sobě nic než pruh látky kolem beder. Spali na holých, asi třicet centimetrů vysokých bambusových lavicích. Podlahu měli rovněž z bambusu. Všude kolem té boudy číhal hustý, mokvavý prales se zlýma, hladovýma očima a čekal na chvíli, kdy neustálá bdělost rodiny poleví, aby se mohl vrhnout na její maličkou mýtinku a pozřít ji. Pak by tu nezůstalo po lidském obydlí ani potuchy.

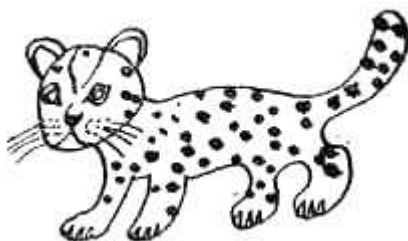

Po setmění nám za jediný zdroj světla sloužilo otevřené ohniště.

Když vyhaslo, ponořila se celá naše primitivní chata do stejné temnoty, v jaké podřimovala okolní džungle.

Spal jsem na bambusovém kavalci asi dvě hodiny – samozřejmě pod moskytiérou, kterou jsem si přinesl z Panamy –, než jsem zažil příhodu, jakou bych nepřál zažít ani svému nejnenáviděnějšímu nepříteli. Z ničeho nic mě probudilo a vyděsilo cosi těžkého, a přece měkkého. Plazilo se mi to vzhůru po nohou.

Nedovedl jsem si představit, že by to mohlo být něco jiného než chřestýš. Ležel jsem v inkoustové tmě úplně tuhý a neodvažoval se ani hnout – ostatně to příliš nešlo, protože jsem byl pod sítí připevněnou k lavici jako v pasti.

Dvě kila té přilnavé, úděsně živé hmoty se mi přemístila na prsa a uvelebila se tam, ačkoli mi srdce bušilo tak silně, že by toho vetřelce z džungle jistě shodilo, kdyby mi nezatínil drápy do košile.

Drápy? Pak to ovšem není chřestýš.

Že by upír, připravený zahryznout se mi do hrdla?

Tu nejistotu už nevydržím. Strnulý hrůzou sunu chvějící se prsty k příšernému návštěvníkovi.

Našmátral jsem chlupy. Tak to není nic z rodiny netopýrů. Má to tenký dlouhý ocas... tuhá malá ouška... Jak jsem tomu obezřetně přejížděl prsty po těle, začalo to mohutně – příst.

Kočka! Ale domácí určitě ne. Na tu je to moc velké, moc robustní, moc troufalé. Ale co, hlavně že se ten tvor ke mně chová přátelsky – teď mi začal lízat ruku tvrdým, drsným jazykem a přitulil se mi teplým tělem k boku.

Ať už to bylo zvíře takové, nebo makové, zřejmě si u mne lebedilo a já neměl důvod ten předoucí kožešinový zahříváč vyhánět do zimy, kterou přinesl liják bubnující venku do střechy. Narovnal jsem pocuchanou moskytiéru, aby mi pod ni nepronikl ještě nějaký další neohlášený host, a oddal se – stejně jako můj nezvyklý a dosud neidentifikovaný spolunoclezník – klidnému a libému spánku až do rána.

Za svítání mě chlupatý přítel vzbudil novým promenováním po mém hrudním koši. Otevřel jsem oči. Upíraly se přímo do očí ocelotího kotěte.

V Panamě jsou oceloti ze všech divoce žijících kočkovitých šelem nejrozšířenější. Nejvíc se podobají levhartovi, avšak nedosahují jeho rozměrů ani nemají tak nádherně skvrnitý kožich. Dověděl jsem se, že matku mého nového kamaráda sprovodili ze světa před několika týdny Indiáni, jejichž pohostinství jsem se těšil, a že si mládě odnesli domů na ochočení. Brzy se stalo mazánkem celé rodiny. Pelíšek mělo v koši zavěšeném pod střechou na trámu. Odtud je v noci vyhnalo nezvyklé chladno. Hledalo teplý kout – a možná i společnost – a tak se stalo, že došlo k poněkud neobvyklému seznámení, jak jsem je popsal.

Po půlnočním navázání styků jsme se s Tomym – pokřtil jsem ho tak proto, že u nás říkáme *tomcat* všem kocourům a kocourkům – stali nerozlučnými přáteli, takže když jsem se příštího dne vydával na cestu k Piri s oběma mladými Indiány, které jsem angažoval jako nosiče, a s černochem Samem, neměl jsem to srdce nechat ho doma. Přivázal jsem mu na krk šňůru a v jeho společnosti znovu vkročil do šlépějí Balboových.

Na vrcholek Piri bylo pořád ještě daleko, zhruba šestnáct kilometrů, a přitom terénem bez jakékoli známky nějaké cesty. Museli jsme si ji prosekávat vlastními silami. Každý z mých tří průvodců měl s sebou těžkou mačetu – půldruhakilový zabiják, užívaný v celé Latinské Americe – a těmito nástroji jsme si razili tunel mořem popínavého rostlinstva, kořenových úponků a křovisek. Já uzavíral průvod s puškou na rameni a s kocourem v náručí.

Ta džungle se mi nesmírně líbila – aspoň ze začátku – pro spoustu květů a barev, pestrých papoušků a majestátních stromů. Už méně mi vyhovovalo, že tam v jednom kuse přšelo a my se museli nejdnou až po pás brodit rozvodněnými bystřinami.

Odhaduji, že jsme do večera vysekali něco málo přes šest kilometrů. Museli jsme s tím přestat dost dlouho před soumrakem, abychom se mohli pořádně utábořit. V přístřešku z palmového listí jsme si uvařili večeři a natáhli se k odpočinku, bez ohledu na liják docela komfortnímu. Tomáš se mi jako včera svinul pod bradu, trochu si zapředl, a už byl v limbu.

Jak naše lopotění nazítrí pokračovalo, čím dál tím víc jsem litoval Balbou a jeho těžkooděnce. Od svilušek, které mě napadaly v

mnohatisícových rojích, jsem měl celé tělo v jednom ohni – ale co takhle kdyby mně ti drobní roztoči působili to nesnesitelné svědění pod pláty brnění...

Svah, po němž jsme stoupali, byl stále příkřejší, výstup stále zdoluhavější a macek na mém rameni stále těžší. Tomáškoví se na výletě zjevně líbilo – a proč by ne, když nemusel pěšky udělat ani krok a mohl v jednom kuse baštit hezoučké zelené papoušky, které jsem mu střílel.

Druhou noc jsem toho moc nenaspal dík tisícům kousanců od písečných blech a komárů. V mukách jsem se převaloval od večera do rána. Snažil jsem se utěšit, že se Balboovi vedlo nejinak, avšak tyto představy zmirňovaly bolesti poměrně dost málo.

Zato zítřek, namlouval jsem si, mi všechno vynahradí – zítra bude pětadvacátého září. Na vrcholek už není daleko a já nejpozději v deset spatřím „Jižní moře“.

Nedlouho před tou hodinou jsme se blížili k cíli po hřebenu, který je jasně vidět z El Reálu, po témž hřebenu, po němž musel stoupat i Balboa. V duchu jsem si kreslil, jak předbíhá své druhy, jak se vyhupuje na poslední vyvýšeninu a fascinován *orlím zrakem v dál se směle na Pacifik díval...* I já předběhl své druhy a vyhoupl se na poslední vyvýšeninu posvátného vrcholu darienského. Balboa na něm stanul – zpočátku sám – v deset nula nula dvacátého pátého září před více než čtyřmi sty lety. Zde učinil světodějný objev.

Rozhlížím se, najdu mezi stromy škvíru k jihu, se srdcem v krku se jí snažím proniknout zrakem pokud možná orlím, abych zočil El Mar del Sur – „Jižní moře“ – bezbřehý Pacifik...

Zočil jsem starou belu.

El Mar del Sur

Rozhlédl jsem se podruhé. Tady přece ten oceán musí být!

Nebyl. Až za obzor se táhly nekonečné rozlohy parnaté džungle. Džungle přede mnou, džungle za mnou, džungle vlevo, džungle vpravo – jako bych vězel v srdci nejtemnější Afriky. A ne že by mi v rozhledu bránilo počasí – sluníčko v té chvíli svítilo na celé kolo. A

ne že by mě nějak šálil zrak, to tedy nešálil ani dost málo. Prostě veškerý Pacifik žádný.

Podle dochovaných zpráv Balboa před divem, který odtud uzřel, klesl ha kolena. Já klesl na vyvrácený strom následkem kocoviny z nadměrného množství představ, které mě přivábily na tuhle pitomou krtčí hromádku.

Podíval jsem se na sebe poprvé za tři dny: rukávy od trnů nadranc, holé ruce jeden škrábanec a puchýř po bodnutích hmyzem. Žaludek ze samých banánů a papoušků jako na vodě a v kolenou rosol. Šestatřicet hodin jsem nepoznal, co je to mít na sobě suchou nit. Jediná věc z mého příslušenství, která zůstala v pořádku, byl Tomášek. Slezl mi teď ze zad a dával mi protahováním zazíváním najevo, že jsem trouba k pohledání, trdlo, které se dere promočenou džunglí tak daleko od domova, ačkoli má fůru docela vyhovujících ptáků z čeledi *Psittacidae* přímo před prahem. Co si tak sedím na tom povaleném stromu a posílám Balbou a všechny ty dementní vědátoři, kteří mě na tuhle šílenou výpravu, vybavili rozumy, do horoucích pekel, upře na mne Tomáš srdcervoucí pohled. A jak by ne – vždyť se zase rozpršelo!

Ale dešť sem, dešť tam, svilušky nesvilušky, já se na svou horu v Darienu dostanu, i kdyby měl čert na koze jezdit.

Učené knihy jasně kecají, když tvrdí, že Balboa uviděl Pacifik z Piri, protože odtud je k moři pětasedesát kilometrů a leží padesát kilometrů od trasy, po které se podle zákonů logiky ubíral. Klestil si cestu rovnou k zátoce San Miguel. To byla její voda, kterou se zmácel, když do ní podle historicky doložených zpráv vběhl s pokřikem, že prohlašuje nový oceán za vlastnictví Jeho Veličenstva španělského krále. Ostatně název San Miguel pochází od něho, od Balboya. Břehy zátoky vroubí věnec kopců, vysokých zhruba tři sta metrů. To je ten „vrchol hor“, z něhož se Tichý oceán dobyvateli prvně ukázal. Mít všech pět pohromadě, musel jsem na to přijít hned na začátku, poněvadž to bylo nad slunce jasnější.

Nezbývalo tedy nic než vrátit se po řece Tuiře. Provedl jsem to za doprovodu Sama i kocourka, kterého jsem získal od indiánské rodiny výměnou za dvě konzervy a košili s urvanými knoflíky.

Po příchodu do zátoky jsem si zřídil základnu v budově vysílačky námořnictva USA, vydal se v kánoi na pobřeží, k němuž se svažuje pahorkatina s Balboovým kopcem, a pustil se znovu do boje s přírodou. Se svým maskotem na hřbetě jsem si za vydatné pomoci Samovy celý den a celou noc razil cestu savanou mezi mořem a úpatím kopců a pak po jejich svazích.

Blížili jsme se k vrcholu opět před desátou dopoledne. A opět hustým porostem, bránícím výhledu. Vyšplhal jsem se na strom (s přítěží v podobě Tomáše, který se podle mého nezvratného rozhodnutí měl na té velké události bezpodmínečně podílet, to zrovna lehce nešlo), rozhrnul větve a konečně uviděl své „Jižní moře“. Uvelebil jsem se v rozložitě koruně a zase jednou popustil uzdu své fantazii. Zabrousil jsem do tohoto kouta dost možná jako první člověk od časů Balboových a okukoval přesně týž přímořský kraj, do něhož se vpíjel zrakem on. Tolik lyrického kouzla soustředěného na jedno místo abys v Americe pohledal od Aljašky až k mysu Hoorn. Sem tedy přivedla prozřetelnost Balbou, jako by mu chtěla vynahradit svízele při putování k oceánu, o němž asi dobře věděla, že mu ho nakonec odepřít tak jako tak nemůže. Když spočinul zrakem

na tom nádherném panorámatu, na modravé džungli a na zeleném vodstvu, posetém stovkou ostrovů, stovkou klenotů, jistě z něho veškerá únava rázem spadla. Zřel svěží barvy v otevřeném zálivu, tropické břehy, palmy vroubíci pruh bílé pěny, nebe jako by vymaloval, cimbuří mračen na horizontu, sklenutém nad velkým, klidným mořem. Nad tou krásou, nad tím majestátem conquistador ztratil řeč. V prvním okamžiku okouzlení si vůbec neuvědomil, že se stal objevitelem. Po návratu do vysílače jsem zjistil, že na mne čeká poručík leteckých sil námořnictva Spojených států Hayne Boyden. Urazil ve svém hydroplánu sto šedesát kilometrů z města Panamy jen proto, aby mě dopravil nazpátek.

Nastoupili jsme – poručík, ocelot a já – a rozjeli se. Tu se Balboův duch, zírající na vrcholu hor, stal svědkem zázraku, nad nímž mu jeho orlí zrak musel přecházet víc, než nad vším ostatním. Spatřil, jak se zčistajasna zjevil přízrak, obrovitý lesklý pták, který s řevem vyrazil napříč zátokou, vznesl se, stoupal v kruzích pořád výš a výš, až konečně zamířil přímo nad jeho vysočinu.

Shlíželi jsme s Tomym z paluby letadla na scénérii, kterou jsme už tak dobře znali. Tady pod sebou máme onu darienskou horu, pod ní zátoka, v níž se brouzdal její bílý objevitel ve jménu svého vládce, dál pak „Jižní moře“ s cestou do Země zlata otevřenou.

Nedalo mi, abych si nepřipomněl, jak zámožné a mocné jsou státy, které Balboův objev vyvolal v život, kolik desetitisíců lodí se plaví po vodách, jež on přidal na mapu světa. A přece tomu, kdo svou jedinečnou odvahou a vytrvalostí o tolik obohatil lidstvo, nepostavilo toto lidstvo na celém americkém kontinentu ani jediný pomník.

Jakmile jsem si v letadle spěchajícím nad velkým oceánem uvědomil tuto skutečnost, ohlédl jsem se na horský hřeben a hledal v pralese na něm mýtinu s nadživotními postavami z kamene kovu trvalejšího: Vasco Nunez de Balboa, orlím zrakem hledící na Pacifik, a kolem jeho mužů tichý sbor – tam v Darienu na vrcholu hor.

Zlato Inků

Píše se rok 1530. Od objevení Tichého oceánu uplynulo sedmnáct let. Avšak do „Země zlata“ se dosud nedostal nikdo, neboť třebaže se španělští mořeplavci s nově odkrytým oceánem dobře obeznámili, nepodařilo se ani jednomu z jejich kapitánů proniknout do říše, kterou si Balboa předsevzal pokořit.

Za služby prokázané vlasti byla Balboovi odměnou smrt na popravišti. Velitelem conquisty v Peru se stal jeho první důstojník, jeden z účastníků zoufalé průkopnické cesty napříč Panamskou šíjí.

Na seznamu Španělů přítomných v onom velikém okamžiku na hoře v Darienu figuruje jeho jméno hned za Balboovým: Francisco Pizarro.

Osud určil tomuto pozoruhodnému člověku, aby převzal z rukou umírajícího objevitele pochodeň a pokračoval ve výzkumech, které o hlavu zkrácený Balboa započal způsobem tak oslnivým. Ale než se mu konečně podařilo přistát u břehů „Země zlata“, musel Pizarro vytrpět sedmnáct let plných nezdarů.

Teprve pak se přesvědčil, že zprávy o nesmírném bohatství Peru vůbec nepřeháněly. Že tato říše, hustě obydlená vysoce civilizovaným lidem, jemuž vládli Inkové, zlatem doslova oplývá, poznal brzy na vlastní oči.

Sami Inkové si onoho žlutého kovu nijak zvlášť nevážili. Byl na jejich území něčím docela všedním a měli ho tolik, že jím plýtvali přímo marnotratně. Zvlášť dobře se jim hodil k náboženským účelům – uctívali slunce a jako jeho symbol zářil ze stěn chrámů a na oltářích. Zlaté byly i květiny a stromy v chrámových zahradách. Zlato – zlato – pěkný kov, lahodí oku, rozehřívá srdce – ale že by se kvůli němu chtělo někomu plavit osm tisíc kilometrů po moři, že by se pro ně mělo bojovat a umírat? Ne, to zabeđené palice Inků prostě nechápaly.

Naproti tomu Španělé považovali za zločin proti Bohu i lidem, že by takové moře pokladů mělo zůstat v rukou pohanských Indiánů. Aby tuto situaci uvedl na správnou míru, napadl Pizarro s armádou jednoho sta pětadesáti dobrodruhů skvěle vyzbrojenou pospolitost

jedenácti miliónů duší. Úspěch této akce patří k zázrakům dějin válečnictví.

Sotva přistáli v Peru, nasadili si Španělé falešnou masku přátelství, vlákali do svého tábora Inku Atahualpu, pomordovali jeho bezbrannou svitu a zajali ho.

Inka záhy pochopil účel Pizarrovy invaze – zmocnit se toho celkem laciného materiálu, kterým místní řemeslníci zdobí chrámy, aby se v nich lidem víc líbilo. „Nepřejete-li si nic jiného,“ zvolal, „vraťte mi svobodu a já vám tím dám naplnit celou tuhle místnost.“

Plný sál zlata!

Taková objednávka by vyčerpala všechny zlaté zásoby světa – s výjimkou Atahualpových. Proudily do určené místnosti několik dnů. Drahocenná záplava stoupala ke stropu sice závratnou rychlostí, ale Španělé, přímo posedlí chtíčem mamonu, ji považovali za nedostatečnou. Aby tempo dodávek zrychlili, Atahualpu zardousili.

Touto vraždou však nic nezískali, naopak, dosáhli účinku zcela opačného. Zpráva o vladařově smrti se rozletěla do všech koutů Peru, karavany, v nichž byly stovky lam přetížených výkupným, se na cestě k osudnému sálu zastavily, neboť už nežil král, kterého spěchaly vyplatit, a ukryly drahocenný náklad před postupujícími Španěly do slují, lesů a hor. Totéž se stalo s obřadními nádobami, se zlatými zahradami a ostatními vzácnostmi nesmírné ceny, kterými se nepodařilo Atahualpu zachránit – zmizely v neproniknutelných andských kaňonech, byly zakopány, schovány, zničeny, Inkové s nimi udělali všechno možné, jen aby připravili španělské zloduchy o kýžené plody jejich loupežného tažení.

Co se přesně stalo s tím pohádkovým bohatstvím, zůstalo záhadou až do dnešního dne. Lidé je hledali celá ta staletí – i ve chvíli, kdy píšu tyto řádky, po něm pátrá několik výprav – křížem krázem prolézali a prolézají Andy, jejich výšiny i údolí. Našli už hodně, dost k tomu, aby víra a naděje hořely jasným plamenem.

A mně štěstěna dopřála, abych po staletích, v nichž ztroskotalo tolik důvtipných hledačů, v nichž tolik lidí věnovalo léta a léta marnému pátrání po bájném zlatu, pátrání, které nejednoho stálo život, v jistém odlehlém peruánském kaňonu, bez jakéhokoli

vlastního přičinění, bez vynaložení byt' sebemenší námahy, příznivou shodou okolností narazil na...

Ne, dovolte, abych vám napřed pověděl, co tomu předcházelo.

Po návratu z Darienu jsem si v městě Panamě obstaral novou výzbroj, a ježto se Balboa mezitím odebral na věčnost, pustil jsem se po stopách Pizarrových. Jako on jsem i já vyplul ze Ciudad de Panama lodí, plavil se podle západního pobřeží Jižní Ameriky, minul Kolumbii a Ecuador, až jsem dospěl do země starých Inků.

Tam jsem brzy pronikl daleko do vnitrozemí, překročil Andy a sestoupil do jedné z těch vlhkých, bujnou vegetací hustě zarostlých amazonských roklin, které legenda ověnila pověstmi o zakopaných pokladech. Kaňon, kterým jsem kráčel, sloužil kdysi Inkům jako důležitý opěrný bod a nese dodneška stopy jejich civilizace. Svůj velký objev jsem učinil právě v jeho hlubinách.

Zrovna toho dne ustal déšť, který trval bez přestání celý týden. Návrat slunce oslavovaly myriády obyvatel džungle – jeho uctívatelé jako původní Peruánci – zpěvem a bzukotem, poletováním a hopsáním a lezením všude, kam pronikl pařícím se pralesem aspoň jeden paprsek přímého světla.

Dopoledním vedrem mi úplně vyschlo v krku. V naději, že najdu pramen s vodou méně závadnou, než jaká se líně valila po dně údolí, sešel jsem ze stezky a pustil se vzhůru po svahu nízkým a úzkým tunýlkem, který si džunglí prohlodala takřka neznatelná ručej. Prýštila ze studánky vzdálené jen pár kroků. Sklonil jsem se k ní a chystal se napít.

Přítom jsem mezi stromy zahlédl jakoby záblesk kovu, mihotavý třpyt, který mě rázem upoutal. Zdálo se mi to divné i při druhém, bedlivějším pohledu. Žízeň nežízeň ukázal jsem studánce záda a začal se lesním podrostem prodírat k té zvláštní záři. Jejích tajemných zdrojů na prosluněném palouku po každém mém kroku přibývalo – z jednoho jich brzy bylo tisíc. Z podívané, která se mi naskytila na okraji lesa, odkud rozhledu už nic nebránilo, se mi srdce rozbušilo jako perlík.

Celý, ale úplně celý palouk pokrýval lesklý koberec z ryzího zlata, které se na slunci jemně zachvívalo – zlato, zlato, tony, metry zlata v miliardové hodnotě leží jen tak volně naházeny do tajné

skryše v lese. Našel jsem zašantročené incké poklady, pro něž nasazovaly život celé generace prospektorů, zlato z chrámů a paláců, které Inkové při Pizarrově příchodu jako by odčarovali? Svět si víc než čtyři sta let láme hlavu, kam asi to fantastické bohatství zmizelo... a já k němu tady v té prastaré rokli, sto kroků od poměrně často užívané pěšiny přijdu jako slepý k houslím... najdu ho přetavené do formy koleček, kterými je vydlážděna stráž nad kaňonem!

Ale že by se zlato po tolika letech, v nichž bylo vystaveno vlivům povětrnosti, ještě tak blyštělo? A proč se tolik třepotá a hemejí jako živé nebo nabitě elektřinou, proč je tak zářivě svěží? Promnul jsem si oči. A pak jsem se štípl, jestli se mi to všechno jen nezdá.

Ne, zrak mě neklamal, ani nespím. Opravdu vidím zlato, takové je ho množství, o jakém Balboa i Pizarro dohromady ani nesnili. Víc ho nedovedla vykouzlit ani pověstná Aladdinova lampa. Jsem bohatý jako Atahualpa.

Rozběhl jsem se. Musím si nacpat všechny kapsy, odnést si zlata plnou náruč, potopit se do něho, křepčit po něm, opíjet se jím... Vnořil jsem se do zlatého moře...

Světě, div se! Celý poklad, každá z té nespočítatelné haldy mincí rázem ožila, vznesla se do vzduchu a v oslepujícím mračnu, které zakrylo slunce a celou oblohu a všechno kolem, které stoupalo a klesalo a vymazalo mě z tváře světa ohnivými plameny.

Teprve teď jsem byl doma. Nenašel jsem incké zlato. Ani nápad. Našel jsem motýly. Žlutásky.

Konec jednoho tyrana

Od pobřeží k pobřeží, od pólu k pólu jsem slýchal pět chvály na krásu a vtip limských seňor a seňorit. Po příčině tohoto úkazu jsem v hlavním peruánském městě pátral několik dní a už se mé okoralé srdce klonilo k názoru, že se věhlas Limanek zakládá nejspíš jenom na galantnosti mužů – když tu jsem poznal Manuelu a rázem dospěl k názoru zcela opačnému.

Seznámil jsem se s ní na jakémisi večírku. Jistý můj přítel mě tam viděl stát samotného a zeptal se, jestli bych se nechtěl dát představit nejskvělejší dívce v Peru.

„Má dějepis v malíčku,“ řekl. „Procestovala půl světa a mluví anglicky líp než ty. V poslední době se na veřejnosti proslavila jako vypravěčka. Je opravdu hrozně inteligentní.“

„V tom případě jí sotva budu vhodným partnerem. Hrozně inteligentním ženám se vyhýbám jako čert kříži.“

„Tady u téhle můžeš klidně udělat výjimku,“ ujistil mě.

Sice s obavami, ale přece jen jsem se podrobil. Přivedl mě k Manuele, asi pětadvacetileté černošce, a dal nás dohromady.

Než jsem se toho večera s Manuelou rozloučil, slíbil jsem, že jí přijdu druhého dne zahrát dostaveníčko.

A tak jsem si potom dlouho lámal hlavu, čím ji oblažím, když se nedovedu na kytaru ani podívat.

A pak jsem dostal výborný nápad. Přišel mi na mysl Cyrano de Bergerac, jak v balkónové scéně dramatu Edmonda Rolanda vyznává Roxaně lásku místo Kristiána, který dělá jen příslušná gesta. I zeptal jsem se prodavače v obchodě s hudebninami, neví-li o dobrém kytaristovi, kterého bych mohl angažovat asi tak na hodinu. Bez dlouhého rozmýšlení mi doporučil svého kolegu a ten svolil, že mi za úplatu vypomůže. Měl jsem v plánu, aby večer svými luznými tóny poplenil Manuelino srdce a úplně ji získal – pro mne.

V osm jsme přelezli zahradní zeď. Noc byla naštěstí tmavá a při zemi se povalovala mlha. A mřížemi v Manuelině okně nepronikal ani paprsek světla.

Popostrčil jsem virtuosa stranou od okna a zaujal postavení přímo před ním. Převzal ode mne nástroj a začal preludovat. Do Manuelina domu plynuly měkké, zpěvné akordy, opravdová hudba, svým původem z Andalusie, jak neklamně prozrazoval její zřetelný tangový rytmus, tak příznačný pro každý projev španělské lidové hudební tvorby.

Někdo se přiblížil k oknu – vytušil jsem tam Manuelin stín. Dívka se posadila a poslouchala. Ani nedutala. Ozvala se, teprve když hudba po chvíli zmlkla.

„Výborně, *señor!* Prosím, hudejte dál. Když se projevujete takhle, jste mi docela sympatický.“

„K službám, *señorito*. Jenže napřed chci na oplátku slyšet aspoň jedno z vašich proslulých vyprávění.“

„A o čem?“

„Třeba o něčem, co souvisí s proléváním krve.“

„Co byste řekl největšímu krváku peruánských dějin?“

„Znamenitě! Kolik v něm bude mrtvol?“

Odpoověď na sebe nedala dlouho čekat.

Deset let po smrti třicátého, posledního Inky Atahualpy, kvůli jehož vysvobození se naplnila zlatem celá velká síň, panoval v podrobené říši neomezeně Francisco Pizarro. Ten pokoril a zotročil deset miliónů Inků. Založil Limu a toto město se stalo střediskem vlády

nad Novým světem. Ve zdejší ohromném paláci žil v oslňující nádheře se svým dvořanstvem bývalý pasák vepřů, negramotný markýz Pizarro.

Cestou k tomuto královskému postavení kráčel Pizarro bez ohledu na jakékoli překážky a nešanoval nikoho, nepřítele ani přítele. Musel potírat nejen ke všemu odhodlané Inkovy pluky, ale také odboj ve vlastních řadách.

Dařilo se mu udusit vzpouru za vzpourou, jenže po každém vítězství vyvstala dobyvateli nová skupina nepřátel.

Z nich nejvíc prahli po pomstě takzvaní *Caballeros de la Capa*, vedení vlastním synem Almagrovým – Diego de Almagro býval hlavním Pizarrovým pomocníkem při dobývání Peru, dokud ho vrchní conquistador nepopravil jakožto pomocníka příliš silného.

Syn přísahal, že otce pomstí, a teď přišel do Limy uskutečnit svůj krvavý záměr spolu s jedenácti druhy, vesměs odstraněnými ze svých funkcí.

Rytíři museli v Limě žít velice skromně, neboť neúspěch předešlého puče je připravil o všechny zdroje příjmů. Šaty měli celé potřhané a vlastnili dohromady jediný plášť – *capu*. Poněvadž se podle příkazu módy bez něho nesměl žádný šlechtic objevit na ulici, vycházeli střídavě, neboť zatímco měl jeden z nich tu nezbytnou součást oděvu na sobě, muselo všech ostatních jedenáct sedět doma. Odtud tedy jejich přezdívka Rytíři pláště.

Chudoba však jen tím víc rozplameňovala jejich zášť vůči Pizarrovi. Nemysleli na nic jiného, než jak by ho připravili o život, a složili slavnostní slib, že mu z pověstného pláště ušijí rubáš.

Městem se začaly trousit zvěsti, že Almagrovi stoupenci mají v úmyslu markýze zavraždit, a četní lidé ho varovali. Pizarro nedbal. Žil už tak dlouho v neustálém nebezpečí, že ho nemohla žádná další hrozba vyvést z míry – ostatně pokud má po boku meč, kterým poslal na onen svět už celé pluky nepřátel, nikdo mu nenamluví, že se nedokáže ubránit komukoli.

Přesto poskytl sluchu výstrahám aspoň do té míry, že požádal starostu města, aby zahájil vyšetřování. Avšak starosta si při provádění svého tajného úkolu počínal neobezřetně a spiklencům se doneslo, že jejich vražednické spády vyšly najevo. V obavách o

vlastní krk se rozhodli udeřit přímo a ihned – věděli, že kdyby otáleli, Pizarro by je do jednoho zlikvidoval.

Chopili se mečů a s pokřikem „Smrt tyranovi!“ pádili po náměstí.

Pizarro právě dojídal oběd ve společnosti přinejmenším patnáctičlenné, když do hodovní síně vtrhlo páže a zvolalo: „*Los Caballeros de la Capa* přicházejí zabít mého pána!“

Nastal nepopsatelný zmatek. Hosté vyskákali oknem jako jeden muž a prchali přes zahradu. K Pizarrově ochraně zůstala jen dvě pážata. Útok přišel tak náhle, že markýz neměl čas ani navléci si krunýř. Stráži u brány se atentátníky zadržet nepodařilo. Mladička pážata přispěchala po bok svého velitele. Ti tři stanuli teď na prahu a chystali se čelit útoku. Pizarro měl na krku už čtyřiašedesát křížků, ale přesto se rval jako mohutný, statný lev, jímž skutečně byl.

„Vy zrádci!“ zařval, „takhle mi vpadnout do domu jako sprostí lupiči!“

A oháněl se svým strašným mečem s takovou silou a takovým fortem, že držel celou tlupu v šachu hodnou chvíli.

Jenomže útočníků bylo mnoho a Pizarro byl sám. Nápor smetl nejdřív obě věrná pážata. Jeden z Rytířů pláště, rozružených tuhým odporem, který nemohli tak dlouho přemoci, popadl jiného ze spiklenců a bezohledně ho vrhl na vzdorujícího starce. Pizarro nabodl tu lidskou střelu na špičku meče a navždy ji zneškodnil, ale než se mohl znovu postavit do střehu, projel mu hrdlem meč Martina de Balboy. Zakolísal – a hned měl na sobě celou smečku.

Dobyvatel Peru se zmohl už jen na jediné slovo: *Jesús*. Jak ležel na zemi a umíral, smočil si prst do vlastní krve, nakreslil na dlaždici znamení kříže a spočinul na něm rty. V té chvíli se jeden ze mstitelů chopil těžké kameninové vázy a roztránil jí nemohoucímu conquistadorovi lebku. Don Francisco Pizarro vydechl naposledy.

Manuela vylíčila tu krvavou scénu tak sugestivně, že jsem ji měl přímo před očima a nedokázal promluvit několik minut. Návrat do dvacátého století se mi dařil jen zvolna. Zeptal jsem se, zdali ví, kde je Pizarro pochován.

„Ano, ví se to,“ odpověděla. „Jeho nabalzamované tělo leží ve skleněné rakvi v postranní kapli limské katedrály.“

Vypravil jsem se do toho obrovského chrámu z šestnáctého století ještě toho večera. Bylo už pozdě, ale vzhledem k jakési mimořádné bohoslužbě, která se tu onoho večera konala, prodlévalo v hlubinách katedrály ještě hodně věřících. V gigantickém portálu, když jsem jím procházel, jsem si připadal jako mraveneček. Ze zšeřelého kůru zaznívalo hned crescendo, hned decrescendo neviditelného varhaníka.

Ke skleněné schránce s pozůstatky Franciska Pizarra jsem neměl daleko; je vestavěna zvnitřku do průčelní stěny. Přistoupil jsem k výklenku, osvětlenému svíčkami, a upřeně se zahleděl na dobře zachovalou postavu v rakvi. Železnému tělu conquistadorovu nedokázala viditelně ublížit ani ta spousta let, která uplynula od jeho smrti. Nezdolatelná mumie pyšného, domýšlivého vzezření upoutává ještě i dnes pozornost každého, kdo se k ní přiblíží.

Chtě nechtě jsem šedovlasého tyrana pozdravil a popřál mu, aby se při putování věčností octl v boji každé ráno, aby mohl odpravovat nové věrolomníky, podrobovat si nové říše, a aby mu denním chlebem bylo řinčení ocele a sláva na poli válečném. Leží v jednom z největších chrámů křesťanstva, a tak lze předpokládat, že se Bůh nad tím udatným starým raubířem nakonec přece jen smiloval a odpustil mu jeho nespočetné hříchy. Ale jestliže mu Hospodin své požehnání odepřel, pak se *marqués* don Francisco Pizarro, dobyvatel Peru, na takového Hospodina prostě vykašle.

Katedrála se zavírala. Stál jsem na širokém kamenném schodišti a slyšel za sebou dunivě zapadat chrámovou bránu. Díval jsem se na staroslavné město Limu, podřimující ve třpytu hvězd, hrdou letitou šlechtičnu, která nic nedbá na to, že ji přemáhají síly nové, jí nepřátelské civilizace, a nepřestává tisknout k povadlým nadržům vetché zbytky moci a slávy, kterou se kdysi pyšnilo španělské impérium.

Kde je upoutáno slunce

Za časů španělského vpádu do říše Inků stály v jejím sídelním městě Cuzku dvě budovy, které patřily k divům inckého světa.

Jednou z nich byl veliký chrám slunce, druhou klášter, kde žily panny slunce.

Jako vestálky v antickém Římě a nevěsty boha deště v Mayanu byly i tyto panny ve starém Peru nejposvátnějšími osobami a jejich kult nejnedotknutelnější právní normou. Na počest slunce vybírali zvláštní státní úředníci mimořádně sličné mladé dívky, které se pak v cuzcuském klášteře připravovaly na vykonávání chrámových povinností. Jejich vysvěcení k službě mocnému bohu mělo platnost na doživotí.

Do této vysoké školy krásy a panenství vtrhli roku 1531 dobyvatelé. Nepřemožitelným Španělům se pohádkově bohaté Cuzco ubránit nedokázalo. Jeho poklady ze zlatonosných dolů jim padly v plen.

Uchvatitelé začali se žlutým kovem, a když se jím zahltili, hledali nová povyražení. Probojovali si přístup do nedotknutelného kláštera.

Asi stovce dívek se podařilo uprchnout. Utekly společně přes hřeben And nad Cuzkem a zmizely v jednom z ohromných tropických kaňonů, které se na východním úbočí horstva svažují do Brazílie.

Osud uprchlic zůstal tajemstvím skoro čtyři století. Teprve roku 1911 je našel čirou náhodou – tak už to v archeologii chodívá – jistý badatel, když v klínu horských velikánů objevil tajnou pevnost, kde je upoutáno slunce.

O tomto romantickém nálezu jsem se první podrobnosti dočetl roku 1913. Dubnové číslo měsíčníku *National Geographic Magazine* prezentovalo tehdy čtenářům stat' doktora Hiram Bingham o nově odkrytém inckém městě v Peru – o kouzelném, fantastickém městě na vrcholu skály, obklopeném propastmi, propastmi hlubokými přes osm set metrů. Na konci první třetiny šestnáctého století upadlo hrou osudu v zapomenutí i se svými obyvatelkami, uctívanými pannami, a zůstávalo celému světu skryto tak dlouho, dokud o ně severoamerická expedice doslova nezakopla.

Ten článek v zeměpisném magazínu mohl sotva koho vzrušit víc než mne. Použil jsem oči třináctiletého studentíka na fantastické obrázky architektonických zázraků a na vynikající polohu i dispozici města, hltal historii jeho rozkvětu a slávy, žasl jsem, jak dlouho

unikalo pozornosti a jak se konečně vynořilo ze zapomnění. Hle, pradávna metropole, schovaná před španělskými vetřelci a znovu zjištěná teprve včera ve stavu téměř stejném, v jakém byla toho dne, kdy vznikla, tajemná, tragická, krásná.

Dalšího lesku jí dodávala historie ztracených inckých kněžek, které tu přebývaly.

Kriste na nebi, na mapě této planety není snad už jediné bílé místo, je to vůbec možné, aby se v naší době daly ještě najít takové divy a taková romantika? Jak mohla moderní civilizace, s jejímž rozmachem zevšedněly i nejdlejší kouty zeměkoule, tak dlouho nevidět ten přebohatý pramen archeologických unikátů? Představ si, člověče, že se dá za novými světy putovat léta Páně 1911 stejně jako léta Páně 1511!

A že byl jeden z těch nových světů v tomto konkrétním případě při svém objevení už tak dlouho, předlouho načisto mrtvý, to v mých očích dramatickost čteného textu nijak neoslabovalo.

Mrtvý, avšak nehynoucí.

Jakmile jsem spatřil uveřejněné fotografie Machu Picchu a přelouskal přímo neuvěřitelné vyprávění o jeho pannách-exulantkách, stalo se mi to ztracené incké město jednou z hlavních položek v seznamu drahocenností. Zapsal jsem si Machu Picchu do zlaté knihy na stejnou stránku, kde se skvěly Popocatepetl a Matterhorn, Trója a Angkor, Akropolis a Helespont, Lhasa, Persie, Timbuktu... magické končiny, které musím navštívit, než dosáhnou pocitu uspokojení, že jsem zhlédl z divů světa už dost, aby to ukojilo mou touhu po dálkách. Teprve potom se budu moci odstěhovat do nějakého Zapadákova, about si bačkory a zapálit dlouhou fajfku.

Po odjezdu z Limy jsem projel pět set kilometrů na jih podél peruánských břehů a pak osm set do vnitrozemí ke Cuzku, takže mám Machu Picchu takřka na dosah.

Cuzco leží vysoko v Andách, nepřiliš daleko od vrcholků hřebene, který tvoří vodní předěl Jižní Ameriky. Kdo se chce dostat do Machu Picchu, musí zdolat pohoří vysoké v průměru přes pět tisíc metrů a pak sestoupit do tropického kaňonu, jímž se k Amazonce

vine Urubamba. (Právě na březích této řeky, blízko úpatí skal, na jejichž temeni leží Machu Picchu, jsem narazil na „zlato“ Inků.)

Pohled na Cuzco patří k těm zážitkům, které nemají v Novém světě mnoho konkurence, ale já věděl, že mě čeká podívaná ještě velkolepější. Proto jsem v Cuzku dlouho neotálel a pustil se – za sebou Pacifik pod nehostinnými srázy, před sebou džungli – vzhůru na hřebeny.

Sledoval jsem průrvu Urubamby skoro plných sto kilometrů a obdivoval šestisetmetrové útesy a šestikilometrové štíty s ledovcovými kápěmi, věznicí mě mezi sebou u divoké řeky, která si jako jediná dokázala prohlodat cestu hrůzostrašným žulovým terénem.

Tou a ne jinou prchalo roku 1531 oněch sto vestálek. Neutíkaly nazdařbůh. Machu Picchu, nedobytnou citadelu, vybudovali praobyvatelé Peru na osamělém útesu nad kaňonem už nějakých sedm set let předtím. Přibližně po pěti stoletích vládce toto velehorské město opustil a přesídlil do Cuzka. Na původní *Caput regni* zapomněli všichni kromě panujících kněží, kteří je po dvě století tajně udržovali v dobrém stavu pro případ, že by se bůh slunce od nich odvrátil a církevní předáci potřebovali bezpečné útočiště.

Taková chvíle nadešla, a velmi naléhavě, roku 1531. Pod vedením staršího kněze se k němu po šest set metrů vysoké stěně kaňonu šplhalo sto vyděšených mladých žen z cuzcuských chrámů, aby se skryly před loupeživými bílými d'ábly. A spolu s tajnou pevností skryty zůstaly až do našich časů.

Touž roklinou se roku 1911 ubírala podél Urubamby také výprava doktora Binghamu. Žádný badatel před ním nevěděl o tom, co spatří, mihn než on, neboť do kronik a historií Peru, které se šířily z Cuzka, vzdáleného jen málo přes sto kilometrů, nepronikla o dávném sídelním městě ani sebemenší zmínka. Nebylo na žádné mapě, nic o něm netušili ani nejinformovanější specialisté. Peru se zalidňovalo a civilizovalo, stalo se zlatým dolem Evropy a střediskem přepychu, věd a umění sto padesát let předtím, než se Severní Amerika začala vyzouvat z dětských střívků. A přece toto podivuhodné město, situované tak blízko centra vládní moci a čítající na čtyři sta v kameni tesaných domů, chrámů a paláců, unikalo čtyři století

pozornosti dokonce Indiánů, pro něž kaňon přímo pod ním býval přece celou dobu velice frekventovanou dopravní tepnou.

Když se Hiram Bingham při pátrání po skrytých pokladech dověděl od jednoho ze svých domorodých průvodců o „nějakých starých terasách“, které je vidět na nedalekém zvlášť strmém útesu nad protějším břehem řeky, Machu Picchu ještě spalo.

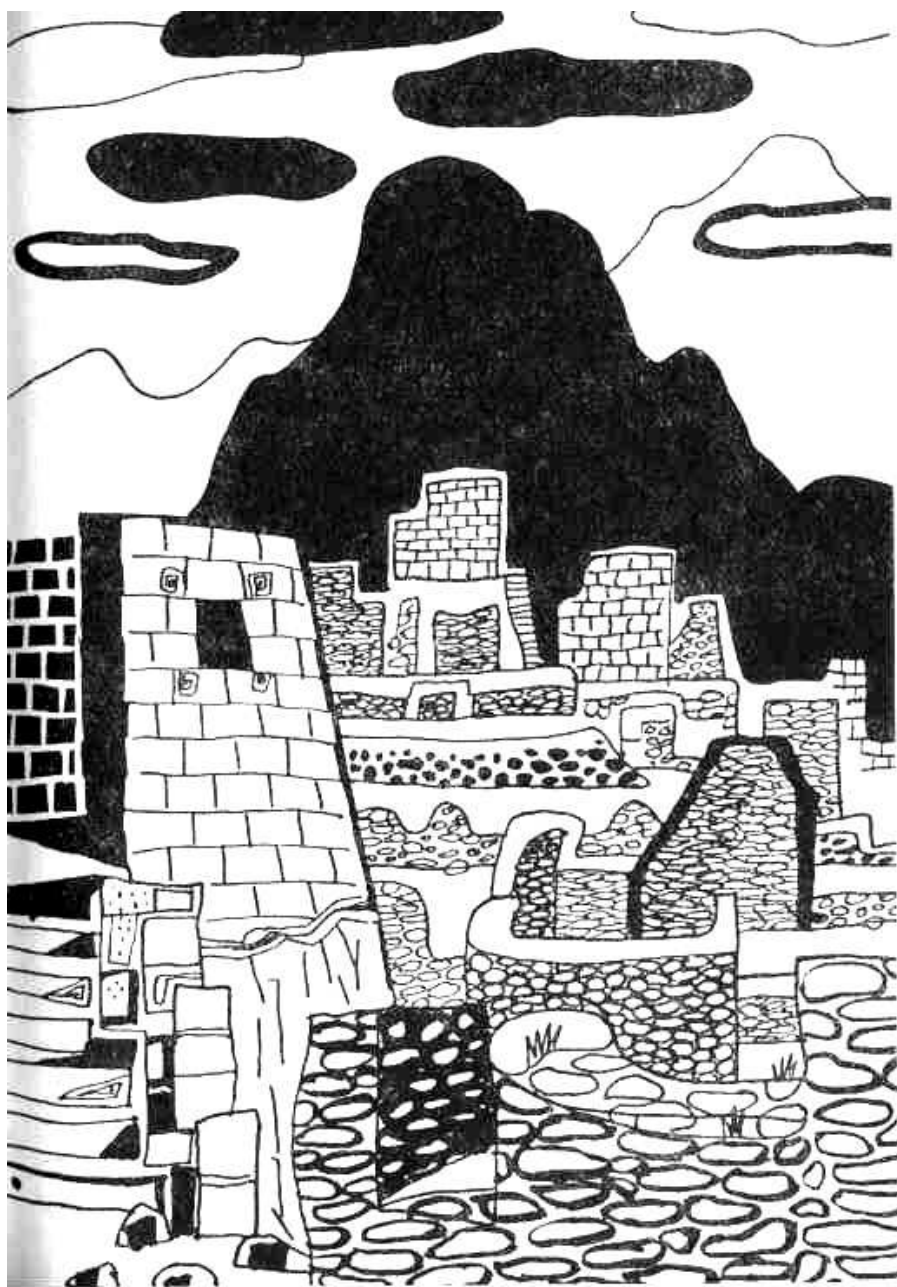
Neočekával sice nic zvláštního, ale přece jen podnikl obtížný výstup a poštěstilo se mu narazit na největší dochované incké sídliště (kromě Cuzka) – neznámé, nedotčené, nezruinované čtyřmi stoletími španělského fanatismu a ničitelské vášně. Když pak odstranili porost, který tu bujel bezmála čtyřicet desetiletí, našli v jeskynních hrobech sto koster tak dlouho nezvěstných panen slunce.

A konečně jsem jednoho dne navečer dospěl v průrvě Urubamby i já do prostoru, v němž se šest set metrů nade mnou halilo do oblak tajné město.

Na druhý břeh mě převedla rachitická lávka, přeskakující z balvanu na balvan. Pak jsem v hustém křoví a stromoví, obrostlém mechem a lišejníky, sledoval pěšinku klikatící se nad zpěněnou řekou a klopýtal přes kořeny vzhůru po krkolomném srázu s vydatným přispěním všemožných lián, úponků a šlahounů. Po třech stovkách metrů hmoždění porost prořídil. Na konci dalších tří set metrů se přímo přede mnou objevily průčelní štítové zdi dvou tří stavení a já k nim přímo letěl na křídlech nadšení – ovšem rychlostí přiměřenou kapacitě svého dechového ústrojí.

Jako už několikrát v životě vstupoval jsem i nyní na scénu, kterou jsem si v duchu kreslil roky a roky. V obdobném rozpoložení myslí jsem pospíchal na schůzku s Olympem, se sněžnou básní Popocatépetlu, s temenem Gibraltarské skály. Skutečnost pokaždé překonala představy.

Teď tedy došlo na Machu Picchu, na azyl panen slunce. Zklame mě, nebo nezklame? Obavy a pochybnosti mi nasadily ostruhy a já se dral vzhůru na skálu ještě usilovněji. Dorazil jsem k prvnímu rozmáchlému schodišti, stoupajícímu mohutnými kamennými bloky

k vrcholu – šup po něm nahoru a co krok, to dva stupně. Vykoukl první dům – potom další – a ještě jeden – desítky – stovky – v záplavě slunce září neposkvrněností svého granitu – řada za řadou šplhají až ke kulminačnímu bodu horského hřebenu. Chtěl jsem zhltat všechno najednou, takže jsem se nedokázal zastavit a pořádně se rozhlédnout. Omračující bludiště mě táhne hned sem, hned jinam – napříč přes svatou *plazu* – kolem chrámu – vzhůru po točitých schodech ke slunečním hodinám na samém vrcholu – na jejich ciferník – k okraji závratné propasti s kolmou stěnou, řítící se do šestisetmetrové hlubiny – na výstupek, z něhož lze pozorovat měděný kotouč slunce, klesající do ledovců dalekého, mračny věčného světa, a poslouchat hlas zuřivé Urubamby, dunící u paty srázů, z nichž člověka jímá závrať.

Nad amfiteátr zarostlých horských štítů, trčících k nebesům na druhé straně propasti, se právě přivalila bouřka s deštěm a zakryla jeho špičky hněvivou mlhou od Amazonky, rouškou usilující zdolat všechny překážky a vniknout do bájného města, tak jako jsem tam vnikl já. Přímo pode mnou propukl bitevní tartas a postupoval po řece dolů kaňonem. Horské tvrze se zachvívaly pod údery blesků. Kosmatým průsmykem na východě vítězoslavně prorazil liják.

Navzdory nečasu na východě zářil na západě sluneční bůh Inků neztenčenou silou. Štědře zažehoval stěny chrámů pode mnou planoucím ohněm paprsků. A když si potom na samém sklonku dne povšiml, že na jeho blahoslaveném oltáři stojí nekonečně malý, úžasem oněmělý tvoreček, v němž právem poznal svého věrného vyznače, otevřel dokořán svou skříňku s poklady, zalovil v ní a vytáhl mně na odiv dar ze všech nejnádhernější – dvojitou duhu. Rozklenul ji nad panorámatem bitvy mezi mraky a horami a potom se v orgiích barev vnořil do sněžného pole daleko na západě.

Ne, Machu Picchu mě nezklamalo.

Opičárny s opičkou

Ke kolovrátku patří u nás v Americe opička stejně jako k vánocům stromek, k andělům křídla, k jaru fialky – a ke světu děti. Jedno bez druhého existovat nemůže.

Proto jsem tedy koupil od italského flašinetáře v Buenos Aires nejen paraguayskou opičku Ninu, ale také flašinet.

Že by takové movitosti někdy měly rozmnožit můj majetek – to byla ta nejposlednější z myšlenek, která mě mohla napadnout při procházce předměstským bulvárem, kde se tak stalo. Z postranní ulice ke mně dolehly veselé zmechanizované akordy, linoucí se ze starobylého kolovrátku. K jejich zdroji běžela patrně všechna drobtina z několika přilehlých bloků a strhla i mne – příznávám, že neméně zvědavého – s sebou. Našel jsem tam snědého Neapolitána – rudá *bandana*, náušnice, černé kníry *et cetera* – který vyhrával *La Palomu* tak hlasitě, jak jen toho byly jeho „varhany“ na kliku schopny. A vedle něho Ninu v červeném fráčku a kloboučku, žebrající centavy technikou naprosto neodolatelnou.

Pomalou jsem se protlačoval kruhem okouzlených capartů, když tu si Nina povšimla mého bílého límečku. Ha, tady máme V. I. P.⁴, řekla si, zazobaného Amerikána, co má *pesos*, a ne pouhé *centavos*. Bez okolků ke mně přihopkala, vyšplhala se mi na loket a začala mě systematicky šacovat, pěkně jednu kapsu po druhé. A co víc: protože kdo hledá, najde, brzy skutečně kápła na stříbrné peso.

Byl bych jí asi nechal i zlatou stodolarovku, kdyby ji u mne objevila. Za smělost a sebedůvěru, za uličnickou troufalost, s jakou u mne provedla tak důkladnou prohlídku, i za povyražení, které mi poskytla, si docela určitě zasloužila odměnu větší než jedno jediné peso.

Příslušnice jejího rodu mi připravily už nejedno potěšení, ale Nina všechny své kolegyně přetrumfla. Pohladil jsem ji po krčku, a ona se svinula pod mou levou paží a předla jako kotě. Pak se mi usadila na rameni, a když jsem jí dal ořech, šikovně ho křehkými prstíky rozlouskla a slupla jako malinu.

Neznali jsme se ještě ani pět minut, a už jsem byl do ní úplně poblázněný. To zvířátko mi musí patřit! Jenže na celém božím světě jsem nic nepotřeboval mññ. Navíc jsem byl v hotelu *Plaza* hostem svých argentinských přátel, kteří by se hanbou propadli, kdybych do jejich elegantního apartmá uvedl tvora tak plebejského. Rozum se takové bláhovosti vzpíral. Leč jak praví stará lidová moudrost, s rozumem dojdeš daleko, s pošetilostí ještě dál. Všechny rozumové důvody jsem uznával, ale tu čiperku jsem přesto chtěl.

Jak jsem tak bojoval s pokušením, vyslal Neapolitánc k nebesům hřímavou *Valencii* a Nina se s extatickou odevzdaností pustila do tance. Pohled na ni v té chvíli udolal poslední zbytky nesouhlasu. Vzdal jsem se bez výhrad:

„*Señor*, kolik by stála ta opička?“

„Ta není na prodej. Mám ji rád,“ odpověděl Antonio, který zřejmě dokonale ovládal zákon nabídky a poptávky. Neovládal však dostatečně sebe, protože vzápětí vyhrkl:

„Kolik dáte?“

Maloobchodní cena opic mi byla španělskou vesnicí. „Padesát peso,“ – dvacet dolarů – plácl jsem nazdařbůh.

4 Very important person, angl.: zvlášť důležitá osobnost. (Pozn. překl.)

Ital se ani příliš nepokoušel zastříť nadšení.

„*Bueno*. Je vaše.“

Vtiskl jsem mu příslušnou bankovku.

A on mi odevzdal nejrozkošnější, ale zároveň nejrošřáctější opičku v celé Argentině.

Kruh děcek, spalovaných zvědavostí, se kolem mne zúžil.

Při pohledu na ně jsem si vzpomněl na starou pravdu a položil si otázku, nač mi bude opička bez kolovrátku. Jen tak sama o sobě by nebyla kompletní.

Koupil jsem tedy také kolovrátek a všechen repertoár – *Valencii*, *La Palomu* i *Marseillaisu*.

A potom přesvědčen, že už jsem tak jako tak beznadějně ztracen, přemluvil jsem italského frajkumštýře, aby mi přenechal také svůj rudý šátek, náušnice a baret.

Antonio, tak znenadání připravený o veškerý majetek, a nadto o podstatnou část ústroje, považoval za nejdiploatičtější zmizet se získaným bohatstvím dřív, než zase přijdu k sobě.

Tak se stalo, že jsem se octl sám v houfu dětí obklopujících mě na živém předměstí Buenos Aires a tiskl k tělu zchátralou hudební skříňku i nezbednou opičku, ačkoli jsem ještě před chvilkou měl svatý pokoj.

Ale – dal jsem se na vojnu a bylo nutno bojovat. Musím si své čerstvě nabyté kvalifikace hledět. Zkusil jsem zatočit klikou. Poslechla – a éter se rozezněl nakřáplými tóny *Valencie* ve fortissimu tak mohutném, že mi ho mohl závidět sám Antonio. Hned při prvním taktu se Nina dala do rapsodického baletění, pak si vzala na mušku nového příchozího, prozkoumala mu kapsy, vydolovala z jedné drobnou minci a vložila mi ji do dlaně. Opiččino pouto k Antoniovu zřejmě příliš pevné nebylo. Kdo držel konec řetízku, k němuž byla přivázána, kdo hrál *Valencii*, kdo ji zásoboval buráky a staral se o její ochranu, tomu patřila, ten byl její vlastní.

V hotelu *Plaza* Nina předtím podle všeho ještě nebyla. Přesto si tam ve srovnání s některými hosty nijak nezadala. Aniž jsem se o tom zmínil svým zdejšími přátelům, přivázal jsem ji v suterénu ke sloupu a nakrmil ji z velké mísy ovocného salátu.

Rozhodl jsem se provozovat svoje nové řemeslo docela opravdově, a proto jsem si nazítří zrána oblékl manšestráky a starý pulovr, uvázal si Antoniovu rudou *bandami* a proklouzl dolů k Nině. Jenže s ní nebyla žádná řeč. Vrčela a kničela, škubala řetízkem, utíkala přede mnou, jako bych byl prašivý, a na všechny pokusy o obnovení přátelství ohrnovala nos. O důvodech její nepřízně nemohlo být pochyb: uvrhl jsem ji na celou noc do tmavého, odporného sklepení. I Antonio o ni pečoval líc. Jídala s ním u jednoho stolu, spávala s ním v jedné posteli, nikdy ji nenechal o samotě. Kdežto *já* se ukázal jako pán surový, nelidský.

Pokoušel jsem se jí vysvětlit svou situaci, omluvit se. Ale s tím jsem si na Ninu nepřišel.

„Neopovažuj se na mě mluvit,“ kvičela. „Nepřibližuj se ke mně! Ty mě nemáš rád – a proto ti uteču.“

Já žadonil co nejlichotivějším hlasem o odpuštění tak dlouho, až se konečně pomalu, ještě trucovitě otočila a po bříšku se připlazila do mého náručí. Vyhráno jsem však ještě neměl. Sice se mi uvelebila na rameni, ale nepřestávala se na mne zlostně osopovat a vyčítat mi bezcitnost. Šimral jsem ji pod bradou, hladil po šíji, vnucoval jí snídani a neustále škemral o smíření. Po půlce jablka a po banánu začal její hněv ochlázdat a nerudné zvuky přecházely do předení. Konečně mě objala kolem krku.

„Nino,“ zeptal jsem se, „už jsi mi odpustila?“

„Snad,“ vydechla.

„Vypravíme se ven obveselovat Argentiňáky?“

Místo odpovědi seskočila na zem a škubala řetízkem, jako by chtěla říci: „Tak pojď. Už se na to těším. Ale nezapomeň na flašinet. Bez něj bychom toho moc nepošašili.“

S opičkou a hudebním kastlíkem v podpaží jsem docela nenápadně vyklouzl z hotelu vchodem pro dodavatele. Do Svatomartinského parku nebylo daleko. Rázně jsem k němu vykročil a spěchal se schovat mezi přátelsky kynoucí stromy.

Naproti tomu Nina neviděla k takové stydlivosti žádný důvod. Byl čas dát se do práce, vydělávat na chlebiček, hrát a tančit, abychom měli co k večeři. Znovu na mne spustila bandurskou.

Její kuráž mě zahanbovala, a tak jsem sáhl po klíce. Zpod ruky mi vyrazila vzrušující *Marseillaise* – a ze všech stran omladina, jejíž příval nebral konce. Bylo nádherné jarní dopoledne. Park tonul v záplavě slunce a na přilehlém hřišti se proháněla pravděpodobně většina buenosaireského nejmladšího pokolení. Hrnuli se ke mně výrostci i mrňata, flouštky i vyžlátka, batolata na vratkých nožkách, holčičky s panenkami, kluci s psy – a všichni se smáli a podle mé písničky hopsali.

Nina – každým coulem herečka – si dala záležet, aby takové spousty posluchačstva důkladně využila. Pustil jsem ji z vodítka, takže mohla lézt po publiku nahoru i dolů zcela podle libosti. Tyhle exhibice naháněly některým z nejmenších špuntů strach, ale skoro všichni ostatní věděli, že jim opička nic neudělá, tlačili se kolem ní, potřásali jí packou a nabízeli oříšky. Nina prošmejdila svýma

hbitýma černýma ručkama kapsy všem dětem a skoro z každé vylovila aspoň jeden ušmudlaný penízek. Jestliže se postižený rozplakal, dostal své centavo nazpátek.

Jakýsi usmrkánek věnoval Nině láhev limonády. To bylo něco pro ni! Posadila se na bobek, přitiskla flašku oběma rukama ke rtům a vyzunkala tu spoustu malinovky do poslední kapky. Pak ji zajedla bombóny a buráky. Opici s tak neukojitelným apetitem na oříšky jsem v životě neviděl, a taky asi už nevidím. Nina měla ohromnou slabost pro jídlo vůbec, jak jsem se brzy přesvědčil. Nikdy nevěděla, kdy přestat. Mohli jste jí dát nevímco a nevím kolik, a zbaštila všechno do posledního drobečku, a ještě se hlásila o nášup. Sníst já jen poloviční množství toho těžce stravitelného mišmaše, který Nině šel zřejmě k duhu, jsem do večera na prkně.

Břeskná muzika a výskání tak mnohohlavého davu musely pochopitelně dřív nebo později upoutat pozornost strážců pořádku. Zatím pronikl kruhem dětí jen strážce sadů a arogantně mi poručil, abych se s tou potvorou nečistou klidil, že nemám na chráněném území Svatomartinského parku co pohledávat.

Ten vyhazov mi sice připadal vzhledem k okolnostem naprosto nesmyslný, ale neměl jsem na vybranou. Musel jsem poslechnout. No dobře, odejdu tedy, ale o děti se připravit nedám.

Pověsil jsem si kouzelnou skříňku na řemen kolem krku a vykročil k bráně za zvuků *Valencie*, z pomstychtivosti vyhrávané co možná nejvíc na celé kolo.

Nina mi vesele poskakovala v patách a za ní křepčil můj doprovod. Za opravdu skvělou hudbou, vyluzovanou samozvaným krysařem buenosaireským.

O žádné jeskyni v nedalekém kopci, kam bych mohl tu svou chásku zavést, jsem nevěděl. Ale co na tom? Buenos Aires nebylo mým dlužníkem – nezbavil jsem přece město krys – tak proč bych se mu měl mstít a odvádět mu děti? A tak když jsme přemaširovali sad až k východu, poskytl jsem opiččiným a svým přívržencům závěrečné fanfáry *Marseillaisy*, rozloučil se a s Ninou na hlavě jsem pomalu vykročil dolů po *avenidě* Santa Fé.

Hned v příštím bloku jsme narazili na malé soukromé sanatorium, od chodníku ničím neoddělené. Tady by asi nějakým povyraženíčkem

nepohrdli, usoudil jsem. Kolovrátek sjíždí dolů, z něho spíš bouří než vrká *LaPaloma*, ve třech patrech špitálu nám nad hlavou letí dokořán dvě desítky oken – a z nich se vyklánějí tucty pacientů. Stačí jediný pohled na náš komický ansámbl, jediná ukázka Nininých tatrmanství – a všechny bolesti a nářky klesají do propadliště zapomnění. Každý se usmívá, ne jeden si k mé hudbě notuje *Valencii – La Palomu – Marseillaisu – Valencii – La Palomu – Marseillaisu* – a jako jinde se i tady zleva zprava tryskem hrne lidský potěr.

Z lůžka u okna vykoukl malý chlapec a hodil dolů minci. Nina po ní skočila jako blesk. Nastavil jsem čepici a pokoušel se co nejvěrněji napodobit vemlouvavé gesto italských flašinetářů, žehrajících o podarování. Měl jsem úspěch přímo senzační. K nohám se mi snesla celá sprška drobných. Nina se div neztrhala, jak se snažila rychle je sebrat.

Pak jsme rozbili stan před jedním velkým hotelem. S nadějí, že si svůj sanatorní triumf zopakujeme tentokát ve větším měřítku, zaujali jsme postavení u hlavního vchodu. V tu ránu se chodník kolem nás opět zahemžil spoustou chodců, avšak dobročinnost hotelových hostů se jaksí nehodlala projevit. Napadlo mě, že snad nemuzicíruju dost hlasitě, a proto jsem na *Valencii* přitlačil tak, že ji muselo být slyšet přes tři ulice. Kýžený ohlas se dostavil převlečený za vrátného. Jenže ten fouňa nevěděl nic lepšího než mi stroze slíbit peso, ale jen když odtud „z fleku vodprejsknu“, jak se dal slyšet.

Přijal jsem ten mrzký úplatek s jistým pocitem urážky svého tak podceněného umění a loudal se ulicí Santa Fé o dům dál – přesněji před každý dům, který sliboval bohatou nadílku. Tam jsme zakotvili a – stejně jako na každém nároží – zůstali tak dlouho, dokud nás strážník nevykázal.

Ze Severní Ameriky jsem byl zvyklý, že příchod kolovrátkáře budí reakci celkem neslanou nemastnou, a proto mě nadšené ovace, které vyvolávalo bez výjimky každé moje vystoupení v Buenos Aires, velice překvapovaly. Kdyby mi byl předtím někdo líčil, do jaké míry dokáže tančící opička demoralizovat občana tohoto města, nebyl bych mu věřil. Extázi ovšem podléhali nejspíše ti nejmenší, ale museli se o výhodné místo v tlačenci dospělých doslova rvát. Pohledu na opičku se nemohli nabažit ani usedlí pánové, zastavovali

se, a když jim Nina šmátrala v kapsách po penězích, smáli se jako malí. Auta zajížděla ke kraji chodníku a lidé si v nich, aby lépe viděli, stoupali na sedadla. Kolem neprojela jediná tramvaj, aby se v ní nevyskytla osoba, která vykřikla, sotva nás zahlédla: „*Monito!* Opička! *Monito!* Opička!“ A pak se cestující, co jich tam bylo, nacpali do oken na naší straně, zdravili malou komediantku v červeném kostýmku hvízdáním a doprovázeli její estrádní program výkřiky nadšení. Obchodní příručí vybíhali z krámů; jakmile se mi Nina usadila na temeni a vylepšovala své švitořivé prozpěvování tleskáním ruček, nikoho ani nenapadlo něco prodávat nebo kupovat.

Dobromyslná naivita Buenosairesanů na mne působila mnohem víc než všechny grandiózní rokokové budovy a oslnivé bulváry argentinské metropole dohromady. Kampak na zdejší lidi s naší anglosaskou rezervovaností a strachem, aby si člověk zachoval dekorum! Pocházejí z Itálie – plná třetina – a ze Španělska a Portugalska. Mají vřelejší srdce než my, jsou přirozenější. Styděli se zastavit a sledovat, jak opička baletí do rytmu *Valencie*, nebo ostýchali se zanotovat si od plic *Marseillaisu*? Co vás nemá! A když k nim Nina vztáhla po představení packu s prosbou o honorář, projevovali se jako kavalíři.

Takovou spontánnost nelze však ve všem všudy zdůvodnit pouze jejich románským temperamentem. Svým podílem k ní přispívala i Nina a její roztomilost. Měla přímo fantastický talent dojímat. Otrlí řidiči nákladňáků vylézali s úsměvem od ucha k uchu z vozu, poklekali, laskali šibalské *monito* a španělsky na ně žvatlali něco jako: „No potěm, potěm, bejušto moje žjatá.“ Nina se kamarádila s každým, vědoma si toho, že to s ním dovede. Byla naprosto bezelstná, a proto nepodezírala ze zlých úmyslů nikdy nikoho. Svět byl pro ni vtělenou dobrotou a ušlechtilostí, plně mu důvěřovala a milovala ho. Její přítomnost převáděla jako mávnutí čarodějova proutku na společného jmenovatele staré i mladé, vlivné i utištěné, dělala z nich něžné a šťastné děti.

Že jsem svou kariéru muže s opičkou zahájil v Buenos Aires s úspěchem až neuvěřitelným, za to jsem zčásti vděčil asi nedostatku konkurence v tomto málo frekventovaném povolání. Všichni moji soupeři, pokud existovali, byli ostýchaví a drželi se v ústraní,

provozovali svou živnost jen na odlehlých, zastrčených předměstích. Kdežto já se ve své neinformovanosti drze pustil rovnou po *Avenida de Mayo*, nejelegantnější třídě v Buenos Aires, vyhrával jsem před nejhonosnějšími obchodními domy, inkasoval drobné od hostů hotelu *Ritz*, povznášel jsem *La Palomou* mysl cestujících na ústředním nádraží.

Na konci té *avenidy* zakrývá oblohu mohutná kopule argentinského Kapitolu. Jeho majestátní mramorové schodiště mi připadalo jako ideální pódium pro Nininu produkci. Ale sotva jsem spustil *Valencii*, okamžitě se zpoza mramorových sloupů vynořilo asi deset úzkoprsých žandárů, přiskočili k nám a hnali nás pryč.

Chudák opička mi hupla s poplašeným kvikotem na rameno, objala mě třesoucíma se ručkama kolem krku a zapřísahala, abych se co nejrychleji prodral obvyklým davem přihlížejících zvědavců a uprchl do postranní ulice.

Po chvíli jsme našli útočiště i občerstvení v nenápadné hospůdce. Nad velkou lahví piva jsme si počítali výdělek – deset peso, jedenáct peso, dvanáct peso... přesně dvanáct peso a šedesát centavo, tedy přes pět dolarů za jediný den. Prováděl jsem účetní uzávěrku tak soustředěně, že jsem nezpozoroval, jak důkladně si Nina přihýbá z mého korbele. Čtyři hodiny nepřetržité aktivity ji chudinku docela vysušily. Než zahнала žízeň, zplala se do němoty.

Moje dosavadní opičárny s opičkou mi přinesly tolik neobvyklých a zábavných prožitků, že jsem se rozhodl neopustit toto múzické zaměstnání hned druhý den, nýbrž držet se ho tak dlouho, dokud mě bude bavit. Ta směšná kratochvíle se osvědčila jako sice výstřední, ale zaručené rozptýlení v šedivosti normálních dnů, a proto jsem si řekl, že než se opět vrátím ke střízlivému způsobu života, vychutnám všechny recese, které mi může poskytnout.

Moji hostitelé v hotelu *Plaza* se o naší podvratné činnosti nedověděli, a tak jsme se mohli nazítří ráno vypravit s Ninou znovu do práce.

Tentokrát jsme zamířili k nábřeží a koncertovali na *avenidě* Leandra Alema, která mi připadala ze všech veřejných prostranství v Buenos Aires nejatraktivnější. Patří skoro výhradně námořníkům a poskytuje jim, co potřebují. V každém druhém domě je bleší trh, kde

se za babku dostane, nač si jen vzpomenete. Na každý krámeček připadá nejméně jedna pivnice nebo vinárna. V noci tu dělají stovky rozladěných pianin a desítky kavářenských šramlů uširvoucí randál.

Avšak tyhle orchestry působily jen v noci. Během dne neměl můj flašinet soupeře. Putovali jsme s Ninou z jedné restaurace do druhé, předváděli jsme svůj repertoár a nechávali kolovat čepici, do níž jen málokterý mořský vlk, napájející se pivem, neutrousil nějakou tu minci. Skandinávci mě vesměs považovali za Švéda a divili se, že neumím z jejich mateřštiny ani ň. Italové v životě neslyšeli o flašinetáři, který by nebyl z jejich rodu, a pozdravovali ve mně krajana – se stejným výsledkem jako Švédové. Že bych mohl být Američan, nenapadlo nikoho. Bylo to pro všechny tak nepředstavitelné, že jsem se rozhodl od nynějška vydávat se, pokud někdo nedokáže opak, za jediného kolovrátkáře amerického původu v kulturní historii lidstva.

Třetího dne stihla firmu *Nina & Halliburton, společnost s r. o.*, krutá pohroma a málem způsobila její likvidaci.

Došlo k tomu ve Svatomartinském parku, kam jsem znovu lehkomyšlně podnikl exkurzi bez ohledu na to, že nás odtamtud před dvěma dny rezolutně vykážali.

Toužil jsem opět spatřit hejno mládeže, která nás tak vděčně přijala. Jenže ze všeho nejdřív jsem narazil na svého úhlavního nepřítele, strážce sadů. Přirůtil se ke mně s palbou nadávek typu pobuda a syčák. Cožpak mě už jednou nevaroval, že jestli mu ještě někdy páchnu do rajónu, dá mě sbalit? Popadl mě za rameno a smýkl mnou k východu. Nina na konci řetízku poděšeně zapištěla. Hlídač se po ní ohnal, zmocnil se jí a chtěl jí mrštít přes plot. Při potyčce ho však Nina hryzla do ruky, za což si vysloužila surový kopanec do žeber. Špatné nakládání se svou osobou jsem snášel poměrně dobře, ale nechat ubližovat nevinné němé tváři jsem nehodlal. Chytil jsem nohu od stolu, která mi sloužila za podstavec ke kolovrátku a teď se v té mele ulomila, a bříkkl jsem útočníka rovnou do kokosu.

Nepřítel nelenil a zahvízdal na poplach. Hned mu přiběhla na pomoc dvoučlenná patrola. Rozčilený dozorce jí vyklopil podrobnosti o mých zločinech a já byl eskortován k nedalekému policejnímu telefonu, který přivolal hlídkový vůz. Přihnal se natotata.

Šoupli mě dovnitř, za mnou flašinet s opičkou a už jsme si to sypali do chládku.

Můj kočovný cirkus

Netrpět jím Nina, nebyl by mě malér, do něhož jsme upadli, nějak zvlášť znepokojoval. Vždyť to taky byla pořádná fraška – tři denervovaní strážci veřejného blaha se řítí v divoce houkajícím zeleném antonu do buenosaireské bastily s potulným minstrelem a opičkou. Předtím jsem se v policejním autu ještě nikdy nevezl, a že všechna doprava zůstává stát, abychom mohli letět ulicemi jak žízňivá čára, mě vrcholně vzrušovalo. Pěknější mohla být snad jen jízda s hasičstvem v plné zbroji.

Na předměstském komisařství mi dali k obhajobě příležitosti jen docela málo. Napadl jsem úřední osobu tupým předmětem. Nemám živnostenské oprávnění. Jsem tulák a nežádoucí element. Na jedničku se mnou! Se zvířetem na dvůr!

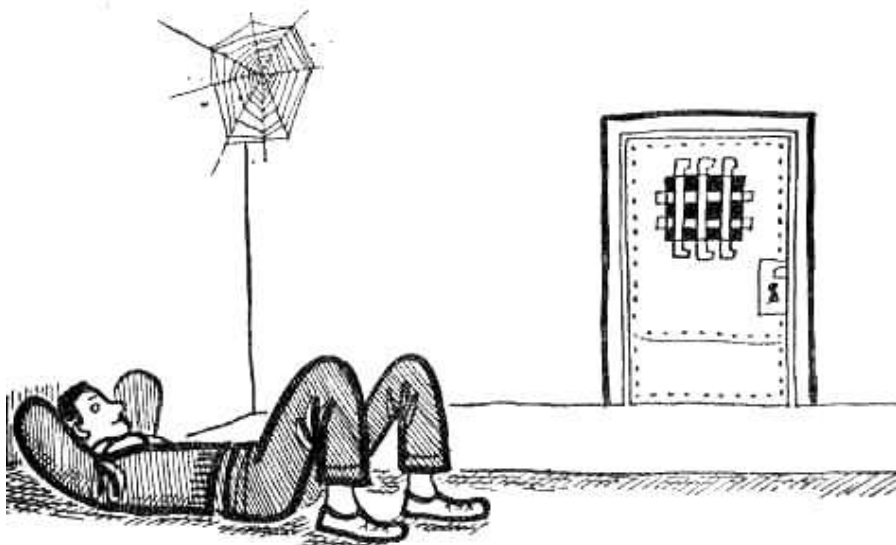
Uvěznění jsme si s Ninou nechat líbit nemuseli. Aby byl můj případ bezodkladně smazán, na to měl přítel z hotelu *Plaza* tolik vlivu, kolik ho je v Argentině k takovým věcem třeba. I tady, stejně jako v sesterské republice severoamerické, lze totiž spravedlnosti poručit.

Ale upřímně řečeno, já byl na argentinský žalář zvědavý. Jedna noc na direkci mě nezabije – a přitom okusím nové dobrodružství. Zítřka jen vyslovím jméno svého ochránce, a hned vypadnu. Proto jsem čelil útrapám s myslí docela veselou.

V cele mě čekalo překvapení, protože vypadala úplně jinak než ostatní, v nichž jsem kdy úpěl. Byla také jedinou vězeňskou místností, kterou mělo komisařství k dispozici, a její rozměry poskytovaly dost místa aspoň dvěma tuctům obyvatel. Kromě betonové lavice ani náznak jiného nábytku. Jediný otvor tvořily dveře z železných mříží. Těmi jsem brzy uslyšel, jak se Nina na dvoře zlobí a trhá řetízkem, a už mi přišlo líto, že jsem se dal zabásnout tak úplně bez odporu. Ono to přece jen tak docela legrace nebude.

Nebylo. Až do šesti hodin večer druhého dne. Teprve pak jsem dostal možnost vyložit situaci veliteli.

Rozplývaje se omluvami zatelefonoval do hotelu *Plaza*, aby si ověřil, zdali mluvím pravdu, když se odvolávám na tak vznešenou protekci.

„Zdvořile prosím za prominutí, vy ráčíte hostit pána jménem Richard Halliburton?“ slyšel jsem ho ptát se.

„Ráčím – tu a tam. Proč?“

„Tady kapitán N. N. z entého policejního obvodu. Pan Halliburton je u nás zatčený.“

„Ale! Tak tam tedy je? Vyříd'te mu, že si pro něj jedu.“

Spása na sebe nedala dlouho čekat. Pod dohledem udivených záchránců jsem naložil svůj osvobozený cirkus do auta a zabořil se do měkkého sedadla. Nina, zesláblá hladem a vyčerpáním, mě láskyplně objala ručkama kolem krku.

Konečně zase na svobodě!

Dalo by se předpokládat, že po takové lekci pověším řemeslo flašinetáře na hřebík. A právě to jsem udělal – ale jen pokud šlo o Buenos Aires. Venkova se to netýkalo. Ten sliboval poskytnout všelijaké jiné neobvyklé zážitky. Tam budou děti tancovat se zaujetím ještě větším než ve velkoměstě, ocení skvělé vlastnosti *morúta* ještě vděčněji. Měl jsem tak jako tak v úmyslu přesunout se do Rio de Janeira, a teď jsem se tedy rozhodl, že tak učiním po pevnině, a to via řeka Paraná – velké vodopády Iguagú – pustiny západní Brazílie. O tom, že by už někdo někdy takovou cestu podnikl, žádný v Buenos Aires nic nevěděl, což bylo už samo nejlepším doporučením k tomu, abych se na ni vydal já. A originalitu túry jsem se rozhodl zdvojnásobit tím, že se na ní budu vydržovat z výdělků svého cirkusu.

Obtížít se na takovou výpravu zavazadly znamenalo přivolávat katastrofu. To málo, co mi patřilo, jsem poslal lodí napřed a jako kufříku jsem použil útroh zpola dutého kolovrátku. Břitva, mýdlo, kartáček na zuby, cigarety i příruční knihovnička se tam vešly docela pohodlně.

Mým prvním dílčím cílem se stalo město Posadas, vzdálené osmačtyřicet hodin jízdy na sever, přestupní stanice z železnice na parník pro cestující k Iguagú.

Hodlal jsem schválně jet osobním vlakem, protože staví všude. Vylezu na každém nádraží a ozvučím jarní klid pampy co nejpronikavějším náparem *Marseillaisy*. Tak jsem také učinil. A výsledek? Nosiči, povaleči, děti, noví cestující se ke mně hrnuli s pokřikem „*Monito! Monito!*“ a penízky za neočekávané chvilkové pobavení jen přšely. Za každý nový přírůstek do kasy jsem si od průvodčího koupil další *boleto* a vezl se tak daleko, kam mi dovolila štědrost předcházející zastávky.

Naše umělecké turné trvalo dva dny a dvě noci. Jak jsme se blížili k Posadasu, projížděli jsme městy pořád menšími a menšími a příjmy cirkusové pokladny poklesly do té míry, že bych byl nedojel k cíli ani desátou třídou, nebýt konduktéra, kterému Nina tak přirostla k srdci, že nás posledních několik kilometrů nechal jet na poloviční.

Za další dva dny jsem vydělal v Posadasu sedm dolarů a koupil si lístek palubní třídy na loď, která se chystala vyplout proti proudu

Paraná. Hrstka našich spolupasajérů neměla brzy ani jednu drobnou minci, a poněvadž na tom naprosto nezajímavém toku nejsou skoro žádná přístaviště, nemohl jsem se obírat ničím jiným než knížkami, které jsem v Buenos Aires nastrkal do kolovrátku.

Nina byla asi také ráda, že si může odpočinout od obvyklé dřiny. Kdosi jí věnoval prasklé zrcátko, kterým se vydržela bavit nekonečné hodiny. Jiný její ctitel, už méně nevinný, vyzoroval, že ráda pivo, a od té chvíle až do konce cesty nebyla chudák Nina střízlivá ani na okamžik.

Po dvoudenní plavbě jsme o půlnoci dorazili k cíli. V džungli jsme na břehu našli nákladní fordku, čekající na zboží, a tloukli se v ní při měsíčku několik kilometrů po lesní silničce. Na jedné mýtině šofér zastavil, ukázal na odbočující pěšinu a prohlásil, že vede tam, kam se chci podívat.

Vykročili jsme po ní s Ninou vstříc zvláštnímu vzdálenému dunění, které jsme si uvědomili, sotva jsme vystoupili z auta.

Znenadání jsme se octli na okraji strašlivé prolákliny, široké přes půldruhého kilometru, a stanuli celí zkoprnělí před něčím, co nám v první chvíli připadalo jako veškerá krása světa proměněná v mlhu a měsíční svit, linoucí se z jakéhosi tajemného zdroje, skrytého mezi hvězdami a klesající, ztrácející se v bezednu tajuplnosti...

Stál jsem před Iguagú, před největším vodopádem na zeměkouli.

Zprvu jsem nedokázal pochopit, že mám před očima skutečnost. Jako by mě kdosi očaroval a umožnil mi nahlédnout do pohádkové říše titánů. Vtom ke mně z dálky přivál vítr hřmění, přinesl i vodní tříšť, a mně došlo, že to, nač hledím, přece jen je z tohoto světa.

Osm set metrů ode mne vytékala obrovská masa vody zdánlivě přímo z nebe. Byla to řeka, která po klidné pouti brazilskými pralesy dospěla nakonec k obvodu mohutné náhorní roviny. Zde, jako by věděl, že je mu osudem určeno co nevidět zaniknout v mocných vlnách Parany, vzepne se ten malý říční Napoleon k vrcholnému výkonu své životní dráhy. K výkonu tak oslnivému, že si každý, kdo se stane jeho svědkem, navždycky zapamatuje řeku, která překonává všechny ostatní úchvatnou krásou své poslední hodinky a neustále tak obnovuje jeden z divů světa.

S provedením svého slavného činu Iguagú nespěchá. Ovládá se a bedlivě plánuje. Neblíží se k záhubě ukvapeně, nevrhne se dolů jediným skokem střemhlav. Před gigantickým kaňonem, který jí vniká hluboko do srdce, se po obou stranách uvážlivě rozdělí do tisíce koryt, a teprve když je v pohotovosti každá kapka vody, najednou záútočí na frontě *dlouhé tři tisíce metrů* a s válečným pokřikem se žene přes okraj zpěněnou šedesátimetrovou přeřejí.

Mne, který tam přišel sám o půlnoci, docela ztracený v okolní pustině, nepřipravený a bezbranný, to zjevení pohroužené do měsíčního světla přimrazilo na místo. Stál jsem a zíral, žasl jsem – a uvěřil.

I Nina, schoulená mi na rameni... Ne, omyl. Nina neuvěřila. Nina spala jako dudek.

Řekl jsem, že je Iguagú největší vodopád na zeměkouli. Tohle tvrzení potřebuje upřesnit, než se na mne rozzlobí Niagara a Victoria. Tyto tři obryně tvoří dohromady výlučný trojlístek, všechny soupeře převyšující. Niagaře patří prvenství v množství vody a v nejlepší viditelnosti. Vodopád Viktoriin je zdaleka nejvyšší – přes sto dvacet metrů – ale vidět je minimálně. Při vysokém stavu hladiny ho vodní tříšť zakrývá skoro úplně. Iguagú má maximální výšku devětašedesát metrů, o jedenadvacet a jednu třetinu metru víc než Niagara, a je svým skoro čtyřkilometrovým hřebenem třikrát delší.

Z hlediska estetického je Iguagú bez konkurence. Mosty, elektrárny ani jiné průvodní jevy technického pokroku, které hyzdí Niagaru, tu neexistují. Každá skála, každý ostrůvek jsou zahlceny modravou džunglí. Z moře sněhobílé pěny stoupá k tropické obloze stejně bělostná mlha. Jako před tisíciletími chodí se sem ještě dnes napájet jaguáři. Vládne tu prapůvodní neporušenost, obestírající všechno divokým zeleným půvabem, o nějž Niagara už dávno přišla.

Po dvou dnech jsme se s Ninou vrátili k Paraně a nastoupili na jiný říční parník, který nás vezl sto devadesát kilometrů dál proti proudu až k místu zvanému Porto Guaira. Tady divočí sama Paraná seriálem přejejí, jimiž sestupuje z Brazilské vysočiny a poskytuje podívanou neméně úchvatnou než Iguagú. Guaírskými slapy protéká tolik vody, kolik jí má Mississippi, ale soutěskou širokou pouhých

sto dvacet metrů, a tudíž rychlostí odhadovanou na *víc než sto deset kilometrů za hodinu*. Řev toho *malstromu* je slyšet široko daleko. Ninu jeho běsnění tak vyděsilo, že mi v náručí hrůzou div neumřela, a mne v noci probouzelo celé týdny.

Nad peřejemi lodní doprava pokračuje. Porto Guaira se sice považuje za konečnou stanici, za mezní bod, ale šestkrát do roka se tu směšně mrňavý kolový remorkérek zapřáhne do hejna vlečných člunů a pachtí se s nimi proti proudu dalších šestnáct set kilometrů k železniční trati, která vede k civilizaci.

Měli jsme s Ninou z pekla štěstí, že jsme jeden z těchto transportů chytili za pět minut dvanáct. A opět nás cesta nic nestála. Majitel parníčku posílal do sanatoria v Riu přítele na smrt nemocného rakovinou žaludku a zoufale sháněl kulturního člověka, který by se na lodi o pacienta staral. Volba padla na mne s tím, že za odměnu dostanu volnou jízdenku.

Souhlasili jsme, Nina i já. S nepostradatelným kolovrátkem jsme vyrazili na trpasličím plavidélku, které se na hladině doslova ztrácelo, protože Paraná je zde a ještě daleko na sever široká půlšesta kilometru.

Šťastnou cestu, Nino!

Šestnáct set kilometrů dlouhá železniční trať ze Sao Paula na západ k Paraně znamená totéž, co v sedmdesátých letech minulého století *Union Pacific* – je primitivní, ale slibná.

Jakmile jsme se na ni s Ninou a flašinetem dostali, znovu jsem zahájil koncertní činnost na každé zastávce. Nina sice neztratila zručnost v lovení almužen, ale přesto bychom byli svůj stále obnovovaný boj s konduktérem prohráli, nezasáhnout zřízenec ze zavazadlového vozu: roztomilé půvaby opičky ho tak uchvátily, že se nad potulným cirkusem smíloval a nechal nás jet v dobytčáku gratis celých čtyřia dvacet hodin až do Sao Paula.

Tam jsme těžce pracovali tři dny – po celém tom bohatém a krásném městě zaznívala *Valencia, La Paloma, Marseillaisa* a znovu *Valencia, La Paloma* a *Marseillaisa* od rána do večera. Argentinci nebo Brazilci, to bylo Nině úplně fuk, drobné přechovávali ve

stejných úkrytech. Ale Brazilci se jí pravděpodobně zamlouvali lip – jejich policie ji nezatkla a neodvlekla do kriminálu.

V okamžiku, kdy jsme si našetřili na lístek třetí třídy do Ria, hned jsme se tam rozjeli. Cesta do hlavního města⁵ trvá ze Sao Paula dvanáct hodin.

Až umřu, nechci přijít do nebe; chci se vrátit do Ria. Je to tak evidentně nejkrásnější město na světě, že vůbec nechápu, jak by si ostatní mohla jen troufnout na pomyšlení s ním soupeřit. Budovy má sice docela všední, jenže to zapomenete po jediném pohledu na úchvatný přístav, za nímž a kolem něhož se kupí hory porostlé bujnou vegetací, a na červené střechy, blyštící se ve věčném slunci, a na tropickou oblohu a třpyt a jas všeho kolem. *Valencia* tu jaksi zněla sladčeji, *Marseillaisa* ryčněji. Lidé jsou zde ještě milejší než Argentinci, ještě méně upjatí, tolerantnější, lehkomyšlnější. Argentinci se v Ninině společnosti vraceli do dětských let. Brazilce dojímal doslova k slzám.

Naším nejmilejším působištěm se stala Copacabana. Riu vládlo léto a v téhle roční době je tato padesát metrů široká pláž, plná oslnivě bílého písku, oblíbeným eldorádem stovek a tisíců veselých, bezstarostných obyvatel Rio de Janeira.

Stačilo jen se dotknout kliky, a hned se k nám nahrnuly davy drobotiny, jenže potíž byla v tom, že každý měl na sobě jen plavky, v nichž se, jak známo, peníze obyčejně nenosí. Ulice a parky slibovaly zisky desetkrát vyšší. Ale tím jsme se v prvních dnech nevzrušovali. Raději hladovět na Copacabaně než se topit v blahobytu mimo ni.

Později jsme podnikli výpad na vrcholek „Homole cukru“, trčící v přístavu, a zubačkou na horu Corcovado, vypínající se nad městem do výšky přes devět set metrů. Jeden takový výlet nám přinesl menší střetnutí s vážnou konkurencí, s pouličním barytonistou, který za doprovodu mandolíny vyluzoval tóny sladší, než jaké kdy ulice slyšela. A protože se vyznal v tlačení, dával si za ně dobře zaplatit.

Oba jsme vycítili, že jsme si navzájem nebezpečnými soupeři, tak jsme se dohodli, že vytvoříme společnost a pojedeme fifty fifty. On

⁵ Rio de Janeiro bylo hlavním městem jen do jara 1960. 21. dubna onoho roku se jím stala Brasília. (Pozn. překl.)

znal dobře město, ale opička přitahovala víc lidí. Klapalo nám to přímo báječně. On pěl, já hrál, Nina tančila. A doprava stála a stála.

Přesto než se týden sešel s týdnem, bylo mi jasné, že jsou dny mého flašinetářství sečteny. Co jsem si předsevzal, to jsem provedl – absolvoval jsem cestu po pevnině z Buenos Aires do Ria a neutratil přitom nic víc, než co jsem si vydělal kočovným cirkusem. Pokračovat v téhle pošetilsti by nemělo žádný smysl, nemluvě o tom, že mě už přestávala bavit. Přišel čas přemístit se na sever do Francouzské Guayany. Ani kdybych miloval Ninu ještě víc, věčně se mnou cestovat nemůže. Až se vrátím do Severní Ameriky, bude už zima. Opička v životě chladné počasí nepoznala a nevydržela by je. Nejrozumnější, přesněji, jediné východisko bylo dát jí svobodu, pustit ji zpátky do pralesa, jejího původního přirozeného prostředí.

Odjel jsem tedy taxíkem na kraj džungle obklopující město, vyhledal jsem pěkný planý ořešák, přerízl kožené kšíry a vysadil ji, nyní volnou a svobodnou, na nejbližší větev.

Bylo mi hrozně, jako bych v té chvíli odkládal vlastní dítě. Nicméně jsem musel volit menší ze dvou zel. Nechat Ninu tady bude lepší než vézt ji s sebou dál do světa.

Naposled jsem ji pohladil po hlavičce. Dívala se na mne naprosto nechápavě a starostlivě: Copak mi to chceš zase provést? jako by se ptala. V té době jsem dovedl číst její myšlenky a rozuměl jsem její řeči už dokonale a ona znamenitě chápala mne. Teď už určitě vycítila, že se za mým podivným chováním tají cosi neblahého, a snažila se poznat z mého výrazu, oč vlastně jde.

Já však musel svůj hanebný čin dokonat bez ohledu na to, jak bolestně mi dráсал srdce. Nějaký den se jí jistě bude stýskat, ale pak se znovu naučí žít v korunách stromů.

Potřásl jsem jí ručkou a spěchal k čekajícímu autu. Nina vzápětí pochopila celou pravdu a zoufale zanaříkala. Pustila se dolů se stromu. Dal jsem se do běhu. Letěla s křikem za mnou, zachytila se pospíchajícího kolena, jediným skokem se mi vyhoupla na rameno, své obvyklé stanoviště, celá rozechvělá se tam usadila a plakala a naříkala a vyčítala.

Nevěděl jsem si rady. Svou milou a přítulnou povahou si mě získala už dávno. Kapituloval jsem. Celý v rozpacích a nešťastný jsem se smířil s myšlenkou, že svou uličnickou lásku neopustím, ani kdybych musel kvůli ní strávit zbytek života v tropech.

Francouzská Guayana k nim přece patří. Tam tedy ještě bude Nina v bezpečí. Proto jsem ji v přesvědčení, že se jí cesta bude líbit, vzal i s kolovrátkem na palubu parníku mířícího k severu.

Vedlo se jí tam znamenitě. Pustil jsem ji z řetízku, takže mohla běhat po celé lodi, šplhat po stožárech, houpat se a skákat v lanoví a provozovat akrobacii, při níž divákům naskakovala husí kůže. Od první chvíle se stala královnou a miláčkem celého parníku. Posádka ji zbožňovala a mezi pasažéry nebyl nikdo, kdo by nevyhledával její společnost rád a často.

Jistě si oblibu zasloužila, jenže ta měla i své stinné stránky. Všichni chtěli svou berušku pořád krmit – a také ji krmili. Čím sladší a nestravitelnější sousto dostala, tím hltavěji ho spolkla a tím divočejší kousky po něm prováděla. Množství bonbónů a jiného cukroví, které zkonsumovala, bylo prostě neuvěřitelné – a to ani

nemluvím o pivě a kostkách cukru a burácích, jimiž to všechno gurmánsky prokládala. Ta strašná žravost mě sice znepokojovala, ale protože jsem odjakživa věřil, že na rozdíl od lidí požívají zvířata jen tolik, kolik potřebují a snesou, domníval jsem se, že mohu Ninu nechat jednat podle jejího vlastního uvážení.

Tím jsem se dopustil pitomosti, ba přímo zločinu. Nedaleko rovníku spořádala dvoukilová opička za jedině odpoledne čtyři nebo pět koblih, velkou tabulku čokolády a tři banány a zanedlouho potom dostala prudký záchvat akutního žaludečního kataru. Když jsem zpozoroval, jak je jí strašně zle, odnesl jsem ji, zoufale se ke mně tisknoucí, na spodní palubu do její bedničky a utíkal jsem pro lodního lékaře. Vrátili jsme se spolu tryskem.

Nina ležela v bedničce bez hnutí a s pacičkami křížem přes obličej. Zavolal jsem na ni, že ji přišel navštívit pan doktor a že ji zase dá do pořádku.

Jenže Nina neslyšela.

Nina byla mrtvá.

Vystrojili jsme jí prostý pohřeb. Oblékl jsem ji do původních karnevalových šátečků, nasadil jí červený klobouček, který poznal tolik drobných mincí, a zabalil ji do povlaku na polštář. Tak byla připravena k námořnickému pohřbu.

Věděl jsem, že by byla ráda, kdyby ji na šťastnou cestu do ráje vyprovázela hudba. Přinesl jsem tedy věrný kolovrátek, aby se mohla rozžehnat se světem za zvuků své milované *Valencie*.

Zase jednou jsem točil zrezivělou klikou, zase jednou zněla stará, dobře známá melodie pro Ninu, zase na ni láskyplně hleděl zástup jejích přátel, postávajících beze slova u zábradlí...

Když se nad Nininým tělíčkem zavřely vody temného, mohutného Atlantiku, zčeřila se jeho hladina jen nepatrně.

Nina odešla. Avšak kolovrátek zůstal – jenže co s kolovrátkem bez opičky?

Aby se mé malé kamarádce nestýskalo a aby neměla pocit, že jí na cestě do věčných lovišť něco chybí, hodil jsem kolovrátek do oceánu za ní.

Takhle tedy se Nina odebrala tam, kam přicházejí všechny hodné a věrné opičky, do nebe, kde nejsou menší mince než peso, kde zvučí *Marseillaisa* od rána do večera a kde jsou všechny flašiny z ryzího zlata. Tam, v té požehnané a šťastné končině, si může dopřát koblih, co srdce ráčí. A nikdy, vůbec nikdy se nebude muset obávat žaludečních potíží.

TOULKY EVROPOU

Pokoření Matterhornu

Naprosto jsme nechtěli jet do Hamburku. Naše dobrodružná pouť by byla začala v Lisabonu nebo v Manile, kdyby tam byl parník náhodou přistál. Bylo naprosto lhostejné, kde zahájíme svou evropskou pouť za dobrodružstvím. Napjali jsme plachty, abychom zachytili vítr, a západní větry nás zavály do Německa.

Když jsme s Irvinem vyplývali sedm z patnácti dolarů, jež jsme si vydělali na moři (část jich padla na nákup *Otty* a *Ojelie* – dvojice jízdních kol, na nichž jsme chtěli projet Evropu), usoudili jsme, že jsme v Hamburku vydali peněz dost a že by nebylo k ostatnímu kontinentu spravedlivé, kdybychom je nevydali také jinde.

Irvine navrhoval cestu přímo do Paříže, já jsem chtěl do Říma. Abychom se vyhnuli sporu, usnesli jsme se, že rozhodnutí o tom, kam máme dále cestovat, ponecháme náhodě. Irvine zavřel oči, otočil se třikrát kolem osy před mapou Evropy a nazdařbůh se jí dotkl ukazováčkem. Když oči otevřel, zjistil, že se dotkl téměř přesně Rotterdamu – vydali jsme se tedy do Rotterdamu!

Zatěžkáni jenom svými poloprázdnými batohy, rozjeli jsme se nejdřív do Berlína. Potom jsme se obrátili k západu a cestovali tam pomalu od vsi ke vsi, že nám trvalo patnáct dní, než jsme se dostali k bráně s nápisem *Deutschland* na jedné straně a *Nederland* na druhé. Když se úředníci přesvědčili, že nejsme uprchlí trestanci, pustili nás přes hranice a dovolili nám šlapat přes Amsterdam, Haag a tak dále až do Rotterdamu.

A kam teď? Znova jsme vytáhli mapu a uvažovali, kam namířit. Sklouzl jsem pohledem napůl kradmo, napůl jako z vnuknutí k jihu, do Švýcar, k hoře na italské hranici, označené drobným písmem *Matterhorn*. Tam toužilo mé srdce, tam směřovalo již od té doby, kdy jsem si pověsil ve školácké studovně v Lawrencevillu obrázek této královské hory, aby tu vládla a vyzývala každého, kdo přijde. I teď mi stačilo zavřít oči a přede mnou se zjevil její jiskřivý, vyzývavý vrchol jako vidění mečů a andělů Jany z Arku. Její majestát, její

vladařský rozmach k modré obloze, její romantika i tragédie znovu rozpálily mou obrazotvornost, že se mi každá jiná výprava zdála šerá a nevábná. Zmocnila se mě nezkrotná touha stanout na této hoře, jež v Evropě nejvíce proslula svou krvelačností. Co na tom, že zabila víc lidí než která jiná? Tím spíš na ni vystoupím. Mládí! Mládí! Tady jsem měl skvělou příležitost je uplatnit. Tady čekala nová a vzácná zkušenost, pro kterou nebylo škoda téměř žádné oběti – krása, radost i dobrodružství. Musíme chopit příležitost za rohy, než bude pozdě. Pravda, neměli jsme výstroj a nemohli jsme si dovolit takový přepych, ale Mojžíš, když vystupoval na Sinaj, také neměl výstroj, a stejně tak Noe, když vystoupil z archy a sestupoval z Araratu... Mám-li se však do tohoto dobrodružství opravdu pustit, musím získat Irvina a nakazit ho svou posedlostí Matterhornem.

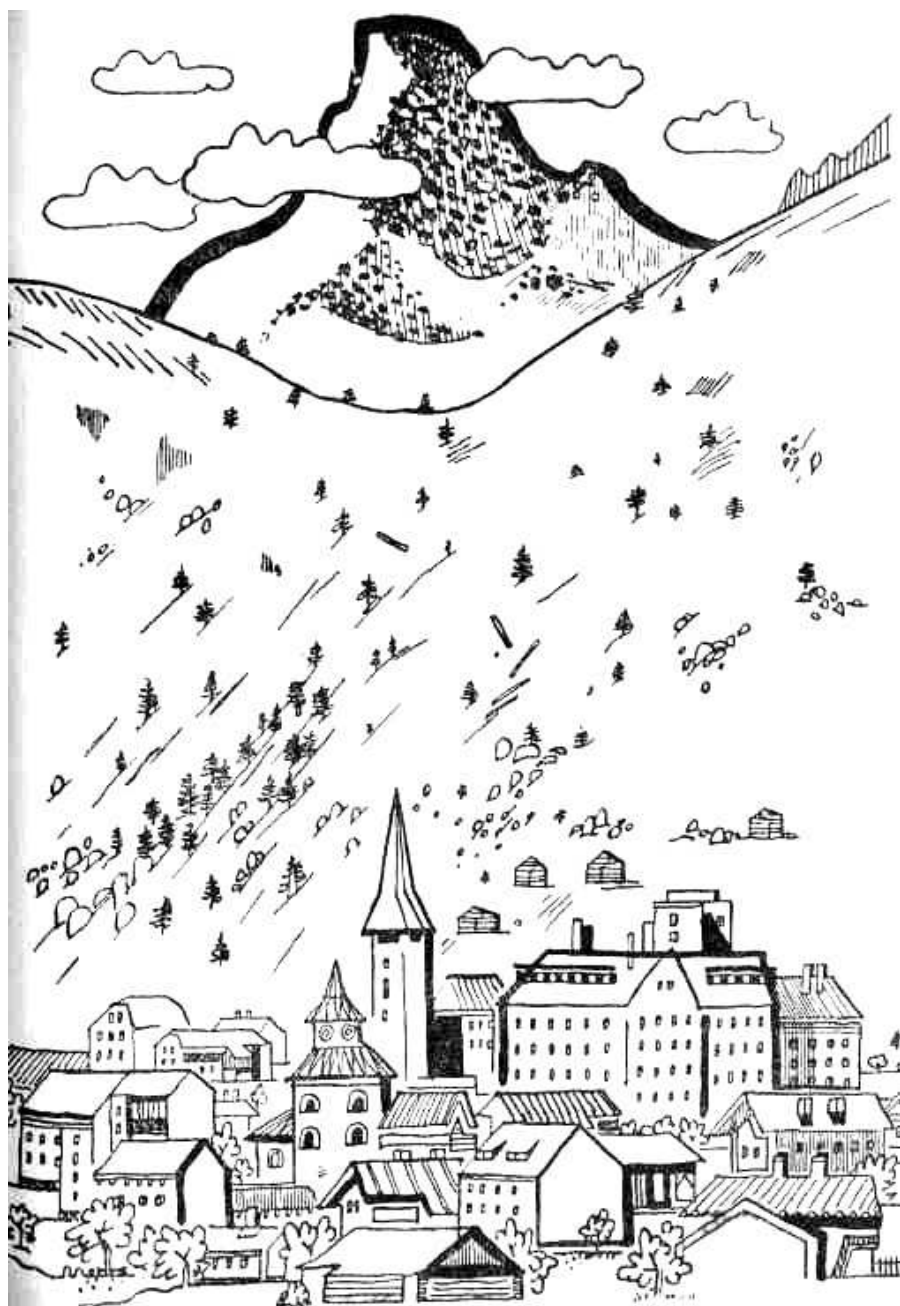
Než jsem si mohl rozmyslet, jak bych na něho co nejstrategičtěji zaútočil, promluvil na mě.

„Dicku, chtěl bych ti něco navrhnout. Mám sice dojem, že to nepůjde – je to příliš drahé – příliš nebezpečné – a vůbec, ale přál jsem si to již od té doby, co jsi u nás v pokoji pověsil ten obrázek. Chtěl bych – víš – chtěl bych vystoupit na Matterhorn!“

K úžasu všech lidí v hotelové hale, ba i samotného Irvina, popadl jsem ho prudce do náručí a třikrát divoce zajásal.

Bylo již dvacátého září a věděli jsme, že sezóna vhodná k výstupu na Matterhorn bude záhy u konce, ba možná že už skončila. Neměli jsme času nazbyt. Prodali jsme *Ottu* i *Ofelii* a bez meškání jsme se za peníze vydali po Rýně do Kolína. Závod s nepříznivým počasím v Alpách nám nedopřál, abychom se příliš kochali cestou po řece, ale přece jsme se zdrželi několik dní, abychom se na výstup Matterhornu pocvičili. Zlézali jsme věže katedrál v Kolíně a ve Štrasburku, vznosnou pevnost Ehrenbreitstein, jež strmí nad Koblenzem, proslulé loreleiské útesy, příkré stezky k několika rýnským hradům vysoko na skálách a dokončili jsme svůj výcvik v lesnatých horách v Alsaských Vogézách, jejichž oblastí jsme museli putovat přes sto kilometrů ze Štrasburku k švýcarským hranicím.

A tak když jsme se konečně dostali do Zermattu, vesnice na úpatí naší hory, byli jsme na velký boj připraveni alespoň puchýři na patách a ukrutně rozbolenými svaly. Ale ani Irvine, ani já jsme nijak

neklesali na mysl. Našli jsme si vůdce a jali se vyjednávat. „Jistě jste už lezli na hory,“ řekl Adolf, jeden z nastávajících průvodců, který uměl skvěle anglicky.

Neodvážili jsme se mu prozradit, že bychom mohli vstoupit do klubu alpinistů jenom na základě svého umění chodit po nekonečných schodech, protože již bylo čtrnáct dní po sezóně a báli jsme se, že by nás nevezal.

„Ó, hodně,“ prohlásili jsme skromně a jmenovali jsme mu vrcholy, jež jsme již ztekli od Palisád až k Popocatépetlu.

O Palisádách naši vůdcové dosud nikdy neslyšeli, a tak je naše prohlášení velmi ohromilo. Nabyli patřičného dojmu a uvolili se podniknout s námi výstup, jakmile to dovolí mlha a sněhové bouře na výšinách. Zatvářili se však zděšeně, když se dověděli, že naši výzbroj tvoří kartáčky na zuby (pro každého jeden) a holicí přístroj. „Ale musíte mít okované horské boty, ponožky, kamaše, palečnice, vlněnou kuklu, cepín atd. atd. atd. Přece nelezete na horu Olivetskou. Bude strašná zima a přišli jste po sezóně, tak budeme mít celou cestu pernou práci.“

Podívali jsme se s Irvinem na sebe úplně otráveně. Kdybychom si to všechno měli kupovat, nezbylo by nám nic pro vůdce. Když jsme jim vysvětlili situaci, ihned se nás ujali a přepychově nás vybavili z vlastních zásob.

Po celou dobu byla mlha, a tak jsme se nemohli pokochat ani krátkým pohledem na vytouženou horu. Čtvrté noci však vypukla nad údolím bouře a prudký liják vyčistil vzduch. Když jsme se druhý den ráno vzbudili, hnali jsme se rozčileně k oknu. Tam, v prudké záři ranního slunce, pohrdaje zemí, stranou od ostatních Alp se povýšeně tyčil v oslnivé běli – Matterhorn.

V poledne, kdy byl vzduch jako víno a nebe bez mráčku, dodali si Adolf i André odvahu, nabrali lana, potravu a výstroj a vedli mě s Irvinem údolím od Zermattu do spárů schouleného lva, jemuž se Matterhorn z jistého úhlu velmi podobá.

Naši vůdcové nám hned od začátku naší cesty vyprávěli o špatné pověsti hory a vykládali drásavé příběhy o jejích četných obětech. S větším dílem svědomitosti nežli taktu nás zavedli na hřbitůvek u

cesty a ukázali nám několik hrobů, jež by mohly zajímat adepty horolezectví. Zamyšleně jsme nad nimi stáli a tiše četli:

C. H. a R. H. – zahynuli na Matterhornu roku 1865.

W. K. W. – roku 1870 se zřítíl z Matterhornu a zabil se.

B. R. B. – se dvěma vůdci sklouzl 10. června 1891 z výběžku Matterhornu a zřítíl se tisíc metrů hluboko.

Nedaleké muzeum bylo stejně povzbuzující. Spatřili jsme tam cepíny a šatstvo nesmrtelných mladých anglických horolezců, Hudsona, Hadowa a lorda Douglase, kteří roku 1865 přišli do Zermattu ještě s jakýmsi panem Whymperem a třemi vůdci ztákat nové vrcholy. Švýcaři vždycky považovali Matterhorn za naprosto neschůdný a také to sportovcům řekli.

Stoupající na horu, sami jsme se mnohokrát divili, že se tato první výprava vůbec dostala na vrchol. Ale Matterhorn se pomstil za to, že jej člověk konečně přemohl. Při sestupu, přímo pod *ramenem*, kde je příkrá sněhová výspa, k jejímuž zlezení dnes napomáhá zajištěný řetěz, uklouzl na ledě Hadow, cambridžský student a nejmladší člen výpravy. Všech sedm horolezců bylo spoutáno lanem k sobě, a tak strhoval jednoho člena výpravy za druhým do propasti, až zbyli jenom Whymper a dva vůdcové. Opřeli se celou váhou zoufale proti síle, kterou je jejich řídicí se druhové táhli dolů, a překotný pád se zarazil, čtyři muži se houpali na laně třináct set metrů nad ledovcem. Chvilí lano drželo; potom neodolalo náporu, přetrhlo se a čtyři ze sedmi odvážných dobyvatelů vznešené hory se zřítíli a tragicky zahynuli.

V myšlenkách na hroby a osud Whymperovy výpravy jsme s Irvinem zahájili výstup.

Několik hodin jsme kráčeli po klikaté stezce na hřbetě výběžku a pohlíželi do údolí, jak vede k Rhóně a k civilizaci. Nemohli jsme se ovšem nadlouho zastavit. Musili jsme ještě do večera vystoupit osm set metrů po strmé a toho dne zledovatělé stezce až k chatě. Po dalších dvou hodinách ustavičného stoupaní jsme se téměř bez dechu dostali k tomuto útulku, odkud se nám naskytl rozhled na moře ledovců, roztažených jako pět prstů pěti směry od vrcholku Monte Rosy, jiskřícího v zapadajícím slunci, až ke zkroucenému, úžicímu se zápěstí pod námi, odkud se s hrozivým jekotem hnala do údolí

ledová bystřina. Kolem nás strměl obrovitý polokruh třpytných zasněžených skalin, nad námi se tyčil nebetyčný sráz mračného, mohutného Matterhornu a pohrdavě potřásal hlavou do tváře klesajícího slunce, až konečně zaplál jako pochodeň, a jas odražených paprsků vytvořil alpskému samovládci náležitý diadém. Bouře minulé noci pokryla celý amfiteátr jiskřivým baldachýnem, jehož neposkvrněná bělost, zdůrazněná ještě bezmračným nebem, bodala do očí.

V chatě nás očekávala kamna a palandy. Asi tři hodiny po půlnoci jsme byli již zase vzhůru, abychom vystoupili co možná nejvýše, než vyjde slunce, jež taví led a činí jej zrádným. Uvázání lanem každý k jednomu vůdci, vzdorovali jsme mrazivému vzduchu a otloukali si hlavy o planety. Nad námi plynula Mléčná dráha a závodila skvělostí s posledním úsilím časného říjnového měsíce, který zářil do jasné modré noci, zkresloval okolní skaliska a osvětloval Matterhorn, který tu jako sfinga strměl ve svém majestátu ke hvězdám.

Připadal jsem si do značné míry jako oblíbený pudlík na řetízku a štěkal jsem v odpověď na Adolfovo zavolání, stejně jako Irvine na zavolání Andrého. První hodinu se lana bez užítku ploužila mezi námi, protože jsme byli oba svěží, vytahovali jsme se rukama z balvanu na balvan a celkem hbitě jsme následovali své vůdce. Celý výstup se vlastně dál podél úzkého hřebenu. Z dálky se zdá ostrý a blízkost tento dojem nezmění. I na nižších svazích je nutno šplhat nahoru a dolů po zářezech, které nejsou širší než půl metru a z nichž lze spadnout tisíc metrů hluboko. Na úseku asi tři sta metrů dlouhém nebo ještě delším jsme museli hřeben opustit a šplhat se po holé skále. Zde byl výstup zvlášť obtížný. Každá škvíra byla plná sněhu a ledu, takže je Adolf musil cepínem vysekávat, abychom se měli kde zachytit. Téměř svislé, šest až patnáct stop vysoké útesy se čím dále tím více zvyšovaly a vyskytovaly častěji, takže jsme si na každém metru musili pomáhat lokty, koleny, zuby i prsty u nohou stejně jako rukama.

Vůdce nás vždycky bezpečně ukryli v nějaké puklině, načež vyšplhali po skalní stěně o pět nebo deset metrů výše. Potom nám dali znamení, abychom se vydali na cestu, a jali se tahat za lana,

kteřá jsme měli uvázaná pod rameny. Takto tažení shora, mohli jsme stoupat z útesu na útes s pocitem poměrně značné bezpečnosti.

Když jsem zlézal zvláště nebezpečný útes, uvolnil se veliký kámen, kterého jsem se chytil. Nemohl jsem se zachytit ničeho jiného, ztratil jsem rovnováhu a začal jsem klouzat v lavině sněhu a kamení dolů po hladké, zledovatělé pravé stěně Matterhornu.

„Adolfe! Adolfe!“ zvolal jsem zoufale.

Lano se okamžitě napjalo a já se s trhnutím zastavil, sotva jsem spadl nějakých pět metrů. Visel jsem ve větru jako pytel cementu, až jsem se dostal přes překážku – totiž hlavně díky vůdcovu úsilí. Od té doby až k převisu lano nikdy nepovolilo v napětí.

Naši průvodci záhy objevili, že nejsme takoví kamzíci, za jaké jsme se v Zermattu vydávali. Hodili jsme sebou na skalisko oslepeni výškou a třesouce se únavou, a uvažovali jsme, na který ledovec asi dole spadneme.

A to naše potíže teprve začínaly. Přechod přes zledovatělý výstupek znamenal další hrůzu. Když jsme překročili čtyři tisíce metrů, vál vítr stále zběsileji a útočil na nás s takovou silou, že kdybychom se nebyli drželi skalín jako přilepeni, byl by nás sfoukl dolů.

Od *ramene* jsme mohli dále vystupovat jenom tak, že lana, upevněná horním koncem na zaražených cepínech, byla spuštěna dolů a my jsme ručkovali po těchto zledovatělých provazech. Ale ani s touto nezbytnou pomocí nebylo posledních dvě stě metrů výstupu rozkoší, kterou bych se chtěl kochat denně před snídaní. Výstup ve zředěném vzduchu byl nesmírně vyčerpávající; vítr nám bičoval tváře sněžnými víry a bodal jako jehly. Ruce nás bolely od ručkování po laně – a srdce, nezvyklá tak dlouhé námaze, nám prudce bušila v prsou. U proslulého *převisu*, v půli cesty mezi *ramenem* a vrcholem, kde horní část útesu přečnívá přes dolní, jsem byl již téměř u konce svých sil a dále mě hnaly jenom pýcha a vítr pronikající do kostí. Vší

silou jsem se snažil vytáhnout se po osmi metrech visícího lana, avšak v polovině jsem již nemohl. Držel jsem se provazu a vítr mě uchopil a odfoukl jako kyvadlo od skalní stěny nad dva tisíce metrů hluboký sráz. Oči mi osleply, v rukou jsem ztratil cit; hlava se mi točila v polovičním bezvědomí. Adolf musil opět zakročit. Protože již zlézal *převís* s řadou výprav stejně nezkušených jako my, předvídal mé nesnáze, popadl upoutané lano a vytáhl mě spíše mrtvého než živého nahoru. Když byl i Irvine bezpečně na plošině, natáhli jsme se bez dechu jak dlouzí tak širocí do sněhu, až jsme se vzpamatovali. Teprve potom jsme si všimli, že je jasný den, a uvědomili si, že jsme při svém zuřivém výstupu zmeškali jeden z nejkrásnějších pohledů na světě: východ slunce na Matterhornu. Posledních třicet metrů bylo jako žebřík; povrch tu byl drsný a bořili jsme se až nad kotníky do hlubokého sněhu při každém kroku. Plahočili jsme se pokorně dál a dál, nehleděl jsem nikam než přímo před sebe a náhle jsem uviděl, jak ke mně Adolf napřahuje ruku.

„Už jsme tu,“ pravil. „Blahopřeji vám.“

Vskutku, byli jsme na vrcholku – čtyři tisíce pět set pět metrů – a před námi se prostíralo celé Švýcarsko. V bezmračném vzduchu jsme viděli téměř všechny alpské hory. Na západě se rýsoval velký a bílý Mont Blanc a na severu jsme uviděli věčně sněhem pokrytou Pannu. Na jihu se v dáli tratila Itálie se svými jezery a mlžným oparem a na východě se pyšně tyčila skupina Monte Rosy, dokonce vyšší než náš vznosný hřeben. Přikrčení na nejvyšším sněhovém výstupku jsme se nasnídali ve větru, který se pokoušel roztrhat nás na kusy za to, že jsme se odvážili vniknout do jeho nejvlastnějšího panství. Ač rozpoutané živly divoce řádily, zapomněli jsme na ně v nadšení nad tím, že jsme zdolali Matterhorn. V této vzrušené chvíli plného života jsme cítili, jak se nám pění krev. Hrůzy a plahočení při výstupu byly zapomenuty. Propast pod námi i podivuhodné panoráma kolem nás šířily takové kouzlo, že jsem zmlkl v posvátné hrůze. Už jsem skoro myslil, že je Irvine také pod jeho vlivem, neboť jsem viděl, jak spíná ruce a pohlíží do propasti, hluboké dva tisíce metrů, s výrazem, jenž mi potvrdoval, že se cítí zajedno s nekonečnem.

„Ach Dicku,“ zašeptal tak nezvykle slavnostním tónem, až jsem očekával, že teď vyřkne něco velikého a oduševnělého o svrchovanosti přírody a slávě boží.

Naslouchal jsem, bez dechu a s chvěním.

„Konečně,“ pokračoval vzdáleným hlasem, „po všech těch letech, kdy jsem o tom mluvil a snil, konečně mohu *doopravdy* DOPLIVNOUT NA DVA KILOMETRY!“

Jenom vůdcové mě zadrželi, že jsem ho neshodil dolů.

Sotva jsem se vzpamatoval z této rány, počal Irvine zase naříkat, že si zapomněl vzít s sebou pětakilovou železnou činku, kterou vlek již z Berlína, a že zamešká svůj ranní tělocvik. Stručně jsem navrhl, aby se tedy pro ni vrátil.

Irvine byl stejně znechucen mnou, když jsem se chytil dřevě něho kříže, který označuje švýcarsko-italskou hranici, přikrčil se do sněhu, aby mě vítr neodfoukl, vytáhl svůj nezbytný zápisník a zkřehlými prsty pracně vepsal na větrem zmítanou stránku několik postřehů. „Kdybys padal odtud do Zermattu,“ vyjel netrpělivě, „určitě bys psal cestou dolů do toho zatraceného zápisníku cestovní dojmy.“ Když jsem se podíval přes okraj plošiny a zjistil, jak hluboko bych to padal, usoudil jsem, že by člověk napsal docela slušný spis, než by mu styk se zemí vyrazil tužku z ruky.

To by se alespoň moje literární pokusy četly, Irvine, soudě podle sbírky spadlých věcí v muzeu. Chceš-li, aby se tvé staré šaty nebo zápisky staly nesmrtelnými a byly zachovány pod sklem pro postrach příštím pokolením, stačí skočit z Matterhornu. Většinou se soudí, že vrchol této nepolepšitelné hory poznalo jen několik málo vyvolených. To je omyl, protože každou sezónu tahá řada výprav starého lva za vousy a vrací se na zemi spokojená a pyšná; přesto však se zapřísahá, že „už nikdy“. V celém Švýcarsku není hory, jež by nebyla zlezena, takže je navždy tatam doba, kdy se člověk mohl radovat, že stanul první na nějakém strašném velikánu, který dosud znali jenom orlové. Ale být desátým nebo stým těší stejně. Nelze opovrhovat těmito rozlehlými a krásnými horami a údolními jenom proto, že jsou tak známé. Řeky poskakují přes balvany stejně nenucené dnes jako před tisíci lety. Vzduch – víno, vonící sněhem a borovým jehličím, není méně opojný. Kouzlo Alp nikdy nepomine. Kde jinde je možno najít přírodu tak krásnou na pohled, a přece tak nerušenou jako zde, v jejích oblíbených horách?

Pod sněžnou čarou je to půvab; nad ní je to zběsilá radost; zběsilá radost stát za svítání na vrcholku nějaké vznosné skaliny a pozorovat, jak vzrůstá jantarový jas na zvlněném východním obzoru, zlézat velikány jako Matterhorn, obklopené množstvím hor, kde není ani známky, že jsi v srdci civilizované Evropy, a ne v nějaké grónské pustině. Člověk tu nalézá vzrušení jinde neznámé – pocit, že vkročil do jiného, vyššího života, do jiného světa – světa, který netvoří země a moře, nýbrž křišťálový vzduch, obloha, sníh a prostor. Tím vším se nám naplnilo srdce. Byl to nový pocit velké síly, dalšího přemoženého živlu, svrchovaná odpověď žízni po opojení, po

pohybu, nebezpečí a vzrušených požiticích. Jedna z velkých ctižádostí našich mladých životů byla ukojena. Nikdy nás již nebude štvát vzpomínka na toto skvělé pokušení, kterému jsme neměli odvalu podlehout. V budoucnu nám údy mohou vypovědět službu, srdce a plíce ochabnout. Ale to už bude jedno. Nebudeme marně litovat. Využili jsme své mladosti, pokud jsme ji měli. Vystoupili jsme na pyšný Matterhorn!

Bylo již skoro deset hodin, když jsme konečně byli schopni odtrhnout se od tohoto alpského trůnu a vydat se na propastnou cestu domů. U některých nejstrmějších a nejhladších skal jsme se divili, jak se asi po nich dostaneme dolů, a když jsme byli dole, nemohli jsme pochopit, jak jsme se po nich mohli vůbec dostat nahoru. Vůdcové teď šli za námi a zvolna a pravidelně nás pouštěli po laně z balvanu na balvan. Nebudu se zabývat podrobnostmi našeho sestupu. Nejvýmluvnějším svědectvím o tom, jak jsme se vlastně dostali dolů do Zermattu, jsou chybějící zadní části našich manšestrových kalhot.

Jak se kupuje slon

Tak kam teď? Byl jsem poněkud v rozpacích nad přemírou své svobody. Přitahovaly mě západoindické ostrovy, jako Martini – que, Tobago a Trinidad. Jsou krásné a jejich historie je zajímavá; ale znám je všechny. Potřeboval jsem nová jeviště, nové, dosud nenavštívené horské vrcholky. Proč bych se vracel na stará místa, když na světě je ještě tolik míst, která jsem dosud neprozkoumal?

Sáhl jsem po svém kapesním atlasu, abych našel inspiraci, a otevřel ho v místě, kde je mapa Evropy. A našel jsem nejednu, nýbrž dvě inspirace... Mé oči padly na alpský řetěz, který odděluje Švýcarsko od Itálie a přes nějž vedl můj oblíbený hrdina Hannibal svou kartaginskou armádu na slonech. Vždycky jsem si přál vykonat tentýž pochod přes Alpy na vlastním slonu. Myslím, řekl jsem si, že teď je pravý čas. Hannibal přešel v říjnu. Dnes je dvacátého září. Když si pospíším, vykonám svou cestu ve stejném období jako Hannibal. Teď bude nejlíp, když se vydám do Paříže a poohlédnu se po slonu.

Prvního října jsem dojel do Paříže a začal se vyptávat po ceně všech slonů, kteří byli v městě.

Uvědomil jsem si, že podzim již nebezpečně pokročil. Při Hannibalově výpravě ležel sice také sníh v alpských průsmycích. Jenže z 37 slonů, kteří se vydali na cestu do Itálie, došla pouhá polovička. Myšlenka na tak strašlivé vyhlídky poháněla mé přípravy. Všechny cesty vedoucí přes Alpy budou v nejbližších čtrnácti dnech uzavřeny, neomešká-li se zima déle, než tomu bylo za posledních dvacet let... Nesměl jsem ztratit ani chvíli.

Bylo samozřejmé shánět slona k pochodu po silnici a k výstupu do hor v cirkuse. Cirkusový slon bude zvyklý nésti *howdah*, zavazadla i cestující a bude zvyklý i na autobusy a kola, s kterými se bude muset dělit o silnici.

Šel jsem tedy přímo do zimního cirkusu, abych se podíval na slony zblízka. Chtěl jsem si vybrat zvíře, které by mě okouzlo svou krásou, ladností a inteligencí.

Ze šestnácti vystupujících slonů mi padla do oka jedna sloní dáma. Uměla stát na předních nohou, sedět zpříma na červené stoličce a zvedat cvičitele na chobotu vysoko do vzduchu. Její chování bylo skromné a uhlazené a ostře se lišilo od způsobů jejích druhů, kteří se strkali, frkali a dělali nehezka gesta na obecenstvo, když přiblížili své choboty ke špičkám jeho bot.

Po představení jsem šel navštívit svou novou favoritku. Nakrmil jsem ji třemi pytlíky burských oříšků a poškrábal jsem ji po zádech železnými hráběmi. Zachvěla se rozkoší a zdálo se, že na mne vrhla zasněný pohled. Sám Hannibal neměl nikdy tak krásného a něžného slona, jako byl tento, tím jsem si byl jist. Už jsem se viděl, jak sedím v *howdahu* a vedu Lulu hrdě dolů do Říma.

Ředitel cirkusu vypadal trochu překvapeně, když jsem ho žádal, aby mi prodal nebo pronajal Lulu na výpravu do Alp. Od časů Hannibalových nikdy nikdo neslyšel v celé sloní historii podobný návrh. Naštěstí měl ředitel smysl pro humor a byl mým plánem nadšen. Ale Lulu nemohla být má pro čistě osobní a intimní důvody. Lulu byla v nesnázích. Její nesmírně přichylná povaha ji vedla od jedné srdeční záležitosti ke druhé; a to způsobilo nekonečné množství skandálů mezi ostatními cirkusovými hvězdami. Lulu

čekala děťátko, jak prorokovaly všechny potměšilé sloní klevety. Namáhavý výlet do hor by byl nanejvýš nerozumný v tak kritickém období.

To mi zlomilo srdce. Ředitel měl ovšem jiné slony; Marii, Josefínu a Yvonnu. Chtěl jsem jen slonici, samec by byl asi příliš umíněný. Mohl jsem mít Yvonnu za tisíc franků denně. Její morálka byla bez poskvrny. Nedivil jsem se, nebyla totiž tak půvabná jako Lulu. Její pleť byla suchá a svraštělá. Když stála na zadních nohou, skučela revmatickými bolestmi. Předvídal jsem, že by ji Alpy hrozně nudily. Ale neměl jsem na vybranou: buď Yvonna, nebo nic. Po značném smlouvání o nižší cenu jsem zaplatil zálohu a stal se na měsíc majitelem mnoha tun sloniny.

Howdah, který jsem dostal s Yvonnou, předčil všechny moje odvážné sny – jeho pozlacený rám byl pokryt červenou plachtovinou a uvnitř bylo pozlacené křeslo, na které jsem se měl posadit. Domorodec z východní Indie, *mahaut*, který měl jít se mnou jako řidič, byl oblečen do červeně vyšívaneho kabátu a do červených kožených holínek. Pro mne byl připraven bílý saténový plášť a turban, ozdobený obrovskými umělými diamanty. Ředitel přišel na myšlenku, že by vypadalo moc pěkně, kdybych si najal otroka, který by seděl na vyvýšeném sedle a držel mi nad hlavou veliký vějíř proti slunci. Uposlechl jsem ho.

Všechno bylo hotovo – až na pojištění. Nikdo v Paříži nechtěl pojistit Yvonnu na smrt nebo úraz při tak bláznivé cestě.

Alpy – a v tomto ročním období! Jedině Lloyd, majitel pojišťovny v Londýně, byl ochoten se mnou jednat. Dlouho a slavnostně rozvažoval, než stanovil pojistné. Vypisoval prémie téměř na všechna známá rizika, ale nikdy dosud nepojistil slona proti úrazu v průsmyku svatého Bernarda.

Avšak nakonec jsem prosadil svou, neboť „Lloyd pojistí vše“.

Yvonna a já jsme však nikdy nevyrazili. V poslední minutě si vzpomněl majitel na něco beznadějně důležitého, co předtím přehlédl: jeho obrovské cirkusové plakáty, kterými polepil Paříž, oznamovaly vystoupení šestnácti slonů – *největší skupina slonů na světě – šestnáct slonů, přijďte a spočítejte si je!*

Kdybys si teď vzal Yvonnu, nebylo by jich šestnáct. Co by řeklo obecenstvo, které by přišlo spočítat slony? Bylo by jistě rozhořčeno, cítilo by se oklamáno. Žádalo by zpátky peníze. Takové riziko si nemůže dovolit za žádnou cenu.

Všechno moje vyjednávání ztroskotalo, čtyři drahocenné dny byly pryč a já dosud bez slona.

Sel jsem do pařížské zoologické zahrady, která je umístěna v Bouloňském lesíku. Snad mi tamější ředitel něco navrhne.

Byl nadšen mou myšlenkou a nabídl mi slona, který se velmi hodil pro tuto cestu – *Elysabetu Dalrymplovou*. Byla miláčkem zoologické zahrady, byla jemná a krotká jako panenka a neobyčejně malá. Velikost slona byla vážným problémem, neboť jsem ho chtěl nastěhovat v noci do stájí a garáží. Normální slon by se nikdy nevešel do průměrných stájových dveří.

Ředitel zoologické zahrady mi vyprávěl, že jezdívá se šesti dětmi na Dallině hřbetě po tišších pěšinách parku. Dětské sedlo by se prý

hodilo i pro mne a pro má zavazadla. Velmi litoval, že mi nemůže opatřit pozlacený *howdah* s bílým saténovým pláštěm a turbanem, ale připomenul mi, že jej neměl vlastně ani Hannibal.

Znovu jsme se dohodli na ceně a sjednali pojištění. Měli jsme vyrazit příštího dne v poledne na nákladním vagóně, který byl zvlášť zpevněn, aby se jeho podlaha pod Dallinou váhou neprobořila. Toho dne ráno jsem si přinesl do zoologické zahrady zavazadlo, psací stroj a kameru. Naložil jsem všecko na Dallin hřbet, který tu váhu ani nepocítil. Francouzský *mahaut* jí seděl na hlavě a držel v ruce železný hák.

Já jsem si vylezl nahoru vedle zavazadla.

Několik set lidí se shromáždilo a pozorovalo naši zkušební jízdu napříč Paříží na nákladové nádraží, které je vzdáleno pět kilometrů odtud. Jenom pro zábavu jsem vedl náš pochod přes třídu Velké armády, která jde přímo k Vítěznému oblouku a potom dolů po Elysejských polích na náměstí Svornosti. Opustili jsme Bouloňský lesík v dokonalém pořádku. Dally si vesele vykračovala rychlostí asi šesti kilometrů za hodinu. Když jsme přišli na náměstí Maillot – typické pařížské náměstí, které vše automobilovou dopravou –, polekala se Dally, která byla vychována v klidu Bouloňského lesíka, tohoto zmatku. Začala se třást a plašit jako bázlivý kuň. Jakýsi všetečný taxíkář se k nám zezadu přiblížil a zatroubil na elektrickou houkačku.

Ubohé zvíře, zachváčeno panikou, vyskočilo do vzduchu, obrátilo chobot k nebi a začalo v hrůze hlasitě troubit; pak se divoce vyřítilo kupředu a slepě pádilo dolů po třídě Velké armády. Zdálo se mi, že běží rychlostí šedesáti kilometrů za hodinu.

Byl jsem první břímě, které sletělo dolů – potom letěl psací stroj, za ním zavazadlo a kamera. Při posledním pohození hlavou shodila ječícího *mahauta*... a více než tři tuny sloniny se zhoubně valily ulicí, rozháněly chodce a cyklisty, narážely do drožek v naprosté nevšímavosti ke všem překážkám. Francouzi křičeli a Francouzky vrískaly. Četníci, kluci a psi běželi za ní, když se převalila kolem, zanechávajíc v patách děs a pohromu.

Hustě nakupené vozy, zadržené dopravním signálem, nakonec zarazily její běh. Ale to už urazila skoro půl kilometru. Dally,

sevřená uprostřed motanice motorových vozidel, se dala do bolestného kňučení, ale byla chycena. Šoféři v okolních vozech ovládli své překvapení a měli tolik duchapřítomnosti, že zůstali stát a věznili Dally tak dlouho, dokud ji pronásledovatelé nepřemohli.

Když jsem přišel s *mahautem*, třásla se strachy a těžce oddychovala. Ještě kousek cesty – a byla by se střemhlav vřítila pod Vítězný oblouk.

Sběhl se tu ohromný zástup a okolí prý nepoznalo většího vzrušení od dob Francouzské revoluce.

Trvalo nám hodinu, než jsme dovedli Dally zpět do Bouloňského lesíka.

Omluvy ředitele zoologické zahrady nebraly konce. Nikdy ho nenapadlo, že by se to ubohé zvíře mohlo tak vyděsit zvukem automobilové houkačky. Domluvili jsme se však, že bez dlouhého a pečlivého tréninku se nám nepodaří vyvést Dally nahoru po automobilové cestě, kde by podobný útěk znamenal smrt nás všech.

Vrátil mi zpět všechny franky – a byl jsem opět na náměstí Maillot bez slona. Za šest dní bude Svatý Bernard již uzavřen až do příštího jara.

Byl ještě čas na poslední pokus v Německu. Věděl jsem, že v Hannoveru i v Hamburku jsou na prodej cvičení sloni. Snad se mi podaří nějakého získat.

Meziměstský hovor potvrdil mé předpoklady. Hannover mi nabízel obryni skoro dva a půl metru vysokou, která se jmenovala *Tlustá Berta*. Její předností bylo, že pochodovala ulicemi a nosila na svých obřích bocích biografové reklamy. Automobily tedy pro ni nebyly překvapením. Ale byl bych ji musil koupit a prodat znovu po skončení cesty s příslušnou ztrátou původnímu majiteli.

Musel jsem se zavázat, že ji budu krmit nejméně třemi balíky sena a deseti kilogramy chleba denně.

Berta byla zřejmě příliš veliká a drahá, ale neměl jsem na vybranou. Závodil jsem s alpskými vánicemi. Sehnal jsem zálohu v markách a překročil hranice Německa.

V Hannoveru mě čekalo zvíře už osedlané a pojištěné. Odeslal jsem ihned telegramy do Švýcarska. Velký svatý Bernard byl dosud

volný, ačkoli už spadly první sněhové přeháňky a všechna jezera a řeky v okolí byly zamrzlé.

Tento průsmyk dosahuje výšky téměř tří tisíc metrů a je nejneprístupnější a nejnebezpečnější ze všech alpských průsmyků. Je však nejkratší. Mimoto je možno zastavit se ve slavném klášteře svatého Bernarda. Mniši budou mít jistě radost, až uvidí slona.

Švýcarská policie mi dovolila použít silnice vedoucí nahoru do Alp a italské ministerstvo zahraničí dalo příkaz pohraniční stráží, aby všemi způsoby usnadnila můj sestup na italskou stranu.

Bylo už prvního listopadu. Stále ještě jsem doufal, že se mi podaří přejít, neboť počasí, alespoň v Německu, bylo dosud neobvykle mírné a slunné. To mi dávalo naději, že se vše podaří. Ale právě ve chvíli, kdy jsem byl připraven k odjezdu do Švýcar, se počasí náhle změnilo – a vyhrálo závod. Telefonní hovor mi oznámil: *Od včerejší noci zuří v horských průsmycích husté sněhové bouře. Na Velkém svatém Bernardu leží už metr sněhu. Malý svatý Bernard rovněž pod sněhem. Veškerá doprava zastavena.*

Uvědomil jsem si, že mi nezbývá než se vzdát veškeré naděje na úspěch. Musím učinit nový pokus příštího jara.

Ve stopách Hannibalových

Když jsem se podíval na kalendář, uvědomil jsem si, že nadešel čas – bylo to v červnu –, abych se znovu vážně zabýval svou sloní výpravou přes Alpy. Neztratil jsem zájem o tento sloní podnik a mé nadšení se nikterak neoslabilo tím, že už uplynulo mnoho měsíců od chvíle, kdy se Elysabeta Dalrymplová splašila v Paříži a kdy mi sněhová bouře zavála průsmyk, když už jsem se chystal na cestu s Tlustou Bertou.

Odeslal jsem depeši do Hannoveru, kde mi minulého roku ředitel zoologické zahrady pronajal Tlustou Bertu. Ptal jsem se, je-li Berta dosud dosažitelná a za jakých podmínek. Odpověděl, že ji pronajal do cirkusu.

Napadlo mě něco jiného. V Evropě byl jeden slon, který se mi hodil – ovšem pod podmínkou, že ho přešel strach z hluku motorových vozidel. Poslal jsem telegram pařížské zoologické

zahradě: *Zajímám se o Elysabetu Dalrymplovou pro alpskou výpravu. Můžete začít ihned s tréninkem a připravit ji do čtrnácti dnů? Možno-li, vrátím se ihned do Paříže.*

Paříž telegrafovala nadějnou odpověď: Začneme dnes trénovat. Než se vrátíte, bude Dally připravena na cestu.

Po čtrnácti dnech jsem si vylezl v pařížské zoologické zahradě na Dallina široká záda. S rozkoší jsem zjistil, že můj slon, který se kdysi plašil před automobily, je teď přímo miluje. Její trenér zvyšoval denně dávku dopravního ruchu, takže si zvykla na všechny druhy motorových neplech. Ředitel zoologické zahrady mě ujistil, že ji nevyleká ani stříkačka a že můžeme vyrazit, kdykoli si budu přát.

Rozumí se, že s sebou vezmu Dallina trenéra Louise Harela, který doprovází zvíře na všech jeho cestách. Bylo to pro mne víc než příjemné, protože jsem ihned poznal, že to bude ideální spoujezdec. Staral se o Dally již od jejího dětství a byli si navzájem oddanými a věrnými přáteli. Byl z Normandie a jako hoch v sobě objevil nadání cvičit zvířata a věnoval se tomuto zaměstnání. Bylo mu teď dvaatřicet let, byl neúnavný, veselý, vynalézavý, silný jako kůň a svolný vést Dally přes Alpy, na Měsíc nebo kamkoli jinam se mi zachce. Bez Harela bych si byl nevěděl rady. Ale s ním jsem měl velkou naději na úspěch.

Najali jsme si malý nákladní vůz, který nás měl doprovázet a vést Dallinu potravu, pokrývky, vědra a naše osobní zavazadla. Našli jsme i řidiče pro automobil. Za tři dny po mém příjezdu do Paříže jsme byli připraveni na cestu.

Tentokrát, podle zkušeností z minulého října, jsme raději procházeli Paříží až po půlnoci. Náš pochod měl cíl na nákladovém nádraží. Vyšli jsme z Bouloňského lesíka na náměstí Maillot, po třídě Velké armády, kolem Vítězného oblouku, po Elysejských polích na náměstí Svornosti. Náš nákladní vůz jel pomalu se svým sladce vonícím senem právě před Dalliným dlouhým nosem – což nám velmi usnadnilo cestu ulicemi.

Autodrožky a automobilisté, kteří o půlnoci spatřili na bulváru slona, nás sledovali v takovém množství, že policie musela zakročit, aby se nezastavila doprava.

Ale přesto musela Dally svolit k tomu, aby byla vyfotografována v bleskovém světle před Vítězným obloukem a před katedrálou Nôtre Dame.

Na nákladovém nádraží si slon bez dlouhého rozmýšlení vylezl na svůj soukromý vagón – bylo to učiněné sloní nebe plné slámy, sena a cukru. Pak se rozjel v Harelově společnosti napříč Francií a podél Ženevského jezera do horního údolí Rhóny. V Martigny, kde začíná stoupat automobilová silnice přes hradbu hor, oddělující Švýcarsko od Itálie, jsem je dohonil. Nasedl jsem na hřbet slečny Dalrymplové a vydal jsem se na cestu.

Konečně jsem dosáhl toho, co mě okouzlovalo už jako hochy, když jsem poprvé četl historii Hannibalova sloního pochodu přes Alpy. Tenkrát se mi zdálo, že Hannibal přišel na nádhernou myšlenku, kterou se jednoho dne pokusím provést. Tehdy jsem si představoval, že tak spojím vrcholné výkony horolezectví, cirkusové drezúry a vojenské kázně. Vyrostl jsem ze své mladické ctižádosti a už jsem nechtěl být strojvedoucím ani akrobatem; ale nesmyslná a

výstřední myšlenka na jízdu přes Alpy na slonu podle vzoru velkého Kartagince mi zůstala.

Ve svazcích starých historických knih, z kterých jsem čerpal zprávy o Hannibalovi, byly dva celostránkové obrázky jeho africké armády na pochodu. Jeden z nich představoval sedmatřicet slonů, kteří doprovázeli armádu, jak se plaví na obrovských vorech přes řeku Rhónu poblíž Avignonu. Druhý obrázek představoval tytéž slony, jak stoupají v dlouhé řadě příkrým alpským průsmykem, který je pokryt sněhem a spadá srážně dolů do hluboké propasti. Z výšky valili horalé na slony obrovské balvany. Dvě zvířata se řítily dolů do propasti zahalené mlhou.

Tyto dva obrazy zapůsobily nezapomenutelně na mou dětskou mysl. Ještě dnes, po dvaceti letech, si pamatuji každou jejich podrobnost. Od té doby, kdy jsem je spatřil a četl o nesmrtelném pochodu, který představovaly, stal se Hannibal jedním z mých vyvolených hrdinů. Alexandr, Caesar a Napoleon byli asi stejně velkými vojevůdci jako Hannibal. Vyhrávali své bitvy na koních nebo vedli své pluky pěšky. Tento hrdina a všichni jeho důstojníci však sváděli bitvy na slonech. Jel na svém pětiletém tlustokožci ze Španělska do Francie, přeplavil se přes Rhónu na velikých vorech, vydal se na pochod do Švýcarska, hnal svá strašidelná zvířata na příkré, do nebe čnící stěny Alp, do oblasti věčného sněhu, odolával vichřicím a lavinám, propastem a řítícím se balvanům, [a se zbytky slonů, kteří toto vše přežili, sestoupil do týlu Římanů a způsobil jim nejkrutější porážku, jakou kdy utrpěla římská vojska.

Odvaha – smělost - fantazie! Hannibal je měl v nejvyšší míře. Vzkříšení této jedinečné kapitoly dějin bylo pro mne vrcholem všeho dobrodružství. Přál jsem si vykonat na vlastním slonu cestu přes tytéž strašlivé Alpy – ve stopách Hannibalových.

Vzkříšení této historie nebylo však mým jediným důvodem k cestě na slonu. Lákal mě i sportovní výkon. Kdyby byl Hannibal nikdy neexistoval, připadal by mi nápad přejít přes tyto hory na slonu (kdyby mě to ovšem kdy napadlo) jako zábavný sport. Doufal jsem, že bude bavit všechny diváky, které potkám na cestě, stejně jako mne samotného.

Když jsem v Paříži oznámil, že mám v úmyslu překročit na slonu Alpy přes Velkého svatého Bernarda, stal jsem se ihned terčem závažných vědeckých úvah vážených dějepisců, kteří zjišťovali, že cesta, kterou jsem si zvolil, není totožná s Hannibalovým pochodem. Velký svatý Bernard se jim zdál nejméně vhodným průsmykem pro přechod do Itálie. Ptali se, proč by si Hannibal zacházel mnoho kilometrů k severní straně švýcarských Alp, aby se dostal právě do průsmyku, o němž je známo, že je ze všech nejneschůdnější – když mu hrozila zima a právě před ním ležel průsmyk Malého svatého Bernarda a Mt. Cenis, které vedou přímo do Itálie. Tyto dva průsmuky byly i nesrovnatelně přístupnější. A mimoto tudy vedly římské hlavní spoje s Galií.

Připustil jsem, že v těchto kritikách je mnoho pravdy. Ale historikové zřejmě nečetli originální prameny o Hannibalovi s takovým zápalem a fantazií jako já.

Neboť ve všech starých zápisech je hlavní důraz kladen na strašlivé nesnáze, které Hannibala potkaly, a na různá neštěstí, která musel vytrpět na svém horském pochodu, při kterém ztratil čtyřicet procent všech svých sil. Jeden římský dějepisec vypravuje, že na jednom místě našel Hannibal cestu zasypanou obrovskými kameny. Byla schůdná jen stěží pro muže, avšak pro slony to bylo úplně vyloučeno. Hannibal zapálil ohně a zahříval kameny, až byly rozžhavené do běla. Pak na ně vylil sud octa... a ejhle! Kameny se rozpadly na kusy a sloni mohli projít.

Nezdá se mi, že by takto vypadala hlavní římská silnice do Galie! Naopak, všechno nasvědčuje tomu, že to byl Velký svatý Bernard, v těch dobách schůdný jen pro chodce. Jeho nepřístupnost byla asi důvodem, proč jej Římané nehlídali – a to byl opět nejlepší důvod, proč si jej Hannibal zvolil.

Je rovněž důležité si připomenout, že Livius, římský historik, který psal o druhé punské válce o dvě století později, zaznamenává, že Velký svatý Bernard dostal jméno Punský průsmyk na památku punské (kartaginské) invaze, která byla vedena touto cestou. Nám se zachovalo jen málo nebo spíše žádné svědectví. Lidé žijící dnes v blízkosti silnic Malého svatého Bernarda a Mt. Cenis pevně věří, že

tudy prošel Hannibal. Mniši v klášteře na vrcholku Velkého Bernarda tvrdí, že tato čest patří jim. Nikdo nezná pravdu.

A protože mě nemohl nikdo přesně vést, mohl jsem si zvolit vlastní cestu. Můj sportovní duch se rozhodl vytěžit co možná nejvíc z toho podniku, a proto jsem si vybral nejpříkřejší, nejvyšší, nejzasněženější a nejvyzývavější průsmyk v Alpách. A to je nesporně Velký svatý Bernard.

Devět měsíců v roce je tato cesta pro všechnu dopravu úplně uzavřena závěsemi, které leží na deset metrů vysoko. A pouhých dvacet dní z celého roku tu nemrzne. Zabilo se tu asi tolik lidí, kolik jich zahynulo ve všech ostatních alpských průsmycích dohromady. Toto nebezpečí pohnulo před tisíci lety svatého Bernarda, že založil na vrcholku průsmyku klášter, který by poskytoval v nouzi útulek pocestným.

Ať už je to s Hannibalem jakkoli, každý, kdo se zajímá o historii, najde jiná, stejně slavná jména, jako je Kartagincovo, v souvislosti s Velkým svatým Bernardem. Touto cestou prošel několikrát Julius Caesar a po něm Karel Veliký. V roce 1800 tudy prošel Napoleon s vojskem o čtyřiceti tisících mužů na cestě do Marenga v severní Itálii. Mezi těmito jmény jsou nekonečná procesí papežů, králů a vojevůdců.

A konečně ještě pro jeden důvod jsem si zvolil Velkého svatého Bernarda. Chtěl jsem navštívit klášter a podívat se na slavné psy.

I můj slon se značně lišil od Hannibalových zvířat. Ten měl totiž africké slony. (Za římských časů jich bylo mnoho v dnešním Tunisu, kde leželo město Kartágo.) Můj slon, samice, pocházel z východoindického ostrova Sumatry. Narodil se tam v roce 1923 a byl jako mládě chycen do pasti a přivezen do pařížské zoologické zahrady. Hannibalovi sloni vážili asi po pěti tunách. Dally vážila jenom tři. Proti tuhé kartaginské kázni, které, jak se domnívám, byla podrobena Hannibalova zvířata, nedostala Dally za svého života ani jedinou ostrou ránu, ba dokonce neslyšela ani jedno ostré slůvko.

Myslím, že žádný slon chovaný v zajetí neměl šťastnější domov než Elysabeta Dalrymplová. V pařížské zoo měla jen oddané přátele, kteří s ní jemně nakládali. Pro své rozkošné chování a dobré způsoby se stala miláčkem zahrady a byla zvlášť oblíbená u všech dětí, které

jí rády lezly na hřbet a vozily se po cestách Bouloňského lesíka. Ostatních pět slonů v zoo provádělo zlomyslné kousky, ale Dally nikdy.

Byla stejně milá jako inteligentní. Naučila se stát na zadních nohou mnohem rychleji než její spolužáci. Už po dvou lekcích se uměla posadit. Byla virtuoskou na harmoniku, kterou držela na konci chobotu. Harel tvrdil, že je to nejnadanější mládě, jaké kdy viděl. Tak tedy vypadalo něžné a milé zvířátko, na jehož obrovském hřbetě jsem stoupal od Martigny, abych přešel Alpy a znovu dobyl Itálie.

Výstup

Doufám, že proti tomu nic nemáte, že tu mám slona...

Když dorazila Dally do Martigny, rozlétna se městečkem rychlostí blesku zpráva, že v obci je slon, který pojede přes Alpy. Za deset minut se kolem nás srotilo městské obyvatelstvo v takovém počtu, že se nám jen stěží podařilo dostat Dally z vagónu. Nakonec nám přispěchal na pomoc velitel místní policie. Žádal na nás protislužbu za svou pomoc: Měli jsme navštívit dětskou nemocnici a ukázat slona nemocným dětem, mezi nimiž byla i jeho dcerka.

Rád jsem svolil. Dally uspořádala představení na nádvoří nemocnice, kde se tísnilo na tisíc lidí. Všechna okna byla přeplněna dětskými hlavami. Dally se posadila na dláždění, dělala stojku na předních nohou a vyzdvihovala Harela na chobotu vysoko nad hlavu. A když hrála na harmoniku, rozléhal se dětský křik a smích na míli okolo nemocnice. Dally se vskutku překonávala.

Když jsem opouštěl Martigny, byla už téměř tma. Bylo to výhodné, protože na silnici bylo méně ruchu a více chládku. A to bylo pro naši první etapu nejpříjemnější. Náš malý nákladní vůz, naložený senem a potravinami, jel vpředu, aby upozorňoval blížící se motoristy. Musel opakovat alespoň třikrát své varování, než pochopili, že na cestě je skutečně slon. Stovka kluků na kolech tvořila náš ochranný zadní voj.

Nikdo však nevaroval švýcarské sedláky podél cesty. Vyhlíželi kradmo dvěma svými chalupami a v polotmě pozorovali stín obrovského nadpřirozeného zvířete, které je míjelo. Byl to jistě první slon,

kterého většina z nich viděla. Mnoho žen a dětí vykřiklo hrůzou a uteklo. Mnoho mužů se zastavilo v němém úžasu. Od dob, kdy tudy prošlo Hannibalovo sloní stádo, se tu neobjevil žádný slon.

A je tomu více než jedenadvacet století!

Zpráva o naší cestě nás brzy předešla. V každé vesnici, do které jsme přišli, se shromáždilo veškeré obyvatelstvo a čekalo na příchod nestvůry. Nikomu nevadilo, že už byl dávno čas jít spát. Kdybych byl jel na brontosauru, nebylo by to působilo o nic větší pozdvižení. Té noci jsme ubytovali Dally ve staré kamenné stáji, užívané za starých časů pro muly. Bylo to v Orsieres, osmnáct kilometrů za Martigny. Očekávali nás tu opět všichni obyvatelé spolu se psy a kočkami, aby se podívali na slona. A mnoho z nich prosedělo celou noc u stáje, kde Dally spala.

Příštího dne jsme urazili dalších osmnáct kilometrů. Vystupovali jsme po serpentinovité cestě podél hučícího potoka do stále řidšího a řidšího vzduchu. Prošli jsme hustou sprchou lijáku a dostali jsme se opět do oslňujícího letního slunce. Vrcholky pokryté ledem se na chvíli zaleskly vysoko před námi a pak zmizely z dohledu ve vlně mraků. Nechali jsme Dally úplnou volnost a zastavovali jsme, kdykoli se jí zachtělo. Jel jsem stále na jejím hřbetě. Harel krácel vedle ní, aby se nebála, kdykoli jsme míjeli autobus nacpaný cestujícími, most nebo nebezpečné úbočí. S autobusy jsme měli největší kříž, protože byly téměř tak široké jako silnice. Pokaždé, když s hřmotem projížděly kolem nás a tlačily nás ke skalní stěně, měl jsem strach, že se Dally znovu splaší a uteče jako před osmi měsíci na pařížském bulváru. Ale zdálo se, že její výcvik byl pečlivý. Ani nejhluchnější a nejčervenější autobus ji nezneklidnil. Byl jsem tomu opravdu rád. Kdyby se totiž splašila zde, na této nebezpečné a místy přeplněné horské cestě, bylo by nemožné ji udržet. Vrhla by se mezi houfy lidí a automobilů a my bychom sotva zabránili osudným následkům.

Ale přece tu byla jedna komplikace – ani Harel, ani já jsme nevpomněli na koně. Každý kůň, který spatřil našeho slona, se roztrásl strachem, vzepjal se a dal se na útěk.

Přišli jsme na zvláštní opatření. Kdykoli jsme v dálce spatřili koně, běžel Harel napřed s velkým plátěným pytlím, který hodil koni

přes hlavu; musel ho mít tak dlouho přes oči, dokud slon nepřešel. Livius, který popisuje Hannibalovu první bitvu proti Římanům v severní Itálii, vypráví totéž: *Hannibalovi sloni, kteří se objevili na vnějších koncích křídel, způsobili takovou paniku mezi koni nejen svým podivným zjevem, ale i svým nepříjemným pachem...*

Druhý den odpoledne jsme dojeli do St. Pierre, poslední vesnice pod vrcholkem. Ted už byl celý kraj v horečném vzrušení. Dav horalů, který šel Dally v patách, stále vzrůstal. V St. Pierre zaplnil zástup celou cestu a náměstíčko. Přispěchali bez dechu a plni údivu nahoru po úbočí hory nebo dolů podél vířících bystřin. Někteří měli přes ramena kosy nebo hrábě. Jiní měli na ruku své děti, které drželi v uctivé vzdálenosti od Dallina všetečného chobotu.

Horale pojali k slonovi velkou sympatií. Přes všechnu svou obrovskou velikost vyvolávala Dally u každého hned na první pohled něžnou náklonnost. Ženy ji zahrnovaly něžnými slovy, hladily její tlustou šíjí a bombardovaly ji cukrem a mrkví. Děti, radostí bez sebe nad návštěvou tohoto zázračného zvířete, se kolem něho shlukly v hustých křičících zástupech. Co chvíli jsem vyzdvihl jedno nebo dvě děcka a posadil je vedle sebe. Žádná událost v životě nebude pro ně tak paměťhodná. Ani jsem si neuvědomil, jak náhle jsem byl nadán stejně kouzelnou mocí jako krysař z Hammelnu. (Doufal jsem, maje na paměti Dallino blaho, že nebude naše kouzlo přitahovat myši.) Bylo zajímavé, že se horale smáli mému dobromyslnému netvoru, jakmile přemohli svůj první úlek. Byl to ten zvláštní druh smíchu – jaký vzbuzuje nemotorné, přítulné huňaté štěně, které nás běží přivítat. Dally se nedotkla jejich smyslu pro humor, ale jejich srdcí. Je to vskutku zvláštní, že stejnou lásku, jakou chováme k nejmenším zvířatům, jako jsou štěňata a opičky, v nás vzbuzují i největší zvířata na světě.

Stokrát za naši cestu mě udivila tato jedinečná dobromyslnost, kterou Dally vyvolávala. Kdybych jel k Svatému Bernardu na žirafě nebo nosorožci, přivolalo by to jistě stejně udivené davy zvědavců, ale ty by byly ochotny se ihned rozejít. Žádné jiné zvíře však nedovedlo přivést celé podhůří do tak dětinského vytržení, jako to dokázala procházející Dally.

Můj rozkošný slon hrál dokonale svou úlohu vyslance ze zvířecí říše. Tam, kde byl dav nejhustší a největší, požádala Harela o svou kapesní harmoniku, na kterou tak ráda hrála, a předvedla výstup, při němž každý posluchač výskal smíchem. Nebo vyhledala vesnický pramen a koupala se pečlivě a obratně tak, že si ze svého chobotu pouštěla vodu na záda a na boky.

Nikdy jsem nebyl příliš nadšen jejími koupelovými záležitostmi, protože Dally na své cestě (když jsem zrovna nedával pozor) několikrát přešla kolem jezírka nebo potoka a vychrlila na mne galon roztátého sněhu a postříkala mě ledovou lázní, sprškou písku a bláta. Musel jsem mít neustále na sobě nepromokavý plášť, abych se před těmito koupelemi chránil.

St. Pierre je skutečně zajímavá vesnice, což jsem objevil, když pominula první sloní horečka. Dvě stě let po Hannibalově přechodu tu vystavěli Římané, kteří tudy procházeli v letních měsících, jedenadvacet útulků pro vojáky na pochodu z Říma přes Alpy. Římské milníky jsou tu dodnes. Přes tuto vesnici vedl Napoleon svých čtyřicet tisíc vojáků při odvážném zaskočení Rakušanů v severní Itálii v květnu roku 1800. V té době je průsmyk ještě pohřben pod sněhem (je otevřen pro pravidelnou dopravu teprve koncem června), ale Francouzi jej přesto zdolali.

Vyčerpán a polozmrzlý došel Napoleon do St. Pierre v poledne a zastavil se v jedné vesnické hospodě, aby pojedl a odpočinul si. Od chvíle, kdy odešel, byl jeho pokoj zapečetěn a dodnes tu nebylo ničím hnuto ani nic změněno. Hotel se dodnes nazývá *Déjeuner de Napoleon* – Napoleonův oběd.

Je to doposud jediné místo ve vesnici, kde najdou cestující nocleh. Zavedl jsem s Harelem Dally do stáje, kde stála před lety Napoleonova mula. Pozorovala nás přitom celá vesnice, lépe řečeno každý, kdo se udržel na nohou.

Příštího dne byla neděle. Bohoslužby v tisíc let starém kostele se konaly o deváté jako obvykle. Ale o deváté stála Dally opět u obecního pramene a prováděla ranní kráslení ledovou sprchou. Všichni věřící se tu shromáždili a dívali se na ni. Byli příliš zaujati, než aby si vzpomněli na kostel.

Zvonek zvoucí na mši netrpělivě zacinkal. Kněz čekal ve dveřích kostela. Ale venkované neodvrátili od slona ani na chvíli své okouzlené oči a nikoho nenapadlo podívat se ke kostelu. Nikdo kněze neupozoroval. Byl z toho zoufalý. Došlo to tak daleko, že mě poprosil, abych laskavě svého demoralizujícího slona po dobu bohoslužby odvedl. Skryl jsem Dally a na další knězovo přání jsem dovedl mrzutý zástup do kostelních lavic.

Když bylo po bohoslužbách, opustili jsme St. Pierre a zamířili jsme znovu k vrcholku, který byl teď vzdálen už jen jedenáct kilometrů. Za námi šlo asi pět set lidí, počítaje v to všechny věřící. Jako obvykle vyzvedl jsem do sedla tři děti a posadil je za sebe. Ostatní děti skákaly, tancovaly a křičely kolem dokola, hrdé na tu vzácnou poctu, které se dostalo třem vyvoleným z jejich řad.

Bylo krásné, zářivě jasné ráno. Lesy se zahalily do svého nejzelenějšího roucha. Podél silnice pádily dolů bystřiny a nad námi se tyčila jedna řada bílých alpských tesáků za druhou a uzavírala naše údolí. Dally si odpočinula, nakrmila se (jako Napoleon), a povzbuzena čerstvým, svěžím vzduchem, rázně vykročila po kroutící se silnici rychlostí, které Harel nestačil.

Ale nevydržela dlouho. Stoupání ji začalo namáhat.

Nebyli jsme nijak vysoko – asi dva tisíce metrů. Ani mně, ani Harelovi nečinil řídký vzduch potíže. Ty jsme čekali až o pět set metrů výše. Ale Dally na tom byla jinak. Nikdy v životě nebyla v nadmořských výškách. Najednou se octla dva tisíce metrů nad nížinou Sumatry a nad pařížskou zoologickou zahradou. Její veliké srdce zrychlilo tep a plíce začaly pracovat rychleji.

Nechali jsme ji odpočívat, kdykoli se jí zachtělo.

Stoupali jsme stále výš a zastávky byly častější. Začal jsem se obávat, aby dva a půl tisíce metrů vysoký vrcholek průsmyku nebyl příliš na Dallinu sílu. Hannibalovi sloni, jak se pamatuji, zakusili mnoho nehod, než vystoupili do průsmyku. Ale doufal jsem, že je způsobily laviny balvanů, a ne výška.

Neustálá procesí automobilů a autobusů, které uháněly kolem nás, nijak neulehčila naši situaci. Zpráva o slonu v průsmyku se rozšířila široko daleko. Z Ženevy, Bernu, Lausanne a z italské strany spěchaly desítky motoristů, aby se staly svědky jedinečné podívané (za celá dvě tisíciletí), jak slon vystupuje na Velkého svatého Bernarda. Dalo mi značnou práci, než jsem je přesvědčil, aby jeli dál a nechali Dally na pokoji. Nevšímalí si valně mých proseb. Každý autobus nebo automobil zastavil přímo za námi nebo před námi a vychrlil nedělní turisty, kteří se nám postavili přímo do cesty a fotografovali jeden druhého po boku zvířete.

Sloní nadšenci a jejich vozy zcela ucpali silnici. Ti, co projížděli průsmykem dolů, nemohli projet. Ti, kteří stoupali, nemohli nahoru. Automobilové houkačky netrpělivě houkaly a vrískaly.

Ke všemu nás ještě opustilo ranní jasné slunce; snesla se vrstva mlhy a ostrý ledový vítr, vanoucí z ledovců, pronikal zvířeti i posádce až do kostí.

Nebylo vidět na dvacet metrů před sebe. Zmatek na silnici byl nepopsatelný.

Dally byla čím dál nešťastnější. Chvilími jsem šel pěšky, abych jí ulehčil. Ale ani to jí příliš nepomohlo. Nebyla spokojena se čtvrt hodinovými zastávkami a sedala si uprostřed silnice. (Učil ji to snad Harel?) Autobusy musely čekat, dokud se Dally neuráčila zvednout a uvolnit cestu.

Také Harel byl nováčkem v horách, stejně jako Dally, a proto se začal znepokojoval Dallinou rostoucí únavou. Ale já jsem měl dost horolezeckých zkušeností, abych si uvědomil, že je pouze vyčerpána řídkým vzduchem a že po krátkém odpočinku se znovu osvěží. Každý horal totiž ví, že v horách se chodec snadno unaví, ale po několika minutách úplného klidu opět se stejnou rychlostí nabývá sil. A právě tak tomu bylo s Dally.

V Paříži jsem koupil pro slona dva těžké „převlečníky“ z plachtoviny, které jsem měl připravené pro podobné případy. Vytáhli jsme je z automobilu a přikryli Dally. A každou půlhodinu jsme ji krmili plnými neckami vlhkého žrádla a kilem cukru.

Nakrmená a odpočatá se znovu pomalu vzpamatovala a dala se skutečně a trpělivě na cestu.

Můj již tak dost veliký obdiv k slonici stále rostl, když jsem pozoroval její chování za těchto těžkých okolností. Dally si udržela přes všechny potíže dobrou náladu. Nechtěla polevit ani se vzdát, ale žádala nás, abychom jí dali čas. Zdálo se, že říká: Půjdu s vámi na nejvyšší horu světa... když to chcete... Ale nespěchejte... Musím si zvyknout na ten vzduch... Ale nemějte strach – všechno dobře dopadne.

Dallina odvaha a odhodlání byly tím pozoruhodnější, když jsem si uvědomil, že jí bylo teprve dvanáct let a že až za šest let bude dospělá!

Tato její nedospělost dala vyniknout jiné její vlastnosti, o které se musím zmínit – totiž její osobní náklonnosti k Harelovi. Jak jsem již vysvětlil, Harel se o ni staral od té doby, co přišla do Paříže. Krmil ji, učil ji stát na předních nohou a hrát na harmoniku. Mluvil s ní podivným normandským nářečím a zdálo se, že Dally rozumí každému jeho slovu. Alespoň ho vždycky poslechla. Kdykoli ji přišel

ráno pozdravit, zamávala velikýma ušima a potřepala hlavou z radosti, že ho zase vidí. A když ji večer opouštěl, projevovala zcela nepopíratelně svůj smutek. Harel byl silný jako Herkules a se svým třítunovým miláčkem mluvil zvláštní mazlivou řečí. Podobalo se to způsobu, jakým mluvíme na štěňata nebo kanárky. A když slyšela, že jí říká „moje děvečko“ nebo „můj miláčku“, přišla nemotorně k němu, omotala mu milostně chobot kolem krku a houpala se sem a tam na ohromných nohou v jakémsi vzrušeném tanci.

Harel se uchýlil k „malé děvence“, a to dalo slonovi větší odvahu než cokoli jiného na jeho další namáhavé cestě.

Opustili jsme St. Pierre v deset hodin ráno. Byly už dvě hodiny odpoledne a měli jsme před sebou ještě dalších tři sta metrů výstupu. Ale našťastí jsme právě prošli závojem mraku, který visel nad údolím, a náhle jsme se octli v zářivém slunci. Kolem dokola vyvstaly zářivé vrcholky, zakryté už od rána, a zdály se být mnohem blíže než předtím. Tyčily se do výše dalších dvou tisíc metrů. V dálce se rýsoval Mont Blanc. Překročili jsme hranici lesů. Úbočí hory byla holá, bez porostu. Ležela na nich sněhová pole. Pod námi bylo údolí dosud zahaleno pokrývkou mlhy.

Náhle jsme spatřili přímo pod sebou překážku, která nám způsobila starost. Blížili jsme se k úzké průrvě, kde se minulé zimy nakupilo patnáct metrů ledu a vytvořilo malý ledovec. (Nebylo to ono místo, kde byli podle vyprávění Liviova kartaginští sloni tak divoce napadeni horaly?)

Tento ledovec na silnici neroztál ani v pokročilém létě. Proto museli mniši od Svatého Bernarda vykopat tunel dlouhý dvě stě metrů, který vedl přímo ledovcem, aby byla cesta sjízdná. Tunel byl dosti vysoký i pro autobusy. Ale byl dost vysoký pro Dally? Nemohli jsme ho obejít, protože obě strany byly zasypány vrstvami ledu, vysokými jako dům.

Blížili jsme se opatrně k tunelu. Seděl jsem opět slonovi na hřbetě. Obával jsem se, že se Dally bude zdráhat vstoupit do tohoto třpytícího se ledového průchodu.

Ale nebála se a vkročila dovnitř beze strachu. Oddechli jsme si, když jsme zjistili, že je dost vysoký; musel jsem ovšem sestoupit, abych jí nepřekážel. Tunel byl plný rampouchů, z kterých kapala

ledová voda. Nikdo z nás neměl radost z této mrazivé koupele, a proto jsme spěchali na druhý konec tunelu a na sluníčko.

Před východem jsme spatřili šest mnichů od Svatého Bernarda a tři slavné psy, kteří nás přišli dolů přivítat. Mniši se nás ptali, zda nemáme nesnáze a nepotřebujeme pomoci a nechceme-li, aby přinesli slonovi žrádlo nebo přikrývky. Poděkovali jsme jim. Naštěstí jsme jejich laskavé pomoci nepotřebovali.

Psi byli při pohledu na Dally ještě překvapenější než horalé. Nejprve nedůvěřivě vrčeli a nechtěli se přiblížit netvoru, který stál před nimi. Konečně jsme po dobrém přesvědčili velkého psa, že se setkal s dámou, čichal obezřetně u Dalliných nohou, připraven uskočit, kdyby projevila nějaký nepřátelský úmysl. Nakonec se stáhl do bezpečné vzdálenosti a začal na našeho podivného obra štěkat. Ale Dally si nevšímala psa o nic víc než želvy.

Stoupali jsme dál za mnichy po serpentínách posledního úseku cesty k průsmyku. Dally se zastavovala každých sto metrů, aby si odpočinula. Možná že se chtěla jen posadit na silnici a sníst porci píce, než urazí dalších pár metrů.

Konečně jsme uviděli klášter. Dva tisíce lidí čekalo na náš příchod. Když nás uviděli na silnici dole, běželi nám naproti a postavili se do dlouhého špalíru, kterým jsme museli projít. Dally si uvědomila, že nadešla slavná chvíle (a že ji fotografuje celá baterie fotografů nejméně ze šesti tiskových agentur), a odmítla další odpočinek. Kráčela důstojně vpřed, nesouc mě na hřbetě přímo k fortně kláštera svatého Bernarda – na nejvyšším bodě průsmyku.

Slon! Slon! Dally byla hrdinkou dne. Patnáct mnichů stálo kolem ní s očima na stopkách; psi vzrušeně štěkali a dívali se udiveně. Lidé si vylezli na střechy a tísnilo se v oknech. Mnoho jich příběhlo přes cestu z kavárny. Nesli si sklenice koňaku nebo püllitry piva, aby připili slečně Dally na zdraví.

Dally stála klidně uprostřed této davové scény a přijímala všechny lichotky s naprostou samozřejmostí. Harel i já jsme však vystihli, že musí poděkovat obecnstvu za přijetí. Požádali jsme švýcarskou pohraniční stráž, aby vyklidila malý okruh před fortanou kláštera. Kolem jsme rozestavili mnichy a psy, kteří byli nablízku.

Na tomto místě rozbil nejspíš Hannibal svůj tábor. Teď nás tu obklopovalo asi dva tisíce lidí. Na Harelův pokyn se Dally zvedla na zadních nohou, zdvihla chobot co nejvýše a zafoukala mocně do své harmoniky.

To bylo vše. Byla příliš unavena, než aby předváděla další kousky. Mniši ji zavedli do čisté nové garáže, která sloužila za úkryt klášternímu nákladnímu automobilu. Dally tu lenošila v pohodlí celých třicet šest hodin, zabalená do pokrývek a teplého, vonného sena. Byl to zasloužený odpočinek.

Poslední z dvou tisíc návštěvníků odešli až pozdě v noci. Když trpělivý a laskavý převor vypravil na cestu poslední automobil, klesl vyčerpán do křesla.

„To byl den!“ povzdychl si. „Ta vaše Dally sem přilákala tolik lidí! To jsme tu nezažili od dob, kdy se tu zastavil Napoleon!“

Na půl cestě do nebe

Mniši z kláštera svatého Bernarda, který leží na nejvyšším bodě dva a půl tisíce metrů vysokého průsmyku sv. Bernarda, poskytují už téměř celé tisíciletí útulek poutníkům takřka všech národností a všech stavů. Je však nepravděpodobné, že budou vzpomínat na některého návštěvníka déle než na Elysabetu Dalrymplovou.

Elysabeta Dalrymplová je totiž jediný slon, který prošel průsmykem za posledních dva tisíce let.

Když se Elysabeta objevila před fortnou kláštera, nesla na ramenou amatérského *mahauta*, který se nezdál sedět příliš pevně v sedle, protože se jí držel oběma rukama za ohromné uši.

Převor kláštera se rychle vzpamatoval z údivu a vyzval tento podivný párek cestujících, aby vstoupili a zapsali se do knihy. Slon si stoupl jednou nohou do dveří, dál to nešlo. Proto musel *mahaut* sestoupit a podepsat se za oba. Slon mu diktoval okénkem.

Jméno: „Elysabeta Dalrymplová, ale raďte laskavě připojit,“ řekl slon, „že mi každý říká Dally, protože mé skutečné jméno je příliš směšné.“

Bydliště: „Zoologická zahrada, Bouloňský lesík, Paříž.“

Zaměstnání: „Paní svého času. Miláček všech Pařížanů, přechodně ve službách jistého výstředního...“

Mahaut vzhlédl od knihy a zaváhal.

„Dále,“ zvolala Dally. „Jen to napiš! Řekla jsem výstředního Američana, který jede na mém hřbetě přes Alpy. Je to nejpošetilejší dobrodružství, jaké jsem zažila za svých dvanáct let. Ten Američan si myslí, že je vtělený Hannibal – ale podle mého mínění má do Hannibala stejně daleko jako já.“

Mahaut se zatvářil kysele nad slonovou nevážností. Ale slon nedovolil, aby změnil jediné slůvko. Nenamítal tedy už nic a začal vyplňovat vlastní dotazník:

Jméno: „Richard Halliburton.“

Bydliště: „Kartágo.“ (Slon zafrkal nevolí, když viděl, že *mahaut* píše Kartágo. Věděl, že jeho skutečný domov je v Tennessee, v Memphisu.)

Zaměstnání: „Vážený spisovatel dobrodružných knih a cestopisů. Dočasně zaměstnán vrtochy temperamentního slona“ – *mahaut* se zadíval velice povýšeně na Elysabetu Dalrymplovou –, „na kterém jede přes Alpy ve stopách slonů, které vedl roku 218 před naším letopočtem Hannibal – postrach Říma, největší z kartaginských vojevůdců a nejslavnější vůdce slonů v historii!“

Mniši u Svatého Bernarda žijí na půl cestě do nebe. Jejich dobrodiní jim zajisté usnadní zbytek cesty. Už před tisíci lety se zasvětili službě cestujícím, kteří s námahou přecházejí Alpy. Již tisíc let živí hladové, poskytují útulek unaveným, prokopávají závěje, které celých devět měsíců v roce zasypávají cestu, zachraňují umírající a modlí se za ty, kteří zemřeli, dříve než jim mohli přijít na pomoc. Tito mniši nežádají žádnou odměnu. Pocestný zanechá klášteru dobrovolný dar. Většina jich však vyjadřuje své díky pouze slovy. Klášter svatého Bernarda je proslaven po celé Evropě, protože tudy vede jedna z nejhlavnějších cest po kontinentě. Ale jeho sláva není omezena pouze na Evropu, je světová. Který Američan, Jihoafričan nebo Australan by neznal Svatého Bernarda? Nejen proto, že tudy vedl Hannibal, Caesar a Napoleon svá vojska přes Alpy, ani pro dlouhou a zajímavou historii bratrstva svatého

Bernarda. Klášter se proslavil především nádhernými psy, kteří zachraňují poutníky ve sněhu.

Každý člověk, který čte naše vyprávění, viděl ve svém mládí obraz bernardýna se soudečkem kořalky, jak zachraňuje počestného zasypaného sněhem. Podrobnosti se různí. Pes táhne omdlelého na hřbetě, vyhrabává ho ze závěje nebo štěká nad jeho ležícím tělem, aby přivolał pozornost mnichů. Nezáleží však na obrázcích; sama představa podnítila naši dětskou obraznost tak, že se bernardýn stal pro nás dětským symbolem statečnosti a věrnosti.

Do desátého století neměli křesťané na vrcholu Svatého Bernarda žádný útulek. Poutníci tudy přecházeli hory v několika letních týdnech, kdy byla cesta volná, protože to bylo nejkratší spojení mezi Itálií a Francií. Obzvláště poutníci na cestě do Říma chodívali touto cestou.

V těch dobách byla švýcarská a italská údolí vedoucí k průsmyku napadána pohany, kteří olupovali a zabíjeli poutníky.

Domorodí obyvatelé vystavěli Jovovi chrám na vrcholku průsmyku, kde jsou dosud jeho zříceniny. Mstili se křesťanům za jeho znesvěcení.

To pohnulo mladého italského mnicha Bernarda (narodil se ve francouzské provincii Savojsku), aby z podpor papeže vystavěl na vrcholku průsmyku klášterní pevnost, která měla sloužit za vojenský opěrný bod pro pacifikování a pokřtění pohanských horalů a za *hospic*, který by poskytoval útulek počestným.

Zpráva o jeho založení se rychle rozšířila po celé Evropě a v několika málo letech se zčtyřnásobil počet počestných, kteří procházeli tímto průsmykem, protože se stal z nejnebezpečnější cesty nejjistějším přechodem.

V klášteře svatého Bernarda žilo jen asi třicet mnichů, ačkoli stovky mužů žádaly o přijetí. Je to podivné, neboť v žádném jiném klášteře na světě není tak těžký život. V květnu, červnu, říjnu a listopadu jsou mniši neustále venku a pátrají po vyčerpaných cestujících, kteří se pokoušejí překročit průsmyk po neschůdných cestách. V červnu, červenci a srpnu jsou zaplaveni návštěvníky, kterých projde dvacet tisíc za sezónu. Musí je nakrmit, ošetřit a často i vyléčit.

Pokud je příznivé počasí, dovážejí do kláštera všechny zásoby a výzbroj, kterou potřebují během svého dlouhého věznění, kdy kolem dokola leží devět metrů sněhu.

V roce 1560 tu byl už tak veliký provoz, že původní budova musela být stržena a nahrazena novou, prostrannější. Nová budova, která je stejně ponurá jako její celé okolí, má sto pokojů a čtyři sta lůžek. Její stěny jsou tlusté téměř dva metry, aby chránily před mrazem.

Když svatý Bernard zakládal v roce 950 klášter, nenapadlo ho zajisté, aby učinil nějaká opatření pro krmení a pohodlí slonů. Ale dnešní mniši se nezaleknou ničeho. Ačkoli byla Dally prvním slonem, který přecházel průsmyk od dob Hannibalových, přijali ji, nakrmili a pečlivě ji ubytovali.

Když bylo mé zvíře v teple a bezpečí, vykázali mi v klášteře pokoj (provázeli mě dva přítulní psi). Zároveň mi vyřídili převorovo pozvání, abych zasedl k jídlu s mnichy.

Můj pokoj byl velmi příjemný. Klášter byl od nepaměti podporován bohatými cestujícími, kteří požívali jeho pohostinství. Tak například královna Viktorie, která tu byla hostem, zanechala velkomyslný dar. Kdysi tudy prošel král Eduard VII. (jako princ Waleský) a poslal mnichům za odměnu klavír. V roce 1883 tudy cestoval německý císař a zanechal tu šek na značnou částku. A italský král s královnou, kteří tu bývali častými hosty, se starali o to, aby měli mniši stále všeho dostatek.

Proto je v tomto pevném, ponurém domě, postaveném za vlády královny Alžběty, zavedeno ústřední topení, vlastní elektrárna, rádio, telefony a skvěle vybavené garáže.

Kdysi tu bývalo třicet mnichů; teď jich tu je jen patnáct, protože Simplonský tunel a motorový věk podstatně zjednodušily cestování přes Alpy. Klášter sice navštěvuje stejný počet lidí jako dříve, ale devět desetin jich projíždí automobilem, takže hlavním zaměstnáním mnichů v letních měsících je obsluha vzorné benzínové stanice. Když jsou Alpy zaváty sněhem, projíždí největší počet cestujících tunelem pod Alpami a dostane se za dvě hodiny ze Švýcarska do Itálie. Dříve to trvalo celý týden.

Převor byl velkým znalcem historie a obzvláště rád se zabýval Hannibalem a punskou válkou. K mému potěšení nadšeně obhajoval mou víru, že Hannibal překročil Alpy se stádem slonů přes Velkého svatého Bernarda.

„Hannibalovi to trvalo devět dní,“ poznamenal převor, „než vystoupil na průsmyk. Měl velké nesnáze s horaly a s neschůdnou a nebezpečnou cestou. Kdyby šel přes Malého svatého Bernarda, po cestě, kterou Římané vydláždili, byl by určitě přešel za dva nebo tři dny. Podle mého mínění stojí náš klášter přesně na témže místě, kde Hannibal rozbil tábor po výstupu na vrchol průsmyku. Jeho vojsko tu odpočívalo a čekalo na ostatní bojovníky a opatrovalo krmivo.“

Rád věřím, že Hannibalovi sloni potřebovali odpočinek. Viděl jsem, jak Dally, která šla bez sedla a bez nákladu a kterou jsme stále krmili a pečlivě přikrývali pokrývkami, stoupala pomalu jako hlemýžď, protože ji zmáhala výška.

Hannibalovi sloni byli však osedláni těžkými *howdahy*, v kterých sedělo čtyři i šest ozbrojených vojáků. Neměli podle Livia žádné krmivo. Celé čtyři dny a noci šli sloni nechráněni po sněhu a nedostali ani stéblo trávy. Byli obklíčeni spoustami skal a odříznuti od hlavního vojska klínem nepřátelských horalů, kteří prolomili jejich pochodovou linii. Není tedy divu, že následky byly tak těžké. Chtěl jsem se dovědět historii zdejších slavných psů a převor, který je na ně velmi pyšný, mi všechno laskavě vysvětlil.

Byli sem původně přivedeni v šestnáctém století a nemají žádný vztah k newfoundlandským psům, s kterými bývají obvykle zaměňováni. Bernardýn je totiž kříženec mezi buldokem a ovčákem. Jeho hlava a hrud nesou zřejmé buldočí znaky. Mají buldočí sílu, charakter a houževnatost, ale jsou chytří jako ovčákový pes.

Už po celé generace jsou zvyklí na chladné podnebí, a jsou proto na sněhu stejně doma jako polární eskymáctí psi. Mají své psince venku a přicházejí do domu jen v nejprudších sněhových bouřích. Než byl do kláštera zaveden telefon, jezdívali mniši každý den ráno na lyžích v doprovodu psů a pátrali po cestujících v nebezpečí. Kdyby nebylo odvážných psů, jistě by přehlédli mnoho polomrtvých cestujících zasypaných sněhem nebo lavinou. Dnes vycházejí mniši

vstříc každému, kdo přechází průsmyk v době mimo letní sezónu. Jsou totiž uvědomeni telefonem.

Bernardýn pozná neomylně cestu i ve sněhových bouřích, kdy člověk ztrácí veškerý smysl pro orientaci. A co je ještě obdivuhodnější – mniši tvrdí, že prý psi vycítí, když se nečekaný poutník zmožený sněhem a chladem blíží ke klášteru a potřebuje zoufale pomoci. Štěkají prý bez ustání a plouží se závějemí tak dlouho, až ho najdou, a běží zpět, aby přivedli mnichy.

Jeden ze psů dědí jméno Barry na památku po obzvlášť chytrém a odvážném bernardýnovi, který koncem devatenáctého století zachránil tolik životů, že se proslavil po celé Evropě. Jeho tělo je dosud uchováno v muzeu v Bernu. Jeho syn Barry mladší měl jen o

málo slavnější dráhu než jeho otec. Jeho tělo leží pečlivě pohřbeno v klášteře.

Přes všechnu horečnou námahu s hlídáním průsmyku přichází každým rokem několik lidí o život – dva v roce 1934, tři v roce 1926, pět v roce 1917. V posledním století tu zahynulo šest mnichů. Mnoho psů zaplatilo životem svou námahu o záchranu jiných a zemřelo vyčerpáním nebo hladem.

Mniši, kteří zahynou při konání služby v klášteře, jsou položeni do rakví a pohřbeni ve skalní jeskyni. Také těla laiků, u nichž nebyla zjištěna totožnost, jsou pouze zahalena do roušky nebo do svých vlastních plášťů a položena nepříkrytá na podlahu márnice. Není tu žádné okno; chlad a nepřístupnost vzduchu mumifikují mrtvolu tak dokonale, že brání rozkladu.

Převor mi šel ukázat tuto podivnou márnici. Uvnitř je čtyřicet pět těl, z nichž některá stojí opřena o zeď, jiná se rozpadla v kosti a prach. Dveře, které tvoří jediný přístup, jsou zazděny tlustým zdívkem, takže se musí pokaždé probourat, když je sem vkládáno nové tělo. Potom se opět zazdívají. Nejstarší mumie tam leží od roku 1620. Nejmladší je stará pouhý rok.

Elysabeta Dalrymlová, Harel, nákladní vůz se šoférem a já jsme strávili dvě noci a dva dny v klášteře. Byl bych rád zůstal déle, ale po šťastném výstupu jsem se rozhodl, že budu pokračovat ve stopách Hannibalových až do Říma.

Proto jsem si znovu vylezl na sloní hřbet a Harel zaujal své místo u Dalliných nohou. Chladný ranní vítr z ledovců nás ovíval, když jsme jeli průsmykem a dívali se zpátky dolů na cestu vedoucí do Švýcarska a – do Itálie. Před námi se táhla cesta, která vede k řece Pádu a dále do Turína, Janova, Pisy, Florencie, a jak jsem doufal, i do hlavního města.

Když jsem tu seděl, připomněl jsem si, že ze všech třiceti sedmi slonů, s kterými se Hannibal vydal na pochod do Alp, se jen jediný dostal do srdce Itálie. A i ten zahynul, dříve než se Kartaginci, svádějící boje na každém kroku, dostali k hradbám hlavního města, které přišli zničit.

Modlil jsem se za Dally, aby měla větší štěstí.

Všichni mniši se psy vyšli z kláštera, aby se modlili za naše požehnání. Dally zdvihla chobot na pozdrav našim hostitelům a pak jsme začali sestupovat po jižních svazích. Zastavili jsme se u sochy svatého Bernarda, abychom vzdali úctu zakladateli kláštera, přešli jsme italskou hranici a sestoupili do údolí, které vede dolů do nížiny.

„Elefantessa“

Dallina nálada se zlepšovala s každým krokem do nížiny. První hodinu jsme pokračovali jen pomalu. Potom se už Dally nezastavovala, aby nabrala dechu, ale pelášila dolů v alpském slunci, připravena zřejmě zlomit všechny rekordy v pochodu na Řím.

Harel běžel vedle slona a já jsem se houpal na jeho hřbetě; oba jsme měli dobrou náladu, protože průsmyk byl za námi. Nebyl tu žádný ledový vítr, žádná horská nemoc, jen slunce, víno a před námi radostný den. Dally dostala svou oblíbenou harmoniku a ujížděli jsme údolím s veselou sloní muzikou.

Ale oddali jsme se příliš brzy bezstarostným radovánkám. Ve výši asi tisíc pět set metrů se cesta zatočila a my jsme vpadli doprostřed manévru severoitalské armády. Náhle jsme byli obklopeni čtyřiceti tisíci vojáky. Jejich vojenská nákladní vozidla přeplnila silnici spolu s dělostřelectvem, tanky a jezdeckvem.

Když nás uviděly římské legie, byly asi stejně překvapeny jako my. Mladí vojáci strnuli údivem nad náhlým objevením se slona, který ještě ke všemu hrál na harmoniku – uprostřed jejich válečné hry. Rázem bylo po disciplíně. Ze všech stran se sbíhaly celé oddíly s pokřikem: „L’elefantessa! L’elefantessa!“ Někteří vojáci byli jistě přesvědčeni o tom, že jsme Habešané, kteří na ně útočí zezadu.

Když jsme prošli asi půl míle mezi vojenskými jednotkami, dolehlo na nás neštěstí. Těžké dělostřelectvo začalo pálit naostro na pomyslného nepřítele na druhé straně údolí a vypálilo náhle salvu šesti nebo osmi ran ze skryté baterie vzdálené necelých dvě stě metrů.

Bylo to k ohluchnutí. Celá země se otrásala a celé ovzduší, sevřené mezi oběma úbočími, se chvělo ozvěnou.

Ubohá Dally! Dělostřelba, to byla tedy její slabina. Byla muzikální, a proto měla hrůzu před ohlušujícím rámem. Kdysi způsobila nepříjemná řvavá houkačka její úprk pařížskými bulváry. Měl jsem za to, že už vyrostla z tohoto strachu. Ale mýlil jsem se. Zvykla si jen na hluk automobilů – ale ne na dělostřelbu. Když se nad námi ozvala strašlivá, ohlušující exploze, postavila se zděšeně na zadní nohy, otevřela dokořán oči hrůzou, krátce zatroubila, obrátila

se a prchala zpět nahoru ucpanou silnicí v daleko nepopsatelnější panice, než jaká ji zachvátila v Paříži.

Přišlo to tak náhle, že ani Harel, ani já jsme nebyli připraveni. Byl jsem vymrštěn ze sloního hřbetu, když se Dally obracela a přistál jsem s žuchnutím v prachu. Lano, na kterém ji Harel vedl mezi vojskem a nákladními vozy, se mu vytrhlo z ruky, bylo rozdupáno a na kousky roztrháno, když náš splašený třítunový tank zaútočil na římské vojsko.

Pádil jsem za ní s Harelem, křičeli jsme a prosili jsme ji. Měli jsme strach nejen ze zmatku, který způsobí mezi vojáky, ale i z nebezpečí, které jí hrozilo.

Naštěstí se divoce ječící vojáci rozprchli na všechny strany, když se Dally vyřítila na silnici, a varovali tak všechny, kteří byli před nimi. Vojáci zalezli do příkopů, když se Dally řítila kolem. Šťěstí nám přálo natolik, že všechny nákladní automobily a děla byly rozestaveny podél silnice tak, že polovina cesty zůstala volná. A jako zázrakem nejel v tu chvíli žádný vůz dolů v protisměru. Tak se stalo, že nedošlo při Dallině slepém úprku k žádné srážce.

Náš slon proběhl zácpou vojenských vozidel a pomalu se zastavil... Harel i já jsme už byli téměř u něho... a tu ho znovu popohnal nový výstřel těžé baterie a způsobil, že letěl kupředu v nové hrůze se zdvojenou energií. Znovu jsme zůstali daleko za ním. Naštěstí Dally neodbočila a běžela serpentinitou cestou, která se vinula stále výš a výš do řidšího vzduchu. Nadmořská výška nakonec dokázala to, co by se mně s Harelem nikdy nepovedlo – úplně vyčerpala obrovskou sloní sílu. Dally lapala po vzduchu a nemohla udělat ani krok.

Spoutali jsme jí nohy řetězy. Pozorovalo nás několik desítek vojáků a horalů.

Brzy jsme však přišli na to, že Dally ještě nepřešel strach. Přivázali jsme tedy řetěz k balvanu, který vážil asi tisíc kilo. Dally však převrátila kámen, jako by to byl kus lepenky. Připoutali jsme řetěz k decimetr silnému stromu, který byl největší v celém okolí. Vyvrátila jej z kořenů a táhla za sebou. Její dosud tak tichá a krotká síla se teď rozpoutala a nic ji nemohlo zkrotit.

Nic – až na proud vody. Uběhla tryskem po rozpálené horské silnici celé dva kilometry. Dostala strašnou žízeň a bylo jí horko. Když teď uviděla nedaleko malý potůček, vlezla si do něho a začala pít a rozkošnický se sprchovat. Využili jsme toho, přijeli jsme s nákladním vozem a nakrmili ji pěti galony oblíbené píce – a tento způsob pacifikace se velmi osvědčil.

Zůstali jsme u vody celé tři hodiny a čekali jsme, až vojáci odejdou se svými proklatými kanóny z údolí. Potom jsme se znovu vydali na cestu do Aosty. Ale Dally odmítla kategoricky jít po cestě, kde se setkala s oním strašlivým zvukem. (Sloni mají totiž výbornou paměť.) Nic ji k tomu nemohlo pohnout. Sehnal jsem těžký nákladní vůz a přivázal jsem ji k němu; doufal jsem, že to bude nejřádnější domluva. Ale Dally se posadila na silnici, opřela se o přední nohy a zamezila automobilu jakýkoli pohyb.

Náš problém vyřešil malý italský pasáček. Ukázal nám stezku pro dobytek, která vedla rovnoběžně se silnicí padesát metrů podél svahu. Vedla do nejbližší vesnice stejně jako naše cesta. Dally nenamítala nic proti této stezce.

Byla zase nevinná jako andělíček. Šla za Harelem po dolejší cestě a nevěděla, že je jen padesát metrů od místa, kde byla téměř smetena ze silnice a kde se polekala, divže nevyletěla z kůže. Nikdy by se tam vědomě nevrátila.

Ztratili jsme půl dne díky našemu setkání s těžkým dělostřelectvem. Bylo už po půlnoci, když jsme došli do Aosty, ležící na úpatí Alp. Tam jsme uložili velice unaveného slona ke spánku za asistence téměř celého města.

Ve srovnání s dramatickým sestupem ze Svatého Bernarda míjelo dalších několik dní klidně. (Až na jistého řidiče, který se tak lekl, když uviděl na silnici slona, že najel s automobilem na strom.) Za námi táhl zástup křičících dětí. Přitahovali jsme je stejně jako ve Švýcarsku a v každém městě jsme způsobili stejný zmatek. V Itálii bylo však víc dětí a zmatek byl větší jen proto, že i města byla větší.

Na každém kroku nás teď provázeli novináři a fotografové. Slovo Hannibal dovedlo vzrušit každého, protože jeho vítězství je v severní Itálii dosud v paměti. Je to velmi divné, ale je tu po něm pojmenováno mnoho mužů.

Všechny italské noviny od Alp až po Sicílii sledovaly naši výpravu na titulních stránkách. Na chvíli ustoupila veřejnému zájmu i válka v Habeši. Z Milána a Janova přijížděli lidé v autobusech, aby se podívali na naši slavnou elefantessu. Vydavatelé novin z Říma a Neapole telefonovali večer co večer na místo, kde jsme odpočívali, a ptali se po našich denních dobrodružstvích. Také z Paříže, Londýna a Berlína telefonovali každý večer. Pro celou Evropu byl slon, který přešel Alpy ve stopách Hannibalových, jedinečnou senzací. Naše cirkusová atrakce se stávala čím populárnější, čím více jsme se blížili k Turínu. Potom se nám však podařilo přelstít dav tím, že jsme vycházeli z hotelu ve čtyři hodiny ráno.

Přes všechno neočekávané pohnutí, které jsme všude působili, pokračovala naše sloní jízda znamenitě. Nakonec nás však ohrozilo vážné nebezpečí. Harel prozkoumal jednoho dne důkladně Dalliny nohy a prohlásil, že se začínají objevovat podlitiny a puchýře a že slon potřebuje alespoň týden odpočinku.

Týden – to znamená, že budeme muset zkrátit na polovičku svůj denní dvacetimílový pochod a cestovat po rozpálených a kamenitých italských cestách jen každý druhý den?

Harel souhlasil. Dally prožila celý svůj život v pohodlí zoologické zahrady. Kdyby byla ponechána v džungli, ztvrdla by její chodidla jako kopyta. Po deseti letech zajetí však byla měkká a málo odolná.

Uvědomil jsem si, že takto dojdeme do Říma místo za tři neděle pravděpodobně až za tři měsíce – jestli se tam vůbec dostaneme. Jeli jsme dál plni starostí o Dalliny podlité nohy. Harel řídil náš nákladní vůz, který jel před námi do Turína, a srazil se s protijedoucím automobilem. Byl smeten z cesty. Naše nákladní auto udělalo dva dokonalé kotrmelec z šestimetrového náspu a zůstalo ležet v troskách. Nebyla naděje na opravu.

Harel prorazil pravou rukou roztříštěné ochranné sklo a zranil se tak těžce, že bude muset být alespoň týden v obvazech. Šofér nákladního vozu, který seděl vedle Harela, byl rovněž zraněn tak, že byl zcela vyřazen ze služby. Naše zavazadla se rozbila. Bylo neuvěřitelné, že Harel se šoférem vyvázli životem.

Přijel jsem zanedlouho se záchrannou stanicí na místo neštěstí. Když byly obě oběti ošetřeny a pohodlně uloženy, šel jsem si prohlédnout trosky své výpravy... Měl jsem po trenérovi, šoferovi, voze, zavazadlech a ještě ke všemu byla i Dally se svýma poraněnýma nohama mimo provoz.

Uvažoval jsem, co si mám počít. Hrát si na Hannibala bylo docela zábavné – až do jisté chvíle. Nepočítal jsem nikdy s tím, že by moji oddaní spolupracovníci mohli dojít úhony. Harelův úraz mě přivedl do úzkých. Proklínal jsem motorový věk, který nás pronásledoval na každé míli. O této hrozbě nesil žádný Kartaginec. Poznal jsem, že jsem byl na své cestě do Říma poražen. Teď už jsem neměl naději na to, že bych mohl pokračovat v cestě bez dalšího prodlení. Náš plán se zhroutil. Přijali jsme to s největším možným klidem a připravovali jsme se na ústup do Paříže.

Po několikadenním odpočinku jsme se vydali na cestu do Turína, který byl patnáct kilometrů daleko. Přivítalo nás tam pět tisíc lidí s dechovou kapelou firmy Fiat. Pro Dally to byla ohromná sláva. Děkovně kynula špalíru obecnstva, který lemoval cestu, za takové přijetí. Ani Řím by nekapituloval dokonaleji.

Třetí den nato jsme už byli v Paříži. Šel jsem se rozloučit s Dally. Byla opět ve své staré stáji v zoologické zahradě a žvýkala seno tak nerušeně, jako by ani nikde nebyla a jako by právě nepřišla z míst, kde od dob Hannibalových nebyl už žádný slon. Když jsem se díval na její klid, nebyl bych nikdy uvěřil, že přešla Alpy, vzdorovala chladu a výšce, vyvolala v dvacítce měst a vesnic frenetické vzrušení, demoralizovala severoitalskou armádu, nechala klusat po svém boku téměř všechny kameramany a reportéry velkých evropských novin a filmových společností a byla nejfotografovanějším, nejznámějším, nejoslavovanějším slonem v historii.

Do té chvíle jsem si neuvědomil, jak jsem přilnul k tomuto statečnému zvířeti, které mě bez reptání neslo po celou namáhavou cestu. Vešel jsem do její stáje, objal její chobot, podrbal ji za ušima a nakrmil kilem cukru, které jsem si přinesl.

Nahnula se ke mně a hledala mi v kapsách další sladkosti. Připadalo mi, že ztrácím nejmilejšího a nejroztomilejšího kamaráda,

jakého jsem kdy měl, a že ji musím skvěle odměnit za věrnost a dobré sportovní chování.

Přinesl jsem jí dárek na rozloučenou: lesklou a neobyčejně velikou foukací harmoniku. Dally ji uchopila opatrně svým chobotem a zahrála hlučně celou stupnicí. Když jsem odcházel, měl jsem zadržlé hrdlo. Slyšel jsem za sebou slábnoucí kvílení harmoniky. Byl jsem přesvědčen o tom, že Dally, přestože ji bolely nohy a přestože byla unavena po cestě, byla v této chvíli nejen nejslavnějším, ale i nejšťastnějším slonem na světě.

Klasické dobrodružství

Přátelé,

ne, není pozdě hledat nový svět.

Vpřed! Všichni naráz udeřte vesly

do zpívajících vln. Já rozhod' se

doplout až k západu... až ke smrti...

zápolit, hledat, najít, nepustit.

„Zápolit – hledat – najít – nepustit.“ Tahle slova mě zvlášť zaujala, když jsem jednou seděl u krbu s Tennysonovým *Odyseem*. Jaký ohromně lákavý cíl – „doplout až k západu, až ke smrti“! Ta břeškná výzva opustit obnošený, přespříliš zdůvěrnělý život a hledat si nový svět, našla v mé zneklidnělé duši úrodnou půdu. Uvažoval jsem: Neměl ten královský tulák, trávící dny schůzkami s nevšedností, dostaveníčky s novými zkušenostmi, poznáváním všech vzruchů a krás i nebezpečností, jaká může svět poskytnout – neměl život mnohem plnější, bohatší, hodný větší závisti než každý jiný člověk, kterého kdy nosila země? Když mu sudičky přestřihly nit osudu, jistě hleděl v tvář smrti bez lítosti a mohl hrdě prohlásit:

Spokojen zemřu. Celý čas jsem užíval

i velmi trpěl s těmi, které jsem měl rád

– a také sám – na pevnině i na vodách,

kde deštivé Hyady prudkým lijákem

bičují temnou pláň. Mé jméno proslulo.

*Po světě já toulal se s hladovým srdcem,
mnoho jsem zřel a poznal: kvetoucí města
a země, různé zvyky, sněmy i vlády.
Sám nikoli nejmenší, já všemi byl ctěn.*

A víc než to. V mládí vládl Odysseus svému ostrovnímu království ithackému, deset let bojoval na halasných pláních větrné Tróje, brázdil oceány, okusil plodu lotosového, utkal se s lidožroutským Kyklopem, přebýval u krále větrů Aiola, slyšel zpívat Sirény. Čelil obludné Skylle a vyvázl z vírů Charybdy; dokonce sestoupil do podsvětí, až zasáhli bohové a dovedli ho nazpátek k věrné choti na Ithaku.

Při pomyšlení na to vzrušující drama mi připadal můj nynější život zoufale nudný – život ohraničený čtyřmi stěnami, obklopený samolibými lidmi, zaběhlý v kolejích konvencí a odpovědnosti. A přece i já jsem se svým způsobem toulal po světě. Ochutnal jsem

omamnou drogu romantického cestování, a od těch dob mám po klidu.

Teď mi bačkorové pohodlíčko u krbu připadalo nesmírně prázdné a nicotné. „Ustat, skoncovat, rezavět bez lesku“ mě nudilo až k smrti. Neklid mě vyšťval z měkkého fotelu a přitáhl k oknu. Lodě a rackové klouzali dolů po Hudsonu a dál k moři. Záviděl jsem každému námořníkovi, který může newyorským mrakodrapům ukázat záda a obrátit ošlehanou tvář k nějaké cizí čarovné zemi za dalekým obzorem. Najednou se mi protivilo všechno, co jsem vlastnil a čím jsem byl: lidí jsem měl plné zuby, učení mě otravovalo. Uvědomil jsem si, že už o vědomosti nestojím. Chtěl jsem jen vášnivě žít smysly, přál jsem si bez zábran popustit uzdu fantazii. Místo toho jsem pociťoval, že se pořád hlouběji propadám do bahna každodennosti. Dobrodružství! Dobrodružství! V něm je záchrana; v něm je lék. Jakmile člověk unikne z hnízda tupé bezpečnosti, jakmile rozestře mladá křídla a rozletí se ke korunám vysokých neznámých stromů na druhém konci údolí, které mu odjakživa tak vábivě kynou, nemusí se vracet.

Já kdysi křídla rozestřel – a teď, když jsem zpátky v hníždě, cítím se jako ryba na suchu. Žiju si v bavlnce, ale co z toho? Mám pohodlí, ale copak mě může těšit? Toužím jen po jediném – doplout až k západu. Chci následovat příkladu Odysseova a znovu naplnit pohár života až po okraj. Příklad Odysseův? – Hlavou mi jako blesk projela myšlenka: Odysseovy cesty, jeho boje, jeho dramatické putování – člověče zlatá, to je přece ono!

Jak jsem se tak díval na rušný Hudson, dostával doutnající ohníček mé znamenité myšlenky další potravu: musím vyšplhat na Olymp a poklonit se bohům; musím k Helespontu a na klasické ostrovy řecké. Průvodcem mi bude Homér, *Odyssea* Písmem svatým. Že je Řecko holou pustinou? Pro mne jí nebude. Zavítám všude, kam vstoupil Odysseus; pojedu za ním po všech mořích, jimiž se plavil. Proč váhat a nenalodit se? Pod oknem je přístav, plachty se vzdouvají, temný širý oceán se leskne. Pojd'te, pojd'te, přátelé,

ne, není pozdě hledat nový svět.

Vpřed! Všichni naráz udeřte vesly

*do zpívajících vln. Já rozhod' se
doplout až k západu... až ke smrti...
zápolit, hledat, najít, nepustit.*

Trůn bohů

Prásk! Jediným oslnivým šlehnutím rozsekl zuřivý blesk rozervaný obzor od Thesálie až ke Kykladám. Do inkoustové tmy vyšlehy plamenné jazyky, zažehly propasti kolem mne a vyrazily k pádícím mrakům. Burácivé hřmění se ráz na ráz rozléhalo široko daleko nad Egejským mořem, prolétlo údolím Tempe a odrazilo se s rachotem od svahů Ossy, až se otrásla vápencová skála, na které jsem seděl.

Rozpoutal se nade mnou hněv Diův. Z úkrytu běsnících temnot útočil na mne bůh z nebeské pláně za to, že jsem zneuctil svatyni nesmrtelných; vztekle metal blesky na mou hlavu, neboť jsem se byl rouhal jeho všemohoucnosti; usiloval mě srazit zpátky k zemi, protože jsem si troufal vystoupit na nejvyšší vrcholek Olympu a posadit se na sám trůn boží.

Že půlnoc není chvíle vhodná k návštěvě Olympu, je jasné. Vypudit Dia z jeho hradu za bílého dne byla velká drzost, držet se tam jako klíště celou noc, to už byla vyložená svatokrádež. Není divu, že se na mne otec bohů rozzlobil. Ale jak ustoupit? Vězel jsem v pasti vysoké skoro tři tisíce metrů, na skalní jehle, trčící málem do nebe. K jejím příkrým stěnám, které mi umožňovaly strastiplný, píd'alkovitý výstup jen drobnými spárami, jsem lnul celé odpoledne. A pokusit se teď sešplhat v takovém lijáku a husté mlze a za bouřky? Přece nejsem sebevrah! Nikoli, bohové, tohle nepůjde – ani se nehnu!

S neblahým osudem mě však smiřovalo vědomí, že vydá-li mě rozkacený Zeus záhubě, nebudu trpět sám, poněvadž mi po boku odhodlaně stojí můj americký přítel Roderic Crane a malý Lazaros, srdnatý mladičkový pastevec, který se jediný z naší družiny odvážil vydrápat s námi až na nejvyšší výspu. –

Zoufalým úsilím se mi podařilo najít v hrůzostrašné tmě slabounký zákmit útěchy: octl jsem se v postavení reportéra, jemuž

zemětřesení rozbořilo střechu nad hlavou – situace, pravda, nevábná, ale jak tučné sousto pro noviny! Z podnětu „hromného příboje Odysseje“ jsem se bez váhání rozjel po stopách Odysseových s nadějí, že zažiji aspoň zlomek nádherných dobrodružství, jichž se jemu dostalo před třemi tisíci lety tak vrchovatě. A zde tedy, na samém začátku cesty, mě Řecko uvítalo natolik romanticky a bouřlivě, že to překonávalo i moje nejvýstřednější touhy. Byl jsem přesvědčen, že jeli toto půlnoční setkání s bohy ukázkou vzruchů, které mě očekávají, začne už brzy Odysseův stín v Hádu usychat závistí.

Vrchol Olympu jsme si vytkli, Roderic a já, za svůj první význačný cíl, ještě než jsme opustili vzdálený New York. Výstup k nesmrtelnému oltáři antických bohů měl být poutí za náležitým ovzduším a patřičnou scenérií a měl nás na celou expedici duševně připravit. Narodili jsme se a vyrostli v takzvané křesťanské civilizaci, kde by se každá pohanská víra v moc dávných řeckých božstev považovala, mírně řečeno, za nenormálnost. Avšak jestliže jsme chtěli vzkřísit klasické dny Homérovy a způsob života Odysseova, pokládal jsem za nezbytné (přes Roderikovy pochyby) pokusit se tu zašlou krásnou víru oživit; proto se mi zdálo nezbytným seznámit se s Diem i Athénou, s Hermem i Neptunem, kteří přece nesou odpovědnost za všechno blaho i všechny žaly, jichž kdy náš rek okusil. A tak jsme spěchali na východ, abychom hledali a zlezli horu, „na které prý jest bohů na věky věků bezpečný byt“.

Mířili jsme k Olympu od Soluně. Na světě nejslavnější horský útvar jsme prvně spatřili, když jsme se z pahorku za tímto prastarým městem zahleděli s rozbušeným srdcem daleko k jihu. Dívali jsme se přece na nedostižné hlavní sídlo řeckého bájesloví, řeckého umění a řecké kultury i života vůbec. K počtě olympských nesmrtelných stoupaly vznešené chrámy řecké v mramorové velebnosti. Zpodobující tato božstva, daly ruce Feidiovy a Praxitelovy budoucím pokolením tak nádherná sochařská díla, že si i jejich drobných úlomků dnešní milovníci umění nesmírně váží a opatrují je jako statek nejdrahocennější. Ve stínu Olympu zapěl Homér největší básnickou skladbu, jaká kdy v dějinách poezie zazněla, a ve jménu

Olympu kvetla po staletí nejbláživější a nejneposkvrněnější víra, kterou kdy svět poznal.

A přece jsem vždycky cítil, že Olymp i všechny ostatní luzné zkazky dávného Řecka jsou mýtem, neurčitým zpodobením nadpozemskosti a nesmrtnosti, z něhož v naší obrazoborecké době vlastně už nic nezbyvá.

Pohled od Soluně nesplnil mé očekávání. Teď jsem v dálce na vlastní oči viděl prosvítat hrotitý nachový masív, vysoký bezmála tři tisíce metrů, pokrytý sněhem a ověšený oblaky; a ta hora, tolik důkladná a skutečná, tak hmatatelná jako hrouda hlíny, to byl Olympos, zlatý trůn Diův.

Byl jsem nadšen, že mi připadá tak krásný. Poprvé jsme ho viděli za šera, svahy zahaleny pláštěm neviditelnosti, rokliny ponořeny v houstnoucí stíny. Ale vrchol daleko nahoře, zdvíhající se k nebesům pozvolna, pomalu jako modlitba, dosud jasně zářil do ztemnělého vesmíru.

Dlouho jsme s Roderikem vysedávali beze slova a zírali, jak obraz bledne. Pak se mne přítel zčistajasna zeptal, zdali v něm podle mého názoru najde Venuše zalíbení, jestliže se nám nakonec přece jen podaří dostat se na vrcholek.

„Samo sebou, Rode,“ odpověděl jsem poněkud jedovatě a hned jsem se na protest proti takovému bagatelizování poezie měl k odchodu. „S tím svým bíbrem a zásobou černošských anekdot jsi pro ni znamenitá partie. Přesto – nebo snad právě proto – vyžaduju od tebe závazek, že si s žádnou bohyní nic nezačneš aspoň na začátku cesty. Ono bude i tak dost komplikací.“

Nazítří nás ani nenapadlo marnit čas materiálními banalitami, jako jsou výstroj a zásoby nebo pokyny ke šplhání, a už za hodinku jsme spěchali na návštěvu k bohům. K velké zteči jsme vyrazili z thesalské Larissy, ležící od Soluně na druhé straně úpatí.

Ve shodě s úředním výnosem nakomandoval starosta k naší výpravě celou armádu mladých četníků, aby nás „chránili v ohrožené oblasti před lupiči“, což nás nesmírně otrávil – dychtili jsme přece setkat se tu hned po bozích ze všeho nejvíc právě s proslulými olympskými raubíři, kteří nahánějí kraji hrůzu už po několik generací. Utkvělá představa romantického únosu za účelem

výkupného nás docela vážně ponoukala dát si do místního tisku inzerát „HLEDÁ SE TLUPA srdnatých lupičů, která by byla tak laskava a...“

...A teď to starosta všechno zbrýndal. Bouřlivě jsme protestovali, že nám žandarmerie bude jen na obtíž, ale marně, a tak jsme byli nuceni startovat k Olympu s ceremoniální parádou.

Druhou noc jsme už spali na zemi v táboře pastýřů nedaleko pod vrcholkem. Na ty blažené chvíle dlouho nezapomenu. Vrátili jsme se v nich o dva tisíce let zpátky a žili zase v bukolických dobách klasické Helady. Pastýři s kučerami vyrudlými sluncem a se zahnutou dlouhou holí v ruce doprovázeli na melancholické syringy vyzvánění stád a v pláštích z kožešin a plsti vypadali, jako by zrovna

vystoupili z mytologických bájí. Na dovršení poetičnosti scény vynořil se nad lesnatými horskými velikány kolem nás úplněk, dechl září na táborový oheň, oblil světelnou sprškou ztichlá stáda na svazích a vrhal pitvorné stíny mezi skaliska, která připomínala Pana a kentaury, oddávající se nočnímu křepčení.

Té noci se jakoby odnikud vyloupl malý pasáček Lazaros a stal se naším panošem. Vzhledli jsme od táboráku a uviděli ho stát zrovna na hranici světla a tmy, na ozářené tváři výraz údivu a zvědavosti: Cizinci – a ještě k tomu tak podivní, jako by si říkal. Opíral se o hůl, plachý, a přece bez bázně, odkázán na jiné, a přece naprosto nezávislý. Zblízka až překvapivě připomínal malého satyra. Jaktěživo zřejmě nevlastnil jinou pokrývku hlavy než vyšisované pačesy, nikdy neměl jiný domov než horské stráně. Byl stejně málo civilizovaný jako polodivoké kozy, které měl na starosti – a byl neméně otužilý. Nedůvěřivost, kterou nám ten chlapec zprvu dával najevo, se proměnila ve zbožňování až modloslužebné, když jsme projevili nelíčený údiv nad tím, jak vyhrábl z ohniště hromádku žhavých uhlíků a přenesl ji v holých zmozolnatělých dlaních o kus dál. Na jeho srdíčko bažící po lásce udělalo takové uznání velký dojem, a proto se až do konce výstupu na Olymp stal naším stínem a loučení s ním bylo loučením s bytostí ještě pořád do krajnosti vzrušenou nejkrásnějším zážitkem, jaký ji kdy potkal.

Nazítří zrána vykročila v čerstvém horském vzduchu naše karavana vzhůru žlebem – devět vojínů, patnáct ovčáků, čtyři mezci, šest psů, dva Američané a Lazaros.

Až doposud bylo naše procesí daleko zajímavější než celá hora. Od Soluně nám Olymp připadal jako pyšný hrad s mohutným cimbuřím. Ted, zblízka, jsme viděli jenom celkem lysý sráz – a byli jsme přece už skoro nahoře.

Avšak zdání nás ještě nikdy tolik nezklamalo jako tentokrát. Náš mladistvý pastevecký vůdce, který věděl o nastávajícím překvapení, upaloval před námi a volal na nás přes rameno, ať si přece pospíšíme. Když jsme se dosoukali k okraji skály, bylo na jeho udýchané klukovské tváři vidět dychtivé očekávání. Stál právě nad roklí, která se náhle objevila, a ukazoval do závrtné hlubiny, ohraničené na protější straně strmým rýhovaným stalagmitem z holé, třpytivé

horniny. Ta obrovská skalní věž se nám zjevila jako deus ex machina – předtím mírná, jemně načechraná stráň, a teď najednou – čáry máry fuk! – úžasná podívaná. Teprve nyní jsme totiž vystoupili na obvod mohutného nepravidelného amfiteátru, z jehož středu tři sta metrů pod námi vyrůstala ta zpupná věž další tři stovky metrů nad nás.

Že je to Diův trůn, nemusel nám nikdo vykládat. O několika sousedních hrotech, třeba skoro stejně vysokých, se dalo soudit, že je lze zdolat snadno; naproti tomu ten náš vypadal nedostizný jako samo nebe. Dávni Řekové pokládali trůn svých bohů na takové hrozivé výspě za docela bezpečný – ani představit si nedovedli, že by kterýkoli smrtelník dokázal zlézt tak nepřístupné stěny, a tím narušit starobyrou věrouku. A jejich důvěra v nedobytnost vrcholu byla oprávněná: Olymp, ústřední bod vznešeného, úchvatného náboženství, je slaven už přes tři tisíce let, a přece byl ze všech přístupných velikánů zdolán jako poslední.

Zubatý hřbet, na němž jsme stáli, byl pouhým sedadlem v lóži s vyhlídkou na velkou podívanou. To nestačilo. Musíme vstoupit přímo na jeviště. Hejtman naší zbrojní čety trval na tom, že „nahoru to prostě nejde“ – alpinisté se tam prý vydrápali v posledních třech tisíciletích jenom třikrát. Museli bychom mít lana, museli bychom mít specializovaného vůdce, museli bychom mít povolení od vojenské správy, museli bychom – co dál, to jsme už neslyšeli, neboť jsme, dávno než chrabří ozbrojenec skončil se všemi „musy“, traverzovali – Lazaros, Roderic a já – rozeklaný žleb, spojující naše stanoviště s patou skalní věže a vedoucí – podsvětím – k homérskému nebi.

Pokračovali jsme v sestupu do zející rokle až k základně té gigantické věže a vzali ji útokem. Lazaros, mrštný jako kozy, o které pečoval, hopkal křepče před námi a ukazoval cestu. S námahou jsme se krok za krokem plahočili za ním, přidržovali se trhlin ve skále a tápali vždycky po nejbližší škvíře. Podívat se dolů na mračna, která se tam kupila, jsme si netroufali ani koutkem oka. Několikrát nám pod nohama povolila zvětralá břidlice, a kdykoli jsme zahlédli, do jaké propasti se řítí, a uvědomili si, kam až by nás odnesla případná lavina kamení, měli jsme srdce až v krku.

Lazara však nedokázalo vyvést z míry nic. Šplhal neúnavně dál a dál, povzbudivě na nás pokřikoval, vracel se, aby nám poradil, kam správně šlápnout, a vůbec nám dodával mravní opory v takové míře, že Roda a mne nakonec přece jen dovlekl na poslední hrozivou baštu, odkud nás s vítězoslavným pokřikem dovedl na vlastní vrchol.

Roderic se dychtivě pídil po Venuši, já po Diovi. Ale široko daleko nebylo potuchy po žádném bohovi ani bohyni. Což ovšem neznamenal, že by byli pokorně ustoupili z trůnní síně před dvěma a půl nevěřícími. Zanedlouho jsme se měli přesvědčit, že jejich zmizení byl prostě a jednoduše strategický tah, který jim později umožnil ztrestat nás tím účinněji.

Zeus sledoval, že lezeme do neposkvrněné svatyně jako mouchy, a jakmile si uvědomil, že jsme rozhodnutí zmocnit se trůnu, odletěl seskupit obranné voje. A skutečně, sotva jsme se dostali do jeho opuštěného sídla, už kolem nás táhl zlověstný šik černých mračen a dokonale zatemnil rozhled, na který jsme se tak dlouho těšili.

Teď nebylo kdy poslouchat Roderikovy lamentace na nedostatky Venušina pohostinství. Mraky stoupaly z rokle a přibližovaly se o překot. Sotva jsme se vydrápali nahoru, Lazaros nás zapřísahal, abychom se z nejvyššího vrcholu klidili, než se dostanou až k nám, pak že bude sestup nemožný. V jaké jsme situaci, bylo stejně jasné nám jako Lazarovi, jenomže my jsme hodlali zvěčnit před zahájením úprku své vítězství nápisem do kamene. Švýcarský horolezec Boissonas, který se roku 1913 dostal na nejvyšší olympskou věž jako první smrtelník vůbec, nakupil v upomínku svého památného výkonu na velkém plochem balvanu uprostřed samého vrcholku metr vysokou haldu kamení. Do toho balvanu se nějakými ostrými předměty podepsali členové dvou výprav dalších. A na něm, mlha nemlha, se jako navštívenka pro Dia, až se vrátí, musí zaskvít také jména příslušníků naší expedice.

Ryli jsme horečně do skály kapesními noži – mraky se ploužily blíž a blíž. Lazaros nad naší nevšímavostí k zatahující se léčce usedavě lamentoval. Avšak my měli oči pouze pro to nádherné CRANE a HALLIBURTON, kterými jsme na věčnou paměť zkrášlovali Diův trůn. Konečně jsme dohotovili závěrečné E i N. Zastrčili jsme kudly do kapsy a teprve teď jsme se začali horečně

starat o příčinu Lazarova bédování, ale už bylo pozdě. Poryv větru – a my byli nepředstavitelně rychle zahaleni ze všech stran neproniknutelnou vlhkou pokrývkou. Couvli jsme od kraje propasti celí nesví.

„Ale co, to nemůže dlouho trvat,“ řekl jsem povzbudivě Rodovi. „Dřív než za dvě hodiny se nesetmí. Do té doby se vyčásí.“

„Jen aby,“ zabručel a trochu se v tom lezavém mrholení zachvěl. „Přes noc tady zůstat nemůžem – vždyť s sebou nemáme pyžama.“

Nevyjasnilo se. Páry kolem nás byly pořád hustší a vlhčí. S rostoucí tmou rostl v tajných hlubinách našeho nitra strach. Kabáty jsme nechali u četníků, a teď jsme v ostrém větru, ženoucím přes náš třítisícový vidrholec bílou tmou, začínali nepříjemně prochladat. Zahrát se prostocviky jsme nemohli, skalní hrot, na němž jsme stáli, byl skutečně pouhým hrotem a prostorově poněkud stínění svatokrádežníci se v bezprostředním sousedství bezedných propastí mohli z oboru tělocvičného věnovat nanejvýš dechové gymnastice.

Aby nám upevnil morálku, pustil se Roderic navzdory své šibeniční náladě do vtípkování. Ale za daných okolností měl úspěch zcela mizivý; Lazaros totiž nerozuměl anglicky ani slovo a já byl zaujat problémy a vůbec neposlouchal. Když Roderic zpozoroval, že si povídá sám pro sebe, nechal toho a připojil se k bezútešné skupince, aby s ní vyčkával příchod nejnevdanější noci, jaká se kdy snesla na horu řečenou Olymp.

Doufat v únik před rozedněním jsme nemohli. Na očekávanou dlouhou a trpkou zkoušku se bylo třeba připravit tak dobře, jak jen to šlo. Trochu by pomohl aspoň jakýs takýs kryt proti řezavému větru, a tak jsme opatrně lezli po kolenou a sbírali všechno uvolněné kamení, které se nám podařilo v naší těsné mlžné kleci zvíci několika čtverečních decimetrů najít. Kolem jedné strany balvanu, na němž si Boissonas zbudoval památník ve tvaru keltské mohyly, jsme z nich postavili nevysokou zídku.

Kdyby nešlo o tak významnou historickou památku, jejíž zničení by představovalo vrchol kacířství a hanebnosti, byli bychom asi upadli do pokušení použít té pyramidky jako výhodného zdroje stavebního materiálu. Třebaže je malá a nevzhledná, symbolizuje mohyla důležitou epizodu v dějinách – první výstup na horu

nesmrtelných a první porážku vládce všech bohů v jeho posledním útočišti, které kolmými srázy a okolními propastmi vzdorovalo všem útokům nevěřících tři tisíce let.⁶

Ne, ne, je tu dost jiného kamení. A když jsme je navršili, vztyčili jsme nahoře Lazarovu pastýřskou hůl, od níž se celou cestu neodloučil ani na okamžik, a ozdobili ji na horním konci dobytelským praporem – mým rudým šátkem na krk.

Noc přikvačila až příliš rychle – černá, ponurá, hrozivá. Teď jsme se s Rodem strachovali o Lazara. Měli jsme starost, že nedovede čelit útrapám, které musíme snášet až do rána, tak dobře jako my. Ale byly to obavy liché, neboť ovčáček nám vzápětí svěřil, že jemu dělá hlavu jen jedno: přežijeme-li bez úhony noc my. A když jsem si připomněl, jak bral do ruky řeřavé uhlí, a zadíval se na jeho sluncem sežehlou křtici a větrem ošlehaný obličej, dospěl jsem k závěru, že jestli někdo z nás tuhle noc přežije, bude to s největší pravděpodobností náš malý Lazaros.

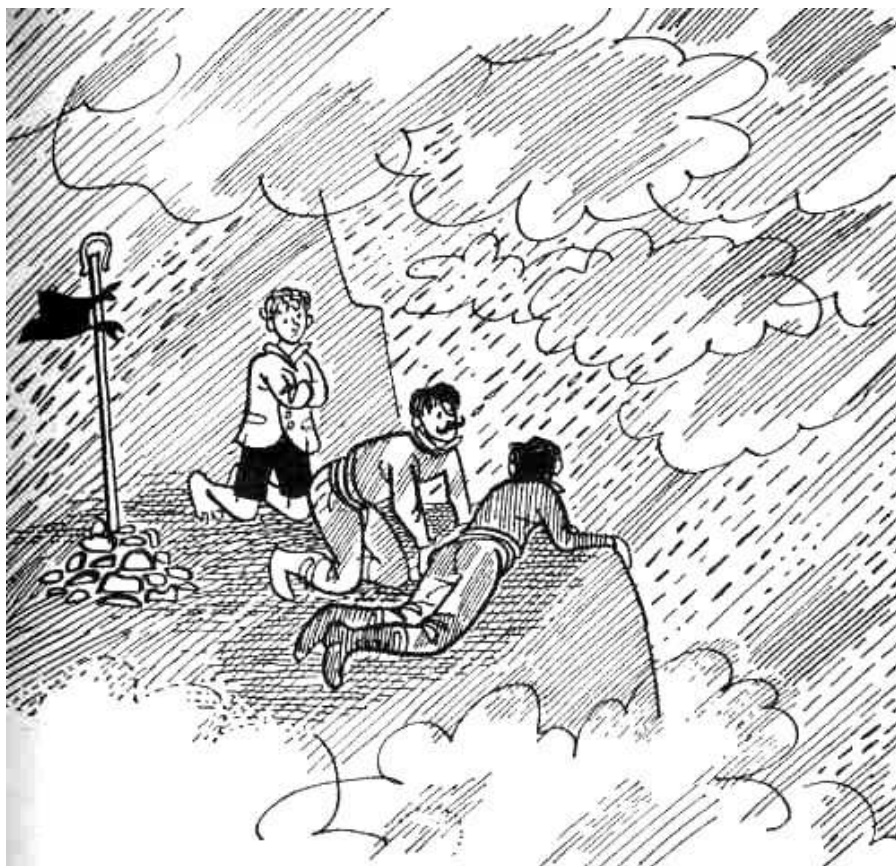
Udeřila osmá. Slunce vyjde až kolem páté. Ještě devět hodin božího dopuštění! Ale nedalo se nic dělat, jen se přizpůsobit situaci, udržovat si dobrý krevní oběh a snažit se nezatrpnout z událostí, na jejichž vývoj stejně nemůžeme mít žádný vliv. Jaro už dávno přešlo v léto, a tak teplota sotva klesne pod nulu. Jestliže se počasí nezhorší, půjde jen o přečkání devíti nepříjemných studených hodin – a tím si přece neohrozíme život ani se nezmrzáčíme.

Avšak počasí se zhoršilo, a pořádně. Mlhou nás Zeus jen uvěznil. A teď, když nás, nemohoucí, přimrazil na jehlovitou skálu, chystal se za pomoci všech svých živlů k zuřivému útoku, kterým smete vetřelce do propasti.

V devět dal uražený bůh povel k útoku strašným zablesknutím, vskočil do válečného vozu, práskl do koní a s hromovým rachotem se rozjel proti nám. První blesk, jímž po nás mrštil, se minul cíle a udeřil do protější stěny, odtřískl kus skály a úlomky smetl do

6 По Boissonasově „mohyle“ není v současné době na Olympu už ani památka. Švýcarský horolezec Frédéric Boissonas provedl prvovýstup se svým krajanem Danilem Baudem-Bovym (oba byli povoláním geologové) za vedení řeckého průvodce Christose Kákalose z podolypské obce Litóchronu, který se jako jediný dosud žijící člen výpravy v pětáosmdesátém roce svého věku účastnil oslav 50. výročí tohoto historického horolezeckého výkonu. (Pozn. překl.)

propasti. Přihнала se olympská jízda mračen a znovu zahalila horu pohyblivou předprsňí neviditelnosti. Teď se na naši pozici vrhl bataliÓN větrů, vyvrátil žerď a rozerval šátkovou zástavu na cáry. Větrům v patách následovali Apollónovi lučištníci. Do obličeje a skrze naše rozevláté šaty nám vystřelili sto miliónů dešťových šípů.

A přitom bohovy mohutné trigy burácely sem a tam nad námi, pod námi.

Suchých nití na nás ubývalo, vychládali jsme, malomyslněli. Vyběhnout z krytu a pokusit se vzdorovat útokům živlů venku by znamenalo vydat se krutým mukám; zůstat a dát se zalévat přívaly

ledové vody bylo právě tak zlé. Dilema náhle vyřešil zvlášť zuřivý nápor vichřice a průtrže mračen, který za doprovodu ohlušujícího zařvání rozmetal naši pevnůstku a shodil nám ji v jediném zlomku vteřiny na hlavu.

Myslel jsem, že už nejsem. Dokonce jsem v to doufal – nezáleželo mi na ničem, jen na tom, abych se zbavil nesnesitelně mučivého pocitu zimy a mokroty. Celý rozbolavělý jsem ležel pod kalcitovým náhrobkem jako kus dřeva, ale jen dokud jsem neuslyšel, že Lazaros někde v té změti paží a nohou a kamenů přivolává na živly ty nejstrašnější kletby. Takhle hezky bojovně se na to musí! Přidali jsme se s Rodem k Lazarovi a společně jsme doplnili jeho peprné nadávky úctyhodnou řádkou vulgárností vlastní výroby.

Tahle potupa bohy v jejich zlobě ovšem jen utvrdila. Liják zintenzivněl. Nemohu uvěřit, že by nás byl Zeus tou pohromou nezahubil dřív než za hodinu, nenapadnout mě nejprostší prostředek k uchlácholení hněvu každého boha – oběti!

Že jsme my ignoranti na tohle nepřišli hned, když jsme se chystali k výstupu! Není divu, že správně nepochopil, co vlastně zamýšlíme. Kdybychom byli obětovali dnes ráno dole v táboře berana, měli jsme modré nebe a nezkalený pohled z vrcholku Olympu na celý klasický svět zaručeně v kapse. Přivléci sem do té nebetyčné výšky tučného skopce nebo pár ověncených volů jsme sice opomněli, ale snad bychom mohli toto lajdáctví napravit ještě i teď nějakou skromnější žertvou na usmířenou.

Rychle jsem v mokvajících temnotách provedl inventuru všeho majetku a zabavil jsem předměty, které se k zamýšlenému účelu mohly hodit aspoň trochu. Byl bych hrozně rád obětoval Roderikovy vousy, jenže se nedaly odtrhnout. Bez tohoto zlatého hřebu nebyla kolekce obětín nijak ohromující. Skládala se z hrstky zkyslého a oklihlého kozího tvarohu, patřícího Lazarovi, a z lahvičky mastiky, mnohogradové novořecké kořalky, páchnoucí jako zvětralá opiová tinktura s kafrem tak silně, že bych byl raději zmrzl, než se jí napil, ačkoli mi ji pastýři dali právě proti zimě. Mastika bude skvělým darem Jovovi – zejména když já nedokážu to svinstvo polknout ani za živý svět.

Nesmírně nám vadilo, že jsme byli v klasických náboženských úkonech skoro úplní laici. Nejobvyklejší jsou oběti zápalné, že ano, ale spaluj na hranici kašovitý roztok syrečků a rozdělej vatru, když ti sirky plavou v kapse jako rybičky v akváriu a na zátop nemáš nic než promočený vápenec! Ke kremaci tedy dojít nemohlo.

Zbývala jediná možnost: slavnostně poslat neodolatelné dary do propasti ve stavu syrovém.

Šup do ní s tvarohem! A za ním jsme s prosbou, aby Jupiter přihlédl k našemu pokornému holdu aspoň natolik, že by zarazil tu prokletou sprchu, chrstli mastiku.

Budete se tomu možná divit, ale neminula ani čtvrt hodinka, a déšť ustal, hromovládcův válečný vůz odhrčel směrem na Soluň; zlověstný závoj oblačné kavalérie se protrhával a na jižním nebi se na nás znovu usmál měsíc v té zářivé podobě, v jaké jsme ho viděli minulé noci u pastýřské studánky.

Nicméně jsme byli promoklí až na kůži, ačkoli přšelo necelou hodinu, a museli jsme v tom stavu vydržet ještě dalších asi šest nebo sedm hodin. Jenže to už nebylo ani zdaleka tak zlé, neboť jsme se opět navzájem viděli a věděli jsme, že nás bohové už nebudou trýznit. Roderic se znovu zajímal o Venuši a projevil politování, že sám po absolvovaném strádání nevypadá tak elegantně, jak by si přál pro případ, že by se snad časně ráno vrátila domů, aby si ho prohlédla.

Zase minulo tisíc let a pak proniklo na východní nebe, daleko nad Egejským mořem, šedé světlo, sílilo a postupně před námi odhalovalo zemi i moře. Od Aurořiny záře pobledla Diana, znavena klesla k spánku a zanechala soupeřku nepochybnou vládkyní řeckého světa.

V úchvatné slávě východu slunce se Roderikovi a Lazarovi i mně vykouřila z paměti ztuhlost údů i únava, na každém z nás patrná víc než dost. A to bylo dobře, vždyť jsme se vzhledem a výrazem podobali pravděpodobně ze všeho nejvíc poloutopeným, na ulici vyhnaným kořatům. Ale i takové kočičí chudinky by zapoměly na svou bídu ve chvíli, kdy se vůz Héliův, tažený žhnoucími koňmi, z moře nikoli jen vynořil, nýbrž přímo z něho vyrazil a pokryl vzdorné hradby Olympu zlatým ohněm.

Slunce povystoupilo na vyčištěné nebe a my poznali, že stojíme na nejvyšším v řadě štítů – a všechny do jednoho byly Olymp. U paty tohoto trůnu bohů se prostíralo klasické Řecko, od Pélia a Ossy k thesalským pláním a od údolí Tempe k Parnasu se sněhovou kápí a k věčným ostrovům Egejského moře. Údolí na severu se táhlo až do Makedonie a Thrákie. Bylo kdysi vlastí kentaurů a blaženým krajem, kde Orfeus učaroval hudbou všemu živému i neživému. Na západě jsme viděli průsmyk Pitru, jímž perští barbaři, když překročili po lodním mostu Helespont, vpadli s Xerxem v čele do Řecka, aby svedli bitvu u Thermopyl. Na jihu byly Thermopyly samy a daleko, daleko za východním mořem – ale ne dál, než dosáhne zrak bohů – hradby trojské!

Srdce mi bušilo nesmírným vzrušením. Včera odpoledne bylo Řecko jediným mořem mračen a mlhou zahalený Olymp nebyl nic víc než jedna hora mezi mnohými. Když se mi teď zjevily plné nádheře, viděl jsem to, co mě sem přivábilo – Řecko mýtů a pověstí, hrdinských činů a bohům rovných lidí, Řecko Achillovo a Odysseovo, Diovo a Athénino, nesmrtelná Hellas básní Homérových, řecká země z posvátného vrcholu Olympu, „na kterém prý jest bohů na věky věků bezpečný byt“.

Slunce už vystoupilo vysoko, a jak jsme se teď na ně dívali a sáli jeho životodárné teplo, přes propast nám v ústrety vzletěl orel. Přibližoval se stále víc a víc, až jsme mohli jasně rozeznat zobák a pařáty. A v okamžiku, kdy nám ten obrovský pták plul s rozepjatými perutěmi nad hlavou, pohlédl na nás dolů, vyrazil jediný pronikavý skřek a odletěl. Svěřil jsem se Roderikovi, že podle mého soudu byl ten orel sám Zeus hromovládny, že se vrátil, aby se v podobě opeřence podíval na své přepadené sídlo. Rád bych ho byl zavolał zpět a podrobně mu vysvětlil co a jak, poděkoval mu, že přijal naše oběti tak milostivě. Ale marné přání – už po něm nebylo vidu ani slechu.

Roderika moje dětinské fantazírování stran ptačího dravce nesmírně navovalo. Prohlásil, že se mi útrapy minulé noci zřejmě vrazily na mozek, a přesvědčoval mě, že ten orel není nic než pitomý pták a ten můj Olymp se všemi bohy, kterými ho blouznivě zamořuji, docela obyčejný kopec, sice vysoký, ale zato holý. Dokonce mi

namlouval, že déšť skoro úplně ustal, ještě než jsem si vzpomněl na obětování. Z Roderika se jasně stal nesmírný cynik od chvíle, kdy mu Venuše dala košem. Nakonec se nestyděl prohlásit, že pokud se jeho týče, jsou řečtí bohové vyložený humbuk.

Ale i kdyby měl tisíckrát pravdu a kdyby mě byly ke konání ještě pošetilejšímu zvábila jen hloupé iluze, nebyl jsem já z nás dvou bohatší, protože jsem se dovedl kochat poetickými představami krásné víry starých Řeků? Racionalisté ani nepochopí, ani si nezamilují její vymyšlivost, hravost a lyrické kouzlo skryté ve stinném údolí i na lesní stráni, v moři a v zurčivých potůčcích. Věří v rozum, ale jejich srdce dosud nepromluvila. Jejich civilizace svrhla řecké bohy z trůnu, ale podnes se ti kulturní zaostalci v potu tváře marně pídí po zhaslé pochodni Krávy a Lidskosti, jež kdysi z olympského majáku osvětlovala západní svět.

Akropolitida

Kolem pobřežního parníčku, na němž jsme jeli z Delf prosluněným zálivem Aiginským, se čerily nejmodřejší vlny, jaké jsem kdy spatřil. Vlevo srážně vystupoval z vodní pláně ostrov Salamína. Obepluli jsme úzký mys a zakormidlovali rovnou k pevnině, která teď před námi probleskla. Roderic opřený vedle mne o zábradlí mě náhle popadl za rameno, zdvihl ruku v dramatickém gestu a ukázal na –

Uviděl jsem je! Nevýslovným vzrušením mě až zamrazilo.

Pouhé dva nebo tři kilometry před námi, vdechnut na fialový závoj hor, zdvíhaje vysoko k nebi skalní oltář věnčený chrámy, prosvětlen aureolou nesmrtelnosti, plál nejoslnivější, nejkrásnější, nejvzácnější šperk, s jakým jsme se na celé své pouti měli setkat – ATÉNY!

Osamělý sluneční paprsek pronikl stády beránek potulujících se nad atickou rovinou a dopadl jako hledáček na Akropolis. Staroslavný trůn Parthenónu na jejím vrcholku, věkem sešlý, avšak ve své sloupové nádheře stále velebný, vyskočil ze stínů jako koruna slávy, posazená na temeno královny všech klasických metropolí.

Na konci téhož dne jsem ve stínu Akropole, temně a hrozivě trčící ke hvězdám, večerel s Roderikem a dumal, jak by bylo krásné vystoupit za takové nádherné noci ke střílnám té tvrze a rozhlédnout se po horách i po moři. Věděl jsem, že ubývající měsíc vyjde přibližně za dvě hodiny, stejný měsíc, který v úplňku tak jasně zářil před několika dny na Olympu. Už od dřívějšíka mi také bylo známo, že za úplňku je Akropolis přístupná veřejnosti po tři noci každého lunárního cyklu. Jenže my jsme období blahovlnnosti o nějaký ten den propásli. Jako obvykle se i dnes kvečeru zabouchly brány Akropole se západem slunce. Přesně tak se akropolské hradby zabezpečovaly proti vetřelcům mého druhu už před dvěma tisíciletími.

„Pomni na Peršany, Richarde,“ vnucoval se Pokušitel. „Objevili tajné schodiště. Snad se ještě zachovalo...“

„Je tma jako v ranci – při plahočení po skálách leda srazíš vaz,“ napomínala Opatrnost.

„A k čemupak jsou sirky, ty inteligente?!“ odsekl Pokušitel.

Sirky jsem si vzal jednak svoje, jednak všechny Roderika Cranea, protože ten měl v hotelu příliš mnoho práce se zabydlováním, než aby mě mohl doprovázet na loupežné výpravě hned naši první aténskou noc. Dalším mým činem bylo zrekvírovat se stolu v jídelně růžovou svíčku, pochopitelně když se pan vrchní nedíval. Při loučení jsme se s Rodem domluvili, že nevrátím-li se před svítáním, vystoupí zítra ráno na Akropolis, jakmile otevřou vrata, abychom si spolu prohlédli Parthenón za bílého dne.

A pak tedy jsem se rozjásaný faktem, že na světě ještě existuje možnost zažít nádherné dobrodružství zcela nového druhu, vydal na spanilou výpravu. Protože jsem neměl ani nejmenší zdání o nepřátelských pozicích, jak jsou rozestaveny noční stráže ani kde se lze pokusit o zteč, byl to podnik riskantní, ale tím vábnější. Ostatně brzy budu mít příležitost ověřit si všechno v praxi.

Už když jsem stoupal serpentinou, bylo mi jasné, že zdolat hradby od východu ani od jihu nepůjde. Strměly mi přímo nad hlavou srázné a úplně hladké. Snad bude mým záměrům příznivější strana západní, kudy vchází normální obecnstvo.

Jak se dalo čekat, byla bronzová mříž zamčena na několik západů, a přelézt ji nešlo, byla celá zasazena do souvislé rozlehlé plochy mramoru. S úmyslem vynutit si u nočního hlídače vstup drachmami jsem slibně zahvízdal. Odpověděla mi jen ozvěna. Mřížemi jsem před sebou viděl široké mramorové stupně pod dórským sloupovým nádherných Propylají a mohutnou bránu, která se nade mnou tyčila ve svitu hvězd bledá a tajemná „jak zářný klenot v čelence Athénině“. Pohled do zakázané svatyně jen znovu podnítil mou chtivost po Parthenónu. Nejráději bych byl ty zatracené bronzové tyče zpřelámal – jenže takový kousek by dokázal výhradně trinitrotoluen.

Rozhlížel jsem se netrpělivě po jiné možnosti, až jsem po pravici zpozoroval skalní terasu. Vydrápal jsem se na ni pomocí vycházkové hole a zjistil, že na terasu navazuje římsa, vedoucí v úhlu nikoli nezdolatelném vzhůru k základům rozkošného chrámku Niké

Aptéros – Bezkrídleho Vítězství. V nadšení nad objevem toho strmého, ale použitelného přírodního můstku jsem se po něm pustil tak bezhlavě a zbrkle, že se pode mnou uvolnila lavina šterku, klouzala s ohlušujícím rachotem po svahu a skončila na plechové střeše nějakého moderního domku, kterého jsem si prve ve tmě nevšiml. Zvlášť velký kámen úrazu byl v tom, že tam bydlil akropolský cerberus. Odněkud z neznáma okamžitě vyletěla smečka velikánských hlídacích hafanů a jala se v zuřivém sboru hlásit široširé Atice, že se pokouším ukrást Parthenón. Za nimi pádil jejich pán, svolával hromy a blesky a zuřivě gestikuloval. Z nadávek jsem sice nerozuměl ani slovu, ale tušil jsem, že by se daly *velmi* stručně shrnout do kategorického příkazu: „Koukej mazat dolů, ty parchantě jeden vlezlá, nebo tě roztrhnu jako hada!“

Taková nehoráznost se mne samozřejmě poněkud dotkla, a tak jsem se rychle obrátil vlevo od vstupní brány, abych zjistil, jaké možnosti mi mohou poskytnout svahy severní. Tady je slabina dobývané tvrze, to mi bylo hned jasné. Skály byly rozpukané a vykotlané a nestřežili je žádní psi podsvětní ani jiní.

Po necelé stovce metrů jsem v jeskyňce, užívané jako kaple, náhodou objevil slavnou klepsydru; teď je ten pramen mimo hradby, avšak v klasických dobách sloužil vojskům ležícím na Akropoli.

Šplhal jsem se dál propletemcem všelijakých topografických zvláštností, přes ně a kolem nich, pod nimi i nad nimi, až jsem konečně objevil ústí blíže neurčitelné sluje. Teď mi růžová svíčka přijde vhod, řekl jsem si, rozžehl ji a vklouzl do propastné černoty před sebou. Tajné schodiště musí být někde tady. Ale každý nadějný otvor blokovala nová skála. Nacházel jsem se jen ve starobylé svatyni Panově, zasvěcené tomuto bohu pastýřů a lovců z vděčnosti za pomoc, kterou poskytl Aténským v bitvě u Marathónu. Temná a točitá skaliska v jeskyni vrhala tak ponuré odlesky, světlo blikající svíčky bylo tak mdlé, že se mi co chvíli zdálo, jako bych v přišejí viděl sedět rozšklebeného starého kozonoha, přichystaného vylekat mě na smrt zlovolným zaržáním. A tajné schodiště se ne a ne ukázat.

Když jsem se pak opět octl venku, narazil jsem na sotva znatelnou pěšinku a vydal se po ní se znovuzrozenou dychtivostí. Spěla vzhůru přímo k hluboké umělé průrvě v čelní stěně útesu –

zřejmě někdejší výpadní branka akropolská. Vchod nyní uzavírala tenká přepážka z trámů pobitých plechem, široká asi půldruhého metru a vysoká kolem šesti metrů. Kde přiléhala ke skále, tvořily štěrbinu a trhliny dokonalý žebřík, po němž se mohl každý normálně obratný člověk vyšplhat docela pohodlně. Dostat se nahoru mi nedělalo žádné zvláštní potíže, stejně jako na druhé straně slézt po příčných břevnech přepážky. Odtud stoupalo dvacet stupňů, vytesaných v pradávných dobách, na nejvyšší plató. Strážci Akropole zamkli hlavní vchod na tisíc závor, vybudovali kolem dokola mohutnou zeď, ale na zadní vrátka nepamatovali.

Vůdce Peršanů, když potají vnikl do této pevně hrazené tvrze asi podobnou cestou jako já, určitě nezdvihl hlavu nad okraj kamenné plošiny obezřetněji, ani mu přitom srdce nebušilo silněji než nyní mně. Avšak výsledky naší obdobné strategie byly velmi rozličné. On narazil na překvapenou posádku a odvedl ji do otroctví. Já se setkal s ohvězděným Parthenónem a bez jediné rány jsem se vzdal na milost a nemilost jeho ponuře velebné, časem posvěcené kráse.

Přišel jsem v pravou chvíli: ostrý černý vrcholek Hymettu plál do noci, jako by za ním zuřil lesní požár – teprve nyní vycházející měsíc. Jeho dramatickým nástupem zcela očarován stál jsem bez hnutí a se zatajeným dechem vyčkával, až nad horský hřbet vyletí první stříbrný šíp. Přímo za špičkou památné hory se teď vynořil napřed úzký krajíček – pak půlka – a skoro vzápětí se žhnoucí oblé božstvo zjevilo celé, políbilo na rozloučenou téměř Hymettu a s něžným pousmáním stoupalo nad okouzlený svět.

Teprve teď jsem se obrátil a zadíval se k Parthenónu. Tyčil se s děsivou důstojností nad moře trosek – nikoli jako mlžná dálná zřícenina, jak vypadá od Salamíny, již ne prchavý přízrak v nejistém pableskování hvězd, nýbrž jako skutečný skvostný chrám vrácený životu. Kouzelná metamorfóza byla dílem okamžiku. Bolest a žal zmizely ze zpusťované tváře. Majestátní mramorová sloupořadí, zmořená slunečním žářem dvou tisíciletí, ošlehaná letními větry a zimními dešti, změnila se v perleťový alabastr. Při pohledu na tak vznešený soulad měsíčního svitu a kamene, jasu a věčnosti se mi srdce v hrudi div nezastavilo. Povalené sloupy, rozbité hlavice, vlasy dostávaly tvářnost, linii, barvu. Moje obraznost je viděla zase na

jejich místech se všemi jizvami zacelenými. Jako kdysi stály sochy opět podél arkád, bohové se vrátili z vyhnanství a zaujali pozice na frontonech. Průvod Atéňanů s girlandami a hudbou kráčel k mramorovému schodišti, aby poděkoval Athéně za jakési těžce dobyté vítězství. V představách znovu ožil zlatý věk Periklův.

K tomu zbožnému zástupu jsem se musel připojit a vstoupit s ním do chrámu. S hlavou hluboko skloněnou jsem se bez hlesu plížil k Parthenónu mezi přilnavými stíny skal a cimbuří – a dával přitom dobrý pozor na noční strážce – až jsem dosáhl mohutných stupňů. Zdolal jsem je jeden po druhém jako jen tušený pohyblivý stín mezi stíny nehybnými a našel jsem útočiště v lese ze samého mramoru.

Té krásy všude kolem! Luna protékala kolonádou a rozhazovala po vznosných dvoranách hrsti hned stříbra, hned stínu, pak zase stříbra a znovu stínu. Kradl jsem se přes blyštivé dlažební kvádry po špičkách. Stěna vlastní chrámové lodi za portikem byla na přímořské straně pobořena, zbývaly jen příkrčené pahýly mramorových dřívků, trčících k hořením římsám jako schodiště pro obry. Plazil jsem se s vypětím všech sil ve všech údech po těch mohutných balvanech až na nejvyšší bod, odkud se přede mnou rozvinulo kouzelné panoráma.

Ještě nikdy jsem nestál před obrazem, který by mi pronikl do nitra tak hluboko jako pohled na dřímající rozbitý Parthenón, rozestřený v měsíčním světle pod mýma nohama. Z podívané na zestárlý mramor, na povražděnou slávu duše umdlévala. Hrdlo se mi svíralo rozhořčením a celý jsem se chvěl vztekem na benátské vandaly, kteří tento vznešený palác umění svévolně zpustošili.

Třebaže v rozvalinách, je Parthenón pořád ještě nejúchvatnější architektonickou památkou na světě – úchvatnou ne velikostí ani pompézností, nýbrž klasickou dokonalostí čistých tvarů. Jeho drtivá nádhera patří do sféry intelektu, nikoli smyslů. Byl zbudován na počest Athéně, bohyni moudrosti. Vznikl jako nedostižný ideál inteligence vyjádřené mramorem. Znamenití umělci, kteří stavěli Parthenón, vtělili zde do chladného kamene ducha onoho „řeckého ohně“, jenž zcivilizoval svět. Vtesali do pentelického mramoru nesmrtelný pomník plamenné řecké touhy po poznání, umění a svobodě. V chrámu rozestřeném pode mnou v platinových stínech a měsíčním svitu jsem viděl „vrcholný pokus géniův dosáhnouti

krásy“, triumf ideálu, který kdysi dávno dokázal připodobnit lidi bohům.

Ale pozor – co je to za dunivé kroky? Z temnot nicoty se vyloupl noční hlídač se svítilnou v ruce a přibližoval se podél portika. Jestli mě tady objeví – nu co, hlavu mi snad neutrhne, nanejvýš mě odtud vyžene... Přesto dokud stráž nepřešla, tajil jsem dech. Potom jsem se po gigantických schodech ze zbytků zdí opatrně odplazil dolů a pídil se po nových potěšeních ducha.

Na Akropoli je nikdo nemusí hledat dlouho, vždyť tady je krása v každém opršelém kameni a historie v každém zrnku půdy i zdiva. Na těchto posvátných místech žije duch „poloviny nepomíjejících ze všech, které dosud dějiny lidstva poznaly“. Tady stával Perikles, tudy

kráčel Feidias, zde učil Sokrates mladého Platóna filosofii, tam kupil Alexandr Veliký dobyté štíty. Nevěděl jsem, kam zamířit dřív. Rozpaků mě zbavil až pohled na Érech theion, na jeho nevelkou předsíň, najeden z nejjemnějších výtvorů věku s nedostižným citem pro umění. Ta nádhera byla ode mne na sto kroků. Její prostý architráv nepodpírají sloupy, nýbrž figury šesti mramorových dívek – a jsou to panny přespanilé, něžné, jako živé, jen promluvit. S kolenem lehce pokrčeným nesou své břemeno na půvabných hlavách'tak klidně a graciózně, jako by plnily úkol ze všech nejpříjemnější. Z mladičkových ňader jim splývá v měkkých a bohatých záhybech prosvítavé roucho. Kolem dýchajících líček se hebounce vlní mramorové vlasy. Měsíc se nyní na svém pokračujícím putování za krásou vysoukal do zvlášť výhodného kouta oblohy, odkud mohl vysílat náruče paprsků přesně na začarované postavy, aniž přitom ozářil hlubinu temnot za nimi, takže se perleťově bílé karyatidy vznášely před zástěnou z tmavého aksamitu jako vidiny. Ten zkušený estét patrně poznal, že konečně našel tu pravou krásu, i prodléval u své vytoužené mety dlouho a zahrnoval tváře panen požehnáním, až přecházel zrak.

V hlubokém stínu sloupořadí jsem objevil zákoutí s širokým hladkým stupněm, jako stvořeným pro chvílku rozjímání u nohou neskutečných mladých žen. Spočinout v lůně takové líbeznosti slibovalo bezednou slast. Ve shonu a chvatu dne nebylo na oddech ani pomyšlení, a teď mě zmáhala uspávající malátnost a svět se mi začal vytrácet z vědomí. Vánek od Hymettu mě ovíval něžnou lichotkou, šeptal mi písně včel a šumících sosen. Celá země před mou skrýší byla oděna v tajemství utkané ze stříbra. Jeho sugestivní kouzlo a měsíční svit mě ukolébaly do přeludných snů. Zdálo se mi, že jedna z těch mramorových dívek promluvila:

„Persefoné, hled', tady na stupních leží jakýs cizinec.“

Zbystřil jsem sluch – zahovořila ta na kraji.

„Jakáť prazvláštní hodina pro návštěvu. Co zde as hledává?“

„Zajisté že sem přišel přenocovati. Nepohnul se již drahnou dobu.“

„Ale já nespím!“ zameklal jsem a vykročil zpoza rohu, abych se mohl přiblížit – a v tu ránu bych si byl ze strachu, že jsem přerušil kouzlo, nejráději nafackoval.

„Nuže, co tu tedy činíš?“ zeptala se – a já se opět uklidnil.

„Nic zlého. Proklouzl jsem nahoru po stezce na severní straně, abych vzdal hold vaší měsíční kráse.“

„Ajaj,“ pravila zase ta první. „Že se onamo dá projít, jsem netušila.“

„Normálně ne, kdepak!“ zasmál jsem se. „Příchod zatarasuje oplechovaná přepážka. Musel jsem přes ni lézt jako ještěrka.“

„Vari – to slovo nepouštěj za ohradu zubů!“ zvolala. „Ta stvoření po nás lezou již dva tisíce let a my si ošklivíme i pouhý zvuk jejich jména.“

„Dva tisíce let!“ vydechl jsem v údivu. „A já měl za to, že nejste ještě plnoleté.“

„Hm... A také jsme nesmrtelný.“

„Má každá z vás jméno?“ vyzvídala jsem váhavě dál.

„Arciže. Já jsem Filomela.“

„A já Persefoné,“ děla její sousedka.

„A ty?“ pohlédl jsem na třetí v řadě.

„Ach, ta zesnula,“ vzdechla Filomela smutně. „Dokud ji neodvezl lord Elgin, a tomu jest již hrubě jar, stávala zde Flóra. Poté sem dali náhradnici – z pouhé terakoty. Ta na protějším rohu zove se Élektra, za ní stojí Kyréné a za mnou Thália. A jaké bylo tobě dáno příjímí?“

Představil jsem se. „Nezní to zrovna klasicky, vid? Mou vlastí je totiž Amerika.“

„Amerika? O takové krajině jsem jaktěživa neslyšela. Jest tak daleko jako Thrákie?“

Užasl jsem znova. „Nne. Tak daleko není.“

„Co tě medle přimělo zavítati do města Athénina?“

„No, to máš tak: Podnikám výpravu podle vzoru Odysseova. Před několika dny jsem vystoupil na Olymp, abych si naklonil bohy, a tady jsem se zastavil cestou do Tró...“

„Že jsi vystoupil na *Olympos*?“ skočila mi do řeči Filomela. „Sapraherte, jaké znesvěcení! Otec Zeus tě měl sraziti bleskem a hromem!“

„Však to taky zkusil,“ připustil jsem, „jenže já uhnul. Ale o mně už dost. Jak ses dostala do Atén ty?“

„To nevíš? Vytesali nás přec ve zlatém věku z mramoru pohoří Pentelikon a umístili tady jako ozdobu dějiště Athénina soupeření s Poseidónem o vládu nad Atikou.“

„Kdo vyhrál?“ otázal jsem se docela nezákladně.

„*Kdo vyhrál!*“ vybuchla Filomela. „Jak se můžeš ptát tak nejapně! Rozumí se, že Athéna, a ta se posléze stala patronkou města. Jest jí zasvěcena veškerá Akropolis.“

„Byly jste už tady, když přišli Peršané?“ obrátil jsem list.

„Nebyly. Toto jsme našťastí zmeškaly, arciť jen o vlások. Nicméně jsme o onom strašném porubání slyšely vše podstatné. Tady nahoře se zabarikádovalo jen několik stovek bezbranných, kteří nemohli odjetí s Themistoklem a jeho voji na Salamínu. Akropolis bralo útokem celé Xerxovo vojsko, ale vidíš sám, jak je pevná. Miniaturní posádečka by snad byla vydržela až do návratu Řeků z námořní bitvy, neukázati nějaký zrádce Peršanům tajný vchod. Zaskočili obhájce a hravě je zdolali, nenechavše z Akropole kámen na kameni.

Avšak jak jsem byla pravila, tehdyž jsme se zde ještě nenalézaly. Přesto jsme poznaly tragédií přemnoho. Po celý život jsme byly svědkyněmi jen srdcervoucího násilí. Vytvořili nás za velké vojny se Spartou – v době plné běd a protivenství. Jak častokráte jsme byly skáceny do prachu země! Však zříš sám, kolik nám chybí údů. A že ještě vůbec trváme, toť hotový zázrak. Římané nás nechali na pokoji, byť našich sousedek odvedli bezpočet. Za doby byzantské nás několikrát jen taktak neodstěhovali do Konstantinopole, abychom tam zkrášlily nějakou z křesťanských svatyně. A přitom náš chrám byl svatyní už celé tisíciletí.

Ba, trudné to bylo, však ni zdaleka tak zlé jako za Turků. Ti si z nás učinili harém a nám po boku vztyčili minaret. A pak – Benátčané,“ zdálo se mi, že Filomele vyhrkly slzy, „válčili s mohamedány, aby je z Akropole vypudili. Jedna z jejich strašných kulí zasáhla Parthenón a vznítla tamní skladiště střelného prachu. Na ten zkázonosný okamžik nezapomenu, ani kdybych žila další dvě tisícovky let. Vyšlehly plameny, krov Parthenónu vyletěl do éteru –

patřila jsem na to na všechno – a takměř polovina sloupů byla rozkotána. Výbuch smetl málem i nás.

Poté nastalo dlouhé údobí nových strážní – všechny skulptury na Akropoli byly zmrzačeny, a kdo sem přišel, ten loupil. Lord Elgin nám vyrval Flóru, a že se nám proto zřítíl architráv, to ho ponechal zcela chladným. Vposled do nás celý měsíc pálili z děl Osmánci, když vedli válku s Řeky, bojujícími za nezávislost. Tehdy utrpěly naše líce nejkrutěji. Teď nás hýčkají – teď, když jest již skorém pozdě, když jsme zohaveny a rozloučeny.“

„Ó drahá Filomelo, jenomže ty jsi přesto ještě pořád nejkrásnější a nejobdivovanější socha v celé historii řeckého umění,“ utěšoval jsem ji. „Vezmi na vědomí, že se dneska i měsíc, který zná půvaby každého kouta obou hemisfér, na své pouti pozastavil, aby se ti poklonil a zkropil tě jasem. Ach nesmrtelná, pomni na mne, jehož údělem je stárnout a zhynout, kdežto ty se můžeš opájet slunečním svitem do konce lidských časů a obživnout za každé noci, jako je dnešní. Jak bych byl šťastný, kdybych tady mohl zůstat a rozprávět s tebou – ještě nikdy jsem osobně nepoznal Řekyni z doby klasické. Ale pohled: noc už skoro minula – luna se chvějivě chýlí k západu – brzy se rozbřeskne – a já se musím znovu schovat do stínu, aby mě tady neviděl dozorce. Mám s sebou drobný modrý kvítek, našel jsem ho u klepsydry, když jsem hledal tajný vchod. Obdař ho nesmrtelností, jakou máš sama, Filomelo, aby na mne svět nikdy nezapomněl.“

Sbohem, Persefoné – sbohem, Élektro! Snad brzy spatřím i Flóru a povím jí, že se vám po ní stýská, že po ní toužíte, že ji stále ještě milujete a milovat nepřestanete. Sbohem!“

Zkormoucený jsem se odkradl zpátky do temné skrýše. Líbezností mramorových kor jsem však byl zaujat o chvíli déle, než jsem měl být: sotva jsem se hnul, prozradil mě úsvit strážcům. Uslyšel jsem blížící se kroky. Někdo mi poklepal na rameno. Ze strachu, že spatřím padesátihlavého Hekatoncheira v podobě nočního hlídače, sevřel jsem křečovitě víčka. A naděje na záchranu veškerá žádná. Dodal jsem si kuráž a podíval se.

Slunce svítí jako v poledne – a nade mnou se s mateřským úsměvem sklání – Roderic Crane!

Šílenství maratónské

Zdrželi jsme se v Aténách skoro měsíc. Je to město velice společenské i v červenci, a tak naše častá předsevzetí vzdát se všech radovánek a odhodlaně pokračovat v odysseovské výpravě zhatilo pokaždé pozvání na další dýchánek. O takovéhle záležitosti se za nás oba staral s velkorysostí jemu vlastní Roderic, a mne tedy v tomto směru zprošťoval odpovědnosti. Jednoho krásného dne, bylo to v pondělí, probudil se ráno dřív než obvykle a že prý má nápad, který spojí příjemné s užitečným, a hlavně přemůže naši laxnost:

„Hele Dicku, když mi slíbíš, že se mnou ve středu z tohohle demoralizujícího prostředí konečně odjedeš, uspořádám zítra oběd na počest tvých narozenin. Pozveme každého, s kým jsme se tu kamarádili, odbudem si společenskou povinnost a se všemi se rozloučíme jedním vrzem. Pak odcestovat prostě musíme.“

„Moc krásně se posloucháte, vážený, jenže já nemám narozeniny zítra, alébrž za půl roku.“

„Jest mi známo – ale pak budu sotva mít tu čest vynacházet se ve vaší ctěné společnosti, sire, a proto je oslavíme teď.“

„Čestné slovo, že se ve středu jede. Ale vem na vědomí, že se zítřejší polední slávy nemůžu zúčastnit.“

„A smím vědět proč?“

„Protože se musím dnes odpoledne vypravit do Marathónu a nedostanu se včas nazpátek.“

„Proč nejet hned teď a vrátit se ještě dnes večer? Autobusem. Jel bych s tebou.“

„Ale ty mi nerozumíš, Rode. Já chci zpátky *běžet*. Držel bys partu i v tom případě?“

Zaúpěl, skočil do postele a schoval se pod deku.

„Nech toho kvílení! Feidippidův běh z Marathónu do Atén patří k nejromantičtějším v tabulce lehkotletických výkonů. Možnost běžet maratón na originál dráze bych nevyměnil ani za kariéru amerického presidenta – zvlášť kdyby mi k ní dopomohli republikáni,“ dodal jsem kousavě se zřetelem na Rodový časté výhrady k mým sympatiím pro stranu demokratickou.

„Tak mě klidně vynech. Teď v srpnu? Ani za zlatý prase! Ostatně já o žádném Feidippidovi v životě neslyšel, takže to asi žádná extra klasa nebude.“

„Ten pán byl pravděpodobně nejdůležitější běžec ze všech, kolik se jich kdy vyskytlo.“

„A co v tom Marathónu vyved, že odtamtud musel tak spěchat?“

„Roderiku, Roderiku, tvoje nevědomost je prostě bezedná – a to ukrádáš pánuobohu čas už skoro měsíc v Aténách! Cornellova universita musí mít ze svého žáčka moc velkou radost.“

„Tak pomalu, jo? Všechno přece znát nemůžu.“

„Budiž, ale pak trvám na tom, že si opatříš aspoň malou knížečku o řeckých dějinách a přečteš si v ní o slavné bitvě a ještě slavnějším běhu, který po ní následoval.“

„Na takové věci nemám kdy. Víš co, když jsi takový vědátor, tak mě pouč! A než nakousneš první kapitolu, objednáám něco na zub k snídani.“

„Slibuješ, že budeš dávat bedlivý pozor?“

„Sím ano.“

„A mám povídat jen tak, nebo s mimickým doprovodem?“

„S.“

A tak tedy jsem se při omeletě a rohlících s medem ujal úkolu zkultivovat přítelovu zanedbanou šedou kůru mozkovou.

„Kdyby ses byl na fakultě věnoval studiu klasiků jako já a nevyplýtval všechnen čas na ty své technické suchopárnosti, věděl bys teď, že Feidippides byl nejrychlejší obyvatel starých Atén. Vynikající sportovci byli tehdy významnými osobnostmi a často zastávali veřejné funkce. Feidippida jmenovali státním kurýrem. Neměl jinou agendu než uběhnout den co den takových osmdesát kilometrů do Théb nebo Korintu nebo Delf a doručit senzační zprávu, že nějaký potentát – obvykle s trojitým podbradkem a sám dost špatný na nohy – pronesl tříhodinový projev o úpadku mravů dnešní mládeže a že dnes už to není takové jako za starých zlatých časů a tak dále a tak podobně. Samo sebou se rozumí, že když Peršané vpadli roku 490 před naším letopočtem do Řecka, Feidippides narukoval. Vetřelci přistáli u Marathónu, který leží pouhých třicet kilometrů od Atén, a řecká armáda se vypravila zkratkou přes hory, aby nepříteli v dalším

postupu zabránila... Když tak důvěrně obcuješ s mou cigártaškou, mohl bys mi snad laskavě nabídnout.“

„Ale kouř ti bude vadit při pantomimě.“

„Neměj péči. Oheň! Tak. – Kdepak jsme to byli?“

„Před velikánskou bitvou mezi Řeky a Armény.“

„Jakými Armény? Peršany, ty mamlase!“

„Račte prominout, vašnosti.“

„Peršané měli čtvrt miliónu vojáků, Aténští jenom deset tisíc. Ovšem jeden dobrý Atéňan vydal za tucet chlapíků odjinud, a tudíž diference zas nebyla tak značná. Ohromný význam té bitvy spočívá v tom – ale na takovouhle složitost ti asi rozum sotva postačí – že na ní závisel vývoj způsobu života v našem západním světě. Zvítězit Peršané, byli by Řecku vnutili asijskou civilizaci, a Řím, v kultuře odchovanec Atén, by zas pravděpodobně byl dal orientální ráz celé Evropě. Bohové olympští však rozhodli jinak: Vnukli Řekům odvahu tak zoufalou, že se za tím čtvrtmiliónem agresorů, když je hnali zpátky do moře, jen zaprášilo.“

„Prosím tě, nehoupej!“

„Nevěříš? V tom případě jen potvrzuješ správnost mého odvěkého přesvědčení, že máš fantazie asi tolik jako pařez. Ať se ti to líbí, nebo ne, ta hrstka Atéňanů perskou přesilu porazila, a civilizace byla zachráněna. Jakmile vetřelci začali brát do zajechů, shodilo ze sebe jakési řecké ucho zbroj a horempádem se hnalo k průsmyku. Feidippides osobně. Letěl do Atén se zprávou o vítězství. Podle pobřeží to měl něco málo přes jedenačtyřicet kilometrů, přes kopce asi třicet. Zvolil si trasu kratší, ale taky namáhavější. Musel překonat zarostlou rokli a divoký horský hřeben. Před deseti dny tudy sice pochodovala celá řecká armáda, ale ani tak to nebyla pro našeho atleta žádná slast.

Dorazil na nejvyšší bod průsmyku a pustil se po svahu dolů. Jiný by byl v tomto méně obtížném úseku zvolnil, ale Feidippides ještě přidal. Vtom ho uviděli pastýři, a protože jim bylo jasné, že když někdo běží jako s keserem zrovna od Marathónu, jistě nese do Atén strašně důležité hlášení, pokoušeli se ho zastavit a o překot se vyptávali co a jak. Feidippides však věděl, že musí šetřit dechem.

Těmhle lidem se už nic stát nemůže, řekl si, a pádil dál se zprávou určenou především Aténám.

Zahnul kolem severního výběžku Pentelika a tam už viděl atickou rovinu – to jest, měl ji vidět v případě, že není úplně k ničemu tahle mapa, za kterou jsi vyhodil padesát drachem – Atiku tedy, svou domovinu, teď už bezpečnou před perským ohněm i mečem. Státnímu doručovateli mohutněl v srdci pocit blaha... Jestli nechceš ten rohlík, já bych se ho ujal. Mám tady ještě med a všechen chleba jsem už zkonsumoval. Ď...

V Aténách vládlo celý den napjaté, zlověstné ticho. Dřívější poslové vyřídili, že obávaná bitva začala, a lidé se neklidně potulovali po městě z místa na místo. Nějaký odstrkovaný mrzáček se hned časně zrána dobelhal s námahou na Akropolis a usadil se tam na nejvyšší kvádr, aby viděl marathónskou pláň – myslím, že bych ten kámen našel. Celý den neodtrhl své orlí zraky od úzkého bílého proužku cesty k bojišti. Dívali se i jiní, avšak on ho uviděl první – obláček prachu, který se zdvíhal od malého bodu, přibližujícího se k hlavnímu městu. Aby se přesvědčil, že se nemýlí, promnul si náš pozorovatel oči. Ale už to bylo jisté: „Posel! Posel!“ oznámil mrzáček svůj objev a další jeho křik opakovali, až se informace donesla na tržiště. Shlukly se davy a pospíchaly Feidippidovi v ústrety. Už se blížil, celý zčernalý prachem a potem. V soustředění na finišový spurt neutrousil ani slovíčko, nezpomalil ani o chloupek. Už se žene Kefisijskou ulicí a s davem lidí v patách přerve cílovou pásku. Potácí se –“ vyskočil jsem na postel a předváděl. „Vztahují se k němu stovky paží, aby ho zachytily – takhle!

„Vítězství,“ zasípá a v posledním tažení se zhroutlí – přesně takto,“ dodal jsem a skácel se do podušek.

Roderic mi uznale zatleskal. „Bravo! Bravo! Ale stejně jsem rád, že už je konec.“

Dva tisíce čtyři sta a pět let po Feidippidově smrti jsem stál na marathónském pahorku já, před sebou horstvo, na jehož úpatí tehdy tábořila aténská armáda, za sebou pobřeží, kde kotvilo perské loďstvo. Byl jsem sám, neboť Roderika ani dramatičnost mého líčení nestrhla natolik, aby se vypravil se mnou. Zvolit si k zpátečnímu

běhu silnici, byl by se uvolil doprovázet mě v autu, ale protože jsem se mermomocí chtěl držet přesně ve stopách Feidippidových přes hory, měl možnost věnovat se mi s použitím jen vlastních nohou, což u něho vůbec nepřicházelo v úvahu. Třicet kilometrů chůze, neřkuli běhu, bylo v tom hrozném žáru vrcholem slabomyslnosti, aspoň podle jeho mínění.

Zůstal tedy doma a pustil se do příprav na zítřejší hodokvas. S mou přítomností nepočítal, a tudíž pozval spoustu lidí, z nichž jsem část neznal, část nemohl ani cítit. Vyprovodil mě na autobus a projevil přání, abych vynechal aspoň tu závěrečnou epizodku, když už chci s paličatostí hodnou lepší věci napodobit Feidippida, neboť osiření v tomto stadiu výpravy by mu způsobilo dost nesnází.

V Marathónu, kam jsem přijel se západem slunce, se mi podařilo sehnat nocleh pouze na jediném stole v jediném „restaurantu“, kterým obec oplývá. Ubytovací možnosti však byly v souladu se stylem, jímž jsem tentokrát cestoval – nechal jsem v Aténách sako, čepici, hůl, ano i kartáček na zuby. Obavy z třicetikiletrové štreky v žáru vrcholícího léta mě nabádaly ochudit tam svou výbavu i o kalhoty a košili, jenže jsem měl strach, aby mě zaostalci, úzkoprse lpící na konvencích, nepovažovali za blázna a nedali mě zavřít, kdybych se proháněl Atikou bez těchto propriet.

V noci jsem ani oka nezamhouřil. Ke zdřímnutí třeba jen na chvíli bylo ovzduší příliš napjaté. Pro místní bukolické venkovany není marathónská pláň samozřejmě nic než rozlehlý, ale jinak prachobyčejný vinohrad, kde se rodí ušlechtilý mok, který za tolik a tolik drachem prodávají pupkatým aténským obchodníkům; pro mne byla jedním z těch koutů matky země, kde lidské srdce bije rychleji než jinde, a rozhodně ne místem pro dobré zchrupnutí.

Kolem jedenácté jsem potmě proklopýtal hospodským lokálem mezi židlemi, kastroly a kočkami, nahmatl jsem dveře a vyšel do uličky zalité světlem hvězd. Nikde nikdo. Vesnice spala jako zařezaná. Nejvládnější z šesti pejsků, kteří se mnou sdíleli „ložnici“, poprosil o svolení dělat mi partnera při jakékoli lumpárně, kterou mám za lubem, a já mu s radostí vyhověl. Zamířili jsme tedy ze vsi na pláň dva.

Našli jsme předhoří s vyhlídkou na moře a k němu přiléhající konec bojiště, stoupali jsme asi sto osmdesát metrů, nahoře jsme se opřeli o balvan a odpočívali. Fido, jak jsem si svého průvodce pokřtil, se schoulil vedle mne a hned byl v limbu – že má přímo u čumáku nesmrtelné bitevní pole marathónské, hroby a duchy aténských hrdinů a na pobřeží zahrabané kosti nejednoho Peršana, na to dbal starou belu. Ne, básnickou žílu to psisko zřejmě nemělo.

Letní noci v Atice jsou kouzelné. Hvězdy jako by věděly, že shlížejí na končinu, jejíž dřívější vznešenost odnesl proud času, a s nárkem nad jejím zaniklým majestátem skrápějí tisícerou blyštivou slzou trosky slávy, jejíž jméno bylo Hellas. Neplanou o nic méně nyní, než plály tenkrát v září, kdy na této posvátné půdě vyzval Miltiades své Aténské, aby ráno zahnali perské vetřelce, hrozící zdepat řeckou svobodu.

Za svítání jsem sebral svých pět švestek, připravených na sólový maratón, vykročil jsem z vesnice a mašíroval pět kilometrů k mohyle, kterou vítězní Atéňané navršili na bitevním poli uprostřed pláně před čtyřiadvaceti staletími. Právě tady se roku 1896, když byly antické olympijské hry poprvé obnoveny, shromáždili vytrvalci patnácti národností a zvolili si pro závodní běh do Atén delší z obou možností, neboť Feidippidova stezka přes hory se za běžeckou dráhu vůbec nehodila. Když tehdy jako první dorazil k cíli reprezentant Řecka,⁷ každý správný sportovec jistě upřímně zajásal. Vystoupil jsem na patnáct metrů vysokou haldu kamení a hlíny, pokochal se všemi směry pohledem na moře a nebe i hory a potom – přesně v okamžiku, kdy mé náramkové hodinky ukazovaly šest – připravit! – Pozor! – Ted'!

Nepřeklusal jsem ještě ani čtyři sta metrů, a už ve mně začalo hlodat nedefinovatelné podezření, že nejsem žádný Feidippides. Pětímílovka přes zledovatělé newjerseyské kopce nad jezerem Carnegie bývala pro mne v takových sedmnácti osmnácti stupních pod nulou pouhou procházkou. Jenomže ta se konala v zimním semestru princetonské university a od těch časů uplynulo v Hudsonu už něco vody a s ní všechny moje nároky na jakékoli příbuzenství s

7 Spiridion Luis v čase 2 hodiny, 58 minut a 50 vteřin.

antilopami. Po obličejích se mi řinul pot a já si velice brzy uvědomil, že mi třicet kilometrů do Atén pod vražedným sluncem natropí na figuře daleko víc škod než pětímílový přesun, který jsem prováděl v Princetonu mezi studentskou kolejí a nádražím a zase nazpátek.

Hm, a copak se musím tak štvát? Nesu snad vyděšeným Atéňanům vzkaz, že Peršané byli donuceni hledat, kde nechal tesař díru? Mě čekají leda puchýře na patách a podezíravé kukuče policajtů, a z těchhle požitků nestojí ani jeden za to, abych si uhnal smrt jako můj historický předchůdce.

Bohudíky existuje ještě něco, čemu se říká druhý dech. Než jsem zdolal necelých pět kilometrů po pláni od mohyly k bývalému tábořišti řeckého vojska, fungovaly mi měchy dost přijatelně, takže jsem se teď cítil ke zdolání překážek na pěšince ve strži vlastně lépe disponován než těsně po startu.

Feidippides měl proti mně velkou výhodu, že ho neenerovaly žádné problémy kalhotové, a nadto byla v jeho době horská stezka nejdůležitější dopravní tepnou z Marathónu do Atén, a proto byla dobře schůdná i pro deset tisíc aténských ozbrojenců, pochodujících v jednom sledu. Rád bych viděl, jak by to svedli dnes. Se zaváděním kolových vozidel získal přednost delší spoj podél moře a někdejší pyšná magistrála zůstala napospas lesní flóře a vodstvům. Tím vznikla jedna z deseti závažných příčin, proč jsem nepřekonal ani jeden maratónský rekord; promrhal jsem hrůzu času hledáním neustále se ztrácejících známek pěšiny, která zavile dokázala zmizet někde pod stromem nebo skaliskem pokaždé, když jsem se už užíval nadějí, že se mi jí podařilo objevit.

Můj rezolutní úmysl napodobit Feidippida nijak přespříliš neochaboval celou první hodinu. Byl jsem pevně odhodlán „zvěstovat Aténám“, ačkoliv mi dosud nebylo jasné, co to vlastně bude. Kromě toho devět nebo deset kilometrů v parnu a po cestě tak rafinovaně zarubaně způsobilo, že mě začala obtěžovat nevolnost z nedostatku pohonných látek. Proto jakmile jsem se dostal na nejvyšší

bod sedla, uvelebil jsem se do chládku trochu si oddechnout. V přesvědčení, že se nestane nic zlého, když nechám Atény čekat, dokud se nezrekreuji a nenakrmím, vylovil jsem patku chleba a kus sýra. Zachovat se Feidippides stejně, nemusel se zchvátit a mohl běžet ještě mnohokrát.

Než jsem zdolal šestnáct kilometrů od mohyly do kraje poměrně dost hustě osídleného, měl jsem žízeň jako trám, takže jsem byl svolný zaprodat Peršanům Atény se vším všudy za jediný doušek. Osada, kterou jsem se teď propracovával, se honosila mrňavým bufetem. Skočil jsem k němu jako panter. Vodu? Nemáme. Došla. Dlouhotrvající sucho umožnilo všechny prameny v okolí. Příručí se před chvílí vypravil k cisterně. Je daleko. Vráti se nejdřív tak za půl hodiny. Ale vína je habaděj.

Požádal jsem bufetáře o expresní dodávku nejbližší karafy. Obsahovala hanebnou břečku, ale ze všeho, co jsem kdy pil (řečeno slovy Kiplingovy balady o Gungu Dinovi), nápoj lepší jsem nezažil – než patoky od toho řeckého krčmáře. Zunkal jsem jednu sklenici za druhou. Abych to vyjádřil přesněji, spořádal jsem tolik slivků, že když jsem se zase octl na silnici, rozhoupala se mi pod nohama velice interesantně. Musel jsem se moc držet, aby mě nevyhodila ze sedla. Utíkat? Chacha – to snad nemyslíte vážně, že ne? Z rozjařenosti jsem se neznal a místo běhu mi docela stačilo jen si to pěkně zpomaloučka šlapat, tu a tam postát a všem pocestným anglicky, ale zato se zápalem sdělit, že „je všecinko O. K., páč Peršouni zvali – nee, vzali ramena na nohy a jsou fuč“. Měl jsem dojem, že moje příznivá zpráva blaží kdekoho víc než hlavní výhra v loterii. Chtělo se mi s každým se zastavit a vylíčit mu celý průběh bitvy, ale dyž já to musím melemeldovat nejdřív v Aténách. A tak tedy jsem si to vesele vrávoral dál pod Pentelikem, až jsem ji uviděl: prostírala se přede mnou k moři, chvěla se v letním slunci mně hned po levici, hned zase na druhé straně – rovina atická – Atika, zachráněná před perským ohněm a mečem. Sláááááa!!!

V Kefisii, zhruba osmnáct kilometrů od Marathónu a jedenáct od Akropole, byl jsem už tak žhavý projevit se v hlavním městě coby zvěstovatel, že jsem zamával na míjející taxík, oznámil šoferovi slavnou novinu a vskočil do vozu s naléhavou prosbou, aby na to

dup. Měl zřejmě poněkud delší vedení, ale když mu konečně došlo, jak je účel mého poslání životně důležitý, hned se se mnou v mém názoru, že se to Atény musejí dovědět, ztotožnil úplně bez výhrad.

Drkotali jsme k atické metropoli bezmála nadzvukovou rychlostí a já si představoval, jaké tam vládne napjaté, zlověstné ticho – i toho malého invalidu, vyhlížejícího z Akropole. Když teď vjíždíme do předměstí, snad nás už zpozoroval a křičí: „Taxi! Taxi!“ Víříme tolik prachu, že není vidět zástupy, které se na beton za námi valí, aby měly novinku z první ruky. Hledáním antického tržiště, kde mi bylo souzeno doručit poselství a stát se chladnou mrtvolou, jsme ztratili půl hodiny, a nakonec jsem získal otřesné poučení, že žádné takové tržiště už neexistuje. Ale vem to čert, mohu podat hlášení aspoň Roderikovi. Taxík zarejdoval k hotelu. Roderic v jídelně zrovna konal funkci hostitele na oslavě mých falešných narozenin. Vtrhl jsem dovnitř jako uragán a zařval na hosty, že „cizilivizace je zachráněná“.

Už jste si všimli, jak mizerně odměňuje naše změkčilá generace hrdinské činy? Místo díky za obětavou službu Aténským neobdržel jsem od přítele (!) nic než vražedně zhnusený pohled a dodatečně od ředitele hotelu dopis s výzvou, abych se laskavě ráčil chovati slušněji, chci-li i nadále užívatí pohostinství jeho podniku s reputací mimořádně řádnou.

Přes velkou slanou řeku

Sním, sníš, sní; sníme... Bez snění by člověk v životě tupě, bezútešně přešlapoval na místě. Ke svému snu, velmi sentimentálnímu, se chci přiznat i já: Od malička se mi zdávalo, jak rozrážím mocnými tempy nejsenzačnější řeku na světě – Helespont. Lord Byron kdysi napsal, že mu přeplavání Helespontu připadá důležitější než všechny básně, co jich kdy zplodil. Mně taky.

Sice ve vzácných případech, ale přece jen docházejí utkvělé představy naplnění. Aspoň mne to štěstí potkalo, a bylo tak štědré, že si nezadalo ani s nejbujnější fantazií. Helespont pro mne nebyl jen pás chladné namodralé slané tekutiny, natažený z moře Černého a Marmarského do moře Egejského. Mně představoval daleko víc:

symbol odvahy, rukavici hozenou osudu a ideální objekt pro epika i dobrodruha.

Zdá se, že povaha prvních zpráv o Helespontu předznamenala všechny historické události, kterými ho běh věků přímo zavalil. Dramatický je sám vznik jeho pojmenování. Název Helespont (na novodobých mapách Dardanely) pochází už z legendárních dob; dala mu ho Hellé, dcera krále thesalského, která se tady zřítila z okřídleného berana se zlatým rounem, když prchala před nepřáteli.

Týmž Helespontem se plavil Iásón, když spěchal na slavné lodi *Argó* ke králi Aiétovi do Kolchidy pro totéž zlaté rouno. Zde se v šerém dávnověku smrtí spojila Héro se svým utonulým romantickým milencem. Ano, číst o úžasných událostech, které se zběhly u tohoto osudového toku, a dovědět se, jak často utvářel osud světa, skutečně nemůže nechat člověka chladným.

Toť tedy Helespont, kde se můj sen stal skutečností.

Příroda vytvořila tento výstřední kout světa z podivného rozmaru. Úzkým kanálem bosporským žene kolem Istanbulu – a pak dál, za většího, naléhavějšího odporu v trýznivých klikatinách těsné točité skalní průrvy zděli šedesáti a zšíří půldruhého až osmi kilometrů – bezednou náplň Černého moře. Ta se pak, po osvobození, zpěněna rozhořčením z dlouhého věznění, hrne nepostačujícím Helespontem v divokém chvatu dolů, na jih, na jih, na jih, vpravo Evropa, vlevo Asie. Bez ohledu na příliv a odliv se v každé roční i denní době už desetitisíce let vlévá do oceánu, takže Helespont lze skutečně charakterizovat – odmyslíme-li si, že je slaný – jako řeku v pravém smyslu toho slova.

Jen málokterý veletok se může pyšnit tím, že viděl na svých březích rozkvétat a zase zanikat tolik slavných měst jako Helespont. Mezi nimi jsou nám nejznámější (ačkoli z nich už nezůstal kámen na kameni) Sestos a Abydos: první u nejužšího profilu soutěsky na evropské straně, druhé asi o pět kilometrů dál, tedy skoro přímo naproti, při břehu asijském. Gemu vděčí za slávu trvalejší, než jakou štěstěna dopřála desítkám jiných jejich současníků? Efektním válečným výbojům, skvělým vojevůdcům, mramorovým památníkům? Co vás nemá! Nesmrtelná jsou jen díky tomu, že jakýsi jinoch, jinak bezvýznamný, ničím dalším neproslulý mladík z Abydu

zvaný Leandros, zahořel tragickou láskou k neméně neznámé dívce ze Sestu jménem Héro. A příběhy velké lásky neumírají.

V mytickém Řecku se milovalo vášnivě. Jakožto chrámové knězce byl Héře údělem život bez lásky, nicméně cítila právě tak lidsky jako její světské sestry. Prahla po něze snad ještě víc než ony, a tak když si jednou při lidové slavnosti v sestském chrámu povšimla, že na ni upírá soustředěný pohled půvabný a statný junák, neukázala mu záda. V okamžiku, kdy ji ve vši tajnosti oslovil, její přísaha, její závoj nad ní zcela pochopitelně ztratily moc. Jmenuje se Leandros, dověděla se, bydlí za úžinou v Abydu a připnul z domova na slavnost ve vlastním člunu. Nikdo je nesmí vidět pohromadě, on ví, je přece knězka a bohové jí mužskou společnost zakázali – pro den. Ale co v noci? Nemohl by přijít dnes při měsíčku do přilehlého sadu? Najděte mi dívku, ať už z antického, nebo moderního Řecka, či z jakékoli jiné země, která by dokázala říci ne!

A tak se potají sešli na vysokých sestských skálách a zírali na blýskavé vlnky Helespontu, neúnavně vířící do dálav. A příští noc znovu a další opět. Všechno se dařilo znamenitě, dokud milence nevyčechal kostelník a neudal je představeným.

O velekněze se pokoušel infarkt. Popadne nešťastníci a vleče ji po strmé stezce dolů na samý břeh a pak zase nahoru do podkroví věže a tam ji zavře do samovazby, kde nehrozí nebezpečí žádné svatokrádežné návštěvy.

Postavy vstupující do žaláře ve věži, která se vypínala na útesu omývaném vlnami, pozoroval Leandros ve světle měsíce z bárky, když se vracel domů – a zajásal: vždyť mu ji vrhají přímo do náručí, jemu, abydskému šampiónu v plavání!

Druhého dne vyhlížel z asijského břehu přes kolotavý Helespont a čekal na západ slunce. Od milenky ho sice dělilo jenom pět kilometrů, ale přesto si museli vzít s pomocníkem koně a jet na něm z Abydu hodně daleko nad Sestos. Přímo u něho se zúženým, věčně zahlceným korytem hrne proud tak divoce, že se v něm nedokáže udržet nikdo – leda snad kdyby byl božského rodu. Začne-li hodně vysoko, možná že se mu s vynaložením nadlidského úsilí podaří těch přinejmenším šest kilometrů překonat, třeba ho voda nestrhne a od Hěřiny věže neodnese.

Ve jménu lásky se dějí věci podivné a až zoufalé. Leandros byl odhodlán zdolat pro jediný pocol své vyvolené jakoukoli překážku, a tak se brzy po setmění vrhl střemhlav do Helespontu. Doufal, že Héro postaví do okna světlo, aby mu ukázala cestu – a nezklamal se. Blikot olejové lampičky vytvářel na vodě aspoň trochu znatelnou pěšinku, která Leandrovi pomohla zamířit správně k Sestu a pak se vyšplhat k věži. Héro tušila, že přijde, a nezahálela: roztrhala ložní prádlo na úzké pruhy, svázala je v lano, po němž se k ní Leandros na nestřežené přímořské straně vysoukal do komůrky. O vřelosti následujícího setkání snad není třeba pochybovat.

Partir, c'est toujours mouirir un peu. (Franc. přísloví: V každém loučení je trochu umírání) Ale rozloučit se museli, dokud je chránila tma.

Cesta zpátky byla sice rovněž namáhavá a studená, a ještě k tomu bez vyhlídky na odměnu, zato netrvala tak dlouho. U Abydu je totiž dlouhý ostroh, který plavci mířícímu do Asie situaci značně usnadňuje.

Řekl jsem už, že láska umí dohnat lidi k zoufalým činům. Leandra dravost zlovolného živlu neodradila, nezlomila, nevezala mu odvahu, aby příští noc neplaval do Hérina náručí znovu – a další opět a pak ještě mnohokrát.

Potom však nastala chvíle, kdy vysoko na Olympu sudičky dopředly nit jejich osudu. Když se vlády nad krajem ujala zima, pozorovaly, jak bouře a vichry vzdouvají Helespont, jak v Leandrově srdci stále prudčeji plane šílenství vášně, jak ho bezohledně štve do nejnemožnějších nebezpečí. Je známo, že koho bohové zničit chtějí, toho nejdříve rozumu zbaví.

A skutečně v tom, že se náš jinoch postavil líticím i v té poslední strašné noci, že zkoušel doplatit k milence jako obyčejně, nebylo už ani kouska zdravého rozumu. Aby se vrátil, vyzývaly ho varovně nebe i země, jenže proti Leandrově touze pohledět do Hériných zraků nic nezmohly. Vzдорoval obrovským vlnám ze všech sil. Úzkostlivě čekal, kdy zahlédne světlo tajného majáčku. Ale nikde nic. Vichřice mezitím věrnou lucerničku zhasla.

Udeřila hodina, kdy Leandros obvykle přicházel. Minula. Již dávno. Se srdcem sevřeným úzkostí bděla Héro až do pichlavého,

zlověstného rozbřesku, planoucího krvavou záplavou. A v ní uviděla, že Leandros konečně připlaval: na skále pod oknem, bičované zpěněným příbojem, leželo ztepilé bílé milencovo tělo, které jí vyvrhl k nohám nějaký soucitný vodní bůh. Plamen bolesti ji zasáhl naplno. S Leandrovým jménem na rtech se v zoufalství vrhla z okna do běsnícího moře.

Že jakýsi mládenec zemřel pro jakousi dívku a jakási dívka pro jakéhosi mládence, je tedy důvod, proč Sestos a Abydos nejsou zapomenuty, ačkoli i mnohem významnější obce z té doby se vytratily z paměti úplně.

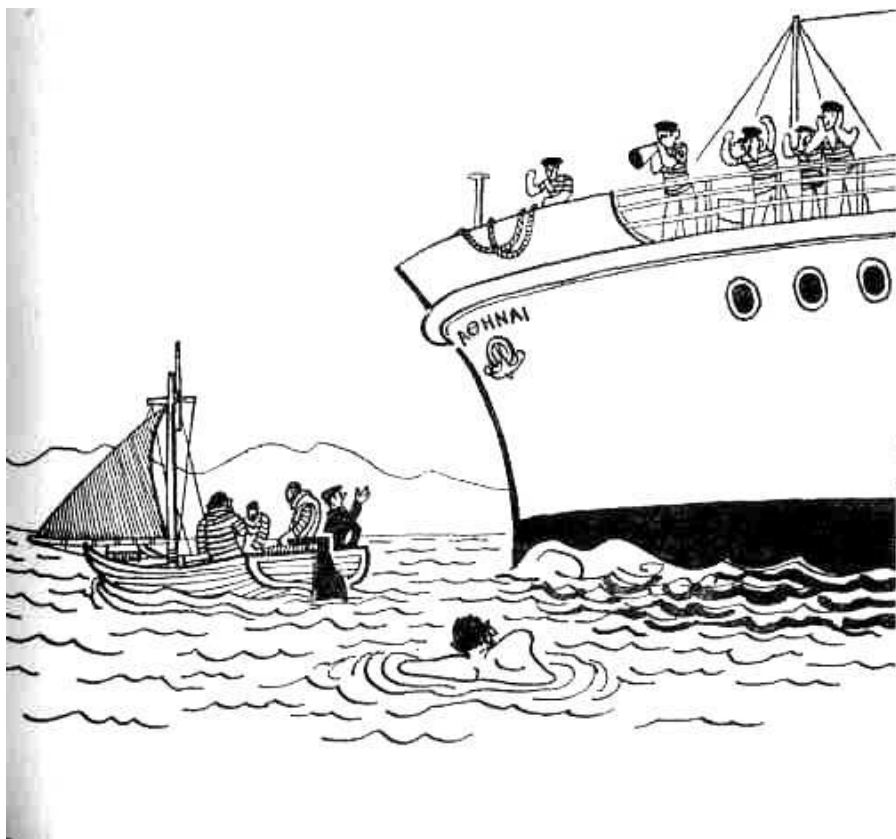
Čas ničí všechno, jenom ne romantiku. Její příběhy přecházejí v úkrytu lidských srdcí z generace na generaci v každém čase i v každé zemi od věků do věků. V daleké budoucnosti, až se dnešní svět obrátí v prach a popel, bude zkazka o Héře a Leandrovi nepochybně vzrušovat lidstvo daleko víc než leckterá hloupá nicotnost, které náš antihrdinský věk připisuje kdovíjakou důležitost.

Na lorda Byrona zapůsobila po třech tisíciletích safírová krása Helespontu a jeho vzrušující historie tak mocně, že se přestal neklidně potulovat a zdržoval se celý rok v roztomilém domku přímo na břehu, kde opodál stával Abydos. Jako pravého romantika Leandrův příběh Byrona hluboce dojal, a poněvadž byl náruživým plavcem, rozhodl se, že se Helespont vynasnaží překonat stejně jako romantik mytický.

Za doprovodu jednoho přítele to zkusil v prvních dubnových dnech roku 1818 od Sestu k Abydu. Moře však připadalo oběma příliš studené, a proto si povolili měsíční odklad. Splnili svůj záměr třetího května. Byron si k tomu dni v zápisníku poznamenal: „Voda byla sice od tajících sněhů v horách pořád ještě ledová, ale my jsme ze Sestu do Abydu plavali.“ To není údaj naprosto přesný. Jak básník sám dodává, vstoupili do průlivu daleko nad Sestem, aby měli jistotu, že nebudou strženi od andské písčiny. „Celou vzdálenost od startu až k cíli i s úsekem, v němž nás unášel proud,“ pokračuje, „odhadli naši průvodci na víc než na šest a půl kilometru, ačkoli skutečná šířka úžiny nečiní ani tři kilometry. Dravý proud nedovolí žádnému člunu dostat se na druhou stranu přímo. Průtokovou rychlost lze posoudit

podle toho, že jsme urazili celou dráhu za jednu hodinu a deset minut.

Anglický konzul v Dardanelách prohlásil, že pokud je mu známo, úžinu ještě nikdo nikdy nepřeplovával, a pokoušel se mě od mého záměru odradit. To mě nepřekvapilo. Spíš jsem se divil, že se o pravdivosti Leandrova příběhu sice pochybuje, ale zdali se mohl stát, to si nikdo neověřil.“

Lord George Noel Gordon Byron nakonec přeplavbu ze Sestu do Abydu zvládl. Dost brzy potom následoval Leandra do Hádu. Ale dům, v němž žil u Abydu, stojí na Helespontu dodnes, jak dobře vím, poněvadž jsme v něm s Roderikem bydlili.

Vkročíme teď však na pravou stezku Odysseovu. Opustili jsme po ní Skýros a chovali se přesně jako on, jen s tím rozdílem, že se Odysseus cestou ke své flotě naparoval po boku nalezeného Achilla, kdežto my museli nejdřív sehnat loď, která by nás laskavě dopravila do Troady u začátku Helespontu.

Takovou příležitost jsme skutečně objevili, ale poněvadž jsme – zase na rozdíl od Odyssea – nebyli na válečné stezce s úkolem likvidovat nějaký milostný trojúhelník, takže jsme disponovali neomezeným časem na jakýkoli odskok, nevstoupili jsme hned na písčité trojské pláně, kde deset dlouhých let leželo na suchu jedenáct set šestaosmdesát řeckých korábů, nýbrž jsme prozatím to místo o vlas minuli a zajeli si dvacet mil proti proudu k Abydu, abychom probádali helespontský plavecký problém.

Brzy jsme však zjistili, že z bádání nebude nic. Kde stávaly Sestos a Abydos, bylo docela jasné. Umístění Sestu lze přesně stanovit podle trosk jeho akropole. Stejně spolehlivě určuje polohu Abydu Xerxův pahorek, na jehož svazích se toto oppidum prostíralo, a písčité poloostrov, vybíhající z jeho úpatí. A pokud šlo o studium mých schopností překonat plaváním vzdálenost mezi oběma městy, nebyla to taky žádná věda: stačilo vlézt do H²O a plavat. Jako povinný trénink se mi mohlo započítat někdejší koupání v Nilu a Mississippi, i když při srovnání s Helespontem šlo v těchto případech spíš o brouzdaliště než co jiného.

První komplikace byla v tom, jak se dostat nad Sestos ve člunu dost velíkém, aby odolal dravému živlu, a zase dost malém, aby mě mohl doprovázet a ochraňovat na zpáteční cestě. Turecké úřady nás podezřívaly, že jsme britští špióni, a dělaly nám nepředstavitelné potíže. Už jen proto, aby nás nemilosrdný příval a trvalý jižní vítr vůbec nechaly postupovat, bylo nezbytné vyrazit ve čtyři ráno, kdy oba živly byly poměrně klidné. Policie nás však celý týden pokaždé zdržela až skoro do poledne, a to už byly všechny plachty a všechna vesla, které jsme dokázali zmobilizovat, na náporu vln krátké.

Den co den jsme se vždycky po probuzení znovu vzmužili a s použitím všech prostředků se snažili probojovat, prodrat se kupředu aspoň o metr. Pod spalujícím sluncem jsme při tom proplachtili a proveslovali nespočítatelné kilometry. Křižovali jsme sem tam, a

když v nás při západu slunce nezbyval už ani lot síly, podívali jsme se k asijskému břehu a zjistili, že jsme právě naproti Byronovu domu, tedy přesně tam, kde jsme v poledne začali.

Osmého dne jsme zoufalstvím div nebrečeli, ale přece jen se nám aspoň teď konečně podařilo přeplout do Evropy na jeden zátah, a třebaže jsme se tím k Sestu nepřiblížili prakticky ani o píd', aspoň jsme se zbavili těch protivně podezřívavých machometánských byrokratů.

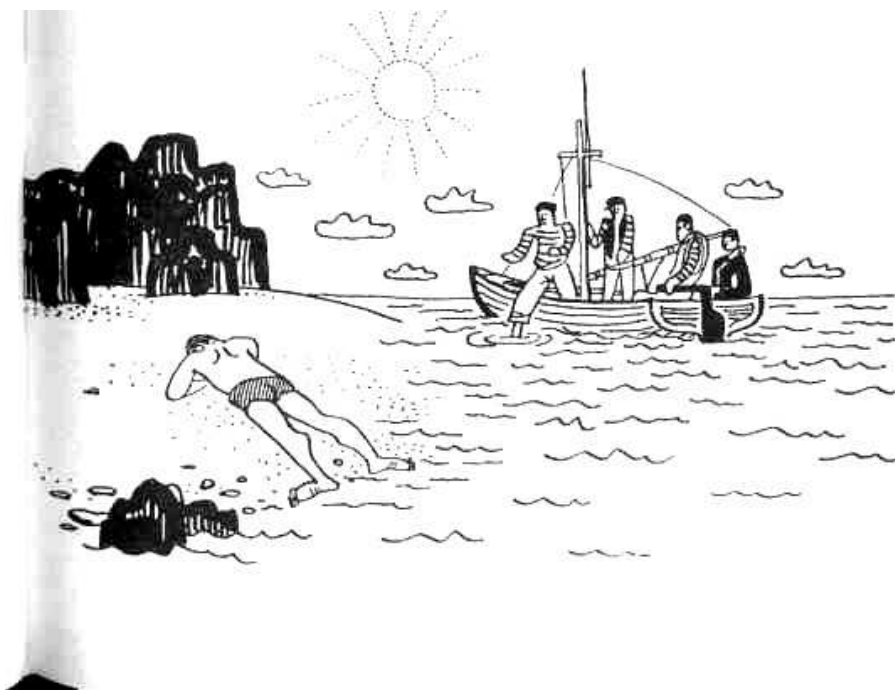
Onu noc jsme strávili na jednom z gallipolských válečných hřbitovů. Spali jsme na zemi, pod hlavou místo polštáře hrob. Ještě dlouho před rozbřeskem, než se probudil vítr, Roderic, dva lodníci a já jsme se chopili vesel a pachtili se jako zjednaní. Na vteřinu povolit znamenalo ihned ztratit všechno. Probít se do Sestu nám trvalo pět hodin. Ale to nestačilo. Nesahal jsem plaveckým uměním Leandrovi ani po kotníky, a tak jsem usoudil, že bude moudřejší zařídít se podle opatrného Byrona, dopravit se ještě asi o tři kilometry výš, tím získat k přeplavání úžiny víc času a nebýt vystaven nebezpečí, že budu od Abydského mysu stržen.

Vyhledali jsme jakžtakž chráněnou zátočinku, zakotvili a dobrodili se na břeh trochu si odpočinout. Z převislého balvanu bylo možno v letním oparu vytušit Abydos, vzdálený asi osm kilometrů. Až do té chvíle jsme měli plné ruce práce, na jídlo nebylo ani pomyslení. Teď u dílčího cíle jsme se vrhli na košík s aprovizací jako smečka vlků. Jenže byl úplně prázdný. Turečtí plavčíci celý sortiment zásob v noci vyplundrovali do poslední mrtě. Nenechali ani kůrku chleba. Ale abych nepřeháněl – zbyla krabička norských olejovek, kterou nedovedli otevřít. Doma jez, co máš... Mně dal Roderic velkomyslně přednost, ať prý zkonzumuju všechnu zbývající výživu sám, poplavu přece já, ne on. Provedl jsem.

Ve dvě hodiny, už jen v plavkách a se srdcem v krku, jsem se modlil k vodním bohům, aby mě ráčili dopravit bez úhony k Abydu. Z bezmračného nebe pražilo letní slunce do zlověstného safírového toku, šplouchajícího mi vábivě u nohou. Ale já, nervy napjaté k prasknutí, pořád váhal a váhal a bál se – co když zklamou? Za trest, že mu zničil pontonový most, dal sice Xerxes Helespont zmrskat řetězy,

jenže já dobře věděl, že tím ty krásné, ale úskočné vlny nepokořil. Vyzývavě, lákavě mi kynuly a slibovaly splnění mého starého snu.

Hodina H. Vzpomínám si na podobnou chvíli v Japonsku: jednoho lednového jitra stojím v osmnáctistupňovém mrazu tváří v tvář ledovitému Fudžisanu, tam, kde přestává lesní porost, a chystám se ze ztéci sklovité svahy až k vrcholku, bičovanému sněhovou bouří. Podobné vzrušení, náhlý vzmach duševní síly, tak záhadně rozpalující krev chladnou odvahou, se dostavuje i teď, jenže silnější. Tělo mi šeptá: „Osm kilometrů uplavat v takovém proudu rozhodně nedokážeš.“ Ale duch volá: „Je to Helespont – do toho! Do toho! – na kilometry nehleď, ani kdyby jich bylo osmdesát!“

Osmělil jsem se.

Asijské pobřeží se na druhé straně úžiny ztrácelo v mlhavé dálce. Zamířil jsem přímo k němu, Roderic a člun nade mnou a těsně po boku.

Formu, v které jsem snad možná byl hned po startu, jsem ztratil proklatě brzy, a sotva jsem urazil osm set metrů, nemyslel jsem na nic, než jak se dostat co nejdál s co nejmenší námahou: naznak, ouškem, čubičkou, sáhy – všechno jedno, jen když se práší za kočárem. A propos dopravní prostředky: v jednu chvíli se suverénně dolů Dardanelami rovnou na nás hrnula zámořská řecká loď. Vyhnout jsme se museli my. Důstojníci na můstku mě nemohli vidět, vztekali se a divoce rozhazovali rukama. Aby mě chránila, držela se naše kocábka v dráze blížící se příšery jako přikovaná, a tak když nás nechtěl přejet, musel parník provést krkolomný manévr. Míjel nás tak na deset metrů, a to za doprovodu nejšťavnatějších nadávek, které důstojníci měli ve svém bohatém repertoáru – ovšem řeckém, mně srozumitelném asi jako teorie bodových množin.

Kolem půl třetí jsem se podíval přes rameno k Evropě a s hrůzou zjistil, že už jsme na úrovni Sestu. Tady to člověka strhuje docela nemožně, uvědomil jsem si znovu a hledal očima Xerxův trůn, poslední výrazný bod nad Abydem, z kterého perský král pozoroval vojsko pochodující po lodním mostě zrovna tam, kde jsem plaval, a který jako by změnil polohu o hezkých pár kilometrů, bohužel ne směrem ke mně.

Ke třetí jsem byl asi v polovičce. Vítr nepřestával sílit a už teď nasazoval vlnám bílé čepice. Rozlíčený Helespont se mi v nejneočekávanějších okamžicích, ale o to častěji přeléval přes hlavu a pilně se mě snažil utopit, přičemž mi pokaždé bylo, jako bych spolkl půlku Pontu Euxeinu neboli Černého moře. Celý ve vodě, voda v žaludku, žaludek jako na vodě – až se mi z té přemíry kapaliny točila makovice – a já se znovu a znovu chystal odstoupit. Ze všeho nejhorší bylo, že jsem stále víc prochládal. Ta spousta mokroty se valí úžinou tak svižně, že ji slunce nemá čas prohřát ani na povrchu. Stačila hodina, a už jsem byl zmrzlý na rampouch.

Naštěstí nebyl Xerxův trůn už tak daleko. Sloužil mi jako spolehlivý ukazatel po celou dobu, přitom však mi prozradil teprve teď, když jsem se k němu přiblížil, že mě rotující proudění unáší rovnoběžně s břehem snad desetkrát rychleji, než se k němu přištrachávám. Stromy a skály se kolem mne zrovna míhaly. Uprostřed Helespontu jsem odhadl, že skončím půl kilometru nad

nejzazším cípem abydského mysu, ale brzy byla z půlky čtvrtina, šestina, desetina. Pachtím se dvě hodiny, a když mi teď zbývá už jen necelých sto metrů, jsem unášen tak, že ztrácím poslední příležitost dostat se včas na pevnou půdu, a přesně tam a přesně tak jako Leandros před pětadvaceti stoletími... A jestli minu ostroh o sebenepatrnější kousíček, požene mě Helespont zase zpátky do Evropy.

V životě jsem nebyl zoufalý tak beznadějně: překonal jsem osm kilometrů – a ve svém vytouženém Helespontu – abych teď neuspěl na poslední mizerné stovce metrů! Ještě nikdy jsem nezápolil s takovou odhodlaností. Oči se mi zakalily, neviděl jsem nic jiného než nedalekou pevninu. Přestal jsem vnímat, kde jsem i co v tom studeném, mučivém, nekonečném oceánu provádím, a jen jsem ochablými pažemi mechanicky rozhrnoval hladinu před sebou.

Pak najednou – břink! Narazil jsem o dno koleny. Dřel jsem se tedy přímo hystericky na úplné mělčině – ano, v „hloubce“ ani ne jednoho metru! Tady totiž klesá pláž tak povlovně, že člověku sahá voda sotva po pás ještě sto metrů od břehu. Neprodleně vstávám, potácím se na souš, Roderic skáče z ložky, a když na nejvysunutějším místěčku pevné země klesnu, je už u mne.

A tak tedy byl ten zrádný slaný veletok, maskovaný za průliv jmény Helespont a Dardanely, zase jednou přeplaván. Jeho zákeřnosti jsem sice nezdolal jen já, zato je můj výkon v něčem zcela ojedinělý: Leandros plaval, aby pohlédl do očí dámě svého srdce; lord Byron, aby zase jednou napsal básničku; já jsem mezi všemi borci, mrtvými i živými, rarita proto, že jsem to zvládl po pouhé krabičce sardinek. Bez chleba.

Země bez žen

V jihovýchodní Evropě je malý stát, omývaný Egejským mořem, který se přímo fantasticky liší od všech států na světě. Když jsem o něm poprvé slyšel, napjala se moje zvědavost do krajnosti. Dovolte mi, abych podotkl, že každé slovo v té historii je naprosto pravdivé. Tento stát je starý alespoň tisíc let a má zřízení, které trvá déle než kterékoli jiné zřízení na zemi. Za ten celý čas se tu však nezrodil

žádný nový směr v politice, výchově nebo ve vědě. Čtyři tisíce lidí, kteří tvoří jeho obyvatelstvo, bydlí dosud v úctyhodných prastarých staveních, čtou tytéž pergamenové knihy, nosí oděvy téhož střihu a vedou týž způsob života jako zakladatelé státu v X. století. Ustrnulý středověký svět se zachoval při životě uprostřed okolního pokroku a vývoje. Je to okouzující pohled na živou minulost.

Při pohledu na tuto zemi zjistíme ke svému údivu, že všichni zdejší obyvatelé jsou muži – a je tomu tak už od dob, kdy byl stát založen. Od roku 1345, kdy se sem srbský král odvážil přivést svou ženu na návštěvu, vkročila na jeho půdu jen jediná žena. Ale zůstala tu pouhou čtvrt hodinu. Uvnitř hranic této země se nenarodilo už téměř celých tisíc let žádné dítě. Občas donesli z okolí chlapce na vychování, ale nikdo sem nepřinesl děvče.

Stát leží na úzkém poloostrově. V místě, kde se poloostrov spojuje s pevninou, postavili obyvatelé zvláštní policii, jejíž jedinou povinností je chránit hranici, aby ji nepřekročili *vlci a ženy*. Někteří ze starších obyvatelů neviděli ženu už celých padesát let.

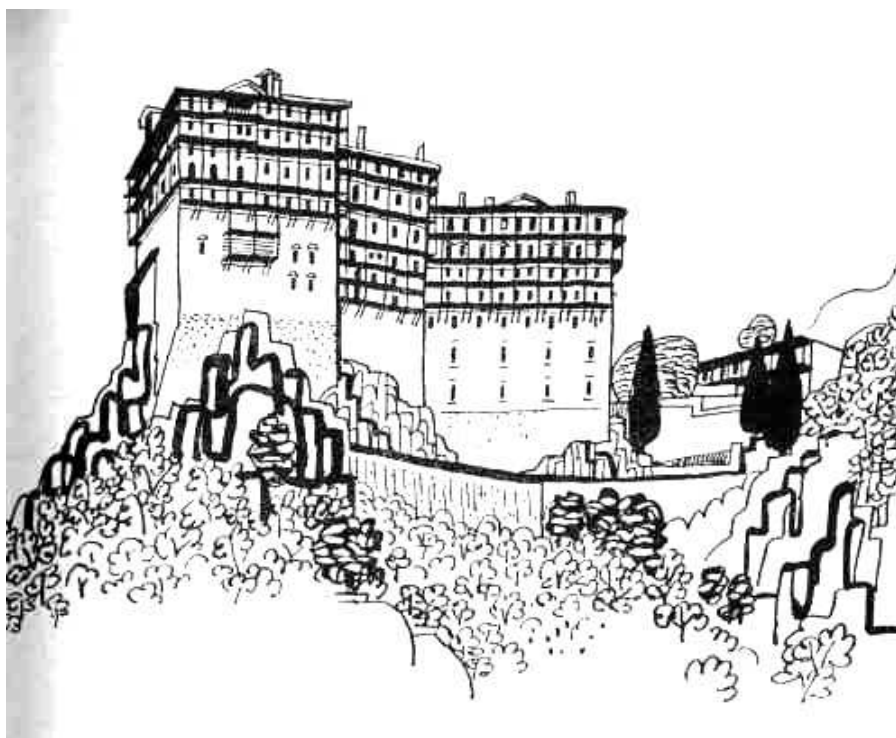
Ze státu jsou vykázány nejen všechny ženské bytosti, ale i samičky všech zvířat. A tak tu najdete velká hejna kohoutů, ale ani jedinou slepici, spoustu beranů, ale žádnou ovečku, stáda býků a volů, ale ani jednu krávu. Je tu spousta koček, ale jsou to samí kocouři, spousta psů, ale mezi nimi není ani jediná fena. Jenom okřídlenčům se podařilo – k velkému pohoršení celého státu – propašovat své samičky přes hranice. Mniši se čas od času musí vypravit za hranice a přivést zpět čerstvou zásobu samců.

Všichni obyvatelé nosí dlouhé vousy; není tu dovoleno stříhat si vlasy. Místo toho si muži splétají copy ve velký uzel vzadu na šíji a upevňují si je vlásenkami. Holohlavost je tu neznámá.

V této podivné zemi jsou zakázány všechny zábavy a sporty; zpívání a tančení jsou přísně zapovězeny; koupání a zápasení je tabu a umírání je téměř neznámé.

Hlavní město se nazývá Karyaí, což by dalo v překladu rozkošné jméno *Ořechy*.

Ujišťuji vás, že v ničem nepřeháním. Píši pouze vážná fakta o svatých otcích na hoře Athos.

Podíváte-li se na mapu Řecka a na Egejské moře, uvidíte sto dvacet kilometrů od Soluně tři úzké poloostrovy, které vybíhají jako zkroucené prsty do Egejského moře. Athos je z nich nejvýchodnější – je pětáctyřicet kilometrů dlouhý a osm kilometrů široký. Jeho šíje však je plochá a úzká. Nad jižním koncem ční strmá a pozoruhodná hora, vysoká dva tisíce metrů. Je složena z čistého bílého mramoru. Je zcela holá, bez porostu, takže vypadá, jako by měla stálý diadém ze sněhu. Mezi horou a šíjí se tyčí řada nejdivočejších a nejstrmějších hor, jaké si lze představit.

Všude, kde to skaliska a strmá údolí dovolují, roste hustý les. Na příkrých březích moře leží ve vzdálenosti dvou až pěti kilometrů dvacet osamělých a oddělených obcí. V každé stojí obrovská středověká stavba opevněná hradbami a uvnitř s nádvořím. Jsou to kláštery, část jich byla založena kolem roku 900 až 1000. Největší počet kolem roku 1100. Nejmladšímu z celé rodiny bylo v době, kdy

se angličtí puritáni přistěhovali do Ameriky (roku 1620), už víc než sto let. Kláštery jsou obrovské. Obvod největšího z nich měří asi půl kilometru; jiný má osm poschodí. Klášterní pevnosti, hrady, školy a kostely byly vystavěny s velkolepou nádherou z přebytků císařské pokladnice ve staré Byzanci. Už od X. století žije veškeré mužské obyvatelstvo Athosů – dnes je tu na čtyři tisíce mnichů – v naprostém odloučení ve svých obydlích na vysokých skálách, nosí dlouhé černé hábity, nikdy se neholí, jsou horlivě pobožní, žijí v dobrovolné chudobě, čistotě a pokoře. Jejich opati vydali jedinečné zákony, které zapovídají jakékoli bytosti ženského pohlaví, aby znesvětila svou přítomností svatost tohoto bradatého nebe.

Původ a trvání tohoto klášterního státu je jedním z historických zázraků.

Byzanc (nyní Istanbul nebo česky Cařihrad) byla kolem roku 900 nejhornivějším křesťanským městem na světě. Východní církev křesťanská ji zcela ovládla. Ale mnoho občanů této přenábožné metropole shledávalo, že Byzanc není dosti zbožná. Tito fanatické, ochraňování a podporování vládou, se sem utekli na divoký, neobývaný a dramaticky krásný poloostrov Athos. Zde žili jako mniši a obrátili svou horlivost ke stavbě klášterů, jejichž nádhera a velikost neměly a nebudou mít srovnání.

První generace athoských mnichů prokázala lidstvu neocenitelnou službu svým kulturním a duchovním vlivem. Mniši snesli do svých klášterů všechny dosažitelné knihy. A tak se na horu Athos dostaly rukopisy z pátého, ba dokonce i čtvrtého století, sebrané v dalekém Egyptě, Sýrii a Arábii.

Po rozpadnutí Říše římské, za časů, kdy Itálie, Francie a Anglie dosud spaly v barbarské temnotě, svítila hora Athos svým holým mramorovým vrcholkem jako maják a přitahovala k sobě nejlepší učence a vědce svého věku. Téměř všichni historikové, básníci, hudebníci a vědci, kteří žili v oné době v jihovýchodní Evropě, sbírali trpělivě své vědomosti z pergamenových knih athoských monastýrů. Tyto vzácné dokumenty, jejichž každá stránka je mistrovským dílem miniaturní malby, byly uloženy po celá staletí v knihovnách chráněných skalisky a hradbami.

A co se stalo s těmito knihami? Byly zachráněny?

Mnoho z nich bylo zachráněno; přežily nájezdy ve XIV. století. Dnes leží zežloutlé a zpuchřelé na policích a mniši je žárlivě sřeží; neradi je ukazují žákům. Projevili mi obzvláštní přízeň, když mi dovolili vzít do rukou pergamenovou bibli psanou štětcem a inkoustem kolem roku 450, tj. 1000 let před vynalezením knihtisku. Dále mi bylo dovoleno, abych si prohlédl dvanáct stránek – které zbyly – z duplikátu slavného *kodexu* ze IV. století, který koupilo Britské muzeum velmi výhodně za půl milionu dolarů. V jednom z klášterů je dva tisíce pět set pergamenových knih, které byly napsány před rokem 700; jsou to knihy o lékařství, hudbě, ranhojičství aj.; nejnádhernější je kniha o botanice ze IV. století se dvěma sty ručně malovanými obrazy květin a rostlin Byzantské říše.

Znal jsem historii kláštera, a proto jsem si přál navštívit Athos a sám se rozhodnout, co si mám pomyslet o tomto podivném světě. Při svých cestách do Řecka jsem se však marně snažil dostat do svatého státu. Jednou jsem dokonce spatřil z vrcholku Olympu holé téměř hory Athos, které zářilo sto padesát kilometrů přes Egejské moře. Ale pokaždé mi cosi zabránilo v cestě.

Proto jsem raději odjel rovnou na poloostrov, než mě zas rozptýlí svůdné Atény. Rozhodl jsem se tak, přestože v té době panovalo nejnehostinnější počasí – bylo to začátkem ledna. Nikdo, kdo nemusí, nejedzí na Athos uprostřed zimy; na svazích hor prý leží přes metr sněhu a spojení mezi kláštery je na celé dny přerušeno. Moře kolem pobřeží bývá v lednu tak bouřlivé, že lodi pravidelně nemohou přivážet cestující. Půjdu-li tam nyní, poznám brzy, že ubikace pro hosty mají topení z desátého století, že kostely jsou vlastně lednice vyložené zlatem a že mlha zahaluje nádhernou mramorovou horu a zastírá zářivé barvy moře a oblohy, které činí Athos v létě tak půvabným. Budu však pravděpodobně i donucen strávit jeden nebo dva týdny v některém z monastýrů, dokud neustane sněhová bouře.

Ani tato možnost mě neodradila, naopak, zdála se mi zábavná. Byl bych se tak netěšil, kdybych byl tušil, jak doslova se splní proroctví o mém uvěznění.

Rozloučil jsem se s Cařihradem a usedl jsem na loď, která jela Dardanelami kolem místa, kde Leandros, Byron a Halliburton přeplavali Helespont. Přistáli jsme v Soluni. Jiná menší loď, která se

probíjela zimním Egejským mořem, mě zavezla zpět podél pobřeží a vysadila mě po značných nesnázích na pobřeží Svaté hory v malém přístavu Dafne. Tudy vcházejí už celých tisíc let na Athos všichni muži prchající před ženami a světem.

Nedobrovolný mnich

Jakmile jsem přijel do přístavu, byl jsem vyzván, abych předložil svůj zvláštní pas, který mě opravňoval k návštěvě Athosů. Ačkoli je tento stát zapojen do řeckého území, pokládá sám sebe za svrchovaně nezávislý a nedovoluje nikomu překročit hranice bez svolení vlastních úřadů v Aténách nebo v Cařihradě. Nesměl jsem vejít do žádného kláštera, dokud se nedostavím do Karyaí, hlavního města, které leží osm kilometrů odtud. Tam jsem měl dostat od starosty dopis, opatřený velkou byzantskou pečetí, který dává příkaz všem klášterům, aby mi poskytly stravu a útulek.

Karyaí je jedinečné město na celém světě. Svým vnějškem se nijak neliší od jiných měst na řeckém venkově. Je obklopeno zahradami a štěpnicemi. Muly s poháněcí chodí po jeho křivolakých uličkách. Kostelní zvony vyzvánějí každou hodinu, kohouti kokrhají na úsvitě a stovky ptáků si stavějí hnízda v městských zahradách. Jsou tu krámy, hospody, školy, banka a poštovní úřad.

Celých tisíc let sem však nevstoupila jediná žena, až na jednu jedinou historickou výjimku, o které jsem se už zmínil.

Strávil jsem jen jeden den v tomto počestném městě, a už mi bylo úzko. – Procházel jsem se kolem dvora, kde běhalo asi padesát kuřat, ale byli to samí kohouti; potkal jsem šest kusů dobytka, ale byli to samí volí. Za humny se páslo stádo ovcí, ale byli to samí berani. Vešel jsem asi do dvanácti krámů, abych se podíval, jaké zboží se tu prodává, ale uviděl jsem jenom mnichy a zase mnichy. Je tu malý obchodní dům; bradatí mniši jsou v něm prodavačkami. Dostanete tu všechno, co je třeba k oblečení mnichů a mezkařů. Ale není tu ani jedna věc pro ženskou potřebu. Starý mnich dělá obecní pradlenu. Mladí mniši slouží jako děvečky. V celém Karyaí není jediné dítě. Nenašel jsem ani jedno, a prošel jsem křížem krážem všemi ulicemi. Začal jsem se bát, že je to sen, v kterém mě tíží zlá můra..., že jsem

odsouzen za své hříchy na začarované místo, kde zlý kouzelník nechal žít jen jedno pohlaví, kde ke mně nepromluví žádný ženský hlas, kde mě už nikdy nepovzbudí ženská něha, kde nenajdu žádnou hezkou dívku... Svět bez matek a dětí...

Nemohl jsem uvěřit, že v tak bezcitné vesnici může být nějaká křesťanská pravda a nějaká opravdová zbožnost.

Byl jsem šťasten, že mohu se svým průvodcem a tlumočnickem odejít po skalnaté cestě k prvnímu klášteru. Neměli jsme času nazbyt, neboť v lednu se noc snáší velmi záhy. Klášterní dveře se neodvratně zavírají v šest hodin a ani ďábel je nedokáže otevřít dříve než ráno. Můj první útulek byl jeden z menších monastýrů, postavený na stometrové příkré skále, na samém konci strmého výběžku. Egejským mořem začal vanout bouřlivý vítr a se strašlivým hřmotem tříštil vlny o skalnaté základy stavby. Zdálo se mi, že přišlo počasí, které mi v Cařihradě slibovali.

V monastýru žilo asi třicet mnichů. Přivítali nás velice srdečně, neboť návštěvníci tu jsou v lednu téměř neznámí. Mnich-ubytovatel byl tlustý, špinavý a povídavý a měl hustou bradu. Vedl nás nádvořími a chodbami nahoru po chatrném schodišti, jehož stupně byly vyšlapány již dlouho před tím, než Kolumbus objevil Ameriku. Náš holý pokojík, podobný cele, sloužil sedm století za útulek hostům. Stejně tomu bylo i s postelí, jak se obávám.

K večeři jsme jedli jídlo připravené z chobotnice. Byl to pokrm, jehož chuť připomínala vařené linoleum a který byl o něco méně stravitelný. Když jsme zpracovávali dlouhá rohovitá chapadla, shromáždilo se kolem nás půl kláštera. Byli to ponejvíce staří muži, neboť řecká mládež se dnes dívá jen s úsměškem na to, že by měla vstoupit do svatých řádů. Z patnácti brad, které nás obklopovaly, bylo dvanáct bílých nebo šedivých. Všichni jsme společně popili několik pohárů, načež se mniši začali lehčeji smát a téměř trpce vykládat, proč se zřekli světa a vstoupili do tohoto kláštera.

Ženy.

Nezaměstnanost.

Vstupenka do nebe.

Strach z pekla.

Pokání za hříšný život.

Touha po duševním klidu.

Únik před policií.

Ženy.

Po celou noc zněly dřevěné gongy a mniši klapali na chodbách do kostela na nekonečné bohoslužby v mrazivé kapli. Jejich zpěv pronikal nejasně hučením lednového větru a hřmotem vln, které narážely na základy svatyně.

Příštího dne jsme opustili klášter obdařeni požehnáním božích mužů a šli jsme třicet kilometrů podél pobřeží, na které dorážela bouře, až na samý konec poloostrova, kde stojí klášter Lavra, nejstarší, největší, nejposvátnější a nejmocnější ze všech. Toho večera, šestého ledna, se svítíl na hoře Athos Štědrý den, neboť pravoslavný kalendář je třináct dní pozadu za naším. Měli jsme velké štěstí, že jsme mohli být přítomni tomuto vyvrcholení církevního roku v nejbohatším a nejúctyhodnějším klášteře. Už po třicet let nepřišel žádný cizinec na Lavru v tomto sněžném čase.

Při západu slunce začal v kostele zvláštní obřad. Poradili mi, abych počkal do jedné hodiny ráno, až se objeví biskup uprostřed zářivé nádhery.

Když nadešla tato hodina, hledal jsem si cestu temnotou mezi spoustou schodišť a galérií, které vedly dolů na nádvoří. Venku sněžilo a vanul ostrý studený vítr, jehož síla stoupala den ze dne. Hnal mi sních do tváře, takže jsem sotva viděl před sebe. Vedl mě pouze zpěv z kostela. Razil jsem si cestu závějemi a tápal jsem až k portálu, kudy vcházeli do chrámu věřící už od roku 960 – a tu se mi naskytl skvělejší a velkolepější pohled, než jaký mohl poskytnout poklad krále Midase.

Malý kostel zářil stovkami svící jako dokonale vybroušený drahokam a celý se třpytil zlatými deskami, které svítily ze zdí a oltáře, ikonami a lustry, svícny mnohoramennými i v podobě kříže. Všude zlato, zlato, zlato! Myslíval jsem na to, co se asi stalo s

bohatstvím Byzance, která byla jedním z nejbohatších a nejvýstřednějších měst v historii. V klášteře Lavra jsem dostal odpověď: velká část se ocitla zde, v tomto zářivém chrámu.

Nebyl jsem schopen sledovat spolu s mnichy stupňující se nádheru bohoslužby. Přišel jsem ze zimního šera přímo do plamenné byzantské nádhery z X. století. Našel jsem si místo v jedné z dřevěných lavic, uprostřed stovky mnichů, a usedl jsem s očima údivem široce otevřenýma.

Bohoslužba se rozvíjela dál a byla nádherná jako královská korunovace. Dva akolytové, oblečení v hávy ze zlata, přinesli Písmo staré čtrnáct set let, vázané v zlatě a posázené perlami. Z něho četl zpěvavým hlasem bělobradý biskup, oděný v roucho ze zlata a purpuru. K litanii se připojili i mniši a kaplí se začalo střídavě rozléhat vzývání a odpovědi. Donekonečna se opakovaly svaté věty, které začínaly v klidných tónech, vzpínaly se až k hlasitým výkřikům a znovu pomasínaly... *Kyrie eleison – Kyrie eleison – Kyrie eleison – Kyrie eleison – Kyrie eleison – Kyrie eleison... Bože, smiluj se nad námi, stokrát znovu a znovu.*

Ve čtyři hodiny nastalo vyvrcholení. Byla přinesena zlatá schránka, posázená drahokamy, uzamčená mnoha zámky a klíči. Obsahuje prý velký kus pravého kříže. Kříž byl nalezen (díky čísi vizi) 350 let po ukřížování a jeho pravost je velmi pochybná. To však neznamená pranic pro toto shromáždění věřících. Všech sto mnichů se postavilo do řady. Všichni měli v ruce hořící svíčku. Za zpěvu *hosana* se přibližovali k posvátné schránce. Pak se každý zastavil a dotkl se rty kousku ztrouchnivělého dřeva.

Byl jsem tak očarován, že jsem se nedovedl zbavit myšlenky, že se při tomto obřadu dívám zpět přes celé věky a že se mi objevil záblesk staré Byzance. I mniši sami patřili do desátého století svým oblečením, svými bradami a tvářemi, svou vírou – a většina z nich i svou neskeptickou a dětinskou myslí.

Na Boží hod napadlo na půl metru sněhu, který pokryl všechny cesty. Nepřestávalo sněžit. Přesto však jsem se rozhodl, že půjdu dál do monastýru Simopetra – Skály Šimonovy, dalších třicet kilometrů podél pobřežních svahů vysokých hor. První den jsme ušli pouze patnáct kilometrů a v noci jsme přespali u poustevníka v jeskyni, ve vysokém útesu, který ční přímo nad Egejským mořem. Příštího dne jsme zapadli při každém kroku po kolena do sněhu a bojovali s bouří, která zesílila ve vichřici. Došli jsme na pobřeží pod Simopetrou a spatřili jsme čtyři sta metrů nad sebou ohromující a odvážnou stavbu,

jakou nenajdete jinde na světě než v Tibetu, ční přímo do nebe ze samého vrcholku kolmé skály a zdá se, že dosahuje až k bránám nebes jako babylónská věž. Padesát metrů opěrného zdiva nemá jediné okénko. Kolem horní části stavby se táhnou čtyři dřevěné obručovitě ochozy, vyčnívající z povrchu stěn.

Ostatní kláštery, které jsem navštívil, byly pevné a mohutné. Tato obrovská stavba je však sloučena v hrdinskou harmonii se skálou, na níž stojí. Velí všem očím, aby na ni hleděly v údivu.

Šli jsme po příkré stezce, která se vinula na úbočí skály, a sníž nás nemilosrdně bičoval. Už 36 hodin sněžilo. Při každém novém a bližším pohledu klášter vzrůstal a mohutněl. Konečně jsme došli až k jeho zdi.

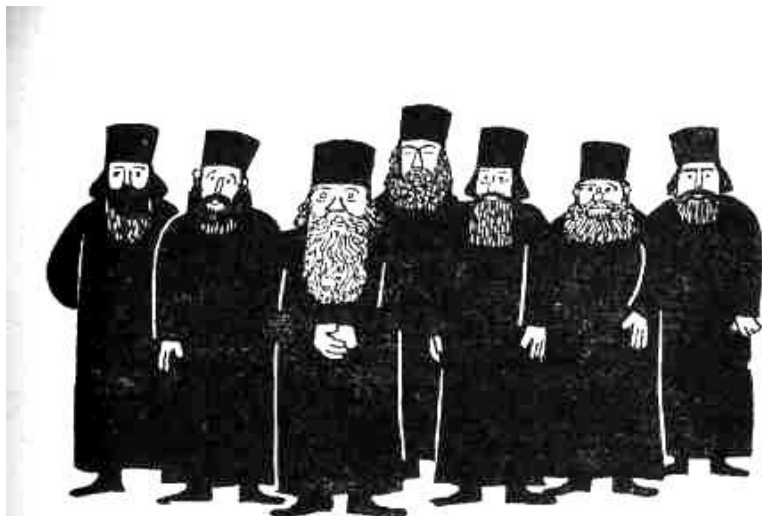
Dále jsme se museli šplhat nových dvě stě metrů po nekonečných klenutých schodištích a spirálovitých chodbách až ke vstupní bráně. Když jsem se díval z nejvyššího ochozu dolů do propasti, která spadá asi tři sta metrů na každou stranu, mohl jsem jen stěží uvěřit pověsti o založení Simopetry:

Poustevník žijící na skále měl vidění, jak se ze skalnatého vrcholku hory tyčí klášter. Pokusil se uskutečnit svou vizi a začal stavět klášter. Jeden z prvních stavitelů, kteří zkoumali možnost tohoto nadzemského a nemožného staveniště, stoupal na skálu v doprovodu nosiče vody. Chlapec uklouzl a zřítíl se dvě stě metrů dolů... Za pět minut se však znovu objevil a škrábal se nahoru s nepoškozeným džbánem dosud naplněným vodou. Jako by ho v pádu zachytil sám anděl, oblečený do černé mnišské kutny a čepičky, a položil ho lehce jako pírkó dolů na cestu. Bylo to zřejmě boží znamení, že je to vyvolené místo. A tak vznikla Simopetra.

Nyní žije v této vznosné pevnosti, odpoutané duchem i skutkem od této země, asi sto mnichů.

Byl jsem donucen, abych tu prožil šest dní a nocí se svým tlumočnickem. Vánice byla nevídaná. Všechny cesty, ať už do Dafne anebo zpět na Lavru, byly zaváty. A rozbouřené moře, valící své vlny divoce na skalnaté pobřeží, nedovolilo, aby tu pro mne přistál člun. Musel jsem se vzdát myšlenky na odchod a stát se vězněm a nedobrovolným mnichem na tak dlouho, dokud se moře neuklidní

nebo dokud klášterní mezkaři neprojdou patnáct kilometrů dlouhou cestu do přístavu.

Toto uvěznění nebylo právě příjemné. První večer, když jsem si sušil šaty, jsem se musel obléci do vlněné mnišské kutny.

Příštího rána jsem se rozhodl, že si ji nechám. Neměl jsem nic ke čtení, neboť jsem nerozuměl řeckému jídelnímu lístku o nic víc než rukopisům z desátého století. Mniši byli příliš zaměstnáni modlením, než aby se mohli se mnou bavit. Z čirého zoufalství jsem se rozhodl, že se důsledně zapojím do klášterního života a nepožádám o žádnou úlevu. Chtěl jsem, aby mi dovolili pracovat a modlit se spolu s mnichy, jíst pouze to, co oni jedí, a spát, jenom když oni spí. Nedoufal jsem, že moje četné hříchy by mohly být vykoupeny jediným týdnem zbožnosti, ale věděl jsem, že v tom bude kus dobrodružství – a to bylo nejdůležitější.

První dva dny mi bylo dovoleno nosit mnišskou černou čepici podobnou fezu, která patřila k mé kutně. Když jsem však vyšel na ohoz, smetl mi vítr čapku z hlavy a shodil ji dolů do propasti. – Bohužel mi ji nevrátil žádný anděl. Proto mi mniši odmítli vydat jinou. Moje brada nevlála zrovna ve větru a po šestidenním nepěstění

vypadala jako pouhé strnisko, takže mé vzezření nebylo právě posvátné.

Nejtěžší práce, kterou jsem musel vykonat, bylo vstávání ve dvě hodiny ráno a přítomnost na tříhodinové bohoslužbě. Simopetra není Lavra. Kostel je sice bohatý a obložený zlatem, ale je to jen ubohá imitace kostela na Lavře... a vánoční období už také pominulo. Nerozuměl jsem ani slovo z bohoslužby – částečně proto, že to bylo řecky, a částečně proto, že byla čtena závratnou a krkolomnou rychlostí. Každý toužil, aby to už měl za sebou, tak se mi alespoň zdálo.

Nuda a únava je příslovečná pro současné kláštery. Stará náboženská vášeň, která kdysi spalovala mnichy, je už tatam. Jejich svatost je ve většině případů už jen pouhá rutina bez přesvědčení a jejich modlitby jsou mechanické blábolení.

Ze staré klášterní vzdělanosti, která kdysi udělala z Athosů symbol učenosti a kultury, nezbylo už téměř nic. Soudím tak podle svého pozorování v Simopetře. Během šestidenní návštěvy jsem viděl jen jednoho bratra číst – a ještě ke všemu četl obrázkový časopis, který tam zanechal nějaký návštěvník. Byl jsem jediným „mnichem“, který se za tu dobu přiblížil ke knihovně. Zdejší mniši mají však dobrou výmluvu, neboť knihy, které jsou tu k dosažení, nejsou právě příliš zábavné, můžeme-li text posuzovat podle obrázků. Simopetra ztratila svou původní sbírku, když v roce 1893 zachvátil stavení oheň. Nynější knihovna má jen nevalnou cenu. Mniši, kteří nikterak nevyunikali ve vzdělanosti, byli velcí mluvkové. Když viděli, že jsem víc než ochoten naslouchat kterékoli historce o Svaté hoře, vrhli se na své nekonečné zásoby. Historiky, na které si vzpomínali s největší zálibou a které vypravovali s velikou chutí, se hlavně týkaly věkovité bitvy, která oddělovala ženy od mnichů a mnichy od žen. Vyprávěči, povzbuzeni lahví vína, se zalykali radostí nad úspěchem nebo neúspěchem jednajících hrdinů, hlavně když se přestupek týkal nějaké nepřijemnosti sousedního kláštera. Jedna historka, na kterou se pamatuji, vyprávěla o dvou německých umělcích, kteří byli předcházející zimu uvězněni sněhem v Simopetře stejně jako já. Jejich dvě dobrodružné ženy čekaly netrpělivě na pevnině za hranicemi státu; najaly silný motorový člun v naději, že zachrání své

muže z moře. Vydaly se na jih podél bouřlivého pobřeží, odvážily se přiblížit k nedostupnému pobřeží a zamířily s člunem za malý soukromý vlnolam, vystavěný k potřebám kláštera. Začaly hlasitě houkat houkačkami, aby přivolaly pozornost svých manželů nahoře v klášteře, a vystoupily na přístaviště.

Houkačky přivolaly pozornost mnichů právě tak jako manželů, a objevení dvou žen na pobřeží dole způsobilo nevídané rozrušení a hrůzu mezi svatými muži. Když němečtí malíři pádili střemhlav dolů po cestě, aby se přivítali se svými ženami, vyřítil se za nimi starý opat, následován hrstkou svých černobradých učedníků, a sotva dechu popadaje, křičel: „Vyhodte ty proklaté demony. Vyhodte ty proklaté demony!“

Proklatí démoni odrazili od břehu a odvezli si své manželky.

Tato příhoda otřásla horou Athos jako zemětřesení.

Jiný proklatý démon, který porušil zákon, byla, jak vypráví pověst, slavná královna Alžběta rumunská, která zemřela v roce 1916. Její země podporovala tak štědře mnichy, že jí bylo uděleno zvláštní povolení: směla přistat na pobřeží a přiblížit se k fortně jednoho z největších klášterů. (Byla to jediná žena, která kdy byla pozvána na Svatou horu.) Mniši dostali rozkaz otevřít dveře, aby mohla nahlédnout do svatého nádvoří, aniž vstoupila.

Všechno šlo dobře až do jisté chvíle. Královna se dívala do zakázaného prostoru. Potom k hrůze shromážděných mnichů náhle odhodlaně vstoupila a rychle prošla bránou na nádvoří – přímo ke vchodu do kostela – do kostela, který je srdcem a svatyní svatých mládenců. Mniši byli téměř ochrnuti údivem. Netroufali si ji zastavit – neboť to byla jejich královna a dobroditelka. Ale každý krok, který učinila, ničil staletími nashromážděnou svatost. Klášter byl zlehčen a znesvěcen v očích všech jiných klášterů. Zatímco se ubohý opat beznadějně ptal, co má učinit, prohlédla si královna všechno, co chtěla vidět, a odešla klidně dolů ke svému člunu a odjela. Sedm dní a sedm nocí neustalo na zneuctěných místech kláštera modlení za odpuštění a očištění od neštěstí, které se sneslo na jeho svaté nádvoří.

Nejhroznější ze všech vetřelství se přihodilo poslední léto před mou návštěvou. Ještě po půl roce bylo předmětem vášnivých sporů všech obyvatel.

V červnu přišli tři mladí Dánové na poloostrov, aby si prohlédli kláštery. Dva z nich byli zcela mimo podezření. Ale třetí člen společnosti, oblečený v mužském a chovající se zcela jako muž, vzbudil podezření ihned. Už první noc se mniši pátravě dívali na tohoto podivného hosta. Je to skutečně mladík – nebo je to dívka převlečená za muže? Když podezřelý návštěvník obcházel v kostele, knihovně a na jiných posvátných místech, vzrůstal mnišský poplach. Mnoho z nich už nevidělo ženu celých pět – deset-dvacet let a nebylo si jisto, zdali je to žena, či nikoli. „Hoch“ měl sice krátké vlasy, ale byly podivuhodně měkké a jemné. Měl hlas jako dívka a nikde ani náznak vousů, ačkoli už vypadal jako mladý muž. Ubozí zmatení mniši nechtěli ponížít návštěvníka – kdyby to byl *opravdu* jinoch – tím, že by ho vykázali jako dívku. Ale nepřáli si, aby si z nich někdo tropil blázný, anebo aby jejich klášter ztratil pověst tím, že poskytl útulek něčemu, co by mohlo být žena. Pokoušeli se o všechny možné lsti a úskoky, které by odhalily pohlaví jejich hosta. Dokonce vyslali zvláštní špehy, aby pozorovali nejintimnější chvíle pochybného návštěvníka. Ale host byl ostražitý a pečlivě střežil svou záhadu a opustil klášter, dříve než poplašení mniši mohli dojít k nějakému rozhodnutí.

Vzrušení pokračovalo a šířilo se od jednoho nocležiště k druhému. Mniši si začali dokonce oznamovat příchod oněch tří Dánů. Ženomůž se stal skandálem, senzací a hrůzou celého poloostrova. Bitva o pohlaví ženomůže zuřila po všech svazích a vrcholcích Athosů. Kláštery, do nichž vkročila pobuřující záhada, přísahaly v sebeobraně, že je to hoch. Kláštery, které nepocíl, přísahaly, že ženomůž je převlečená dívka. Po dobu, kdy chodili Dánové po poloostrově, odhodili všichni mniši teologii a soustředili se na biologii. Na hoře Athos dosud doutná tento spor, ale dodnes se nikdo nedověděl pravdu.

Dvakrát denně, ve svátky pouze jednou denně, se nás sto mnichů sešlo v refektáři na skromné jídlo. Nyní zbývá už jen malá část kdysi skvělého výnosu (téměř všechny klášterní statky na pevnině byly odňaty klášteru řeckou vládou a přiděleny uprchlíkům z Malé Asie), a proto musí mniši jíst velmi umírněně. Ovesná polévka, černý chléb, solená ryba – a chobotnice – tvoří denní menu, které je tak neměnné,

že kdybych byl zůstal v klášteře o něco déle, byl bych jistě shledal tuto dietu osudně jednotvárnou. Každý z nás měl cínový talíř, pohár na víno a železný nůž a vidličku. Před a po jídle jsme povstali k modlitbě díkyvzdání. Střídali jsme se v obsluze. Bůhví o čem jsme hovořili, když už jsme vyčerпали všechno o skandálu, neboť tady se nestane nic (vyjma více nebo méně sněhu) a nikdy sem nedojdou žádné novinky. Nicméně tu bzučel hovor. Strávil jsem většinu času při jídle tím, že jsem se díval na příšerné nástěnné malby d'áblů, mučících hříšníky v ohni pekelném, a na světce, vznášející se na nebi v růžových mracích.

Neustálá neměnnost. Toto jediné slovo stravuje všechny mnichy a všechno v klášteře. Nenaučili se ničemu novému a nevymysleli nic nového za celých tisíc let. Dřívější mniši si neprali obleky a nemyli svá těla. Dnešní generace následuje jejich příkladu. Mimo kuchyni jsem neviděl v Simopetře ani kousek mýdla. Zdejší mniši nebyli nikdy nemocni; a nejsou nemocni ani jejich následovníci v nynějších časech. Nikdo tu neumírá. Umírněnost, žádná práce a žádná starost – to je snad dostačující vysvětlení.

Jejich pověřivost a líbání ostatků jsou dalším důkazem, že mnišské mysli ustrnuly. Na projev zvláštní přízně vyňal opat hned v první den mé návštěvy z klenotnice mumifikovanou nohu jednoho svatého, lebku jiného světce a konečně ruku třetího, pás Marie Magdalény a několik třísek pravého kříže. Mysleli, že se roztřesu úctou před tolika svátostmi. Mniši, kteří mě doprovázeli, políbili každý ostatek, poklekli před ním a dotkli se čelem třikrát země. Díval jsem se na ně s hrůzou, protože jsem to sám nemohl učinit. Znechutil mě celý obraz ignorance, pověřivosti, špinavých těl a dlouhých schlíplých vlasů, zmítajících se na zemi před schránkami se starými kostmi.

Zřejmě mi nebylo souzeno, abych se stal přívržencem klášterního života, šest dní nemyté, neholené svatosti, živené chobotnicí, rozhodně neposílilo mou duši. Právě naopak. Přiznávám se, že jsem vyskočil radostí, když byla šestého dne uvolněna cesta do Dafne. Těšil jsem se, že uprchnu z této klášterní, tělesné i duševní stagnace a padnu kolem krku všem pohanům, které najdu, a znovu se nadýchám čerstvého vzduchu.

Snad jsem podal nelaskavý a zaujatý obraz hory Athos. Snad jsem chybil při oceňování skutečných hodnot svatosti a osamění. Většina mužů snad přece vstupuje do klášterů proto, že hluboce věří a doufají v dosažení štěstí, když povedou zbožný život a budou přijati po dlouhém noviciátu, který je důkazem jejich opravdovosti. Ale věřím, že můj popis konečného dojmu je vcelku správný. Zanícení, víra, učinnost, duchovnost a vášně pro učení a vzdělání už dávno opustily tyto svaté muže, až na nepatrné výjimky.

Nedívím se, že se poloostrov snaží přilákat novou krev. Jak by mohlo svaté bratrstvo bez ní vydržet? Dříve než přejde století, budou muset nádherné tisícileté kláštery uzavřít své dveře pro nedostatek zájemců. Zbudou z nich romantické zříceniny jako z rýnských hradů.

Až tento den nadejde, nebude stát duchovní ztráta ani za zmínku. Ale až budou skryté poklady Athosů rozděleny veřejným muzeím a knihovnám, bude to nepochybný krok v cestě za poznáním byzantského umění, vědy a literatury.

Ale co se stane se Svatou horou? Bude nebe milostivé poloostrovu, až padne tato poslední pevnost antifeminismu?

Pochybuji. Se vši pravděpodobností se stane hora Athos se svou nezkaženou a nepopsatelně krásnou krajinou, mramorovou horou a purpurovým mořem jedním z nejideálnějších letovisek v Evropě. Pomyslete na dívky, které sem přijdou hledat štěstí. Na krásky, které budou oživovat pláž v malém přístavu Dafne. A na laskavé hostinské, které oživí starou Lavru desetidrachmovým tanečkem. A co s tímto klášterním mrakodrapem, kde jsem se promodlil celé noci a setrval v celibátě, zbožnosti a chudobě? Nedivil bych se, kdyby se za několik let ocitla záplava lákavých plakátů na každé cestovní kanceláři: *Na svatební cestu do Simopetry. Nebeské líbánky!*

Sebevražedný sport

My, moderní Američané, si myslíme, že provádíme všechny staré i nové sporty pro zdar a sílu těla i ducha. Naučili jsme se lyžovat, plachtit, jezdit na neosedlaných koních, jezdit na bobu, závodit v automobilech a zvládli jsme ještě stovky jiných sportovních odvětví. Každý návštěvník zřícenin Knossu však brzy pozná, že ve srovnání

se senzačními sporty, které prováděli staří Kréťané, připomínají naše sporty spíše klidné háčkování.

Žádný současný americký atlet ani žádný jiný atlet na světě by se nedokázal postavit přímo do cesty útočícímu býku vážícímu jednu tunu, čekat, až zvíře skloní hlavu, aby ho napadlo, potom uchopit býka za rohy, a když hodí zlostně hlavou, provést přemet nazad přes šíji zvířete a postavit se přímo na jeho cválající kyčle – a to vše v plné rychlosti.

Toto tedy byl národní sport poddaných krále Minoa. Nechránili se ničím, ani mečem, ani silným brněním, ba dokonce ani rudým pláštěm. Měli jen hbité paže, oči rychlé jako blesk, nadlidskou obratnost a ďábelskou odvahu. Poranil-li toreador býka, vyhnali toreadora z arény! A co víc, mezi toreadory bylo právě tolik žen jako mužů! Tento sport se neprováděl nikdy dříve a nikdy později pro svou nebezpečnost a nesnadnost. Teprve nová doba odhalila jeho existenci. Ani Římané, kteří projevili tolik vynalézavosti při gladiátorských zápasech a hrách se šelmami, se o to nikdy nepokusili, protože je nenapadlo, že je to vůbec lidsky proveditelné.

Děkujeme archeologům za to, že nám odhalili pozoruhodnou krkolomnou odvahu, která byla populární v Knossu okolo roku 2000 před naším letopočtem. Důkazy o tom, že skutečně byla populární po celém městě, máme všude na stěnách, na vázách, sochách, dokonce i v rytinách na drahocenných kamejích. Je tedy jasné, že Minoovi poddaní měli velké zalíbení v této zvláštní býčí štvanici. Neznali koně, ale měli skvělý chov dobytka. Jejich mládež se proto soustředila při sportu na býky. Odhalené trosky vynesly na světlo grafické znázornění všech možných forem zápasů mužů s býky: mladíky, chytající divoké býky lasem, bojující s nimi sítěmi a zápasící s nimi v rodeích, podobných americkým.

Největší rozkoší minojských sportovců byly přemety přes býka. Tato podívaná našla také nejvíc přízně u umělců. Díky jim víme nyní všechno, co je možno vědět o těchto strašlivě nebezpečných hrách. Skvělý obraz v jasných barvách namalovaný na omítce a nazvaný *toreadorská freska* nám vypráví celou zajímavou historii. Obraz je víc než metr dlouhý a zobrazuje útočícího býka a tři toreadory. Každá lidská figura je vysoká asi půl metru. Dva z účastníků jsou

ženy. Ačkoli jsou obě oblečeny jako muži, je jejich pohlaví zdůrazněno šperky, kadeřemi na čelech a jejich pleť, v kontrastu s temně rudou pleť, která vždy charakterizuje muže v minojském umění. Nejen z této fresky, ale i z nesčetných jiných fresek se dovídáme, jak často se ženy účastnily tohoto sebevražedného sportu.

Na obraze je pohled do arény v Knossu. Celé město se dívá, jak téměř nazí toreadoři stojí a klidně vyčkávají, až se na ně vyřítí obrovský býk. Jakmile se býk rozběhne proti nim, aby na padl svou obět', jeden z toreadorů, namísto aby uskočil stranou, jako je tomu při býčích zápasech prováděných ve Španělsku, se chytí rohů ženoucího se býka a vymrští se na nich do stoje o rukou. Když býk hodí hlavou, je toreador vyzdvížen ze země a provede úplný přemet nazad s nohama vztyčenýma vysoko nad hlavou a dopadne jimi na býkův hřbet. Potom akrobat vyskočí – anebo udělá další přemet – přes ocas býka na zem, kde stojí další toreador s nataženýma rukama, aby zachytil tělo, které dopadá na zem po nohou. Na fresce vidíme zápasníka, který letí ve vzduchu nad býčím hřbetem, obrácen hlavou dolů. Jedna z dívek je připravena ho zachytit. Druhá se chytí rohu řítících se proti ní a právě se chystá udělat přemet stejně jako mladík.

Skutečnost, že dívky stejně jako muži směly vstoupit do arény, ukazuje, že obratnost v přemetech nezávisela na síle, ale na postřehu, rychlosti a obratnosti, kterou měly dívky stejně jako hoši.

Nesporně muselo dojít k mnoha strašlivým neštěstím, neboť rohy minojských býků jsou jako dlouhé dýky, vyčnívající rovněž z jejich hlav. Seběmenší nedopatření a zlomek vteřiny mohly způsobit, že byl toreador povalen nebo nabodnut rozzuřeným zvířetem. Minojské umění zaznamenává, že nechránění skokani byli často rozsápáni k smrti. Vázy ukazují toreadorku, která se minula a byla probodena zdviženými rohy, jejichž špičky, proniknuvší žaludkem, jí vyčnívají ze zad. Na reliéfech jsou obrazy mladíka ležícího u předních nohou býka, který ho rozsápal a rozdupal.

Pro četné nehody bylo skupině skokanů, sestávající ze tří účastníků, zakázáno stýkat se s jinými závodníky a dívat se na ně při zápasech, aby se nezneklidnili, kdyby spatřili, jak jsou jejich druhové trháni na kusy. Toto krveprolití bylo však, jako při moderních býčích zápasech, pouhou součástí podívané. Byl to vskutku nudný den, když neskončila alespoň jedna skokanka před očima shromáždění s rozpáraným břichem.

Moderní hvězdy rodea potvrdily, že minojské výkony v býčích přemetech překračují meze lidské obratnosti a že je to dnes, stejně jako vždycky předtím, fyzicky neproveditelné; jakkoli obratný a odvážný akrobat by nemohl mít dost rychlý postřeh a dosti jisté nohy, aby se dovedl zachytit býčích rohů v pravý zlomek vteřiny; a strašlivý náraz zvířete o váze jedné tuny, ženoucího se proti člověku se skloněnou hlavou, by znemožnil každý pokus o udržení rovnováhy.

Nicméně ať už jsou to výkony víc než sebevražedné, minojci je s určitostí prováděli. Všechny detaily jsou příliš přesné, příliš průkazné a příliš četné v troskách Knossu, než aby tento sport mohl být pouhou uměleckou manýrou.

Zatímco zápasů s býkem a chytání býka do lasa se mohl zúčastnit každý člověk, byly přemety přes býka prováděny výhradně šlechtou. V této nejnebezpečnější hře směli mít účast pouze mladí minojci z nejvyšších společenských tříd. Mondénně nakadešené vlasy, elegance

šatů, zdobených ornamenty, a šperky nošené toreadory obojího pohlaví odhalují jejich urozenost.

Vykopávky v Knossu nám poskytly nejen dokonalý obraz zápasů v minojské aréně, ale ukázaly nám i jejich diváky a celé shromáždění. Dav neváhal projevit bouřlivě své uspokojení nebo nesouhlas. Každý v Knossu se vyznal ve finesách sportu, neboť přemety přes býka byly prastarého původu a vyvíjely se po celé generace. Mnoho diváků bylo toreadory, a proto každá neobratnost a náznak zbabělosti a nezkušenosti vyvolaly bouři tisíců hlasů.

Jedna krásná a zářivě barevná freska ukazuje královskou lóži v aréně, v jejíž první řadě sedí mnoho urozených dam. Jak lidsky vypadají, oblečeny ve svých řasených sukních a nabíraných rukávech! V roce 1900, kdy byla freska odkryta, způsobil tento objev takovou senzaci mezi tvůrci módy, že věrná reprodukce tohoto čtyři tisíce let starého šatu se stala poslední pařížskou módní novinkou. Dámy v lóži při této společenské události se určitě bavily o skandálech, klevetily o večírcích, o módě a o flirtech. Je to vidět na jejich očích a pohybech. A dole pod nimi, v aréně, jsou napadáni a napichováni na rohy skokani z jejich vlastní třídy a umírají v strašlivé agónii.

Bylo učiněno mnoho srovnání mezi španělskými a krétskými býčími zápasy. Učenci se pokusili odvodit španělskou *corridu* z minojského původu. Ale ve skutečnosti mají jen málo společného. Španělský systém spočívá v tom, že toreador se pokusí vyčerpát býka a nakonec ho zabít, zatímco na staré Krétě upadl v nemilost každý toreador, který způsobil býkovu smrt, nebo ho nějakým způsobem zranil. Ve Španělsku má zápasník všechny výhody – na Krétě patřily všechny výhody býku.

Jsou-li v Americe nějakí sportovci, kteří trpí nudou, protože už vyčerpali všechny druhy sportu, nebo chce-li kovboj z rodea nějakou novou senzaci, aby zvýšil dojem na obecenstvo, navrhuji, aby si stoupl bez ochrany a s prázdnýma rukama do cesty útočícímu býku a aby udělal salto na jeho napřažených rozích. A jestliže jeho nadšení pro tento sportovní výkon pohasne, až se na něho vyřítí rozvzteklené zvíře, ať si vzpomene, že to byla nejoblíbenější kratochvíle monděnních mladých dam z města Knossu před čtyřiceti stoletími.

Ostrov hrůzy

Při východním pobřeží ostrova Kréty leží ostrůvek nazvaný Spinalonga, na kterém Benátčané postavili ve středověku jedno z nejdokonaljších a nejkrásnějších městeček ve Středomoří.

Je dosud krásné a víceméně netknuté, ale přesto dosáhlo tak hrůzné pověsti mezi Řeky, že se o něm mluví jen s bojácným šepotem a že se všichni pokřižují, kdykoli padne jeho jméno. Žádný Kréťan mě tam nechtěl doprovázet. Proto jsem se odhodlal podniknout tuto cestu sám. Když jsem se vrátil do Chanie a přiznal se, kde jsem byl, začali se mi lidé vyhýbat.

Jejich strach a odpor je zcela pochopitelný, protože i mě tlačila můra ještě několik nocí po tom, kdy jsem vstoupil na toto prokleté místo.

Ve spánku jsem viděl lidi se strašlivě znetvořenými obličejí. Viděl jsem tři sta proklatců, kteří byli nevinně uvězněni; všichni lidé se jim vyhýbali a nikdo jim nechtěl pomoci. Cekali, až přijde milosrdná smrt a vysvobodí je ze Spinalongy, města malomocných. Poprvé jsem uslyšel o Spinalonze od paní Venizelové v Ghanii. Ve chvíli, kdy jsem odcházel z jejího domu, mi poradila, abych jel nejdříve do Knossu, ale potom připojila, že by mě asi také zajímalo vidět Spinalongu. Vyprávěla mi o její kráse a bídě a o pomocných akcích, které se pokusila provádět mezi malomocnými, aby zpříjemnila jejich bezútěšný život. Sbírala knihy a hry, které jim posílala, a těšila se, že bude brzy moci zavést rozhlas, který jim dá spojení se světem. Slíbil jsem, že pojedou na ostrov a napíši o něm článek do aténských novin, abych jí pomohl upozornit řecké obyvatelstvo na tragickou situaci oněch ubožáků. Dodržel jsem slib a strávil jsem dlouhý a srdcervoucí den mezi třemi sty ubohých obětí nejkrutější a nejstrašlivější lidské choroby.

Řecko sebralo všechny leprózní ze svého území a poslalo je bez ohledu na rodinná pouta, společenské postavení, věk, pohlaví a barvu pleti na Spinalongu. Doprava tu má jen jeden směr, protože léčba malomocných, jinde účinná, se tu dosud nesečkala s úspěchem. Každého roku sem přichází na padesát nových vězňů a každého roku jich padesát umírá. Průměrná délka života je tu šest let.

Nebyl to první azyl malomocných, který jsem kdy viděl. Každý, kdo cestoval v Indii, Číně nebo na Tichomořských ostrovech, si zvykne přijímat tuto chorobu jako všední zjev. Ale strašné neštěstí a hrůza, které jsem spatřil uprostřed krásného a romantického benátského města Spinalongy, mi zůstanou navždycky v paměti.

Na své cestě z Chanie na ostrov jsem doprovázel jednoho z nově odsouzených mužů a jeho ošetřovatele. Dojel jsem autobusem do malého přístavu na východním pobřeží Kréty. Odtud jsem musel cestovat dalších patnáct kilometrů podél pobřeží ve člunu. Malomocný na palubě této lodi byl prostý mladý sedlák z vesnice blízko hory Olympu.

Trpěl malomocenstvím několik let, než ho objevil okresní zdravotní orgán. Lepra nepůsobí žádnou bolest, v počátečním stadiu ani žádné zvláštní obtíže. Pracoval tedy zcela normálně a nevšímal si mnoha otevřených, zvolna se rozšiřujících ran na ruku a tvářích. Pokračovalo to však tak daleko, že nakonec vypadal tak strašlivě, že děti před ním začaly v hrůze utíkat. Potom ho sebrali, odtrhli ho ode všech pout, která měl, a odvezli ho na Spinalongu.

Ted' před ním leželo poslední jeviště jeho cesty. S hlavou a rukama v obvazech seděl nevšimavý a lhostejný k nádhernému zasněženému řetězu hor, který se táhl za ním, a k vlnám, tančícím v slunci vedle něho. Ačkoli byl prostý a nevědomý, uvědomoval si, že je vydědencem a páriou a že bude napříště uvězněn daleko od lidské společnosti na malém opuštěném ostrově, aby se pomalu rozpadal a nezadržitelně odumíral.

„Nečistý! Nečistý!“ Tento beznadějný výkřik malomocných se ozýval ve východních zemích již od předhistorických dob. V Babylóně, Egyptě, Palestině, Řecku a Římě, všude vládla táž krutá nenávisť a pronásledování ubožáků, kteří trpěli touto ohavnou nemocí. Nikdo jim neposkytl ani pomoc ani útěchu. Byli vyhnáni ven z městských hradeb bez ohledu na svůj stav, aby tam hladověli a žebrali. A přiblížil-li se k nim nevědomý cizinec, museli ho sami varovat, že jsou nedotknutelní, nečistí!

Naše loď plula rychle. Zahnuli jsme kolem výběžku a uviděli příkře se zdvíhající prokletý ostrov, dlouhý přes tři sta metrů, široký dvě stě a vysoký třicet metrů.

Všechny historky, které jsem slyšel cestou o Spinalonze, byly naplněny hrůzou; žádná však nevyprávěla o její úžasné kráse. Benátčané nedovedli vystavět nic, co by nebylo krásné – a na ostrově jsou dosud zachovány jejich domy. Vystavěli také vysoké hradby kolem celého ostrova při samé vodě, aby chránili město proti každému útoku. Spinalonga byla základnou jejich loďstva, které ovládalo východní končiny Středozemního moře. Sem přivázeli bohatství východu. S rozvojem města vyrůstaly skvělé domy v řadách nad sebou na příkrých úbočích, obrovské kamenné hradby se tyčily z otevřeného moře a hrad i kostel stály těsně za nimi. V dobách největšího rozkvětu ostrůvku, v XV. století, tu bydlelo asi patnáct tisíc lidí.

Když kolem roku 1670 Kréta konečně podlehla tureckým útokům, padla také Spinalonga a všichni obyvatelé ji opustili. Od té doby se zřítilo mnoho domů, ale mnoho jich zůstalo nepoškozeno až do roku 1890, kdy se Řecko rozhodlo znovu ostrov zalidnit.

Byl jsem připraven, že uvidím strašlivé věci. Ale nebyl jsem dosti připraven. Jakmile člun přirazil k přístavu, přitáhli tři sněhobílí muži bez vousů, vlasů a obočí naši loď dlouhým hákem ke břehu. Jejich plet' byla nedotčena, ale nic nemohlo být odpornější než jejich strašidelná barva. Kdyby je někdo spatřil v noci, zemřel by asi na místě hrůzou, neboť nejfantastičtější strašidlo není tak příšerné jako tito bílí nemocní.

Nově příchozí vystoupil na pobřeží, aby se pozdravil se spoluoběťmi a aby spatřil, jak příšerná dovede být lepra a jak strašlivě bude vypadat on sám jednoho dne.

Skutečnost, že potomci malomocných tak často unikají nemoci, přivádí ještě další zmatek do průzkumu choroby. Je malomocenství dědičné? Je nakažlivé? Z čeho vlastně vzniká? Mnoho lidí pracuje po celý život v těsném sousedství s malomocnými – a umírá sešlostí věkem. Jiní, ve stejném postavení, se zakrátko nakazí a připojí k strašnému procesí.

Na Havaji, Filipínách a v britských nemocnicích v Palestině byla tato prastará záhada částečně rozřešena. Včas podchycené případy malomocenství byly po třech tisíciletích dosud marného studia úplně vyléčeny. Lékaři vždycky dobře věděli, že malomocenství a špína

jdou obyčejně ruku v ruce. Mýdlo a slunce jsou jeho úhlavními nepřáteli. Ze tří set obětí na ostrově žilo plných devět desetin v nejprimitivnějších a nejnehygieničtějších podmínkách, když onemocnělo.

Ne však vždycky. Jeden malomocný, se kterým jsem mluvil, pracoval kdysi deset let v Americe. Začalo to v New Yorku, tam „ho to poprvé přepadlo“, líčil. Myslel si, že je to snad vinou studeného podnebí. Snad ho vyléčí rodné řecké slunce a víno. Proto se vrátil domů a vysedával celé dny na slunci. Jeho vředy se začaly pomalu rozpadávat. Sel k lékaři... a teď už je čtvrtý rok na Spinalonze. Jeho zrak a ruce jsou ztraceny. Hlas má slabý a unavený. „Zbývá mi ještě jeden rok,“ řekl, „už jsem si našel hrob. Je odtamtud krásný pohled na moře.“

Za celých čtyřicet pět let, co jsou malomocní posíláni na tento ostrov, se nikdo nepokusil o útek. Čluny, na nichž je možno doplout k pobřeží, jsou přísně střeženy; a plavat by se muselo asi kilometr. Kdyby se uprchlík dostal na pobřeží, přivítají ho jen neplodné a neobydlené hory. Kromě toho nemá na ostrově nikdo peníze. Nejnepříznivější okolností však je chování každého člověka, u kterého by malomocný hledal pomoc. Je-li jeho nemoc viditelná, štítí se ho každý. Není-li zřejmá, je jeho ostych tak silný, že by asi ucouvl před každou pomocnou rukou s výkřikem „Nečistý!“ právě tak jako za starých časů. A i kdyby se snad dostal domů, nemělo by to žádný smysl, protože by byl poslán znovu zpět. Po svém příchodu malomocní přemýšlejí o útěku, ale jejich síla ochabuje, když si uvědomují, že jsou čím dále odpudivější. Nakonec ztratí všechn zájem. Přejí si nežít mezi zdravými lidmi a skrýt se v nejhlubším stínu svého vězení.

Prošel jsem krásnou renesanční bránou a spatřil jsem skupinu obyvatel, sedících na malém náměstíčku. Nemohl jsem ani uvěřit, že živoucí lidská bytost může být tak znetvořena. Stočil jsem pohled pryč od tohoto obrazu hrůzy a dal jsem se na cestu starými ulicemi. Přišel jsem ke kavárně pod širým nebem a našel jsem tam asi tucet uvězněných, kteří pili pivo. Jako v každé skupině byli i tady dva nebo tři nemocní, jejichž choroba byla téměř neviditelná a kteří by lehce mohli žít bez podezření v ostatní lidské společnosti. Divil jsem

se, jak mohou vystát tito víceméně normální lidé stálou společností nečistých přátel zachvácených morem, jejichž nemoc je pokročilejší. Odpověď zní: Jejich vlastní čistý zevnějšek nebude mít dlouhého trvání. Za rok za dva roky se začne rozlézat ďábelské rozpadávání po jejich obličejích, nechá je strašlivě zbělet a způsobí znetvořující otoky.

A ženy! – Byly tu také ženy a děti. Vlekly se zmrzačené a zohyděné po malých benátských domech a snažily se vařit pro muže. Nikdo se tu nepokouší žít v ústraní. Všichni obyvatelé Spinalongy, vyjma strážců, lékaře a kněze, mají tutéž chorobu. Všichni na ni pozvolna umírají – tomu není úniku. Nic z toho, co podniklo ministerstvo zdravotnictví, tu nepomohlo.

Účinek choroby je pomalý, ale neodvratný jako působení rzi.

Přejeli si muž se ženou, aby byli oddáni a aby měli děti, není proti tomu námitek. Na Spinalonze se v posledních dvaceti letech narodilo více než sto dětí. Zdálo by se, že je to zločin na dítěti, je-li mu dán život s takovýmto dědictvím. Ale je podivné, že dítě, převezené nazpět do zdravého prostředí, vyspěje a nemá v sobě žádnou nákazu. Není tomu bohužel vždycky tak. Někdy zdědí dítě už v zárodku malomocenství a musí se vrátit zpět na ostrov jako nejstrašnější z vyděděnců. Žádný malomocný na Spinalonze netrpí zimou ani hladem. Není docela jisté, zda se nemocní měli tak dobře, dokud byli doma. Řecká vláda jim dává dvacet pět centů denně na stravu, což znamená na Krétě zcela slušnou částku. A za obydlí jim slouží rozkošné staré benátské domy. Procházel jsem se tiše po částečně zřícených uličních schodištích a nedovedl jsem si srovnat výjevy, které je kdysi oživovaly, s výjevy, jichž jsem byl svědkem dnes. V XVII. století, když tu vládli Benátčané, brázdily mořskou hladinu řady jasně barevných galéri. V ulicích byli obchodníci v sametových pláštích, ženy ve vyšívaných šatech, vojáci v blýskavých brněních, šťastné děti. Patnáct tisíc rozjásaných obyvatel, prodávajících a kupujících hedvábí a stříbrné brokáty ze Sýrie, datle a pomeranče z Egypta, víno z Itálie a mramorové sochy z řecké pevniny, naplňovalo ulice životem a smíchem.

A teď vypadají i domy, které tu stojí, stejně malomocně jako jejich obyvatelé, neboť mnoho střech se propadlo, ve zdech jsou díry

a na jejich zjizvených tvářích jsou náplasti z bílé malty. Ve starých benátských krámech prodávají malomocné ruce laciné a ubohé zboží. Velké dámy jsou teď zohavené, beznosé. Ulice jsou tiché jako po vymření, neboť z tří set obyvatel, kteří žijí v tomto příšerném městě, je více než polovina neschopná vstát z lůžka. Ti, kdož se objevují na ulicích, se pohybují tak pomalu a tak bolestivě, že sotva porušují hrobové ticho, které tu vládne; příšerný hvizdot jejich dýchacích trubic je tu téměř jediným zvukem. Za benátských časů vedly všechny cesty do přístavu, k lodím, do širého světa. Teď vedou pouze do hrobu.

Stál jsem před jedním z ostrovních domů a prohlížel jsem si jeho kamennou fasádu, když se ke mně přiblížil nejčistěji oděný Spinalonžan, jakého jsem tu viděl. Na jeho tváři byly jasně patrné známky malomocenství, ale nebyly dosud v pokročilém stavu. Překvapil mě tím, že mě oslovil francouzsky, a zdálo se mi, že má velmi příjemné chování.

„Líbí se vám naše městečko?“ otázal se.

„Musí to tu být asi trochu jednotvárné – pro vás,“ odpověděl jsem, protože vynikal nad své spoluvězně. „Máte tu něco ke čtení?“

„Pouze knihy, které posílá paní Venizelová, ale mám už tak slabé oči, že mě čtení namáhá. A to je obzvlášť těžké utrpení. Studoval jsem totiž na aténské universitě.“ Když jsem vyjádřil svůj podiv, začal mi o sobě vyprávět. Studoval práva a byl naprosto zdravý, když mu náhle začal nabíhat obličej v místech, kde měl jakési skvrny, a klouby mu začaly tuhnout. Otřes, který následoval, když se dověděl pravdu, ho téměř zahubil. Nikdy neviděl ani neznal nikoho, kdo by trpěl touto chorobou. Ale i přesto na něho padl prastarý pocit „nečistoty“. Hnusila se mu myšlenka na Spinalongu. Ale ještě víc se mu hnusilo, že musí zmizet ze světa „čistých“. „Musel jsem odejít a zpřetrhat všechna pouta ke svým přátelům.“ Nedovolil nikomu z rodiny, aby ho navštívil, protože by byli všichni nešťastní při pohledu na hrůzu, ve které musí žít.

„Pokouším se nemyslet,“ pravil, „nevzpomínat. Lékaři měli zvláštní zájem o můj případ, když jsem sem přišel. Vyzkoušeli všechno, co znali, ale nic mi nepomohlo. A teď už jsou zcela lhostejní. Představuji si, jak asi vypadám a jak asi jednou budu

vypadat – ale doufám, že pak bude má mysl tak slabá, že to už bude jedno. Nechcete, abych vás provedl po ostrově?“ řekl a náhle změnil námět. „Musí tu být krásně – pro cizince.“

Nejprve mě zavedl do kaple vystavěné Benátčany. Pravoslavní malomocní zde mají „čistého“ kněze, který je křtí, oddává a pohřbívá. V neděli naslouchá jeho bohoslužbě na čtyřicet malomocných: je to shromáždění zubožených, vředovitých lidí, kteří se pokoušejí věřit, že budou spaseni na onom světě, po tomto pekle, které prožívají zde.

Nejprve jsem se vyšplhal se svým právníkem na nejvyšší ochoz veliké kamenné pevnosti, z které páčila tak často benátská děla na turecké piráty. Objevil jsem obrovského lva svatého Marka, jak dosud stojí, nic netušící, na pevnostní zdi uprostřed úpadku a potupy, do které se dostalo jeho kdysi slavné město. Když jsme odpočívali na hradbách a obhlíželi skvostné panoráma moře a sněžných hor, zazněl zvonek člunu v přístavu pod námi a volal mě zpátky do šťastnějšího světa. Student mi při loučení podal ruku, abych mu jí potřásl. Chvilí bylo trapné ticho... Ale přemohl jsem odpor a stiskl jsem mu napřáženou ruku raději, než bych spatřil záblesk zahanbení v jeho očích.

Když jsem krácel dolů do přístavu, sledovalo mě asi dvacet malomocných v těsné vzdálenosti. Přijíždělo sem tak málo návštěvníků; a bylo pro ně vzrušením, když viděli někoho odjíždět, protože sami nemohli. Belhali se, kulhali a tápavě si hledali cestu vstupní bránou a dál, až na konec hráze. Tam se zastavili – a to byl nejproklatější pohled, jaký jsem kdy spatřil. Jak bych jim mohl pomoci, co jiného bych pro ně mohl udělat, než jim dát peníze? Nevzpomněl jsem si na nic lepšího, než že jsem začal slabě mávat kloboukem, když loď vyplula na moře. A pak jsem spatřil, jak se dvacet malomocných obrátilo, belhalo, kulhalo a tápavě si hledalo cestu krásnou benátskou bránou. Nad touto bránou stojí velkými písmeny vytesáno jméno vládnoucího benátského dóžete. Ale živoucím mrtvolám, které bolestně procházely pod tímto portálem, hlásala tato písmena strašlivou větu:

Vzdejte se vší naděje, kdož sem vstupujete.

Poměry na Spinalonze jsou neudržitelné. Američtí lékaři ve filipínských a havajských azylech pro malomocné znají způsob léčení lepry. Ze čtyř tisíc nemocných, kteří přišli do manilské kolonie, bylo přes šest set propuštěno. Chaulmoogrový olej, známý lék této staré kletby, se začal používat také na krétském ostrůvku. Rád věřím, že dny Spinalongy, tohoto morového domu, jsou sečteny a že z něho bude za dalších deset let sňato prokletí a nad vstupní bránou bude vytesán nápis, hlásající příštím návštěvníkům:

Malomocní – neztrácejte naději, zde budete očištěni!

TOULKY AFRIKOU

Město čápů

Sotva se vycházející slunce rozzářilo natolik, že nám dovolilo sledovat z výšky saharskou autostrádu, nastoupili jsme znovu s mým pilotem a přítelem Moyem Stephensem do jednoplošníku jménem *Létající koberec* a vydali se z Gaa na cestu do Timbaktu.

Jako předcházejícího dne museli jsme i tentokrát – ale již jenom dvě hodiny – vydržet pekelný žár v mrtvé, bezohledné, popelavě žluté prázdnotě Sahary. Ještě sto dvacet minut jsme byli nuceni lpět očima na unikavé bludičce dálnice, která nám sloužila jako vodítko.

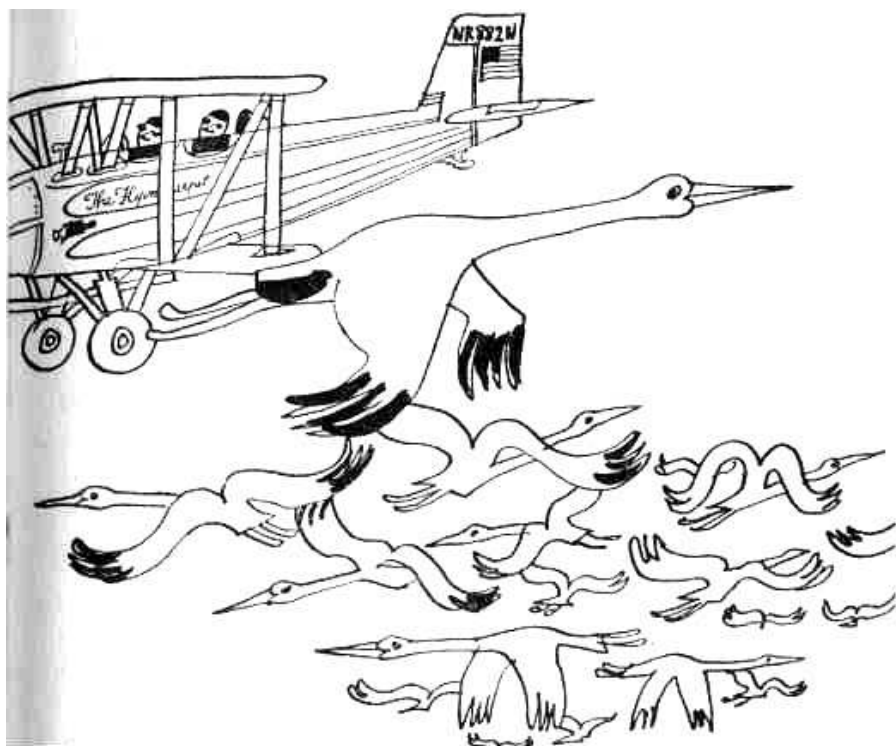
Konečně jsme z velké dálky uviděli řeku Niger. Připadala nám jako vetřelec, který se vloudil někam, kam vůbec nepatří. Dva tisíce kilometrů písku a nic než písku a zase písku a pak najednou – čáry máry fuk! Mohutná řeka s opravdovou vodou. S vodou, avšak nikoli se stromy, které by ji stínily – pouhý nahý kanál, vinoucí se napříč pouští.

Do města našich snů bylo ještě pět set kilometrů směrem na západ, proti proudu. Z Gaa jsme pokračovali dál už ne na jih, stočili jsme se v pravém úhlu a vznášeli se vysoko nad řekou, která se nedovedla rozhodnout, kudy by se měla ubírat, a tak se klikatila hned sem, hned zas onam. Letěli jsme a s napětím čekali, až spatříme bájně město, rozložené – jak jsme zjistili na mapě – několik kilometrů od břehů Nigeru.

Timbaktu! Cíl našeho dlouhého, předlouhého putování byl na dohled. Uviděli jsme ho z dálky takřka nezměřitelné a z výšky tří kilometrů.

Odtamtud připomínalo kulatý plochý terč, ztracený v poušti. Kolem čtverhranného středu – pravděpodobně tržiště – se tísnil hustý dav domů.

Kroužili jsme nad nimi, snášeli se pořád níž a níž a snažili se pochopit, že ta kaňka pod námi je opravdu město, kvůli kterému se *Létající koberec* vypravil až z Kalifornie, vykonal cestu napříč Amerikou, přes Atlantik, Evropou a do srdce Sahary.

V patnácti stech metrech se nám dařilo rozeznávat mešity a minarety, opevnění a zdi zahrad i bludiště točících uliček.

Při pohledu z tří set metrů vstoupil do Timbaktu život. Z růženců tmavých teček se vyklubali krácející velbloudi. Tržiště se zahemžilo bíle oděnými domorodci, zvědavě vzhlížejícími k nebi na zázračný koberec. Viděli jsme, že vyvolal nesmírný rozruch. Lidé se vykláněli z oken, lezli na střechy a civěli na zlatorudého draka, vznášejícího se nad městem.

Ve sto padesáti metrech se pod námi rozvinula podívaná zvláštější a podivuhodnější, než s jakou jsme se střetli na všech z těch sedmdesáti tisíc kilometrů, které jsme dosud absolvovali.

Timbaktu nám najednou začalo mizet přímo před očima. Zahaloval ho, vymazával z povrchu země ohromný temný mrak, který se nějakým zázračným způsobem odlepoval od komínů a

střech. Zdálo se, že je živý. Skládal se z miliónů od sebe zřetelně oddělených částic, každá se pohybovala nezávisle na druhé a na všech ostatních, ale všechny dohromady rotovaly rozmáchlým kruhovým pohybem kolem společné osy. Abych ten neobvyklý zjev lip viděl, sundal jsem si ochranné brýle. Není divu, že se Timbaktu všeobecně považuje za fantastické, tajemné město.

Najednou se menší část mračna vznesla do nepřijemné blízkosti naší vrtule – a záhada přestala být záhadou.

Nebyl to kouř.

Nebyly to kobylinky.

Nebyl to písek.

Byli to čápi! Nesčíslné množství čápů kroužilo a tlouklo křídly, vznášelo se nad timbuktskými střechami v párech, v četách, v regimentech... čápi údivem a vzrušením celí bez sebe při pohledu na burácejícího obrovitého Ohniváka, který se mezi ně znenadání vřítíl odkudsi z neznáma. Pod námi se prostě vytvořilo rozbouřené moře, zpanikařená masa miliónu čápů. (Za přesný počet neručím, ale podstatně méně jich bylo sotva.)

Z improvizovaného letiště jsme s Moyem Stephensem vtáhli do proslulého města jako grandí: silnicí vysoko zavátou pískem jsme jeli na koních. V Timbaktu žije kolem deseti tisíc černochů muslimského vyznání a hrstka Arabů.*8) Snad všichni se teď vyhrnuli z domova, aby se dosyta vynadávali na dva muže, kteří sestoupili z Měsíce sem dolů na pohádkové zlatočervené sani. Sotva jsme vstoupili do krivolakých uliček mezi stěnami přičaplých hliněných domů, přilepily se koním na paty celé hrozny rozesmátých, povykujících, zcela nahých černoušků a vytrvale běžely za námi. Kdykoli a kdekoli jsme se zastavili, nahrnuly se těsně kolem nás davy občanů černé pleti v bílém oblečení. Na každé římsě i zdi, na každíčké střeše nám nad hlavou postávali naši přátelé čápi, kteří se teď už vzpamatovali z šoku a vrátili se do hnízd. V Timbaktu pravděpodobně neexistovalo stavení, které by nebylo přecpáno, zaplaveno hordami čápů bez práce. Ano, jsou nezaměstnaní, neboť tady žije už jen málo lidí, kteří si objednávají čerstvé přírůstky.

8 V přítomné době (podle sčítání z roku 1960) dohromady už jen necelých sedm tisíc. (Pozn. překl.)

Hledali jsme, kde bydlí Pere Yacouba, tedy otec Jakub, nejvýznačnější osobnost v městě, jeho první stařešina. Narodil se před nějakými sedmdesáti lety ve Francii a přišel do Timbaktu se zadním vojem francouzských dobyvatelů roku 1903 ve funkci katolického misionáře. Do vlasti se nevrátil už nikdy. Žil v dokonalé izolaci od světa, a tak nepovažoval za nijak nesprávné přizpůsobit si náboženské regule o celibátu do té míry, aby mohl uzavřít manželství s černoškou a stát se otcem osmi potomků. Byl ušetřen všeho rozptylování, které s sebou nese moderní doba – v Timbaktu není ani jedno auto a do Paříže jde odtud pošta dva měsíce – a měl proto možnost nerušeně rozvíjet své vědecké sklony tak dlouho, až se stal velkou autoritou v oboru domorodých jazyků a súdánské kultury. Tento vzácně ušlechtilý starý gentleman v sněhobílém burnusu až na zem a s dlouhým stříbrným plnovousem se v zaostalém, divošském Timbaktu tyčí jako planoucí pochodeň osvěty a vědy. Je to Bílý otec, děd Vševed, učitel celé obce, moudrý a dobrotivý světec – ale zároveň pořádně tělnatý člověk, který si neodpírá nic z pozemských radostí a žije s černou obryní, s Amazonkou bezmála dvoumetrovou, a osmi statnými snědými ratolestmi.

Pere a madame Yacoubovi nás přivítali s nadšením – běloši k nim zavítají jen málokdy, a jsou proto vzácní, a ještě vzácnější jsou posádky kouzelných koberců. Stejně jako všichni ostatní obyvatelé města pospíšili tito letití manželé na střechu a dívali se na *Koberec* vznášející se nad nimi. Předpokládali, že ať v něm sedí kdo sedí, jistě je přijde navštívit, a tak vyšťárali nejlepší likér a prostřeli k svačině.

V okamžiku, kdy jsme se usazovali v misionářově pracovně, vplížily se na hostitelčin široký klín levhartí mládě a opička. Přitom jsme nebyli v zoologické zahradě, nýbrž ve vědecké pracovně učeného poustevníka. Kolem všech zdí stály regály přeplněné knihami, brožurami a notesy s poznámkami psanými v málo známých jazycích západní Afriky a o nich. Pere Yacouba se ukázal být neobyčejně hlubokou studnicí vědění. Mohli jsme se ho s Moyem zeptat na cokoli – a měli jsme otázek nepočítaných: o městě i o jeho obyvatelích a jejich historii a kultuře – a on nám všechno vysvětlil trpělivě a způsobem zcela vyčerpávajícím.

Vyhlíželi jsme okny přes ploché střechy hliněných domů na stísněné město, ale neviděli jsme nic než desetitisíce čápů a v pozadí se tyčící sešlý minaret, také uplácáný z hlíny. Ti dlouhonožci mi nechťeli jít z hlavy – a přiznal jsem se k tomu nahlas. Nikdy bych nebyl věřil, dodal jsem, že se jich může někde na světě vyskytovat tolik pohromadě. Otec Jakub nám vyložil, že tu jsou chráněni obdobně jako v Evropě. Vyhánět je jednak znamená přivolávat na sebe neštěstí, jednak se to považuje za vážný společenský přestupek, kterého se člověk nedopustí, ani když mu hrozí nebezpečí, že ho ptáci vystrnadí z domu.

A jestli mi jsou čápi na obtíž, ať prý si počkám na netopýry. Až se setmí, to si teprve užijete! Na jednoho čápa připadá v Timbaktu stovka netopýrů. Jejich ohromná hejna hnízdí v rákosových stropních deskách skoro v každé místnosti, co jich město má. Ve dne neustále kvičí a hemejí se, celou noc poletují okny sem a tam. Je to mor, trýzeň, kletba, ale nikdo proti tomu jakživo nic nedělá. Prostě kde je strop, tam jsou i netopýři. Tohle je pro domorodce jeden z nezměnitelných přírodních zákonů.

Timbaktu poskytuje všem svým okřídleným obyvatelům ideální útočiště, neboť je to město umírající. Obchod, jediný pramen jeho obživy, se už léta letoucí přesunuje do jiných, snáze přístupných středisek francouzského koloniálního panství. Žije tady už ani ne čtvrtina původního počtu lidí, a ještě jich ustavičně ubývá. Opuštěné domy okupují se vším všudy právě netopýři a čápi. Snad přijde den, kdy tady už nebude človíčka, jen samí čápi a netopýři, symboly zrození a smrti, a budou v obrovských spoustách žít v hliněné skořápce sídliště, které kdysi bývalo Timbaktu.

Ale i potom, až docela vymře, až se z něho stane jen přízrak, bude to přízrak hrdý. Tak slavnými dějinami se nemůže honosit žádné jiné město v Africe. Před víc než tisíci lety je uprostřed stepi přibližně deset kilometrů od Nigeru založila žena jménem Buktú – *TonBuktú* znamená pastvisko Buktino. Ta žena byla náčelnicí kmene Tuaregů, který tenkrát ovládal tuto část Afriky, stejně jako ji Buktini potomci ovládají dodnes.

Historie Timbaktu je historií Tuaregů. Podle některých znalců pocházejí ze ztracené římské legie. Jisté je, že si uprostřed černého

kontinentu dokázali udržet charakteristické znaky bílé rasy. Zůstali agilní, hrdí, bojovní. Vedle světlé barvy pleti a ušlechtilých rysů obličeje je jako největší zvláštnost charakterizuje to, že mužští příslušníci kmene nosí hustý závoj na způsob masky. Chlapci přijímají tuto roušku s dosažením mužného věku a pak už ji nikdy neodkládají. Dodnes ani důvěrní přátelé neznají pořádně jeden tvář druhého. Před kolika staletími tento mrav vznikl a proč, neví, zdá se, nikdo.

Ačkoli se muži zahalují tak pečlivě a důsledně, chodí naproti tomu ženy s tvářemi vystavenými na odív celému světu, což je velice chvályhodné – vždyť hezčí, něžnější zevnějšek v Africe nenajdeš, ani kdybys ho hledal s lucernou v pravé poledne. Plet' mají bledě

zlatohnědou, hebké vlasy, poměrně často plavé, se jim kadeří. Dovedou se dívat člověku rovnou do očí, beze strachu, zpříma. Jsou vysoké a vyznačují se pyšným držením těla, oděného do dlouhého splývavého roucha, které připomíná starořecké himation, a nosí šálu ovinutou kolem hrdla a hlavy. Úhrnem řečeno, dokonalejší obraz ženského půvabu jsem v životě nespátřil.

Třebaže tento nevšední, nádherný národ Timbuktu založil a pečoval o ně tisíc let, nikdy v něm doopravdy nežil. Tuaregové jsou pastýři stád a kočovníci a bydlení v jakémkoli stálém sídle je jim proti mysli. Opustili Timbuktu a město se naplnilo černochoy. Nicméně Tuaregové sem neustále proudí za obchodem a zase se vracejí do tábořišť na poušti.

Do konce minulého století, tedy do doby, kdy tuto část Sahary okupovali Francouzi, byl pro Tuaregy obrovským zdrojem příjmů obchod s otroky. Prodávali je především na hlavním náměstí, na velkém otrokářském tržišti, kam přicházeli kupci až z Fezu a z mnoha jiných dalekých míst. Neméně výnosným obchodním artiklem byla sůl. Tuny tohoto vzácného nerostu přiváželo dvakrát ročně deset tisíc velbloudů z dolů na severu, vzdálených skoro pět set kilometrů samé pouště.

Timbuktu nesmírně vzkvétalo tři století a dosáhlo vrcholu své moci v období Kryštofa Kolumba a zámořských objevů.

Tehdy se do tohoto sídla blahobytu stáhlo bohatství a kultura z poloviny Afriky. Přelidněnému městu dominovaly čtyři impozantní mešity – impozantní, přestože hliněné – s důkladnými minarety. Světlo umění a věd šířily nad touto přední linií islámu četné arabské školy nižší i vysoké. Jméno Timbuktu mělo znamenitý zvuk po celém světě.

Jenže jeho věhlas už dávno vzal zasvé. Školy leží v rozvalinách, prázdné, opuštěné mešity se dívají ponurým, vyčítavým pohledem na město, které se zapomnělo modlit.

Všechna sláva polní tráva. Někdejší tržiště na otroky se přeškolilo na handlířství s ovce. V hlubokém písku křivolakých uliček, kroutících se mezi řadami zpustlých hliněných chalup, se popelí nahatí negříčkové a lenivé černé ženy a psi a velbloudi a vrány. S výjimkou jarmarečních dnů snad nikdo nepracuje, nikde se

neprojevují podstatnější známky života. Na střechách uvadající, stárnoucí bývalé metropole postávají čápi a – čekají.

Zástup zvědavých domorodců, který nás obklopoval při odchodu z návštěvy u Pere Yacouby, nebyl o nic menší než předtím. Jeden z Jakubových synů nám ukázal cestu do karavanseráje na předměstí. Vyšlo najevo, že je to stavení docela určitě spíš odporné než lákavé, určené za přístřeší lidem, kteří přicestovali do města za obchodem. Nebylo tu žádné vybavení ani obsluha, nic k jídlu, jen několik holých místností s hliněnými stěnami. Každý si musel přinést vlastní lůžko a sám si vařit. Kromě toho dělala ta barabizna dojem, jako by v ní sídlilo presidium Sjednoceného netopýrstva veškeré Afriky. Těch bizarních tvorů tady prosperovalo v prožraných stropních deskách na tisíce. Nikdo je nerušil, protože do karavanseráje nepáchla ani noha už kdovíjak dlouho. Troufli jsme si až teď my, Stephens a já, a oni proti drzým vetřelcům rozhořčeně, rezolutně a vytrvale protestovali. Hned první noc nás dusivý netopýří puch vyhnal ze světnice na střechu, ale tady zas byly desítky čapích hnízd a jejich obyvatele pobuřovala naše přítomnost neméně než netopýry. Dvojnásobná porážka, kterou jsme zde utrpěli, nás přinutila ustlat si v písku na dvoře.

Lidskými návštěvníky je tento místní „hotel“ nabitý až k prasknutí dvakrát do roka: v březnu a v září se v Timbuktu soustřeďují karavany z celého Súdánu a táhnou odtud k solným dolům, jak o nich už byla řeč, na ploše dvou miliónů čtverečních kilometrů jedinému ložisku africké soli. Když tu ještě na začátku století putovávalo v jednom obrovském sledu deset tisíc velbloudů, musela to být velkolepá podívaná. Jenže v posledních letech poptávka po kamenné soli tak poklesla, že ji stačí uspokojit pouhé tři tisíce oněch korábů pouště. Každá karavana se vrací do města v doprovodu několika tisíc obchodníků a přiváží tři sta tun soli. V těch dnech se noclehárna stává nejživějším střediskem v městě a poskytuje přístřeší kupcům, kteří se sem sjíždějí až z dálky mnoha set kilometrů.

Sotva však krátké období aktivity mine, upadá Timbuktu do letargie nanovo. Dokáže se vzchopit pouze jednou týdně, v den trhu.

To se pak náměstí zahemží nejpestřejšími jevy. Vedle hromad melounů, ovoce a drůbeže sedí davy súdánských černošek, od pasu nahoru nahých. Z nížin kolem Nigeru přišenou ovce a kozy černošští pastevci, z nichž jde strach. Aniž vzbudí sebemenší pozornost, potloukají se kolem divoši z křovinatých stepí a pralesů na jihu země, odění jen zástěrkou kolem beder. Vznosní Tuaregové s pohledem ostříže, zahalení až po oči, si vykračují s obrovským mečem středověkých křižáků v ruce a s pokorným černochem za patami. Pašují do města otroky a pokoušejí se je tady zpeněžit. Jako malé pahorky svítí do kup narovnané hrnčířské zboží místní provenience, zdobené primitivními ornamenty. V prudkém slunci se ještě víc třpytí mosazné nádoby a podomácku zhotovené zbraně. Bavlněné látky, ručně tkané v chatrčích domorodců, jdou na odbyt poměrně dobře, ale ještě mnohem lip láhve s kořalkou, které mladým tuarežským dandyům prodává jakýsi komerčně vyspělý míšenec. Před pódiem, kdysi používaným jako výkladní skříň s otroky, klečí dlouhá řada velbloudů; právě dorazili z šestnáct set kilometrů vzdáleného Marrákeše a teď čekají, až je zbaví nákladu, který přinesli. Kolem nich škobrtá v prachu tucet oslíků, skorém neviditelných pod horami ovčích kůží.

Devět desetin všeho ruchu a shonu způsobují černošští kupci a jejich obchod v malém. Tuaregů je tady pouhá desetina, ale že tahle nepatrná menšina všechno ovládá, pozná člověk, sotva vstoupí na prostranství, černoši vypadají ponížene jako utiskovaní a projevují pohledem i celým způsobem chování úctu k vládcům pouště se zastřenými tvářemi. A že jsou opravdovými vládci, dávají Tuaregové setsakramentsky najevo: jsou si dobře vědomi své krásy a ušlechtilého držení ztepilých postav a nesou se od krámu ke krámu jako pávi. Měří si každého přes závoj divokými tmavými zraky, z nichž zřetelně číší pohrdání ostatními a zároveň touha – a také schopnost – promptně znovu zotročit Timbuktu s jeho nebojovným obyvatelstvem.

Mne co chvíli popadal neklid. Toulal jsem se sám pod hvězdami, v jejichž svitu jsem s uspokojením vnímal proměnu, která se s tím špinavým hnízdem dála po setmění. Od rozbřesku do západu slunce tady nebe sálá příšerným žářem, v němž zemdlí a vyprahne tělo i

duše a které nemilosrdně odhaluje dnešní pravou podstatu pohádkového, legendárního Timbuktú. Bláto, nic než uschlé bláto. Avšak se soumrakem sestoupí na město a obestřeje tajemný, v pravém slova smyslu magický opar a Timbuktú se stává místem mých snů, k němuž jsem přitáhl z takové dálky. Všechna ohyzdnost zmizí. Už se nezdá, že domy jsou z hlíny, ale z hvězdného třpytu a rýsují se proti aksamitové obloze jako jen poloskutečné přízraky. Ve tmě se každá stěna i střecha jeví nezvykle, podivně a celek připomíná zadní prospekt avantgardní scénické výpravy, ohozený nějakým šílencem černým a stříbrným nátěrem. Z hliněných komolých zdí rozpadávajících se minaretů trčí v pravém úhlu tam zastrkané nesčetné suché větve stromů a mně v příšeří noci připadá, že místo havranů na nich hřadujících vidím černolící duše všech otroků, kteří kdy byli v temné a krvavé historii tohoto necivilizovaného města ubičováni k smrti...

Zvolna se nořím do hlubin uliček. Tu a tam bliká otevřenými dveřmi svíčka a vrhá na písčité chodník ubohý, ponurý přísvit. Velbloud dřímající na vozovce se při mém příchodu znenadání bez hlesu zdvihne – beztvaré strašidlo vyrůstající z noční tmy.

Pokračuji v cestě do nádvoří před hlavní mešitou. Je v něm pusto a prázdno. Pohybuje se tu jenom noční vánek, přinášející z odlehlých koutů města něžný, zádumčivý nářek arabských dud. Zastavuji se a naslouchám. Vzduchem se z dálky nese také dunění bubnu, ale nářek i dunění jsou slabé, vzdálené, a tak pouze zvětšují iluzi, že jsem v bdělém stavu jen částečně, že bloumám labyrintem neskutečných domů mezi neskutečným lidem, který leží pohřben v rubáši utkaném z písku a ze svitu hvězd.

Tábořím na Chufevově pyramidě

Úvodní poznámka v jedné z přednášek profesora Rogerse v Princetonu o starověké orientální literatuře zněla: „Země Egyptská jest vzdálena pět tisíc let a pět tisíc mil.“ Vzpomněl jsem si na ni, když se má osmidenní plavba chýlila ke konci a na obzoru se počaly objevovat bílé zdi Alexandrie. Tehdy jsem si uvědomil, že Egypt je už jenom patnáct kilometrů, a ne pět tisíc mil daleko.

Také jsem se nikterak nehněval, že se cesta chýlí ke konci. Osm dní plavby na palubě přes Středozemní moře v únoru mi docela stačilo – zejména když si vlny umínily přelévat se přes palubu.

A tak jsem cestoval k „zemi Egyptské“. Cena lístku druhé třídy z Alexandrie do Káhiry mi surově připamatovala, že nesmím ani v nejmenším změnit přísně úsporný režim, mám-li poznat Egypt za svých zbývajících *sto* dolarů.

Abych tedy neodbočil od nezbytné hospodárnosti, zvolil jsem namísto hotelu *Shepherd* nebo *Semiramis* noclehárnu *TMCA*, kde se za několik grošů bydlilo docela pohodlně. Když jsem takto rozluštil ubytovací problém, byl jsem připraven na všechno, co by mě mohlo potkat.

Věděl jsem, že mě čeká něco vzrušujícího, neboť luna teď ozařovala město a zaplavovala svým světlem Nil. Večer co večer, vyzbrojen jenom kapesní svítilnou, nožem v podobě dýky a několika piastry, jsem se potuloval arabskou čtvrtí, prozkoumával mešity, prolézal *hašišová doupata*, slídlil v úzkých uličkách a podezřelých koutech – zkrátka hledal jsem dobrodružství, které, jak jsem vždycky myslil, se v Káhiře skrývá. Tyto noční výlety oplývaly novými pohledy a zábavami, ale neposkytovaly nic opravdu dramatického. Nikdy jsem nebyl okraden o svých sedm piastřů, ani jednou jsem netasil dýku z pochvy. Káhira se zřejmě stala příliš spořádanou, než aby byla ještě zajímavá.

Asi v deset hodin čtvrtého večera této marné honby za krví a vzrušením jsem se znechucen vzdal, vrátil se do „Y“ a vyšel na střechu značně vysoké budovy. Období měsíčního svitu rychle uplývalo a dosud z něho nevzešlo nic dobrého. Krutě jsem peskoval svého strážného d'ábla, že mi nedovede opatřit romantickou zábavu – a ještě k tomu v Káhiře, kde by jí měl být dostatek.

Toto obvinění zřejmě okamžitě zapůsobilo. Před mým vnitřním zrakem se objevily měsícem ozářené pyramidy (které jsem dosud nenavštívil), abych o nich uvažoval. Tento nápad mě ihned zaujal. Pokoušel jsem se dohlédnout za hranici rozlehlého města, za Nil, na okraj Libyjské pouště, kde, jak jsem věděl, leží pyramidy o samotě. O samotě! Jak se jim asi v tuto hodinu stýská! Jistě by potřebovaly

objevem se mi nesmírně ulevilo, i vydal jsem se hledat pyramidy. Nebylo těžké najít je, zejména za takovéto noci jako tato. Tyčily se nad okolím a zakrývaly pěkný kus jasného nebe horami černého kamene. V šeru se mi však nepodařilo najít vyšlapanou stezku, o níž jsem věděl, že vede po jedné straně Chufevovy pyramidy, přestože jsem zkoumal všechny čtyři strany, z nichž dvě byly jasně ozářeny měsícem a dvě v hlubokém stínu. Mimo ozbrojené strážce tu a tam bylo by asi kromě mne sotva možno někoho najít na celé ploše tohoto hřbitova, budícího posvátnou hrůzu. Když jsem se obeznamoval s okolím, narazil jsem na sfingu, tajemně rozloženou v měsíčním světle. Jak jsem tak stál před starou sochou, modrající se a zalitou stíny, snažil jsem se, seč jsem byl, nasadit si výraz zpupné nevšímavosti, ale mé úsilí hanebně zklamalo. Nevyzpytatelná tvář na mne učinila hluboký dojem.

Když jsem se opět vrátil k velké pyramidě, zdálo se mi, že je jedno, kterou cestu nahoru si vyberu, i jal jsem se šplhat po stěně obrácené k Nilu. Nejdříve jsem vždycky zvedl pokrývku a aparát o jeden kvádr výše a potom se vyšplhal za nimi. Asi před pěti tisíci lety byl povrch těchto gigantických hrobek hladký – do úhlů mezi jednotlivými stupni zapadaly trojhranné kvádry, dávno již odstraněné. Dnes se povrch příliš neliší od původního stavu. Větrající kámen a nahromaděné úlomky opět vyplnily úhly mezi jednotlivými stupni, takže za dalších několik tisíciletí bude tento z kamene vytesaný památník jenom hromadou písku a kamínků symetrického tvaru. Jak jsem lezl z jednoho výstupku na druhý, často se odpad uvolnil a s třeskem sesunul po svahu. Působil takový hluk, že jsem čekal, zda se nepřižene policie z Káhiry v obavě, že se někdo pokouší ukrást jejich drahocennou pyramidu. Později jsem objevil na severovýchodní hraně zřetelnou a schodovitě vyšlapanou stezku, které používají všichni turisté, ale teď jsem byl odhodlán prorazit panenskou cestou, neboť to dodávalo mému dobrodružství kouzla novoty.

Po dvaceti minutách šplhání jsem se zastavil, abych nabral dechu, a zjistil jsem, že jsem jen čtyři stupně pod vrcholkem. Chvilé námahy a skok a ze čtyř stupňů byly tři, pak dva – pak jeden – a pak, ejhle, stál jsem na vrcholu!

Mnoho, mnoho per popsalo panoráma, jež lze vidět v poledne z vrcholu Chufevy pyramidy; málo jich je popsalo o půlnoci. Poušť v pozadí pozbyla všech zřetelných obrysů a proměnila se ve vlnící se moře písku, v prostor nesmírné hebkosti. Čára mezi vyprahlou pouští a tropickou zelení jako by byla vedena nožem; jedno nepřecházelo znenáhla v druhé. Bujná vegetace podél říčních břehů netrpí bratření s pouští.

Ač historikové říkají, že král Chufev zbudoval pyramidu jako oslavovanou hrobku, já věřím, že ji postavil jako trůn, na němž by mohl sedávat za hvězdnatých nocí, aby našel pokoj a klid v pohledu na svou vzkvétající říši, v pohledu na sametová obilná pole a luka se skupinami statných palem, stříbrnými pruhy průplavu a třpytivými rybníčky, v dále přerванou jiskřivým tokem Nilu.

Bez několika kožichů ze lví kůže by však král byl asi sotva dlouho vydržel na tomto trůně, protože je značně vystaven nočním větrům. Jenom hrdinným použitím pokrývky jsem se udržel v teple, a co se spánku týče, ten byl vyloučen. Ale komu by se chtělo spát, když se všude rozprostírá tajemství a starověk? Roje obtížných průvodců šly spát, roje turistů byly zneškodněny u *Sheperda*. Pět tisíc let stará Chufevova pyramida byla jenom moje.

Asi ve čtyři hodiny zapadl měsíc za druhou pyramidu, a skryt za třemi *milióny krychlových metrů* kamene, proměnil tento obrovitý kopec v černý trojúhelník se dvěma žhoucími okraji. O hodinu později zmizelo i toto měkké světlo a trojhranec se proměnil v ohromnou beztvárovou a napohled bezvýznamnou hmotu.

Zanedlouho zakorhral v malé vísce daleko pode mnou kohout na znamení, že na východě svítá. Samoty a palmy počaly opět nabývat tvaru ve světle, jemuž přibývalo síly i barvy. Rozlehlý prostor obdělávané půdy se skrýval pod nafialovělou přízemní mlhou, dva jehlám podobné minarety na mešitě Mohameda Aliho v Káhiře probodávaly obzor. Duha by se byla zahanbeně vzdálila, kdyby byla spatřila barvy vycházejícího slunce na měště, na řece, na zahradách i na poušti. Dlouhá karavana padesátí velbloudů, chtějící využít časného svítání k pochodu, loudala se bezhlučně do vnitrozemí ze vzdálené oázy; jestřáb se vymrštil do vzduchu z hřadu nepřítěš

hluboko pode mnou; ticho bylo porušeno pokřikem honců oslů; rudé slunce vyšlo nad Nilem. Byl den.

Tak pozorovaly pyramidy po miliónedmsetpadesátitísícáté rozbřesk jitra. „*Staletí na vás shlížejí,*“ řekl Napoleon, když stál na bitevní čáře. Mnohem víc než staletí, řekněme civilizace, řekněme dějiny světa. Tři tisíce let před naším letopočtem! Je to nepochopitelné, a přece stojí a budou stát ještě po celé věky. Není to k zániku odsouzené lidské dílo; pyramidy jsou živel, část země, jež přečká čas, kdy my i celá naše civilizace, naše památníky, jazyky i zvyky přijdou dávno vniveč a budou zapomenuty. Až budou Londýn a New York pouhou legendou jako dnes Trója, bude se tento budoucí věk dívat na pyramidy stejně, jako se na ně dnes díváme my – s údivem a obdivem.

Asi v devět hodin mě pražící slunce přimělo odpoutat se od těchto úvah a uspíšilo můj odchod od ustavičně se měnícího panoramatu, na nějž jsem hleděl devět hodin. Když jsem sestupoval po zřetelně vyznačené stezce na hraně, turisté, kteří tudy stoupali nahoru, překvapeně zírali na podivný zjev, který potkávali – osamělého člověka bez klobouku, s ospalýma očima a rozčuchanými vlasy, s pokrývkou v ruce. Kdyby se byli dívali za touto nezvyklou postavou, uviděli by, jak se unaveně vrací k matce zemi, ubírá se ke skupině stromů na travnatém břehu laguny, prostírá si pokrývku do stínu a usíná pod ochranou palm.

Nosorožec-expres

Byl jsem na cestě do Habeše. Doufal jsem, že se mi podaří získat audienci u Hailé Selassieho, císaře z nejstaršího křesťanského panovnického rodu. Ale i kdyby se mi nepodařilo navštívit habešského vladaře, bude jistě stát za podívanou jeho fantastická země, bojující za svůj život. Rozhodně nebudu litovat této dlouhé a namáhavé cesty.

Podíváte-li se na mapu, najdete Habeš v nejvýchodnějším cípu africké pevniny u jižního konce Rudého moře. Je odříznuta od ostatního světa horami, pouštěmi a bojovnou povahou svého obyvatelstva. Proto si udržela úplnou nezávislost v době, kdy celá

ostatní Afrika byla kolonizována a obsazena evropskými mocnostmi. Habeš byla svobodná už od dob faraónů. Její obyvatelé pevně věří, že země si navždy udrží svou nezávislost a národní uvědomění.

V Habeši žije deset miliónů obyvatel. Většinou to jsou černoši. Šlechta má mnohem světlejší pleť a pokládá se spíše za semity než za černochoy. Od roku 300 našeho letopočtu si obyvatelstvo zachovává fanatickou křesťanskou víru, přestože je Habeš obklopena muslimskými a pohanskými národy. Ve skutečnosti je veškeré obyvatelstvo ovládáno kněžstvem.

Zakladatelem habešského panovnického rodu byl syn krále Šalomouna a královny ze Sáby. Hailé Selassie, hlava této dynastie, je jejich přímým potomkem.

Habeš nemá žádný přístav. Cestující do Addis Abeby se vylodují v Džibuti, přístavu ležícím při vstupu do Rudého moře. Potom musí jet sedm set kilometrů do nitra země po železnici. Cesta trvá plně tři dny. V noci spí cestující v odpočívárnách u dráhy. Noční jízda je příliš nebezpečná, protože jsou tu loupežníci, divoká zvířata a jiné veselé příhody, nemluvě o zuřivých lijácích, které odplavují pražce.

Cesta po této trati se podobá návštěvě v zoologické zahradě. Kraj mezi mořem a Addis Abebou přímo oplývá zvířeti; jsou tu stáda antilop, gazel, lvi, leopardi, opice a hyeny. Na mýtině poblíž vodní nádrže jsem viděl stádo jelenů, vzdálené necelých sto metrů od naší trati. Odběhli rychle a ladně, teprve když lokomotiva zapískala. Při podobném setkání se ještě donedávna chopil zbraně nejen strojvůdce, topič a průvodčí, ale i většina cestujících a začali divoce pronásledovat stádo. Nikoho nenapadlo, že by vlak mohl dojet včas, a proto co záleželo na další hodině zpoždění! Později však narazila lovecká vášeň cestujících na obtíže. Nicméně ještě dnes zastaví vlak na přání nějakého prince nebo jiného potentáta, který má chuť ulovit antilopu.

Železnice od moře stále stoupá. Minuli jsme hejna obrovských, jako uhel černých zoborožců. Jsou to ptáci asi tak velcí jako kondori, ale nohy mají krátké jako kachna. Ťapkali nemotorně po kolejích a natahovali dlouhé krky s čtvrtmetrovými zobany jako vyplašené husy. Vymřelí předpotopní létající ještěři, pterodaktylové, vypadali asi ve větším měřítku podobně jako habešští zoborožci.

Jednou musel vlak zastavit, protože v cestě byla obrovská stokilová želva, která přelezla jednu kolej, ale byla už líná přelézt druhou. Našli jsme ji, jak si vykračuje po trati směrem k Addis Abebě, asi pět set kilometrů od města. Možná že by tam opravdu za deset let došla, kdybychom ji nebyli hodili na násep, a tak uvolnili vlaku cestu. Na první zastávce mi vyprávěl přednosta stanice o neobyčejně velikém lovu, který vzrušil před čtrnácti dny celou dráhu. Německý lovec divoké zvěře koupil v Addis Abebě šest nádherných lvů a vezl je do Hamburku. Vlak, ve kterém jela zvířata, zastavil jako obvykle na noc ve stanici. Když majitel dlouho nepřinášel lvům večeři, podařilo se hladovým a nepokojným zvířatům otevřít dveře vagónu. Všech šest uteklo, dřív než se jejich majitel vrátil.

Zpráva se ihned roznesla po městě. Každý občan se chopil kopí nebo ručnice a připojil se k honu v naději, že chytí nějaké zvíře a že dostane odměnu. Celou noc trval lov v okolních kopcích a stržích, ale nikde nebylo po lvech ani stopy. Nejslavnější stopaři v kraji byli bezmocní. Na úsvitě se vrátil vyčerpaný a zklamáný lovec k vlaku. Doprovázel ho strojevůdce, topič, průvodčí a všichni cestující, kteří měli odvahu postavit se dravým šelmám v divočině...

V dokořán otevřeném vagóně spalo šest lvů. Nejbližší ovčinec jim posloužil za bufet a pak se vrátili na noc do svých soukromých vozů a spokojeně ulehli.

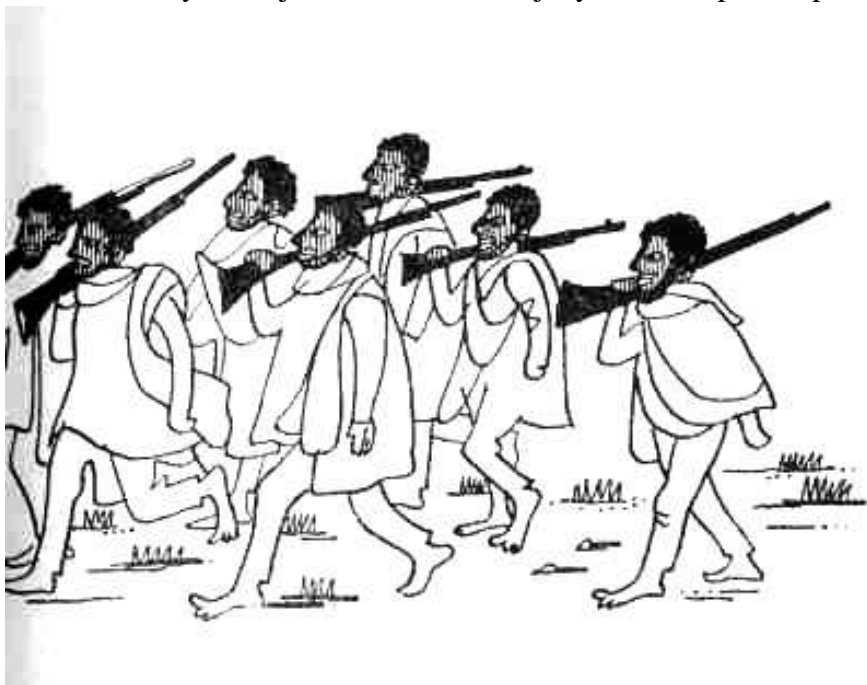
Při mém zájezdu se stala vzrušující událost v polovině cesty, kde se setkává stoupající vlak s vlakem, který sjíždí k moři. Ve vlaku do Džibuti jela dospělá žirafa. Posílali ji do Evropy podobně jako lvy. Toto milé zvíře nepůsobilo žádný křik ani poplach, ale jeho doprava byla jedinečným technickým oříškem. Žirafa byla totiž *čtyři metry* vysoká, to jest vyšší než četné tunely, kterými vede dráha. Žirafí tělo se může docela dobře smáčknot do obyčejného dobytčího vozu, ale co s krkem? Nakonec rozřešil problém geniální nápad. Uvázali žirafě lano kolem krku jako ohlávku. Druhý konec lana vedli na rumpál. Somálský hoch bude otáčet klikou a navíjet lano, čímž žirafa volky nevolky skloní hlavu při jízdě tunelem. Za tunelem hoch pustí kliku, rumpál se uvolní a hlava se opět napřímí. Až lokomotiva čtyřikrát zapíská, začne sluha navíjet lano a přitahovat ubohou žirafu. Napadlo mě, že původce tohoto vynálezu asi pracoval na vlečné lodi na

pařížské Seině a naučil se sklánět komín, aby loď mohla projet pod mosty.

Za celé tři dny jsem se ani na chvíli nenudil. Pochopil jsem také, proč cizinci v Habeši nazývají tento vlak Nosorožec-expres. Stavba a udržování trati stály už mnoho životů. Původní stavitelé prý byli provázeni celou armádou strážců. Bojovali proti nepřátelským Danakilům, kteří se postavili na odpor proti tomu, aby trať vedla jejich územím. Dodnes nejsou tito divocí obyvatelé pouště zkroceni. Nedávno před mým příjezdem vnikly dva tisíce Danakilů po trati do Francouzského Somálska. Znali sice trest, který je za to čeká od císaře. Cestou kradli ovce, ženy a všechny velbloudy, které objevili, pálili vesnice, které jim byly v cestě, a zabíjeli každého, kdo se jim postavil.

Poblíž hranic stál malý osamělý strážní domek, jehož posádku tvořil mladý důstojník s osmnácti vojáky. Tato nepatrná posádka,

ozbrojená jediným kulometem, se odvážila zastavit dva tisíce lupičů. Domorodci padali k zemi skoseni kulometem. Ale útočili znovu se stejným výsledkem. Potom kulomet umkl. Vlna polonahých Danakilů mávajících oštěpy a meči zaplavila malý oddíl jako příliv.

Všech osmnáct obránců bylo sraženo k zemi a rozdrásáno na kusy podle strašlivého danakilského zvyku. Nechali je zemřít v pouštním slunci. Vítězní lupiči pak prchali, dokud jejich velbloudi neklesli pod uloupenou kořistí, na francouzské území.

V Addis Abebě zavládlo rozhořčení. Hailé Selassie ihned vyslal oddíl habešské armády, aby chytil danakilského vůdce. Oddíl se vrátil k císaři s ukořistěnou strojní puškou a se dvěma danakilskými náčelníky. Oba se doznali a byli odsouzeni k smrti provazem. Itálie se ovšem dívala na tento poněkud „humorný“ akt spravedlnosti jako na nedostatečné potrestání danakilského nájezdu. Italský tisk použil

porušení svrchovanosti francouzského území za další záminku pro svou „civilizační“ invazi do Habeše.

Náš vlak musel překonat na své cestě výškový rozdíl 2500 metrů. Míjeli jsme ohromné rozlohy planin a hor bez jediného stromu, kde stálo poskrovnu malých, kulatých, z bláta uplácaných chýší, obývaných štíhlými, dlouhonoхими a kolozubými černochoy s divoce kudrnatými vlasy. Nosorožec-expres tudy projíždí dvakrát týdně, a pokud není na programu lov nebo danakilský nájezd, je to vždycky událost. Několik set domorodců se shromáždilo a sledovalo napjatě, jak vystupujeme. Všichni byli navlas stejně oblečeni: měli dlouhou bílou bavlněnou košili, bílé podvlékačky, upjaté kolem kolenou, a bílou šálu, zvanou *chamma*, přehozenou přes ramena. Devět z deseti tváří bylo úplně černých, ale přece se tito lidé svým vzezřením lišili od plnokrevných afrických černochoů.

Addis Abeba je asi tak rozlehlá jako Paříž, ale má jen asi osmdesát tisíc obyvatel. Byla vystavěna teprve před čtyřiceti lety. Město se táhne po kopcích, mezi lesem eukalyptových stromů. Před čtyřiceti lety tu nebyly ani tyto stromy. Nasázel je král Menelik II., hrdinský král-dobývateľ, který vytvořil moderní habešskou říši a založil hlavní město. Je to vlastně veliká, rozlehlá vesnice, která měří v průměru *dvanáct kilometrů*. Věvodí jí jeden z císařských paláců. Tento „palác“ je vlastně skupina sešlých dřevěných stavení s plechovými střechami, které se dusí v zanedbaných přístavbách. Nejzajímavější podívanou tvoří třicet oblíbených lvů císaře Hailé Selassieho.

Znakem Habeše je lev v tisíci obměnách. Císař má titul „Vítězný judský lev“... Na známkách a státních dokumentech je lev s korunkou. Císař i jeho ministři mají ve zvyku vodit s sebou všude lvy. V zemi jsou kraje, kde se nikdo nemůže ucházet o dívku, dokud jí nepřinese hlavu lva, kterého zabil vlastním kopím.

V Addis Abebě jsem zakrátko poznal jedno z nejhloběji zakořeněných společenských zřízení – otroctví. Z deseti miliónů habešských obyvatel jsou dva milióny otroků. V hlavním městě je poměr jeden ku čtyřem. Na první pohled je těžko rozeznat, kdo je otrok a kdo je pán, protože všichni mají víceméně stejnou barvu

pleti. Je potřeba trochu zkušenosti, aby člověk poznal tváře panské třídy.

Dovoz otroků je nyní těžkým přestupkem, neboť nynější císař činí všechna opatření, aby otroctví omezil.

Nejoblíbenější a nejbarvitější je příjezd venkovských náčelníků do města. Náčelník jede obvykle na mule, nádherně vystrojené v bohatém vlajícím šarlatovém přehozu. Pohlavár má na hlavě čepici z opičí kožešiny a chrání se před sluncem bílým deštníkem. A za ním běží rychle a neúnavně družina jeho bosých otroků, šest, deset, padesát otroků, z nichž každý má ručnici a meč. Velcí náčelníci mají až patnáct tisíc otroků a na každé veřejné vystoupení jich vedou s sebou pokud možno nejvíce, protože postavení se tu hodnotí podle počtu otroků, kterým pán vládne. Podle počtu otroků je prokazována náčelníkům pocta.

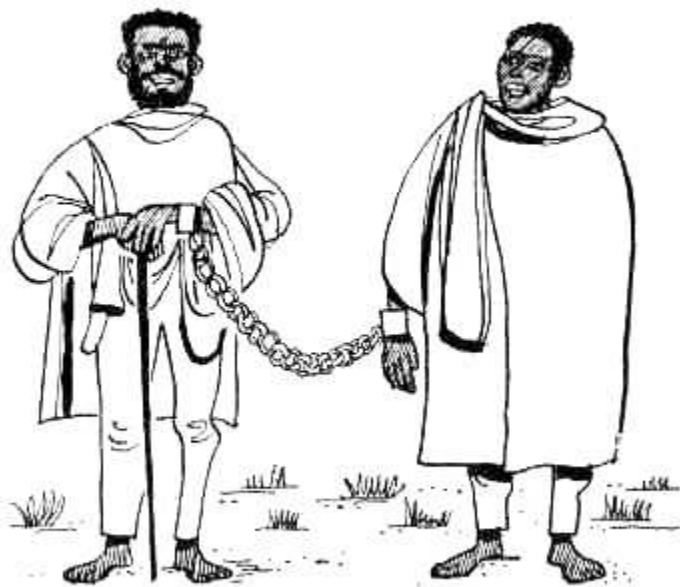
Hailé Selassie má v úmyslu zamezit otroctví. Nechce tak učinit náhlým všeobecným osvobozením. Je si dobře vědom, jaký chaos a anarchie povstaly v Americe, když bylo po občanské válce provedeno toto všeobecné nařízení. Přeje si, aby propuštěncům bylo zajištěno zaměstnání a hospodářská nezávislost, dříve než budou propuštěni. Je podivuhodné, jakou moc má křesťanství v Habeši, která se zdá v mnohém barbarská. Už v šestnáctém století ovládla zemi křesťanská koptská církev. Každý čtvrtý muž z vyšších habešských vrstev se stal knězem.

V náboženství nastal úpadek, jako je tomu ostatně u všech černochů. Sestává teď především z pověr, postů, vzývání a zaklínání. Není tu ani stopy po nějaké křesťanské morálce. Habešané mají světové prvenství v časném ženění. Mladíci se začínají ženit ve čtrnácti. U tak primitivního národa není možno očekávat stydlivost a ve skutečnosti tu ani žádná neexistuje. Jednou z pozoruhodností Addis Abeby jsou veřejné lázně, uzavřená plovárna, napájená horkými prameny, kde je možno v kteroukoli denní hodinu spatřit padesát až sto mužů a žen, kteří se spolu koupají a ani si neuvědomují, že jsou úplně nahí.

Když jsem po svém příchodu do Addis Abeby vystoupil z Nosorožec-expresu, narazil jsem na nástupišti na dva Habešany a klopýtl jsem o řetěz natažený mezi pravým zápěstím jednoho k

levému zápěstí druhého. Tento výjev jsem potom spatřil alespoň dvacetkrát denně, protože je to jeden z charakteristických zjevů města.

Řetěz obvykle spoutává věřitele a dlužníka, anebo dva občany, kteří se nemohou dohodnout o nějaké sporné otázce. Když má věřitel obavu, aby mu dlužník neutekl, dříve než zaplatí dluh, může si pro jistotu k sobě dlužníka připoutat. V Americe se řeší spory o majetek, alimony, dopravní nehody, urážky atd. u soudu. V Habeši dovedou dvě sporné strany ke kováři, který je k sobě přiková a přenechá je vlastním úvahám, dokud nepřijdou sami k nějakému řešení. Mohou být spoutáni celé týdny, ba i celá léta. Musí jíst, spát, chodit a pracovat společně jako nerozlučná siamská dvojčata. Ale místo aby se jeden druhému hnusil, jak by se dalo očekávat, byli ti, které jsem viděl, nejlepšími přáteli.

Jedna z nejčtetnějších povinností císařových je soudit všechny vrahy. Trest za vraždu je smrt zastřelením. Ale vrah obyčejně používá rozporů v zákonech. Rodině zavražděného je totiž dovoleno přijmout peněžitou částku místo odpykání zločinu. Když je veden odsouzený na popravu, která se koná na nádvoří za stanicí železnice, doprovází ho truchlící pozůstalí po zavražděném a smlouvají obchod. Odsouzený učiní nabídku ve výši 100 dolarů, zachovají-li ho naživu. Pozůstalí odmítají s opovržením, protože je to příliš málo za jejich zármutek. Sto padesát dolarů... průvod se blíží k popravišti... cena stoupá na každém kroku. Někdy se tato dražba vede až na samý okraj hrobu a rodina přijímá krvavé peníze teprve tehdy, když ví, že vrahovi už nezbyvá ani haléř. Někdy vrah umírá, protože odmítá nabídnout peníze, aby nezbavil své děti jmění.

Nezřídka je vidět, jak vězeň připoutaný v řetězech ke svému strážci, žebrá na ulicích na každém člověku a vykládá, že zoufale potřebuje ještě mnoho peněz, aby si mohl vykoupit život. Když se mu nepodaří za tři dny dosáhnout žádané částky, může si rodina buď vzít kolik chce, anebo, jeli obzvlášť lačná pomsty, může žádat, aby poprava byla provedena.

Ještě před nedávnem vykonávala rodina zavražděného sama popravu a zabila provinilce stejnou zbraní, jaké použil vrah. Hailé Selassie zrušil tento divošský způsob a zakázal také veřejné popravy oběšením, které byly každodenním povyražením na náměstí v době před jeho nastoupením.

Hailé Selassie zná však velmi dobře habešskou povahu, a proto se neodvažuje provést všechny reformy, které by chtěl uskutečnit. Jako hlava státu musel zachovat divadelně kruté tresty, protože zkušenost ukázala, že jsou u primitivů neúčinnější. Obzvláště v čase tísně se musí uchýlovat ke krutým opatřením. Když se ukázalo, že italská invaze vážně ohrožuje zemi, vydal tento nejosvícenější vládce, jakého kdy Habeš měla, dekret, kterým vyhlášoval, že vlastizrada se trestá tím, že viník bude „pomazán medem a upálen u kůlu“.

Král králů

„Jeho Veličenstvo mě vyslalo, abych vám oznámil, že vás očekává dnes v osm hodin ve svém paláci; zve vás na večeři.“

Podíval jsem se na hodinky. Bylo právě tři čtvrti na osm. Před několika okamžiky jsem vystoupil z vlaku, jímž jsem od sedmi hodin ráno cestoval v mračnech prachu a uhelných sazí. Kromě toho jsem byl nemytý a nečesaný, umazaný jak kominík a neholil jsem se již dva dny.

Byl to však okamžik, pro který jsem vlastně přijel do Habeše.

Poděkoval jsem tajemníkovi, který přinesl pozvání, a slíbil jsem, že přijdu.

Hailé Selassie, Král králů, „Vítězný judský lev“ a císař habešský nesdílel již toho času ve svém paláci v Addis Abebě, nýbrž v malém provinčním městě zvaném Diredawa, na poloviční cestě železnicí z Džibuti do Addis Abeby. Zde měl provést přehlídku divokých somálských oddílů a přijmout jejich přísahu věrnosti. Žádal jsem o audienci v Diredawa. Vystoupil jsem z Nosorožec-expresu a byl jsem ihned přivítán císařovým sekretářem, který mě zcela neočekávaně vyzval k večeři s Jeho Veličenstvem.

Císařovo pozvání zprostředkoval americký vyslanec v Addis Abebě, který telegrafoval panovníkovi o mém příjezdu a žádal jej, aby mi poskytl pětiminutový interview. Místo toho měl jsem právě pět minut času k tomu, abych se připravil strávit celý večer v císařově společnosti.

V nesmírném spěchu jsem se v hotelu upravil a vydal do guvernérova paláce, kde bydlil Hailé Selassie s rodinou. K paláci, který ležel na pahorku uprostřed města, vedlo široké, asi sto metrů dlouhé schodiště.

Na úpatí pahorku, kam jsem dojel ve společnosti generála císařovy armády, který mě doprovázel, stály husté davy domorodců, otroků a příslušníků různých kmenů, oděných do obvyklých vlněných *chamma*. Cekali tam, aby zhlédli jakousi ceremonii na počest císařovy návštěvy. Slunce již zapadlo a mně se zdálo, že se celý zástup černochů skládá pouze z bílých *chamma* bez hlav, nohou a rukou. Za svitu pochodní kráčel po palácovém schodišti neobyčejný

průvod. Asi tisíc barbarských somálských bojovníků seřazených v hustých řadách, nahých až na úzký pruh látky kolem beder, sestupovalo ze schodiště. Jejich těla byla natřena lojem a blýskala se ve světle. Vítr čechral jejich černé kučery. Každý nesl v pravé ruce dvoumetrové kopí. Levou měl zdviženu před obličejem. Divocí bojovníci pouště vydávali ze sebe jakýsi pochodový zpěv, spíš divoké a monotónní kvílení, které bylo slyšet po celém městě. Jejich černá pochodující chodidla však nevydala nejmenšího hluku.

Zpívající a zdravící skupina obnažených bojovníků se pohybovala vpřed v houští kopí tempem pohřebního průvodu. Došli k místu, kde jsem stál, a minuli mě. Viděl jsem, že jsou různě staří; od čtrnácti do sedmdesáti, všichni černí, podobní spíše Arabům než negrům, všichni vysokí, štíhlí, s ostrými rysy a tenkými rty; všichni žhaví a ukrutní.

Byli to somálští bojovníci z okolních pouští, kteří připochovali do města, aby složili hold císaři, dříve než odejdou na eritrejskou frontu. Uvítal je za soumraku na palácovém schodišti a podaroval jejich náčelníky. Nyní, za tmy, sestupovali v obřadném průvodu a nesli si požeňování svého Velkého náčelníka jakožto posvátný oheň, podněcující jejich věrnost a statečnost.

Pohlédl jsem vzhůru a spatřil jsem postavu císaře, stojící na nejhořejším stupni schodiště. Byl jsem si jist, že i on obdivuje důstojnost a primitivní krásu tohoto divošského shromáždění.

Generál mě uvedl do audienční síně, kde jsem shledal, že jsem jediným hostem. Představil mě císařovu nejmladšímu synovi, vévodovi z Hararu, který byl vyslán, aby mě pozdravil.

Vévodovi bylo teprve jedenáct, ale nikdy jsem neviděl tak dokonale se ovládajícího a okouzlujícího mladíka. Jeho soukromý učitel, Francouz, ho naučil dokonale francouzsky. Pozdravil se zdvořilým úsměvem. Zpozoroval jsem, že mu svítí oči v světle hnědé tváři.

„Otec mě posílá, abych omluvil jeho opoždění. Zdrželi ho jeho Somálci,“ řekl chlapec.

Uhlazený mladý princ a barbarští bojovníci – jaký kontrast! Jaký bude asi muž, který vládne tomuto plemeni, rodičímu tak rozličné typy? Jeho fotografie – jedna v cylindru a druhá ve lví kůži – jen zmátly mé představy.

„Jeho Veličenstvo přichází,“ pravil generál.

Křídlové dveře se otevřely a císař vstoupil do audienční síně. Zažil jsem jedno ze svých největších životních překvapení. Hailé Selassie je spíše střední postavy, útlý, s malýma křehkýma rukama umělce. Má jemný světle hnědý obličej s kadeřavými vousy. Upoutává svým nesmírně inteligentním výrazem. Jeho očima jasně

vyzařuje ušlechtilé a soucitné srdce. Okouzlí a získá každého, kdo se s ním setká, mne nevyjímaje.

Císař byl oblečen ve svém obvyklém večerním oděvu, pláštěnce z bílého saténu a přiléhajících kalhotách. Měl boty. Nezmiňuji se o nich proto, že by to byla u panovníka nějaká zvláštnost, ale proto, že Hailé Selassie byl jedním z opravdu mála Habešanů, které jsem viděl s botami na nohou. Například generál, který mě doprovázel, neměl nikdy na nohou boty, přestože je jedním z nejvyšších vojenských hodnostářů v zemi.

Habešský císař *měl pouze jednu ženu*, s níž se oženil, když mu bylo jedenadvacet. Vstoupila za ním do síně. Je to zavalitá, klidná, mateřská žena, která se zřejmě nestará o státní záležitosti. Je světlejší pleti než její manžel a měla na sobě rovněž pláštěnku z bílého saténu. Zatímco on mluvil plynule francouzsky, císařovna ovládala pouze domorodou amharštinu a byla velice plachá ve společnosti cizinců. Za císařovnou přišla dvacetiletá korunní princezna. Měla na sobě evropskou večerní toaletu. Vypadá nejaristokratičtěji z celé rodiny, přestože má poněkud kudrnaté vlasy, které nosí vysoko vyčesány á la Pompadour. Strávila celý život v anglických a švýcarských školách, mluví dokonale anglicky, francouzsky a německy, hraje na klavír Debussyho a má roztomilé chování. Je to skutečná krasavice. Její dokonalá pleť a neklidné oči jí dodávají okouzlujícího půvabu. Vždycky a za všech okolností bude vypadat jako královna, která je si vědoma, že pochází přímo *od královny ze Sáby*. Večeře se však nezúčastnila. Princezna není dosud zasnoubena. Její mladší sestra se podle habešského zvyku provdala už ve třinácti letech.

K původu královské rodiny se váže jedna z nejkrásnějších pověstí celé země. Je částečně zaznamenána v bibli: V roce 1000 před naším letopočtem panoval v Jeruzalémě mocný a slavný král Šalomoun. V témže čase vládla v Habeši královna ze Sáby, dcera velkého habešského hrdiny, který osvobodil zemi od draků a byl korunován vděčným lidem za krále.

Královna si přála, aby ji Šalomoun přijal, a poslala mu po poslech dary. Pak se přeplavila přes Rudé moře do Arábie a přijela na velbloudu do Jeruzaléma. Šalomoun ji přijal s náležitými poctami. Podle amharské verze je pověst doplněna podrobnostmi, které zná

každé habešské dítě z náboženství. Královna se obávala, aby se Šalomoun se svými třemi sty milostnicemi nepokoušel získat také ji. Šalomoun jí však slíbil, že jí nebude činit podobné návrhy, dokud nesní nebo se nenapije něčeho, co by jí sám nepodal.

Potom ji počastoval velice slavnými pokrmy; v noci, když královna spala v komnatě sousedící s ložnicí krále Šalomouna, dostala náhle velikou žízeň. Našla na stole džbán s vodou a napila se.

Lstivý Šalomoun ji celou tu dobu pozoroval. Královna porušila úmluvu a stala se bez prodlení jeho třetí stou první ženou.

Narodil se jim syn Menelik. Tento princ ukradl v Jeruzalémě při své pozdější návštěvě u otce archu úmluvy a původní Desatero. S těmito poklady pak uprchl zpátky do Habeše. Uschoval je ve skále v hlavním sábském městě Aksumu. Tak alespoň vyprávějí kněží. Jsou tu prý uchovány dodnes a hlídá je nejvyšší církevní hodnostář, který je pečlivě skrývá před znesvěcujícím pohledem laiků. A ukrývá je skutečně tak pečlivě, že je už od časů Menelikových nikdo nespátřil. Menelik zdědil po matce habešský trůn a založil královský rod, který trvá už tři tisíciletí. Pro svůj přímý původ od Šalomouna nese Hailé Selassie titul „Vítězný judský lev“.

Hailé Selassie se nedostal na trůn bez nesnází. Jen málokdy se to totiž v Habeši odbude v klidu.

Od roku 1889 do roku 1916 vládl v Habeši slavný Menelik II., nejdespotičtější, ale zároveň nejmocnější panovník v habešské historii. Měl několik dcer, ale žádné syny. Na smrtelném loži ustanovil svým nástupcem svého oblíbeného vnuka Lidž Yasu a vynutil si pro něho přísahu poslušnosti a věrnosti od všech náčelníků.

Ale dříve než mohl Lidž Yasu nastoupit na trůn (v devatenácti letech), začal uvádět celou zemi v úžas svými výstřednostmi, prostopášností a sklonem k muslimskému náboženství. Byl sesazen v roce 1916 z rozhodnutí sněmu náčelníků a uvězněn v opuštěné pevnosti, kde doposud žije, připoután k svému strážci zlatým řetězem, dlouhým půldruhého metru.

Na jeho místo dosadil sněm Zauditu, dceru Menelikovu, a *regentem* ustanovil Hailé Selassieho, syna Menelikova synovce. Bylo tu sice ještě několik princů z přímé linie, ale nikdo nebyl schopnějším rádčem a dědicem trůnu. Hailé Selassie si získal nejlepší

pověst jako *ras* habešské provincie a je dosud zván mnoha občany „Ras Tafari“ – baron Tafari.

V roce 1930 vytáhl manžel císařovny Zaudity do boje proti mocnému regentovi. Byl však poražen. Den po bitvě Zaudita náhle a vhodně zemřela. Ras Tafari se stal automaticky králem; na jeho korunovaci vyslaly téměř všechny země světa význačné osobnosti jako zástupce. Anglického krále zastupoval jeden z královských synů. I v Evropě je zřídkakdy vidět tak slavné shromáždění princů, jaké se sešlo na korunovaci Hailé Selassieho v zapadlém městečku Addis Abebě.

Celý národ se radoval, protože nový císař byl symbolem pokroku. Pod jeho vládou bude vzrůstat habešská moc i bohatství.

Zanedlouho však přišla hromová rána z Říma. Mussolini slíbil Italům více kolonií. Habeš, nezávislá tři tisíce let, byla prvním bodem jeho programu.

Itálie připravovala válku. Italové chtěli nejen habešské území, ale chtěli si i vyrovnat staré dluhy s touto zemí.

Koncem devatenáctého století obsadili totiž Italové rudomořské pobřeží Habeše, Eritreu. Podníceni úspěchem, pronikli hlouběji do země s úmyslem proměnit ji celou v italský *protektorát*.

Itálie však nepočítala s Menelikem II. Tato temperamentní, hrdá, neohrožená osobnost shromáždila své krajany na obranu proti vetřelcům. V roce 1896 se postavil s osmdesáti tisíci domorodců na odpor útočící italské armádě, která měla dvacet sedm tisíc vycvičených vojáků. Bylo to u Aduy, poblíž eritrejských hranic.

Mnoho Habešanů bylo ozbrojeno puškami. Když se rozpoutala bitva, odhodili nezvyklé zbraně, svlekli teplé, nepohodlné stejnokroje, chopili se mečů a s křikem se vrhli jako divoké šelmy na těžce ozbrojeného nepřítele v silných šatech. Italové chtěli utéci před strašlivým útokem. Ale neznali cestu. Jejich mapy byly nesprávné. Byli ztraceni v neschůdné krajině. Vrhli se tedy do boje a byli odhodláni dát draho své životy; ale neměli štěstí. Deset tisíc Italů bylo zabito; sedm tisíc jich bylo zajato a umučeno nejrůznějším způsobem – protože v bitvě nezná habešská krutost mezí. Deset tisíc se jich probjovalo zpět do Eritreje. Měli s sebou sedmdesát děl – ale nevrátili se ani s jediným.

Menelik se stal národním hrdinou, založil Addis Abebu a dvacet let vládl zemi železnou rukou.

Italové, vystrašení pohromou u Aduy, se rozhodli, že toho roku Habeš neobsadí. A celých dalších čtyřicet let až do roku 1935 se neodvážil italský voják vkročit na půdu Habeše.

Toho večera, když jsme zasedli k večeři, nevypadal habešský král příliš šťastně za svým roztomilým společenským zevnějškem, protože věděl, že v té chvíli se shromažďuje na hranicích 200 000 italských vojáků, kteří se chystají napadnout a zničit jeho říši.

Věděl, že mají připraveny stovky letadel, naložených bombami, které budou shazovat na vesnice a na hlavní město. Věděl, jaké krveprolití a utrpení čeká jeho národ, bude-li si chtít udržet svou starou svobodu.

Francouzský kuchař připravil skvělou večeři se starým šampaňským. Ale byl jsem příliš zaujat tím, co císař odpovídal na mé otázky o válce, než abych si mohl všimnout jídla.

Při vzájemných poklonách, kterými jsme se častovali, jsem vyslovil ve své nejlepší francouzštině poděkování za císařovo pozvání do paláce.

„Jsem rád ve společnosti přátel,“ řekl císař. „A zvláště mě potěšilo, že jste žurnalista. Myslím, že jsem zavázán představitelům světového tisku za vzácné porozumění, s jakým se ujali habešské otázky. Morální podpora všech zemí je naší největší posilou v současné krizi.“

„To je jistě veliká přednost,“ odpověděl jsem, „ale cizí pozorovatelé prohlašují, že vaše největší přednost spočívá v topografii vaší země.“

„Toho jsem si vědom,“ řekl císař s úsměvem. „Divoké habešské hory a údolí nám jistě pomohou; a stejně nám pomohou i naše pouště, vedro a moskyti. Čím hlouběji nepřítel pronikne do těchto přirozených pozic, tím bude vyčerpanější a zranitelnější.“

Naši vojáci jsou však doma v tomto prostředí. Cestou k mému paláci jste viděl tisíce domorodců. Co zmohou se svými oštěpy v pravidelné bitvě proti tankům a bojovému plynu? Ale v *guerille* jsou tito domorodci jedineční. Jsou živi takřka ze vzduchu – stačí jim jen malý zlomek zásob a vody, které potřebují Italové – a přitom jsou

neobyčejně vytrvalí. A jsou nesrovnatelnými bojovníky ve svém živlu, ve skálách nebo ve výhni pouště. Pohrdají smrtí; jsou sice negramotní a prostí, ale uvědomují si, jak veliké nebezpečí jim hrozí – vědí, že je to konec svobody, konec nezávislosti habešského národa – a jsem si jist, že budou podle toho bojovat.“

„Uznávají malé oddělené kmeny v horách Habeš za jediný suverénní stát?“ ptal jsem se.

„Neuznávají v moderním politickém smyslu,“ vysvětloval Hailé Selassie. „Ale chápou nezapomenutelnou tradici jednoty, která udržela jejich vlast nezávislou. Hrozící italský útok vyvolal takový ohlas ve všech vrstvách mého národa, že by vypukla revoluce a svrhla mě, kdybych jen trochu zakolísal ve své politice neohroženého a odhodlaného boje do posledního muže – a chtěl raději vydat území bez boje.“

Poznamenal jsem, že Mussolini je asi v podobném postavení a že jeho celá budoucnost závisí na úspěchu jeho plánů a rozšíření italské koloniální říše.

„To je mi jasné,“ řekl císař. „Pojďme se podívat na mapu.“

Pokynul služebníkovi a požádal ho o jistý svazek. Přinesli mu jej z pracovny. Císař vyňal mapu, kterou rozložil před sebe na stůl. Byla vytištěna v Itálii a představovala již okupovanou Habeš, připojenou k nové Říši římské.

„Myšlím, že je to trochu pochybné,“ řekl Hailé Selassie, „protože ani za časů Julia Caesara, kdy byla Říše římská tak rozsáhlá, se Římanům nepodařilo připojit k ní moji říši.“

V Habeši je od nepaměti zvykem, že císař s císařovnou a Abuna, hlava církve, vedou osobně vojsko do bitvy. Všechny výjevy z bitev, namalované domorodými umělci před několika staletími, ukazují tři osobnosti ve stínu slunečníků, jak jedou na koních uprostřed vojsk. V bitvě u Aduy vedl vojsko Menelik II. spolu s manželkou a Abunou.

Zeptal jsem se proto Hailé Selassieho, má-li v úmyslu pokračovat v tomto zvyku.

Císař se usmál. „Nevím,“ odpověděl. „Válečná věda se tolik změnila! Už tu není jen jedna linie, ale je jich hned několik v délce několika set kilometrů podél našich, eritrejských a somálských hranic. Nemohu být všude. Bude pro mne nejlepší, když zůstanu v

Addis Abebě a budu udržovat spojení se všemi bitevními poli a spravovat svou zemi jako celek, místo abych velel přímo jednomu podniku... Bojím se, že somálští vojáci, které jsem přijal před večerí, by neměli žádný prospěch z toho, kdybych je vedl do bitvy...“ dodal s úsměvem.

Večer pokročil a hovor se rozvíjel. Poznal jsem, že Hailé Selassie rozumí všem vojenským, psychologickým a mezinárodním úskokům a je připraven použít je v habešský prospěch. Zvážil moc sil namířených proti němu, ale zůstal neohrožený, ostražitý a rozhodný.

Císařova osobní statečnost na mne zapůsobila tak, že jsem si uvědomil, že jsem se setkal se stejným bojovným duchem všude v Habeši. Sdělil jsem mu to.

„Je to pravda,“ řekl. „Každý muž, žena i dítě jsou vyburcováni nebezpečím, kterému hledíme vstříc, a jsou připraveni obětovat všechno – i život obraně naší svobody a našich domovů.“

Blahopřeji Mussolinimu,“ dodal a pozvedl sklenku se šampaňským, „že se mu povedlo sjednotit mou zemi a nadchnout můj lid k největšímu vlastenectví, jakého byl kdy schopen.“

TOULKY ASII A OCEÁNIÍ

Začarované město

Za onoho času, kdysi dávno, žil v Arábii mocný král a ten měl zázračný talisman, který mu skýtal výsadu poroučet džinům. S jejich pomocí si postavil metropoli, jež se stala jedním z divů arabského světa. Velikostí a nádherou předčila samy Théby – byla tajemná, magická, přímo stvořená pro báje a pohádky. Král jí dal jméno Petra.

Srovnání s jinými městy se Petra naprosto vymykala. Ležela uprostřed drsného horstva v srdci holé divočiny země Edom, jižně od Mrtvého moře. Najít ji mohl jen ten, kdo znal kraj dokonale, neboť přístup k ní byl skryt v horském úbočí. Tam byl ve skalní stěně úzký otvor, který vedl do hluboké, temné soutěsky, a teprve na jejím konci se přišlo do vlastního sídliště.

Kdo se však jednou do Petry přece jen dostal, nemohl se na ni vynadívat. Octl se mezi ohromnými, nad všechno pomyšleni krásnými a vznešenými paláci a hrobkami, které byly dlátem a paličkou vytesány do jednolité skály.

Ale petrejský panovník se pořád nezabýval stavbou přebytků mrtvých a bohů. Kromě toho, že vládl zlým mocnostem, terorizoval širý kraj jakožto nejobávanější lapka v celé Arábii. Jeho loupeživé roty vyrážely ze skryté rokle a zaháněly mimojdoucí karavany do nedobytné pevnosti, kam za nimi nemohli žádní pomsty chtiví pronásledovatelé, ani kdyby jich byla celá armáda, poněvadž průchod ve skálách byl tak úzký, že ho proti čtyřem tisícovkám dokázali uhájit čtyři bojovníci. Z města se stalo opevněné skladiště naplněné pohádkovým množstvím zlata, perel, hedvábí...

Zpupnost Petrejských, sycená bohatstvím a mocí, neznala mezí. Podmanili si všechny okolní národy a s válečnými zajatci neměli slitování: ranami bičů je honili k hlavnímu oltáři, vztyčenému na Bohoslužebné výspě, vypínající se nad Okolím, a mordovali je po tisících na počest svých nenasytných božstev. Mezi oběťmi vládců Petry byli také sochaři a jiní umělci z Atén. Stále nádhernější chrámy rostly jako houby po dešti, stavby navržené a se zázračnou

dokonalostí provedené v gigantickém měřítku – všechny v neporušeném pískovci – díky řecké geniálnosti.

Petřejští, pyšní v životě, byli ještě pyšnější ve smrti. Jejich největší starostí se stalo budování hrobek. Každý šlechtic považoval za svůj životní úkol dát si v rozpálených skalínách vytesat náhrobek oslnivější a velkolepější, než měl souseď. Vyhlodat v kamenných stěnách krypty hluboké, vysoké a široké jako palác Šalomounův, to byl úkol pro džiny, ale vytesat z jednoho kusu vzosné arkády a lehounké římsy a ladné sochy na průčelích dokázaly jen citlivé ruce Helénů.

Jak daleko mohl s pomocí džinů, nadaných obří silou, dospět tento statečný a uměnilmilovný lid na cestě ke slávě, která by zastínila slávu bohů, kdyby ho král, pramen jeho moci, nebyl nakonec uvrhl svou ješitností a zpupností do záhuby!

Vladař pozoroval, jak se pomníky aristokratů den ze dne zvětšují a jsou pořád honosnější. Ta okázalost ho rozčilovala čím dál tím víc, čím dál tím víc žárlil, až mu jednoho dne došla trpělivost a v záchvatu zuřivého vzteku rozkázal poddaným džinům a umělcům, aby mu vytesali mauzoleum, jaké svět ještě neviděl, a také nikdy neuvidí, chrám, v jehož stínu nutně pobledne všechno, co bylo vytvořeno pro vazaly, tak jako blednou hvězdy ve světle měsíce. A musí to být výtvar formou, barvami i výzdobou tak velkolepý, aby se každý, kdo jej spatří teď nebo kdykoli jindy v budoucnu, do něho zamiloval a nezapomněl na něj do konce svých dnů.

Tak kázal imperátor a jeho slovo se stalo skutkem. Z mohutných skal vyvstal zázrakem náhrobní chrám z jediného kvádru, monstrózní, ale přesto něžný, dokonale, klasicky krásný, báseň ze zářivého kamene, vize žhnoucího západu slunce, zhmotněná feidiovskou rukou do rudorůžového pískovce.

Jakmile se panovník na to dokonalé dílo podíval, zamiloval se do něho neméně než všichni ostatní, kteří se do něho měli zamilovat teď nebo kdykoli jindy v budoucnosti. Potom ze strachu, aby si některý sok nedal postavit památník ještě spanilejší, obětoval bohům stavitele, z jehož inspirace tahle krása vznikla, a další předhánění v tomto oboru zakázal.

Do Petry proudili příslušníci porobených národů, aby zhlédli architektonický skvost, který sice nasadil korunu dosavadním zázrakům, ale zároveň se brzy stal králi osudným. Šlechta totiž samozřejmě záviděla vladaři pomník předčící a dokonale zastiňující všechny ostatní, spikla se proti němu a zavraždila ho.

To byl ovšem čin dokonale nerozvážný. S tyranovým životem zanikla i moc Petřanů nad džiny. Jedině on znal tajné kouzlo, které je drželo v porobě.

Když dotlouklo srdce jejich pána, byli džinové svobodni. Všichni ti strašní démoni rázem zpřetrhali pouta, jež je vázala k nenáviděným lidským velitelům, a jediným magickým slovem začarovali celé proslavené místo, na jehož rozkvětu se tolik podíleli.

Přešla staletí, ale Petra je pořád začarovaná, za celou tu dobu se nezměnila. Stejně jsou její hrobky a svatyně, stejně hrdý a překrásný je palác smrti, který si dal vybudovat její marnivý, ctižádostivý mocnář – všechno, všecinko tu stojí tak jako v den, kdy pomsty lační obři vyřkli kouzelné zaklínadlo. Beze změny zůstaly i paprsky zapadajícího slunce, které v oné chvíli oblévaly město, i ty jsou začarované. Dodnes září na jeho zdi s neztenčenou mírou slávy. A jak král poručil, ještě i nyní se každý, kdo uvidí nadpozemskou krásu jeho chrámu, do ní zamiluje a do nejdelší smrti na ni nezapomene.

Co jsem vyprávěl, je pravda pravdoucí. Můžete mi důvěřovat, protože jsem viděl Petru na vlastní oči. Stál jsem před jejími zakletými domy a prohlédl si je zblízka...

Do Petry jsem se dostal s Moyem na svém aeroplánu, na *Létajícím koberci*, po putování velice vzrušujícím a romantickým. Z Jeruzaléma jsme zamířili na jih k Egyptu. Od Suezu jsme letěli tři hodiny přímo na východ nejprve podle základny trojúhelníkovitého poloostrova Sinajského a pak dál zemí Edom. Petra se nám příliš dokonale skrývala v bludišti skalnatých kaňonů, než abychom ji mohli najít ze vzduchu, zato byla dobře viditelná oáza Maán, odkud tam není daleko. Příčný kurs se změnil ve spirálu a *Létající koberec* se snesl k zemi.

Za průvodce do začarovaného města se nám nabídli dva beduíni, kteří nás ujišťovali, že mají pro strach z petrejských duchů uděláno. Rozbřesk příštího dne zastihl Moye a mne již u tajného vchodu do

tajné chodby. Tady jsme beduíny propustili, protože by se nám protivilo putovat říší pohádek za doprovodu „Vlevo vidíte...“, „Vpravo vidíte...“

Ve fantasticky rozezklané okolní krajině lze průrvu minout a vůbec ji nepostřehnout. Přístup k ní prozrazuje jen Mojžíšův pramen, týž, který prorok vyčaroval kouzelnou holí a z něhož otevřeným údolím crčí potůček náhle zahýbající přímo do úbočí hory.

Kráčeli jsme po proudu mohutnou puklinou ve skálách, sevření stometrovými útesy, mezi nimiž není vidět slunce nikdy a kousíček oblohy jen výjimečně. Zlovlné valy působí dojmem, že jen čekají, až mezi ně vstoupí lidská bytost, aby pak mohly zlikvidovat proužek prostoru, který je odděluje, a rozdrtit bezmocnou oběť napadřt.

Čím hlouběji jsme do toho hrůzostrašného chřtánu pronikali, tím víc jsme na každém kroku váhali, tím větší neklid se nás zmocňoval. Stačilo rozpažit, a dosáhli jsme na obě stěny současně. Tu a tam příšeří houstlo v soumrak. Tohle není vchod pro smrtelníky, nýbrž pro muslimské afrity a démony, kteří se štítí denního světla a spolu s netopyry žijí v nepřetržité temnotě. Je to začarovaný vchod do začarovaného města. Vzduch se v něm nepohne, květinka tu neroste..., tady ve světě, který zkameněl a zpustl před mnoha staletími.

Přítom je jasné, že to zde takhle nevypadalo vždycky. Kamenné kvádry, jimiž je dno rozsedliny vydlážděno dodnes, nesou stopy mnoha noh, zdi lemují výklenky pro oltáře, na nichž stávaly sochy božstev. Tudy proudilo sem a tam bohatství Arábie; pomalým, rytmičtým krokem se kolébaly nikdy nekončící šiky karavan s horami hedvábí a kupami perel; roklinu oživoval klapot koňských kopyt dvorské kavalkády, vracející se z Jeruzaléma, vozkové práskali na rachotících vozech bičem a z plna hrdla křičeli do hemžících se davů: „Udělejte místo!“

Kradli jsme se klikatým zářezem přes půldruhého kilometru, co krok, to ponuřejší, chmurnější, strašidelnější šero mezi útesy > sblížujícími se nám nad hlavou pořád víc a víc.

A pak se znenadání za jednou zatáčkou vyloupila z temnot oslepicivě zářící záplava růžového světla, linoucího se ze skály v

soutěsce kolmé na tu, kterou jsme se ubírali, a dopadla na naše drobné postavičky jako úder vedený žezlem boha slunce.

Nezmohli jsme se na víc, než že jsme stáli a s očima dokořán civěli na konec zlověstné škvíry, kde jsme viděli něco, co jsme považovali za přízrak, za div zhmotnění světla a krásy. Přízrak na sebe vzal tvar a stal se skutečností – chrámem, reliéfem, kamejí vyřezanou z korálově rudé skály, zdvihající oslnivě nádherné čelo do závratné výšky. V první chvíli jsme se ani nepokoušeli si ten rajský zjev vysvětlit. Prostě jsme se dali zaplavovat skvostností, která na nás dopadala a připomínala slávu vycházejícího slunce.

Tenhle vzácný šperk, usoudil jsem, nemůže být nic jiného než hrobka vytvořená na rozkaz vládce starověké Petry, géniem řeckého umění a silou džinů... „chrám, v jehož stínu nutně pobledne všechno, co bylo vytvořeno pro vazaly, tak jako blednou hvězdy ve světle měsíce, mauzoleum, jaké svět ještě neviděl, a také nikdy neuvidí“. To přikázal panovník, a umělci i džinové uposlechli, vypravuje pověst, a z temně růžové skály vyvstala katedrála z jediného bloku, kolosální, a přece bez chybičky, báseň z planoucího kamene, do vteřiny zakletý zářivý západ slunce, ztvárněný feidiovským umem tak, „aby se každý, kdo ten výtvar spatří teď nebo kdykoli jindy v budoucnu, do něho zamiloval a nezapomněl na něj do konce svých dnů“.

Stačil mi jediný pohled, a hned v prvním okamžiku jsem podle králova přání pocítil, jak si mě magická kvintesence jeho ryzí krásy mocně získává.

Stephens, odjakživa víc muž činu než snílek, zůstal mnohem chladnější. Viděl, že průčelí je vysoké padesát a široké třiatřicet metrů, že vlastní krypta ční do výšky více než dvanácti metrů a její podlahová plocha měří skoro čtyři čtvereční metry, že strop podpírají docela pěkné korintské sloupy, že jejich hlavice jsou podobně jako architráv i římsy a kopule vyšperkovány složitou kamennou výzdobou – girlandami a květy, serafy a bohyněmi, provedenými v jemném reliéfu, a že je všechno, úplně všechno vytesáno v pevné skále.

Já však podrobnosti neanalyzoval. Celek mi připadal jako typická kreace nadpřirozených sil. Jak jinak by se dalo vysvětlit, že se fasáda

může měnit sluneční zář v kamenný požár? Co jiného kromě černé magie mohlo vdechnout do pískovcového útesu korálové zbarvení tak zářivé, tak živé? O ničem jsem nerozumoval, bral jsem všechno na vědomí bez pochybovačnosti, jako člověk vnímá duhu rozklenutou nad cimbuřím mračen nebo měsíc na hladině moře.

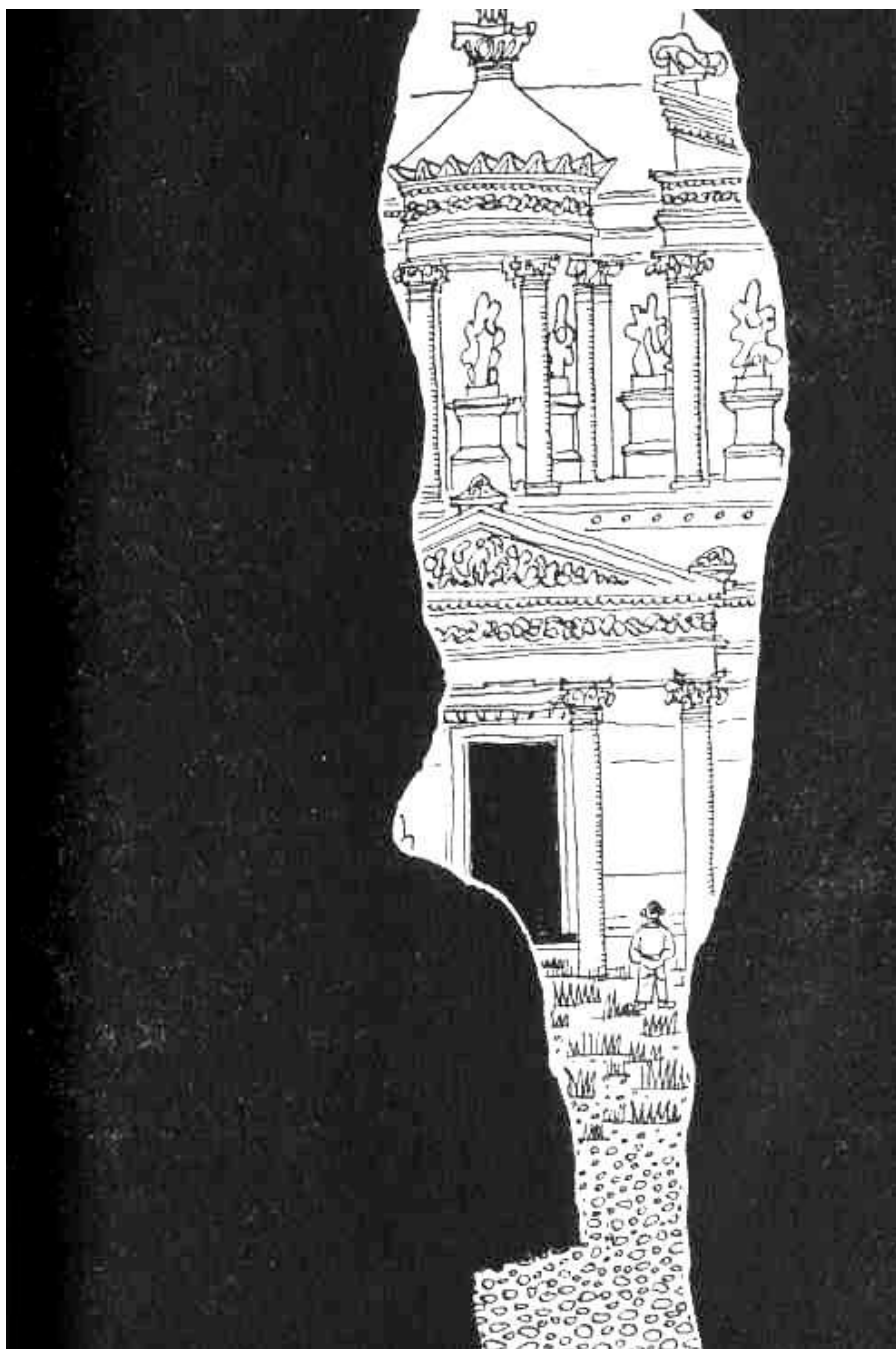
Sice neradi, ale přece jen jsme královskou hrobku opustili a pokračovali v objevech.

Příčná rokle, na jejímž začátku stála, nás zavedla do jádra Petry. První úžlabina se skoro doslova podobala tunelu ve skálách; naproti tomu druhá, široká přes šedesát metrů, byla prosvětlena sluncem a poskytovala ničím neomezený výhled na nebe. Vroubily ji chrámy jeden za druhým, nekonečné dvojřadí chrámů, stejně vytesaných jako vladařův památník z monolitního pískovce fascinujícího lesklostí a rozmanitostí odstínů. Ve vnitřních prostorách kameníci plně využili přirozeného koloritu skal a dosáhli na stěnách a oltářích i stropích efektů, na jaké by musel být hrdý i největší umělec. Šlo nepochybně o náhrobky panstva. Není divu, že se král obával jejich uchvacující nádhery a že na to, aby je přetrumfl, potřeboval všechno své bohatství a mocenskou autoritu.

Petra však nejsou jen prolákliny a úzké propasti lemované chrámy. Údolí před námi se záhy rozšířilo v obrovský, přes tři kilometry široký amfiteátr, obehnaný přímo fantasticky vysokými strmými útesy, naprosto holými, naprosto nepřekročitelnými. Než bylo město začarováno, žili v tomto kotli lidé, kteří se věnovali převážně olupování karavan, hromadění pokladů a stavbě ohromujících skalních paláců.

V náručí vši té vznešenosti a parády jsme strávili s Moyem několik dní šplháním po skaliskách, posetých hrobkami, a výstupy na posvátnou Bohoslužebnou výspu s obrovskými oltáři, z nichž před staletími tekly oceány krve z masakrovaných válečných zajatců, zaživa obětovaných bohům.

V Petře nezůstal ani koutek, který bychom neprozkoumali. Ale celý ten čas mi nejvíc tanul na mysli korálový div královského mauzolea. Neustále mě lákal a zastiňoval všechny ostatní zázraky začarovaného města. Chodil jsem na tajná dostaveníčka s ním každý

den, až jednou, když na tu kamennou nádheru svítil úplněk, vypravil jsem se k ní prvně v noci. Vyklouzl jsem ze sluje, v níž jsme tábořili, a krácel sám ulicí vznešených pomníků, vedoucích k onomu kletou klenotů.

V měkkém stříbru noci vypadaly ještě krásnější než ve dne, ale zároveň naháněly hrůzu. Vznikly jako útulek smrti, ale teď se podobaly spíš strašidelným příbytkům zlých sil z onoho světa, fantómů dosud aktivních a slídících po kolemjdoucích uhrančivými pohledy.

Přesto jsem pronikal do začarovaného úvalu dál, vytrvale jsem krácel mezi nestvůrně vysokými stěnami, lemujícími černá jezera tmy, která se střídala s kalužinami měsíčního světla. Zkusil jsem si tiše pohvizdovat, abych duchy odehnal z cesty a ukázal skrytým démonům, že se nebojím.

Pískal jsem si, ale lehko u srdce mi na té pouti za rendezvous při úplňku nebylo.

Zastihl jsem královský chrám změněný, avšak ne k jeho neprospěchu. Planoucí denní krása sice zmizela, zato se mu nyní rozestíral po tváři jas měkčí, něžnější. Předtím jsem se domníval, že nad jeho korálové zbarvení rozpálené sluncem nemůže být nic spanilejšího. Teď jsem poznal, že může – jeho korálové zbarvení ztlumené měsícem. A linout se odtamtud vůně nebo hláhol jásavé hudby, nebyl bych to vzhledem k tajemné magičnosti, kterou chrám oplýval i bez toho, považoval za nic zvláštního.

Abych mohl to nejúchvatnější zjevení lépe přehlédnout, ustoupil jsem na protější stranu soutěsky. Představoval jsem si, co se tu dalo toho dne, kdy se petrejský vládce, rozjitřený palčivou žárlivostí na šlechtice, přihnal k úzkému vchodu do rokle, otvírající před ním náruč slunci. Král ukázal na protější růžově planoucí útes a poručil dvornímu sochaři, aby do něho vtesal místo posledního odpočinku Jeho Veličenstva, exkluzivnější a majestátnější než všechny jiné krypty na světě. Viděl jsem, jak se řecký mistr poslušně uklonil a pak zavolal zotročené džiny. Strach nahánějící, v poutech příšerné skučící obři zaútočili na masívní skálu nebozezy a palicemi. Vylámali z čelní stěny spoustu kubíků červeného pískovce a rychle proudící řada démonů, kteří odnášeli obrovské odštěpky na hřbetě, nebrala konce.

Útes se pod tímto zuřivým náporem postupně formoval – vystávaly sloupy s hlavicemi, sochy rostly.

Konečného opracování nhrubo hotového průčelí se ujaly ruce helénské sochaře, aby je vyhladily a zušlechtily. Obdobné operaci byly podrobeny i vnitřní prostory, hlavní vstupní brána dostala rám z

křehkých ornamentů a slunce výzvu, aby zažehlo hotové dílo plameny svého ohně.

A pak umělec pozval krále na prohlídku. V duchu jsem si kreslil, jak se blíží ve zlatých nosítkách, jak dává zastavit, jak není mocen slova před fantastickým výtvozem – „tvary a barvami tak krásným, aby se každý, kdo jej spatří, do něho zamiloval a nezapomněl na něj do konce svých dnů...“ A skutečně: zamiloval se do něho každý, kdo před ním stanul – a ze všech nejvíc panovník, protože byl opravdový estét.

Avšak spočinula vůbec někdy králova mumie v lůně toho temného sklepení s ozdobnými portály, doširoka zejícími za zářivou kolonádou? Cožpak džinové nezačarovali město v okamžiku vladařova skonu? Zajisté, museli to udělat, jinak by přece růžový a stříbrný sen, který mi teď kynul ve svitu lunny, byl zpustl a obrátil se v trosky už před tisíci lety.

S vděčností, že se tak nestalo, a s pokorou i úctou jsem vzhlížel k subtilní fasádě a uvědomoval si, že takové pocity ve mně nevzbudilo nic už hodně dlouho. Snad jsem si schovával schopnost holdovat zjevení krásy až na tuto tajuplnou hodinu... „Mlčící, věčný, překrásný, pustý... mlčící, věčný, překrásný, pustý...“, tak o tomto chrámu promluvila inspirace nitra básníkova, ale nyní jako by ten verš vycházel ze srdce mně, jako bych jím vzdával poctu a projevoval oddanost já...

Od oné pamětihodné noci uplynuly už dlouhé měsíce. Setkal jsem se s jinými věcmi a jevy, pro něž jsem zahořel nadšením. Avšak do smrti nezapomenu na jednu z největších lásek svého života, na začarovaný korálový zázrak, osamělý v měsíční noci, opuštěný v čase.

Hadži Halliburton

Od doby, kdy jsem začal číst historické a zeměpisné knihy, stalo se mou ctižádostí vykonat pouť do Mekky.

Neodradila mě ani skutečnost, že nevěřící jsou přísně vyloučeni ze Svatého města a trestáni na hrdle, jsou-li v něm chyceni.

Nevzdal jsem se svého snu, ani když jsem se dověděl, že všichni nevěřící, kterým se podařilo dostat se do Mekky, měli znalosti, které mi úplně chyběly: podrobnou znalost arabské řeči, zvyků, mravů a pověr, čímž od sebe odvraceli veškerou pozornost.

Mluvím o nevěřících. Asi padesát Evropanů, kteří se vzdali křesťanství a přijali islám, vykonalo pouť bez zvláštních nesnází. Jejich přestup na víru byl často proveden jen naoko, ale měli alespoň dostatečnou znalost vnějších forem mohamedánského náboženství, takže přesvědčili církevní autority, že to myslí doopravdy.

Pokud vím, ještě nepřišel žádný nevěřící do Mekky jen proto, že se tam chce podívat, a neměl přitom nejmenší náboženské a jazykové znalosti.

Věděl jsem o tom, ale myslel jsem si, že budu výjimkou. Přemohlo mě pokušení podívat se do zakázaného města. Byl k tomu právě nejprůhodnější čas, protože poutní období, trvající jeden měsíc, bude právě v plném proudu, až se tam dostanu.

Každý muslim, který dojde do Mekky přesně v den Mohamedova útěku a vykoná předepsané obřady, má právo užívat titulu Hadži před svým jménem (tj. ten, kdo vykonal *hadž* – pouť). Tento titul mu zaručuje čest a výjimečnou úctu na celý zbytek života, ať je jeho kasta jakákoli.

Výročí nepřipadá každého roku na stejný den, neboť arabský rok je o jedenáct dní kratší než náš a je rozdělen na dvanáct lunárních měsíců, které mají každý přesně 29 a půl dne. Proto se datum pouti opožďuje každý rok o jedenáct dní; za třiatřicet let úplně vystřídá všechna období. V roce, kdy jsem navštívil Hedžas, Svatou zemi muslimů, jejímž hlavním městem je Mekka, připadly svátky na březen. V posledních patnácti letech cestovali poutníci do Mekky v šesti nejžhavějších letních měsících. Museli přetrpět nemoci, blechy, nákazu a nesnesitelné vedro. V následujících patnácti letech se datum bude pozvolna pohybovat zpět šesti chladnějšími měsíci – a to je vyhlídka, za kterou je vděčen celý muslimský svět.

Pouť je vlastně jedinečná a významná mezinárodní událost. Příslušníci stovky národů, mluvící stovkou rozličných jazyků, se každoročně shromažďují na tomto místě, aby uctili jednoho Proroka a jednoho Boha. Odkládají své národní kroje a oblékají stejnokroj,

sestavající ze dvou tureckých ručníků, nazvaných *ihram*. Všichni poutníci vypadají v tomto skromném obleku stejně. Zmizí v něm hodnost, bohatství i národnost. Král a žebrák, světec a hříšník, indiští rádžové, mezkaři z Maroka i polonazi súdáňští černoši jsou uvedeni na stejného jmenovatele. Jenom nevěřící pohané zůstávají v opovržení a jsou vyloučeni.

Putování do Mekky se datuje od roku 622 našeho letopočtu. V tomto roce byl prorok Mohamed donucen svými zbožňujícími vyznavači, aby si zachránil život, uprchnout z Mekky (svého rodného města, kde deset let hlásal nové náboženství) do Medíny, sto osmdesát kilometrů na sever, kde ho ukryli stoupenci jeho víry. Mohamedánský kalendář, který čítá jen 354 dny v roce, začíná tímto rokem, právě tak jako náš začíná narozením Kristovým.

Pro 200 miliónů lidí, roztroušených od Filipín a Jávy až do Nigérie a Maroka, je naše století stoletím čtrnáctým, nikoli dvacátým. Od roku 622 až dodnes vykonávají tisíce mohamedánů ze všech muslimských zemí pouť do Mekky v čas výročí tohoto úniku, aby vykonali třídní pobožnost – a získali tak vykoupení hříchů. Do roku 1930 nebylo nikdy poutníků méně než 200 000. Dnes je jich pouze jedna pětina.

Žádný nevěřící nešel do Mekky tak špatně připraven na zdolávání překážek jako já. Nedovedl jsem vyslovit ani přečíst jediné arabské slovo. Vypadal jsem v domorodém obleku, jako bych se vystrojil v laciné půjčovně na maškarní bál. A pokud se týče muslimského náboženství, byla mou jedinou zkušeností návštěva v hollywoodském ateliéru, kde jsem musel klečat na podlaze „mešity v Dillí“ a odříkávat modlitby. Ale říkal jsem je tak špatně, že „ortodoxní muslimští“ Mexikánci, kteří se mnou stotovali a klečeli vedle mne, prohlédli můj převlek a vyhnali mě na ulici, kde jsem se z ručně malovaných dekorací spasil útekem. Mimo tuto jedinou lekci v islámském ritu jsem neměl žádnou zkušenost, jak se chovají zbožní mohamedáni.

Měl jsem nekonečně malou naději, že se do Mekky dostanu. Naopak, byla tu téměř absolutní jistota o opaku.

Ale nepřestával jsem spoléhat na to, že mě trochu důvtipu, odvahy, štěstí a pár cigaret, nabídnutých strážci, dovede až do mešity v Mekce.

Jel jsem vlakem přes Káhiru do Suezu a tam jsem vstoupil spolu se stovkou poutníků na rudomořský parníček a zamířil k Hedžasu. Po čtyřech dnech plavby se objevila na horizontě Džidda, přístav pro Mekku – město ležící přímo na pobřeží, obklíčené zdí uplácanou z bláta a korunované minarety. Od pobřeží se odpoutala flotila arabských člunů a vyjela nám naproti. Do nich se stěsnali poutníci ve svých zářivě bílých tureckých ručnicích i se zavazadly. Džidda kypěla muslimy, kteří se připravovali na cestu do Svatého města, ležícího čtyřicet pět kilometrů ve vnitrozemí. Na každého už čekal v přístavu arabský agent zvaný *mutawwif*, aby ho provázal, naložil na autobus nebo na velblouda.

Ihned jsem se snažil nalézt *mutawwifa* i já, abych si usnadnil putování. Jen dva nebo tři z nich uměli trochu francouzsky nebo anglicky. Ale jakmile se dověděli, že nemám poutnický cestovní pas a že nejsem obrácený na víru a neznám ani zbla z muslimské víry, nejenže mi odepřeli pomoc, ale dokonce i zmařili jakékoli úvahy o tom, že by mi pomohli. Nepohnuly jimi ani cigarety a peníze, ani láhev visky. Připouštěli, že za starých časů by se možná podobný plán povedl. Ale teď, pod kontrolou fanatických Wahabů, je přístup do Mekky obsazen ostražitými a nepodplatitelnými vojáky, kteří bedlivě prohlížejí a vyslychají každého, kdo chce projít. Mimoto mě ujistili, že v Mekce číhají všichni muži, ženy i děti na každého podezřelého cizince. Zbývá tedy jen jediná možnost, chci-li opravdu vykonat pouť: jet zpátky do Káhiry nebo Jeruzaléma, naučit se arabsky, seznámit se se základy učení koránu, vykonat zkoušku před staršími v mešitě, a tak se oficiálně stát muslimem. Pak dostanu pas a budu smět vejít v poutním čase do všech svatých zákoutí v Mekce i v Medíně. Všechno snažení dostat se do Mekky pokradmu by však bylo čiré bláznovství.

Bylo jasné, že *mutawwifové* mi nepomohou. Proto jsem se rozhodl, že si pomohu sám.

Nejprve jsem si koupil *ihram* v domorodém bazaru. Nikdy bych se nedostal do Mekky ve své jasně modré košili, flanelových

kalhotách a baretu. Ovinul jsem si ručník *rida* kolem ramenou a ručník úkolem pasu a nohou. Koupil jsem si také předepsané opánky a šňůru modlících korálek. Klobouky jsou nepřipustné, ale našel jsem deštník (bílý – na znamení čistoty), který je zcela ortodoxní. Vak, který jsem měl přes rameno, obsahoval jídlo, peníze a fotoaparát.

Poutnická uniforma byla velmi pohodlná. Ale toto pohodlí jsem musel vykoupit příslušným chováním, ve shodě s *ihramem*. Jste-li oblečen ve stejnokroji, nesmíte se hádat, ať na vás kdokoli jakkoli dotírá, nesmíte užívat silných slov, musíte zavrhnout veškeré tělesné chtíče a jejich projevy, nesmíte vztáhnout ruku na život – lhospojno v jaké formě – moskyti, blechy a vši jsou obzvláště nedotknutelní. Nikdo se nesmí drbat ze strachu, aby nepoškodil nějaké Alláhovo stvořeníčko. Naštěstí tu není žádný předpis proti užívání prášku proti hmyzu, čímž je dovoleno blechám zemřít na akutní poruchy v trávení.

Zahalil jsem se pečlivě do zbožného roucha a zkoumal jsem, zda se můj úbor neliší v nějaké nepatrné podrobnosti od stejnokrojů ostatních čtyřiceti tisíc poutníků. Uvědomil jsem si však, že jsem asi mezi davem Arabů, Javánců a Súdánců stejně nápadný jako stříkačka na pohřbu; po několika týdnech, které jsem strávil prostovlasý v Palestině a na moři, mi vyrudly vlasy téměř do běla a můj obličej byl červený jako cihla.

Abych zmírnil tento dojem, měl jsem s sebou dvě libry stříbrných *bakšiů* a dvanáct balíčků cigaret. Brzy po příchodu do Džiddy jsem musel předložit policii doporučující dopis hedžaského konzulátu v Káhiře a dostal jsem lístek, který mi dovozoval, jako projev obzvláštní přízně, vykonat *jednu cestu autobusem v doprovodu* do vesnice Bahia, na půl cesty mezi Džiddou a Mekkou. Patnáct mil za Bahiou a osm mil před Mekkou leží Šimajze, pečlivě střežená brána do svaté oblasti. Se zvláštním povolením místo poutního pasu se dostanu až do Bahie. Dále budu spoléhat na své štěstí a anděla strážného.

Východištěm z Džiddy do Mekky byla mekská brána, za kterou jsem spatřil divoký zmatek. Zdálo se mi, že celý svět je na cestě do Svatého města. Ozývalo se tu funění a mečení několika tisíc

velbloudů, rozmrzelých nad těžkým nákladem, hýkání nespočetného množství oslů a ostré houkání autobusů, přečpaných cestujícími, které si razily cestu mezi houfem lidí a zvířat.

Dlouho a vážně jsem uvažoval o dopravním prostředku pro šedesátikilometrovou cestu do Mekky: má to být velbloud, či autobus? Můj průkaz sice říkal *autobusem a v doprovodu*, ale je víc než pravděpodobné, že nikdo nebude prohlížet můj průkaz dřív než v Bahii. Proto jsem si mohl vybrat dopravní prostředek podle své chuti. Nejprve jsem se rozhodl pro velblouda. Je to nejběžnější doprava, ale trvá den a dvě noci. Kdežto autobus je tam za tři hodiny. Ani velbloudí sedlo (*lowdav*), zvané *šugduf*, se mi nezamlouvalo. Je to dvojitý koš, který se komíhá po obou stranách hrbu. Koše jsou z třtiny a vrbového proutí a každý je určen pro jednoho cestujícího; oba koše musí být naráz obsazeny i opuštěny, jinak sklouzne těžší košík nevyvážen ke straně. Klopýtne-li velbloud, sletí často oba cestující prudce na zem.

Takto cestuje asi polovina poutníků, obzvláště ti, kdo jsou chudí a zbožní. Jízda do vzdálenosti jednoho kilometru by byla dobrým sportem, ale strávit dvě noci v těchto křečovitě se zmítajících posadách se mi zdálo strašlivě dobrodružné.

Zahalil jsem se tedy do své posvátné bělosti a vstoupil jsem do autobusu, kde bylo dvacet cestujících. Arabští řidiči musí prohlédnout všechny lístky a pasy, než vyjedou z Džiddy. Ale můj řidič měl hrozně naspěch, protože musel zpátky pro další náklad. Podíval se na můj průkaz, uviděl stanici Bahia, a ve spěchu a hluku si nepovšiml poznámky o *doprovodu*. Ve skutečnosti však asi neuměl přečíst nic jiného než jména vesnic, ležících podél cesty do Mekky.

Všech dvacet poutníků se těsně namačkalo v autobuse. Víc než polovinu cestujících tvořili Javánci, kteří nemluvili o nic víc arabsky než já; a tři Syřané měli tak světlou pleť, že mohli být pokládáni za španěly nebo Siciliánce. Proto jsem v této skupině nevynikal tak nápadně, jak se dalo předpokládat; přestal jsem se jich nedůvěřivě stranit, když jsme po několika kilometrech jízdy po rozmlácené pouštní silnici utvořili se svými ranečky a deštníky nerozmotatelnou spletenici.

Míjeli jsme proudy cestujících. Mekka na noc vzrostla z 20 tisíc na 40 tisíc obyvatel. Celé toto houbovitě vzrůstající osazenstvo i se zvířaty muselo být živeno a jediná dopravní cesta vedla z Džiddy, od moře. Nákladní automobily s obilím a konzervovanými potravinami se probojovávaly těžce kupředu; a karavany velbloudů, dosud hlavní dopravní prostředek, se táhly v jedné nepřerušené čáře podél cesty do Mekky a zpět. Stovky poutníků šly pěšky – protože tito chudáci neměli ani na jízdné na velbloudu. Vlekli se těžce s ranci na hlavách. Jejich sněhobílé roucho pomalu žloutlo prachem.

Mezi oběma městy se táhne nekonečná písečná poušť, kde neroste ani strom. Na každém návrší stojí zřícená turecká pevnůstka, odkud kdysi turecké vojsko chránilo poutníky před hordami lupičů, kteří nemilosrdně olupovali pocestné. Je podivné, že předchozí vládce Hedžasu, král Husejn (jehož armádu vedl za světové války plukovník Lawrence a Husejnov syn princ Faizal úspěšně proti Turkům), byl obviněn z toho, že posílal špehy, aby vyslídili bohaté

pocestné. Potom, podle místních pověstí, vysílal král své vlastní lupiče, aby je napadli.

Za vlády nynějšího ortodoxního krále íbn Sauda je neslýchané, že by poutníci byli nějak obtěžováni. Žádný z poutníků se nestrachuje o peníze na cestě do Mekky o nic víc než v zemi, z které přišel.

Můj autobus se prodíral kupředu, hledal si cestu písečnými pahorky a kodrcal přes ně velmi nepříjemně, přestože byl dokonale zatížen. Vítr vanoucí z pouště nás rozpaloval svým dotekem. (A to byl teprve březen! Jaké je tu asi vedro v červnu!) Jeli jsme k Bahii ve velkém písečném mraku. Je to vlastně jen řada chatrčí, vystavěných podél cesty. Většina z nich jsou jídelny a „hotely“ pro pocestné, kteří cestují pěšky nebo na velbloudech a chtějí přerušit cestu. Deset měsíců v roce je vesnice polomrtvá, když však začnou přicházet poutníci, překypuje životem.

Před strážnicí museli všichni cestující vystoupit a dát si orazítkovat pas místním úředníkem. Jinak jim nebude povoleno cestovat do Šimajze.

Byla to náhoda, že jsem se o tom dověděl před svým odjezdem z Džiddy. Věděl jsem, že by mě poslali zpátky, kdybych ukázal svou propustku. A proto místo abych šel do kanceláře, přešel jsem ulici mezi davem lidí a mezků a vpletl jsem se do pekařského krámku, kde jsem se ihned ztratil ve zmatku zahalených těl. Když se ostatních devatenáct cestujících nacpalo znovu do autobusu s orazítkovanými pasy v kapsách, vecpal jsem se tam také, ale v kapse jsem měl několik kousků pečiva. Když mě uviděl řidič, myslel si asi, že mi stráž dala povolení k další jízdě. Ať tomu bylo jakkoli, jel jsem dál.

Bylo to přímo nesmyslně lehké. Ale nedoufal jsem, že budu mít ještě jednou takové štěstí.

Dalších dvacet tři kilometrů v přečpaném autobuse, který míjel nekonečné řady poutníků a velbloudů, nás dovedlo do Šimajze. To je poslední hranice pro nemuslimy a je vyznačena dvěma obrovskými kamennými sloupy. Hned za nimi je hrob matky Prorokovy.

K svému velkému zklamání jsem upozoroval, že tu není žádná vesnice a žádný kypící dav bíle oděných lidí, v kterém bych se ztratil – byla tu pouhá strážnice jako na každé jiné hranici.

Neměl jsem ani nejmenší nápad, jak bych se dostal dál; spoléhal jsem na přímý zásah a pomoc křesťanského nebe. Možná že nějaký presbyteriánský anděl skolí a rozežene pohanské strážce a uvolní cestu bývalému žáku nedělní školy.

Autobus se znovu zastavil a všichni vystoupili k prohlídce. Ihned, jakmile jsem spatřil strážce, začal jsem se obávat nejhoršího. Byli to vojáci kmene Wahabi a tvářili se velice přísně. Rázem jsem pochopil, že nemá žádný smysl vyrukovat se svou propustkou, ani zůstat nepozorován v autobuse jako v Bahii; tentokrát prohledají přísně každého cestujícího.

Se strážemi to tedy vypadalo beznadějně. Moje poslední naděje byla nechat odjet autobus a pokusit se dohodnout s hlídkou o samotě. Nemělo by smysl hádat se s nimi v přítomnosti všech ostatních... Ostatně do Mekky v případě, že se mi podaří přejít přes hranici, je už jen třináct kilometrů daleko.

Když autobus odejel, obrátily wahabské strážce svou soustředěnou pozornost na podivného poutníka, který jim zbyl. Ptali se, kde mám

pas, a já jsem jim odevzdal všechno, co jsem měl. Podívali se na propustku, kde stálo:

Majiteli průkazu se dovoluje vykonat jednu cestu autobusem Mekka – Bahia v doprovodu. Pak se podívali s jistým údivem na mne – a pak s ještě větším údivem na můj poutnický úbor – a nakonec se podívali zmateně jeden na druhého. Ještě nikdy se nesetkali s někým, kdo by byl tak dokonale vystrojen, kdo by měl všechno – až po bílý slunečník – ale žádné povolení.

Začali mě bombardovat otázkami – arabsky, ovšem. Odpovídal jsem cigaretami. Telefonovali hlavnímu stanu, co mají dělat. Poradil jsem jim, aby si vzali bakšiš a poslali mě dál do Mekky.

Ale mé nabídky byly přímo opovržlivě odmítnuty. Wahabové jsou přece svatí muži! Vždyť i kouření za hranicí svatého území je pro ně nevýslovným hříchem. Za kouření, hudbu, fotografování nebo zpívání je Wahabi odsouzen k nejstrašnějšímu mukám pekelným. Když stroze odmítli tabák i peníze, byl jsem v koncích se svými válečnými zásobami. Ale bylo mi už nad slunce jasnější, že mi vojáci odpovědí rázně a nesmlouvavě: NE! na jakýkoli další návrh o vstupu do Mekky, který vznesu v angličtině.

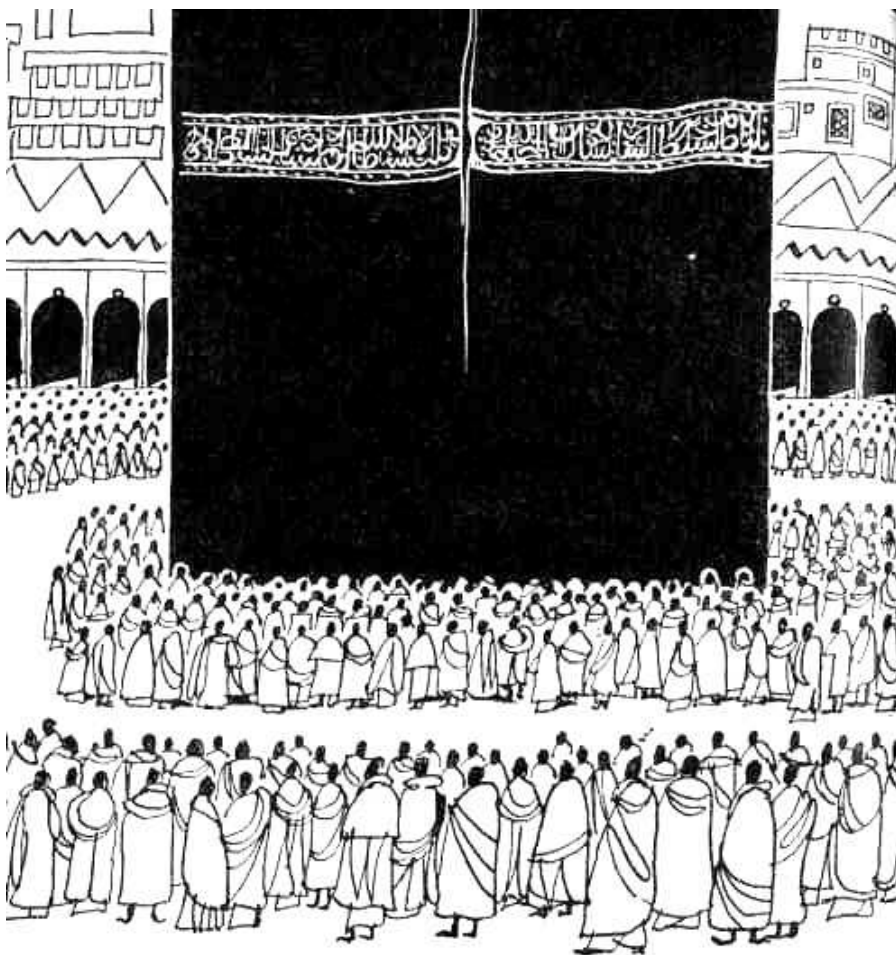
Vzhlížel jsem k nebi o radu, o pomoc. Ale neobjevil se ani mráček, natož anděl. Ve skutečnosti jsem však příliš nepočítal s nebeským zásahem, a nebyl jsem proto příliš rozčarován. Byl to pěkný výlet a viděl jsem pěkný kus země a daleko víc poutníků, než kdybych byl zůstal trčet v Džiddě.

Když strážce poznaly, že jsem se vzdal myšlenky pokračovat v cestě do Mekky, nabídly mi, abych šel k nim do krytu, než pojedou kolem autobus do Džiddy, který mě odveze domů. Podvolil jsem se a přehodil jsem si s královským gestem turecké ručnicky kolem ramenou a posadil se na podlahu strážnice a pokradmu kouřil jednu ze svých cigaret.

Co se stalo s mými spolucestujícími? Jak asi vypadalo to, co mi nebylo dovoleno uvidět?

Po příchodu do Mekky spěchali poutníci rovnou do velikého Haramu – mešity ve středu města. Přišli na obrovský dvůr, obehnaný sloupořadím. Na tomto nádvoří stojí Kaaba, čtverhranný kus kamene o základně dlouhé patnáct metrů a výšce čtyřiaadvacet metrů. Je

odedávna zahalena rouškou z černého sukna. Stavitelem Kaaby byl podle pověsti Abrahám. Byla uctívána už dlouho před vystoupením Mohamedovým.

Každý poutník oděný v *ihram* musí sedmkrát obejít kolem Kaaby za zpěvu zvláštních modliteb.

Pak musí vykonat zvláštní, téměř kilometrový běh mezi dvěma posvátnými místy – opět sedmkrát. Tento běh připomíná úzkost matky Hagary, která běhala po všech sousedech, aby sehnala vodu

pro svého synka Ismaela, umírajícího žízni. Když se vrátila s prázdnýma rukama tam, kde ho zanechala, našla krásný pramen, který vyvěral ze země u Ismaelova boku. Alláh přispěl dítěti na pomoc. Dnes se pramen nazývá Zemzem a jeho voda je nadmíru posvátná. Všichni poutníci z něho pijí a odnášejí si domů jeho vodu v lahvích.

Tyto všechny obřady není však možno vykonávat kdykoli v roce. A za pouhý pohled na ně se ještě nikdo nestane Hadžim. Skutečná pouť nemá svůj cíl v Mekce, ale na posvátné hoře Arafat, dvacet kilometrů od Mekky. Poutník musí dojít k hoře Arafat při východu slunce prvního ze tří posvátných dní, aby si získal poutní milosti. Toho roku, kdy jsem vykonal pouť – do Šimajze, shromáždilo se u Arafatu čtyřicet tisíc lidí. V roce 1927 tu bylo dvě stě padesát tisíc lidí. Je to hora, kde archanděl Gabriel naučil Adama a Evu modlitbám a kde se naši prarodiče opět setkali po vyhnání z ráje a po dlouholetém odloučení.

Ohledně západu slunce musí všichni poutníci přerušit táboření a utíkat co jim nohy stačí na místo zvané Muzdalfa. Tam budou spát. Neboť toto je místo, kde Adam a Eva spolu strávili první noc po svém setkání.

Druhý ze tří dní stráví poutníci házením kamení po ďáblovi. Musí hodit třikrát sedm oblázků na třech místech na zpáteční cestě do Mekky. Jsou to místa, kde ďábel pokoušel Abraháma se Sárrou a Izákem a kde ho zahnal tím, že po něm házeli kamením.

Třetí poutní den je věnován obětování zvířat. Každý poutník, ať je sebechudší, musí obětovat alespoň jedno zvíře. Bohatí muži jich musí zabít stovky. V roce 1930, kdy bylo v Mekce asi 150 tisíc poutníků, bylo zabito přes milion ovcí, koz a velbloudů. Chudým je dovoleno, aby si s sebou odnesli všechno maso, které unesou. Ale 90 procent těchto ohromných potravinových zásob zůstane nedotčeno a musí být spáleno ne kvůli náboženskému obřadu, ale kvůli hygieně.

Tyto obřady nám západníkům nepřipadají příliš duchovní ani povznášející. Ale muslimové jsou jako u vytržení. Pouť jim smývá hříchy napáchané za celý život. Umřít v Mekce a být pochován na posvátném území je zárukou vykoupení a ráje.

V minulých dobách, dříve než se pokročilo k moderním lékařským opatřením, dosáhly tisíce a tisíce této výsady. Cholera a neštovice, které vypukly na planině před Arafatem, zahubily za jeden týden třetinu poutníků. Muslimové museli mít skutečně silnou pohnutku k tomu, aby se odvážili cesty do Mekky, kde řádili loupežníci a epidemie. Putování je teď bezpečnější, ale pro mnoho lidí je to dosud očištec. Každoročně sem přicházejí poutníci, kteří sem došli pěšky až ze střední Indie; nebo ze srdce Nigérie, přes tři tisíce kilometrů daleko. Cesta sem a zpět jim trvá čtyři nebo pět let.

Moje okružní cesta trvala přesně šest hodin. Vrátil jsem se do Džiddy, ale nebyl jsem mrzutý nad svým neúspěchem. Rozhodl jsem se, že při nejbližší příležitosti přestoupím na islám, vrátím se do Hedžasu a půjdu do Mekky, obejdu sedmkrát Kaabu, podívám se na západ slunce u Arafatu, naházím na posvátná místa všechny kaménky, které najdu, a obětuji celé stádo ovcí. A potom, oděn ve svatost, zapomenu na to, že jsem byl zavržen v Simajze, a budu se navždy hrdě zvat – HADŽI Halliburton.

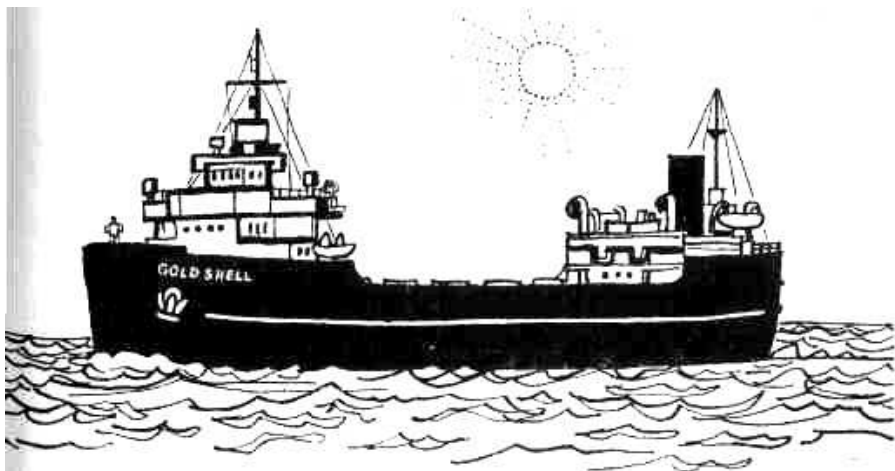
Vyprávění o tygrech

Kalkata v dubnu je jedno ze čtyř nejžhavějších míst na světě – tři ostatní jsou její předměstí. Ač jsem byl nespočetněkrát varován, že indické podnebí je typickou ukázkou výstřední povahy této krajiny a že duben, květen a červen jsou nejnepříjemnější měsíce, nemohl můj zaostalý mozek pochopit, že *jaro* severně od rovníku může být něco jiného než doba ustavičných přeháněk a tajícího sněhu. Tak se stalo, že když *Gold Shell*, loď, na které jsem přijel, pozdravil žhoucí závan, sotva dorazila do Huglí, zvolal jsem: „Ó větre, jeli tohle jaro, podaří se mi vůbec přežít léto?“

Protože jsem tedy dorazil do Indie v době, kdy vrcholilo horké období, byla by mě v mém modrém seržovém obleku záhy zachvátila vzteklina, kdybych se ho byl hbitě nezabavil. Po dlouhém handrkování s domorodým kupcem na městském trhu vyměnil jsem svůj evropský úbor za krátké kalhoty, khaki košili, černou vázanku, korkovou helmici, šest kapesníků, podkolenky a krabičku mýdla. Hrubé stěvícové domorodé výroby, dýmku a hůl jsem si musel koupit,

protože obchodník nechtěl tyto předměty již do výměny zahrnout. Cítil jsem se s holými koleny a v krátkých kalhotách trochu moc nahatý a čekal jsem, že mě co nevidět zavřou pro necudný úbor. Kradl jsem se domů do YMCY postranními uličkami, abych se nesetkal s nikým z *Gold Shell*, protože jsem věděl, že by zatratili bývalého kamaráda z lodi za to, že chodí tak podivínsky oblečen.

Když loď odjela, byl jsem víc než ochoten opustit obyčejnou Kalkatu a odebrat se na návštěvu k vrchnímu řediteli *ocelářské a železářské společnosti Tata* do Džamšédpuru pět hodin na západ od přístavu. V Džamšédpuru jsem nikterak neodmítl pozvání, kterého se mi dostalo. Měl jsem strávit týden v křesťanské osadě (a ještě k tomu podotkl můj hostitel, že je to přímo v srdci Hindustánu a že krajina se doslova hemží dravou zvěří).

Abych se dostal k cíli, do vesnice Dhamtari, bylo nutno pohroužit se ještě o sedm set kilometrů hlouběji do vnitrozemí. I druhá třída byla příliš výstřední pro člověka s tak omezenými peněžními prostředky – as třetí třídou vyhrazenou domorodcům jsem ovšem vůbec nemohl počítat. Když tedy byly obě tyto možnosti vyloučeny, nezbývalo než jet první třídou. Malý úplatek domorodému průvodčímu mi to umožnil až do železničního uzlu Dhamtari, sedmdesát kilometrů od misijní stanice.

Koncem minulého století přišel do této indické provincie doktor J. M. Lapp se svou chotí. Hledali divoké, nedotčené, džunglí vroubené místo, kde by mohli založit misii. Do začátku měli tito dva obětaví lidé jenom odvalu, ale podařilo se jim vystavět misii, která je jedním z nejmohutnějších pramenů dobročinností v zemi. Doktor Lapp dělal třicet let pastýře svému stádu na víru obrácených oveček, ale nebyl jenom zachránce duší; byl zároveň lékařem, chirurgem, soudcem, pastorem, tesařem, strážníkem i poslancem a dnes je ve své obci všemocným pánem – opravdovým bílým maharádžou.

Kolem Dhamtari se prostírá na pět set kilometrů džungle, jenže v květnovém vedru byla tato džungle docela jiná, než si ji obvykle představujeme. Ohromný neobydlený prales ležící na půl cestě mezi Kalkatou a Bombají poskytuje útulek nesmírným stádům divoké zvěře, které vládne tyransky Jeho císařské Veličenstvo Tygr. Domorodci žijící na okraji džungle mají z náboženských důvodů odpor k ničení života v jakékoli podobě a zaútočit na něco zuřivějšího než králík nejsou ochotni. Dovolili tedy obyvatelům džungle žít, množit se a nabývat odvahy.

Měsíc před mým příjezdem počíhal si obávaný tygr za bílého dne u silnice, ani ne kilometr od stanice, na dlouhou řadu vozů tažených buvoly. Vybral si nejtuchnějšího buvola, skočil na něho, zlomil mu vaz a vyrval ho z postroje. Ačkoli bylo domorodců dvacet a tygr sám, neodvážili se na něho. Dovolili banditovi, aby odvedl svou oběť na kraj cesty a podle tygřího zvyku klidně odešel, dokud maso nezchladne a soumrak neoznámí náležitou dobu oběda.

Zatím se o tom dověděl doktor Lapp a v doprovodu jistého pana B..., misionáře na návštěvě, jehož vrozená hrůza před tygry působila, že byl nevalným lovcem, usadili se s puškami na stromech nedaleko zabitého buvola. Přestože mohl tygr tušit, že ho očekávají lidští nepřátelé, přece jen se vrátil k uchystané hostině. Bud byl hladový, nebo mu bylo jedno, zda ho lidé ohrožují. Šel přímo pod strom, na kterém se choulil třesoucí se pan B...

Zchytralý vrah se plouživě a opatrně kradl k zabitému zvířeti. Doktor Lapp pozvedl co nejtíšeji pušku a namířil na plec. Měl již zvíře na mušce – ještě vteřinu, a džunglí by byl zahřměl výstřel. Ale v knize osudu stálo psáno, že teď nastane dramatický okamžik.

Prásk! To nebyla puška – byla to větev, na které se držel nešťastný návštěvník. Snažil se dostat na strom co nejvýše a nejdále od možné srážky. Křehká větev však neunesla váhu jeho těla a zlomila se.

S praskotem a zoufalým výkřikem se zřítíl listím k zemi a spadl ani ne metr před nos udivené bestie. Tygr, který se rychle vzpamatoval z překvapení, cítil v natažené postavě nepřítele, nerozmýšlel se příliš, zařval a vrhl se na ni. Doktor Lapp však nepozbyl duchapřítomnosti. Opožděný výstřel zaburácel a obrovská útočící kočka se zhroutila na svou zamýšlenou oběť mrtva.

Několik dní po mém příjezdu do Dhamtari odjel doktor Lapp z misie na jednu ze svých lékařských inspekčních cest. Sotva odjel, uvědomila si všechna zvířata v džungli, že jediné nebezpečí, jež jim hrozí, jsem já, a považovala to za příznivou příležitost, aby řádila jako posedlá a prováděla všemožné neplechty. Hned za soumraku se odvážil pardál k našemu domu, co by kamenem dohodil, skolil tele a odvedl je na mýtinu o půl kilometru dál. Pardálové se stali rázem v obci velmi neoblíbenými, a protože byl doktor Lapp pryč, přišli obyvatelé žádat o pomstu mne. Tak se mi naskytla příležitost hrát si na velkého ochránce slabých, ačkoli jsem dosud jakživ netřímal žádnou nebezpečnější zbraň než luk a šíp. Nevyznal jsem se valně v puškách, a tak jsem si vybral ze sbírky doktora Lappa pušku na slony, která vypadala nejhroživěji. V doprovodu majitele telete jsem kolem osmé hodiny doklopýtal pod váhou své zbraně ke stromu, který stál asi sto metrů od mrtvol. Bylo už devět hodin, ale pardál nikde. Měsíc (jak podivuhodné věci jsem měl spatřit během tohoto období měsíčního svitu!) se vynořil z mraků a ozářil mýtinu nejasným světlem – po pardálu však dosud ani stopy. Nemohl jsem již na stromě vydržet a chtěl jsem se honby vzdát, když mě nosič popadl za rámě a upřeně se zahleděl na nejasně osvětlený okraj džungle. Vynořilo se cosi černého, přikrčilo se to k zemi a hadovitě se sunulo ke kořisti. Pečlivě jsem namířil, jak jsem se domníval, že se to má dělat. Měl jsem pardála stále na mušce. Když se dostal k mrtvému tělu, zastavil se a věřil. Vtom jsem vypálil. Burácení výstřelu bylo slyšet snad až v Kalkatě. Zpětný náraz srazil mne i domorodce ze stromu. Žuchl jsem k zemi na jedné straně, nosič na druhé a puška na třetí. Třemi poděšenými skoky byl pardál zpátky v

džungli. Nezabil jsem ho a bezmezně jsem sám sebou opovrhoval. Chtěli jsme se přesvědčit, zda zvíře nezanechává krvavé stopy, i šli jsme s nosičem k mrtvé oběti. Shledali jsme, že místo abych skolil pardála, prostřelil jsem velkou díru v masitém boku mrtvého telete.

Byl jsem tak dojemně zkroušen, že doktor Lapp, když se vrátil, uspořádal skutečný lov, abych měl příležitost napravit svou pošramocenou pověst. Asi o patnáct kilometrů hlouběji v džungli bylo napajedlo, kam v tomto suchém období, kdy vyprahly menší rybníky, chodila pít všemožná zvířata, decimetrové stopy kočičích tlap podél okrajů nádrže a tajemně mizící děti z okolních vesnic výmluvně svědčily o tom, že alespoň jeden z návštěvníků nádrže je tygr neobyčejně veliký a smělý.

V posledních čtrnácti dnech přinášeli domorodci doktoru Lappovi stále nové a nové zprávy o tygrově řádění. Doktor se již dávno rozhodl, že ho dostane, a čekal jen na vhodnou příležitost, aby se vydal na válečnou stezku. Celé odpoledne jsem cvičil s mohutnou puškou (nikoli s puškou na slony), z níž jsem měl na lovu střílet. Pálil jsem tak dlouho do terče, až mě modřiny na rameni přinutily přestat.

Dvě hodiny před západem slunce jsme s hostitelem v doprovodu dvou nosičů vyšli z misie a pohroužili se do vyprahlé džungle s úmyslem ulovit Jeho Veličenstvo pana Pruhovaného.

Když jsme tak putovali mezi stromy, zažehlo zapadající slunce západní oblohu a palčivý žár začal chladnout ve večerním větříku. Z kteréosi domorodé vesnice zazníval jasně zvuk bubnu. Snad to bylo šest kilometrů daleko, snad patnáct. Slavila se tam asi svatba, protože se občas k synkopovanému bubnování přidávaly pronikavé tóny domorodé flétny. Na obřad by byla jistě zajímavá podívaná, měli jsme však před sebou lov, jenž sliboval větší vzrušení.

Nemohl jsem se již dočkat nastávajícího dobrodružství a kráčet jsem netrpělivě v čele výpravy. Když jsem byl asi na sto kroků od doktora Lappa, octl jsem se pod stromem se zvláštními zelenými plody. Tu se stalo něco zcela neočekávaného. Bez výstrahy spadla ze stromu ohromná opice a postavila se s vyceněnými zuby a hněvivým mručením na metr přede mne. V listí nade mnou propuklo učiněné peklo vrčení a opičích skřeků a třicet či ještě více těchto zvířat

seskákalo ze stromu a začalo se neochotně a váhavě rozbíhat všemi směry. Strom byl plný opic – dvacetikiloví hanumani dlouhých těl a dlouhých ocasů, malí, velcí, někteří s poděšenými mlád'aty v náručí, všichni najednou vrčeli a vřeštěli vztekem nad tím, že jsem si je dovolil obtěžovat. V bezpečné vzdálenosti usedli v širokém polokruhu, aby se pokochali pohledem na můj boj s jejich náčelníkem, který se jako vůdce kolonie sám ustanovil k tomu, aby rozhodl, jak se mnou naloží.

„Dejte pozor,“ zvolal doktor Lapp, „nedrážděte ho!“

Nedrážděte ho! Na mou věru – a zavilé zvíře mě div neroztrhalo na kusy. Vzpomněl jsem si, že jeden z posledních řeckých králů zemřel po opičím kousnutí, i vyklidil jsem bojiště. Ztratil jsem jenom pýchu, která po mém utkání s mrtvým teletem stejně za mnoho nestála. Když jsem nechal opičákovi stezku úplně napospas, začalo jeho komonstvo, přívrženci, harém i soukmenovci tleskat chrabrosti svého velitele; poskakovali sem a tam a sborem se posmívali mému hanebnému ústupu.

„S těmito velkými opicemi nechce nikdo nic mít,“ poučil mě můj přítel. „Hindové je považují za posvátné, a dokonce je chrání. Občas jsou však příliš obtížné a je nutno s nimi přísně zatočit. Nedávno si jeden opičák všiml, že se krávy v misií dojí vždycky odpoledne v téže kůlně; rozhodl se, že vyzkouší mléčnou dietu. Nedalo mu mnoho práce zahnat dojičky zuřivými obličejí, a když měl pole volné, začal se oddávat mléčným požítkům. Div se k smrti neupil, a co nemohl, převrhl. Nakonec jsem ho musel zastřelit.“

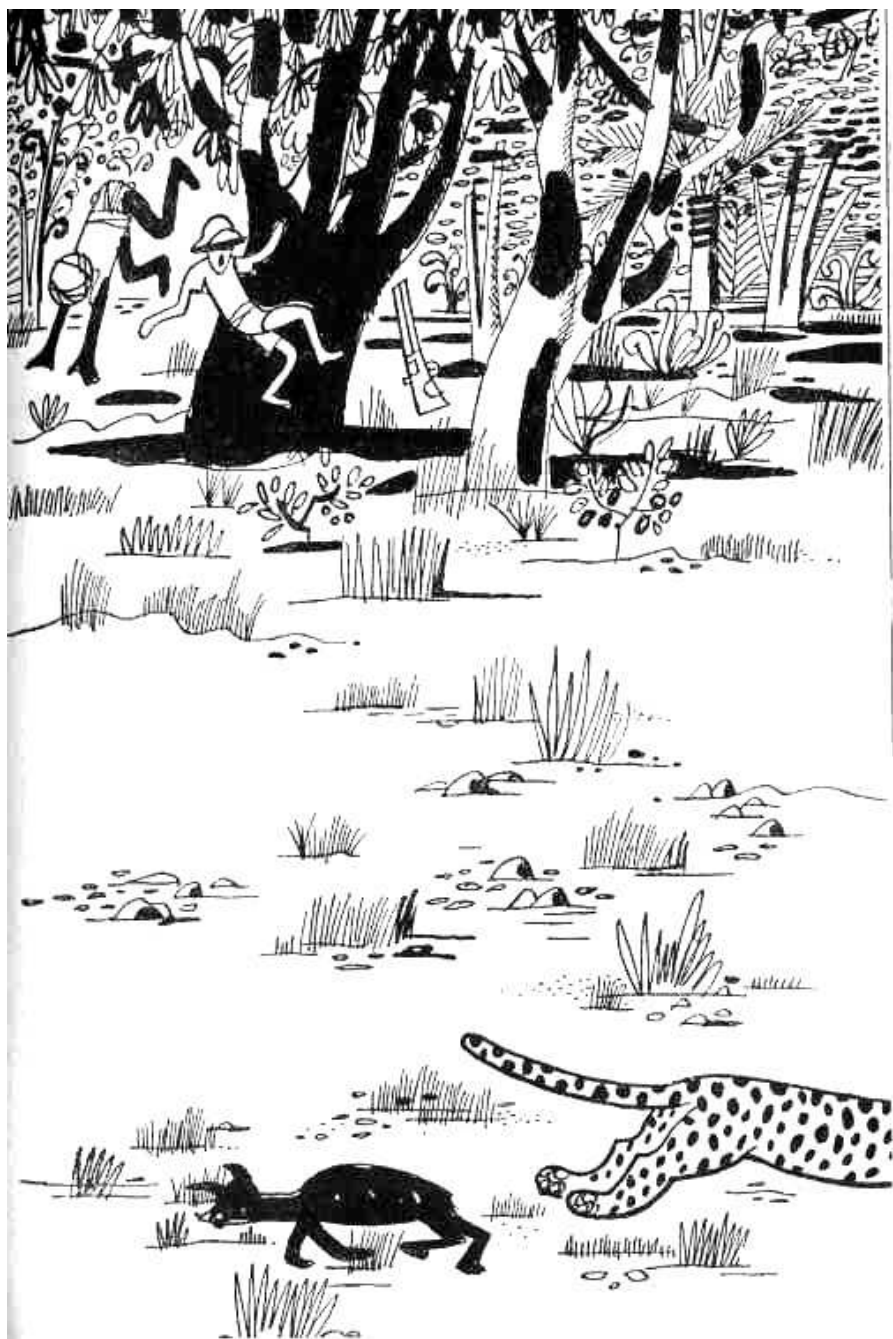
Přírodovědec by byl na březích napajedla našel látku k mnoha knihám. V hodině soumraku tu slavili ptáci a krotší obyvatelé džungle vodní karneval na oslavu toho, že úporný den se skončil a žhoucí vedro opadlo. Chladně šedé hrdličky poletovaly neklidně ve stohlavých a ještě větších hejnech z houštiny do houštiny. Nesčetné páry skalních holubů vylétaly hbitě jako šípky z lesa a kdykoli spatřily člověka, stejně hbitě se obracely. Obrovské vrány, známé a četné ve všech částech Indie jako vrabci v Americe, se nemotorně batolily po rozpukaných bahnitých březích rybníka a jejich ohlušující krákorání se rozléhalo daleko široko. Podivní ptáci s peřím tak

pestrým, jaké jsem jakživ neviděl, poletovali kolem, aby dodali slavností barvitosti. Byla to účinná obrovitá voliéra.

Brzy jsme se na břehu zařídili. Jediný přístup k rybníku, který nevedl přes zrádné bahno, byl po obou stranách strmého pahorku přímo u vody. Neměl jsem o lovu na tygry ani ponětí, a opevnil jsem se s jedním kulim za hromadou kamení poblíž vody na úpatí jakéhosi pahorku. Doktor Lapp, který se v lovu tygrů vyznal dokonale, vylezl se svým nosičem na strom na protější straně. Přes kopeček jsme sice na sebe neviděli, avšak oba jsme měli jeho vrchol na mušce.

Když se začalo stmívat, ruch kolem vody utichl. Západní hřeben byl lemován palmami, jež se černě rýsovaly na blednoucí obloze. Rozptýlené hejno opožděných vran vzlétlo hlučně do svého hnízdiště v kořenovníku. Objala nás mlčící džungle, temná, tajemná, hrozivá a vše ovládající. Jakoby přímo ve vzduchu se ozývalo sotva slyšitelné *tamtam, tamtam, tamtam*. Nebylo lze rozeznat vzdálenost ani směr, odkud se ozývá. Z vrcholků stromů se vyhoupl mladý měsíc, stejně jako včera, a s přibývajícím září stoupaly i naše naděje. Teď jsme už mohli rozeznat jedno zvíře od druhého a mířit poměrně přesně. Měl jsem pocit, že jsem se octl přímo uprostřed nejoprávdovějšího obrazu prapůvodní Indie, v krajině, kde člověk ještě nepřemohl přírodu, kde se udrží naživu jenom nejschopnější a kde strašlivá bída i násilná smrt jsou považovány za něco samozřejmého, co náleží k dennímu pořádku.

Sedmá hodina minula v naprostém tichu. K osmé se přiblížili na dostřel dva malí jelínci, ale doktor Lapp mi nařídil, abych střílel jen na tygry, protože se bál, abychom nevyplašili bídnou šelmu, po které jsme páslí. Tak jsem se jenom díval, jak se kradou k vodě a bez hlesu pijí v jasné měsíční záři. Z temnoty se vynořilo několik divokých vepřů: zvěřili za mou hromádkou kamení nebezpečí a šli k vodě těsně pod stromem doktora Lappa. Byl jsem zvědav, zda po nich střílí. Nestřelil. Bylo devět hodin, když se ozvalo opodál v džungli praskání suchého podrostu. Bylo stále zřetelnější a zdálo se, že se blíží přímo ke mně. Můj nosič se mohl stěží udržet rozčilením, dával si ruce k hlavě a naznačoval rozvětvené parohy. Podle hluku v podrostu to bylo určitě něco velikého. Zvuk se opatrně přiblížil až k okraji džungle a pak se zase vracel.

Minulo deset hodin. Měsíc vystoupil již značně vysoko a jasně osvětloval rybník. Mého nosiče, který byl v džungli jako doma, že obvyčejně viděl a slyšel všechno o mnoho dříve než já, náhle zachvátilo nesmírné vzrušení; široce otevřel pronikavé oči a upřeně se zahleděl před sebe na pahorek. Sledoval jsem jeho pohled, ale nespatriil jsem nic než temné stíny; ano, jeden z nich se pohyboval a nabýval podoby – podoby tygra. Posunul se o několik metrů, vyčkával, rozhlížel se. Teprve teď jsem si začal uvědomovat, jak je vlastně mé postavení nekryté. I kdybych měl příležitost k výstřelu, nemusil bych třeba zvíře zabít, a kdyby si mě šelma vyhlédla za kořist, pak by malá hromádka kamení byla špatnou ochranou. Jakou neobvyklejší a hrdinnější smrt bych si však mohl přát než zahynout v přímém boji s tygrem? Je to konečně nejsportovnější způsob, jak se utkat s tygry. Možná že se mi právě teď naskytne příležitost pomstít se zvířecímu světu za dvojnásobné ponížení, které jsem od něho nedávno utrpěl. Modlil jsem se tedy úpěnlivě, aby si temný stín vybral za svou cestu k vodě moji stranu pahorku. Ve snaze přilákat zvíře jsem měl silnou konkurenci v doktoru Lappovi, který jistě viděl siluetu zvířete proti nebi právě tak jako já a jistě se modlil stejně horoucně jako já, aby si vybralo jeho stranu. Byla to velmi nerovná soutěž. Jakou naději jsem měl já, který se *nikdy* nenaučil presbyteriánskému katechismu a jehož patronem byl určitě ďábel, proti výmluvnosti doktora Lappa, člověka, který třicet let kázal Písmo svaté a zachránil dobře spočítaných dva tisíce čtyřicet jedna pohanů od věčného zatracení? Tygr ovšem ohrnul nos nad mou ubohoučkou duchovní silou, a překonán misionářovým vzýváním, obrátil se a kráčel přímo pod smrtonosný strom. Nastala chvíle trýznivého napětí; potom vyšlehl ve větvích ohnivý záblesk, ozval se výstřel z pušky a ječivé zachřčení tygra. Děsem a bolestí zběsilé zvíře se rozhlíželo, odkud na ně byl útok spáchán. Blesk, prásk; blesk, prásk! Smrtelně zraněný krutovládce lesa se vypotácel pět metrů od stínu stromu do měsíčního světla a s chraptivým stonem se svalil mrtev.

Vzápětí jsem se hnal přes vršek, dychtiv, abych ho první zatahal za vousy.

„Počkejte tady!“ vzkřikl doktor Lapp ze stromu, když mě spatřil na hřebenu. „Možná že je ještě živ.“

Několik kamenů, které jsme hodili na nehybné tělo, nevyvolalo známky života. Zchytralé a pruhované Veličenstvo nebude již terorizovat okolí. Konečně dostal svůj díl za to, co tak často páchal na jiných. Pobitý dobytek, zadávená zvěř a lidské oběti tohoto krvežíznivého tygra byly konečně pomstěny. Žil násilím a násilím sešel ze světa.

Stáli jsme nad ním s doktorem Lappem v měsíčním svitu. Bylo to nádherné velevzvíře, a přece jaký vyvrhel, jaký vrah, jaký bídný zlosyn! Ač jsi byl nenáviděn, Tygře, cítili jsme hlubokou úctu k tvé odvaze a síle, a to, že jsme tě zabili, učinilo z nás dva nejpyšnější lidi v Hindustánu.

Když jsme dorazili se svou kořistí domů, hrnuly se davy domorodců z okolních vesnic, aby se podívaly na pověstné zvíře, které již přes měsíc ohrožovalo jejich životy; pohladit si jeho lesklý kožich, zatahat za ocas, vzdát hold velikému sáhibovi, který přemohl krutovládce. Matky s sebou přivedly všechny své děti, aby poznaly, jak vypadá krutý nepřítel, nad jiné obávaný. Jedna matka vodila dvouletou holčičku sem a tam po žebrech zabitého zvířete. Dítě se tomu radostně smálo a matka je na naši žádost ochotně podržela, aby neupadlo, a my si je mohli vyfotografovat na pleci skoleného obra. Právě než jsem se rozloučil se svými pohostinnými misionářskými přáteli, obdaroval mě můj domorodý nosič, kterého zpětný ráz mé pušky na slony tak hanebně shodil z vršku stromu při lovu na pardála, jedním z tygřích tesáků. Tvrdil, že to bude kouzelný talisman pro štěstí.

„Bude mě chránit před průvodčími ve vlaku, když nebudu mít lístek?“ ptal jsem se ho.

Slavnostně mě ujistil, že ano, a skoro jsem uvěřil, že měl pravdu, když jsem se po okružní cestě zpátky do Kalkaty a pak nahoru údolím Gangy do Banárasu dostal do Ágry, města Tádž Mahalu, a vydal přitom za jízdné železnicí jen jednu rupii.

Zahrada nesmrtelnosti

Byla již skoro noc a od Jamuny zavanul první nasmělý větřík, který jsme toho dne pocítili. Za řekou jsme na temném pozadí oblohy nejasně rozeznávali závojem soumraku obrovitou a okázalou budovu. Tyčila se nad vrcholky stromů až k hradbě mraků jako oživlý obraz.

„Co je to?“ ptal jsem se Ahmeda, svého paňdžábského průvodce.

„To je Tádž Mahal.“

Kdyby to byl poštovní úřad nebo misijní kostel, nebyl by to mohl říci s menším nadšením; nemohu však ani popsat, jak hluboce se mě dotkla jeho nedbalá odpověď. Jako by se Kolumbus při své první cestě zeptal Roderiga: „Jaká to je tamhle temná čára?“ – A Roderigo by odpověděl: „Ach to? To je země.“

Zbožnil jsem si Tádž Mahal v duši již v dětství, když jsem poprvé pohlédl na olejomalbu této pohádkové hrobky a četl nesmrtelný příběh o jejím vzniku. Byla pro mne vždycky zámkem mých snů, něčím tak bájným, bez rozměrů, váhy i umístění, něčím tak překrásným, co se vyskytuje leda v obrázkových knížkách. Celé hodiny jsem hloubal právě nad těmito knížkami a naučil jsem se uctívat právě tuto budovu nade všecko ostatní a Ardžemand, mogulskou princeznu, jež se stala královnou Mumtázi-Mahal a jejíž krásu a dokonalost památník oslavuje, jsem povýšil na božstvo. Věděl jsem, že všechna má dosavadní dobrodružství v Indii jsou jen předehrou k velikému závěrečnému dobrodružství, až skutečně spatřím a ohmatám Tádž.

V hlavě mi teď vířily v pusté změti fakta i legendy, když jsem stál ve věži pevností a díval se, jak veliký památník mizí v temnu. Zapomněl jsem na pošetilost krále Šáhdžahána, který Tádž postavil. Co na tom, kolika zločinů se dopustil – pamětihodnější je jeho génius stavitele, jeho sláva nejslavnějšího milovníka v dějinách. V mramorové básni Tádže učinil tento největší milovník předmět své vášně nesmrtelným. Ardžemand, nejoblíbenější mezi tisíci ženami, se vtělila do jeho kvádrů, její cudnost je vtesána do jeho neposkvrněných zdí; její krásu zpodobena v každé jemné křivce, její majestát se odrážel ve vzdušném půvabu památníku i minaretu, jež se vznášely a hasly nad řekou.

Chvíli jsme mlčeli a kochali se chladem noci, která smazala vzdálenost. Ahmed promluvil první:

„Znáte Šáhdžahána?“

„Ano,“ řekl jsem, „znám ho.“

„Zemřel tady na balkóně.“

„Cože, Ahmede? Je tohle *Jasmínová věž*?“

Ujistil mě, že ano a že šlapeme bezmyšlenkovitě po kamenech, jež náleží k nejvíce uctívaným v Indii, neboť z tohoto místa král naposled užíval památník své milované choti. Na její pomník vyplýval bohatství celé říše, až se jeho poddaní pod vedením jeho vlastního syna vzbouřili a uvěznilo „Krále země“ zde, v jeho vlastním paláci, na břehu Jamuny. Zbaven trůnu, zhanoben, v zajetí, utěšoval se po sedm let jen vzpomínkou na svou krásnou Ardžemand. Když pak konečně starý a zlomený muž cítil, že jeho života je namále, prosil, a nikoli nadarmo, aby ho za svítání odnesli do *Jasmínové věže*, kde by jeho umírající oči mohly spočinout na vzdálených minaretech mauzolea. Tam již bylo jeho srdce i duše; věděl, že tam brzy bude i jeho tělo vedle té, pro niž stvořil dokonalost samu. Slábnoucím zrakem se díval, jak se východní obzor jasní, hleděl na první paprsek vycházejícího slunce, který dopadl na skvělou stavbu. Potom se těžké, chmurné brány zavřely navždy – a Tádž zmizel jeho zraku.

„Zůstanete tu celou noc, sáhibe?“

„Ne,“ řekl jsem, probíraje se ze snění, „můžeme už jít.“

Sestoupili jsme z věže, našli si cestu ven z neosvětlených chodeb, došli k chmurné vstupní bráně a spěchali oživenými ulicemi domů. Neviděl jsem však ani kývajících se svítlny, ani krámy, ani davy na ulicích. Myslel jsem na Mumtázi-Mahal, s kterou jsem se měl příštího dne konečně shledat tváří v tvář.

Časně a dychtivě jsem nazítří ráno vyrazil sám a sám. Procházel jsem pod rudým obloukem, který ovládá vstup do zahrad Tádže, a tu – ejhle! v pozadí, v oslnivém letním slunci jsem spatřil onen zázrak nebe, zeleně a slonové kosti, jak mi kyne v rámci brány. Zámek mých snů se proměnil ve skutečnost.

Vzdal jsem se jeho volání na milost a nemilost a téměř nechtě jsem se vydal po mramorovém chodníku, rovném a oslnivě jasném,

přímo do jeho srdce. Nevnímal jsem fontány u svých nohou ani indigové nebe nad hlavou. Viděl jsem jen svůj dávno vytoužený Tádž, jak mě očekává, lahodný jako hudba, půvabný jako tvář nesmrtelné ženy, k jejíž počtě byl postaven.

Celý den jsem zůstal u sněhobílého chrámu, omámen jeho jasem, zapomínaje na čas i na sebe. Bloudil jsem jeho leštěnými chodbami, šplhal jsem se na střechy, sestupoval do krypt. Přilákán myriádami barev, potuloval jsem se po zahradách, jež tvoří trůn této nádherné perly, prodléval u rybníčků s lekníny, kde se odráží chrám i minaret, a loudal se alejí statných cypřišů.

Bylo poledne a pak odpoledne. Ze stínu na trávníku jsem vzhlížel k třípytným zdem. Jsou zbudovány z chladného kamene, a přece jsou tak nehmotné; postaveny člověkem, a přece se jich dotkli bohové. „Učiň jej tak krásný, jak byla ona krásná, stejně něžný a půvabný,“ poručil zarmoucený král Ustadu Isovi, svému nejslavnějšímu architektovi. „Postav podobu a duši její krásy.“ A Ustadu Isovi se ve snu zjevila hotová hrobka, tak půvabná, a přece tak majestátní jako královna s tvář lunny. Ačkoli uplynulo již dvě stě osmdesát let od té doby, kdy byl tento sen uskutečněn a Mumtázi-Mahal uložena k věčnému odpočinku, vypadá dnes Tádž, jako by byl postaven včera. Vznášel se tu přede mnou nejen jako symbol neskonale ženské krásy, nýbrž i jako výraz zbožňování, které cítil Šáh Šáhů ke své favoritce, vyvolené z celého paláce. I při stavbě byl poznamenán vášnivou láskou, kterou se vyznamenávalo idylické spojení krále s urozenou Ardžemand. Vždyť naň král nejen vyplýval své poklady, ale i svůj bol a své slzy. A tak se stalo, že náhrobek má duši, která – jak praví legenda – prý se objevuje za letních nocí. V podobě královny se prý vynoří v plné kráse z hrobky a rozplyne se v měsíčních paprscích v mlhu.

Nastal soumrak a vítr utichl. Tropické, temně modré pozadí vši této krásy ztemnělo v noc. Kolem mne zmlkly opuštěné zahrady a bylo slyšet jen tlumený šum padající vody. Soumrak se změnil v hvězdný třpyt. A stále ještě jsem se nemohl odloučit od svého Tádže, zahaleného v závoje, a ani povinnost ani nutnost mě nemohly odlákat od tohoto pohledu do ráje.

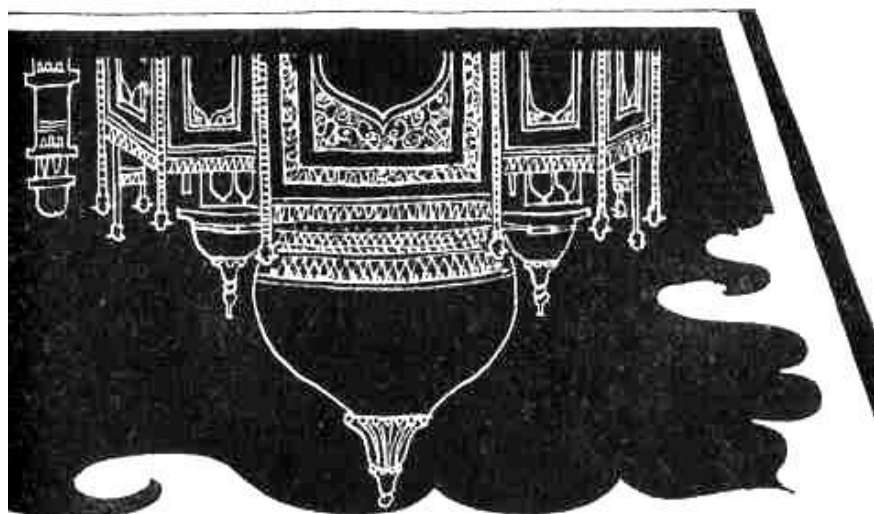
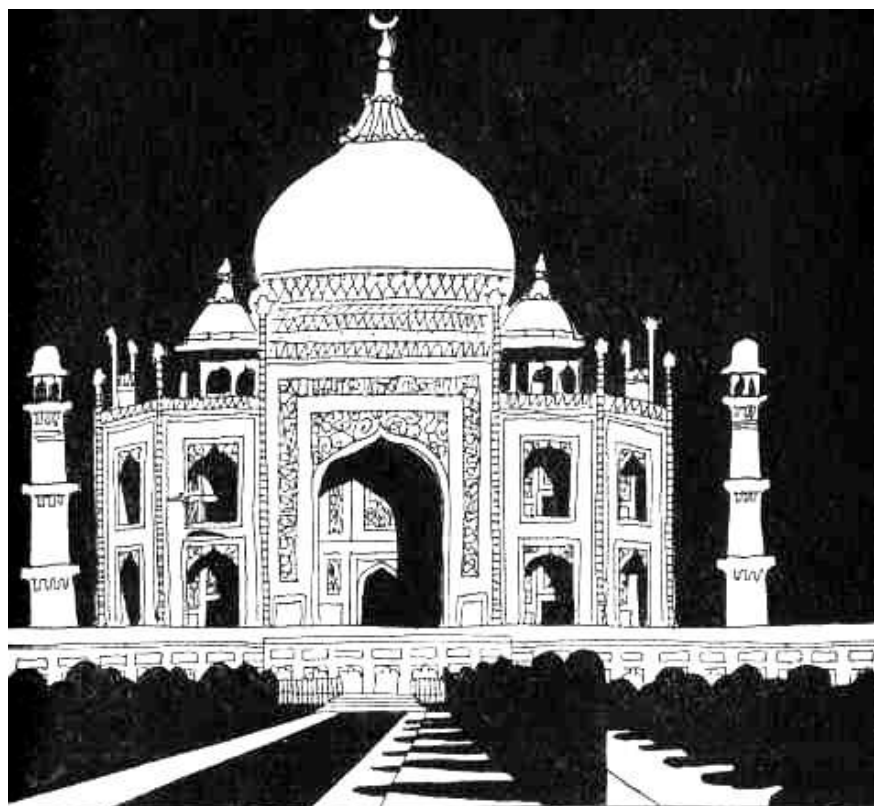
Letní měsíc dosáhl zenitu již před týdnem; teď ho rychle ubývalo a vycházel blíže k hodině svítání než setmění. O půlnoci však musí všichni návštěvníci zahrady opustit. Musil bych tedy odejít, aniž bych viděl, jak se palác rozplývá v měsíční záři. Strážce již zavíraly brány věží, hlídky se řadily před prahem hrobky. Několik opozdílců bylo spěšně odvedeno ke svým čekajícím *gharriim*, a když jsem je viděl odcházet, napadlo mi: Proč bych se nepokusil tu zůstat? Pak bych mohl mít Tádž jenom pro sebe! – Zaujaly mě romantické možnosti takového dobrodružství. Rychle jsem se ukryl v ztemnělé houštině. Strážci s lampami přešli těsně mimo mne – ale šli dál. Ani za celé království bych se nebyl vzdal této příležitosti zůstat přes celou noc po boku své mramorové milenky.

Vzápětí jsem uslyšel od vchodu temné zaskřípění železem okutých vrat, pracně zavíraných. Pak se ozval chřestot upevňovaných řetězů a jeho zlověstná ozvěna, jež se rozléhala od zdi ke zdi ztichlou zahradou, ve mně vzbudila nenadálou hrůzu. Vždyť já, smrtelník, jsem byl teď uvězněn s bledým perleťovým duchem – byl jsem sám s Tádž Mahalem.

Hodinu a ještě hodinu jsem čekal na východ měsíce. Trpělivě jsem vyčkával pod vrbovou houštinou, okouzlen ponurou krásou této země snů i jejího číhajícího tajemství. Když odbily dvě, zvedl se příkrov z oblohy a měsíc probleskl mezi haluzemi na spící zahradu.

Dosud bylo všude naprosté ticho, ale náhle zaznělo z nejvyšší větve slavnostní zahoukání strážné sovy a rozkázalo myriádám neviditelných obyvatel zahrady, aby se vzbudili v kravinách, popínavých rostlinách i květech a oslavovali svou noční paní. Rázem spustil cvrččí orchestr svůj cvrkavý hold a vzduchem se začali míhat kaloni. Z haluzí stromů i palem, z úponků klematis i houštin růže z Jericha se ozýval ruch a třepotání probuzených hrdliček a tlumený popěvek dudka. Jenom strážci u brány zůstali pohrouženi v dřímotu.

Vtom se před mým zrakem měsíc vyhoupl nad stromy, aby se potají snoubil s přízračným Tádžem, dokud jsou všichni pozemští zbožňovatelé daleko a toto spojení není ohrožováno pohledy smrtelníků, zbavujícíchmi kouzla. Postříbřené mauzoleum se vynořilo ze stínu, magicky krásné v novém zářném půvabu, a pokynulo mi ještě jednou. Nedbaje následků, vylezl jsem ze své zelené jeskyně.

Po špičkách jsem vyšel po schodech ke dvoraně – nikdo mi v tom nebránil, neboť stráže byly také postiženy magickým kouzlem a tvrdě spaly. Měsíc stoupal výš, Tádž se třeptil stále krásněji; půvabně skupenství zdíva v ranním slunečním svitu, přízrak pod hvězdami, teď proměněný v třpytnou krajkovinu, vzdušnou bublinu, jež se snad vypaří do éteru, když se na ni člověk podívá.

Nevnímal jsem, jak čas ubíhá; jen jsem se díval, jak se stíny posunují v hlubokých výklencích průčelí, až jsem již nemohl odolat lákání vnitřních prostor a obrátil se k hlavnímu portálu. Kradmo jsem se plížil kolem spících stráží, zticha jsem překročil práh, vstoupil a stanul u matně osvětlených náhrobků Šáha Šáhů a Ardžemand. Bronzová svítlna visela na řetěze z temné kopule nade mnou a světlo, prosvítající jejími prolamovanými stěnami, vrhalo fantastické stíny na stěny, zdobené řezbami. Zapomněl jsem na strážce, zahvízdal tlumený nápěv a poslouchal, jak znovu a znovu doznívá pomalou ozvěnou vysoko nahoře v temných klenbách. Byly čtyři hodiny a já jsem dosud stál zamyšlen u královnina hrobu. Oblažila poutníka, který se vydal k jejímu stánku, svou přízří. Náhle jsem si zahanbeně uvědomil, že jsem jí nepřinesl žádnou obětinu. Neměl jsem zlato ani stříbro, ba ani květinu, ale v jedné přihrádce tobolky usychal proutek myrty, který jsem si kdysi schoval na památku. Položil jsem křehké lístky na její hrob. Vítr zavanul něžně klenutými chodbami, rozkýval visící lampu a mě žahla vlna štěstí. Zdálo se mi, že její duch mi poslal toto šeptané požehnání. Všichni spali a nikdo neviděl, jak se vykrádám do vonné noci, nikdo si nevěšiml, jak můj stín opouští mramorové pódium a sune se opět po parku zalitém měsícem. Proudny vody z Jamuny se rozlévaly po žiznivých zahradách, takže trávníky, záhony i chodníky pokrývala třpytná blána. Kráčel jsem bos přes rybníky květin. Jak chladný a občerstvující byl dotyk zaplavené trávy – jak jsem byl vzdálen pozemských starostí! Usedl jsem na mramorové sedátko u nejhlubšího rybníčku s lekníny a díval se na velké bílé květy, plynoucí mezi odrážejícími se hvězdami indické oblohy. A jak jsem se tak díval, jako by z hlubin vycházelo volání, stejné, jaké mě dvakrát bezmocně vlákalo do Tádže: Dej se

polaskat, ó smrtelníku; vykoupej své tělo v mém chladu – spočiň na mém klidném zrcadle – smyj ze své duše vědomí!

Jen sova trpící nespavostí viděla, jak se svlékám, a slyšela tlumené šplouchnutí, když jsem se ponořil do alabastrové nádržky. Bylo to jako pohádka z *Tisíce a jedné noci*, návrat k bájně nádheře starověkých králů – toto bylo konečně Dobrodružství.

Zbývala již jen hodina do svítání. Měsíc dostoupil vrcholu své dráhy a skvěl se nezemskou září. Sám mezi vši tou nadpřirozenou krásou jsem odpočíval u rybníčku před přízračným Tádžem. Měl jsem pocit, jako bych se přenesl do jakéhosi dřívějšího vtělení, jež neznalo času, prostoru ani hmoty. Já i vše to, co jsem vnímal, byla báje. Ovládlo mě podvědomí a učinilo článkem řetězu předešlých vtělení v dávné minulosti.

Zmocnilo se mě podivné vytržení. Slyšel jsem, jak se blouznivě smějí. Ohromný leknín plul po nezčeřené hladině, a když jsem se sehnul přes alabastrový okraj, abych jej utrl – cí přišerná tvář se to na mne dívala z vody, cí nedobré šikmé oči, cí rohy? Zděšeně jsem vyskočil. Tím jsem snad byl na počátku, či jsem se tím stal, pokroucen nějakým mstivým duchem za to, že jsem svým dotekem zneuctil svatostánek Nesmrtelnosti?

Krákrákrá! Tak se posmívala vrána v blízké houštině mému zmatku. Dvojnásob poděšen jsem vzhlédl a shledal, že se na východě rozednívá. Vítr zašuměl, listí zašelestilo... Náhle jsem si uvědomil, že je mi krutá zima. Mé oči začaly opět vnímat skutečnost. Kolem mne se prostíraly zahrady, dokonalé a skutečné. Tádž se opět proměnily kámen.

V horečné hrůze a zmatku jsem na sebe navlekl šaty, spěchal k věžní bráně, vydal se napospas strážím a úpěnlivě je prosil, aby mě vysvobodily z této říše nadpřirozena.

Když jsem procházel se stráží po obou stranách pod klenutou věží, pohlédl jsem obloukovitým otvorem zpět. Obloha se barvila jantarem, park se perlil rosou a probouzel se k ranní písni skřivánka a žluvy. Spatřil jsem Tádž, odrážející růžový a zlatý obzor, dosud něžně krásný, dosud vábící – a když jsem se k němu obrátil s posledním pohledem na rozloučenou, dotkl se kopule první paprsek

vycházejícího slunce. Pak se za mnou těžké, ponuré brány zavřely a Paní mých snů mi zmizela z očí.

Kouzelné kameny angkorské

V Káhiře jsem se seznámil s Angličanem, který byl v Angkoru. Mluvil o tom s posvátnou hrůzou, jako by to byl nadlidský zážitek. V Indii jsem znova a znova slyšel toto jméno ve spojení se superlativy, jež se týkaly jeho obludné velikosti a překrásných podrobností, ale vždycky v obalu pověstí a temných dohadů. Nikdo jej neviděl – a každý tvrdil, že je to zázrak; Angkor – šepot byl stále hlasitější, čím dále na východ, Angkor – pověstí o jeho domnělých krásách mi hučely v uších v Bangkoku⁹. ANGKOR – řvaly na mě teď vítr, džungle i ohromný šedý mrak, když jsem spěchal z bungalovu k divu vzdálenému půldruhého kilometru. Zde je vrchol dovedností, koruna lidského snažení. Zde je Angkor, první div světa a největší tajemství v dějinách. Džungle, džungle zaplavovala zemi na kilometry daleko po obou stranách, černošedá, všestravující – a z ní se zčistajasna, až to nebylo k uvěření, tyčil obrovitý kouzelný chrám. Vrstva na vrstvě čalounovitého kamene, láný reliéfů, sta jemně vykroužených oken, kilometry galérií, ohromné krajkovité věže – všechno mohutné, krásné a pusté nad pomyšlení.

Podívaná, jež se tu tak zčistajasna v lese objevila, byla tak úžasná, že bych byl sotva věřil očím, kdybych nebyl býval připraven tím, jak jsem ji letmo časně ráno zahlédl z dálky nad korunami stromů. Nebyl bych býval více udiven, kdybych byl znenadání objevil pyramidu nebo katedrálu svatého Pavla, udušené v hlubinách džungle v tomto divokém koutě Asie, kde byli jen netopyři a ještěrky. Vlastně bych zdaleka nebyl tak udiven, protože Angkor, který bohové postavili v bájně zaniklé říši, Angkor předčí mohutností svých rozměrů, uměleckým provedením, neposkvrněností, velkolepostí, a především zachovalostí všechno, co kdy spatřily Řecko, Řím nebo Egypt. Kde se vzala tato nadlidská stavba a ještě podivuhodnější mrtvé město kolem ní, obojí ztracené po sedm set let

⁹ Dnešní Krungthep (Pozn. red.)
⁹ Dnešní Kambodža. (Pozn. překl.)

v neproniknutelných pustinách Indočíny a teprve nedávno objevené k údivu a obdivu světa? Nikdo přesně neví. Kam se poděli titáni, kteří kupili tyto kameny na sebe a zaplavili je neuvěřitelně bohatými reliéfy? To také nikdo neví. Všechny stopy jejich vzniku, všechny památky jejich zániku se úplně ztratily v těchto nelítostných džunglích.

Protože lepšího jména neznají, nazývají dějiny tajuplnou rasu, která tu kdysi žila, Khmery. Jejich říše prý vznikla ve čtvrtém století a zanikla ve dvanáctém. Kdyby nebylo kilometrů basreliefem zobrazených bitev, bájesloví i obecného života, vytesaného do kvádrů šesti set veřejných budov, nalezených v oblasti bývalého khmerského hlavního města, nevěděli bychom pranic o této rase, jejíž dovednosti v oboru umění a stavitelství bylo málokdy dostiženo.

Zdá se nemožné, že toto veledílo, které se teď počíná těšit takové pozornosti, zůstalo tak dlouho nepovšimnuto. Až když člověk vidí záplavu vegetace, pod níž je pohřbeno, a uvědomí si, v jak odlehlé části světa se skrývá, pochopí, proč zůstalo neznámo a neopevněno, když se zkoumaly archeologické stavby zdaleka ne tak velkolepé a celý svět se s nimi seznamoval slovem i obrazem.

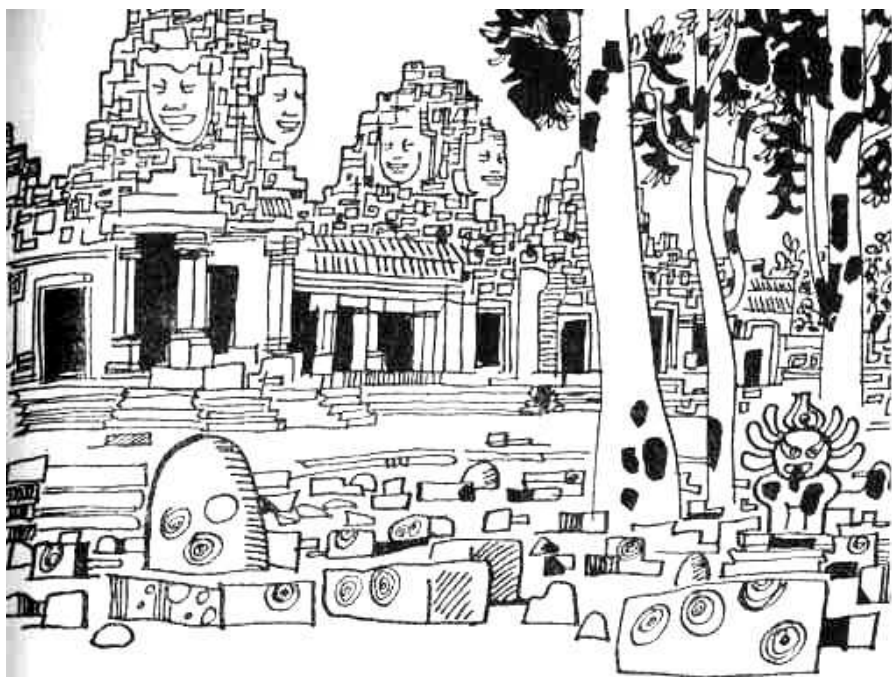
Teprve v roce 1857 si proklesl cestu k tomuto místu mílemi džungle jistý Francouz. Poháněla ho bájná legenda, že prý andělé zbudovali chrám v krajině u tehdejší jihovýchodní hranice Siamu*. Když se vrátil k civilizaci, vyprávěl neuvěřitelné příběhy o velikosti a velkoleposti zřícenin, které viděl. Zřejmě prý je zbudovala zaniklá rasa nadpozemských tvorů. Lidé se mu však smáli a myslili, že strádáním utrpěl jeho rozum. Dnes se nikdo nesměje superlativům chvály o Angkoru. Podle nedávno vyšlého spisu jistého archeologa je to: *Nejúžasnější archeologické staveniště na světě. Stojí na něm, a snad navěky bude stát, nejušlechtlejší stavba, kterou kdy člověk postavil.*

Po celou druhou polovinu devatenáctého století byl nepřístupný Angkor opuštěn tak, jak zůstal od roku 1300. Byl vydán napospas živlům a obýván dravými zvířaty. V roce 1907 uzavřela Francie se Siamem „smlouvu“. Na podkladě této smlouvy se zmocnila velikého úseku siamské lesnaté divočiny na východě, kde je také území starobylého hlavního města Khmeru. Je to přes dvacet čtverečních

kilometrů velkolepých zřícenin – zřícené paláce, knihovny, brány, hradby a Angkor Vat, mohutný chrám. Protože byl postaven nejpozději a nejdůkladněji, stojí podnes v celé své původní nádheře, kdežto ostatní khmerské stavby se staly kořistí mlsné džungle i zubu času. Siamci, kteří prý vyhnali z Angkor Vatu Khmery, tvrdí, že jej postavili nebešťané. Pozemšťané by prý nebyli měli ani dosti sil, ani dosti důmyslu. Vidíte-li obrázky Angkoru nebo čtete-li jeho popisy, nechce se vám třeba věřit této legendě. Nebudete třeba věřit, že k jeho dokončení bylo zapotřebí neutuchající píle čtyř pokolení nebo že sem králové nahnali a ustavičně tu zaměstnávali pět set tisíc otroků ze svých šestnácti provincií. Když však konečně spatříte Angkor ve skutečnostech, uvěříte *všemu*.

Chrám má podobu pagody, jejíchž pět dutých, nad sebou položených čtverců do sebe navzájem zapadá. Každý roh dvou posledních teras zdobí umělecky provedená věž, na jejímž celém povrchu jsou vytesáni sedmihlaví brejlovci, medailony, božstva, průvody tanečníků. V každém patře dosahují výše a výše, až k veliké nejvyšší věži z krajkoviny, jež strmí šedesát metrů vysoko a dívá se s majestátním opovržením na kilometry vlnících se korun v džungli, která se táhne bez přerušení až do Číny.

Sám jsem se blížil ke vstupní bráně po čtyři sta metrů dlouhém kamenném viaduktu, širokém třináct metrů, který vede přes bývalé jezero. Tento veliký most tvoří patřičný přístup k tak mohutné budově. Je umístěn značně vysoko nade dnem jezera, má balustrády ze sedmihlavých hadů a je hluboko zbrázděn koly starověkých vozů. Kráčel jsem ke kamenné hoře zpola v posvátné hrůze a zpola v údivu, že mně, plodu materialistického moderního věku, tuláku, pohanu, se má dostat dovolení, abych směl popatřit na toto dílo bohů. Sám a sám jsem stoupal po ochozených schodech ke druhé galerii a octl jsem se uprostřed nejčarovnější sbírky kamenných čalounů na světě. Právě z této blízkosti je tento obrovitý chrám nejkouzelnější. Z dálky se Angkor se svými vzestupnými řadami ochozů, ozdobených sloupořadími, se svými sty umně zamřížovaných oken, se svým labyrintem střeš, schodů, kopulí a věží podobá spíše zjevení než skutečnosti. Jenom docela zblízka může člověk zplna ocenit nepochopitelnou spletnost a krásu jeho podrobností a ozdob.

Egyptřané by byli dovedli postavit tuto ohromnou haldu kamení, ale pouze Khmerové byli schopni vytvořit tesané ozdoby. Každou píd' překrásně vypracované stavby pokrývají jemně cizelované okrasy. Každá okenní podezdívka, každé pažení dveří je samo o sobě mistrovským dílem nedotknutelné jemnosti a půvabu. Zdi i dveře hýří králi i brejlovci, úsměvnými božstvy a tančícími postavami. Nejsou to jen mechanické okrasy, ve všem je vzruch a pohyb. Umělcově fantazii bylo dáno volné pole, ale nelze si představit dokonalejšího splynutí všech podrobností. Nejsem však práv angkorským kamenům – jedině Ruskin nebo Chateaubriand by jim mohli poskytnout, co jejich jest, a každý z nich by musel sepsat několik svazků. Z četných angkorských divů je podivu nejhodnější basrelief, který se bez přerušení táhne na kilometr kolem druhé terasy. Ochoz jej chrání před povětrností, takže odolal zubu času a je podnes tak živoucí a svěží, jako byl před sedmi sty lety. Člověk může strávit před tímto velikým kamenným obrazem celé týdny, a přece jej

celý neuvidí. Vždyť je tu vytesáno plných padesát tisíc postav v tak nerozpletné změti, až se člověku nad tím hlava točí.

Na jedné straně, dlouhé přes sto metrů, je zobrazena bitevní scéna mezi jakýmsi khmerským králem a jeho nepřáteli. Jsou tu sta bojovníků v brnění se štíty a meči, pěších i na koních, sta jiných na válečných vozech a na slonech. A přece ani jedna z těchto postav není nehybná. Je to vskutku bitva. Jedno vojsko se vrhá na druhé v strašlivém náporu. Lidé se kupí jeden na druhého, bojují v hloučcích, ve dvojicích, se zaťatými zuby, v smrtelných úzkostech, zuřivě, zoufale, vítězoslavně. Šípy a oštěpy létají hustě a rychle, důstojníci pobízejí své oddíly, trubači troubí k útoku, koně i sloni se vzpínají a chvějí rozčilením, mrtví a umírající se kupí na zemi a následující vlny po nich šlapou. V pozadí pochodují do boje dlouhé řady posil s jásotem a spěchem. Je to boj, boj, krveprolití a bitevní vřava. Oči se upírají na tento realismus, srdce buší rychleji, jak se vžívá do smrtelného střetnutí. A přece je to všechno jenom kámen – chladný, mlčenlivý, bezbarvý kámen. Jednou uzná umělecký svět Khmery za největší umělce, kteří kdy žili – ačkoli snad vůbec nežili. Možná že to byli andělé, jak tvrdí Siamci, kteří sestoupili z nebes a vytvořili toto nadlidské dílo.

Na každých sto metrech je znázorněno, jak si představovali nebe a peklo. Nebyli příliš vynalézaví ve svých představách, jak bude odměněn ctnostný život. Nebe je znázorněno jako příjemný háj, kde se procházejí pávi. Muži tu posedávají a jedí a ženy (pěkně v jednom koutě) si hrají s dětmi. Ale ach, peklo! – To je něco jiného. Je znázorněno jako muzeum všemožných tělesných utrpení, která si jen ďábel může vymyslet. Zlo je nutno řádně potrestat. Velicí rohatí ďáblové sem ženou své oběti, zhublé na kost a kůži, tahají je za kruhy v nosech nekonečnou řadou ďábelských muk. Natahování na žebřík a čtvrcení jsou ve srovnání s těmito mukami pouhé jarní radovánky.

Schodiště, ochozené téměř v klouzačku, vede z jedné terasy na druhou a do ochozů, jimiž člověk může chodit celý den a nikdy se nevrátí tam, odkud přišel. Kdysi byly dějištěm vzruchu a činnosti, dnes jsou tiché a jenom nekonečný skřek a hemžení miliónů netopýrů víří v temných výklencích této pusté budovy.

Jak jsem kráčel z patra do patra, od jednoho kamenného obrazu ke druhému, motaly se celé roje těchto tvorů, vyplašených dutým ohlasem mých kroků, pod páchnoucími klenbami a zlořečily mně i mému vpádu do svého království. Po sedm set let byl Angkor Vat soukromým majetkem ještěrek a opic. Kdo se to opovazuje je vyrušovat? Po celou hodinu jsem nespátřil ani človíčka. Všude kolem mne se tyčila nejskvělejší architektura, která kdy byla zbudována; a přece to byla jen mrtvola – mrtvola, která si uchovala celou svou tělesnou podstatu, třebaže byla dozajista mrtva. Skličující ticho, přízračná prázdnota, krutá, nelítostná džungle, jež čekala u bran, aby opět skočila na tyto bohy vytesané kameny a pozřela je, to všechno působilo, že jsem se zachvěl a chtělo se mi vykřiknout proti zlé sudbě, jež kráčela vedle mne, ať jsem se vrtl kamkoli.

Trhl jsem sebou – jaká žlutá skvrna se to míhá jako ohromný motýl v záblesku vzdáleného slunečního světla? Spěchal jsem to vyzkoumat a shledal jsem, že je to buddhistický kněz ve své narcisově zbarvené říze, který se tu potuluje stejně jako já nekonečnými chodbami. Byl to člen řádu, který použil této ohromné mrtvolky za svůj klášter. Angkor byl postaven jako Bráhmův chrám, ale místní vyznavači Buddhy se zmocnili několika koutů pyramidy jako myši opuštěné budovy a zbudovali si tu oltáře, postavili několik otlučených Buddhových soch a hrst ubohých svíček.

Tyto neochvějné sochy, tak klidné a tajemné, tu v pološeru sedí a usmívají se. Poděsí toho, kdo na ně znenadání narazí. V jednom nádvoří je márnice Buddhů, kde je bez ladu a skladu nahromaděno několik set soch. Jsou rozbité a zchátralé, a přece mě jeden z vyzábých kněží, kteří jsou vždycky v chrámu na číhané, div o život nepřipravil, když jsem zvedl z hromady kus rozbitého Buddhy a udělal si z něho schůdky, abych se dostal na střechu, odkud jsem chtěl fotografovat.

Tito duchovní by se úplně ztráceli v nesmírných prostorách Angkoru, kdyby nebylo jejich jasně žlutých říz. Ale jen ať se má vetřelec na pozoru! Mezi domorodci se neustále udržuje pověst, že v zapečetěných kryptách pod hlavní věží jsou zakopány báječné poklady, a tyto zatarasené chodby střeží mniši zvlášť horlivě. Ale je-

li tu zakopáno nějaké veliké bohatství, mají jeho strážci z něho velmi málo. Nikdy jsem neviděl tak zchátralé Buddhovy žáky.

Angkor Vat je vlastně jenom největší a nejlépe zachovalá stavba z celé řady velkolepých pískovcových budov, které kdysi tvořily město Angkor Thom. V dobách své slávy mělo toto město několik miliónů obyvatel a bylo přepychovým sídelním městem mocné říše. Zříceniny města ohromují svým počtem i rozměry – avšak jak jsou melancholické, jak nepopsatelně pusté! Jak je možné, že taková rasa jako Khmerové tak beze stopy zanikla? Stalo se to za den? Bylo toto božské město se svým četným obyvatelstvem, se svými vojsky, s paláci, se svou mocí a slávou překvapeno nepřáteli a přes noc vyhubeno mečem? Jak ďábelského vzteku k tomu bylo zapotřebí! A sotva utichl hřmot řítících se cimbuří, vrhl se na poraženou velkolepost další nenasytný nepřítel, džungle, a zardousil všechno, až na několik nejnepremožitelnějších obrů.

Ze zbývajících staveb je kapitolou pro sebe chrám Bayon. Zkomolen, ztroskotán, zarostlý spleť stromů a popínavých rostlin, je to stále ještě nejpůvodnější a nejfantastičtější chrám na světě. Kdysi měl na všech čtyřech stranách celkem jedenapadesát věží. V každé z nich byla veliká, tři metry vysoká socha Bráhmova. Třebaže mnoho z těchto tváří zmizelo, zůstalo jich ještě dost. Pohlížejí klidně na všechny čtyři světové strany a poskytují tesknou a překrásnou podívanou. Trhliny a pukliny ve spárech kamenů, na nichž jsou vytesány, dodávají každé z nich jinak pokřivený výraz. Některé se šklebí, jiné usmívají, jiné se tváří zlobně. Jedné se přes oči vyšplhaly liány, druhou oslepil lišejník a mech. Zíraly na mne z korun stromů, pronásledovaly mě svým zkoumavým pohledem jako zlé svědomí – nebylo před nimi úniku.

Zdálo se, že – poznamenány tisíciletou moudrostí – čtou v mé ubohé dušičce a posmívají se posvátné hrůze, kterou před nimi cítím. Zvolna a s údivem jsem prolézal těmito bájnými zříceninami. Slunce zapadlo za vrcholky stromů na západě, a než jsem si uvědomil, že už je večer, obklopil mě soumrak.

Ptáci zmlkli; i nejslabší větřík jako by ztajil dech. Ani cvrček neporušil příkrov ticha, jež halilo tuto mohutnou mrtvolu. Ze stínů vylézaly smrt a zmar, aby se zmocnily města, jakmile slunce zajde; kolem mne, jak jsem tu kráčet a snil v houstnoucím šeru, poletovali duchové. Samota – samota – na celém tom úžasném hřbitově lidí i budov jsem stál sám a sám – jediná živoucí lidská bytost.

Puncování divoši

Náš cíl na Borneu byl zřetelně vyznačen na obrovské mapě, kterou jsem měl rozloženou vedle sebe na předním sedadle. Věnovala nám ji saravacká *rání*, královna, když předtím požádala nejlepší znalce bornejského vnitrozemí, aby do ní zakreslili „dlouhý dům“ podle jejich názoru pro naši návštěvu nejvhodnější. Mířili jsme tam s Moyem Stephensem, kapitánem *Létajícího koberce*, aeroplánu, který jsme dali v Singapuru předělat na hydroplán.

„Dlouhý dům“, o nějž šlo, stál na řece Rejangu, přes tři sta kilometrů od jejího ústí do moře, a vládl v něm jeden z nejdůležitějších dajackých náčelníků z celého Saravaku.

Doporučili nám ten „dům“ i z jiných důvodů: patří k největším dajackým sídlům a leží nejdál od civilizace – skoro v samém srdci ostrova – a přitom je od něho po Rejangu a jeho přítocích přímé spojení s mořem. Stačí sledovat tok řeky a nemůžeme zabloudit. Navíc budeme mít skoro neustále možnost přistát na klidné hladině. Kdyby se nám něco stalo na motoru, nebude žádný velký problém vrátit se k pobřeží po vodě třeba celých tří sta kilometrů.

Ten „dlouhý dům“ si za svou metropoli vyvolila prominentní osobnost rozsáhlého území, náčelník Koh. Z Kuchingu, hlavního saravackého města, jsme letěli nejdřív sto šedesát kilometrů na sever podle pobřeží k deltě Rejangu, největší saravacké řeky, která přivádí do Jihočínského moře víc vody než Mississippi do Atlantiku, a potom se pustili vpravo proti jejímu toku.

Dalších sto šedesát kilometrů jsme urazili nad ohromnou žlutavou záplavou, která se svíjela a kličkovala, jako by usilovala nás ze sebe setřást, jenže my jsme se ze všech sil snažili u ní udržet už proto, že se po obou stranách rozkládala džungle nesmírně hustá a hrozivě nepřátelská. Na březích se to jen hemžilo obrovskými krokodýly. Stromy nad vodou byly obsypány hroznější, číhajícími na divoké kance, až se sem přijdou napojit, a celé té říši bažin a stromoví vládli suverénně orangutani, velikostí se rovnající člověku.

Pohled na některý z „dlouhých domů“ u řeky se nám naskytl jen zřídka a opevněných srubů, vládních opěrných bodů, jsme zahlédli ještě méně.

Během druhé poloviny třistadvacetikilometrového letu se řeka rychle zužovala a proudila bystřeji. Přibližovali jsme se k vnitrozemské vysočině. Měli jsme oči na stopkách, abychom nepropásli ústí žádného přítoku ani jiný význačný rys krajiny, a tím třeba neztratili svou přesnou polohu na mapě, která nás konečně dovedla do stanice zvané Kapit.

Tady jsme podle pokynů rání přistáli, abychom navázali styk s oblastním rezidentem, mladým Angličanem. Na základě oficiálního pověření měl nám umožnit cestu do „dlouhého domu“ náčelníka

Koha a dělat nám průvodce i tlumočníka. Smluvili jsme se, že vyrazíme nazítří ráno a on se za námi bez prodlení pustí v motorovém člunu, jakmile se přesvědčí, že jsme se šťastně vyhnuli nebezpečí hrozícímu od stromů plovoucích po hladině. Dorazí do „dlouhého domu“ přibližně pět hodin po nás.

Nasedli jsme do *Koberce* ve stanovenou dobu a letěli asi patnáct minut nad džunglí, přístupnou jen po řece. I s pomocí nejmodernějšího dopravního prostředku, jaký je k dispozici ve středním Borneu, potrvá rezidentovi a jeho průvodcům cesta dvacetkrát déle než nám.

Mýtinu na břehu veletoku, kde stál „dlouhý dům“, k němuž jsme mířili, bylo v nekonečném moři stromová vidět už zdaleka. Přímo za ní jsme objevili ideální přístaviště: široký pruh tiché vody u soutoku dvou řek.

Ale nejprve se „dlouhému domu“ ohlásíme hlubokou poklonou letounu.

Co je Borneo Borneem, nezavládlo tu asi takové vzrušení a zděšení jako při našem příletu do tohoto odlehlého místa. Všech jeho tři sta dajackých obyvatel se vyřítilo na verandovitou plošinu, táhnoucí se podél celé budovy, a pobíhalo v panické hrůze sem a tam – bezpochyby se domnívali, že je ten řvoucí ďábelský pták přiletěl sežrat. Jedni seskákali z plošiny a prchali do pralesa, jiní se chápali děcek a schovávali je pod dům. Prostě rozpoutalo se boží dopuštění.

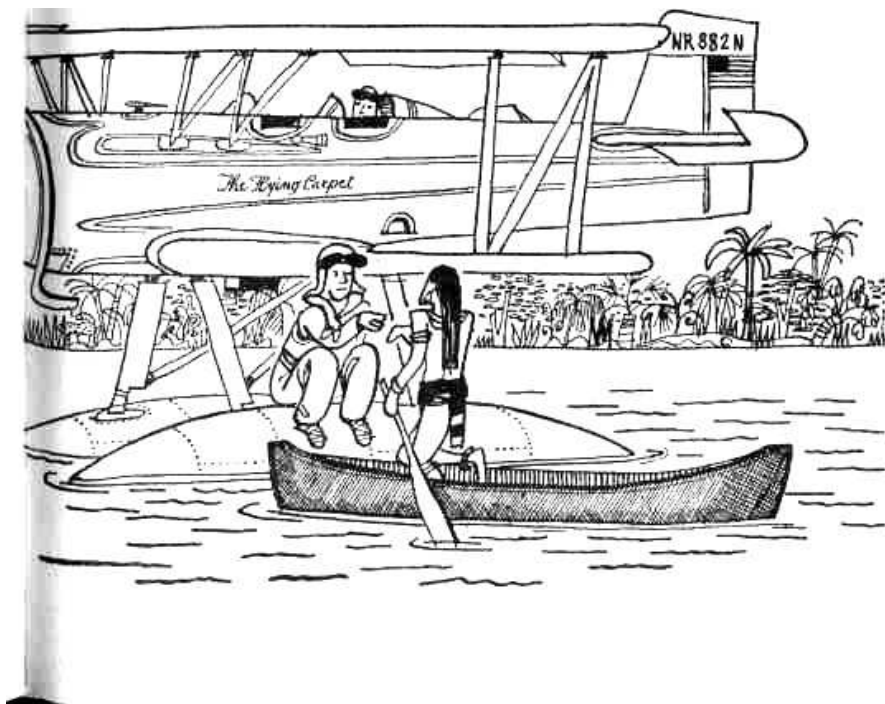
Domnívali jsme se, že svou návštěvou způsobíme obyvatelům džungle radostné povyražení, a tak nám přišlo líto, že jsme je místo toho hned na začátku vyděsili, div strachy nevpustili duši.

Nechali jsme tedy akrobacii akrobacií, spustili se na řeku, vyhledali mělčinu a zakotvili.

Neukázala se ani noha.

Jak se dostaneme na břeh? Plavat k němu by bylo příliš riskantní, voda je zamořena krokodýly, nemluvě o tom, že tady není břehy široko daleko vidět, jak jsou pohřbeny pod hradbou větví, splývajících ze stromů do vln. Pustit se pomalu po proudu kolem „dlouhého domu“ a doufat, že k sobě přilákáme nějakou loďku, zdálo se nám nerozumné, vždyť jsme nevěděli, neskrývají-li se pod

hladinou nebezpečně ostré balvany. Došli jsme k názoru, že nezbude nic jiného než čekat, dokud se nedostaví náš ochránce a tlumočník.

Ale zrovna když jsme se už začali smířovat s myšlenkou, že musíme strávit půl dne na plovácích, vynořila se ze zátočiny kánoe a v ní neobyčejně sličný mladý domorodec. Měl na sobě jen obyčklý kus červené bavlněné látky, pevně ovinuté kolem beder. Jeho štíhlé svalnaté tělo a ruce i nohy, křížem krážem bohatě tetované, se na slunci leskly a vytvářely dokonalý obraz přirozeného půvabu a síly. Husté rovné vlasy, černé jako smůla, mu splývaly po čele a vzadu až k pasu. V každém uchu se mu pohupovala těžká zlatá obroučka, upevněná ve velké podlouhlé dírcě v boltci. Kolem obou zápěstí měl na tucty náramků ze žabí sítiny.

Pádloval k nám ze všech sil, rychle se přibližoval, cosi vykřikoval a usmíval se. Pak přirazil k plováku, podal nám ruku a vzrušeným

dajackým drmolením se nám za přispění mohutného gestikulování zoufale snažil sdělit, že nás srdečně vítá. Vykládal, že všichni kromě něho utekli do džungle – tomu jsme porozuměli docela snadno – kdežto on byl nejen v Kuchingu, ale i v „Singapúra“, kde viděl létat „balón“, čímž mínil letadlo. Proto taky dobře ví, co jsme zač, jenže ostatní mu nedopřáli času, aby jim to vysvětlil.

Vlezli jsme s Moyem do kánoe, přepravili se k „dlouhému domu“ a vyšplhali se po žebříku vedoucím od hladiny na průčelní terasu. Zpoza rohu na druhém konci budovy se vynořila hrstka Dajaků a ostýchavě nás okukovala. Náš průvodce na ně volal, aby šli blíž a seznámili se s námi, že nejsme nic jiného než *tuanové* jako pan rezident a že jsme k nim přijeli na návštěvu v „balónu“.

Plaše jako lesní zvíř začali se Dajakové přibližovat krůček za krůčkem – zprvu bázkivě, ale pak si dodali kuráž, přibývalo jich, a záhy jsme byli obklopeni třemi stovkami hnědých těl, která se k nám nahrnula z džungle, z korun stromů, ze stráně nad námi. V závěru dokonce vypukly závody, kdo k nám doběhne první – a vyhrály malé nahaté děti, čipernější než veverky.

Prohlíželi jsme si nové přátele se zájmem. Byli to vesměs čistokrevní Dajakové – až překvapivě malí, ale také překvapivě hezcí. Muži byli oblečeni jeden jako druhý: pruh červené látky, úzká zástěrka, těžké náušnice, náramky a nákotníky upletené z orobince. Stejně úsporný byl oděv žen: od pasu nahoru nic, opačným směrem nešíroká bavlněná tkanina. Některé mají břicho pevně staženo vysokou šněrovačkou z rotangových stonků, opletených měděným drátkem. Vlasy nosí hladce sčesané dozadu a v týle stočené do uzlu, kdežto mužům spadají volně po zádech, zhusta až k lýtkům. Všichni se honosí tetováním stejné barvy – tmavomodré – i stejných vzorů, jaké jsme viděli už na mladíkovi v kánoi.

Velmi příjemný je pohled na jejich tváře. Pravda, jsou poněkud ploskonosé a kapku mongolsky šikmooké, ale v jejich pohledu se zračí bystrá inteligence a sympatická přívětivost.

Avšak proč každý a každá dělá dojem, jako by se neustále divili?... To způsobují řasy a obočí – nebo vlastně nezpůsobují, protože žádné nemají. Každý chloupek kolem očí a nad nimi si vytrhávají. Takhle oškubány nejsou jen nejmenší holčičky.

Jakmile se domorodci kolem nás rozpovídali a začali se poचेchtávat, nemohli jsme si nevšimnout jejich chrupu. Od betelových listů byla černá všechna ústa a v nich byl skoro až k dásním upilován každíčkový zub. Zbývaly jen zčernalé pahýly, v některých případech – zřejmě u jedinců z vyšší společenské třídy – s několika lesklými mosaznými korunkami. (Bílé tesáky může mít každý pes, kdežto překrásné mosazné protézy jen boháči!) Že je tyhle zušlechťovací zásahy dokonale nezohydují, zní jistě neuvěřitelně, ale je tomu tak. Přestože se pilně snaží zpotvořit se co nejvíc, zůstávají pořád ještě neobyčejně půvabní. Aby si vynutili obdiv, k tomu nepotřebují takové statné postavy ani brvy, ani kousadla.

K našemu uvítání se z hustého kruhu kolem nás vydělil zvlášť ztepilý muž, asi tak padesátník. Šedivá kštice – mohutná hrud – svalnaté paže i nohy – ušlechtilý, oduševnělý výraz, jaký se hned tak nevidí. Na ústech bylo znát, že patří člověku energickému, ale daleko od sebe posazené oči prozrazovaly dobromyslnost. Tenhle Dajak by upoutal pozornost a zjednal si respekt kdekoli na světě.

Náčelník Koh osobně.

Mladý muž, který nás přijel pozdravit první, byl jeho syn Džuga.

Dali jsme se teď těm dvěma úplně k dispozici a se zástupem Dajaků v patách jsme se odebrali na prohlídku „dlouhého domu“.

Toto zařízení je na Borneu společným příbytkem, stavěným vždycky rovnoběžně s tokem řeky a těsně u ní. Zadní část je rozdělena na dlouhou řadu kamrlíků, každý pro jednu rodinu, a z nich ze všech vedou dveře do přední poloviny, jakési dlouhé, jednolité společné chodby, táhnoucí se od jednoho konce budovy k druhému a tvořící jakousi krytou hlavní ulici. V „domě“ náčelníka Koha měřilo tohle protáhlé prostranství na šířku deset a na délku plných dvě stě metrů. Tady si hrají děti, tkají se rohože, odplevuje se rýže, jsou zde uloženy bubny i oštěpy a foukačky, odehrává se tu všecken společenský život. A na stropních trámech visí stovky a stovky vyuzených lidských hlav, doklady statečnosti osazenstva ve válkách.

Hned na začátku jsme si všimli, že celá budova stojí jaksí ve vzduchu, na asi šestimetrových pilotách. Prostor pod domem slouží jako prasečí chlívek a kurník, a ze všeho nejvíc jako smetiště. Za

vzor hygieny by náš „dlouhý dům“ zrovna sloužit nemohl, nicméně i tak to bylo stavení hodné obdivu, uvážíme-li jeho obrovské rozměry a profesionální dovednost nutnou k jeho konstrukci. Dát ho dohromady, k tomu bylo třeba napřed přitáhnout z džungle rákosí a klády a pak z nich pomocí naprosto primitivního nářadí – bez použití cihel, kamení, pil, ba i hřebíků – vytvořit obydlí, které pojme tři sta vesničanů se všemi potřebami jejich společného každodenního života.

Rezident dorazil nedlouho po poledni. Uměl dajacky jako když bičem mrská a brzy jsme se přesvědčili, že zná zajímavé a sympatické lidi, jimž je tato řeč mateřštinou, do všech podrobností.

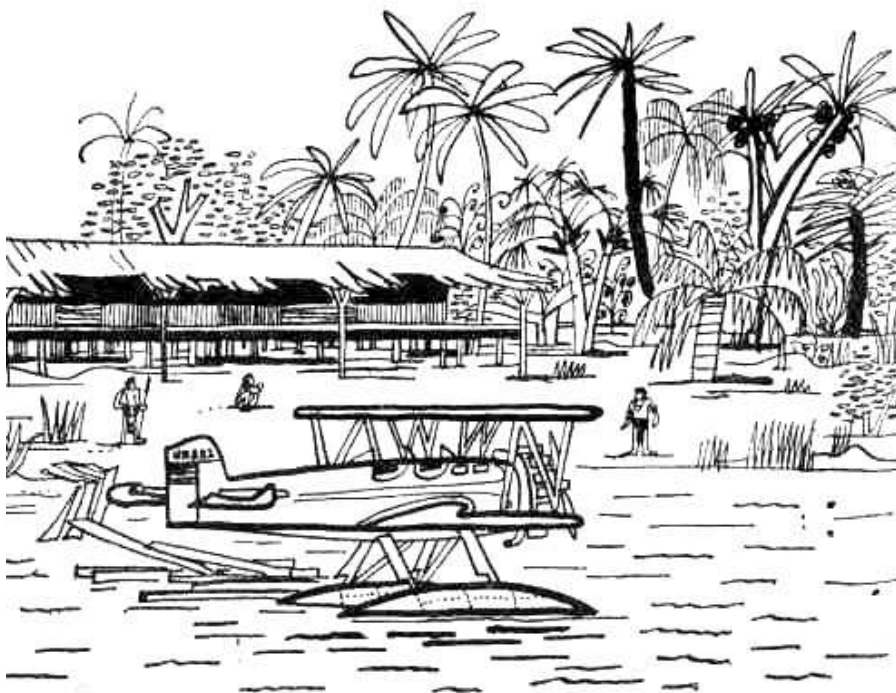
Zjistili jsme s Moyem, že řeka je dost hluboká, a tak jsme před západem slunce dopravili *Létající koberec* do primitivní rejdy u „dlouhého domu“. Při té příležitosti mělo veškeré obyvatelstvo možnost vynadávat se na nestvůru, co srdce ráčilo.

Starý náčelník Koh stál na břehu a vpíjel se očima do okřídleného démona se sžíravou zvědavostí. Po chvíli se obrátil k rezidentovi a položil mu několik závažných otázek o předmětu svého svrchovaného zájmu.

„Je to pták,“ začal. Všechno, co létá ve vzduchu, musí přece být pták. „A snáší vejce?“

„Snáší,“ odpověděl jsem prostřednictvím tlumočnicka, když mi přeložil Kohův dotaz. „Je to pták zázračný. Ale je ochoten létat jen pro určitého kouzelníka a pouze za předpokladu, že přitom smí řvát. Nedá-li se dobrý pozor, udělá ten pták šipku k zemi, aby rozdrtil toho, kdo se na něm veze. A pokud jde o vejce, ty tedy snášet dovede – *železná* vajíčka. Vypouští je vždycky za letu, a kam padnou, tam se roztrhnou s ohlušujícím výbuchem a zničí všechno široko daleko. Kdo by chtěl srovnat se zemí nepřátelský ‚dlouhý dům‘, tomu stačí zaletět nad něj na hřbetě toho ptáka a poručit mu, aby snesl vejce, které pak – jakmile dopadne na střechu – vyhodí všechno do povětří.“

Náčelník Koh poslouchal a ani nedutal, avšak jeho syn nebyl ochoten uvěřit ani jedinému slovu. Džuga ví, že to vůbec není žádný pták. Je to přece „balón“.

Soustředěný zájem náčelníka Koha o náš magický dopravní prostředek měl velice specifické pozadí. Vzal si rezidenta stranou a vyzvídal na něm, zdali bychom nemohli zaletět nad „dlouhý dům“ horských Dajaků, ležící osmdesát kilometrů dál ve vnitrozemí; má s nimi nevyřízených účtů až bůh brání, a tak co kdyby pták vymáčkl vajíčko na toho jejich mrzkého náčelníka?

Rezident zalapal po dechu. Po všech těch desetiletích úsilí o pacifikaci myslí Koh ještě pořád ze všeho nejvíc na zničení sousedů! Požádal ho, aby nás omluvil, že mu v tomhle nevyhovíme, a zdůraznil, že vybuchující vajíčka trhají hlavy nepřátel na kusy, čímž se jako trofeje stávají naprosto bezcennými.

Kohova žádost však vnukla vládnímu úředníkovi myšlenku, kterou považoval za mnohem lepší: Kdyby se náčelník nechal přemluvit k letu, naskytla by se jeho rodákům podívaná, z níž by

všem lezly oči z důlků... Ale napřed by se museli shromáždit podnáčelníci a jejich pobočníci, na těch zvlášť záleží, aby se dívali.

U Moye i u mne našel tento nápad samozřejmě plné pochopení. Slíbili jsme, že ho rozpracujeme, že všechno důkladně připravíme, že z toho uděláme prvořadou událost, která vejde do dajackých dějin.

Rezident přednesl plán Kohovi a zdůraznil, že by mu jeho provedení nesmírně upevnilo prestiž a vyneslo celému kmenu přinejmenším tolik slávy jako úspěšná válka vedená kvůli získání lebek. Jenže Koh byl jiného názoru. Viděl v tom nedovolený vpád do říše bohů a démonů. Aby náčelníkovi dodal odvahy, zavedl ho Moyer na plováky, usadil na přední sedadlo a snažil se mu vyložit, že nejde o nic ani dost málo nebezpečného.

K vyjádření souhlasu ho nakonec dohnala ctižádostivost.

Ještě ten den večer nařídil poslům, aby se vypravili po přítocích Rejangu do všech rodových „dlouhých domů“ a ke všem podnáčelníkům se senzační zprávou. Vazalům se přikazuje, aby se třetího dne zrána dostavili na setkání s *tuany*, kteří přijeli vzduchem na hřbetě kouzelného ptáka, snášejícího železná vejce, a stali se svědky toho, jak příšera vynesla velkého *penghulu* do oblak a opět ho přiveze na zem. Bude to *neobyčejné* velký svátek. Nechť se všichni ozdobí nejlepšími péřovými čelenkami a navléknou stříbrné šperky, ať s sebou vezmou meče a štíty a přijedou ve válečných lodích s co možná četným doprovodem.

Od kotviště *Létajícího koberce* vyrazilo tucet kánoí, v každé po dvou mužích, kteří měli za úkol rozhlásit velkou novinu po celém území náčelníka Koha.

Lovci lebek v županu

Společenská činnost se toho večera rozpoutala plnou silou. Rýžová kořalka – *saké* – tekla potokem, a všichni muži, dřepící na patách v půlkruhu kolem trojice bělochů, se příjemně podroušili. Jeden obřad stíhal druhý a my se naprosto povinně účastnili všech bez výjimky. Seděli jsme mezi Kohem a Džugou v koridoru, ozářeném jen otevřenými ohništi na vaření a pečení, a cpali jsme se slavnostní večeří. Postavili před nás pět vrchovatě naložených talířů

rýže, mísy s vejci, rybami, cibulí a tak dále. Těmito přílohami si musel každý obložit rýži způsobem přesně – a přísně – stanoveným. Dívali jsme se, jak to provádí Koh, a pečlivě jsme se po něm opičili.

Než jsme se směli pustit do jídla, přišlo pět hezkých mladých dívek, poklekly před námi, u každého jedna, a podaly nám velké tykvice plné rýžové pálenky. Přidržovaly nám je u úst a my museli pít ex. Pak nám vrazily do ruky živého vřískajícího kohouta, kterého držely za nohy, abychom tím vzpírajícím se kurem zamávali nad rýží i nad hosteskou, a tak si vyprosili boží požehnání, plné hrnce a dlouhý život.

Všude kolem posedávali muži a mladíci, pozorovali nás, prázdnili tykev za tykví a dělali vtipné poznámky (soudě podle řehotu, který pokaždé od nich zahlaholil o obsluhujících pannách a jejich zákaznicích. Ženy a dívky se držely stranou, ale nic jim neušlo.

Tenhle pamětihodný výjev měl jeden rys, na nějž nezapomenu do smrti. Psy. Každý Dajak jich má několik – a jakých! Připomínají potkany, jsou prašiví a podvyživení. V okamžiku, kdy ucítili potravu, prolomili jako vyhladovělé mouchy kruh hodovníků a rvali nám jídlo přímo z rukou. Uhodili jste je, až bolestně zavyli, ale hned se zas připlížili nazpátek. Bylo třeba jíst rýži jednou rukou – doslova – a druhou odhánět celé roje strupatých opelichaných šelem. Ta odporná stvoření nedostávají pravděpodobně nikdy nažrat a docela určitě je nemá nikdo rád, ba vůbec o ně ani dost málo nedbá. Přitom utratit je by se považovalo za zvlášť hrubý prohřešek. Proto tedy se ty bestie smějí rozmnožovat – a hladovět, jsou prostě trpěny jako nevyhnutelná obtíž, jako komáři.

Obřadná hostina začala na prahu příbytku náčelníka Koha a obstaraly ji příslušnice jeho rodiny. Sotva skončila, přestěhovali nás dlouhou chodbou do jídelního prostoru druhé nejvýznačnější rodiny a tam nám podali přesně stejné menu jako předtím a přesně týmž způsobem včetně napájení kořalkou a mávání kokrháčem. K svému zděšení jsme se záhy dověděli, že musíme absolvovat celou ceremonii se vším všudy *dvacetkrát* a že vynechat třeba jen sebemenší podrobnost by bylo neobyčejně urážlivé faux pas. Rýže nám začala před očima nabývat a odmítala se dát spolknout. *Saké,*

lomcovák s asi dvaceti procenty alkoholu, nám povážlivě stoupalo do hlavy...

Na noc nás uložili do velké ohrazené prostory v příbytku náčelníkově. Do tohoto hostinského pokoje jsme kráčeli – Moye, rezident a já, každý v doprovodu dvou dívek, které nás vedly za ruku. Potácivě jsme kráčeli na poněkud nejistých nohou po houpavé podlaze z bambusu, při jejímž budování se zrovna nemyslelo na metrákové kolosy typu Stephense. Měl tu smůlu, že šlápl na vadné místo a za ohlušujícího praskotu lámajících se tyček propadl čerstvě vzniklou dírou. Aby nesletěl rovnou do vepřince pod námi, v tom mu zabránilo jen hbité přispění obou švarných průvodkyň.

Při svlékání, nežli jsem vlezl do postele – pro *tuany* nachystali tři slavníky vedle sebe, na ně rozprostřeli bavlněné prošíváné deky – jsem se v mdlém světle rezidentovy petrolejky zahleděl ke stropu a k svému zděšení tam spatřil několik tuctů lidských lebek, které visely pod nízkými trámy na rákosových vláknech a šklebily se na nás – nebo se mi to jen zdálo pod vlivem rýžového opojení? Zkusil jsem se schovat pod pokrývkou, ale nebylo to nic platné, před těmi přišerými pohledy prostě nebylo úniku.

„Žije Koh s okolním světem v míru?“ zeptal jsem se rezidenta v obavách z nočního přepadu, jímž by si některý nepřátelský kmen hodlal obohatit sbírku hlavami tří bílých mužů.

„V dokonalém,“ ujistil mě vládní úředník. „Nebo aspoň je příliš mocný, než aby si na něj někdo mohl troufnout. Ostatně rádžovi se podařilo vymýtít v Saravaku lov lebek už skoro úplně, jestli se vyptáváte proto, že máte strach kvůli tomuhle. Teď se hlavy uřezávají jen v divokých horských oblastech podél hranic Holandského Bornea¹⁰, ale i tam tenhle zvyk už rychle zaniká. Mezi všemi těmi lebkami, co visí nad námi, není s největší

10 V době, kdy byl Halliburton s Moyem Stephensem na Dálném východě, existovalo Britské Borneo, skládající se ze Saravaku, Severního Bornea (nynější Sabah) a Bruneje, a Holandské Borneo, obě na ostrově Borneu. Jeho největší, jižní díl patří teď pod jménem Kalimantan (přes 4 milióny obyvatel) k Indonéské republice, kdežto Saravak (800 000 obyvatel) a sousední menší Sabah (450 000 obyvatel) se staly součástí Malajsijské federace, vzniklé na podzim roku 1963. Sultanát Brunei (84 000 obyvatel) zůstal formálně nezávislým státem pod tzv. britskou ochranou, vnucenou zemí smlouvou z r. 1888. (Pozn. překl.)

pravděpodobností ani jediná, která by byla ušmíknuta v posledních pěti letech.

Naproti tomu lov lebek ještě bují v saravacké armádě. Jestliže někdo skolí nepřítele v oficiálním boji, nezadrží ho žádná moc na světě, aby svou oběť nepřipravil o to nejdůležitější. Vedle pušky nosí každý voják krátký meč – a kojí se nejrůžovějšími nadějemi. Podařili se mu zmocnit se hlavy za těchto okolností, vrací se s ní do rodného ‚dlouhého domu‘ coby nadšeně oslavovaný hrdina. Krajané mu vystrojí banket s mořem rýžové kořalky, s tancem a s velice mnoha krásnými děvčaty.

Přítom ovšem staré zlaté časy pamatují všichni dospělí obyvatelé tohoto domu. Dajakové byli odjakživa na tomhle ostrově kmenem nejbojovnějším, a pokud jde o lov lebek, nejnenapravitelnějším. Aby vytáhli do boje, k tomu jim byla dobrá jakákoli záminka, i sebenepatrnější. A když neměli žádnou, podnikli prostě výpad – jen tak ze sběratelské vášně. Dajacká dívka by se ani nepodívala na chlapce, který by ji nemohl obdarovat aspoň jednou lebkou.

Dřív tady měl život jen malou cenu. Každý Dajak musel být neustále ve střehu. Bojovníci spali s mečem a štítem po boku. Je všeobecně známo, že člověk nakažený prašivinou – jistě jste si všimli, že je tady takových hezká řádka – byl považován za cosi velmi užitečného, asi jako hlídací pes, protože takovou osobu svědčí kůže, musí se celou noc škrábat a nemůže spát. Tahle nemoc měla reálnou směnnou hodnotu. Šťastlivec, který jí trpěl, mohl infekci *prodat* těm, kdo se chtěli udržet ve bdělém stavu.

Nájezdy na ‚dlouhé domy‘ nepřátel se obyčejně podnikaly za prvního rozbřesku. To se nejdřív pod zvolený objekt naházely suché třísky a zapálily se. Viděli jste už sami, že ‚dlouhý dům‘ je jako krabice troudu. Sotvaže se pod ním rozdělá oheň, lehne popelem do základů během čtvrt hodiny. A zatímco obyvatelé prchají dolů po žebřících, aby se zachránili a neuhoreli, útočníci se na ně vrhnou a nešetří nikoho, muže ani ženy. Hlava je hlava, a když je usušená a vyuzená a pěkně zavěšená doma u stropu, na pohlaví jejího bývalého nositele nezáleží.

Obydlí útočníků se pak samozřejmě stávalo obětí represálií, takže vznikal jakýsi začarovaný kruh, morbidní perpetuum mobile. Člověk

se musí divit, že dajaký národ tohle vzájemně organizované vyvražďování vůbec přežil. Od té doby, co rádža zemi aspoň trochu zpacifikoval, se Dajakové rychle rozmnožují. Jejich počet se za posledních dvacet let zdvojnásobil.“

„Co myslíte,“ zeptal jsem se, „jsou ty hlavy tady nahoře společné trofeje kmene, nebo to jsou doklady osobní statečnosti jen náčelníka Koha?“

„To je všechno jeho soukromý majetek. Stal se náčelníkem už v mládí právě proto, že se osvědčil jako vojevůdce a kromobyčej úspěšný uřezávač hlav. Holedbá se, že jich vlastnoručně získal přes půl stovky. A zdá se, že jich tu taky tolik visí, i když se na první pohled nepozná, která z nich patřivala ženě. Některé možná dokonce seděly na krku orangutanům nebo byly vzaty mrtvolám, a to všechno jen proto, aby sbírka působila mohutnějším dojmem.“

Ta noc byla pro nás tři bezútěšně ponurá a neklidná. Nerovné rákosové matrace i podlaha se pohupovaly. Nesčetní psi v jednom kuse ňafali a rvali se o místo ve vychládajícím popelu ohnišť, která jim sloužila za lůžko. Vepří pod námi chrochtali. Starci se v dlouhé chodbě venku drbali a povídali si. Kohouti začali prozpěvovat hodně dlouho před svítáním... A odporné hlavy nám strašidelným pohledem vnikaly až do ledví. Usnout se nám aspoň na chvíli podařilo jen díky přemíře rýžové kořalky.

Příští den však přinesl tolik nového a zajímavého, že se nám útrapy noci brzy vykouřily z paměti.

S východem slunce se šlo celé osazenstvo „dlouhého domu“ dolů k řece vykoupat. Jak je neutěšený stav jejich příbytku nijak nevzrušoval, tak dbali na čistotu těla přímo úzkostlivě, skoro až fanaticky. Máchat se dvakrát nebo i třikrát denně je u nich samozřejmost. Myje se vždycky celá rodina nebo ještě větší skupina najednou a svou nahotu si při tom uvědomují tak málo jako opice nebo papoušci, kteří se na ně dívají z okolních stromů.

S něčím novým jsme se seznamovali a o něčem novém se poučili každou minutu. Džuga, zcestovalý liberál, bystře uvažující inteligent s rychlými reakcemi, se od nás nehnul ani na krok a vždycky

neomylně uhádl každé naše přání, třebaže nerozuměl jedinému slovu v žádné řeči, kterou jsme mluvili my.

Zavedl nás do svého apartmá, situovaného vedle Kohova, kde jsme se seznámili také s jeho manželkou a dvěma neobyčejně roztomilými potomky, asi tříletým klučinou a o rok starším děvčátkem. Byli to caparti tak pěkní, čistí a příjemní, že by museli získat cenu v soutěži krásy všude na světě.

Džuga je zřejmě přímo zbožňoval, v čemž byl typickým Dajakem. V rodinném životě Dajaků jsou děti ze všeho nejdůležitější. Nikdy jich nemají dost. Dajakové děti kupují, kradou je, jsou ochotni podniknout cokoli, aby jich získali maximum. Že se u nich tu a tam setkáte s Číňánky, nesmí vás překvapit, vždyť čínští obchodníci těm vášnivým milovníkům mrňat prodávají své vlastní nežádoucí ratolesti.

Džuga udával celému kmeni tón v otázkách zábavy a byl také všeobecně uznávaný arbiter elegantiarum. Jeho prestiž nesmírně stoupla po návratu ze „Singapúra“, kde mu britský místodržící obstaral pro jednu sezónu práci na gumovníkové plantáži, aby se náčelníkův syn „vzdělal“, a odkud si přivezl několik pozoruhodných věcí a novou garderobu. Jeho pokladem nejdrahocennějším, jímž se nám pochlubil především, byly tři laciné budíky – třebaže neměl ani potuchy, jak se podle nich určuje čas, ba ani nevěděl, co vůbec pojem času znamená. Ale když všechny tři současně vyzváněly, neznala radost jeho prosté duše mezí.

Pak nám předvedl své pojetí elegance. Vecpal nepoddajné opičí nohy do křiklavě žlutých knoflíčkových bot a na hlavu si nasadil měkkou plstěnou hučku, tak velkou, že se mu pod ní ohýbaly uši. Oblek zakoupený u arabského kramáře vynikal přímo odpornou zelení, a kromě toho byl šit na člověka dvojnásobných rozměrů. Oděn do vší té parády se mladý Dajak, rozradostněný jako debutantka před svým prvním plesem, pyšně procházel po světlici, vytahoval se, jak je elegantní, a přemlouval mě, abych ho vyfotografoval.

Nedokázal jsem potlačit rozmrzelost nad tím, jak ze sebe tak nádherný tvor může dělat šaška. Požádal jsem ho, aby tu bláznivou maškarádu odložil, oblékl si zase svůj malebný domorodý kroj –

mušlové náhrdelníky, vyšívanou bederní zástěrku, stříbrný pás s vyřezávanými přezkami, senzační ozdobu hlavy s půlmetrovými péry – a vzal si oštěp a štít, potažený vlasy mrtvých nepřátel, zkrátka aby se ustrojil, jak se sluší na vznešeného mladého prince. A *potom*, dodal jsem, ho vyblejsknu, kolikrát si jen bude přát. Vyhověl mi, ale bylo na něm znát, že jsem ho svým špatným vkusem znechutil.

Toaleta paní Džugové byla neméně vznešená než jejího manžela. Její společenský úbor tvořila obvyklá šněrovačka, jenže protkávaná stříbrem, a pak sukénka z korálek a rolniček, sahající po kolena. Každý její pohyb provázelo líbezné zacinkání. Kromě toho předčila paní Džugová všechny obyvatele „dlouhého domu“ bohatstvím tetování. Každý kousek jejího krásného hnědého těla byl pokryt vsutku půvabným uměleckým ornamentem, vesměs provedeným tmavomodrou tuší. Získat takovou dekoraci znamenalo snášet trpělivě bolesti celá léta. V našem „dlouhém domě“ byli tetováni od hlavy až po paty všichni Dajáci, ale výzdoba paní Džugové byla nepochybně nejnákladnější.

Něco kolosálního byly také její mosazné zuby. Ve dvanácti nebo třinácti letech si docela dobrovolně lehla na zem, jak to od dívek onoho věku vyžaduje zvyk, a dovolila čínskému podomnímu obchodníkovi, aby jí velkým železným pilníkem jezdil po chrupu tak dlouho, až byl upízlán těsně k dásním.

Dát si vylepšit ústní dutinu jela paní Džugová až do Sibiu, města vzdáleného po proudu Rejangu hodně přes dvě stě kilometrů, ale tak dlouhé putování stálo za to – vždyť získala mosaz s červeně a zeleně vysmaltovanými znaky karetní hry: srdce, trefy, kára a piky.

Džuga měl vedoucí roli v honbě, rybolovu a tanci (k boji je bohužel příležitostí jen málo, nestane-li se člověk příslušníkem regulérní armády) a spolu se svou chotí pečoval o kolektivní zábavu celého „dlouhého domu“, kdežto jeho otec dbal o záležitosti vládní a justiční. Na jeho bedrech spočívala starost o morální a sociální blaho. Jenže v zemi Dajaků jsou mravní i společenské předpisy tak prosté a přirozené a lidé se jimi řídí do té míry přesně a samozřejmě, že se Koh nikdy prací neztrhal.

Na sklonku druhého dne našeho pobytu v „dlouhém domě“ přidělil Džuga každému z nás tři foukačku a toulec s šípy, jakých

Dajakové užívají k lovu, a za soumraku jsme se vydali do džungle po stopách zvěře. Účinnost a přesnost těch trubic nás přímo ohromila. Jsou skoro pět metrů dlouhé, úplně rovné, lehké, uvnitř dokonale hladké a mají efektivní dostřel na vzdálenost šedesáti metrů. Stačí docela nepatrné fouknutí a šíp vyletí takovou rychlostí, že ho skoro ani neuvidíš. Džuga byl skvělý střelec. Skolil pádícího kňoura a z korun stromů sundal půl tuctu skalních holubů. Střely jsou napuštěny jedem, který sice usmrcuje pernatce a ostatní menší živočichy takřka okamžitě, jakmile jim vnikne ranou do těla, ale jejich maso nijak neznehodnotí. Aspoň my takto zabité ptáky jedli bez jakýchkoli škodlivých následků.

Naše první pokusy s foukačkou byly dokonale neúspěšné. Promrhali jsme všechny šípy a netrefili vůbec nic. Ale pak jsme si podle Džugova příkladu udělali kuličky z vlhké hlíny a shledali jsme, že se dají z roury vystřelovat se stejně vražednou prudkostí. Džuga usmrtil těmi malinkými hliněnými projektily skoro tolik holubů jako předtím šípy.

Právě tak poutavý, a ještě kurióznější byl rybolov *tubou*. Vzhledem k tomu, že ryby tvoří spolu s rýží hlavní potravu Dajaků, nesmíme nesporně způsob, jakým se jich zmocňují, odsuzovat. *Tuba* je jed z kořenů jisté rostliny; když se nalije do vody, každá ryba, která se v ní nachází, se doslova zadusí. Vpodvečer před příchodem několika set očekávaných hostů uspořádal Džuga mohutnou tubovou výpravu a vzal nás na ni s sebou.

Vybral si přítok, v němž se netrávilo už řadu měsíců. Jeho ústí, široké asi třicet metrů, dal nejdřív přehradit plošinou svažující se pod hladinu a sloužící k zachycení ryb, až se v zápase se smrtí divoce pohnou po proudu. Pak jsme nasedli spolu s lovci do tří kánoí, pádlovali asi tři čtvrtě kilometru proti toku a tam jsme každý mezi dvěma kameny rozdrtili dohromady půl metráku tubových kořenů. Voda se po smíšení se šťávou okamžitě mléčně zakalí. Nalili jsme tu smrtící tekutinu do potoka, vyzbrojili se oštěpy a sítěmi a čekali v loďkách, až ryby vyplavou na povrch, abychom se pak do nich hned mohli pustit.

Posádka člunů přivítala první oběti nadšeným řevem. Džuga lovil s kamarády tímto způsobem už jistě nejmíň stokrát, ale pekelný

kravál, který přitom produkovali, svědčil spíš o tom, že je to pro ně zábava stejně nová jako pro nás.

Pádla se jen míhala, když se kánoe vrhaly za velkými kusy hned sem, hned tam. Sítě poletovaly jako blesk a oštěpy probodávaly vodu snad ještě rychleji. Výsledkem skoro každého takového zákroku byla další kořist, mrskející se na dně člunu. Povyk doléhající k nám proti proudu potvrzoval, že se pilně pracuje i na plošině, kde také byl nejhojnější úlovek. Zmítaly se na ní ryby i dvoukilové až tříkilové, vyskakovaly a Dajakové se po nich v divokém vzrušení rozháněli mohutnými klacky. Šlo spíš o zabíjení než o lov, ale přece jen to bylo aspoň ze začátku docela zajímavé.

Naše tři kánoe se vrátily domů naložené až po okraj, čímž jsme nemálo přispěli k úspěchu bohatýrské hostiny chystané na zítřek.

Náčelník Koh a „balón“

Se svými malými dobrodružstvími a pozorováními jsem měl plně ruce práce, ale náčelník Koh byl zaměstnán ještě mnohem víc. Cekal, že se na první bornejský letecký den dostaví několik set, ne-li celý tisíc návštěvníků. Dva dny se od slunka do slunka připravovaly vrchovaté koše rýže, vepří se zařezávali po tuctech, čistily se a upravovaly ryby, které jsme nachytali, ve spížích se rovnaly nekonečné řady džbánů se *saké*, aby byly pěkně po ruce.

Jestliže byl Koh z blížící se cesty na hřbetě d'ábelského ptáka hodně nesvůj – jakože byl – teď už se to neodvažoval dát najevo. Nicméně poslední noc se věnoval pití rýžové kořalky podstatně pilněji než normálně, a když se ráno začaly sjíždět roje velkých i menších válečných lodic, měl náladičku, v níž byl ochoten posadit se na cokoli schopné letu. Do téhle řvoucí příšery vleze – škyt! – i kdyby měl v jejích spárech zahynout – zemře jako muž!

Davy hostů narůstaly a houstly. Každý okamžik přinášel další člun a další posádku. Brzy byla u břehu připoutána celá flota kánoí a u *Létajícího koberce*, pořád ještě zakotveného v doku, se tísnil obrovský zástup Dajaků s očima jak tenisáky.

Svou okázalou výstrojí předčili ti Bornejci i americké Indiány

na válečné stezce. V honbě za nejdelšími a barevně nejpůsobivějšími péry do obrovských ozdob hlavy jistě nevynechali v džungli ani jedno místečko. Bronzové hrudi nebylo pod sáhy náhrdelníků skoro ani vidět. Mnozí měli krátké pláštěnky z bílých opičích koží. Každý bojovník třímal půldruhého metru dlouhý štít a ještě mnohem delší tenký oštěp a byl opásán mečem v stříbrné pochvě. Všichni zářili svátečním rozpoložením, hlasitě se smáli a temperamentně se dohadovali, co vlastně je ten kouzelný pták zač, co provede a proč asi. Džuga kudy chodil, tudy pořád ještě vykládal, že nejde o žádného ptáka, nýbrž o „balón“, ale z toho nebyl nikdo moudrý, protože nikdo neměl ani ponětí, co by to asi tak mohlo být.

Přišla hodina startu. Koh stanul na nejvyšší příčli žebříku, sice zpítý pod obraz, ale přesto svou ušlechtilou tváří roven olympskému

bohu s tmavohnědou pleť. Nejnápadnější byla na něm absolutní prostota oblečení. Zatímco přespolní i domácí přímo oslňovali šperky s kožešinami a péry, náčelník Koh všechny světské marnosti *odložil*, dokonce i náušnice. Od pasu mu podél stehen splýval ke kolenům pruh prosté černé bavlněné látky. Jinak byl nahý a bez jakékoli příkrasy.

Uvažoval jsem v duchu, zda si uvědomuje, že tou jednoduchostí působí stokrát vznešeněji než barbarsky vyšňoření poddaní. Věděl v okamžiku, kdy sestupoval po schodech a kráčel vstříc – jak se domníval – neblahému osudu, že se na něj v posvátné úctě upírá nejméně tisíc očí?

Nasadili jsme mu na hlavu kuklu a ochranné brýle a usadili ho na přední sedadlo. Vazalové se tísnili kolem dokola v zakřiveném mlčení – situace byla tak smrtelně vážná, atmosféra tak nabitá zlými předtuchami a čáry, že se nikdo neodvážil ani hlesnout.

Natočil jsem motor. Stroj zařval. Zajistil jsem upínací pás Kohovi i sobě – a už jsme se šinuli z doku a pak k ohbí řeky, kam se původně *Létající koberec* snesl poprvé. Jako ohon nachové komety letěla za námi stovka kánoí nejrůznějších rozměrů. Jakmile jsme dospěli na otevřenou řeku, pokynuli jsme divákům, aby se nepřibližovali, Moye přidal plyn, letadlo se rozběhlo po hladině a vzneslo se do vzduchu.

Pozoroval jsem náčelníka. V rozšířených očích se mu zračila smrtelná úzkost, chvěl se po celém těle, ale když si všiml, jak jsem naprosto klidný, potlačil obavy, a dokonce se odvážil podívat přes palubu a uculovat se na armádu lodiček pod námi.

Moye se jí stále držel na dohled. Najednou přesně zamířil a spustil se střemhlav dolů, až nás od kánoí dělilo ani ne deset metrů, a pak zase zabouřil kolmo k obloze do výšky tří set metrů, čluny se rozprchly jako hejno potápníků, ale když si lidé v nich uvědomili, že kouzelný pták jen tak laškuje, že nehodlá rozdrtit jejich náčelníka na maděru, provolávali nám z plných plic hurá a mávali oštěpy a opeřenými přílbami.

Přeletěli jsme nízko nad Kohovým „dlouhým domem“. Buráceli jsme dvěstěkilometrovou rychlostí proti proudu řeky těsně nad hladinou. Obkroužili jsme sousední „dlouhé domy“, aby se také jejich obyvatelé vzrušili pohledem na Kohův triumf. Kouzelný pták

křižoval s náčelníkem nad hlavami jeho lidí sem a tam plných dvacet minut.

Po návratu na zem nebyl Koh už jen pouhý náčelník náčelníků. Stal se bezmála božstvem.

Večer se chodba „dlouhého domu“ hemžila pěti sty návštěvníky, do jednoho ochotnými, ne, přímo žhavými oddaně holdovat velkému Kohovi, který se vznášel v povětrí.

Koh sám div nepukl pýchou a přijímal všechny ty pocty s nesmírnou vážností. Stál na vrcholu své slávy. Podařilo se mu vykonat čin, který nedokázal ještě ani jediný Dajak v celých dějinách tohoto národa. Zpráva o té epochální události se všude bleskem rozhlásí sama, aniž bude třeba ji rozmazávat.

Proto předsedal banketu beze slova, povznesen nad všechno včetně chvalozpěvů, které na něho lid pěl pořád hlasitěji a hlasitěji.

Ve vhodnou chvíli si vyžádal slovo rezident. Přeložil shromáždění válečníků poselství dobré vůle, které jsme s Moyem přinesli Kohovi od rání. Vychválil náčelníka až do nebe jako vynikající vzor chrabrosti a moudrosti, velký bílý *tuan* v Kuchingu ho miluje a bezvýhradně mu důvěřuje, že povede svůj lid i nadále cestou míru, cti a spravedlnosti. Potom odevzdal Kohovi královnin dárek, který jsme mu přivezli na kouzelném ptáku – ach, nejvzácnější, nejžádoucnější dar, jaký si jen lze představit! – loveckou pušku.

Koh však neprojevil velkomyslnost o nic menší. Se záviděníhodnou výmluvností se revanšoval hymnem na rádžu a rání a přísahal jim a jejich vládě věrnost až do hrobu tmavého. Našel mnoho krásných slov i pro Moya a pro mne, a aby projevil uznání za slávu, kterou jsme ho obestřeli, odvděčil se nám způsobem, jaký asi nepoznal žádný cizinec, co Borneo existuje: dostali jsme – *tucet lidských hlav*.

A *saké* přitom pořád teklo potoky, nikdy nevysychajícím proudem. „Dlouhým domem“ se rozezněly tóny kapely, složené z gongů a bubnů a domorodých dud. Objevily se kopce rýže a ryb a vepřového, narovnané na ošatkách z vrbového proutí. Jídlo nebralo konce, džbány s kořalkou se zdály bezedné.

Hosté byli čím dál tím blaženější. Shlukovali se kolem Koha, kolem Džugy, kolem rezidenta i Moye a mě, nutili nás pít, obdarovávali nás náramky a náhrdelníky, nabízeli nám hory doly, jen abychom navštívili také *jejich* „dlouhý dům“.

Džuga, vyparáděný nádhernými pásy a péry, si vyklidil potřebné prostranství, a rozháněje se mečem a štítem, předvedl s vrcholnou grácií divoký skákavý válečný tanec.

Po vzoru náčelníkova syna popadlo kopí tucet bojovníků, také náležitě rozpálených alkoholem, a ze všech sil se snažili řádícího Džugu přetrumfnout. Z dvanácti tanečníků bylo brzy dvacet, k jednomu orchestru přibyly tři další, zpěv a hulákání zmohutněly v ohlušující vřavu, která se rozléhala široko daleko a vracela se z okolní džungle několikerou ozvěnou... A na tu bujarou scénu shlížely dlouhé růžence zčernalých, usmívajících se lidských lebek, pošklebujících se snaze dostat ze života co možná nejvíc, projevit co nejokázaleji pohrdání smrtí, čekající na tanečníky, až přestanou křepčit a připojí se k ponuré společnosti mrtvých.

Byl to večer nervy drásající, hřmotný, nespoutaný – avšak nepostrádal půvabu. Kdo nazývá tyto lidi primitivními divochy, ten Dajaky nezná. Nehledě na uzené hlavy, které ostatně lze s trochou tolerance označit za suvenýry z válečných tažení, jsou všechny projevy jejich povahy nesmírně sympatické. Mírnější, milejší národ aby pohledal. Mají velké čisté srdce a lásku k umění, nelámou si hlavu zbytečnými problémy, jsou svým vlastním způsobem mravní a řídí se prostými zákony, jaké dává lidem příroda.

Výzva Fudžisanu

Básně. Japonsko překypuje básněmi. Je tam však jedna báseň, veliký národní epos, jenž překonává všechny ostatní. Netvoří ji rýmy a stopy, nýbrž skála, sníh, lesy a půvabné, něžně krásné křivky – báseň Fudžisan.

Když se mluví o Japonsku, většina lidí, kteří v této zemi nikdy nebyli, si především vybaví obraz této proslulé sopky se sněžnou kápí. Pro většinu cizinců je tato neporovnatelná hora symbolem samotného Japonska. Neslyšeli třeba nikdy o chrámech v Nikku a

Naše ani o Mijajimě a Matsušimě, které jsou v Japonsku příslovecně svou krajinnou krásou. Kdo však je tak daleko vzdálen civilizace, že se mu nevtskla do paměti půvabná vlečka Fudžiných suknic z nesčetných kreseb, maleb a fotografií, které zdobí téměř každý umělecký i průmyslový výrobek, jenž pochází z Japonska? Celý národ je posedlý *fudžimánií*. Lidé jsou tak zamilováni do vzosných svahů hory a jejího sněžného diadému, až věří, že je to vtělená bohyně, a putují ze všech konců říše, aby na ni vystoupili a vzývali ji. V domě by něco chybělo, kdyby na stěně nevisel barvotisk Fudžisanu; největší japonské básnictví je inspirováno rozjímáním o něm. Mnohý cizinec, kterému se poštěstilo pohlédnout na tento pohádkový vrchol, souhlasí s Japonci v tom, že to není jenom nejkrásnější přírodní zjev v této ostrovní říši, nýbrž na celé zemi.

Výstup na tuto ošidnou královnu hor byl hlavním důvodem, proč jsem Nippon (tj. Japonsko) navštívil, a ačkoliv leden již značně pokročil a všechno bylo pohřbeno pod sněhem a ledem, byl můj zápal tak značný, že mě to ani trochu neodradilo. Také na mne nijak nezapůsobilo, že každý, koho jsem se v Kjótu zeptal, ujistil mě mezi výbuchy jízlivého smíchu, že ani já, ani jiná lidská bytost se nedostane na vrcholek Fudži, vysoký tři tisíce sedm set sedmdesát osm metrů, v nynější roční době, kdy je to jediný pevný, nesmlouvavý ledovec, bičovaný divými vánicemi.

Když se můj vlak řtil nocí z Kjóta do Jokohamy, uvědomil jsem si, že naše cesta vede podél úpatí hory, a stěží jsem se odvažoval usnout ve strachu, abych nezaspal svítání a nezmeškal dlouho toužený pohled na svou oblíbenou horu. Konečně jsem ji při východu slunce spatřil! Třpytila se od paty až k vrcholu ledem a sněhem. Připadala mi jako nejvzletnější obraz, jaký jsem kdy spatřil, a cítil jsem, že jsem své zbožňování nevyplýtvat na předmět zbožňování nehodný. Chtělo se mi okamžitě vyskočit z vlaku v odpověď na sirénino volání, a byl bych vyskočil, kdybychom nebyli ujížděli asi šedesátikilometrovou rychlostí.

Jaká úleva, když jsem konečně dospěl na americký a britský konzulát v Jokohamě. I v Jokohamě jsem byl bez groše. Vypůjčil jsem si peníze, abych mohl kabelovat memphiskému Commercial Appealu, který zatím uveřejnil již přes třicet mých příspěvků, a

požádat o padesát dolarů *zálohy na honorář* za příběh o mém „výstupu na Fudžisan“. Peníze přišly obratem. Teď jsem ovšem *musil* výstup podniknout.

Začal jsem se ohlížet po pramenech informací o zimním horolezectví v Japonsku. Nedostal jsem se celkem nikam, když jsem se šťastnou náhodou se směsicí údivu a radosti dověděl, že Fudži zdolal loni v únoru – poprvé v zimě – jakýsi plukovník Lees a jeho společník, oba Angličané.

Bez odkladu jsem vyhledal plukovníka Leese a zvěděl se vzrůstajícím uspokojením podrobnosti horské bitvy, v níž Angličané loni v zimě tak okázale zvítězili a získali si slávu, že vystoupili na Fudži první, sotvaže se zbavila svého každoročního ledového krunýře.

Rázem jsem se stal nerozumným optimistou. Ejhle, nesmírně dobrodružný, nesmírně původní nápad, který vnukal nadšení při pouhém pomyslení. Když mohli jiní výstup podniknout, mohu se pokusit i já. Plukovník Lees neměl tolik důvěry jako já. Nepodnikl svůj úspěšný zápas s Fudži bez značných příprav, organizace, těžké práce a předběžného obeznámení se s horou samotnou, a i tak se mu to zdařilo teprve při třetím pokusu. Rozumné důvody *proti* mému pokusu daleko převažovaly důvody *pro*. Především bych byl musil jít sám, protože každý, s kým jsem o tom začal jednat, měl obvykle špatný názor na výpravu a řadil ji do stejné třídy jako pokus dostat se v sudě přes Niagarské vodopády. Za druhé by se moje výprava konala v době, kdy měsíc nesvítí, kdežto plukovník Lees podnikal svoje výstupy za plného měsíčního světla. „Bez toho,“ pravil, „naprosto nelze výstup podniknout, protože krátký zimní den nestačí.“

Za třetí jsem byl tulák a celý můj pozemský majetek byl obsažen v tlumoku. A mezi mnohými věcmi, jež v tlumoku nebyly, byly také nezbytné sněžnice, cepín, gumové boty, pokrývky, kukla na obličej a kožichy.

A tak mi po dlouhé debatě plukovník Lees tento nápad rozmluvil. Zdál se příliš beznadějný, příliš potrhlý. Místo toho jsem neochotně obrátil své kroky se stádem turistů do stereotypních chrámů v Nikku. Když však vlak za časného rána odjížděl, podíval jsem se náhodou na

jih. Tam se tyčila svůdná siréna, pyšná, majestátní. Odvrátil jsem hlavu, spustil záclonu, abych ji neviděl – nadarmo. Vábila mě i skrze záclonu.

Nikko se mi hnusilo. Netrpělivě jsem přešlapoval po nástupišti a čekal na zpáteční vlak, a sotva jsem byl zpátky v Jokohamě, spěchal jsem do bytu plukovníka Leese a oznámil mu, že zima nezima, na Fudžisan vystoupím. Vida, že mi to nerozmluví, počal se se mnou zabývat fakty.

V poměru k četným nedostatkům zdálo se mých aktiv opravdu pramálo. Měl jsem jenom umíněnost, nezdolný organismus a aparát. První překážku, to, že jsem neměl společníka, se mi nepodařilo odstranit. Prostě jsem jí nedbal. Protože jsem neměl nikoho, kdo by mě chytil, kdybych se začal smekat, vyřešil jsem tento problém tak, že jsem si oblékl troje kalhoty. Druhá překážka: měsíční světlo – toho jsem také nedbal. Budu se modlit, aby svítily hvězdy. Co se týče výzbroje, nabídl mi plukovník Lees velkomyslně, že mi půjčí kožich, v němž budu moci spát v noci před závěrečným nápirem, cepín i sněžnice. Od všech svých přátel jsem sehnal vlněné doplňky a vlastně jsem koupil jenom jediné, ostře nabroušené železné ozubce na led, při jejichž kování jsem osobně dohlížel. Tyto ozubce jsou kouzelná křídla pro horolezce v zimě. Když jsem si je připjal k botám, byl jsem připraven zdolat starou horu, dupat nahoru i dolů po jejích ledem obrněných bocích a házet kamení do veliké díry v její lebce. Bez ozubců by byl každý pokus prvotřídní sebevraždou, ač pochybuji, že by se člověk vůbec dostal tak vysoko. A tak jsem se sám a sám vydal do boje. Neuměl jsem ani slovo japonsky a nevěděl jsem ani, kam se mám vydat, jenom že se musím dostat do Gotemby, kde začíná stezka, která vede dříve či později – když člověk nezmrzne nebo nesklouzne – na vrchol japonských krajinných krás. Plukovník Lees mi laskavě připravil seznam potravin, které budu potřebovat. Hned potom jsem ovšem seznam ztratil a v Gotembě jsem v průvodu náramně se bavícího kuliho chodil od krámu ke krámu a skupoval sporé zásoby, jež mohla vesnička poskytnout. Nakonec obsahoval můj chlebník nechutné obložené chlebičky ze sladkého chleba a kyselé šunky a láhev brandy.

Čtyřicet hodin jsem se bez úspěchu pokoušel sehnat vůdce, který by výstup podnikl se mnou. Ačkoli tu bylo na tucty vůdců, v létě docela ochotných, ani jeden z nich se neodvážil výstupu v zimě – a nebyl by to udělal ani za všechny peníze v Japonsku. Zuřil jsem a vyhrožoval, lál i prosil, cinkal jsem jim před očima hrstmi jenů. Stejně bych se byl mohl pokoušet získat vůdce do očiště. Konečně mi došla trpělivost a umínil jsem si, že vystoupím na sopku sám, i kdyby jen proto, abych ukázal těm bídným Gotembským, jací jsou strašpytlové.

S velikými nesnáze jsem získal kuliho, aby mi nesl zavazadla k úpatí hory, kde jsem musel přenocovat před posledním nápirem, a když jsem ho konečně získal, musel jsem mu částečně zaplatit předem. Byl přesvědčen, že se mi nepodaří zdolat ledové svahy a že zahynu. Uvědomil jsem si, že má asi pravdu, a souhlasil jsem. Když to bylo vyřízeno, vydali jsme se s Katsu v poledne toho krutě zimního lednového dne, sledováni útrpnými pohledy vesničanů, na dlouhou, strmou, zledovatělou stezku do Taroba, zastávky na úpatí hory, odkud se začíná vlastní výstup.

Kráčeli jsme stále hlubším a hlubším sněhem. Když se již skoro stmívalo, dorazili jsme do chaty ve výši třinácti set metrů, rozdělali oheň a snažili se jím čelit chladu profoukané chýše. Ale noci nastala neúprosná zima a ani tucet ohňů by nás nebylo zahřálo. Spali jsme jen chvílemi. Hodiny se vlekly v zimomřivém chvění. Ve čtyři hodiny ráno jsem usoudil, že bude stejně příjemné sklouznout ze srázu jako zmrznout. Vybalil jsem se z medvědího kožichu plukovníka Leese, zahnal jsem poslední stopy nerozhodnosti a úzkosti hrdinským douškem z láhve brandy, připjal si kouzelné ozubce pod japonské slaměné sněžnice (sníh byl sice od tohoto místa stále ještě hluboký, ale pevně zmrzlý, takže kanadské boty nebyly k ničemu) a dal jsem Katsuo – sbohem. Naše rozloučení bylo vskutku tklivé. Kuli byl jist, že mě už neuvidí, a já jsem mu byl dlužen šest jenů. Fudži mě sice přilákala, ale zachovala se lícoměrně k společenskému zákoníku svých sester sirén. Slavnostnějšího přivítání jsem si nemohl přát. Má modlitba, aby hvězdy svítily, byla vyslyšena – bylo jich dvakrát tolik než obvykle, a ačkoli byla v této výši třinácti set metrů teplota hluboko pod nulou, panovalo bezvětří, za kterého je

toto počasí snesitelné. V matném světle se přede mnou třpytil přízračný útes bez jakékoli vegetace jako obrovitá bílá homole cukru. Chladné vzrušení mnou prochvívalo. Bylo to vyvrcholení dobrodružství, slavnostní finále měsíců vzrušeného života. Pohrdavě jsem se postavil proti všem a naráz jsem dal všechno v sázku. Měla to být trpká zkouška, zkouška ohněm, kolik vydržím. Měl jsem právě narozeniny a zde se mi naskytla příležitost oslavit je tím, že roztrhám na kusy starobyrou tradici, že na Fudži nelze v zimě vystoupit člověku samotnému. Pohlédl jsem upřeně na svou nepřítelkyni. Vrátila mi upřený pohled. Blázne! jako by říkala, myslíš si, že svedeš sám to, co bylo osudné celým výpravám horolezců! Jdi si sáhnout na měsíc – dosáhneš tam stejně snadno, jako se dostaneš na můj vrchol. Náhle mě poděsilo nebezpečí mého dobrodružství. Roztrásl jsem se obavou, ale vybavilo se mi Dantonovo zvolání, které zaznělo k jeho těžce zkroušeným Francouzům jako polnice:

*L'audace, encore l'audace, toujours, toujours l'audace!*¹¹ Čert vem opatrnost! Nevrátím se!

Na vrchol!

Neušel jsem ještě ani půl kilometru, když se z Tichého oceánu, který tepe lem Fudži, vyhouplo slunce a pozlatilo ledový vrchol nade mnou planoucím ohněm. Záhy se rozbřeskl den, nádherný, zasněžený, křišťálový a safírový den, kdy se člověk raduje, že je na světě.

Nebyl-li výstup tak strašný jako pověsti o něm, tedy jen proto, že nic nemohlo být strašnější než tyto pověsti. Předvídal jsem dlouhý, zoufalý zápas – a dostalo se mi ho. Byl jsem varován před strmými ledovými stěnami, sněhovými závějemi, ječícími vánicemi. Dostalo se mi toho všeho hojnou měrou. Předpokládal jsem, že asi v polovině cesty zmrznu, a odevzdal jsem se svému osudu. V tom jsem však byl zklamán. Ačkoli by byl teploměr ukázal nejméně jedenáct stupňů pod nulou, namáhavým pohybem pod třemi vrstvami vlněných šatů jsem dostatečně roztál. Takovýto výstup nevyžadoval zvláštní tělesnou sílu ani zvláštní obeznanost v horolezectví. Vůdci by byli

11 „Odvahu, ještě odvahu, stále, stále odvahu!“ (Pozn. red.)

bývali zbyteční, protože stezka byla pohřbena pod třemi metry sněhu a ledu. Jedině nezbytné byly tenké jehlovité ozubce a cepín. Obojí se zakusovalo do hladkého povrchu tak spolehlivě, jak jsem doufal. Bez nich bych se nebyl dostal ani na krok vpřed. Byl bych se svezl jako po skluzavce do hloubky třinácti set metrů. Třebaže bych tím překonal všechny rekordy v tomto sportu a třebaže by to bylo jistě velmi napínavé, bylo by mi asi příliš nepříjemné horko od tření. S ozubci a cepínem bylo možno šplhat. Dup, dup, dup, dusaly ozubce výš a výš po sráznějším svahu; sek, sek, sek, tesal cepín. Tuto zbraň jsem měl připoutánu k zápěstí na dvoumetrovém laně, aby mi neuklouzla, kdybych ji náhodou upustil. V tom případě by byl můj nepostradatelný spojenec bez úvazku sjel dolů do Taroba, než bych byl řekl švec, a já bych se byl octl v nesmírně nepříjemné situaci. Když jsem sklouzl nebo klopýtl, což se mi občas stávalo, vrátil mi rychlý pohyb železného bodce rovnováhu a dopřál mi čas, abych se opět mohl zachytit ozubci na ledě.

Když jsem opouštěl Tarobo, bylo sice naprosté bezvětří, ale když jsem vystoupil tři tisíce metrů vysoko, dostal jsem se do říše orkánů. A tu jsem začal teprve trpět. Větrem, který mi šlehal do tváře, by mi byly omrzly nos i brada, kdybych nebyl udržoval krevní oběh třením. Posledních několik set metrů jsem zoufale bojoval proti závěrečnému šílenému odporu bouřných vánic, jež Fudži střeží. Nejednou jsem již chtěl ustoupit před prudkým vichrem, než mě úplně zahubí, ale nějaký ďábel v mém nitru mě ponoukal výš a výše do ještě nebezpečnějšího území: Na vrchol! Na vrchol! Přitáhl jsem si tedy šálu úže a plahočil se dál.

Každým krokem jsem se dostával blíž, až jsem se konečně octl na okraji kráteru. Ledové poryvy vztekly sebraly všechny síly k protiútok, zavířily bez překážky z širé, chladné oblohy a přepadly mě tak strašným nápor, že jsem musel ulehnout naplocho na led a bránit se, aby mě nesfoukly z vrcholku hory.

Přestože byla obloha jasná a slunce svítilo jako v lednu málokdy, viděl jsem z vrcholku jenom změť poletujících sněhových mračen, vy bičovaných skálami v zuřivost a hnaných skučícím vichrem sem a tam.

Chlad byl krutý a nemohl jsem jej dlouho snášet, jakmile jsem se přestal pohybovat. Musím udělat nezbytné obrázky ihned, nebo je neudělám vůbec. Tak rychle, jak mi okolností dovolovaly, jsem odvázal svůj až doposud nikdy neselhávající aparát a shledal jsem, že závěrka, kterou jsem v Nikku nařídil na čas, se polámala či zamrzla a teď ji nebylo možno povolit. Proklínal jsem vítr i sníh za tento ďábelský uskok. Ať si já zmrznu, ale aparát mi nechte na pokoji.

Musím mít snímky, abych dokázal, že se mi výstup podařil! Budu mít snímky! Příkrčen za jednou ze zpola zasněžených chat na vrcholku, stáhl jsem svrchní rukavice a v závodu s mrazem jsem vyšrouboval objektiv. Pokoušel jsem se vypáčit tenké ocelové pružiny, ale sníh mi namrzal v očích a neviděl jsem jasně na tak jemnou operaci. Když se mi to nepodařilo po dobrém, zkusil jsem to po zlém a doslova jsem pružiny vydloubl nožem. Z tobolky jsem vytáhl navštívenku, vyřízl z ní kotouč, udělal v něm díрку správných rozměrů a nacpal kotouč za clonu.

Teď jsem pocítil, že mi zmrzly uši. Nos jsem měl bílý jako sníh, prsty se mi nechtěly ohýbat, ale aparát byl zachráněn. Se značnou dávkou bolestí jsem obnovil krevní oběh v postižených končetinách a doploužil jsem se k okraji kráteru, hlubokému dvě stě metrů, s otevřeným přístrojem. Přestože mi jej vichr div z rukou nevyrvál, podařilo se mi udělat tři krátce exponované snímky velikého otvoru. Pak jsem prchl. Jeden z nich se vydařil. Byla to první fotografie z temene Fudži v ledovém období.

Když jsem sestupoval, měl jsem vítr v zádech a Tarobo před sebou. Bylo brzy, sotva tři hodiny, i rozhodl jsem se, že zmírním nelítostné tempo, které jsem nasadil při výstupu. Nevěděl jsem, jak dlouho bude výstup trvat, a abych se pojistil, hnal jsem se nemilosrdně celé dopoledne. Teď, když jsem již dosáhl cíle, usoudil jsem, že mi náleží zasloužený odpočinek. Slezl jsem tedy pod pásmo vánic, zarazil cepín hluboko do ledu, opřel si nemotorně obuté nohy o tuto oporu a ulehl na čtyřicetistupňový svah. Jaké pohodlí odpočinout si, a jaký rozhled!

Šestnáct set metrů přímo pode mnou se rozkládaly oslnivé suknice Fudži. Její svah se zvolna mírnil ze čtyřiceti stupňů na čtyři tak pravidelnou a půvabnou křivkou, až jsem usoudil, že Japonci

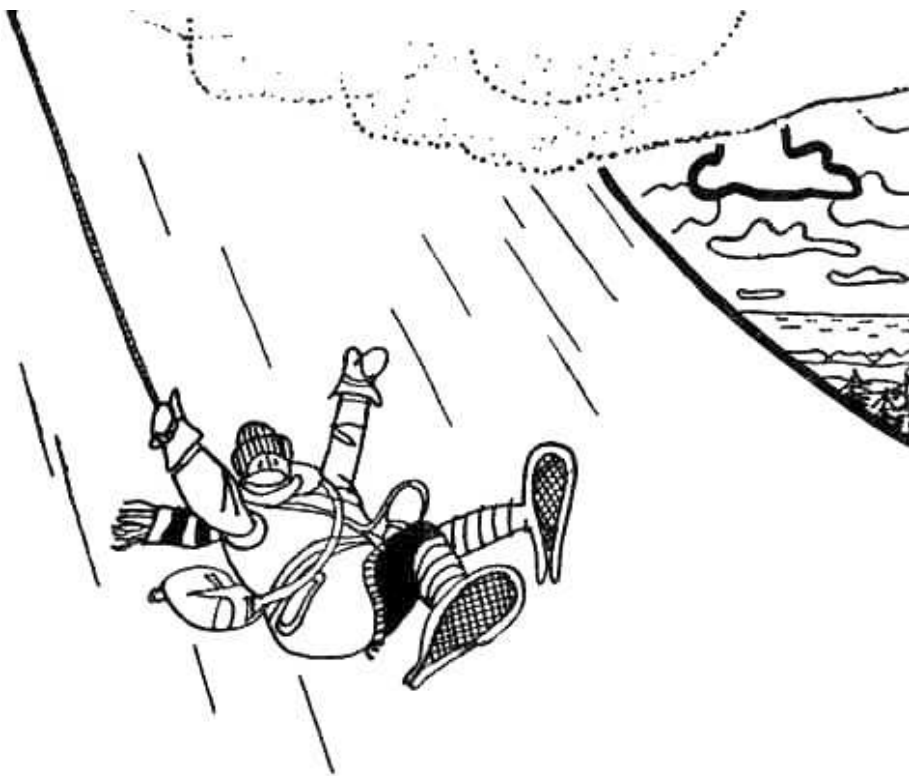
mají pravdu, když věří, že hora je bohyně, bohyně kouzlem vyrostlá z polí za jedinou noc dvě stě osmdesát šest let před naším letopočtem. Neznám horu, jež by měla tak nádhernou polohu. I mohutný Matterhorn, který strmí nad polovinou Švýcar, je převýšen ještě vznosnější Rosou. Fudži stojí sama a sama, nepřekáží jí ani sebemenší předhoří. Tyčí se tři tisíce sedm set sedmdesát osm metrů vysoko přímo z Tichého oceánu, posázeného ostrovy. Málo majáků na světě dohlédne tak daleko jako sivá hlava, na níž jsem spočíval. Ačkoli v létě menší japonské hory odhazují ochotně své arktické kápě, tato nebetyčná hora si svou kápi houževnatě ponechává po celý rok a za jasných dní posílá své poselství lodím na sto padesát kilometrů daleko: Tady jsem já, Fudžisan!

Jak nádherná sjezdová dráha se tu prostírala pode mnou! Ani oblázek neležel v cestě až dolů k lesu, vzdálenému šest kilometrů. Nemohl jsem odolat dětinskému nutkání spustit něco střemhlav dolů po svahu, jenom abych viděl, jak rychle to pojede. Můj jankovitý aparát by byl takový osud zasloužil, ale byl jsem milosrdný, a místo něho jsem pustil prázdnou láhev od brandy. Jako blesk se rozjela a klouzala dolů, dolů, dolů, až se v několika vteřinách stala nezřetelnou skvrnou a zmizela v rozlehlém lemu Fudžiných suknic.

Jak jsem tak ležel na svém ledovém loži, zářilo slunce na rozlehlé panoráma, a když jsem se podíval na přízemní pokrývku mraků, které před chvílí bránily rozhledu a tvořily z Fudži ledový ostrov v nekonečném oceáně, odehnal je vítr z jezer i lesů i jiskřícího moře, jež se mi choulilo u nohou. Jak srdečně jsem souhlasil s první polovinou japonského přísloví: *Jsi blázen, nevystoupíš-li na Fudži* – ale stejně srdečně jsem souhlasil i s druhou polovinou: – *ale jsi ještě větší, lezeš-li tam dvakrát!*

Každým rokem ubude dvacet tisíc lidí z první kategorie bláznů. Přestože sezóna vhodná k výstupu trvá jenom šest neděl v nejparnějších letech, hromadí se věrní v celých rojích zblízka i zdáli a hrnou se nekonečnými proudy jako mravenci po posvátných, lávou pokrytých svazích. Fudži je nejčastěji navštěvovanou horou na světě.

Na vrchol vede celkem šest cest. U každé z nich stojí deset chat, kde může v sezóně horolezec dostat jídlo a nocleh. Poutníci, obvykle odění bílými rouchy, zpívají si při výstupu bujaře šintoistické

vzývání: „*Rokkon sojo Ojama keisei*“, což znamená: „*Nechť je našich šest smyslů bez poskvrny a počasí na ctihodné hoře pěkné*“.

Sopka naprosto není vyhaslá. Od roku 286 před naším letopočtem do roku 1707 chrlila čas od času ypravdě pekelnou spoušť a potom se po závěrečném výbuchu ztišila.¹² Praménky kouře se však dosud vinou z prohlubní tvrdé lávy a dokazují, že ač má Fudži *jasnou, chladnou hlavu, má také vlastnost, jež se v této souvislosti zřídka vyskytuje, totiž vřelé srdce*. Příroda je v Japonsku tak krutá a nespolehlivá, že by nepřekvapilo, kdyby se praménky kouře jednoho dne proměnily v ničivou smršť a znova rozsávaly smrt a zhoubu po úhledných polích Nipponu.

¹² Fudži zůstala klidná i při strašlivých zemětřeseních v září r. 1923. (Pozn. aut.)

To vše a mnoho jiného, co jsem zvěděl, se mi honilo hlavou, když jsem seděl jako na trůně na svém obrovitém rampouchu a díval se polozasněnýma (a polozamrzlýma) očima na jiskřící se Tichý oceán. Zapomněl jsem přitom úplně, jak nejistě se držím na svahu, ale byl jsem velmi náhle a krutě přinucen si to připomenout. Mimoděk jsem se totiž pohnul a mé neohrabané boty se sesmekly z podpěry. Brzdicí ozubce trčely k nebesům a já jsem okamžitě počal klouzat směrem k Tarobu stejně rychle a stejně bezmocně jako předtím láhev od brandy. Sudičky však odložily můj skon na jiný den. Než jsem si zcela uvědomil, na jak sebevražednou dráhu se to vydávám, napjal se úvazek, kterým bylo mé zápěstí připoutáno k cepínu, a zarazil můj pád. Drahý starý cepín! Připoutal jsem si jej k ruce, aby nesjel zpátky do Taroba, kdyby mi náhodou vyklouzl, ale sklouzl jsem já a cepín vydržel.

Teprve teď jsem si uvědomil, jak jsem plýtvat časem. Slunce zmizelo za ostrohem a nastával časný, kratičký soumrak lednového dne. Vzmužil jsem se po přestálém děsu, zaťal jsem ozubce zase do hladké plochy a začal jsem znova a vytrvale sestupovat, dup, dup, dup. V šest hodin mi poskytoval jediné světlo matný odlesk hvězd. A teď mě čekalo další vážné nebezpečí. Potmě se mi nepodaří najít Tarobo ani stezku, která vede neproniknutelným širokým pásem lesů na úpatí Fudži. Avšak opět mi štěstí přálo. Sotva zmizela poslední stopa denního světla, objevilo se náhle hluboko dole v propasti světélko. Vykřikl jsem radostí, neboť jsem si byl jist, že je to signální oheň, který zažehl věrný, ale zneklidněný Katsu, aby mě dovedl domů. Nařídil jsem si kurs přímo k majáku a do bezpečí a hodinu před půlnocí jsem dorazil do přístavu. Katsuovi zářil obličej radostí nad tím, že mě vidí ještě naživu se svými šesti jeny – a mně také, zejména můj omrzlý, naběhlý nos a brada.

Utrmácen téměř k bezvědomí jsem se obrátil, abych ještě jednou pohlédl na svou přemoženou horu. Očekával jsem, že mě bude proklínat, protože jsem ji zdolal bez pomoci, protože jsem pohrdavě šlapal po jejím zakázaném vrcholu. Očekával jsem, že svrhne laviny sněhu a ledu, aby se pomstila, ale když jsem se setkal rozzářeným zrakem s jejími hvězdami, zírala klidně. Myslím – byl to podivný

prchavý pocit – že jsem zahlédl, jak se na mne usmívá a šeptá: Mladíku, nevádí mi to. Volala jsem tě. Přišel jsi. Mnoho ostatních nepřišlo. Můj hold a mé požehnání! Ale možná, že to byly preludy mozku, který již planul horečkou, nebo šelest nočního větru v borovicích.

Poslední utkání

Katsu musel nést zpátky do Gotemby ještě jiné zavazadlo než kožichy a sněžnice – musel ke všemu ještě nést mne. Řemeny ozubců mi porušily krevní oběh v nohou, nohy mi namrzly a chůze po nerovné a kluzké stezce lesem mi působila nesnesitelné bolesti. Ačkoli jsem to všechno kulimu nemohl říci, protože jsem neuměl ani slovo japonsky, choval jsem se asi dosti výmluvně. Zatímco jsem uvažoval, jak se vůbec do hotelu dostaneme, přivázal si naše zavazadla vysoko na svá mohutná ramena, pak mě k mému velikému údivu popadl a přivázal mě navrch. Zdálo se, že mu nevádí, že vážím o pětadvacet kilo víc než on a že jsem o čtvrt metru větší.

Požádal jsem předem našeho hoteliéra, aby nás v noci očekával, a tak byl ještě vzhůru, když jsme doklopýtali asi ve čtyři hodiny ráno domů. Všech šedesát nebo kolik kilometrů, jež jsem v tomto vyprávění popsal, nebylo tak svízelných a obtížných jako těchto posledních osm. Sám jsem byl příliš zmožen, abych mohl něco dělat. Díval jsem se tedy jen, jak Katsu s majitelem hotelu zouvají mé omrzlé nohy a třením je přivádějí k životu. Cekala na mne obrovská dřevěná rodinná koupací vana, půldruhého metru do čtverce, po okraj naplněná vřelou vodou. Do té uvrhli moji ošetřovatelé svého svěřence, který o sobě skoro nevěděl. Ó jaká radost! Ó jaké blaho! Taková rozkoš stála za výstup na Fudži. Dovolili mi, abych se dvě hodiny pařil, a Katsu mě hlídal, abych neusnul a neutopil se. Ve středu za svítání jsem se zahrabal do velké hromady měkkých pokrývek. Katsu mě *zavinul*, pevně kolem mne zatáhl papírové stěny a teď teprve – když jeho „chránělec“ bezpečně spal – pomyslně také na sebe.

Probudily mě děti, hrající si na dvoře. Slunce zaplavovalo můj rohožemi vystlaný pokoj. Byl čtvrtek ráno.

Večer, když jsem odjížděl, doprovodil mě Katsu k vlaku. Tak jsem se vrátil k otcovskému krbu prvního března. Konečně jsem si uvědomil, že doma je přece jen nejlíp.

Poslední dobrodružství Richarda Halliburtona

Na jaře roku 1939 se konal v San Francisku ve Spojených státech světový veletrh. Jeho pořadatelé navrhli v roce 1936 Richardu Halliburtonovi, aby si opatřil v Číně džunku a na tomto svérázném plavidle se přeplavil s nákladem a s čínskou posádkou přes Tichý oceán do San Franciska. Počítali s tím, že čínská džunka a Halliburtonovo jméno budou dobrou reklamou veletrhu a zároveň jednou z nejvýnosnějších atrakcí. Halliburton byl návrhem nadšen a s elánem se pustil do příprav tohoto velkolepého podniku. K jeho uskutečnění potřeboval sehnat 25 000 dolarů. Během dvou let usilovné práce a s přispěním přátel se mu podařilo získat potřebnou sumu, a tak v září roku 1938 odjel do Japonska a dále do Giny, aby si našel džunku vhodnou pro cestu přes oceán.

Protože v té době zuřila čínsko-japonská válka a Japonci bezohledně potápěli každou čínskou loď, kterou potkali na širém moři (nešetřili ani rybářské džunky), požádal Halliburton v Jokohamě japonskou admirálnítu o ochranu lodi a dostal od japonských úřadů spoustu dokumentů a potvrzení, které mu zaručovaly bezpečnou plavbu. Je ovšem otázka, zda by mu tyto papíry byly co platné, kdyby nějaká japonská válečná loď začala ostřelovat jeho džunku ze vzdálenosti několika námořních mil.

Z Japonska se tedy Halliburton plavil do Číny a zde začal usilovně hledat džunku, pro kterou měl už dávno připravené jméno – Mořský drak. Čínské džunky na něho zapůsobily mocným dojmem. Píše o tom: Žádná loď, kterou jsem kdy spatřil, neměla tak vznešené plachty tak jásavých barev jako tato čínská plavidla, ani tak krásně vyřezávanou vznosnou záď s tak roztomilými draky, namalovanými křiklavými barvami... Čínská džunka! Odjakživa v mých představách toto slovo znamenalo rachotinu, ničemnou kocádku nehodnou plavby po moři, namáhavě se pachtící loď, kterou dokáže

řídít každý čínský kuchař. Jaký hrozný omyl! Džunky mají krásu, grácii a půvab. Ve Fučou byly všechny ozdobeny praporky a svítily olejem a malbami, ježily se litinovými děly a na vrcholcích jejich stožárů se blyštily zlacené talismany pro štěstí. Jejich tři plachty podobné netopýřím křídílům a zhotovené z lesklých žlutých rohoží nesly je po vodě s lehkostí mořského racka. Vzdor jejich ryze orientálnímu vzhledu měl jsem podezření, jakmile jsem poprvé uviděl jejich vysokou záď a půlměsícovitý trup, že se Kolumbovy karavely přece jen dostaly do Asie, kde se jich zmocnili Číňané, namalovali jim novou firmu a začali jich užívat pod novým jménem džunka.

Avšak žádná z těchto pestrých lodí nevyhovovala Halliburtonovým požadavkům. Nakonec mu nezbylo než si dát džunku postavit. Jeho Mořský drak vypadal jako jiné džunky, ale byl uzpůsoben pro dalekou plavbu. Měl silnější stěny, místo tradičních dřevěných hřebů měl hřeby kovové a byl vybaven malým motorkem. Výzdoba Mořského draka byla největší Halliburtonovou pýchou. Na zádi byl namalován obrovský pták Fénix – čínský symbol štěstí. Nad tímto obrazem bylo čínskými znaky napsáno jméno lodi a její domovský přístav: Mořský drak, Hongkong. Pod Fénixem byly zobrazeny výjevy z čínské mytologie.

V původní posádce Mořského draka byli pouze dva zkušené námořníci: kapitán a radista. Ostatních šest členů posádky byli Halliburtonovi přátelé, vesměs nováčci v plavbě na moři, kteří měli více dobré vůle než zkušeností. Během šestidenní zkušební plavby někteří z těchto námořníků i amatérů onemocněli tak vážně, že se nemohli další plavby zúčastnit, a Halliburton se musel poohlédnout po zkušenější posádce.

Džunka se vydala na cestu začátkem února, ale po několika dnech bouřlivé plavby se opět vrátila do Hongkongu, neboť jeden z Halliburtonových přátel na lodi těžce onemocněl a musel být neprodleně dopraven do nemocnice. Rovněž najatý plavčík po přestálých strastech a utrpení, jaké mu způsobila mořská nemoc, se raději vzdal tohoto dobrodružného výletu. Po svém nedobrovolném návratu zůstal Mořský drak v Hongkongu asi tři týdny. Bylo využito zkušeností získaných během plavby a Mořský drak byl dopraven zpět

do doku, kde byly provedeny některé úpravy na kýlu, aby loď získala větší stabilitu a lépe odolávala vlnám Tichého oceánu. Posádka byla posílena o čtyři Číňany – tři námořníky a jednoho plavčíka.

Konečně 5. března vyplula džunka Mořský drak z Hongkongu na svoji pouť dlouhou bezmála čtrnáct tisíc kilometrů. Do San Franciska měla dorazit koncem dubna nebo začátkem května. Obeplula jižní břeh Tchajwanu a dala se směrem na Midway a Honolulu. 24. března vyslal Mořský drak tuto rádiovou zprávu:

**BOUŘE OD JIHU DÉŠŤ SILNÉ PORYVY VĚTRU
ZÁBRADLÍ NA ZÁVĚTRNÉ STRANĚ POD VODOU LŮŽKA
MOKRÁ STĚŽÍ UDRŽUJEME KURS MÁM SE BÁJEČNĚ PŘÁL
BYCH VÁM ABYSTE BYLI NA MÉM MÍSTĚ**

To byla poslední zachycená zpráva. Mořský drak se už neozval.

Po několika týdnech beznadějného pátrání, kdy čtyři letadla prohledala moře v rozloze 230 000 čtverečních kilometrů, se záchránci vzdali veškeré naděje. Mořský drak i se svou posádkou zmizel beze stopy. Kniha dobrodružství Richarda Halliburtona zůstala nedopsána...

Olga Rostovská

Milí chlapani a děvčata,

možná že mi to nebudete věřit, ale jednomu člověku jsem jednou začal velice poctivě závidět. Tím člověkem byl Richard Halliburton. Snad to vypadá divně, ale já jsem mu záviděl, že napsal pro děti knihu, kterou bych byl chtěl pro vás vlastně napsat já. Tuto Halliburtonovu knihu máte před sebou. Gert ví, co mě na ní tak uhranulo? Snad to byl ten věčně mladý, neklidný duch a neumdlévající fantazie, které vedly Halliburtona od jednoho dobrodružství k druhému. Nevím. Ale když nad tím přemýšlím, je mi jasné, že bych tu knížku byl napsal asi docela jinak, protože se dívám na svět jinak než on. Já jsem z Prahy, a ať jsem kdekoli na světě, přece se na všechno dívám alespoň trochu ze Spálené ulice nebo z Říček. A pak: dívám se dnes, kdy máme v naší státní zkratce už o jedno S víc. ČSSR. V tom je veliký rozdíl. Až se dostanete do světa, uvidíte, jaký rozdíl je v pohledu na svět zleva nebo zprava. Shora nebo zdola. Halliburtonova kniha je už 30 let stará. To je na dnešní poměry hodně. Za tu dobu se mockrát otočily ručičky hodinek ve směru vývoje a pokroku. A pak, Richard Halliburton byl Američan. Velice americký Američan.

Při vší přitažlivosti námětu, kterou mne jeho kniha lákala a láká, bychom se byli asi neshodli. Asi to bude právě v tom, že jsme se na tutéž krajinu nebo pamětihodnost dívali odjinud.

Víte, Ameriku – tedy správněji řečeno Spojené státy americké (dříve se dokonce říkalo severoamerické) – znám dobře. Procestoval jsem je několikrát křížem krážem. Byl jsem tam poprvé roku 1936 a pak ještě alespoň desetkrát, nemluvě ani o téměř pěti letech emigrace, kterou jsem prožil v Clevelandu, Hollywoodu a v New Yorku. Na cestách se pozná hodně, ale když si musíte v cizí zemi vydělávat na chleba, tak poznáte stokrát víc. Lehký život to nebyl. Amerika není na lehký život dělaná, ale lidi a zemi jsem měl zato příležitost poznat důkladně. A leccemus jsem se učil a naučil. Například umění reportáže. V tom jsou Američané doma. Přátelé v rozhlasu a v Dělnickém domě mi doporučovali, abych četl toho a onoho, ale Halliburton byl v každém seznamu. Tehdy sice byli

váleční zpravodajové jako Ernie Pyle jmenováni před ním, ale významné místo v očích americké veřejnosti měl vřdycky.

Avšak v té době, za války, když jsem pracoval v newyorském krátkovlnném vysílání, četl jsem knihu amerických reportáží Richarda Halliburtona ještě bez závisti – až na jednu kapitolu, která mne upoutala. Bylo to vyprávění o pevnosti Fort Jefferson. Upoutalo mne jako vzorný příklad toho, jak živě a zhuštěně, jak citově a věcně, jak čtivě a prostě se má o takové pamětihodné historické podrobnosti psát. Byla to prostě reportáž, jak má být.

Zdálo se mi, že tahle Halliburtonova stať je učiněný slabikář pro ten druh autorů, kteří nejsou ani ryba, ani rak – ani spisovatel, ani žurnalista, ale právě něco mezi tím. Nepostradatelný přídomek autorů reportáží je přídavné jméno populární. A tento přídomek Halliburtonovi nesporně náležel.

V té době jsem měl už Ameriku pořádně procestovanou a až na Fort Jefferson jsem byl všude tam, kde byl Richard Halliburton přede mnou. Napsal jsem dokonce o své cestě do Spojených států knihu Americké houpačky, která vyšla roku 1936.

Zkrátka až na Fort Jefferson jsem byl všude, kde on. Plul jsem pod největšími mosty světa, klenoucími se přes mořskou zátoku mezi San Franciskem a Oaklandem, a díval jsem se pak z Golden Gate Bridge – mostu vedoucího přes úžinu Zlatá brána – na pověstný západ slunce. Sešel jsem se na dva kroky s medvědem v Yosemite valley (v Americkém národním parku) a projel jsem bránou ve staleté sekvoji. Stál jsem nad kilometr hlubokou kolmou propastí Grand Canyonu a dal se fotografovat zrovna tak jako pan Halliburton. Zatočila se mi hlava nad řevem Boulder Damu – největší americké přehrady. Procházel jsem se pod vodní stěnou Niagarského vodopádu, který jsem sice neproplul v kovovém, uvnitř čalouněném sudu, ale on také nebyl tím hrdinou, který to provedl. Žil jsem aspoň pět let v New Yorku a byl jsem několikrát ve Washingtonu D. C. Snad právě proto, že jsem tohle všechno znal a o všem psal, zalíbila se mi nejvíce kapitola Fort Jefferson, Goral Outpost, kde jsem nebyl.

Nad ní jsem se zamyslel nad pojmem reportáže.

Byla to krátká kapitola o zapomenuté pevnosti na nepatrném ostrůvku, vzdáleném necelých 300 kilometrů na jihozápad od

nejjižnějšího cípu poloostrova Floridy. Ale byl to pravzor a prapříklad námětu pro reportáž. Tady bylo vše, čeho je třeba, aby se o maličkosti dalo zajímavě, napínavě, poučně a zábavně popsat šest stránek.

Protože v tomto výboru kapitola o Fort Jeffersonu není zařazena (najdete ji v Halliburtonově knize Sedmimílové boty), stručně vám vylíčím, oč v ní vlastně jde.

Reportáž začíná atentátem na presidenta Abrahama Lincolna, 14. dubna 1865 večer ve washingtonském divadle, po skončení občanské války, pět dní po kapitulaci generála Lee kapitánu Grantovi. Vrah, John Wilkes Booth, vnikl do presidentské lóže, vypálil několik ran na presidenta Spojených států amerických, a seskočiv na jeviště, uprchl zákulisím. Přískoku se vrah zachytil ostruhou ve vlajce Unie, zdobící presidentovu lóži. Zlomil si nohu. Přesto se dostal k čekajícím koním. Ráno o čtvrté hodině docválal v Marylandu k domu lékaře dr. Samuela Mudda. Lékař, nic netuše o původu zlomeniny, ošetřil zraněného, a dokonce ho přiměl, aby u něho přenocoval. Booth ráno vyrovnal účet a odjel. Byl dopaden a dr. Samuel Mudd byl obviněn ze spolupachatelství atentátu. Byl vojenským soudem odsouzen na doživotí a dopraven do pevnostního žaláře Fort Jefferson na korálovém útesu v mexickém zálivu.

Fort Jefferson byla postavena na jednom z ostrovů Tortugas a její vybudování stálo obrovské množství lidských životů. Cihly na její stavbu se prý dovážely z Filadelfie, takže jedna cihla přišla na jeden dolar. Halliburton tam přijel v době, kdy už pevnost i s nádvořím v rozloze asi padesáti fotbalových hřišť byly pobořeny tajfuny a 400 děl rozlito na kovošrot.

Komáři byli hlavní příčinou zkázy ostrova. Roznesli žlutou zimnici v posádce pevnosti. Pevnostní lékař na ni zemřel. Doktor Samuel Mudd, vězeň, se dobrovolně přihlásil, ač sám prodělal záchvat zimnice, že převezme jeho místo. Paní Muddové se podařilo dosáhnout revize procesu a dr. Mudd dostal roku 1869 milost. Vrátil se domů plně rehabilitován.

Věznice byla strašná. Kobky vlhké, temné, vody málo, příkop plný žraloků. Tady se Halliburton zmýlil. V příkopu kolem dokola korálového útesu nebylo žraloků ani více, ani méně než přesně jeden.

Toho si posádka chovala jako maskota pluku pro štěstí. K vyprávění je připojen dopis, který Halliburton dostal po uveřejnění reportáže od dcery důstojníka, jenž v době věznění dr. Mudda sloužil v pevnosti.

To je tedy stručný obsah Halliburtonovy reportáže. Jak vidíte, je v ní opravdu vše: atentát, justiční omyl, stavba zbytečné pevnosti jen pro nestoudné zisky podnikatelů, hrůza galejí, žraloci, žlutá zimnice i dcera důstojníkova. Když člověk čte takovou výbornou reportáž, jak nemá nevzpomenout Egona Ervína Kische? E. E. Kisch byl náš poslední světový reportér. Zuřivý reportér, jak se mu říkalo. Byl to člověk opravdu světové pověsti, Žurnalista, jakých je málo.

A tady si musíme přiznat, že Richard Halliburton zdaleka nebyl tak dobrým spisovatelem jako Egon Ervín Kisch. Chyběl mu smysl politické orientace, která je Kischovou největší předností, Halliburton však měl víc prostředků a oč menší měl literární nadání než E. E. Kisch, o to víc měl mladistvé nerozvážnosti než my všichni dohromady a o to byl finančně volnějším. Byla to právě ta mladická nerozvážnost a nebojácnost riskovat, které dopomohly Halliburtonovi k úspěchu.

V tomhle povolání totiž jde často i o osobní bezpečí. Někdy i o život, protože reportáž se nepíše doma, nýbrž na místě. V akci. Je tedy reportéru třeba buď odvahy a statečnosti, nebo zaujetí tak vášnivého, že žádná průvodní nebezpečí nemá ani čas brát na vědomí.

Osobně jsem Richarda Halliburtona neznal, ačkoliv jsem ho mohl znát, měl znát a chtěl znát. Když jsem psal o Victoru Hugovi nebo Leonardu da Vinci, tak to jaksí nevadilo, protože byli dávno mrtví, když jsem se narodil. Ale tady tomu tak nebylo. Vždyť to byl do jisté míry můj kolega. Asi jsme se prostě někde na zeměkouli minuli. Ale přesto mi dovolte, abych vám Richarda Halliburtona představil. Žil životem odvahy. Nápad mu byl rozkazem. Každý mladý člověk by chtěl žít jako on. Dokonce když mladý člověk ví, že se to podaří jednomu z tisíce. Ale každý mladý člověk je ctižádnostivý být jedním z tisíce.

Halliburton měl širokou duši tuláka. Nevěřil v majetek. Chtěl být osvobozen od majetku. A byl. Nikdy nic neměl. Ani nábytek, ani

koberec, ba i vždy jen jeden jediný oblek prodal, jakmile přijel do nového podnebí. Nerad se nosil se zavazadly. Kупoval nové a zahazoval obnošené.

Sám o sobě napsal, že v mládí nečetl víc, než měl školní osnovou předepsáno. Nikdy neměl svou knihovnu. Dočtenou knihu odložil, daroval nebo zahodil. Půjčenou pokud možno vrátil. Nemít doma knihovnu je dost americký rys, ale nemít domov je naopak velice neamerické.

Měl domovskou příslušnost v Memphis, kde vychodil střední školu, ale nikdy tam nebydlel, protože nikde na světě neměl byt. Dosáhl hodnosti bakaláře umění na princetonské universitě, ačkoli již první rok propásl. Dal se raději najmout na nákladní loď a křižoval s ní Atlantský oceán shora dolů a zprava doleva a zpět. Poznal Evropu a poznal svět, moře, dálky, západy a východy slunce a lidi, hory a vody. Drobný, štíhlý, krásný mladý muž, který neměl čas se oženit. Jaké by to také bylo roztoulané manželství! A kde by pak byla jeho svoboda pohybu! Miloval dějiny a pivo. Nenáviděl rozhlas a policii. Jednou jedinkrát hrál s velkým neúspěchem, ve filmu. Byl zrzavý, křehký a celkem ne prazvlášť vzdělaný. Rozhodně nebyl intelektuál. Ve výběru námětů pro svou knížku bychom se byli shodli, ačkoli mne na cesty vedla zvědavost, která je před krásou světa vždy pokorná. Halliburton pokorný nebyl. Byl posedlý objevitelstvím přírodních výstředností a dějinných omylů. Chtěl svými cestami opravit nebo vyvrátit ustálené názory. Hrál ve svých dobrodružstvích ne diváka, ale vysoce aktivní roli. On si to mohl dovolit, protože byl sportovec a byl sám. Jeho samotářství tu hraje velkou úlohu.

Tento lačný hledač pokladů, tvrdohlavý hádankář a nevinný svato krádežník byl chodec, horolezec s plícemi jako zvon, letec amatér, závodní plavec, potápěč, námořník, jezdec na koni a na slonu, lehký atlet – běžec maratónu – a trochu byl také uličník, v tom dobrém slova smyslu, kterému rozumějí především děti. Lákalo ho vše, co dosud před ním nikdo nedokázal nebo co prostě nikdo před ním nedělal. Lákalo ho ovšem také vše to, co se dělat nemá nebo nesmí. Takový rouhačský pokus vniknout do svatyní Mohamedových se nemusil vyplatit. Ale sled kapitol knihy tvoří cestopis, jehož názvy

hlav přitahují jako magnet. Myslíte, že byl natolik vypočítavým a zkušeným publicistou? Já myslím, že ano.

Byl na ostrově, kde žil Alexandr Selkirk, na skutečném ostrově Robinsonově, ale žil jako Robinson i na ostrově Tobago, kam umístil svůj příběh Daniel Defoe. Zrovna dnes, když jsem psal tyto řádky, přinesly noviny Zprávu, že královská kolonie Trinidad a Tobago dosáhly nezávislosti.

Navštívil zříceniny hradu černošského krále Jindřicha Kryštofa I. na Haiti. Tento král, který začal jako číšník a umývač nádobí, vládl černému ostrovu v době, kdy Cap Haitien byl velkoměstem proti holandské vesničce, z které vznikl New York.

Najal si letadlo a přelétl všechny ostrovy bahamského souostroví, aby zjistil, že Kryštof Kolumbus nepřistál u dnešního ostrova San Salvador, ale v rejdě vesničky Cockburnu na ostrově Watlingově. Zjistil nad slunce jasněji, že v hrobě Kolumbově neleží tělo objevitele Ameriky, ale jeho syna. Zapomněl však uvést, že soutěž na maják a Kolumbův pomník v Santo Domingu vyhrál český architekt Kamil Roškot.

Vydal se po stopách Cortezových a vystoupil na Popocatepetl v Mexiku.

Na Yucatánu se vrhl do posvátné Studny smrti skokem z výše 21 metrů a vyšplhal zase ven, ač legendy nepřipouštěly možnost takového výkonu.

Proplul z oceánu do oceánu, jako by byl loď Richard Halliburton, a ve zdymadlech platil poplatek podle své tonáže.

Vystoupil na několik horských velikánů v Panamské šíji, aby si dějinně zopakoval dojem, který měl Vasco Nuñez de Balboa, když poprvé spatřil El mar del sur – Tichý oceán neboli Pacifik.

Hledal ztracený poklad Inků, který uloupil kdysi Francisco Pizarro, negramotný pasák vepřů, králi Atahualpovi.

Vydal se do místa, kde „je upoutáno slunce“, nad kaňonem Urubamba v Peru, do Macchu Picchu, města, které žilo po 400 let mimo lidstvo a bylo objeveno teprve roku 1911.

Tedy si zapsal do svého deníku velice programové a zároveň dvojloonné vyznání – půl amerického dobrodruha a půl amerického maloměšťáka: Macchu Picchu přišlo do té zlaté knihy, v níž byl i

Popocatépetl a Matterhorn, Trója i Angkor, Akropolis i Helespont, Timbuktu a všechna kouzelná místa, která musím navštívit, než si budu moci říci, že jsem již viděl dost zázraků světa, že má tulácká vášeň je konečně ukojena a že si mohu teď navléknout bačkory a začít kouřit dlouhou fajfku někde na venkově – Pro vaše uklidnění předesílám, že ve slohu svého života nikdy nenavlekl bačkory a nikdy nezapálil svou dlouhou fajfku. Ale je to přesto poznámka velice americky příznačná.

Buenos Aires byl zatčen pro potulku s flašinetem a opičkou.

Když stanul nad tříkilometrovým vodopádem Iguazú, porovnával jej s Niagarou a Viktoriinými vodopády.

Jakmile vydělal první větší peníze, nekoupil si domek, ale letadlo, Létající koberec, a letěl rovnou z Hollywoodu do Timbuktu, města, kam létají čápi od nás z Čech přezimovat.

Přenocoval na vrcholu Chufevovy pyramidy.

Poobědval s císařem habešským a lvem Judy Hailé Selassie v Addis Abebě.

Vystoupil na Matterhorn, a zapomněl si povšimnout východu slunce.

Koupil si slona a ve stopách Hannibalových přešel s ním Alpy průsmykem svatého Bernarda.

Zopakoval si Homéra tím, že znovu vykonal cestu Odysseovu.

Vystoupil na Olymp, prosnil měsíční noc na Akropoli a jako Feidippides podnikl maratónský běh od Thermopyl do Atén. Čas měl nepoměrně horší než Zátopek.

Přeplaval Helespont neboli Dardanely jako Leandr a lord Byron.

Strávil vánoce ve státě klášterů na hoře Athos, kam nesmí vstoupit žena.

Knossu prostudoval zákony minojských býčích zápasů.

Na ostrově malomocných ve Spinalonze jím otrásl hrůzný kontrast mezi krásou benátských staveb a strašlivým osudem „nečistých“, v Saúdské Arábii se poklonil začarovanému městu loupežného krále, městu celému vytesanému do skály.

Pokusil se marně jako poutník proniknout do Mekky a získat titul Hadži.

Indii byl na lovu tygrů a přenocoval v zahradě nesmrtelnosti nad obrazem mramorové krajky Tádž Mahalu při úplňku.

Luštil krásu soch zarostlých džunglí v Khmerském království v Angkoru.

Spřátelil se s dajackým králem lovců lebek na Borneu a dostal na památku deset lidských hlav.

Propadl v Japonsku tomu, co sám nazval národní fudžimáníi, a vystoupil na vrchol kráteru Fudžisanu uprostřed zimy.

Je toho víru dost. Každý svůj nápad uskutečnil. Při posledním zmizel. Na mnohých místech, která Halliburton popisuje, jsem byl taky a o mnohých jsem psal také. Ale mám dojem, že můj vztah k těm místům je docela jiný než jeho.

A tady se mění můj doslov ne v kritiku jeho knihy, ale v polemiku s Halliburtonem. S gustem bych se s ním pohádal. Snad se to v knihách nemá, ale nedá se nic dělat. Kdyby byl Richard Halliburton živ, asi bych mu napsal nebo bych se s ním sešel a řekl bych mu:

„Haló, Dicku, mně se ta vaše kniha líbí, ale řekněte mi, prosím vás, proč je tak strašně americká?“

Asi by mi byl odpověděl, že je tak strašně americká proto, že byla napsána strašně americkým Američanem.

Ale ovšem Američan je také Hemingway, Faulkner, Saroyan, Kerouac, Wilder i Bradbury. Když je Američan americký, tak je to v pořádku, ale mně se zdá, že do Halliburtonových reportáží proniklo něco z té nepěkné, rvavé, ramenářské podoby Ameriky – z amerického barnumství, z naivního amerického dryáčnictví.

„Víte, Dicku, vy vidíte svět jen jako náhrdelník senzací, a ne jako řadu zázraků. Svět není neónový veletrh. Mám takový pocit, jako byste prodával všechny krásy světa, a abyste je výhodně a rychle odbyl, používal byste k tomu nemístné reklamy.“

Je to smutné a paradoxní zároveň, že právě Halliburton, který se po celý život snažil zachovat si svoji nezávislost, právě v líčení svých romantických dobrodružství podléhal tolik požadavkům amerického nakladatelství či časopisu, pro který zrovna psal.

„Vadí mi, Dicku, že na jedné straně sbíráte všechny pamětihodnosti, které jsou nej, nej nej největší, nejstarší, nejdelší, nejkratší (to je velice americké), ale když potom o nich mluvíte, tak

to zní vždycky trochu posměšně. Když se sám posmíváte svému objevu a zlehčujete svůj výkon, vystřízliví váš čtenář, dříve než dočte, a bude se cítit dotčen. Vylákáte ho do avantury a pak mu řeknete, že vlastně nejde o nic než o to, aby váš článek byl přijat v magazínu, který má statisícový náklad a zaplatí tím větší honorář, čím větší senzaci od vás dostane.

Senzace není výstřednost, Dicku. Výstřednost my máme rádi. Každé senzaci se však lepí na paty něco upachtěného, nezdravého, něco, zač se platí. A my už jsme jednou takoví romantikové, že na krásném dobrodružství nechceme vydělávat.“

Na tohle by asi byl pokrčil rameny, protože on rád krčil rameny. O statné, co by měl také říci?

Jen si například spočítejte, kolikrát mluví Halliburton ve své knize o penězích. Američané měří hodnoty na peníze, ne na velikost myšlenek nebo okouzlení přírodou. Obraz je krásný proto, že stál tolik a tolik. Přehrada je velkolepá, poněvadž stála tolik a tolik. I něčí láska je proto velká, protože snoubenec koupil snoubence prsten za tolik a tolik. Vzpomeňte na Halliburtonovu úctu ke zlatu Inků a na jeho upřímné zklamání, když zjistil, že to, co vidí, není zlato, ale hejno motýlů.

Stejně americké je, když uvádí, že se nikdy neučil psát. Neznám žádného dobrého spisovatele, který by se byl někde nebo u někoho učil psát. Jen v Americe si mladí lidé myslí, že se lze naučit být Tolstým, Thomasem Mannem či Ernestem Hemingwayem. Halliburton si nevěřil, když psal první reportáže. Myslel, že nestojí za nic. Dal je levně. Teprve když jeho kniha Slavná dobrodružství měla 20. vydání a byla přeložena do mnoha řečí, pochopil, že je úspěšný spisovatel. Pochopil to, protože vydělal velké peníze. To je velice americké prozření.

Ale koneckonců nelze mu vyčítat jeho americké vlastnosti. Už proto ne, že vedle těch špatných, ryze obchodnických, si dovedl podržet i vlastnosti dobré, na něž rozhodně nesmíme zapomínat, protože bez nich by nebyla Amerika Amerikou a Halliburton Halliburtonem. Amerika totiž dovede být také srdečná a líbezňá, smělá a velkorysá, snívá a melodická. Amerika je přece jenom stále ještě mladá, a proto trochu nevyčválaná země, kde se ještě na ulici

srážejí protiklady a kde na společenské konvence si lidé teprve hrají. Amerika je země, která nemá minulost a nezná únavu zlovyků. Nemá ji dosud v krvi. Proto jsme Halliburtonovi vděční, že právě tenhle rys Ameriky vnesl do své půvabně a dětsky zanícené knihy.

Dnes vychází jeho tlustopis česky. Má spoustu stran a ještě je to jenom výběr. I když už vyšlo na světě víc než milión výtisků jeho knih, nelze o něm říci, že je velký spisovatel. My nepoužíváme amerických měřítek. Je to ale rozhodně jeden z nejpoblárnějších spisovatelů pro mládež na světě a je to určitě stoprocentní Američan, který měl tvrdohlavou kuráž uskutečnit vše, co ho napadlo. Nikomu se nepovedlo sestavit tak barevný jilm příběhů. Nikdo z nás nezažil tolik zábavných dobrodružství na celém světě.

A ze všeho nejvíc se nám na tomto autorovi líbí, že realizuje své sny. To je nám, lidem žijícím v socialistické epoše dějin, velice blízké. A je-li tohle americké, pak se s Amerikou přece jen nakonec dohodneme o míru i vesmíru.

Adolf Hoffmeister

Vysvětlivky

A

advent – předvánoční čas

agenda – souhrn úředních prací a jednání

agónie – smrtelný zápas

Afrodita – řecká bohyně lásky a krásy

Achilles – bájný řecký hrdina, bojovník od Tróje; podle pověstí byl zranitelný jen na patě

Aiolus – podle řecké mytologie vládce větrů *akutní* – prudký, naléhavý

akolyt – příslušník křesťanské církve s nižším svěcením

Akropolis – stará aténská tvrz, kdysi sídlo králů

Alexandr Veliký – (356/323 př. n. l.) makedonský král, jeden z největších dobyvatelů světa

alimenty – poplatky za výživné

Alladin – postava z arabských pohádek Tisíc a jedna noc, syn chudého krejčího; stal se pomocí kouzelné lampy nesmírně bohatým

Amazonka – příslušnice bájněho národa bojovných žen

amfiteátr – okrouhlé divadlo se stupňovitými sedadly

amharská verze – tj. podle habešského amharského znění

anály – letopisy

anarchie – bezvládní, společenský stav bez řádu

Anglosas – příslušník jedné větve západogermánské; Angličan

antifeminismus – hnutí usilující o potlačení ženských práv

apogeum – v astronomii nejvzdálenější bod dráhy Měsíce nebo umělé družice od Země, opak perigea

Apollón – podle starých řeckých bájí syn nejvyššího boha Dia, bůh světla a umění

aprobace – způsobilost, oprávnění konat nějakou práci

ar – polní míra, 100 m²

archa úmluvy – nejdůležitější předmět ve stánku Mojžíšově a v chrámu Šalomounově; v ní byly chovány desky zákona, jakožto svědectví úmluvy, kterou učinil bůh s izraelským národem

architráv – spodní vodorovná část břevna (kládí), spočívající na hlavicích sloupů
aristokracie práce – šlechta práce; zde myšleno jako kvalifikovaní dělníci
Arkádie – starodávné jméno krajiny zabírající prostředek poloostrova Peloponnésu
artikl – předmět obchodování
arzenál – zbrojnice
Athéna – bájná dcera nejvyššího řeckého boha Dia; bohyně umění a moudrosti
Atika – řecký poloostrov
audience – oficiální přijetí u vysoce postavené osobnosti
avenida – třída (španělsky)

B

babylónská věž – podle biblické legendy věž, jež měla sahat do nebe
bakalář – titul absolventů amerických universit; odpovídá našemu označení „promovaný“ (lékař, filosof apod.)
bakšiš – odměna, spropitné, úplatek
Balboa, Vasco Nunéz de – (1475-1517) španělský dobyvatel; r. 1513 překročil Panamskou šíji a objevil Tichý oceán
basrelief – polovypouklá plastika
Bastila – pařížská věznice; dobytím Bastily r. 1789 začala Velká francouzská revoluce
Benamuki – ochranné božstvo karibských Indiánů
betelový ořech – plod palmy arekové, z jejichž listů se vyrábí droga betel určená ke žvýkání
báje – plovák v moři
Bouloňský lesík – největší pařížský park
Bráhma – indický bůh, mocný tvůrce všehomíra i bohů
Buckinghamský palác – od r. 1837 sídlo anglických kráľů v Londýně
Buddha – (563-483 př. n. l.) hlasatel buddhismu, náboženství rozšířeného v Asii
buenas noches – dobrou noc (španělsky)

bueno – dobrá (španělsky)

buenos días, señor Cristobal – dobrý den, pane Kryštofe (španělsky)

bukanýr – námořní pirát

bukolický – venkovský, pastýřský

bungalow – přízemní tropický domek nebo vilka s verandou

Byron, George Noel Gordon – (17881824) lord; anglický básník, hlavní představitel romantismu

C

Caesar, Gaius Julius – (10044 př. n. 1.) slavný římský vojevůdce a státník

Caput regni – doslova hlava království, hlavní město

celibát – bezženství; katoličtí kněží jsou povinni zachovávat celibát, tj. nesmějí se ženit

Cerberus – nebo Kerberos, podle antické mytologie tříhlavý pes, který střežil vchod do podsvětí

citadela – městská pevnost

cizelovaný – jemně tepaný, bohatě zdobený (kovový předmět)

Cortez, Hernando – (14851547) španělský dobyvatel, přemožitel Aztécké říše v Jižní Americe

Crusoe, Robinson – titulní postava románu Daniela Defoea; předobrazem Robinsona Crusoea byl skutečný životní příběh nadporučíka Alexandra Selkirka

cynik – mravně otrlý, bezohledný a bezcitný člověk

Cyrano z Bergeraku – (16191655) francouzský spisovatel, volnomyšlenkář; titulní postava slavné hry francouzského dramatika Edmonda Rostanda (18681918); skrytý Cyrano, pohotový řečník a básník, vyznává pod balkónem Roxaně lásku místo přítele Kristiana

D

Danton, Georges Jacques – (17591794) jeden z nejvýznamnějších činitelů

Velké francouzské revoluce, advokát a ohnivý řečník

Debussy, Claude – (18621918) francouzský skladatel

Defoe, Daniel – (1659-1731) anglický novinář a spisovatel známý dnes především jako autor románu *Robinson Crusoe*
dekret – vládní nebo panovnický výnos
demokratické přesvědčení – zde myšleno: v linii demokratické strany USA
démonická perversita – tajemná zvrhlost
demoralizující – zbavující morálky
despota – neomezený vládce, tyran
Deutschland – Německo (německy)
diecéze – církevní oblast spravovaná biskupem; biskupství
diplom – osvědčení o ukončení vysokoškolského studia
distingovaný – ušlechtilý, jemný
dok – přístavní zařízení na opravu lodí
doyen – nejstarší člen diplomatického sboru; zde myšleno jako nejstarší z přistěhovalců, nej zkušenější
drachma – řecká měnová jednotka
dreadnought – druh velké bitevní lodi vyzbrojené velkorážnými děly
džin – dobrá nebo zlá nadpřirozená bytost z arabských pohádek; duch, jehož existenci předpokládá islám

E

ekonomie – nauka o hospodářství
Élektra – podle řeckých bájí dcera krále Agamemnóna
Elgin, Thomas – (1766-1814) lord; anglický archeolog a diplomat
El Mar del Sur – Jižní moře (španělsky)
Erechtheion – dvojité svatyně při severní hradbě na aténské Akropoli
eskapada – únik, vyhnutí se něčemu, útěk
eskorta – ozbrojený doprovod
eukalypt – blahovičník; cizokrajný stále zelený strom
exhibice – ukázka dokonalého výkonu

F

falanga – bitevní šik
fantom – přízrak, přelud
favoritka – oblíbenkyně

Feidias – (žil okolo r. 500 př. n. 1.) nejslavnější aténský sochař
Feidippides – legendární Atéňan proslulý běžeckou zdatností;
jeho slavný běh z Marathónu je předobrazem dnešních
maratónských běhů

Fernández, Juan – španělský mořeplavec 16. stol.; jeden z
ostrovů J. Fernande – že byl místem nuceného pobytu Alexandra
Selkirka *fiesta* – slavnost (španělsky)

Filomela – podle antické báje dcera krále Pandiona proměněná ve
vlaštovku

fils – syn (francouzsky) *finesa* – jemnost, důvtip

fjord – úzký skalnatý záliv

Flbra – římská bohyně květů a květin

flotila – loďstvo; skupina lodí

fortissimo – hudební výraz; co nejsilněji

francouzský průplav – panamský průplav začali budovat

Francouzi r. 1881 pod vedením F. Lessepse, tvůrce Suezského
průplavu; stavbu však nedokončili

frenetický – bouřlivě nadšený

freska – malba na čerstvou vlhkou omítku

fronton – ozdobný nadokenní štít nebo dekorativní ozdoba
završující fasádu budovy

G

galéra – veslová válečná loď střední velikosti

galon – anglická dutá míra; 4,54 l

Galie – území obývané Gally v době rozkvětu Římské říše;
zhruba dnešní Francie

gargantuovský – obrovitý; obr Gargantua je titulním hrdinou
knihy F. Rabelaise

Gibraltar – britská pevnost střežící vjezd do Středozemního moře
z Atlantského oceánu; s její stavbou bylo započato už r. 1704

gladiátorský zápas – zápas starořímských zápasníků na život a na
smrt

guerilla – drobná partyzánská lidová válka vedená v obsazeném
území

guvernér – zástupce vlády mateřské země v podrobeném území, obvykle v koloniích

H

hábit – kněžský šat; též splývavé slavnostní roucho

Hannibal – (246183 př. n. 1.) kartaginský vojevůdce a dobyvatel

hanuman – indický název opice zvané *makak. rhesus*

hašiš – pryskyřičná šťáva z indického konopí, orientální omamná droga

Hellas – zčeštěný tvar Helada; staré Řecko

Hekatoncheirové – bájní padesátihlaví a storucí obři

Hermés – řecký bůh větru

Hesperidy – bájně dcery noci

himation – svrchní roucho, které se přehazovalo na způsob pláště

Hitler, Adolf – (18891945) říšský kancléř, vůdce německých

fašistů; na konci druhé světové války spáchal sebevraždu

Homér – (žil okolo r. 800 př. n. 1.) autor starořeckých eposů Ilias a Odyssea

hospic – útulek pro pocestné

hosana – provolání slávy

howdah – ozdobné sedátko se stříškou, jakési sedlo na slona

hurikán – označení pro prudkou vichřici

Hyady – víly z řeckého bájesloví

Hymett – pohoří jihovýchodně od Atén

CH

chamma – habešský oděv z bílé látky

Chapman, George – (15591634) anglický básník; první přeložil celého Homéra do angličtiny

Chateaubriand, Francois de – (1768– 1848) slavný francouzský spisovatel a politik

Cholula – za času dobytí Mexika Španěly byla Cholula jedním z nejvýznamnějších aztéckých měst

Chufevova pyramida – (řecky Cheopsova) největší z egyptských pyramid v Gize u Káhiry

I

ignorance – nevědomost, neznalost

imitace – napodobenina

impérium – říše

instinkt – bezděčný pocit, vnuknutí

interview – rozhovor s významnou osobou, jehož obsah má být zveřejněn

invaze – vojenský vpád na cizí území

Ithaka – řecký ostrov v Jónském moři; rodiště Odysseovo

J

Jana z Arku – (14121431) zvaná též Patrna Orleánská; osvoboditelka Francie od Angličanů. Podle pověsti prý mívala vidění andělů, kteří jí radili, co má dělat

Jeremiáš – starozákonní prorok

Jeruzalém – město v Izraeli, podle křesťanských legend místo hrobu Ježíše Krista

Jesús – Ježíš

Josefína – (17631814) první choť Napoleona I. a první francouzská císařovna

judsky – židovský

K

kadlub – forma na odlitky; přeneseně: jádro věci

kamej – drahý kámen s reliéfní řezbou

kaňon – hluboké a strmé říční údolí

Kapitol – starořímský chrámový hrad; též název budovy Kongresu USA

kapustňák – druh ochechule; savec žijící v moři

karavanseráj – útulek pro karavany na opuštěných místech ve stepi nebo v poušti

karavela – menší obchodní nebo rybářská loď

karibský Indián – Indián z oblasti Karibského moře

karyatida – v architektuře nahrazuje sloup a představuje dívčí postavu podpírající trámoví

katedrála sv. Pavla – největší londýnský chrám

katechetní vyučování – vyučování základům křesťanského náboženství
Keats, John – (1795-1821) anglický básník období romantismu
kentaur – bájný řecký tvor, půl člověka a půl koně
klepsydra – vodní hodiny na podobném principu jako hodiny přesýpací
kodex – rukopisný soubor zpravidla náboženských textů
komodor – velitel
konstituční vláda – vláda opírající se o ústavní zřízení
konzul – zástupce státních hospodářských zájmů u jiného státu
koptská církev – křesťanská církev Egyptanů a Etiopanů
korán – bible muslimského náboženství
korrida – zápas s býky
krysař hammelský – postava z německých pohádek; hammelským občanům odvedl děti za to, že nesplnili jemu dané sliby
kuli – nosič břemen
Kykloповé – podle řecké mytologie obři s jedním okem uprostřed čela
Kyrené – řecká víla, lovkyně, již Apollón spatřil, jak udolala lva

L

lafeta – podstavec dělové hlavně
laguna – zátoka korálového ostrova
laik – světský člověk, nekněz; také neodborník
La Paloma, Valencie, Marseillaisa – písně oblíbené v celém světě; poslední z nich se stala francouzskou národní hymnou
leprózní – stížený leprou – malomocenstvím
leviatan – bájný mořský netvor
Livius, Titus – (59 př. n. 1.17 n. 1.) slavný římský dějepisec
loreleiské. útesy – útesy na řece Rýnu; podle staré německé báje sedala na těchto skálách víla Lorelei a lákala plavce do záhuby; báj o Lorelei zpracoval v slavné básni Heinrich Heine
Ludvík XVI. – (1754-1793) francouzský král sesazený za Velké francouzské revoluce r. 1792; o rok později byl popraven

M

mačeta – dlouhý ostrý nůž

malstrom – mořský vír u západního pobřeží Norska

magistrála – hlavní trať

mahárádla – titul indického šlechtice

mahaut – vodič slona

Marie Antoineta – (1759-1793) dcera rakouské císařovny Marie Terezie a žena francouzského krále Ludvíka XVI., proslulá rozmařilým životem

marques – markýz (španělsky)

Mekka – město v Saúdské Arábii, posvátné středisko islámu

menu – slavnostní oběd s několika chody; jídelníček

mešita – muslimská modlitebna

Midas – podle řecké báje frygijský král proslulý nesmírným bohatstvím

Miltiades – (žil kolem r. 500 př. n. l.) aténský vojevůdce, vítěz nad Peršany v bitvě u Marathónu

minaret – štíhlá věž muslimské modlitebny, odkud jsou věřící svoláváni k pobožnosti

Minos – podle řecké báje syn Diův, mocný krétský král, který však vládl mírně a spravedlivě

minstrel – zpěvák žijící na dvoře šlechtice nebo panovníka

misionář – kněz hlásající křesťanství mezi pohany; také člověk šířící civilizaci v zaostalých krajinách

Mohamed – (570-632) prorok a zakladatel muslimského náboženství – islámu

Mojžíš – starozákonní biblická postava, vůdce Židů, jemuž bůh dal na hoře Sinaji Desatero

momentito, señor Cristobal – chvíličku, pane Kryštofe (španělsky)

monarchie – stát ovládaný panovníkem, mocnářství

monastýr – klášter východních křesťanských církví, zejména církve pravoslavné
morituri te salutamus – žertovný smysl: zdravíme tě, kdo na smrt jdeš; narážka na pozdrav římských gladiátorů, který před zápasem volali na císaře: morituri te salutant – zdraví tě, kdo na smrt jdou (latinsky)

moždíř – krátké dělo, minomet
mula – kříženec osla a kobyly *mulat* – míšenec bělocha a černocho
mumifikovat – konzervovat, uchovat tělo zemřelého; zabránit práchnivění a hnilobě
muslimské náboženství – *islám*
Mussolini, Benito – (1881-1945) vůdce italských fašistů, iniciátor války Itálie s Habeší s cílem získat pro Itálii kolonie
myriáda – řecky: 10 000; v přeneseném smyslu slova: bezpočet
mýtus – báje

N

nedělní škola – nedělní církevní pobožnost určená dětem
Nederland – Nizozemí (holandsky)
nefrit – nazelenalý polodrahokam
Niké – řecká bohyně vítězství, později zobrazována s křídly
Noe – starozákonní biblická postava; při potopě světa zachránil na své lodi – arše vždy po páru všech živočichů; z nich pak povstali všichni příští živočichové
Noche Trieste – Smutná noc (španělsky); míněna noc, kdy Cortez prchal se svým vojskem z hlavního aztéckého města
nomádský národ – kočovný národ, stěhující se z místa na místo
noviciát – řeholní čekatelství
Nový svět – pojmenování Ameriky po jejím objevení; Starý svět – Evropa

O

Obraz Doriana Graye – román anglického spisovatele Oscara Wilda (1856 až 1900)
Občanská válka v Americe – pověstná válka Severu proti Jihu (1861-1865) za zrušení otroctví
Odysetis – hlavní postava řeckých bájí a jeden z předních hrdinů trojské války
Olivetská hora – pahorek východně od Jeruzaléma, podle bible místo nanebevstoupení Páně

Olympané – podle řecké mytologie božští obyvatelé hory Olympu
olympijské hry – ve starém Řecku se každého čtvrtého roku odehrávaly jakési slavnosti se sportovními hrami na počest boha Dia; koncem minulého století byly hry obnoveny a jsou přehlídkou světového sportovního mistrovství
opiiová tinktura – šťáva z nezralých makovic
oppidum – opevněné místo, pevnost
ortodoxní – pravověrný
Outerek – Robinson Crusoe našel svého domorodého sluhu v pátek, a proto jej nazval Pátkem; R. Halliburton našel svého sluhu v úterý, a proto jej žertovně nazval Outerkem
overal – sportovní kombinéza

P

Pacifik – Tichý oceán
pacifikování – potlačení, uklidnění vzpoury
palisáda – kolová hradba
pampa – jihoamerická step
Pan – bájně řecké božstvo, bůh pastýřů a stád; obveseloval obyvatele Olympu; byl zpodobován jako půl člověka, půl kozla
Panamerická unie – sdružení všech států amerického kontinentu
panamské americké pásmo – svrchované území USA v oblasti Panamského průplavu, které r. 1906 postoupila panamská vláda Spojeným státům k obnově stavby kanálu
pantomima – němohra
pária – příslušník nejnižší indické společenské kasty; obecně: chudák
Parthenón – kdysi nej velkolepější řecký chrám vybudovaný na nejvyšším bodě aténské akropole
Pátek – sluha Robinsona Crusoa, pojmenovaný podle dne, kdy byl nalezen
patriarcha – otec rodiny – rodu; též vážený, důstojný stařec
patron – ochránce
Pentelikon – pohoří severovýchodně od Atén, kde se lámal pěkný bílý pentelický mramor
pére – otec (francouzsky)

Periklés – (žil okolo r. 500 př. n. 1.) nejslavnější aténský státník
Persefoné – podle řeckého bájesloví bohyně jara a královna podsvětí, kam byla unesena bohem Hádem
piroga – člun jihoamerických Indiánů vydlabaný nebo vypálený z jednoho kmene
Pizarro, Francisco – (1475-1541) španělský conquistador, dobyvatel Panamy, Peru a Chile
Platón – (427 př. n. 1.) slavný řecký filosof
plaza – náměstí (španělsky)
plebejský – prostý, neurozený
podsvětí – podle mytologie místo, kam odcházely duše zemřelých
pochod na Řím – Halliburton naráží svou zmínkou, že Dally zlomila všechny rekordy v pochodu na Řím, na ozbrojený puč z roku 1922, jímž se fašisté chopili v Itálii moci; „pochod na Řím“ byl jeho rozhodující částí
Pompadour – (1721-1764) markýza; milenka francouzského krále Ludvíka XV.
portiko – vstup k monumentální budově, jakási předsíň ozdobená mohutným sloupovím
Poseidon – řecký bůh moře
Praxiteles – (žil v polovině 4. stol. př. n. 1.) řecký sochař
presbyterián – příslušník křesťanské presbyteriánské církve velmi rozšířené v Anglii a v USA
prestíž – vážnost, důstojnost, vliv
profánní – světský, sprostý
promovat – slavnostně uznat ukončení vysokoškolských studií
propuštěnec – otrok propuštěný na svobodu
Propylaje – sloupová síň, jíž se procházelo do posvátného, bohu zasvěceného stánku
předovka – ručnice nabíjená zředu
puritán – stoupenec anglické náboženské sekty, která požaduje mravní přísnost a prostotu; přeneseně: upjatě skromný, světskými radovánkami opovrhující člověk

R

rádža – titul indického šlechtice

rání – žena rádžova
refektář – společná jídelna v klášteře
regent – zástupce panovníka, říšský správce
relief – plastický obraz, polovypouklá řezba
relikviář – schránka na ostatky
republikánský president – zde myšleno: president navržený republikánskou stranou USA
ritus – obřad
rodeo – krocení divokých koní, oblíbená podívaná v Americe
Ruskin, John – (1819-1900) anglický spisovatel
sáhíb – indické pojmenování bílého muže – pána
Sanssouci – rokokový zámek postavený stavitelem Knobelsdorffem v polovině 18. století u Postupimi pro Friedricha II.
santal – druh exotického stromu; santalu červeného se užívá jako barviva; ze santalu bílého se získává vonná silice
sarkofág – kamenná rakev, náhrobek
Satyr – bájný řecký bůžek, půl člověk a půl kozel
scénérie – krajina se vším, co v ní je
Scylla – podle Homéra obluda sídlící ve skále, trčící z moře; Scylla ohrožovala bezpečnost lodí
Semita – člen jedné čeledi bílého plemene, Žid
serž – druh tkaniny, šerk
sfinga – zpodobnění bájných nestvůry se lvím tělem a s ženskou hlavou v souboru egyptských pyramid
si – ano (španělsky)
siamská dvojčata – označení pro zručně narozená dvojčata, jejichž těla jsou srostlá
Siréna – bájná mořská bytost, půl žena, půl ryba, lákající lodě do záhuby
Sokrates – (470-399 př. n. l.) starověký řecký filosof
soltín – druh žraloka
Sparta – město a střed slavného starořeckého státu
spontánnost – bezprostřednost
stagnace – ustrnutí ve vývoji, neměnnost

stalagmit – krápník rostoucí vzhůru; opak stalaktitu, rampouchovitého krápníku

suverénní stát – svrchovaný, samostatný stát

Svatá Helena – ostrov ležící v Atlantském oceánu poblíž jižní Afriky. Zde byl vězněn ar. 1821 zemřel Napoleon Bonaparte

svíta – družina, doprovod; také hudební útvar

Svoboda, socha Svobody – monumentální socha postavená v newyorském přístavu

Symplégády – podle řecké báje skalní brána před Pontem, která se pravidelně otvírala a zavírala, takže jí těžko mohla proplout loď bez záhuby

syrinx – starořecký lidový hudební nástroj, soubor písků různých délek, uspořádaných podle velikosti

Š

šalupa – druh člunu

šintoista – vyznavač šintoismu, japonského náboženství, věřícího v personifikaci přírodních sil a živlů

T

tamtam – signální buben, s jehož pomocí si africké kmeny předávají zprávy

Thalia – symbol divadelního umění; nymfa, jedna z Múz, chránící lidskou dovednost v umění a ve vědách

Themistokles – (žil v 5. stol. př. n. l.) aténský státník a vojevůdce

Thermopyly – průsmyk na cestě z Thesálie do středního Řecka

Thesálie – krajina v severovýchodním Řecku

titánský – obrovský; titáni – bájeslovní obři

Tlustá Berta – obrovský dalekonosný mozdík používaný Němci v první světové válce k ostřelování Paříže

tonáž – vodní výtlak, nosnost lodí v tunách

topografie – místopis

toreador – zápasník s býky

torpédo – název nafukovacího pásu pro neplavce

Tower – londýnský hrad založený v 11. stol., později užívaný jako státní věznice; dnes kasárna a arzenál

Trója – slavné město a střed mocné říše v řeckých pověstech
trinitrotoluen – trhavina používaná ve vojenství
trupa – oddíl vojska
tunkulské bubny – mayské dřevěné jednostranné bubny
turné – zájezd

U

Union Pacific – železniční magistrála přetínající USA od východu na západ
vandal – člověk surově, barbarsky ničící
Versailles – zámek na předměstí Paříže s nádhernými parky a letovisky, od Ludvíka XIV. sídlo francouzských králů
vestálky – starořímské kněžky bohyně Vesty
via – cesta (latinsky) *voliéra* – velká ptačí klec
vúdú – víra primitivních obyvatel Afriky v čarodějnictví, rozšířená i mezi černochoy a kreoly Západní Indie a jihu USA

X

Xerxes – (520/465 př. n. 1.) perský král
YMCA – zkratka názvu mezinárodní organizace Young Men's Christian Association – Sdružení mladých křesťanských mužů; pro své členy buduje tábory, hřiště, plovárny, levné ubytovny apod.; děvčata sdružuje YWCA

Z

Zeus – nejvyšší bůh řecké mytologie; druhý pád – Dia

Ž

žalm – biblický zpěv

Poznámka redakce:

Kapitoly označené (K) překládala Olga Kořánová, (P) Jiří Pober s Jaroslavou Vojtěchovou a (Pe) Taťána Peřinová.

KNIHY ODVAHY A DOBRODRUŽSTVÍ

řídí Eva Dolejšová

Svazek 111

Richard Halliburton TOULKY SVĚTEM

Z původních anglických vydání *The Royal Road to Romance, The Glorious Adventure, New Worlds to Conquer, The Flying Carpet a Seven League Boots*, vydaných nakladatelstvím The BobbsMerrill Company, Inc., Indianapolis, USA, v letech 1875-1935 vybral, k vydání připravil a vysvětlivkami opatřil Josef Šubrt. Přeložili Jiří Pober s Jaroslavou Vojtělkovou, Taťána Peřinová a Olga Kořánová. Závěrečnou kapitolu napsala Olga Hostovská. Doslov napsal Adolf Hoffmeister. Ilustroval Jan Žbánek. Vydal jako svou 3199. publikaci Albatros, nakladatelství pro děti a mládež, v Praze roku 1969. Odpovědný redaktor Václav Netušil. Výtvarný redaktor Zdeněk Mlčoch. Technický redaktor Pavel Rajský.

Z nové sazby písma Baskerville a s 49 ilustracemi v textu vytisklo Rudé právo, tiskařské závody, Praha i, Na Florenci 13.
27,74 AA (text 22,20,ilustrace 5,54), 29,41 VA. 2. vydání.

1309269 14164 Vázaný výtisk 36– Kčs

Nejoblíbenější knížkou amerického reportéra Richarda Halliburtona v dětství byla jeho učebnice zeměpisu. Byla to kouzelná kniha, která ho unášela daleko, daleko, do nejrozličnějších zemí a cizích měst. Nad mapou světa pak snil o tom, jak cestuje na kouzelném koberci přes pouště a oceány a přes nebetyčné hory a poznává všechny ty krásy světa, o kterých četl v učebnici zeměpisu. Když Richard Halliburton dospěl, začal uskutečňovat to, o čem tolik let jenom snil: začal cestovat. Ale protože to byl člověk dobrodružné povahy a bujně fantazie, nechtěl být jenom obyčejným turistou, nespokojil se s tím, že *viděl*, ale musil také to, co viděl, pořádně *ohmatat* a na vlastní kůži zakusit, že je to ta *skutečnost* nejskutečnější. Veden svou neúnavnou představivostí uskutečňuje s důkladností a vynalézavostí sobě vlastní stále nové a nové nápady. Aby dal svému cestování nějaký řád a smysl, čerpá látku ke svým krkolomným kouskům v minulosti a vydává se po stopách nejrůznějších historických a mytických hrdinů a snaží se je ve všem napodobit. Není v tom rozmar bláznivého Američana, ale především snaha dopátrat se historické pravdy, přesvědčit se, *zda to vůbec bylo možné*. Jeho touhou bylo nejenom zeměpis znát, ale především ho *žít*. Toto přání se mu splnilo měrou vrchovatou. O tomto nekrvavém dobývání světa, o všem, co viděl a co podivuhodného zažil, píše Halliburton s opravdovým vyprávěčským nadáním, s hlubokým smyslem pro krásu a poezii a s notnou dávkou vtipu, a to všechno tak bezprostředně, že se čtenář cítí jakoby spoluúčastníkem všech jeho dobrodružství.

Nejoblíbenější knížkou amerického reportéra Richarda Halliburtona v dětství byla jeho učebnice zeměpisu. Byla to kouzelná kniha, která ho unášela daleko, daleko, do nejrozdílnějších zemí a cizích měst. Nad mapou světa pak snil o tom, jak cestuje na kouzelném koberci přes pouště a oceány a přes nebetýčné hory a poznává všechny ty krásy světa, o kterých četl v učebnici zeměpisu. Když Richard Halliburton dospěl, začal uskutečňovat to, o čem tolik let jenom snil: začal cestovat. Ale protože to byl člověk dobrodružné povahy a bujně fantazie, nechtěl být jenom obyčejným turistou, nespokojil se s tím, že viděl, ale musil také to, co viděl, pořádně *ohmatat* a na vlastní kůži zakusit, že je to ta *skutečnost* nejskutečnější. Veden svou neúnavnou představivostí uskutečňuje s důkladností a vynalézavostí sobě vlastní stále nové a nové nápady. Aby dal svému cestování nějaký řád a smysl, čerpá látku ke svým krkolomným kouskům v minulosti a vydává se po stopách nejrůznějších historických a mytických hrdinů a snaží se je ve všem napodobit. Není v tom rozmar bláznivého Američana, ale především snaha dopátrat se historické pravdy, přesvědčit se, *zda to vůbec bylo možné*. Jeho touhou bylo nejenom zeměpis znát, ale především *hő žít*. Toto přání se mu splnilo měrou vrchovatou. O tomto nekrvavém dobývání světa, o všem, co viděl a cò podivuhodného zažil, píše Halliburton s opravdovým vyprávěčským nadáním, s hlubokým smyslem pro krásu a poezii a s notnou dávkou vtipu, a to všechno tak bezprostředně, že se čtenář cítí jakoby spoluúčastníkem všech jeho dobrodružství.

13-092-69 14/64

Vázaný výtisk 36,— Kčs

Z VYŠLÝCH SVAZKŮ:

J. F. Cooper: Průkopníci — *M. Bielicki*: Lacho z rodu Ha — *A. Lindgrenová*: Kalle Blomkvist zasahuje — *P. Gamarra*: Dobrodružství Opeřeného hada — *A. Ransome*: Holubí pošta — *H. H. Swiftová*: Dráha na svobodu — *S. Tatay*: Pušky a holubi — *M. Pašek*: Lovci perel — *A. Branald*: Tisíc a jedno dobrodružství — *A. P. Pearceová*: Poklad v jediné růži — *L. Renn*: Trini — *Y. Mauffret*: Krásná Amaranta — *S. O'Dell*: Ostrov modrých delfinů — *L. Kiršner*: Šifrovaná zpráva — *F. Pilaf*: Dýmka strýce Bonifáce — *K. May*: Vinnetou I.—III. díl — *A. Dumas*: Tři mušketýři I.—II. díl — *H. Melville*: První plavba — *K. May*: Duch Llana Estacada — *J. Fabricius*: Plavčící kapitána Bontekoea — *L. Pařtek*: Řeka kouzelníků — *R. L. Stevenson*: Černý šíp — *M. Pašek*: Nesmrtelný kovboj — *M. V. Kratochvíl*: Napoleon z ostrova — *J. Volček*: Karaj — *M. Soriano*: Nezvěstný plukovník — *J. F. Cooper*: Prérie — *A. Ransome*: Velká šestka — *M. M. Kadlecová*: Muž a pes — *D. Galský*: Král Madagaskaru — *Grey Owl*: Sejdžo a její bobřici — *M. Švácha*: Puma ze Sierry — *E. Salgari*: Černý korzár — *J. D. Wyss*: Švýcarský robinzon — *E. Štorch*: Hrdina Nik — *V. Koucourek*: Vzpouora na lodi Bounty — *A. R. Evans*: Sobi táhnou — *N. O. Franzén*: Veleдетektiv Agaton Sax — *F. Mowat*: Hadí spirála — *R. Šimáček*: Zločin na Zlenicích hradě L. P. 1318 — *K. May*: Černý mustang — *N. Szczeпаńská*: Divoký Anda — *M. Diekmannová*: Čluny v Brakkeputu — *R. Halliburton*: Toulky světem

PŘIPRAVUJEME:

F. Steuben: Tekumseh
V. Obručev: Plutónie